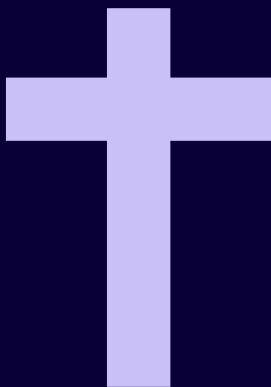

Nan Kalin Apu Dios

Ifugao, Tuwali: Nan Kalin Apu Dios Bible

Nan Kalin Apu Dios
Ifugao, Tuwali: Nan Kalin Apu Dios Bible

copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Ifugao, Tuwali)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-12-01

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

49ee376c-72c3-5db8-beb4-e0ad2751a4bf

Contents

Mateo	1
Marcos	74
Lucas	118
Juan	194
Apostoles	249
Roma	319
1 Corinth	355
2 Corinth	391
Galatia	413
Ephesus	427
Philippi	439
Colossae	447
1 Tesalonika	455
2 Tesalonika	462
1 Timothy	466
2 Timothy	476
Titus	483
Pilimon	487
Hebrews	489
James	517
1 Pedro	526
2 Pedro	536
1 Juan	542
2 Juan	551
3 Juan	553
Juda	555
Impainilan	558

HAY IMPITUDOK APU DIOS KE MATEOH MIPANGGEP KE JESUS

*Hay tonton di aammod Jesus
(Lucas 3:23-38)*

¹ Hituwey nitudok hi aammod Jesu Kristo an holag David an holag bon Abraham.

² Nahlag hi Abraham ot wadah Isaac. Nahlag hi Isaac ot wadah Jacob. Nahlag hi Jacob ot wadah Judah ya nadan udum an tutulang na. ³ Nahlag hi Judah ot wada da Peres ke Serah an hi Tamar di inada. Nahlag hi Peres ot wadah Hesron. Nahlag hi Hesron ot wadah Ram. ⁴ Nahlag hi Ram ot wadah Amminadab. Nahlag hi Amminadab ot wadah Nashon. Nahlag hi Nashon ot wadah Salmon. ⁵ Nahlag hi Salmon an inayanah Rahab ot wadah Boaz. Nahlag hi Boaz an inayanah Ruth ot wadah Obed. Nahlag hi Obed ot wadah Jesse. ⁶ Nahlag hi Jesse ot wadah David an patul.

Nahlag hi David an inayanah Bathsheba an inayan ni-an Uriah ot wadah Solomon. ⁷ Nahlag hi Solomon ot wadah Rehoboam. Nahlag hi Rehoboam ot wadah Abijah. Nahlag hi Abijah ot wadah Asa. ⁸ Nahlag hi Asa ot wadah Jehoshaphat. Nahlag hi Jehoshaphat ot wadah Jehoram. Nahlag hi Jehoram ot wadah Ussia. ⁹ Nahlag hi Ussia ot wadah Jotham. Nahlag hi Jotham ot wadah Ahas. Nahlag hi Ahas ot wadah Hesechia. ¹⁰ Nahlag hi Hesechia ot wadah Manasseh. Nahlag hi Manasseh ot wadah Amon an aman Josiah. ¹¹ Nahlag hi Josiah ot wadah Jeconiah ya nadan udum an tutulang na. Kediyeen katagun Jeconiah di nangapputan nadan iBabilon hanadah iIsrael ot ieda didad Babilon.

¹² Ta hidid Babilon ya nahlag hi Jeconiah ot wadah Sealtiel. Nahlag hi Sealtiel ot wadah Serubbabel. ¹³ Nahlag hi Serubbabel ot wadah Abiud an aman Eliakim. Nahlag hi Eliakim ot wadah Asor. ¹⁴ Nahlag hi Asor ot wadah Sadok. Nahlag hi Sadok ot wadah Akim. Nahlag hi Akim ot wadah Eliud. ¹⁵ Nahlag hi Eliud ot wadah Eleasar. Nahlag hi Eleasar ot wadah Mathan an aman Jacob. ¹⁶ Nahlag hi Jacob ot wadah Joseph an inayan Maria an inan Jesus an hi Kristo.

¹⁷ Mipalpun Abraham ta ingganan David ya himpulut opat di nahlagan da. Ya mipalpun David ta inggana handih nangiayan dan didad Babilon ya himpulut opat damdama.

Ya mipalpu handih kawada dad Babilon ta inggana handi nitungawan Kristo ya himpulu bot opat.

Hay nitungawan Jesu Kristo

(Lucas 2:1-7)

¹⁸ Athituy nitungawan Jesu Kristo. Hi Maria ya nitbin Joseph, mu uggeda ni-an nun-ine yaden nawadaan hi Maria gapuh ongal an kabaelan di Espiritun Apu Dios. ¹⁹ Hi Joseph ya pangalina on inlaglag-an Maria nan wadah putuna. Hiya ya paka-un-unudonay Tugun dan Judyu kinali ninomnom nan adina ituluy an iine. Mu gapu te hiya ya maphod di pangi-ena ya ninomnom nan adina ipainilay adida puntuluyan ta adi mibabain hi Maria. ²⁰ Handih nom-nomnomon Joseph hituwe ya numpatibon hiya an anghel hi in-inop nan kananan hiyay “Joseph an holag David, adika umagol an mangiinen Maria te nawadaan gapuh kabaelan di Espiritun Apu Dios. ²¹ Lalakih diyen itungona ya ahiyu ngadanan hi Jesus te hiyay mangihwang hi taguh liwat da.”* ²² Hituwey immannungan nan kalin Apu Dios an kalin din profetas an kananay ²³ “Ahi maimbabaleyan nan babain maid di inayana ta mun-imbabaleh lalaki ya ahida ngadanan hi Emmanuel an hay kibalinana ya wadah Apu Dios ke ditaku.”

²⁴ Inun-unud Joseph hidiyen kalinan nan anghel Apu Dios ot iine nah Maria. ²⁵ Mu uggeda nunhuyop inggana nuntungoh Maria. Intungo na nan lalaki ot ngadanan Joseph hi Jesus.

Hay inaliyan nadan nanomnoman an tatagu

2

¹ Hay nitungawan Jesus ya ad Betlehem an bobled Judea ya hay patul kediye ya hi Herod. Indani ya wadaday immalid Jerusalem hi tatagun nalpuh nangappit hi timilan di algo. Dida ya impakainnila day mipanggep hi bittuwon. ² Kanan da nadah tataguy “Daan nan nitungon golang an ahi pumpatul di Judyu? Tinibo mi nan bittuwon nah appit di timilan di algo an hidiyey nangimatunan mih nitungowana ta hidiyey gapunan immali kamin mundayaw ke hiya.” ³ Dingngol Herod ya nadan tatagud Jerusalem hidiyen kinali da ya mabulubulun da. ⁴ Inamung Herod nadan aap-apun di padi ya nadan muntuttuduh Tugun Moses ot kananan diday “Daanay kitungowan nan Kristo an pinilin Apu Dios an ahi pun-ap-apun di Judyu?” ⁵ Kanan

* 1:21 1:21 Psalm 130:8

day “Ad Betlehem an bobled Judea, te hidiyey kanan nan intudok di profetas Apu Dios an kananay

6 ‘Nan boblen Betlehem ya maid di bilang na nadah bobled Judea, mu importanteh diyen boble te hidiy kalpuwan di ap-apun mangipaptok hi tataguk an holag Israel.’ ”

7 Impaayag Herod nadan tatagun nalpuh nangappit hi timilan di algo ot handih ab-abbu da ya hinanhananan dida hin kakon-anay numpatib-an nan bittuwon. ⁸ Ot tugunona didan kananay “Ume kayud Betlehem ta eyu hamakon nan golang ta deket hinamak yu ya ipainila yun ha-on ta ek damdama dayawon.” ⁹ Hituwey kinalin Herod ke dida ot ahida umed Betlehem. Wadadah dalam ya inang-ang da bo nan bittuwon an hidiye din tinibo dah nangappit hi timilan di algo. Impangulun nan bittuwon dida inggana nah pottok di kawad-an nan golang ot muntikod hidi ¹⁰ ya imma-amlong da. ¹¹ Hinumgop da ya tinibo da nan golang ya hi inanan hi Maria ot mundukkun dan mundayaw ke hiya ot ukaton da nan idat dan hiyan balituk, insenso ya mira.

¹² Impainilan Apu Dios ke dida hi in-inop dan adida mo mibangngad hi kad-an Herod, mu idalan dah hinnatkon an dalam hi kibangngadan dah bobleda.

Hay bintikan da Joseph ad Egypt

¹³ Handih imme dadiyen tatagu ya numpatibo bo on anghel Apu Dios hi in-inop Joseph an kananay “Bumangun ka ot ta awitom nan golang ya hi inana ta bumtik kayud Egypt tedeyan pihamak Herod tun golang te pinhod nan pipate. Miha-ad kayuh di ingganay kalyok di tayanan yuh diyen boble.” ¹⁴ Bimmangun hi Joseph ot awitona nan hinina ot bumtik da kediyen hilong ad Egypt ¹⁵ ot miha-ad dah di ingganay nateh Herod. Hituwey immannungan nan impitudok Apu Dios hanah profetas nan kananay “Ipaayag ku nan Imbabalek ta tayananad Egypt.”

Hay nangipipatayan Herod nadah goggolang

¹⁶ Handih ininnilan Herod an hinamak dadiyen tatagu nan golang, mu uggeda impainilan hiya ya bimmobboh-ol. Ot ioldenan am-in di goggolang an linalakin muntoon hi duwa weno makudang hi duwa ya patayon da. Aton dah tuwed Betlehem ya nadah nunlinikkod an bobleh di. Manuket in-oldenah tuwe ya hidiyey kinonoknong nah toon nan golang te inilanay kakon-anay nanib-an dadiyen tatagu nah bittuwon. ¹⁷ Hituwey immannungan nan kinalin din profetas an hi Jeremiah an kananay

18 “Waday ahi madngol an kumogakoga ad Ramah. Hi Rachel ya namahig di koga na ya adi maal-aluk te nate dan am-in di imbabalena.”

Hay nibangngadan da Joseph ad Israel

19 Handih nate moh Herod ya numpatibo bo nan anghel Apu Dios ke Joseph hidid Egypt hi in-inop nan kananay 20 “Bumangun kat awitom nan golang ya hi inana ta mibangngad kayud Israel ot deyan nate mo nan mamate tuh golang.” 21 Bimmangun hi Joseph ot awitona nadan hin-ina ot mibangngad dad Israel.

22-23 Mu tumakut hi Joseph an miha-ad hidid Judea te dingngol nan hi Arkelaus di nihannot ke amanan hi Herod an mumpatul hidi. Ot ituddun Apu Dios ke hiya nah in-inop nay atona ot umed Nasaret nah probinsiad Galilee ot hidiy kiha-adan da. Hidiyey immannungnan nan kinalin handidan profetas Apu Dios an kanan day “Hiya ya iNasaret.”

*Hay intuttudun Juan an Mumbonyag
(Marcos 1:1-8; Lucas 3:1-18; Juan 1:19-28)*

3

1 Kediyeen tiempo ya wadah Juan an mumbonyag an muntuttudu nah adi maboblayan ad Judea. 2 Hay intuttuduna ya kananay “Muntutuyu kayuh liwat yu te immali mo nan intud-ak Apu Dios an mun-ap-apu.” 3 Hi Juan di kanan din profetas an hi Isaiah handih kananay “Waday ahi madngol nah adi maboblayan an kananay ‘Idadaan yu ya iphod yuy dalanon nan Ap-apu taku.’ ”*

4 Hay bulwatin Juan ya naabol an dutdut di kamel ya hay balikis na ya lalat. Hay kanona ya dudun ya danum di iyyukan. 5 Immali day katagutagun nalpud Jerusalem ya nadah udum an bobled Judea ya nadah boblen nunlinikkod nah Wangwang an Jordan an mundongol hi ituttuduna. 6 Ot kalyon day liwat da ot bonyagan Juan dida nah Wangwang an Jordan.

7 Immali da damdamay dakol an Pharisee ya Saducee an mumpabonyag ke hiya, mu kanan Juan ke diday “Gaga-ihoy kayun tatagu. Kon pangali yu on deket mabonyagan kayu ya adi dakayu kastiguwon ke Apu Dios? 8 Mahapul an itikod yun mangat hi gaga-ihoy hay maphod di aton yu ta kitib-anan makulug an nuntutuyu kayuh liwat yu. 9 Adi kayu mundinol an adi dakayu kastiguwon ke Apu Dios gapu te holag dakayun Abraham. Kalyok ke dakayu, hi

* 3:3 3:3 Hay pinhod tuwen kalyon ya mundadaan kayu an iphod yuy pangiyeyu te umali nan Ap-apu taku.

Apu Dios ya damanan pumbalinona hantudan batu hi holag Abraham. ¹⁰ Hiya ya nundadaan an mangastiguh gaga-ihon tatagu. Dida nadan tatagun umat nah kaiw an adi maphod di bunganan malngo ta maapuyan.”

¹¹ Kanan bon Juan di “Ha-oy ya bonyagan dakayuh danum ya hituwen pamonyagak ke dakayu ya pangimatunan hi nuntutuyuan yuh liwat yu. Mu nan ahi umali ya natagtag-e mu ha-on ta takon di mangaan hi apatut na ya nakababbaak an mangat kediye. Ya hiya ke ya bonyagan dakayuh Espiritun Apu Dios ya hay apuy. ¹² Hantuh aliyana ya appilonay tatagu, umat nah tagun muntaop an taopanay bogat ikulbung na, mu nan dugi ya gobhona nah apuy an adi mad-op.”

*Hay nabonyagan Jesus
(Marcos 1:9-11; Lucas 3:21,22)*

¹³ Indani ya immalih Jesus an nalpud Galilee ot umeh kad-an Juan nah Wangwang an Jordan ot e mumpabonyag. ¹⁴ Adi ot pinhod Juan an hiyay mamonyag ke Jesus ot kananay “Lebbeng na ot an ha-oy di bonyagam ta bokon ha-oy di mamonyag ke he-a.” ¹⁵ Mu kanan Jesus di “Man-ut athina, mu ad uwani ya maphod an un-unudon tan am-in di pinhod Apu Dios.” Ot abuluton Juan.

¹⁶ Nagibbun nabonyagan hi Jesus ot dumakal ya nabukatan di kabunyan ya tinibonan mangali nan Espiritun Apu Dios an kay palomay ang-ang na ot umpan hiya. ¹⁷ Ya waday kimmalih langit an kananay “Hituwey Imbabalek an impakappinhod ku ya mangipaamlong ke ha-on.”

*Hay nangipatnaan Satanas an munhaul ke Jesus
(Marcos 1:12,13; Lucas 4:1-13)*

4

¹ Indani ot ipangulun nan Espiritun Apu Dios hi Jesus nah adi maboblayan. Ot handih wadah di ya pinatnaan Satanas an haulon ta munliwat. ² Ug-ugge nangan hi Jesus hi nap-at di algo ya hilong ot makaaggangan. ³ Ya immalih Satanas ot kananan hiyay “Deket Imbabale dakan Apu Dios ya pumbalinom tudan batu hi makan.” ⁴ Hinumang Jesus an kananay “Mu hay nitudok hi kalin Apu Dios ya kananay ‘Bokon hay makan ya abuy kitaguan taku, te mahapul damdaman mundinol takuh kalin Apu Dios.’ ”*

⁵ Ot ien Satanas hi Jesus ad Jerusalem nah katagtag-ayan an bubung nan Templo ⁶ ot kananan hiyay “Deket Imbabale

* 4:4 4:4 Deut. 8:3

dakan Apu Dios ya dumop-a ka ot deyan kanan Apu Dios nah impitudok nay

'Baalona nadan anghel ta ipaptok dakat takon di mag-a ka ya tippaon daka ta adika maliputan.' "†

⁷ Hinumang Jesus an kananay "Mu wada boy nitudok nah kalin Apu Dios an kananay 'Adiyu patnaan hi Apu Dios.' "‡

⁸ Indani ya in-en bon Satanas hi Jesus nah natag-en bilid ot ipatibonan am-in ke hiya nadan pun-ap-apuwan tuh luta, hay kaphod da ya kinadayaw da. ⁹ Ot kananan hiyay "Idat kun am-in ke he-a datuwen pun-ap-apuwan hin ha-oy di dayawom." ¹⁰ Mu kanan Jesus ke hiyay "Mange-ele ka, Satanas! Hay nitudok an kalin Apu Dios ya kananay 'Hi Apu Dios ya abuy dayawon yu ya un-unudon yu.' " ¹¹ Ot taynan Satanas ya immali day anghel ot ipaptok dah Jesus.

Hay lappunah nuntuttuduan Jesus

(Marcos 1:14,15; Lucas 4:14,15)

¹²⁻¹³ Handih dingngol Jesus an nikalabut hi Juan ya tinayananah diyen boble ot mibangngad hi boble dad Nasaret ad Galilee. Mu ugge niha-ad hidi te immed Kapernaum an boblen nah pingngit nan baybay an Galilee nah numboblaysan di holag Sebulon ya Naptali. ¹⁴ Hituwey immannungan di kinalin din profetas an hi Isaiah an kananay

¹⁵ "Hanadan tatagud Sebulon ya ad Naptali an nih-up nah baybay ya nadan tatagu nah hinag-on di Wangwang an Jordan ya nadah boblen di bokon Judyu ad Galilee ¹⁶ ya ahida mo mapat-alan. Takon di nahalman di ligat dan paddungnay wada dah tapol ya pumhod boy nitaguwan dat paddungnay wada dah mapat-al." §

¹⁷ Handih nangilappuwan Jesus an muntuttudu ya kanana nadah tataguy "Muntutuyu kayuh liwat yu te immali mo nan intud-ak Apu Dios an mun-ap-apu."

Hay nangayagan Jesus nadah opat an muntabukul

(Marcos 1:16-20; Lucas 5:1-11)

¹⁸ Ohan algon mundaldallanan hi Jesus nah pingngit di Baybay an Galilee ya tinibo na da Simon an kanan dan hi Pedro ya hi tulang nan hi Andres an muntabukul da te hidiyey ngunuda. ¹⁹ Inayagan Jesus dida ot kananan diday "Mikuyug kayun ha-on ta mipalpuw uwani ya adi kayu e muntabukul hi dolog, mu ekayu mangawis hi tatagu ta ha-oy di un-unudon da." ²⁰ Pinghanadi ya tinaynan day tabukul da ot miunud dan hiya.

† 4:6 4:6 Psalm 91:11-12 ‡ 4:7 4:7 Deut. 6:16 § 4:16 4:15-16 Tibon yuy Isaiah 9:1-2.

²¹ Mangmangnge da Jesus ya tinibo na bo nadan hintulang an da James ke Juan an imbabalen Sebedi. Wada dan am-in an hin-am-a nah bangka an pun-idadaan day tabukul da ot ayagana nadan hintulang. ²² Pinghanadi ya tinaynan dah amada ya nan bangka da ot miunud da damdaman hiya.

Hay nuntuttuduwan Jesus ya hay nangaananah dogon di tatagu

(Lucas 6:17-19)

²³ Immeh Jesus hi kabobbobled Galilee an e nuntuttudu nadah simbaan di Judyuh mipanggep hi pun-ap-apuwan Apu Dios ya kinaanan am-in di nunhihinnatkon an dogon di tatagu. ²⁴ Nundingngol hi kabobbobled Syria datuwen inat na ot pun-iali day tatagun nunhihinnatkon di dogoda. Ot paphodona dida takon nadan mungkolda ya naparalyze ya nadan nihkopan hi dimonyo. ²⁵ Kinali dakol day tatagun miunuunud ke hiya an iGalilee, iDecapolis, iJerusalem ya nadan nalpuh boblen nah binnah-el nan Wangwang an Jordan.

Hay intuttudun Jesus

(Lucas 6:20-23)

5

¹ Handih tinibon Jesus nadan dakol an tatagun naamung ya immen nah bilid ot e umbun ya inunud nadan disipulos na ot malikkub dah kad-ana.

²⁻³ Ot tuttuduwana didan kananay

“Hanadan tatagun abuluton dan adida kabaelan an aton di maphod hin maid di baddang Apu Dios ya umamlong da te diday migappat nah pun-ap-apuwana. ⁴ Hanadan tatagun u-umyung gapuh nanginilaan dan gaga-ihoy inainat da ya umamlong da te alubyagon Apu Dios dida. ⁵ Hanadan tatagun ipakumbaba day adol da ya umamlong da te diday manawat nah kinalin Apu Dios an ahina idat. ⁶ Hanadan tatagun pinhod dan abun mangat hi pinhod Apu Dios umat nah naagangan an pinhod nan abun mangan ya nan nauwo an pinhod nan abun uminum ya umamlong da te baddangana dida. ⁷ Hanadan tatagun homkon day ibbada ya umamlong da te homkon damdaman Apu Dios dida. ⁸ Hanadan tatagun mangiohhah nomnom da hi pinhod Apu Dios ya umamlong da te diday manibon hiya. ⁹ Hanadan tatagun mangipaptok hi punlinggopan di ibba dan tagu ya umamlong da te ibilang Apu Dios an imbabalena dida. ¹⁰ Hanadan tatagun munholholtap gapuh pangun-unudan dah

pinhod Apu Dios ya umamlong da te mipaptok dah pun-ap-apuwana.

¹¹ Dakayun tatagun mapihupihul, mipaholholtap ya mapabahuhul te gapuh pangun-unudan yun ha-oy ¹² ya umamlong kayu te ongal di gun-udon yun kiphodan hi langit. Ya nomnomon yun hay ma-ma-at ke dakayu ya athidi damdamay na-na-at handidah profetas.

*Hay kialigan nan dilag ya nan ahin
(Marcos 9:50; Lucas 14:34,35)*

¹³ Dakayun mangulug ke ha-on ya mialig kayu nah ahin an mangipaphod hi tamtam di kanon te dakayuy mangipaphod hi pangien di tagu. Mu nan ahin ya deket nakaan di kinaahina ya maid moy hilibina ya adinadaman pabangngadon di kinaahina. Ta hidiye nan iwele mot punhingagattinan di tatagu.

¹⁴ Ya mialig kayuh dilag an pat-alanay tapol te dakayuy pangitib-an di tatagu hi maphod an pangie. Hay maphod an pangie ya umat nah namuttag an boble nah tap-on di bilid an makattibo. ¹⁵ Kon tolgan di taguy dilag ta ena italu? Adi, te ipattuk nat madilagan am-in nan wadah bohongna. ¹⁶ Athidi bon dakayu an mahapul an ipatibo yuy maphod an pangie hi ibbayun tagu ta dayawon dah Ama takun hi Apu Dios hi langit.

Nan Tugun an dinawat Moses ke Apu Dios

¹⁷ Adiyu pangaliy immaliyak ta ma-idok di Tugun Moses ya hay intugun handidan profetas, te immaliyak ta itutuduk di kibalinan dadiye. ¹⁸ Kalyok ke dakayun takon di mama-id tun luta ya hay kabunyan ya maid di makaan nah Tugun te takon di ohan kali ya umannung. ¹⁹ Ta hidiye nan hay tagun adina un-unudon takon nan kaittayan kediyen Tugun ya tuttuduwanay udum ta adida un-unudon damdamah diyen Tugun ya adi mibilang hi langit. Mu hay tagun un-unudonah diyen Tugun ya tuttuduwanay udum ta un-unudon dah diyen Tugun ya hiyay mibilang an natageh langit. ²⁰ Kalyok ke dakayu, mahapul an nahamad di pangun-unud yu kediyen Tugun mu hay pangun-unud nadan muntuttudu kediyen Tugun ya nadan Pharisee, ta ahi nadaman migappat kayuh pun-ap-apuwan Apu Dios.

Hay pumbalanan di bungot

²¹ Inila yuy nitugun hanadah tatagu handi an kananay 'Adika pumate.* Hay pumate ya mahapul an makastigu.'
²² Mu kalyok ke dakayud uwanin bokon ya abu hay pumatey makastigu te takon nadan ibobboh-ol day ibbadan tagu ya

* 5:21 5:21 Exodus 20:13

makastigu da. Hay tagun pihulonay ibbanan tagu ya mieh hinangngab nadan konsehal ta makastigu, ya hay tagun kananah ibbanay 'Maid di nitagtagguwam' ya kastiguwon Apu Dios nah apuy. ²³ Ya deket wada kayuh simbaan ta eyu ot idat nan iappit yun Apu Dios ya nipaddin ninomnom yun waday numbahulan yuh ibbayu ²⁴ ya mahapul an mibangngad kayu ni-an nah numbahulan yu ta pakawanan dakayu ta ahiyu nuppe idat nan eyu ot idat ke Apu Dios.

²⁵ Deket waday nangidiklamun dakayu ya makihumangan kayun hiya te deket adiyu iathidi ya ie dakayu nah huwes ta nan huwes di mangipakalabut ke dakayu. ²⁶ Kalyok ke dakayun makulug an deket nikalabut kayu ya mahapul an pakabboklaon yuy molta yu, takon di ohan hepeng, ta ahi kayu mipae.

Hay mipanggep hi inayan

²⁷ Dingngol yu bo nan tugun an kananay 'Adiyu ihuyop di bokon yu inayan.'[†] ²⁸ Mu kalyok ke dakayun takon di tibon ya abun di lalakiy babai, mu wadah nomnom nan pinhod nan ihuyop hidiyen babai ya kay na damdama inhuyop. ²⁹ Deket nan wawwan an matayuy humlun hi punliwatan yu ya kudukdulnay duk-iton yu ta iwele yu. Kudukdul nay maid di ohan matayu mu nan e kayu ume nah apuy hi impierno. ³⁰ Deket hay wawwan an takleyuy humlun hi punliwatan yu ya kudukdulnay putulon yu. Kudukdulnay maid di ohan takle yu mu nan e kayu ume nah apuy hi impierno.

Hay mipanggep hi bolhe

(Mateo 19:9; Marcos 10:11,12; Lucas 16:18)

³¹ Wada bo nan tugun an kananay 'Deket ibolhen di lalakiy inayana ya mahapul an waday makapyah papel hi pangibolhayana ya pelmaanat idat na nah inayana.'[‡] ³² Mu kalyok ke dakayun hay lalakin mangibolheh inayana yaden ugge inhuyop diyen inayanay udum an lalaki ya mumbahul hiya hin bintanon da nan inayana. Ya mumbahul damdama nan mamintan nah babai te hay panibon Apu Dios nah babai ya nan naunna inayana ya nanongnan himbale da.

Hay mipanggep hi punsapataan

³³ Dingngol yu damdama nan nitugun handidah aammod taku an kananay 'Aton yu nan insapata yun Apu Dios, adiyu ibahho.'[§] ³⁴ Mu ad uwani ya kalyok ke dakayun adiyu isapatan Apu Dios hin waday hammadon yun kalyon. Adiyu isapatah langit te hidiy pun-ap-apuwana. ³⁵ Adiyu

[†] 5:27 5:27 Deut. 5:18 [‡] 5:31 5:31 Deut. 24:1 [§] 5:33 5:33 Numbers 30:2

isapatah luta te hidiy pangiuyyadana. Ya adiyu damdama isapatad Jerusalem te hidiyey boblen nan nakattag-en Patul.* 36 Deket waday hammadon yun kalyon ya adiyu kanan di 'Takon di mateyak' te takon di ohan mangitit an buuk ya adiyu kabaelan an pumbalinon hi mabayak. 37 Deket waday kalyon yu ya adi kah-in di isapata yu. Deket makulug ya na-ala ya kanan di 'Om,' mu deket adi makulug, na-ala ya kanan di 'Adi.' Adiyu e udman hi nalgom an kali te hi Satanas di kalpuwana.

*Hay mipanggep hi balo
(Lucas 6:29,30)*

38 Dingngol yu ya inila yu nan tugun an kananay 'Deket kinulap di ohan taguy ohan matan di ibbana ya mahapul an kulapon damdamay ohan matan nan numbahul. Deke bot pinlag di ohan taguy ohan bab-an di ibbana ya mahapul an polagon damdamay ohan bab-an nan numbahul.'† 39 Mu kalyok ke dakayun ad uwani ya bokon athidi te gaga-ihoy munhimbabbalo. Deket ampington day tamel yu ya adiyu ibalo. 40 Deket waday mangidiklamun dakayu ta alan day bulwatiyu ya pakidat yu nan udum an bulwatiyu. 41 Deket waday mangipapilit ke dakayun pah-onon yuy karganah duwan kilometro, takomboy pah-onon yu inggana opat an kilometro. 42 Hin waday mumbagan dakayuh baddang ya idat yuy ibagana ya pabanhan yu nadan bumanon dakayu.

*Hay mangulug ya mahapul an pohdonay buhul na
(Lucas 6:27,28,32-36)*

43 Dingngol yu handi nan tugun an kananay 'Pohdon yuy ibbayu‡ ya hingitan yuy buhul yu.' 44 Mu ad uwani ya kalyok ke dakayun pohdon yuy buhul yu ya idasalan yu nadan mumpaholholtap ke dakayu 45 ta kitib-anan imbabale dakayun Apu Dios an hi Ama takuh langit. Te hi Apu Dios ya lintu nay algo ta pun-algowan am-in di tagu, maphod ya gaga-iho. Ya lintu nay udan an pundanum am-in di tagu, maandong di pangi-eda weno adi. 46 Deket abuna nadan tatagun naminhod ke dakayuy pohdon yu, ya kon matbal kayu? Adi te takon di nadan mapihul an tatagun mun-amung hi buwis ya athidiy aton da. 47 Deket nadan gayyum yu ya abuy pakihumhummangan yu ya umat kayu damdama nadah adi mangulug ke Apu Dios te athidiy aton da. 48 Mahapul an dakayu ke ya makaphod di pangi-eyu umat hi kakinaphod di pangi-en Ama takun hi Apu Dios hi langit.

* 5:35 5:35 Psalm 48:2 † 5:38 5:38 Tibon yuy Exodus 21:24, Libiticus 24:20 ya Deut. 19:21 ‡ 5:43 5:43 Libiticus 19:18

*Hay pamaddangan hi ibba***6**

¹ Halipat-an yu ta bokon hay pambalan di tatagun dakayuy gagamgan yu hi pangatan yuh maphod. Te deket hituway gagamgan yu ya maid di gun-udon yun idat Apu Dios an deh langit.

² Ta hidiye nan deket waday ihmok yu nadah nawotwot ya adiyu e ipatpatiboh tatagu ta ekayu pitpitbal an umat hi atoaton nadan pitpitbal an tataguh sisimbaan ya hi kakalata. Dadiye ken tatagun kay hanan makaidat ya aton dah di te gagamgan da ya abuy katbalan da. Nomnomon yuh tuwe, makulug an maid di idat Apu Dios nadah tatagun pitpitbal te ammunay pambalan di tatagu ke diday gamgan da, ta hidiye ya abuy gun-udon da. ³ Kinali deket waday idat yu nadah nawotwot ya adiyu ipainilah ibbayu ⁴ te hi Ama takun hi Apu Dios an nangingilan am-in, takon nadan ugge nipainila ya idat nay gun-udon yu.

*Hay pundasal
(Lucas 11:2-4)*

⁵ Deket mundasal kayun Apu Dios ya adiyu iun-unud hi aton nadan tatagun kahinkulkuluggon da te deket mundasal da ya pinhod dan tumaddog hi hinanggab di tataguh simbaan ya hi kalata ta matibo da. Nomnomon yuh tuwe, makulug an maid di idat Apu Dios hi gun-udon da te ammunay kidayawan dah tataguy gagamgan da ya hidiye ya abuy gun-udon da. ⁶ Mu dakayu ke ya deket mundasal kayu ya adiyu ipainila. Humgop kayuh kuwartu yu ya indakig yu ta ahi kayu mundasal ke Ama takun hi Apu Dios an adi matibo. Hi Ama takun hi Apu Dios an nangingilan am-in takon nadan ugge nipainila ya idat nay gun-udon yu.

⁷ Deket mundasal kayu ya bokon nan maid di hilbinay ipanidwa yun kalyon umat hi pundasal nadan tatagun adi mangulug an kanan da nin on madngol di dasal da te andukke. ⁸ Adiyu iun-unud ke dida te inilan Apu Dios tuwaliy mahapul yu ot ahiyu ibagan hiya. ⁹ Mu athituy pundasal yu.

'Ama min wadah langit, hana ot ta he-ay midayaw ¹⁰ ya he-ay mun-ap-apu. Hana ot ta hay pinhod muy maat tuh luta, umat hi langit. ¹¹ Hana ot ta idatan dakamih itanud mih kaalgoalgo. ¹² Ya kal-iwam di liwat mi tedeyan kal-iwan mi damdamay numbahulan di ibba min dakami. ¹³ Ya baddangan dakami ta adi kami maliwat. Ya hana ot ta baddangan dakamit adi dakami haulon ke Satanas.' "

¹⁴ Kanan bon Jesus di “Deket kal-iwan yuy bahul di tagun numbahul ke dakayu ya kal-iwan damdaman Apu Dios hi langit di liwat yu. ¹⁵ Mu deket adiyu kal-iwan nadan numbahulan di ibba yun dakayu ya adi damdama kal-iwan Apu Dios di liwat yu.

Hay adi panganan

¹⁶ Deket muntopol kayun adi kayu mangan nah pun-dasalan yun Apu Dios ya adiyu ipatiboh anga yu. Adiyu iummat nadah pitpitbal an tatagun deket uggeda nangan ya ipatibo dah anga da. Mu nomnomon yuh tuwe, makulug an maid di idat Apu Dios hi gun-udon da te ammunay kidayawan dah tataguy gagamgaman da ya hidiye ya abuy gun-udon da. ¹⁷ Dakayu ket muntopol kayun adi kayu mangan ya mun-ihu kayu ya hugudon yuy buuk yu ¹⁸ ta adi mainilan muntoptoppol kayu ot hi Ama takun hi Apu Dios an nangingilan am-in takon nadan ugge nipainila ya idat nay gun-udon yu.

Hay kinadangyan an wadah langit

(Lucas 12:33,34)

¹⁹ Bokon hay kinadangyan tuh lutay gagamgaman yu te dadagon di lukluk ya lati ya akawon di mangako. ²⁰ Hay gamgaman yu ya hay pangatan yuh maphod an hidiyey kay yu ikadangyan hi langit an adi mauma ya adi matalak. ²¹ Hanan kawad-an di kinadangyan yu ya hidiyey nonomnomon yu.

Hay pumbalanan di maphod an nomnom

(Lucas 11:34-36)

²² Hay mialig an dilag di adol ya hay mata te hidiyey panibo, ta deket maphod di mata ya maphod boy panibo. Athidih nomnom te hidiyey panginilaan di taguh maphod ya gaga-iho. Deket maphod di nomnom ya maphod boy pangi-e. ²³ Mu deket gaga-ihoy nomnom ya gaga-iho boy pangi-e. Kinali deket gaga-ihoy nomnom ya himpappange mo anhan.

Hi Apu Dios di pundinolan taku

(Lucas 16:13; 12:22-31)

²⁴ Adinadaman hay tagu ya un-unudonay duwan ap-apu te hingitanay oha ya pohdonay oha; un-unudonay oha ya pihulonay oha. Niingngon tuwey kinadangyan ya hi Apu Dios. Adinadaman eyu paka-un-unudon hi Apu Dios hin hay kinadangyan di gagamgaman yu.

²⁵ Ta hidiye nan kalyok ke dakayun adi kayu madanagan mipanggep hi makan ya bulwati. Mahapul an nomnomon di tagu hin nganney gapunan waday biyag na,

bokon hay makan ya hay bulwati ya abuy nonomnomona.
²⁶ Nomnomon yu nadan hamutin adida muntanom ya adida mun-ani. Maid di alang da, mu mangan da te hi Apu Dios di nangamung hi kanon da. Ot namam-an dakayun tatagun ongal di pangibilang nan dakayu mu hay hamuti.
²⁷ Oha bo ya maid ke dakayuy madukdukey biyag na hin madanadanagan.

²⁸ Kinali tipet ekayu madanagan mipanggep hi bulwati? Nomnomon yu nadan plawer, kon mungngunu da ya mun-abol dah ibulwati da? Adi da! ²⁹ Mu kalyok ke dakayu, mapmaphod di ang-ang da mu nan nakangnginan bulwatin din hi Solomon an kadangyan an patul. ³⁰ Kinali hin athidiy pamaptok Apu Dios ke dadiyen palawer ad uwani, mu hi bigat ya maghob, ya namammam-ay pamaptok nan dakayu. Yaden tipet adi kayu madinol ke Apu Dios?
³¹ Adi kayu madanagan ya adiyu kalyon di 'Daanay ahi taku pangal-an hi kanon, hay inumon ya hay ibulwati?'
³² Hay munnomnom ya mundanag ke datuwe ya nadan adi mangulug ke Apu Dios, mu dakayu ke ya wadah Ama yun hi Apu Dios hi langit an nanginilan datuwen mahapul yu.
³³ Hay umanhan an nomnomon yu ya hay kigappatan yuh pun-ap-apuwan Apu Dios ya hay pangatan yu nah pinhod na, ot idat nan am-in di mahapul yu.

³⁴ Ta hidiye nan adi kayu madanagan hi punligatan yuh udum hi algo te maid damdamay maat yu ya mungkid-um ot ya abuh ligat yud uwani.

Hay pangikaguh ibban tagu
(Lucas 6:37,38,41,42)

7

¹ Adiyu pihulon di ibbayun tagu ta adi dakayu damdama pihulon. ² Te deket nahalman di pamihul yuh ibbayun tagu ya nahalman damdamay kapihulan yu. Hay pangibilang yuh ibbayun tagu ya umat hidiy pangibilang Apu Dios ke dakayu." ³⁻⁵ In-alig Jesus an kananay "Hay nabutan tagu ya adinadaman pakatibot kaanonay butan di ibbana. Ongal an langkak hin takon di waday ongal an butah matam ya kanam di kaanom di ittay an butah matan di ibbam. Kaanom ni-an di butah matam ta ahim kaanon di butah matan di ibbam.*

⁶ Adiyu ituttuduy kalin Apu Dios nadah makangohhen tatagun kay da ahu weno babuy te maid di hilibina.

* 7:3-5 7:3-5 Hay pinhod tuwen kalyon ya tibom ni-an di bahul mu ta ahim tibon di bahul di ibbam. Ta hidiye nan tugunom ni-an di adol mu ta ahim tugunon di ibbam an tagu.

Adida damdama un-unudon te adinadaman mahannotan hi maphod di pangieda. Abunay pihulon dakayu ya katatawan dakayu ot ya abu.

*Adi itikod an mundasal
(Lucas 11:9-13)*

⁷ Ibagayun Apu Dios di mahapul yu ot idat na, eyu hamakon nan mahapul yu ot wada, mungkungug kayu ot mibughulan kayu. ⁸ Te hanan mumbaga ya midatan, nan e manamak ya hamakona nan ena hamakon ya nan mungkungug ya mibughulan. ⁹ Dakayun waday imbabalena, kon mumbaga key imbabale yuh tinapay ya hay batuy idat yu? ¹⁰ Ya kon mumbaga keh dolog ya hay ulog di idat yu? ¹¹ Tibon yu, dakayu ya gaga-iho kayu, mu inila yun umidat hi maphod nadah imbabale yu. Ot namam-an Ama takuh langit an idat na nan maphod an ibagayun hiya.

¹² Hay pinhod yun aton di ibbagayun dakayu ya hidiye damdamay aton yuh ibbayu. Hituwey kibalinan nan Tugun Moses ya nan intuttudun handidan profetas.

*Nan pangien nalaka an un-unudon ya pangien naligat an un-unudon
(Lucas 13:24)*

¹³⁻¹⁴ Hay maphod an pangiey un-unudon yu ta waday biyag yun munananong. Hituwen pangun-unudan hi maphod ya naligat an aton, kinali o-oha day mangun-unud kediye. Hay adi maphod an pangie ya nalakan un-unudon, kinali dakol day mangun-unud kediye, mu nan tagun mangun-unud kediye ya makastigu.

*Hay nialigan nan kaiw ya nan bungana
(Lucas 6:43,44)*

¹⁵ Halipatan yu nadan tatagun kanan day profetas Apu Dios dida yaden bokon da kaya. Man-u te maphod di ipatibo dan umat da nah kalneron maka-ayup, mu hay pangieda ya gaga-ihon umat da nah mabungot an ahu te pinhod dan dadagon nan maphod an nituttudun dakayu. ¹⁶ Hay panginilaan yun dida ya nah gaga-ihon aton da. Inila yun hay pagit ya hay gulun ya adida bumungah makan. ¹⁷ Athidi boh kaiw an deket maphod ya maphod boy bungana ya hay ad-adin kaiw ya ad-adi boy bungana. ¹⁸ Adinadaman hay maphod an kaiw ya bumungah ad-adi ya hay ad-adin kaiw ya bumungah maphod. ¹⁹ Hanan kaiw an ad-adiy bungana ya malngo ta maapuyan. ²⁰ Athituy kialigan nadan tatagun kanan day profetas da, mu bokon da kaya, ya hay ahiyu pangimatunan ya nah pangie da.

*Hanadan ugge nanginilan Jesus**(Lucas 13:25-27)*

²¹ Wadada nadan tatagun kanan day ha-oy di Apu da, mu adida migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios te hanada ya abun mangat hi pinhod Apu Dios an hi Ama an wadah langit di migappat hi pun-ap-apuwana. ²² Hantuh algon punhumalyaan Apu Dios hi tagu ya dakol day ahi mangalin kanan day 'Apu, inun-unud daka te he-ay nalpuwan di kabaelan min muntuttudu ya mangaan hi nihkop ya mangat nadah udum an milagro.' ²³ Hidiyey ahida kanan ke ha-on, mu ahik kanan ke diday 'Ugge dakayu inilan ha-on. Mangele kayun gaga-ihoy inainat na.'

*Hay kialigan nan duwan tagun namohwat hi bale**(Lucas 6:47-49)*

²⁴ Hanan tagun mangngol hi kalik ya un-unudona ya miingngo nah nanomnoman an tagun nangapyah balenan impakaihammad nay tukud na. ²⁵ Immaliy puwok ya nalot an udan ot lumakbiy dinluh wangwang ot datngana nan bale, mu ugge natu-i. ²⁶ Mu hana ken tagun donglona ya abuy kalik, mu adina un-unudon ya miingngo nah tagun makudang di nomnom nan impulpule nay tukud di balena. ²⁷ Immaliy puwok ya nalot an udan ot lumakbiy dinlu ot datngana nan bale ya natu-i ot makappa-i."

Hay kinatag-en di saad Jesus

²⁸ Ginibbun Jesus an kinali datuwe ya namodwong nadan naamung gapun diyen tuttuduna ²⁹ te matibon ongal di kalebbengana mu nadan muntuttuduh Tugun Moses.

Hay nangaanan Jesus hi dogon nan tagun mungkangpuy adol na

*(Marcos 1:40-45; Lucas 5:12-16)***8**

¹ Nundayyuh Jesus an nalpu nah bilid ya inunud di dakol an tatagu. ² Indani ya immali on tagun mungkangpuy adol na ot mundukkun hi hinangngab na ot kananay "Apu, kaanom ahan tun dogok te inilak an damanan atom, mu nangamung ka." ³ Kanan Jesus di "Damana. Nakaan mo kayah naen dogom" yaden indapanay taklena nah mundogo. Pinghanadi ya nakaan di dogon nan tagu. ⁴ Ot kanan Jesus ke hiyay "Adim ot kalkalyon hituwen inat ku, mu ipayum an umeh kad-an nan padi ta em ipatibon hiyan nakaan di dogom, ya iappitam hi Apu Dios an miunnud nah kanan di Tugun Moses ta panginilaan di tatagun nakaan di dogom."

*Hay nangaanan Jesus hi dogon nan muttatyun nan ap-
apun di tindalu*

(Lucas 7:1-10)

⁵ Imme da Jesus ad Kapernaum ya wada nan bokon Judyu an ap-apun di hinggatut an tindalu. Immalih kad-ana ya pihpihmok an ⁶ kananay “Apu, wada nan muttatyuk an naparalyze ya namahig di punholholtapana.” ⁷ Kanan Jesus ke hiyay “Maki-aliyak ta paphodok.” ⁸ Mu kanan nan ap-
apuy “Apu, bumainak hi aliyam hi bale. Takon di ammunay kalyom ot makaan di dogon nan muttatyuk. ⁹ Inilak an waday kabaelan di kalin di ap-apu te ha-oy ya un-unudok di kalyon di ap-apuk. Ya un-unudon damdaman di tindaluk di kalyok. Deket kanak nah tindaluk di ‘Eka’, on imme. Deket kanak di ‘Maka’, on immali. Deket kanak nah muttatyuk di ‘Atom hituwe’, on inat na. Ot namam-ay kalim an kabaelasan kaanon di dogon nan muttatyuk.”

¹⁰ Handih dingngol Jesus hituwe ya namodwong hi pangulug nan ap-apu ot kanana nadah naamung an niunud ke hiyay “Kalyok ke dakayun maid di ohan Judyu hi ek tinibon athidiy pangulug na. ¹¹ Nomnomon yuh tuwen kalyok. Dakol day bokon Judyun malpuh kabobboble tuh luta an migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios hi langit an ahi makikan ke da Abraham, hi Isaac ya hi Jacob an ammod takun Judyu. ¹² Mu dakol nadah Judyun migappat ot hi pun-ap-apuwan Apu Dios di miwele nah tapol ta ahida kumogakoga ya ahida kotokotomon di bab-a da.” ¹³ Ot kanan Jesus nah ap-apun di tindaluy “Takomboy umanamut ka. Nakaan di dogon nan muttatyum gapuh pangulug mu.” Ya hiya peman an nakaan di dogon nan muttatyu kediyen oras.

Hay nangaanan Jesus hi dogon di dakol an tatagu

(Marcos 1:29-34; Lucas 4:38-41)

¹⁴ Hinumgop hi Jesus hi balen da Pedro ya tinibona an nan inan nan inayan Pedro ya mundogon mahmahhuyop te nahalman di atung na. ¹⁵ Dinapan Jesus di taklena ya nakaan di dogona ot ena idadaan di kanon da Jesus.

¹⁶ Indanit mungkahilong ya nun-iali dah kad-an Jesus di dakol an tatagun nahikpan hi dimonyo ya nadan mundogo. Ammunay kalin Jesus on nakaan nadan nihkop ya impaphod na damdama nadan mumpundogo. ¹⁷ Hituwey immannung an di kinalin din hi Isaiiah an profetas an kananay “Hiyay nangaan hi dogo takun am-in.”

*Deket mangulug takun Jesus ya mahapul an hiyay un-
unudon taku*

(Lucas 9:57-62)

18 Ohan algo ya tinibon Jesus an dakkodakkol day naa-mung hi kad-ana ot kanana nadah disipulos nay “Umagwat takuh bah-el tun baybay.” 19 Indani ya immalih kad-an Jesus on muntuttuduh Tugun Moses ot kananan hiyay “Apu, maki-eyak ke he-a takon di daanay pangayam.” 20 Mu kanan Jesus ke hiyay “O, mu naligat di miunud ke ha-on te maid di anamutak. Kudukdul di amunin ya hamuti te waday kiha-adan da, mu ha-oy an Panguluwan di tagu ya maid ni-mo takon di hay pangiipingak hi uluk.” 21 Ya wada bo nan ohan tagun miunuunud ke Jesus an kananay “Takon di ha-on, Apu, mu umeyak ni-an ta ek ilubuk hi ama.” 22 Mu kanan bon Jesus ke hiyay “Miunud kan ha-on. Hinae ke ya nangamung nadan adi mangulug an mangilubuk hi ibbadan nate.”*

Hay nangipatikodan Jesus hi puwok ya dalluyun nah baybay

(Marcos 4:35-41; Lucas 8:22-25)

23 Numbangka da Jesus ya nadan disipulos na 24 ot handih mange da ya kal-inadi ya waday nakal-ot an puwok. Ya namahig di dalluyun ot loktat ya mungkapnu nan bangkah danum. Hi ke Jesus ya nakahhuyop. 25 Hanadan disipulos na ya eda binangun an kanan day “Apu, bumaddang ka tedeyan malting taku!” 26 Mu kanan Jesus ke diday “Tipe ahan ta nahalman di takut yu? Kon maid di dinol yun ha-on?” Timmaddog ot kalyana nan puwok ya dalluyun ya pinghanadi ya natikod da ot makaddin-ong mo. 27 Hanadan disipulos na ya namodwong dan kanan day “Nganne nin di katatagun tuwe, tipet takon di puwok ya dalluyun ya ununodon day kalina?”

Hay nangaanan Jesus hi nihkop nadah duwan tagu

(Marcos 5:1-20; Lucas 8:26-39)

28 Indani ya dimmatong da Jesus nah bah-el nan baybay nah boblen Gadarene ya dinamun di duwan lalakin nalpu nadah lubukan. Nahikpan dah dimonyo ya namahig an katatakut da, kinali tumakut day tatagun mangidalan hidi. 29 Handih tinibo dah Jesus ya inlot day kalidan kanan day “He-an Imbabalen Apu Dios, nganney atom ke dakami? Adi dakami ni-an kastiguwon inggana madatngan di algon kahumalyaan mi.” 30 Kediye ya nipapaddin wadaday dakol an babuy an munhubung nah e-elena. 31 Numpahpahmok nadan dimonyo ke hiyan kanan day “Deket kaanon dakami ya it-an dakami handidah babuy ta diday emi kihkohan.” 32 Kanan Jesus ke diday “Om, ekayu.” Ot ume da ot eda

* **8:22** 8:22 Hay pinhod Jesus an ipainila ya kay da nate nadan adi mangulug ke hiya.

mihkop nadah babuy. Kal-inadi ya kahibubutik nadan babuy nah dopla ot iyapa da nah baybay ot malting da.³³ Hanadan mumpaptok hi babuy ya bintik dan imme nah boble ot kalkalyon day mipanggep hi naat nadah nahikpan hi dimonyo ya nadah babuy.³⁴ Ot ume nadan bimmoblen e manamun Jesus. Ot handih dinamu da ya numpahpahmok dan hiyat taynanah diyen bobleda.

*Hay nangaanan Jesus hi dogon nan tagun naparalyze
(Marcos 2:1-12; Lucas 5:17-20)*

9

¹ Numbangka bo da Jesus ot umanamut dah boble da.
² Indani ya wadaday tatagun nangialih naparalyze an inayod da. Inilanan ongal di pangulug dan hiya ot kanana nah mundogoy “Tulang ku, adika madanagan te nakaan di liwat mu.”³ Hanadan muntuttuduh Tugun Moses an wadah di ya kanan dah nomnom day “Taltalangkaan tuwen taguh Apu Dios te iingngo na udot di adol nan hiya.”⁴ Mu hi Jesus ya inila nay nomnomnomon da ot kananay “Tipet athinay nomnom yun gaga-iho?⁵ Nganney nalaklaka? Hay kalyon di ‘Nakaan di liwat mu’ weno ‘Tumaddog kat umanamut ka’?⁶ Agat ipatibok ke dakayun ha-on an Panguluwan di tagu ya kabaalak an mangaan hi liwat di tagu.”* Ot kanana nah naparalyze di “Tumaddog ka, ya alam nan ayod mut umanamut ka.”⁷ Ya timmaddog nan tagu ot ume.
⁸ Namodwong nadan tatagun nanibon diye ot dayawon dah Apu Dios te indat nah tuwen kabaelan hi tagu.

*Hay nangayagan Jesus ke Mateo ta miunud ke hiya
(Marcos 2:13-17; Lucas 5:27-32)*

⁹ Tinaynan Jesus nadan tatagu ot mangmangnge ya tinibona nan mun-amung hi buwis an hay ngadana ya hi Mateo an um-umbun nah upisinana ot kanan Jesus ke hiyay “Maka, miunud kan ha-on.” Ot miunud ke hiya.

¹⁰ Waday ohan algon nangan da Jesus ya nadan disipulos nah balen da Mateo ya immali day dakol an mun-amung hi buwis ya nadan naliwat ot makikan dan dida.¹¹ Tinibon nadan Pharisee ya kanan da nadah disipulos nay “Tipet makikan nan Apu yu ke dadiyen tatagu?”¹²⁻¹³ Dingngol Jesus hidiyen kinali da ot kananay “Hay agahan di doktor ya hay mundogo, bokon hay maid di dogona. Paddungnan

* **9:6** 9:6 Hanadan Judyu ya inila dan hi Apu Dios ya abuy mangaan hi liwat. Inila da bon hi Apu Dios ya abuy mangipaphod hi mundogo. Kinali handih impaphod Jesus nan naparalyze ya impatibonan hiya ya waday kabaelan mangaan hi liwat umat ke Apu Dios. Ketuwe ya impatibon Jesus di kinaDiosna.

ha-oy an immaliyak ta paphodok nadan naliwat, bokon nadan kanan day maid di liwat da. Dakayu ya mahapul an nomnomon yu nan impitudok Apu Dios an kananay 'Kudukdul di homkon yuy ibbayu mu nan eyak iappitan.' "

*Hay mipanggep hi puntopolan an adi mangan
(Marcos 2:18-22; Lucas 5:33-39)*

¹⁴ Immali da nan disipulos Juan an mumbonyag hi kadan Jesus ot kanan day "Tipet dakami ke ya nadan udum an Pharisee ya muntopol kamin adi kami mangan ya nada ken disipulos mu ya adida?" ¹⁵ Ya hinumang Jesus an kananay "An hay kanan yu ya adi mangan nadan gagayyum nan mungkasal? Mangan da te nan mungkasal an nikuyugan da ya ipaptok na dida. Athidi damdama nadah disipulos ku an mangan da te wadaak. Mu indanit maidak mo ya adida mangan gapuh punnomnom dan ha-on.

¹⁶ Kon ilkob di taguy balun luput nah daan an bulwati? Adi, te umittay nan balun luput an nilkob ya madoldol di bik-in nan daan an bulwati. ¹⁷ Athidi bon adi ihuduy ka-apyan mainum nah daan an kimmulhin lalat an punhuduwan, te deket aton hidi ya umina nan baya ya mabughi nan lalat. Ne ayyo mo nan mainum ya nan lalat an punhuduwan. Mahapul an hay punhuduwan hi ka-apyan mainum ya hay ka-apyan lalat ta adi mabughi nan lalat ya adi kumawa nan mainum."†

*Hay nunmahuwan Jesus nah imbabalen Jairo ya hay nakaan di dogon nan babai
(Marcos 5:21-43; Lucas 8:40-56)*

¹⁸ Kalkalyon Jesus hituwe ya immali on ohan ap-apun di Judyu ot mundukkun hi hinangngab nan kananay "Mungkatkate nan imbabalek. Umali ka anhan ta em dapaon ta pumhod." ¹⁹ Timbal Jesus ot maki-en ibbana nadan disipulos na.

²⁰⁻²¹ Wadah di on babain nundogoh himpulut duway toon an hay dogona ya adi matikod di malpuh adol na. Immeh indoggan Jesus ya kananah nomnom nay "Dapaok ke ot ahan di bulwatina ya makaan di dogok." Ot dapaonay udun di bulwatin Jesus. ²² Nunligguh Jesus ya tinibona nan babai ot kananay "Tulang ku, adika madanagan, nakaan moh naen dogom te hay pangulug mun ha-on" ya pinghanadi ya pinumhod.

† **9:17** 9:17 Hay kialigan datuwen inab-abig na ya adi pungkammohon di pangien dih done ya balun pangie te adida mun-unnud.

²³ Handih dimmatong da Jesus hi balen da Jairo ya tinibo da nadan mun-ingngiing hin waday nate ya nadan mun-iyoy. ²⁴ Kanan Jesus ke diday “Lumah-un kayun am-in. Ugge nate nan unga te nahuyop ya abu.” Mu nadan tatagu ya taltalangaan dah Jesus. ²⁵ Limmah-un da ot humgop hi Jesus nah kuwartun kawad-an nan unga ot odnanay taklena ya timmaddog. ²⁶ Hidiyen inat Jesus ya nundingngol hi kabobboble.

Hay nangaanan Jesus hi kulap nadan duwan tagu

²⁷ Tinaynan da Jesus hidiyen boble ot handih mange da ya wadaday duwan nakulap an miun-uunud ke hiya. Inlot day kalidan kanan day “Apu an holag David, homkon dakami anhan.” ²⁸ Inunud dah Jesus nah balen hinumgopana ot kananan diday “Kon kulugon yun waday kabaalak an mangaan hi kulap yu?” Ya kanan day “Om. Kulugon mi.” ²⁹ Dinapanay matada ot kananay “Naat nan pinhod yu te hay pangulug yu.” ³⁰ Pinghanadi ya pakatibo da mo. Tinugun Jesus didan kananay “Adiyu e kanalkalyon hi udum an tataguh tuwen inat kun dakayu.” ³¹ Mu imme da ot ya abu ot eda kalkalyon hi kabobbobleh diyen inat Jesus.

Hay nangaanan Jesus hi ngangan nan ohan tagu

³² Handih e ume da Jesus ya in-ali day ohan nanganga an nahikpan hi dimonyo. ³³ Kinaan Jesus nan nihkop ya pakakali mo nan tagu ot mamodwong nadan tatagun kanan day “Maid di athitun etaku tinibon holag Israel.” ³⁴ Mu kanan nadan Phariseey “Hi Satanas an ap-apun di dimonyoy nangidat hi kabaalan Jesus an mangaan hi nihkop.”

Hay ongal an homok Jesus hi tatagu

³⁵ Imme da Jesus hi kabobboblen e nuntuttudu nadah simbaan di Judyu mipanggep hi pun-ap-apuwan Apu Dios ya kinaan an am-in di nunhihinnatkon an dogon di tatagu. ³⁶ Himmok na nadan tatagun maamuamung te umat da nadah kalneron maid di mangipaptok ke dida. ³⁷ Ot kanana nadah disipulos nay “Dakol day tatagun ugge nanginilan ha-on, mu makudang di e muntuttudun dida. Paddungnay dakol di maani, mu makudang di mun-ani. ³⁸ Kinali mundasal kayun Apu Dios an mialig an kon payo ta wadaday e muntuttuduh mipanggep ke ha-on.”

*Hanadan himpulut duwan disipulos Jesus
(Marcos 3:13-19; Lucas 6:12-16)*

10

¹ Ohan algo ya inayagan Jesus nadan himpulut duwan disipulos na ot idat nay kabaelan dan mangaan hi nihkop ya hay nunhihinnatkon an dogo. ²⁻⁴ Hanadan himpulut duwan disipulos nan apostoles na ya hi Simon an kanan dan hi Pedro, hi tulang nan hi Andres, nadan anak Sebedi an da James ke Juan, hi Felipe, hi Bartolome, hi Tomas, hi Mateo an mun-amung hi buwis, hi James an nak Alfeo, hi Tadeo, hi Simon an Zealot ya hi Judas Iskariote an nangihdul ke Jesus.

Hay nangitud-akan Jesus nadah himpulut duwan disipulos na
(Marcos 6:7-13; Lucas 9:1-6)

⁵ Tinugun Jesus datuwen disipulos na ot ahina itud-ak didan kananay "Adi kayu umeh boblen nadan bokon Judyu ya nah kabobbobled Samaria. ⁶ Mu ume kayuh boblen nadan iibba takun Judyu an holag Israel te dida nan kay natalak an kalnero. ⁷ Ituttudu yun didan immali mo nan mun-ap-apun intud-ak Apu Dios. ⁸ Kaanon yuy dogo, mahuwan yuy nate, paphodon yu nadan mungkangpuy adol na ya kaanon yuy dimonyon nihkop hi tatagu. Adiyu ipabayad te ugge impabayad Apu Dios hituwen kabaelan an indat nan dakayu. ⁹ Adi kayu umitabin hi pihhu, ¹⁰ hakbat, bulwatin punhannotan yu, apatut ya patanong. Nangamung nadan tatagun baddangan yun hummok ke dakayu. Hidiyey kay tangdan yu te hay mungngunu ya mahapul an matangdanan.

¹¹ Deket dimmatong kayuh ohan boble ya hamakon yu nan maapngan umayag ke dakayu. Hidiy kiha-adan yu ingganay taynan yuh diyen boble. ¹² Deket dinatngan yu on bale ya kanan yu nah kon baley 'Hana ot ta malinggop kayu tuh nunhituwan yu.' ¹³ Deket umayag nan kon bale ya umannung nan kinali yun dida. Mu deket adida ya adi umannung, mu dakayuy umannungan diye. ¹⁴ Deket ume kayuh ohan boble ya adi dakayu ayagan ya adi dakayu donglon ya pukpukon yuy hupuk hi hukiyu hin taynan yuh diyen boble ta kitib-anan naliwat da gapu kediyen inat da. ¹⁵ Kalyok ke dakayu an hantuh punhumalyaan Apu Dios ya nahalhalman di kastigun dadiyen tatagu mu handidan tatagud Sodom ya ad Gomorrah.

Hay ahi punholholtapan nadan mangulug
(Marcos 13:9-13; Lucas 21:12-17)

¹⁶ Donglonak ke dakayu te mialig kayu nah kalneron itud-ak kun e muntuttudu nadah kad-an nadan kay wolf an katatakut. Ta hidiye nan mahapul an umat kayu nah

ulog an pakahallipat-ana ta adida patayon, mu mahapul damdaman maule kayun umat nah paloma. ¹⁷ Halipatan yu bo te wadaday mangipadpap ke dakayu ta ie dakayuh punhumalyaan di Judyu ya edakayu punhoplat hi sisimbaan da. ¹⁸ Mu adi abunah diyen aton dan dakayu te ie dakayuh hinangngab di gobernador ya nadan udum an ap-apu gapuh pangulug yun ha-on. Kediye ahiyu pangipainilaan ke dida ya nadah bokon Judyu hi mipanggep ke ha-on. ¹⁹ Deket madpap kayu ta edakayu humalyaon ya adi kayu madanagan hi ihumang yu te hi Apu Dios di nangamung hi ihumang yu ²⁰ te hay kakulugana ya hay Espiritunay ahi mangipakalin dakayu.

²¹ Kediye bon tiempo ya hay tulangna ya hiyay mangipipateh tulangna, hay ammod ya hiyay mangipipateh iimbabalena ya athidi boy imbabale an hiyay mangipipateh ammod na. ²² Ahi dakayu hihingngitan am-in hi tatagu gapuh pangulug yun ha-on. Mu hanan mangippol hi punholholtapana ya adina iwalong di pangulug nan ha-on inggana magibbun am-in datuwe ya ahi mihwang. ²³ Deket punholholtapon dakayu nah ohan boble ya bumtik kayuh udum an boble. Kalyok ke dakayu, adiyu gibbuwon di ngunu yun am-in hi boblen di ibba takun Judyu yaden umaliyak an Panguluwan di tagu.

²⁴ Waday nun-ingngohan di mun-ad-adal ya nan mituluna te hay maat nah mittulu ya athidi boy maat nah ituttuduwana. Athidi bo nah apu ya nah muttatyuna. ²⁵ Athidiy nitaguwan, kinali abuluton yun waday nun-ingngohan taku te pihulonak an Apu yun ingadananak hi Satanas an ap-apun di gaga-iho. Athidin dakayun pihulon dakayu damdama.

Hay takutan taku
(Lucas 12:2-7)

²⁶ Mu adi kayu tumakut ke dida. Maid di mitaluh nganneh diye te takon nan adi mainilad uwani ya ahi mainilah udum hi algo. ²⁷ Hanadan kalyok ya dakayu ya abuy manginila, mu ahiyu ituttudut inilaon di katagutagu. ²⁸ Adiyu takutan nadan mamaten dakayu te takon di patayon dakayu ya maid di maat dah linnawayu. Mu hay takutan yu ya hi Apu Dios te damanan patayon dakayu ya damana bon ipae nay linnawayuh impierno. ²⁹ Hituwey nomnomon yu, nadan buding ya maid di balol da te hay bayad di duwa ya ohan hepeng, mu dida ya adinadaman e waday mate hin adi iabulut Apu Dios. ³⁰ Ot immam-anan dakayu te inila nay bilang di buuk yu. Hinaey kitib-anan pakaippaptok

dakayun Apu Dios. ³¹ Kinali adi kayu tumakut te dakayu ya nakaballol kayun Apu Dios mu nadan buding.

Hay tagun adi bumain an mangipainila an mangulug ke Jesus

(Lucas 12:8,9)

³² Hay tagun mangipainilah pangulug nan ha-oy ya ahik ibilang an taguk hi hinanggab Amah langit. ³³ Mu hay tagun mangalin uggeyak inila ya adik ibilang an taguk hi hinanggab Amah langit.

Ahida maganodway tatagu gapu ke Jesus

(Lucas 12:51-53; 14:26,27)

³⁴ Kon pangali yu on immaliyak an mangipalinggop amin hi tagu tuh luta? Adi, te gapun ha-on ya dakol day mun-aawwit. ³⁵ Takon di hin-am-a, hin-in-a ya nan inapu ya nan nangapu ya mun-aawwit da ³⁶ ya hay pakibuhul di ohan tagu ya hay familyana.

³⁷ Hay tagun ong-ongal di naminhod nah ammod na weno imbabalena mu hay impaminhod nan ha-on ya adi mibilang an mangun-unud ke ha-on. ³⁸ Hay tagun adina ippol di punholholtapanah pangun-unudanan ha-on ya adi mibilang an mangun-unud ke ha-on. ³⁹ Hay tagun hay nitaguwana tuh luta ya abuy nonomnomona ya adi midatan hi biyag an maid di poppog na. Mu hay tagun paka-un-unudonak takon di humlun hi katayana ya hiyay midatan hi biyag an maid di poppog na."

Hay kiphodan an dawaton mipuun hi maphod an pangat

(Marcos 9:41)

⁴⁰ Kanan bon Jesus di "Hay tagun mangabulut ke dakayu ya abulutonak damdama. Ya hay tagun mangabulut ke ha-on ya abulutona damdamah Apu Dios an nangitud-ak ke ha-on. ⁴¹ Hanan tagun mangabulut hi profetas gapu te tagun Apu Dios ya midatan damdamah umat hi midat nah profetas. Hanan tagun mangabulut hi maphod an tagu ya idatan Apu Dios hi umat hi midat nadah maphod an tatagu. ⁴² Hanan tagun umidat hi danum an inumon nan tagun mangun-unud ke ha-on ya makulug an midatan hi kiphodana."

Hay nangitud-akan Juan an mumbonyag nadah disipulos na hi kad-an Jesus

(Lucas 7:18-35)

11

¹ Ginibbun Jesus an intuttuduh tuwe nadah disipulos na ot ume nadah udum an boleh did Galilee an e muntuttudu.

² Kediye ya wadah Juan an mumbonyag hi kalabut, mu dingngol nay atoaton Jesu Kristo ot itud-ak na nadan disipulos nah kad-ana. ³ Ot kanan dan hiyay “Kon he-nan intud-ak Apu Dios weno waday udum hi had-on mi?” ⁴ Kanan Jesus ke diday “Mibangngad kayuh kad-an Juan ta eyu kalyon ke hiyan am-in di dingngol yu ya tinibo yu. ⁵ Deyan pakatibo day nakulap, pakadallan day napilay, pinumhod nadan mungkanpuy adol da, pakadngol day nalulok, namahuwan di nate ya nipainila nadah nawotwot di mipanggep hi ongal an impaminhod Apu Dios ke dida.” ⁶ Kanan bon Jesus di “Hanan tagun adi munhalinduwa mipanggep ke ha-on ya hiyay ongal di amlong na.”

⁷ Handih nibangngad da nan intud-ak Juan ya kanan Jesus nadah naamung di “Nganney ninomnom yun e tibon handih imme kayuh kad-an Juan nah adi maboblaysan? Kon hanan tagun humalihalinduwa an umat nah bilaun ib-ibbuyong di dibdib ⁸ weno nan tagun numbulwatih makakkaphod? Bokon, te hay kakulugana ya nada ken tatagun numbulwatih makakkaphod ya mihaad dah makakkaphod an bale an bokon nah adi maboblaysan. ⁹ Dahdi mo? Hay profetas? Om, hituwey kalyok ke dakayu, hidiyen eyu tinibo ya makulug an profetas ya hiya ya waday niong-ongana ¹⁰ te athituy nitudok mipanggep ke hiya: ‘Kanan Apu Dios di: Pamanguluwok tun mangituttuduh tataguh mipanggep ke he-a ta ahika dumatong.’” ¹¹ Kanan bon Jesus di “Hi Juan an mumbonyag di katagtag-ayan am-in hi tatagu, mu nan nakababban tagun nigappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios ya natagtag-e mu hiya. ¹² Ya nipalpu handih nuntuttuduwana ingganad uwani ya ihik di tatagun migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios. ¹³ Hidiyen pun-ap-apuwana ya intuttudun am-in handidan profetas ya nan Tugun Moses inggana handih kawadan Juan. ¹⁴ Kinali da bon ahi mumbangngad hi Elijah ya deket kulugon yu ya hi Juan di nipaannungana. ¹⁵ Pakannomnomon yuh naen kinalik.

¹⁶ Dakayun tatagud uwani ya umat kayu nadah u-ungan maamuamung an umanay-ayyam nah malkadu. Kanan di udum hanadah ibbaday ¹⁷ ‘Nuntobtobbab kami ya nunggangangha kami ta kanan mi ot on manayo kayu, mu ugge kayu. Ya impatna mi bon mun-iyo, mu ugge kayu kinumga.’ Umat kayu ke datuwen u-unga te ugge inilay pinhod yu. ¹⁸ Ya immalih Juan an mumbonyag ya hinnatkon di kanona ya adi manginum ya kanan yuy nahikpan. ¹⁹ Yaden ha-oy ken Panguluwan di tagu ya gapu te manganak ya uminumak ya kanan yu boy ‘Ag-

agam! Nakahalman di pangana ya panginum na ya makihayhayyup nadah mapihul an tatagun mun-amung hi buwis ya nadan naliwat.' Mu hituwey nomnomon yu, hay kaphod ya kinalaing Apu Dios ya mipatibo nadah tatagun mangabulut hi pangi-e min duwa ke Juan."

*Hay kastigun di adi mangulug ke Jesus
(Lucas 10:13-15)*

²⁰ Wadaday boblen nangipatib-an Jesus hi dakol an milagro, mu ugge nuntutuyu nadan tataguh liwat da ot bumohol an ²¹ kananay "Mahmok kayun iKorasin ya iBetsaida te tinibotibo yuy milagro, mu ugge kayu nuntutuyuh liwat yu. Gulat nat nadan gaga-ihon tatagud Tyre ya ad Sidon di nanibon dadiyen milagro ya wadan numbulwati dah nabikbik-i ya dinap-ulan day adol dat pangipatibo dah nuntutuyuan dah liwat da. ²² Nahalman di kastigu yu hantuh punhumalyaan Apu Dios mu nadan tatagud Tyre ya ad Sidon. ²³ Dakayun iKapernaum, pangali yu on dakayuy katagtag-ayan hi saad an datngan yuy kabunyan, mu adi te mipada-ul kayu ingganay datngan yud dalam. Gulat nat nadan tatagud Sodom di nipatib-an nadan milagro an tinibotibo yu ya makulug an nuntutuyu dah liwat dat ugge pina-in Apu Dios di bobleda ta wada ot ad uwani. ²⁴ Kalyok ke dakayun hantuh punhumalyaan Apu Dios ya nahalhalman di kastigu yu mu handidan tatagud Sodom."

*Hay nundasalan Jesus
(Lucas 10:21,22)*

²⁵ Nagibbuh diyen kalin Jesus ot mundasal an kananay "Ama, an Ap-apuh langit ya luta, mumpasalamatak ke he-a te uggem impainilay mipanggep hi pun-ap-apuwam hanadah nungkanomnoman ya numpun-adal, mu impainilam hanadah ugge nanomnoman ya ugge nun-adal ²⁶ te hidiyey pinhod mu, Ama."

²⁷ Kanan bon Jesus di "Hi Aman hi Apu Dios ya indinol nan am-in ke ha-on. Hiya ya abuy nanginilan ha-oy ya maid di udum hi nanginilan hiya hin bokon ha-oy ya abu ya nadan pinhod kun pangipainilaan hi mipanggep ke hiya.

²⁸ Dakayun maligligatan, mundinol kayun ha-on ta badangan dakayu. ²⁹ Mangulug kayun ha-on ya un-unudonak ta inilaon yuy pangi-ek ot palinggopok di nomnom yu te ha-oy ya mauleyak ya homkok di tatagu. ³⁰ Ya adi kayu makaliglatan an mangun-unud ke ha-on."

*Hay intuttudun Jesus mipanggep hi Sabadun Tungo
(Marcos 2:23-28; Lucas 6:1-5)*

12

¹ Ohan Sabadu ya indalan da Jesus hi payo. Hanadan disipulos na ya naagangan da ot pumutting dah page ot kutkuttimon da. ² Tinibon nadan Phariseeh diye ot kanan dan Jesus di “Tibom ke nadan disipulos mu, tipet pimmutting dah page yaden Sabadun Tungo?” ³ Kanan Jesus di “Kon uggeyu binidbid di inat da David handih naagangan da? ⁴ Hinumgop nah balen Apu Dios ot kuman nah tinapay an niappit ke Apu Dios ot idatana nadan ibbana yaden panioy panganan da te ammunay padin mangan kediyen. ⁵ Kon uggeyu binidbid nah Tugun Moses an nadan padi ya mungngunu da nah Templo takon di Sabadun Tungo? Mu ugge imbilang Apu Dios an liwat hidiye. ⁶ Ya hay ngunuk ya importante mu nan ngunu nah Templo. ⁷ Oha bo ya impitudok Apu Dios an kananay ‘Kudukdul di homkon yuy ibbayu mu nan eyak iappitan.’ Gulat nat maawatan yuh tuwen kinalin Apu Dios ya adiyu ot kanan di naliwat hantudan disipulos ku gapu te pimmutting dah page hi Sabadun Tungo. ⁸ Ha-oy an Panguluwan di taguy mangali hin nganney panio weno adi nah Sabadun Tungo.”

Nan tagun napikluy di taklena
(*Marcos 3:1-6; Lucas 6:6-11*)

⁹ Timmayan da Jesus ot ume dah simbaan di Judyu ya ¹⁰ wada on tagun napikluy di ohan taklena. Hanadan tatagu ya pinhod dan waday ipabahul dan Jesus ot kanan dan hiyay “Kon panioy pangaanan hi dogo nah Sabadun Tungo?” ¹¹ Kananan diday “An deket waday kalnero yun nag-ah bitu nah Sabadun Tungo ya kon adiyu e alan gapu te panio? ¹² Ot immam-anah tagu, kon adi taku aton di kiphodana gapu te Sabadu?” ¹³ Ot kanana nah napikluy di taklenay “Ukyadom nan taklem.” Inukyad na ya maphod mon umat nah ohan taklena. ¹⁴ Hanada ken Pharisee ya limmah-un da ot punhuhummanganan day aton dan mamaten Jesus.

Hi Jesus di pinilin Apu Dios an muttatyuna

¹⁵ Inilan Jesus hidiyen nomnomnomon da ot taynanah diyen boble ya dakol day tatagun niunud ke hiya ot paphodona nadan waday dogona. ¹⁶ Ot tugunona dida ta adida ipainilay mipanggep ke hiya. ¹⁷ Hituwen inat nay immannungnan nan kalin Apu Dios nah profetas an hi Isaiiah an kananay

¹⁸ “Hituwey pinilik an muttatyuk an impakappinhod ku ya mangipaamlong ke ha-on. Ipaek di Espirituk ke hiya ta hiyay mangipainilah punhumalyak amin hi tagu. ¹⁹ Hiya ya adi makihannu ya adina

oltoolton di kalinat e pidpidngol. ²⁰ Adina iwalong, mu baddangana nadan mahmok takon nadan ugge nihamad di pangulug da inggana pangapputonay maphod. ²¹ Hiyay pangidinolan am-in di tagun mangipaptok ke dida.”

*Hay mipanggep ke Jesus ya hi Satanas
(Marcos 3:20-30; Lucas 11:14-23)*

²² Indani ya in-ali dah kad-an Jesus on tagun nakulap ya nanganga te nahikpan hi dimonyo. Kinaan Jesus di kulap na ya ngangana ot pakatibo ya pakakali mo. ²³ Namodwong am-in nadan tatagu ot kanan day “Kon hiya nin nan holag David an pinilin Apu Dios an ahi mun-ap-apu?” ²⁴ Dingngol nadan Phariseeh diyen kinalin nadan tatagu ya kanan day “Bokon, man hay nalpuwan di kabaelasan mangaan hi nihkop ya hi Satanas an ap-apun di dimonyo.” ²⁵⁻²⁶ Inilan Jesus hidiyen nomnomnomon da ot kanan diday “Kon kaanon ken Satanas nadan ibbana ya kon adida magan-odwa ta matikod moy pun-ap-apuwana? Umat hanah boble an deket dida pe nan bimmoble on numbubuhhulan da ya madadag da. Umat bo nah hin-am-an deket umanaawwit da ya loktat ta munhihi-an da. ²⁷ Kanan yuy hi Satanas di kalpuwan di kabaelak an mangaan hi nihkop. Mu deket makulug hidiyen kanan yu, dahdi moy kanan yuh kalpuwan di kabaelan nadan ibbayun mangaan hi nihkop? Kon hi Satanas? Hituwey kitib-anan nakaihhalla kayu. ²⁸ Ha-oy ke ya hay kabaelak an mangaan hi nihkop ya nalpuh Espiritun Apu Dios, hituwey kitib-anan dehtuh kad-an yu nan intud-ak Apu Dios an mun-ap-apu.”

²⁹ Kanana boy “An damanan hogpon di taguy balen di ohan mahinadol an tagu ta ena akawon di pinhod na? Kahin di baludona ni-an nan mahinadol an tagut ahina akawon di nganneh diyen wada nah bale.”

³⁰ Kanan bon Jesus di “Hay tagun adi mangun-unud ke ha-on ya makibuhul ke ha-on, ya nan tagun adi mangawis hi tatagun mangun-unud ke ha-on ya hiya ot ya abuy umabul nadah e mangun-unud ot ke ha-on.

³¹ Ya kalyok ke dakayu an am-in di liwat, takon di hay pamihulan hi ibbah tagu ya damanan mapakawanan. Mu hay tagun pihulonay Espiritun Apu Dios ya adi mapakawanan. ³² Kinali hay tagun taltalangaanay Pangu-luwan di tagu ya damanan pakawanan Apu Dios, mu hay tagun taltalangaanay Espiritun Apu Dios an kananay hi Satanas di nangat hi inat nan Espiritun Apu Dios ya adinadaman mapakawanan ta inggana.

*Hay mipanggep nah kaiw ya nan bungana
(Lucas 6:43-45)*

³³ Hay maphod an kaiw ya maphod damdamay bungana. Deket ad-adi nan kaiw ya ad-adi damdamay bungana. Hay bunganay panginilaan hin maphod nan kaiw weno adi.” ³⁴ Kanan bon Jesus ke diday “Gaga-iho kayun tagu! Maid di maphod hi kalyon yu te abunay gaga-ihon wadah nomnom yu. Hay tagun gaga-ihoy nomnom na ya gaga-iho damdamay atona. Mainila hin maphod weno gaga-ihoy wadah nomnom di tagu te hidiyey atona ya kalyona. ³⁵ Deket maphod di nomnom nan tagu ya maphod damdamay kalkalyona. Deket gaga-ihoy nomnom na ya gaga-iho damdamay kalkalyona.

³⁶ Kalyok ke dakayun hantuh algon punhumalyaan Apu Dios hi tagu ya ahi mamahmahan di nalgom an kinalikalin di tatagu ³⁷ te hay kakastiguwan di tagu ya mipuun hi kinalikali na.”

*Hay mipanggep hi milagro
(Marcos 8:11,12; Lucas 11:29-32)*

³⁸ Kanan nadan udum an Pharisee ya nadan muntuttuduh Tugun Moses ke hiyay “Apu, pinhod min tibon di pangimatunan hi kakuluganan indat Apu Dios di kabaalam.” ³⁹ Mu kanan Jesus ke diday “Gaga-iho kayun tatagud uwani te kudangon yuy tinibotibo yun inainat kun mangipainilan intud-akak ke Apu Dios ta deyan mumbaga kayu boh milagro. Mu maid di ipatibok hi pangimatunan yu, abuna nan umat nah naat ke Jonah an profetas. ⁴⁰ Hiya ya inukmun di ongal an dolog ot mihaad hi putunah tulun algo ot ahina ipabuddu. Athidiy ahi maat ke ha-on an Panguluwan di tagun mihaadak hi lubuk hi tuluy algo. ⁴¹ Hay kitib-anan gaga-iho kayu ya handidan tatagud Nineveh an nuntutuyu dah liwat da te inidngol dah tugun Apu Dios an intuttudun din hi Jonah, mu dakayu ya adi kayu muntutuyu yaden dehtuwak an natagtag-e mu hi Jonah, ta hidiye nan hantuh kahumalyaan di tagu ya makastigu kayu. ⁴² Hay oha boh kitib-anan gaga-iho kayu ya din babain ap-apud Seba ad Arabia an nakaiddawwin boble. Hiya ya inhanakul na ot umalin mundongol ke Solomon hi ituttudunan malpun Apu Dios. Mu ad uwani ya dehtuwak an natagtag-e mu hi Solomon yaden adiyak kulugon ke dakayu, ta hinae mo nan ahi kayu makastigu hantuh kahumalyaan di tagu.”

*Hay pangi-en di dimonyo
(Lucas 11:24-26)*

⁴³ Waday inab-abig Jesus an kananay “Wada on dimonyo an nakaan nah tagun nihkopana ot e dumanallanan nah

adi maboblasyon an e manibotiboh kihkopana, mu maid di hinamak na. ⁴⁴ Ot kananay 'Mibangngadak ot kattog nah tagun nihkopak ni-an.' Nibangngad ot tibona ya maid di nihkop ta daydayuna bon kihkohan. ⁴⁵ Ot e umawit hidiyen dimonyoh pitun ibbanan dimonyon nahalman di kinagaga-iho da mu hiya ot eda mihkop kediyen tagu ta nakammama mo mu handi. Athidi damdama nadah gaga-ihon tatagud uwanin ahi nahalman di kinagaga-iho da."

*Hay mipanggep ke da inan Jesus ya nadan tutulang na
(Marcos 3:31-35; Lucas 8:19-21)*

⁴⁶ Handih mungkalkallih Jesus ya dimmatong da inana ya nadan tutulang na. Timmaddog da nah dola ya punibaga dah Jesus te pinhod dan makihummangan ke hiya. ⁴⁷ Indani ya kimmali nan ohan tagun kananan Jesus di "Wada da inam ya nadan tutulang muh dolan pinhod dan makihummangan ke he-a." ⁴⁸⁻⁵⁰ Ya himmumang hi Jesus ot kananay "Kon waday napilih inak ya tutulang ku? Hay inak ya tutulang ku ya nadan tatagun mangun-unud hi pinhod Aman hi Apu Dios hi langit." Inildong na nadah disipulos na ot kananay "Datuwey inak ya tutulang ku."

*Hay ab-abig an mipanggep nah nihabuweg an buwa
(Marcos 4:1-9; Lucas 8:4-8)*

13

¹ Limmah-un da Jesus kediyen algo ot ume da nah pingngit di baybay ot eda um-umbun hidi ya ² dakkodakkol day tatagun naamung hi kad-ana ot ume nah bangka ot hidiy ubunana. Hanada ken tatagu ya wadada nah pingngit di baybay an mundongdonggol dah ituttuduna. ³ Dakol di inab-abig nah nanuttudu nan dida. Kananay "Wada nan tagun nuntanom hi buwa an impahinnabuweg na. ⁴ Handih nangihabuwaranah buwa ya wadaday nag-ah dalan ot umali day hamuti ot kanon da. ⁵⁻⁶ Hay udum ya nag-a dah mabatu an ittay di lutah di. Man-ut gagala ya tinummol da, mu ugge immed dalam di lamut da. Kinali handih pinumtang ya nakleng da te namag-anan nan ittay an lutan tinummolan da. ⁷ Hay udum ya nag-a dah magulun ot mailung da. ⁸ Mu nadan buwa an nag-ah maphod an luta ya tinuttummolan da ot bumunga da. Wadaday o-ohay bungana, wadaday mabungbunga ya wadaday makabbunga. ⁹ Kinali pakannomnomon yuh tuwen kinalik."

*Hay gapunan hay ab-abig di panuttudun Jesus
(Marcos 4:10-12; Lucas 8:9,10)*

¹⁰ Indani ya immali nadan disipulos Jesus ot kanan dan hiyay “Antipet hay ab-abig di panuttudum ke dida?”
¹¹ Kananan diday “Dakayu ke ya inna-ud kun intuttuduy ine-en di pun-ap-apuwan Apu Dios an ugge nipainila ingganad uwani, mu dida ke ya adi. ¹² Hay tagun un-unudonay mituttudun hiya ya maudman di inilana tumakol. Mu hay tagun adina un-unudon di mituttudun hiya ya takon nan ittay an inilana ya mama-id. ¹³ Hay gapunan painnab-abig kun dida ya takon di tibotibon day atoatok ya donglodonglon day ituttuduk ya adida maawatan. ¹⁴ Hidiyey immannungon di impitudok Apu Dios ke Isaia an profetas an kananay

‘Ahiyu donglodonglon ya ahiyu tibotibon, mu adiyu maawatan ¹⁵ te kahing kayu, ta hidiye nan adiyu pinhod an maawatan di tibon yu ya donglon yu. Gulat nat adi kayu athidi ya maawatan yuy mituttudun dakayu ta muntutuyu kayuh liwat yu ta paphodon dakayu.’ Hinaey kanan Isaia.

¹⁶ Mu dakayu ke ya nagahat kayu te tibotibon yuy atoatok ya dongdonglon yuy ituttuduk. ¹⁷ Kalyok ke dakayu an handidan dakol an profetas Apu Dios ya handidan maphod an tatagu ya pinhod dan abun tibon hantudan tinibo yu ya pinhod dan abun donglon nadan dinggol yu, mu uggeda.”

*Hay intuttudun Jesus hi kibalinan di ab-abig na
 (Marcos 4:13-20; Lucas 8:11-15)*

¹⁸ Kanan bon Jesus di “Donglon yuy kibalinan nan ab-abig an mipanggep nah tagun e nunhabuwag hi buwa. ¹⁹ Hanadan buwan nag-a nah dalan ya mialig nadah tatagun donglodonglon day mipanggep hi pun-ap-apuwan Apu Dios, mu adida maawatan te hinaul Satanas dida. ²⁰ Hanadan buwan nag-a nah mabatu ya mialig nadah tatagun nangngol hi kalin Apu Dios ot mun-am-amlong dan mangulug, ²¹ mu ugge nihamad di pangulug da ta deket waday ittay an ligat da gapuh pangulug da ya pinghanadi on inwalong day pangulug da. ²² Hanadan buwan nag-a nah magulun ya mialig nadah tatagun nangngol hi kalin Apu Dios, mu adida hangudon te hay kahapulan dah kitaguwan day ipapaptok da ya hay kumadangyanan day nonomnomon da. ²³ Mu nadan buwan nag-a nah maphod an luta ya mialig nadah tatagun nangngol hi kalin Apu Dios ya naawatan da ot un-unudon da, kinali maphod di pangien di udum, mapmaphod hi udum ya makakkaphod hi udum.”

Hay inab-abig Jesus mipanggep nah wheat ya holok

²⁴ Inab-abig bon Jesus nan mipanggep hi pun-ap-apuwan Apu Dios an kananay “Hay pun-ap-apuwan Apu Dios ya miingngo nah payon di ohan tagun natanoman hi wheat. ²⁵ Ohan hilong an nahuyop am-in di tagu ya immali nan buhul na ot ena hobwagan hi buwan di holok hidiyen payo. ²⁶ Naongal nadan wheat ot mumbuhbu da ya immongngal da bo damdama nan holok an inhabuwag nan buhul na. ²⁷ Immali nadan muttatyun nan kon payo ot kanan day ‘Apu, maphod an wheat nan em intanom, mu antipet dakol di holok an nikamo?’ ²⁸ Kanan nan kon payoy ‘Inilak ot hay buhul kuy nangihabuwag ke dadiyen holok.’ Kanan nadan muttatyunay ‘Pinhod mu ke ya emi gabuton.’ ²⁹ Mu kanan nan kon payoy ‘Takomboy miathidi te indani ya pakigabut yu nadan wheat. ³⁰ Miathidit makiongngal da nah wheat ta nangamung tuh ahianit ahik kalyon hanadah munggapas an pamanguluwon dan gabuton nadan holok ta uyunon dat gobhon dat ahida gapason nan wheat.’ ”

Hay kialigan di pun-ap-apuwan Apu Dios ya nan kakitayan an buwa

(Marcos 4:30-32; Lucas 13:18,19)

³¹ Inab-abig bon Jesus di mipanggep hi pun-ap-apuwan Apu Dios an kananay “Hay pun-ap-apuwan Apu Dios ya mialig nah buwan di mustard an intanom di ohan taguh habal na. ³² Hidiyey kaittayan am-in hi buwa, mu tinummol ot umongngal ya hidiyey kaongngalan am-in hanadah nitanom hi habal. Dakol di hapang nan opaana ya pumbayaan di hamuti.”

Hay kialigan nan yeast

(Lucas 13:20,21)

³³ In-ingngon bon Jesus di mipanggep hi pun-ap-apuwan Apu Dios nah yeast. Kananay “Hay pun-ap-apuwan Apu Dios ya paddungna nan yeast an inalan nan ohan babai ot ikammonah alina ot hidiyey nangipalbag nah kinapya nan tinapay.”

³⁴ Am-in dadiyen intuttudun Jesus nadah tatagun naamung ya impainnab-abig na. ³⁵ Hituwen inat nay immanungan di kinalin handin profetas Apu Dios an kananay “Painnab-abig kuy pangipainilaak ke dida nah ugge nainila nipalpuh naltuwan di luta ingganad uwani.”*

Kinalin Jesus di kibalinan nan inab-abig nan mipanggep hi holok

³⁶ Indani ya tinaynan Jesus nadan tatagu ot humgop nah ohan bale ya immali da nan disipulos na ot kanan dan

* 13:35 13:35 Psalm 78:2

hiyay “Nganney kibalinan nan inab-abig mun mipanggep hi holok?” ³⁷ Kananay “Ha-oy an Panguluwan di taguy kialigan nan tagun nuntunod hi maphod an wheat. ³⁸ Hay kialigan nan payo ya hituwen lutan niha-adan di tagu. Hanan wheat an nitunod ya dadiyey kialigan nadan tatagun migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios. Hanan holok ya dadiyey nialigan nadan tatagun Satanas. ³⁹ Hanan buhul an nangihabuwag nah holok ya hi Satanas. Hay ahiani ya hidiyey kapoppogan di luta ya nadan mun-ani ya dadiye nadan anghel. ⁴⁰ Ya hay pangamungan da nadah holok ta gobhon da ya mialig nah ahi maat hantuh kapoppogan di luta. ⁴¹ Te baalok nadan anghel kut eda amungon nadan nangitanuttuduh punliwatan ya nadan numpunliwat ta ⁴² ipae da dida nah mundadalang an apuy ta kumogakoga da ya kotokotomon day bab-a dah punholholtap da. ⁴³ Yaden hanada ken tatagun Apu Dios hidih pun-ap-apuwana ya makattibon maphod dan umat da nah algo. Pakannomnomon yuh tuwen kinalik.

Hay kialigan nan balituk

⁴⁴ Hay pun-ap-apuwan Apu Dios ya mialig nah balituk an nika-ut. Hinamak di ohan tagu, mu tinab-unana bo. Makaan-anlah nunhamakana ot ena igattang am-in di ngunut na ta pangattang na nah lutan waday balituk na.

Hay kialigan nan pang-o

⁴⁵ Ya hay kialigan nan kigappatan hi pun-ap-apuwan Apu Dios ya umat nah tagun e manibotiboh makakkaphod an pang-o ta gatangona. ⁴⁶ Waday hinamak nah ohan makakkaphod ot mibangngad hi bale nat ena pun-igattang am-in di ngunut na ot gatangona nan pang-o.

Hay kialigan nan tabukul ya nadan dolog

⁴⁷ Hay oha boh kialigan di pun-ap-apuwan Apu Dios ya nan tabukul. Deket inibka da nah baybay ya makna day nunhihinnatkon an dolog. ⁴⁸ Deket napnu nan tabukul on indakal da nah pingngit di baybay ta piliyon da nadan maphod. Hanada ken ad-adi ya iwele da. ⁴⁹ Athidiy ahi maat hantuh kapoppogan di luta te ahida umali nadan anghel ta amungon da nadan tatagu ne inappil da nadan gaga-iho ⁵⁰ ta ahida iwele didan nah mundadalang an apuy ta kumogakoga da ya kotokotomon day bab-a da te hay punholholtap da.”

⁵¹ Kanan Jesus nadah disipulos nay “Kon naawatan yun am-in nadan kinalikalik?” Ya kanan day “Om.” ⁵² Ot kananay “Hanadan muntuttuduh Tugun Moses an mangu-lug ke ha-on ta ituttudu day mipanggep hi pun-ap-apuwan

Apu Dios ya umat da bo nah tagun ipabuddu nan am-in di ngunut na, takon nadan ngunut na dih done ya nadan balu, ta idat nah kiphodan di ibba nan tagu.”

*Hay adi pangulugan nadan kaboblayan Jesus ke hiya
(Marcos 6:1-6; Lucas 4:16-30)*

⁵³ Nagibbu datuwen ab-abig Jesus ot tayanana diyen boble. ⁵⁴ Nibangngad hi bobleda ot e muntuttudu nah simbaan da ya namodwong nadan tataguh panuttudu na ot kanan day “Daana ni-boy nun-adalan tun tagu kediyen intuttudu na? Takon di milagro ya atona! ⁵⁵ Kon bokon hiya nan imbabalen nan karpentero? Kon bokon hi Mariay inana ya tulang na da James, hi Jose, hi Simon ya hi Judas? ⁵⁶ Kon bokon hituy kiha-adan nadan tutulang nan binabai? Daana ni-boy nun-adalanan diye?” ⁵⁷ Hidiyey pangali da, kinali kahing dan hiya.

Mu kanan Jesus ke diday “Hay profetas ya kulugon ya tobalon di tataguh kabobboble, mu nadan kaboblayana ya pamilyana ya adida.” ⁵⁸ Gapu te adi mangulug nadan tatagu ke Jesus ya o-oha ya abuy milagron inat nah di.

*Hay natayan Juan an mumbonyag
(Marcos 6:14-29; Lucas 9:7-9)*

14

¹ Kediyen tiempo ya hi Herod di ap-apu nah probinsia an Galilee. Dingngol nay mipanggep ke Jesus ² ot kanana nadah ibba nay “Hiya din hi Juan an mumbonyag an namahuwan, kinali waday kabaelasan mangat hi milagro.” ³⁻⁴ Handi ya impadpap Herod hi Juan ot pikalabut na te nadutih Juan an kanalyonan Herod di “Gaga-iho ka te pinlom di ahawan tulang mu.” Kinalinah tuwe te makulug an pinlon Herod hi Herodias an ahawan tulang nan hi Felipe. ⁵ Mu gapun diyen kinalin Juan ya pinhod Herod an pipate, mu tumakut nadah Judyu te ibilang dan profetas hi Juan.

⁶ Nadatngan di algon panginomnoman dah nitungawan Herod ya nanayo nan babain imbabalen Herodias hi hinangngab nadan tatagun naamung ya maka-an-anlah Herod ⁷ ot isapatanan kananay idat nay nganneh diyen ibagan diyen babai. ⁸ Tinuttuduwan inana ot hay ibaganan Herod ya kananay “Pinhod kun idat mun ha-on ad uwaniy ulun Juan an mumbonyag an mihaad hi duyu.” ⁹⁻¹⁰ Makatuttuyuh Herod, mu nil-un insapatanay nay kalina ya dingngol nadan tatagu ot ena mo paputul di ulun Juan nah kalabut. ¹¹ In-ali dan niha-ad hi duyu ot idat da nah babai ot idat nan inana. ¹² Immali da nan disipulos

Juan ot alan day adol na ot eda ilubuk ot ahida umen nangidatdatong ke Jesus.

*Hay numpakanan Jesus hi limay libun tatagu
(Marcos 6:30-44; Lucas 9:10-17; Juan 6:1-14)*

¹³ Handih dingngol da Jesus hituwe ya tinaynan dah diyen boblen numbangka dat ume da nah boblen maid di tagu ta ab-abbu dah di. Dingngol nadan tataguh kabobboblen imme da Jesus ya niunud dan indaldallan da inggana dimmatong da nah pangayan da. ¹⁴ Handih manatong da Jesus nah pingngit di baybay ya tinibo nan deya dah diy dakol an tatagu ya himmok na dida ot paphodona nadan mundogo.

¹⁵ Mungkahilong ya imme nadan disipulos hi kad-ana ot kanan day “Deyan mungkahilong yaden maid di pangal-an hi kanon hitu. Itud-ak mu ot kattog hantudan tatagut eda gumatang hi kanon da nadah nihnih-up an boble.” ¹⁶ Mu kanan Jesus di “Adi mahapul an eda ume. Idatan yu didah kanon da.” ¹⁷ Kanan dan hiyay “Mu limlimman tinapay ya dudduwwan dolog ya abuy dehtu.” ¹⁸ Kananan diday “Takon, ialih yuh tu.” ¹⁹ Ot kalyona nadah tatagun umbun da nah maholok. Inalana nan liman tinapay ya duwan dolog ot itangad nan numpasalamat ke Apu Dios. Pinani-ang na nan tinapay ot idat na nadah disipulos na ot pun-ikap-ong da nadah tatagu. ²⁰ Nangan dan am-in ot mabhug da ya dakol pay di natdaan. Inamung nadan disipulos ya napnuy himpulut duwan kaba. ²¹ Hay uyap nadan nangan ya limay libu, mu ugge nakibilang di binabai ya u-unga.

*Hay nundalanan Jesus nah tap-on di danum
(Marcos 6:45-52; Juan 6:15-21)*

²² Indani ya impumbangkan Jesus nadan disipulos na ot pamanguluwona dida nah dommang nan boble ot ahina itud-ak nadan tatagu. ²³ Imme nadan tatagu ot ahi ume nah bilid an e mundasal. Ot handih mungkahilong ya oh-ohha nah di. ²⁴ Hanada ken disipulos na ya wadada nah gawwan nan baybay yaden nahalman di dalluyun ya midamuy nal-ot an dibdib ke dida. ²⁵ Indanit mungkabigat ya mangalih Jesus hi kad-an dan mundaldallan nah tap-on di danum ²⁶ ta handih tinibon nadan disipulos na ya timmattakut dan kanan day “Deya on banig!” Namahig di takut da, ²⁷ mu kimmalih Jesus an kananay “Adi kayu tumakut, mundinol kayu te ha-on.” ²⁸ Kanan Pedroy “Apu, deket makulug an he-a ya ipadalanak damdama tuh tap-on di danum ta umaliyak hi kad-am.” ²⁹ Ya kanan Jesus di “Makah.” Gimmawah Pedro ot mundallan nah tap-on di

danum an mangleh kad-ana. ³⁰ Mu ginibok na nan nal-ot an puwok ya timmakut ot mungkalimu ot kananay "Apu, baddanganak!" ³¹ Pinghanadi ya immeh Jesus ot ognanay taklen Pedro ot kananan hiyay "Makudang di pangulug mu. Tipet nunhalinduwa ka?" ³² Imme da Jesus ke Pedro nah bangka ya natikod nan puwok. ³³ Hanadan wada nah bangka ya daydayawon dah Jesus an kanan day "Makulug an Imbabale dakan Apu Dios."

Hay nangaanan Jesus hi dogon nadan tatagud Genesaret (Marcos 6:53-56)

³⁴ Numbangka da Jesus ot umagwat da nah bobled Genesaret ³⁵ ya inimatunan nadan tataguh di ot eda punipaayag nadan mumpundogo nah nungkih-up an boble ot ieda didah kad-ana. ³⁶ Numpahpahmok dan hiya ta iabulut nan dapaon da ni-moy uduon di bulwatina. Ya am-in da nan nanapa ya nakaan di dogoda.

Hay mipanggep nadah Pharisee (Marcos 7:1-13)

15

¹ Ohan algo ya wada nadan Pharisee ya nadan muntutuduh Tugun Moses an iJerusalem an immali dah kad-an Jesus ot kanan dan hiyay ² "Tipet hanada ken disipulos mu ya adida un-unudon di pangien di aammod taku? Tipet nala on nangan da takon di uggeda nun-ula?" ³ Hinumang Jesus an kananay "Ya tipet dakayu ke ya ngohayon yuy tugun Apu Dios ta hay pangien di taguy un-unudon yu?" ⁴ Hay tugun Apu Dios ya kananay 'Un-unudon yu ya ipaptok yu da amayu ke inayu'* ya hay oha bon tuguna ya kananay 'Hay tagun waday gaga-ihon kalyonan amana weno hi inana ya mahapul an mate.'† ⁵ Mu hay ituttudu yu ya kanan yuy 'Am-in nan ibaddang hi ammod ya takon di adi idat hin hi Apu Dios di pangidatan kediyey.' ⁶ Ta hidiye nan kanan yu moy takon di adi baddangan di ammod ten nidat ke Apu Dios nan ibaddang ot ke dida. Hidiyey kitib-anan pakau-unudon yuy pangien di tagu mu nan tugun Apu Dios. ⁷ Makallangkak kayu! Mipanggep ke dakayuy kinalin din profetas an hi Isaiyah an kananay

⁸ 'Datuwen tatagu ya kanan day un-unudonak, mu hay kakulugana ya adi te kalida ya abuh diye. ⁹ Maid hilbin di pundayawan dan ha-on te hay tugun di taguy itanuttudu dan maunud on kanan day ha-on di kon tugun ke dadiye, mu bokon.' "

* 15:4 15:4 Deut. 5:16 † 15:4 15:4 Exodus 21:17

*Hay mangipagaga-ihoh tagu
(Marcos 7:14-23)*

¹⁰ Inayagan Jesus nadan tataguh kad-ana ot kananan diday “Donglon yu tun kalyok ta maawatan yu. ¹¹ Bokon hay kanon di mangipagaga-ihoh tagu, mu hay kalyon an malpuh nomnom.” ¹² Imme nadan disipulos hi kad-ana ot kanan day “Hidiyen kinalim di nangipaboh-ol nadah Pharisee.” ¹³ Hinumang na dida an impainnab-abig na. Kananay “Am-in di nitanom an bokon hi Amah langit di nangitanom ya mabagut. ¹⁴ Kinali adiyu un-unudon nadan Pharisee te dida ya umat da nah nakulap an mangipanguluh dalanon di ibbanan nakulap ta loktat ya mag-a dan duwa.”

¹⁵ Kimmalih Pedro ot kananay “Nganney kibalinan nan kanam an bokon hay kanon di mangipagaga-ihoh tagu?” ¹⁶ Kanan Jesus di “Tipet takon di dakayu ya adiyu maawatan? ¹⁷ Kon uggeyu inilan hanan kanon di tagu ya umeh putuna ne ahi bo bimmuddu nah budduwana? ¹⁸ Mu nan kalyon ya malpuh nomnom an hidiyey mumpagaga-ihoh tagu te ¹⁹ hay nomnom di kalpuwan di gaga-ihon umat hi pumate, ihuyop di bokon inayan, aton di malalao, mangako, munlangkak ya muntumbuk ta panadag hi ibban tagu. ²⁰ Datuwey mumpagaga-ihoh tagu, bokon hay adina pun-ulahan hi taklenat ahi mangan.”

*Hay pangulug nan babain bokon Judyu
(Marcos 7:24-30)*

²¹ Tinaynan da Jesus hidiyen boble ot ume da nadah bobled Tyre ya ad Sidon ²² ya wada on babain bokon Judyu an iKanaan an immalih kad-ana ot kananan hiyay “Apu, an holag David, homkonak anhan te dehdi nan imbabalek an nahikpan an namahig di punholholtapana.” ²³ Mu ugge himmumang hi Jesus ot kanan nadan disipulos ke hiyay “Itud-ak mu tun babain miunuunud te deyan tumling.” ²⁴ Kananay “Ha-oy ya nitud-akak an mamaddang ya abu nadah Judyun holag Israel an mialig hi natalak an kalnero.” ²⁵ Mu hidiyen babai ya adi manghop ot mundukkun hi hinangngab na ot kananay “Apu, baddanganak anhan.” ²⁶ Hinumang Jesus an kananay “Adi maphod an alan di kanon di u-unga ta ipakan hi ahu.” ²⁷ Ya kanan nan babaiy “Makulug hinae, Apu, mu miabulut di ahun mangan hi mag-an makan.” ²⁸ Ya kanan Jesus ke hiyay “Tulang ku, naat mo nan pinhod mu te ongal di pangulug mu.” Ot kediye ya nakaan nan dimonyon nihkop nah imbabalen diyen babai.

Impaphod Jesus nadan mumpundogo

²⁹ Tinaynan da Jesus hidiyen boble ot idalan dah pingngit di Baybay an Galilee ot ume nah bilid ot handih dimmatong da ya inumbun hi Jesus. ³⁰ Immali day dakol an tatagun nun-iali dah kad-anay napilay, naparalyze, nakulap, nanganga ya nadan udum an mundogo ot paphodona dida. ³¹ Namodwong da te kumali mo nadan nanganga ya pinumhod mo nadan naparalyze, dumallan mo nadan napilay ya pakaang-ang da mo damdama nadan nakulap ot daydayawon dah Apu Dios an Dios nadan holag Israel.

*Hay namakanan Jesus hi opat an libun tatagu
(Marcos 8:1-10)*

³² Inayagan Jesus nadan disipulos na ot kananay “Mahmok datuwen tatagu te tulun algon nakihkihtu dan ha-on ta deyan maid moy kanon da. Adik pinhod an itud-ak dida te naagangan da ya indani ya mahalangob dah dalan.” ³³ Kanan nadan disipulos nay “Daanay etaku pangal-an hi kanon hitun maid di boble yaden dakkodakkol da hantudan tatagu?” ³⁴ Kanana ke diday “Kaatnan tinapay di wada?” Kanan day “Pitu ya waday o-oohan dolog.” ³⁵ Ot pab-unon Jesus nadan tatagu. ³⁶ Inalana nan pitun tinapay ya nan o-oohan dolog ot mumpasalamat ke Apu Dios. Pinani-ang na ot idat na nadah disipulos na ot pun-ikap-ong da nadah tatagu. ³⁷ Nangan dan am-in ot mabhug da. Inamung nadan disipulos di natdaan ya napnuy pitun kaba. ³⁸ Umeh opat di libuy bilang nadan linalakin nangan, mu ugge nakiuyap di binabai ya u-unga. ³⁹ Nagibbuh diye ot paanamuton Jesus nadan tatagu ot ahida mumbangkan immed Magadan.

*Hay nangibagaan nadan tatagun ipatibon Jesus di milagro
(Marcos 8:11-13; Lucas 12:54-56)*

16

¹ Immali day udum an Pharisee ya Saducee an mamatnan Jesus ot ibaga dan atonay milagro an malpun Apu Dios. ² Mu hinumang nan kananay “Deket mungkalimuy algo ta maingit di kabunyan ya kanan yuy adi umudan hi bigat ³ ya deket nah biggatna ta mungkukulabut ya kanan yuy umudan. Nalaing kayun mangimatun hi tibon yuh kabunyan, mu adi kayu pakaimatun hi ma-ma-at ad uwani. ⁴ Gaga-iho kayun tatagud uwani! Mumbaga kayuh pangimatunan yuh kabaelan Apu Dios, mu maid di udum hin bokon ya abu nan naat ke Jonah.” Nagibbuh diye ot taynan Jesus dida.

*Hay nihallah ittuttudun nadan Pharisee ya nadan Saducee an nialigan nan yeast an mumpalbag hi tinapay
(Marcos 9:14-21)*

⁵ Naagwat da Jesus nah baybay ya ninomnom nadan disipulos nan nakal-iwan dan numbalun hi tinapay. ⁶ Kanan Jesus ke diday “Halipat-an yu ot nan yeast di Pharisee ya nadan Saducee.” ⁷ Munhuhummangan nadan disipulos an kanan day “Man-uket kinali nah diye ya kinal-iwan takun numbalun hi tinapay.” ⁸ Inilan Jesus di kalkalyon da ot kananay “Makudang di pangulug yun ha-on te tipet hay kamaid di tinapay takuy ihuhummangan yu? ⁹ Kon adiyu pay maawatan? Kon kinal-iwan yu handin nami-angak hi liman tinapay ot kanon di liman libun tatagu ya kaatnay kabay inamung yun natdaan? ¹⁰ Ya kon kinal-iwan yu bo din pitun tinapay an pinani-ang ku ot kanon di opat an libun tatagu, kaatnan kabay inamung yun natdaan? ¹¹ Tipet adiyu maawatan an bokon hay tinapay di kalkalyok ke dakayu hi nangaliyak an halipat-an yuy yeast nadan Pharisee ya nadan Saducee?” ¹² Ot ahi nuppe maawatan nadan disipulos nan bokon hay yeast an ikamoh tinapay di kalkalyon Jesus, mu nan mipanggep hi ituttudun nadan Pharisee ya nadan Saducee.

*Hay nangalyan Pedro hi pangulug nan Jesus
(Marcos 8:27-30; Lucas 9:18-21)*

¹³ Manatong da Jesus ad Cesarea Philippi ya hinanhanana nadah disipulos nan kananay “Dahdi pe tuwali kanan di tatagu mipanggep ke ha-on an Panguluwan di tagu?” ¹⁴ Ya kanan day “Hay udum ya kanan day he-a din hi Juan an mumbonyag ya hay udum ya kanan day he-a din hi Elijah. Wadada boy udum an kanan day he-a din hi Jeremiah weno he-ay oha handidah udum an profetas Apu Dios.” ¹⁵ Ya kanan Jesus ke diday “Dakayu ya-, dahdiyak pe tuwali?” ¹⁶ Himmumang hi Simon Pedro ot kananay “He-ah Kristo an Imbabalen nan Dios an wadat nangamung.” ¹⁷ Kanan Jesus ke Pedroy “He-a Simon an nak Jonah ya umamlong ka te ugge nalpuh nomnom muh naen kinalim, mu impanomnom Apu Dios hi langit ke he-a. ¹⁸ Ad uwani ya ngadanan dakah Pedro an hay kibalina ya batu. He-a Pedroy puun di ahi pangulugan di tatagun ha-oy te gapu kenaen kinalim mipanggep ke ha-on. Hidiyen pangulug dan ha-oy ya maid di kabaelan Satanas an mangaan, takon di mate da. ¹⁹ Idat kun he-ay kalebbengam ta he-ay mangdon hanadah aladdun di pun-ap-apuwan Apu Dios ta hay adim abuluton hituh luta ya adi damdama abuluton Apu Dios hi langit. Hay abulutom hituh luta ya abulutona damdamah langit.” ²⁰ Nagibbuh diyen kinali na ot pakatuggunona didan adida kalkalyon hi udum an hiyah Kristo.

Hay nangipainilaan Jesus hi ahina punholholtapan ya katayan

(Marcos 8:31—9:1; Lucas 9:22-27)

²¹ Kediyeen tiempoy nangipainilaan Jesus nadah disipulos na nah ahi maat ke hiya. Kananay “Mahapul an umeyak ad Jerusalem ya munholholtapak te hay aton nadan mangipangpanguluh Judyu, nadan ap-apun di padi ya nadan muntuttuduh Tugun Moses. Ahiyak pipate, mu hi mikatlun algo ya mamahuwanak.” ²² Inayagan Pedroh Jesus nah e-elena ot kananan hiyay “Apu, hana ot ta adi iabulut Apu Dios ta adi maat di athina.” ²³ Mu inliggu nan Pedro ot kananay “Mange-ele ka! Umat ka damdaman Satanas. Pinhod mun iadiy mahapul an maat ke ha-on. Hay punnomnom mu ya ugge nalpun Apu Dios, mu nalpuh nomnom di tagu!”

²⁴ Ot kanana nadah disipulos nay “Hay tagun pinhod nan mangun-unud ke ha-on ya mahapul an adina ikak-aguy nitaguwana tuh luta ya ippol nay punholholtapana gapuh pangun-unudanan ha-on takon di hidiyey lummuh katayana. ²⁵ Te hay tagun hay nitaguwana tuh luta ya abuy nonomnomona ya adi midatan hi biyag an maid di poppog na. Mu hay tagun paka-un-unudonak takon di humlun hi katayana ya hiyay midatan hi biyag an maid di poppog na. ²⁶ Takon di alan di tagun am-in tun wadach luta ya maid di hilbina hin adi midatan hi biyag an maid poppog nat mihi-an ta nangamung ke Apu Dios. Te hay tagun mihi-an ke Apu Dios ya maid di maat na. ²⁷ Ha-oy an Panguluwan di tagu ya ahi kami umalin nadah anghel ta matiboy dayaw min umat hi dayaw Aman hi Apu Dios. Kediyeen aliyak ya humalyaok am-in di tagu ta nadan gaga-ihoy inainat da ya makastigu da ya nada ken maphod di inainat da ya midatan dah gun-udon da. ²⁸ Nomnomon yu tun kalyok an wadadah tun dakayuy adi mate inggana tibonak bon Panguluwan di tagu ya nan pun-ap-apuwak.”

Hay nalummanan di ang-ang Jesus

(Marcos 9:2-13; Lucas 9:28-36)

17

¹ Nala-uy onom an algo ya ingkuyug Jesus hi Pedro ya nadan hintulang an da James ke Juan ot ume da nah natagen bilid ot ab-abbu dah di. ² Kediyeen wadadah di ya nalumman di ang-ang Jesus an hay angana ya umat nah algon humili ya hay bulwatina ya numbalin hi makabbayak an humili damdama. ³ Kal-inadi ya tinibon nadan tulun disipulos da Moses ke Elijah an makihumhumangan dan

hiya. ⁴ Ot kumalih Pedron Jesus an kananay “Apu, maphod ta wada takuh tu, ya deket pinhod mu ya miha-ad takuh tu ta mangapyaak hi tulun ab-abbung ta he-ah oha, hi Moses hi oha ya hi Elijah hi oha.” ⁵ Handih mungkalih Pedro ya pinghanadi ya waday humilin kulabut an nipottok ke dida ot haniyana dida. Ya waday kalin nalpun nah kulabut an kananay “Hituwey Imbabalek an impakappinhod ku ya mangipaamlong ke ha-on. Un-unudon yuy kalyona.” ⁶ Timmakut da nan tulun disipulos hi nangngolan dan diyen kali ot munlukbub da, ⁷ mu immeh Jesus ot dapaona didan kananay “Adi kayu tumakut. Tumaddog kayu ot ya abu.” ⁸ Mun-ang-aang-ang da ya abunah Jesus an wada.

⁹ Handih mundayyu da ya tinugun Jesus didan kananay “Adiyu kalkalyon hidiyen tinibo yu ingganay mamahuwanak an Panguluwan di tagu.” ¹⁰ Imbaga dan hiyay “Tipet kanan nadan muntuttuduh Tugun Moses di kah-in di umalih Elijah ta ahi umali nan itud-ak Apu Dios?” ¹¹ Kananay “Makulug an kah-in di umalih Elijah ta idadaanay tataguh aliyen diyen itud-ak Apu Dios. ¹² Mu kalyok ke dakayun immali mo tuwalih Elijah, mu ugge inimatunan di tatagu ot punholholtapon da ya athidin ha-on an Panguluwan di tagun punholholtaponak damdama.” ¹³ Hay naawatan da ya hi Juan an mumbonyag di kalkalyon Jesus.

*Hay nangaanan Jesus hi nihkop nah unga
(Marcos 9:14-29; Lucas 9:37-43)*

¹⁴ Dimmatong da Jesus hi kad-an nadan tatagun naamung ya imme on ohan taguh kad-ana ot mundukkun ot kananay ¹⁵ “Apu, homkom anhan nan imbabalek an lalaki ta kaanom di koldana te nahalman di punholholtapana. Nun-ogaogah danum ya hi apuy. ¹⁶ In-ek nadah disipulos mu, mu adida kabaelan an paphodon.” ¹⁷ Kanan Jesus ke diday “Ag-agam kayun tatagud uwani, antipet gaga-iho kayu ya makudang di pangulug yu? Kon eyak makihkihtun dakayu ta nangamung? Kaatnay pangan-anusak ke dakayu? Iali yuh tu nan unga.” ¹⁸ Kinalyana nan nihkop ya nakaan ot pumhod nan unga.

¹⁹ Handih ab-abbu da Jesus ya nadan disipulos na ya kanan dan hiyay “Tipet dakami ke ya adi kami pakakaan kediyen nihkop?” ²⁰ Kananan diday “Man-uke ya ugge nihamad di pangulug yu. Kalyok ke dakayun makulug an takon di ittay di pangulug yu umat nah kinaittay di buwan di mustard, mu ta nahamad ya damanan deket kanan yuy mit-an nan bilid ya mit-an. Damanan maat di ngannen pinhod yu hin nahamad di pangulug yu. ²¹ Hay

umat kediyen nihkop ya kah-in di muntopol kayun adi kayu mangan nah pundasalan yu ta ahi makaan di athidin nihkop.”

*Hay pidwanah nangalyan Jesus hi katayana
(Marcos 9:30-32; Lucas 9:43-45)*

²² Handih naamung da Jesus ya nadan disipulos hidid Galilee ya kananan diday “Ha-oy an Panguluwan di tagu ya ahiyak alan hanadah tatagun ²³ ahi mamaten ha-on, mu hi katlun di algoh katayak ya mamahuwanak.” Dingngol nadan disipulos nah tuwe ya u-umyung da.

Hay bayad di buwis di Templo

²⁴ Handih dimmatong dad Kapernaum ya immali nadan mun-amung hi buwis hi kad-an Pedro ot kanan dan hiyay “Kon oggan mumbayad nan Apu yuh buwis di Templo?” ²⁵ Hinumang Pedron kananay “Om.” Hinumgop da Pedro nah bale ya namanguluh Jesus an kimmali. Kananay “Simon, dahdiy mumbayad hi buwis hi gubilnu, kon nadan bimmoble weno nadan e nakibobleh di?” ²⁶ Kanan Pedroy “Hanadan tatagun nakibobleh diy mumbayad.” Ya kanan Jesus di “Deket umat hina ya adi mahapul an mumbayad nadan tataguh di hi buwis da. Paddungnan ha-oy an Imbabalen Apu Dios an adi mahapul an mumbayadak hi buwis di Templon Apu Dios.

²⁷ Mu takon, eka mamunwit ta nan mamangulun bun-witom ya takangom di tokona ot wadah diy pihhu. Alam ta hidiyey ibayad tah buwis di Templo ta adida bumoh-ol.”

*Hay katagtag-ayan nah pun-ap-apuwan Apu Dios
(Marcos 9:33-37; Lucas 9:46-48)*

18

¹ Kediye ya hinanhanan nadan disipulos Jesus an kanan day “Dahdiy katagtag-ayan hi pun-ap-apuwan Apu Dios?” ² Immayag hi Jesus hi unga ot pataddogonah hinangngab da ot kananay ³ “Donglon yu tun kalyok ke dakayu. Kah-in di miummat kayuh u-unga ta ahi nadaman migappat kayuh pun-ap-apuwan Apu Dios. ⁴ Hay tagun ipababa nay adol nan umat tuh unga ya hiyay katagtag-ayan hi pun-ap-apuwan Apu Dios. ⁵ Ya nan tagu an mamhod hi u-unga gapun ha-on ya ha-oy di pohdona.

*Hay tagun humlun hi punliwatan
(Marcos 9:42-48; Lucas 17:1,2)*

⁶ Hanan tagun hiyay humlun hi punliwatan ya pangiwalongan di ka-kulug na hi pangulug nan ha-on ya kudukdul-nay tayunan di bagang nah ongal an batu ya inggah baybay.

⁷ Mahmok day tatagu tuh luta te wadaday humauhaul ke didat munliwat da. Wada tuwaliy athidi, mu makakkahmok nan tagun humauhaul hi ibbana te nahalman di kastiguna.

⁸ Deket hay hukiyu weno hay takleyuy humlun hi punliwatan yu ya kudukdulnay putulon yu ta iwele yu. Kudukdulnay maid di ohan takleyu weno hukiyu mu ta waday mikadwah biyag yu mu nan e wadan duway takleyu ya hukiyu, yaden ekayu umen nah apuy an adi mad-op. ⁹ Deket hay matayuy humlun hi punliwatan yu ya kudukdulnay duk-iton yu ta iwele yu. Kudukdulnay maid di ohan matayu mu ta waday mikadwan biyag yu mu nan e wadan duway matayu, yaden ekayu umen nah apuy hi impierno.

Hay kialigan nan kalneron natalak

(Lucas 15:3-7)

¹⁰ Tibon yu ta adiyu pihulon takon di oha hantudah unga te kalyok ke dakayu an nadan anghel dan mangipap-paptok ke dida ya wadadat nangamung hi kad-an Apu Dios hi langit. ¹¹ [Ha-oy an Panguluwan di tagu ya immaliyak hituh lutan mangihwang hi naliwat.]

¹² Nganney aton di ohan tagun waday hinggatut hi kalneronan natalak di oha? Hay atona ya tayanana nan nahiyam ta hiyam an kalnerona nah ena nangipattolan ta ena hamakon hidiyen natalak. ¹³ Ya deket hinamak nah diyen ohan natalak ya ong-ongal di amlong na ketuwen ohan kalneron natalak mu hay amlong na nadah nahiyam ta hiyam an ugge natalak. ¹⁴ Athidi damdama ke Aman hi Apu Dios hi langit an adina pinhod an waday matalak, takon di ohan taguna.

Hay aton hi numbahul an ibba

¹⁵ Deket waday numbahul ke dakayu ya ume kayuh kadana ta deket ab-abbu kayu ya ipainila yun hiyay bahul nan dakayu, ta deket muntutuyuh bahul na ya maphod boy pun-hintulangan yu. ¹⁶ Mu deket adina abuluton ya umayag kayuh oha weno duwan tagut waday muntistiguh panugunan yun hiyah numbahulana.* ¹⁷ Mu deket kapyanan adina donglon di panugun yu, kalyon yu nadah ibbayun mangulug ta diday manugun ke hiya ya deket kapyanan adina donglon ya adiyu mo ibilang hidiyen tagu an ibbayun mangulug.

Hay miadi ya hay miabulut

¹⁸ Kalyok ke dakayu: Am-in di adiyu abuluton hituh luta ya hi Apu Dios an wadah langit ya adina damdama

* 18:16 18:16 Deut. 19:15

abuluton. Ya hay abuluton yu tuh luta ya abulutona damdamah langit.”

¹⁹ Kanan bon Jesus di “Deket ihummangan di duwan taguy pinhod dan ibagah dasal da ya aton Ama an wadah langit hidiyen ibaga da. ²⁰ Te deket duwa weno tulun naamung an mundayaw ke ha-on gapuh pangulug da ya wadaak ke dida.”

Pakawanan takuy ibba takun mumbahul ke ditaku

²¹ Immeh Pedroh kad-an Jesus ot kananay “Apu, mamangkaat an pakawanak di ibbak an mumbahubahul ke ha-on? Mamimpitu?” ²² Kananay “Bokon mamimpitu ya abu, mu mamimpituy napitu.”

²³ In-ingngon Jesus di pun-ap-apuwan Apu Dios hi ohan ap-apu an kananay “Wada nan ohan ap-apun pinhod nan bayadan nadan muttatyu nay inutang dan hiya. ²⁴ Inala na nan nangitudokanah utang ot paayag na nan ohan muttatyunan linibuy utang na. ²⁵ Adi pakabayad te maid di pihhuna ot kanan nan apunay ‘Mahapul an migattang kayun am-in an hin-am-a ya am-in di wadan dakayu ta pamayad muh utang mu.’ ²⁶ Mu nundukkun nan muttatyuh hinangngab nan apuna ot kananay ‘Homkonak anhan, had-om ta ahik bayadan am-in.’ ²⁷ Himmok nan apuna nan muttatyuna ot ipaenan kananay ‘Takon kattog di adim bayadan hidiyen utang mu!’

²⁸ Imme nan muttatyu ot dammuwonah dalam nan paddungnan muttatyun impautanganah hinggatut an pihu ot podnona ot hoklonan kananay ‘Bayadam nan inutang mun ha-on.’ ²⁹ Nundukkun hidiyen muttatyu ot kananay ‘Had-om anhan ta ahik bayadan.’ ³⁰ Mu adi tobalon nan muttatyu ot ena pikalabut ot ya abu nan ibbanan muttatyu ta ingganay boklaona nan utang na. ³¹ Tinibon nadan ibbanan muttatyuh diyen naat ya adida pinhod, kinali eda indatdatong nah apuda. ³² Ipaayag nan apudah diyen muttatyuna ot kananay ‘Gaga-iho kan muttatyu! Uggek impabayad nan utang mu te numpahpahmok kan ha-on. ³³ Gulat na ot ya homkom damdamay ibbam an muttatyu.’ ³⁴ Ot gapuh bungot nan apuda ya impikalabut nat inggana boklaonan am-in di utang na.” ³⁵ Ot ahi kanan Jesus di “Athidiy aton Apu Dios an deket adiyu kal-iwan di bahul di ibbayu ya adina damdama kal-iwan di liwat yu.”

Hay tuttudun Jesus mipanggep hi pumbolhayan di himbale (Marcos 10:1-12)

19

¹ Nagibbuh diyen intuttudun Jesus ot taynan dah diyen bobled Galilee ot ume dad Judea an inagwat da nan Wangwang an Jordan. ² Nikuyug day dakkodakkol an tatagu ot kaanonay dogon nadan mumpundogo.

³ Wadaday immalin Pharisee an mamatnan Jesus hin mihallay panumang nan kanan day “Kon iabulut di tugun takun Judyu an ibolhen di lalakiy inayana takon di nganney kalyonah gapuna?” ⁴ Kanan Jesus di “Kon uggeyu naawatan nan impitudok Apu Dios an kananay ‘Handih lappuna ya lintun Apu Dios di ohan lalaki ya ohan babai’?” ⁵ Hituwey gapunan hay lalaki ya taynana da amanan inanat mun-addum da nah inayanat kay da mo oha.” ⁶ Kanan bon Jesus di “Deket mun-addum datuwen duwa ya adida mo duwa, mu kay da oha, kinali adinadaman e punhi-anon di taguy impun-addum Apu Dios.” ⁷ Kanan bon nadan Phariseey “Mu tipet kanan Moses nah tugunay damanan ibolhen di lalakiy inayana hin kapyonay papel hi pangibolhayana ya ahina intud-ak nan babai?”* ⁸ Ya kanan Jesus ke diday “In-abulut Moses te namahig kayun adi kayu matuttuduwan, mu handih lappunah nunlutuwan Apu Dios hi am-in ya uggena in-abulut di athidi. ⁹ Kalyok ke dakayun hay lalakin ibolhe nay inayanat mumbintan ya maliwat te ihuyop nay udum an babain bokon nan namangulun inayana. Hay ya abu lebbeng nan pumbolhayana di himbale ya hin inhuyop di inayan di bokona inayan.”

¹⁰ Ya kanan nadan disipulos nay “Deket athina, kuduk-dulnay adita malahin.” ¹¹ Ya kanan Jesus ke diday “Adinadaman am-in di tagu ya adida malahin te abuna nadan indatan Apu Dios hi gahat nan adi malahin. ¹² Dakol di gapunah adi kalahinan di tagu te wadaday nitungon adinadaman malahin. Hay udum ya adida malahin te dinadag di ibbadan tagu dida ya hay udum ya adida malahin te in-ohha day nomnom dah ngunuda mipanggep ke Apu Dios. Dakayun adi malahin gapuh ngunuyu mipanggep ke Apu Dios ya maphod hin hidiyey un-unudon yu.”

*Hay ongal an pamhod Jesus nadah u-unga
(Marcos 10:13-16; Lucas 18:15-17)*

¹³ Wadaday tatagun nun-iali day imbabale dah kad-an Jesus ta eda ipadapan hiya ya ta idasalana dida, mu inhongak nadan disipulos na dida. ¹⁴ Mu kanan Jesus di “Adiyu iadiy aliyan di u-ungan ha-on. Hanadan migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios ya hay umat ke datuwen u-ungay

* 19:7 19:7 Deut. 24:1

pangi-eda.”¹⁵ Inhakmo nay taklenah uluda ot idasalana dida ot ahina taynan dida.

*Hanan ohan kat-agun kadangyan
(Marcos 10:17-31; Lucas 18:18-30)*

¹⁶ Indani ya immaliy ohan taguh kad-an Jesus ot kananay “Apu, nganney maphod an atok ta midatanak hi biyag an maid di poppog na?”¹⁷ Kanan Jesus ke hiyay “Tipet haoy di pangibagaam mipanggep hi maphod? Hi Apu Dios ya abuy maphod. Deket pinhod muy biyag an maid di poppog na ya un-unudom di tuguna.”¹⁸ Kanan nan taguy “Nganney tugun Apu Dios an un-unudok?” Kanan Jesus di “Adika pumate, adim ihuyop di bokon mu inayan, adika mangako, adim kalyon di adi makulug mipanggep hi ibbam an tagu,[†]¹⁹ un-unudom da amam ke inam ya pohdom di ibbam an tagu umat hi pamhod muh adol mu.”²⁰ Ya kanan nan taguy “Am-in danaen tugun ya inun-unud ku. Nganne pay di mahapul an atok?”²¹ Kanan Jesus ke hiyay “Deket pinhod mun maid di kudang muh hinangngab Apu Dios ya em igattang am-in di limmum ta idat mu nan pihhun nunggattangam hanadah nawotwot ta waday ongal an kinadangyan muh langit. Hituwey atom ya ahika niunud ke ha-on.”²² Handih dingngol nan taguh diye ya imme an u-umyung te kaddakaddangyan.

²³ Kanan Jesus nadah disipulos nay “Nomnomon yu tun kalyok. Naligat di kadangyan an migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios.”²⁴ Ipidwak bon kalyon, nalaklakay humgopan di kamel hi tolok di bilat mu hay kigappatan di kadangyan hi pun-ap-apuwan Apu Dios.”²⁵ Dingngol nadan disipulos hidiyen kinalina ya masdaaw da ot kanan dan hiyay “Dahdi moy mihwang ta migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios?”²⁶ In-ang-ang Jesus ke dida ot kananay “Hay tagu ya adina kabaelan an mangihwang hi adol na. Hi Apu Dios ya abuy mangihwang hi tagu te hiya ya kabaelan an atonan am-in.”

²⁷ Ya kimmalih Pedron kananay “Apu, dakami ya- inwalong min am-in ot miunud kamin he-a. Nganney gun-udon mi?”²⁸ Kanan Jesus ke diday “Donglon yu tun kalyok ke dakayu, hantuh kahannotan am-in tun wadad uwani ya haoy an Panguluwan di taguy ahi umbun nah ubunan di apapu. Ahi kayu makib-un ke ha-on an munhumalyah holag nadan himpulut duwan imbabalen Israel.”²⁹ Hanan tagun tinayanay balena, tutulang na, aammod na, imbabalena ya payona gapuh pangun-unudan nan ha-on ya dakol di midat ke hiyan gun-udona ya midatan hi biyag an maid

[†] **19:18** 19:18 Deut. 5:17-19

di poppog na. ³⁰ Dakol day tatagun mibilang an natag-ed uwani, mu diday ahi nakababba ya dakol day nakababbaad uwani, mu diday ahi mibilang an natag-e.”

20

Hay mipanggep nadah mungngunuh lagunta

¹ Nun-ab-abig hi Jesus an kananay “Hay kialigan di pun-apuwan Apu Dios ya nan tagun waday laguntanan himmalaman an e maniboh mungngunuh di. ² Ya wadaday hinamak na ot ihuhummangan day tangdanon di ohan taguh ohan algo ot pungngunuwona dida. ³ Nunggateway algo ot umeh malkadu ya wadada boy tatagun maid di at-atton da. ⁴ Ot kananan diday ‘Ume kayu ta ekayu mungngunuh laguntak ta tangdanan dakayuh ustu.’ ⁵ Ot ume da nan tatagun e nungngunu. Indanit maal-algo ya wadada boy inayaganan mungngunu. Himbatangan ya wada boy hinamak nan mungngunu. ⁶ Mungkahilong ot ume bo nah malkadu ya wadada boy tinibo nah tatagun muntattaddog ot kananan diday ‘Tipet pakawahon yuy ohan algo?’ ⁷ Ya kanan dan hiyay ‘Maid di mangayag ke dakamih emi pungngunuwan.’ Ot kananan diday ‘Deket athina ne makayu ta ekayu mungngunuh laguntak.’

⁸ Nahilong mon diye ya impaayag nan kon lagunta nan mumpaptok hi laguntana ot kananay ‘Ayagam nadan mungngunut idat muy tangdan da. Pamanguluwom an idat di tangdan nadan nanguddidin nungngunu ta ahim idat di tangdan nadan namangulu.’ ⁹ Immali da nan nanguddidin nungngunu ot idat nay himpipihun hidiyey tangdan dah hin-algo. ¹⁰ Immali da nan namangulun nungngunu ya kanan da pe on ong-ongal di tangdan da, mu adi te hin-oh-an pihu damdama. ¹¹ Indani ya mundiklamu dan kanan day ¹² ‘Hanadan nanguddidi ya hin-oras ya abuy nungngunuwan da ya dakami ke ya inlappu mih biggatna ot mapopotangan kami ya antipet nun-iingngoy tangdan mi?’ ¹³ Mu kanan nan kon lagunta nah oha ke diday ‘Ibak, ugge dakayu dinalogat te hidiyey inhuhummangan takun tangdan yuh hin-algo. ¹⁴ Alan yu ot ya abut umanamut kayu. Nangamungak hin kanak di iingngok di tangdan nadan nanguddidi nah tangdan yun namangulu. ¹⁵ Nangamungak hi pangiatlak hi pihhuk. Kon umamo kayu te himmok ku dida?’ ” ¹⁶ Kanan Jesus di “Athinay ahi maat hi udum hi algon nadan tatagun nakababbaad uwani ya diday ahi mibilang an natag-e, ya nadan mibilang an natag-ed uwani ya diday ahi nakababba.”

*Hay pitlunah nangalyan Jesus hi katayana
(Marcos 10:32-34; Lucas 18:31-34)*

¹⁷ Handih mange da Jesus ad Jerusalem ya inayagana nadan disipulos na ot handih ab-abbu da ya kanan diday ¹⁸ “Deyan ume takud Jerusalem an ahik kadpapan an Panguluwan di tagu ta mieyak hi kad-an di ap-apun di padi ya nadah muntuttuduh Tugun Moses. Kalyon day mahapul an mateyak ¹⁹ ya ipaboltanak nadah bokon Judyu ta diday mamaten ha-on. Ahiyak taltalangga ya punhoplatak ne ahiyak impatak hi krus ta mateyak, mu hi mikatlun algo ya mamahuwanak.”

*Hay imbagan inan da James ke Juan
(Marcos 10:35-45)*

²⁰ Hanan inayan Sebedi an ibbana nadan duwan imbabalena ya imme dah kad-an Jesus ot mundukun an kananay “Wada anhan di ibagak ke he-a.” ²¹ Kanan Jesus di “Nganneh diye?” Kananay “Ahim anhan pab-unon tun duwan imbabalek hi winawwan mu ya hi iniggid mu hantuh pun-ap-apuwam.” ²² Mu kanan Jesus di “Uggeyu kattog inilay pun-ibaga yu. An pakaippol kayun munholtap hi ahik holholtapon?” Ya kanan dan hiyay “Pakaippol kami.” ²³ Ot kanana bon diday “Makulug an ahi kayu munholholtap umat hi punholholtapak, mu hay ke ahi makib-un ke ha-on ya bokonak an mumpili, mu hi Aman hi Apu Dios. Hiyay ahi mangipab-un hanadah pinilina tuwali.”

²⁴ Dingngol nadan himpulun disipulos hidiye ya bumobboh-ol da nadah duwan hintulang. ²⁵ Ot ayagan Jesus didan am-in ot kananay “Inila yun hay aap-apu ya mandalan day tatagu ya hay pinhod day maunud te diday ap-apu. ²⁶ Mu adi athidin dakayu. Deket waday ohan dakayun pinhod nan hiyay katagtag-ayan ya mahapul an hiyay kay muttatyun nadan ibbana. ²⁷ Ya deket wada nan pinhod nan hiyay mun-ap-apu ya mahapul an mumbalin an kay muttatyun. ²⁸ Umat ke ha-oy an Panguluwan di tagun immaliyak an punmuttatyun am-in di tagu, bokon hay mun-ap-apu. Immaliyak an mangikateh boklan di liwat di tagu ta mihwang da.”

*Hay nangaanan Jesus hi kulap nadan duwan tatagu
(Marcos 10:46-52; Lucas 18:35-43)*

²⁹ Puntayanan da Jesus nan bobled Jerico ya mungkiunud day dakol an tatagu. ³⁰ Wadaday duwan nakulap an umumbun nah pinggit di kalata ya dingngol dan mungkalah Jesus ot muntukuk dan kanan day “Apu Jesus an holag David, homkon dakami anhan!” ³¹ Ya pun-ihong-ak nadan tatagu didat umop-opya da ot kuma, mu pun-olot da ot

ya abuy tukuk dan kanan day “Apu Jesus an holag David, homkon dakami anhan!” ³² Immohnong hi Jesus ot ayagana dida ot kananay “Nganney pinhod yun atok ke dakayu?” ³³ Kanan day “Apu, pinhod min pakatibo kami.” ³⁴ Himmok na dida ot dapaonay matada ya pinghanadi ya pakatibo da ot miunud dan hiya.

Hay nangayan da Jesus ad Jerusalem ot daydayawon nadan tatagun kanan day hiya nan intud-ak Apu Dios (Marcos 11:1-11; Lucas 19:28-40; Juan 12:12-19)

21

¹ Manatong da Jesus ad Jerusalem an wadadad Betpage nah Bilid an Oliba ya impamangulunay duwan disipulos na. ² Kananan diday “Ekayun dih boble ot waday tibon yun nigakod an hin-inan donkey. Ubadon yu ne in-ali yuh tu. ³ Deket waday kumalin dakayu ya kanan yuy ‘Mahapul nan Ap-apu taku’ ot iabulut na.”

⁴ Naat hituwe ta umannung di kinalin din profetas an kananay

⁵ “Kalyom hanadah tatagud Jerusalem an tuwe mo nan Patul dan impababa nay adol na ot muntakkeh ka-ongalnan donkey.”

⁶ Inun-unud nadan duway kinalina ot ume da. ⁷ Inala da nan donkey ot ie dan Jesus. Ot iap-ap day bulwati dah odog nan ka-ongalnan donkey ot mitakkeh Jesus. ⁸ Hanadan dakol an tatagu ya kinaan day oddan di bulwati da ot pun-iap-ap da nah kalatan dalanona. Hanadan udum ya eda nangalah tubun di kaiw ot dadiyey nun-iaplag dah dalanonat pangipatibo dah pundayaw dan hiya. ⁹ Hanadan tatagun namangulu ya nadan mituntun-ud ya pun-itkuk day pundayaw dan hiyan kanan day “Madayaw hantun holag David. Madayaw hantun intud-ak Apu Dios.* Takon nadan wadah langit ya daydayawon da.”

¹⁰ Handih dimmatong da Jesus ad Jerusalem ya namod-wong day tataguh din kanan day “Dahdih tuwen tagu?”

¹¹ Kanan nadan dakol an tatagun nikuyug ke hiyay “Hi Jesus an iNasaret ad Galilee an profetas Apu Dios.”

Hay nangayan Jesus nah Templo

(Marcos 11:15-19; Lucas 19:45-48; Juan 2:13-22)

¹² Hinumgop hi Jesus nah Templo ot palah-unonan amin nadan gumatang ya munggattang hanah bohongna. Hinukwangngi nay lamesaan nadan munhannot hi pihhu ya nadan ubunan di munggattang hi paloma ¹³ ot kanan

* 21:9 21:9 Psalm 118:26

diday “Impitudok Apu Dios an kananay ‘Hay balek ya pundasalan’[†] mu impumbalin yuh punggattangan ta pangakawan yuh pihhun nadan umalin mundasal.”

¹⁴ Imme nadan nakulap ya nadan napilay hi kad-an Jesus nah Templo ot kaanonay kulap da ya pilay da. ¹⁵ Mu nadan ap-apun di padi ya nadan muntuttuduh Tugun Moses ya bimmoh-ol da te tinibo da nadan maphod an inat na ya dingngol da nan itukutukuk nadan u-ungan kanan day “Madayaw kan holag David.” ¹⁶ Ot kanan dan hiyay “An adim donglon di itukutukuk da?” Ya kanan Jesus ke diday “Dongdonglok. Mu kon uggeyu binidbid nan nitudok an kananay ‘Takon di u-unga ya goggolang ya natuttuduwan dah maphod an pundayaw ke he-a.’”[‡] ¹⁷ Timmayan ot umed Betania ot mun-iyen dah dih ohan hilong.

*Hay kialigan nan maid bungana an kaiw an fig
(Marcos 11:12-14,20-24)*

¹⁸ Handih mungkibangngad da Jesus ad Jerusalem hi kabigatana ya naagangan. ¹⁹ Tinibona nan kaiw an fig nah pingngit di kalata ot ena tibon di bungana mu maid. Abunay tubunan wada ot kanana nah kaiw di “Adika mo bumunga!” Hingkatang ya nakleng di tubun nan kaiw. ²⁰ Tinibon nadan disipulos nah diyen naat ya namodwong da. Kanan day “Tipet pinghanadi ya nakleng di tubun tun kaiw?” ²¹ Ya kanan Jesus ke diday “Nomnomon yuh tuwe, deket waday pangulug yun Apu Dios ya hin adi kayu munhalinduwa ya damanan aton yu tun inat ku tuh kaiw. Bokon hidiye ya abu, mu damana bon deket kanan yu nah bilid di ‘Mit-an ka nah baybay’ ya mit-an. ²² Takon di nganney ibaga yuh dasal yun Apu Dios ya atona hin waday pangulug yu.”

*Minahmahan day mipanggep hi kalebbengan Jesus
(Marcos 11:27-33; Lucas 20:1-8)*

²³ Nibangngad hi Jesus nah Templo ot muntuttudu ya immali nadan ap-apun di padi ya nadan mangipangpanguluh Judyu ot kanan dan hiyay “Nganney kalebbengam an mangat am-in nah at-attom? Deket waday kalebbengam, dahdiy nangidat?” ²⁴ Hinumang na didan kananay “Wada ni-an di hanhanak ke dakayu ta deket humangon yu ya humangok damdama nan ibaga yu mipanggep hi kalebbengak. ²⁵ Dahdiy nangitud-ak ke Juan an e mumbonyag, hi Apu Dios weno hay tagu?” Kinalin Jesus hidiye ya munhuhummangan dan kanan day “Nganney ihumang taku? Deket kalyon takuy ‘Hi Apu Dios’ ya ahina kalyon di ‘Ya tipet uggeyu kinulug hi Juan?’” ²⁶ Deke bot kalyon takuy

[†] 21:13 21:13 Isaiah 56:7 [‡] 21:16 21:16 Psalm 8:2

'Hay tagu' ya katatakut bo hantudah tatagu te kulugon dan hi Juan ya profetas Apu Dios." ²⁷ Ot kalyon da mon Jesus di "Toan, unggemi inila." Ot kanan Jesus ke diday "Deket athina ya adik bo damdama kalyon ke dakayuy nangidat hi kalebbengak."

Hay kialigan nadan hintulang

²⁸ Waday inab-abig Jesus ke didan kananay "Nomnomon yu tun ab-abigok. Wada nan tagun duway linalakin imbabalena. Kanan amada nah panguluwan di 'Ume kat eka mungngunud uwani nah lagunta.' ²⁹ Mu kanan nan panguluwan di 'Adiyak pe.' Mu indani kaya ya imme. ³⁰ Kanana bo nah mikadwan imbabalenay 'Ume kat eka mungngunu nah lagunta.' Ya kananay 'Om, umeyak.' Mu ugge kaya imme." ³¹ Ot kanan Jesus ke diday "Dahdi nangun-unud ke amada?" Kanan nadan ap-apuy "Hanan panguluwan." Kananan diday "Makulug an dakayu ya mialig kayu nah mikadwan imbabalen nan tagu. Hanadan gaga-ihon tatagun dadiye nadan mun-amung hi buwis ya binabain pabayad day adol dah linalaki ya kudkudukdul da mu dakayu ya nalaklaka dan migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios. ³² Man-uke ya immalih Juan an mumbonyag ot ituddunan dakayuy maphod an pangi-en un-unudon, mu uggeyu kinulug. Ot hanada ot ya abun mun-amung hi buwis ya nadan binabain pabayad day adol day nangulug ke hiya. Ya takon di inila yun kinulug dah diyen intuttudu na ya uggeyu kinulug ya ugge kayu nuntutuyuh liwat yu.

Hay kialigan nan nuntanom hi grapes

(Marcos 12:1-12; Lucas 20:9-19)

³³ Donglon yu bo tun ab-abigok ke dakayu. Waday ohan tagun nuntanom hi grapes hi laguntana. Inaladana ot mangapyah pungkopalan ya nangapya boh natag-en pungguwalyaan. Ot piabang na ot ahi umeh udum an boble. ³⁴ Handih nadatong nan grapes ya intud-ak na nadan muttatyunat eda alan di dowana. ³⁵ Mu dimpap nadan mun-abang datuwen binaal nan muttatyu ot pumbakdungan day oha, nuntugmilan day oha ya pinate day oha. ³⁶ Immitud-ak boh dakdakol hi muttatyuna, mu athidi boy inat dan dida. ³⁷ Indani ya nan imbabalenay intud-ak na te kananay 'Agat tun imbabalek di itud-ak ku. Inilak ot lispituhon da.' ³⁸ Mu tinibon nadan mun-abang nan imbabalen nan kon luta ya kanan day "Tuwe nan imbabalanan mamoltan tuh lutana. Agat patayon takut ditakuy mangibagi tuh boltanona.' ³⁹ Dimpap da ot ie dah bah-el nan lagunta ot patayon da."

40 Ot kanan Jesus nadah tataguy “Nganne nin moy aton nan kon luta nadah mun-abang hin umali?” 41 Kanan day “Patayona dida ya ipaabang na nan laguntana nadah tatagun mangidat hi dowana hin nadatong.”

42 Kanan Jesus ke diday “Deket athina ya tipet uggeyu naawatan nan nitudok an kananay

‘Hanan batun pinilin Apu Dios an binalon nadan mangapyah bale ya hidiye ot ahan di nahamad an ikapyah bale. § Hidiyen inat na ya maphod peman.’ ”

43 Kanana boy “Impaboltan Apu Dios ke dakayun Judyuy pun-ap-apuwana, mu ahina banggadon ta ipaboltana nadah tatagun mangun-unud ke hiya. 44 Hay tagun mag-a kediyen batu ya ahi mungkagi-uy gunit na ya hay tagun kag-ahan diyen batu ya magmik.”*

45 Hanadan ap-apun di padin di Judyu ya nadan Pharisee ya inila dan diday nangipadngolan Jesus ke datuwen inab-abig na, 46 kinali eda ot dopapon, mu tumakut da nadah tatagun mangulug an hiya ya profetas Apu Dios.

*Hay kialigan nan kasal
(Lucas 14:15-24)*

22

1 Wada boy inab-abig Jesus nadah tatagun kananay
2 “Hay pun-ap-apuwan Apu Dios ya mialig nah patul an indadaanay pungkasilan nan imbabale nan lalaki. 3 Intud-ak na nadan muttatyunan e mun-ayag hi tatagun makihumul, mu maid di immali. 4 Ot umitud-ak boh muttatyunan e mangayag nadah naayagan an kanan day ‘Umali kayu mo ta ekayu makihumul nah kasal. Naklong di nuwang ya baka ya nidadaan am-in di makan.’ 5 Mu adi hangudon nadan naayagan di kinalin nadan intud-ak nan patul. Waday oha on waday pangayana. Hay oha ya immeh payana. Hay oha ya ena impaptok di igattang na. 6 Hanadan udum an naayagan ya dimpap da nadan muttatyun e nangayag ke dida ot pumpadngolan da dida ya pinate da dida. 7 Dingngol nan patul hidiyen inat da nadah muttatyuna ya bimmubungot ot itud-ak na nadan tindaluna ot eda patayon nadan namate nadah muttatyuna ot gobhon day babaleda. 8 Inayagan bon nan patul nadan udum an muttatyuna ot kananay ‘Nidadaan di hamulon hi kasal nan imbabalek, mu ugge immali nadan ek impaayag ta deyan

§ 21:42 21:42 Psalm 118:22-23 * 21:44 21:44 Hay kialigan nadan tatagun mag-a nah batu ta mungkagi-uy gunit da ya dadiye nadan adi mangulug ya kahing ke Kristo an intud-ak Apu Dios an mangihwang hi tagu, ta ahi nahalman di kastigu da. Ya hay kialigan nan batu ya hi Kristo.

muntutuyuwak an nangayag ke dida. ⁹ Kinali ume kayu mo kattog nadah kalata ta am-in di tagun tibon yu ya ayagan yu dida.' ¹⁰ Ot ume nadan muttatyu ot ayagan dan am-in di tatagu, gaga-iho ya maphod, ot dakkodakkol moy tatagun e nakihumul.

¹¹ Imme nan patul ot ena tibon nadan tatagu ya waday ohan ugge numbulwatih bulwatin di e makikasal. ¹² Ot kananan hiyay 'Nganney inat mun hinumgop hitu yaden uggeka numbulwatih umat nah bulwatin di e makikasal?' Mu adi kumali nan tagu te bimmmain. ¹³ Ot kanan nan patul di 'Baludon yu tun tagut iwele yu nah tapol. Mihdi ta kumogakoga ya kotokotomonay bab-ana.' " ¹⁴ Ot kanan bon Jesus di "Umat hidiy pun-ap-apuwan Apu Dios an dakol day naayagan, mu o-oha day napilin umeh di."

*Hay mipanggep hi pumbayadan hi buwis
(Marcos 12:13-17; Lucas 20:20-26)*

¹⁵ Tinaynan nadan Phariseeh Jesus ot eda ihuhummangan di pamatnaan dan hiya, ta deket waday mihallah kalyona ya hidiyey ipabahul dan hiya. ¹⁶ Intud-ak dah kad-ana nadan udum an mangun-unud hi pangi-eda ya nadan udum an tatagun Herod. Kanan dan hiyay "Apu Jesus, inila min makulug am-in di kalyom ya ituttudum di makulug an pangi-en Apu Dios. Adika mihapitan hi kalin di tatagu ya adim hangudon di kinatagun di dahdih diye. ¹⁷ Pinhod min mahmahan ke he-a hin miabulut hi Tugun Moses di pumbayadan takun Judyuh buwis nah ap-apud Roma." ¹⁸ Mu inilan Jesus an manmannibo dah ipabahul dan hiya. Ot kananan diday "Langkak yu! Antipet eyak patpatnaan ke dakayu? ¹⁹ Ukaton yu nan kalang an eyu pumbayad hi buwis ta tibok." Tinibon Jesus ya kananay ²⁰ "Dahdiy kon anga ya kon ngadan di wada tuh kalang?" ²¹ Ya kanan day "Hi Cesar." Ot kanan Jesus di "Idat yun Cesar di lebbeng nan midat ke hiya ya idat yu damdaman Apu Dios di lebbeng nan midat ke hiya." ²² Handih dingngol dah diyen impanumang na ya namodwong da ot mange da.

*Hay mipanggep hi kamahuwan di nate
(Marcos 12:18-27; Lucas 20:27-40)*

²³ Kediyeen algo ya wadada boy immalin Saducee hi kad-an Jesus an dadiye nan mangalin adi mamahuwan di nate. Kanan dan hiyay ²⁴ "Apu Jesus, hay intudok Moses ya kananay deket nalahin di ohan lalaki ya naten maid di imbabaleda nah inayana ya mahapul an bintanon di

ohan tulang nan lalaki nan nabalun babai, ta deket mun-imbabale da ya mibilang an imbabalen nan nate.* 25 Ot nganney innun tuwe? Wadaday pitun hintutulung an linalaki. Nalahin nan panguluwan ya nate, mu maid di imbabaleda. 26 Binoltan nan mikadwa ya nate bon maid di imbabaleda. Athidi boy naat nah nikatlu. Numboboltanan dan am-in, mu nate dan maid di imbabale da. 27 Indani ya nate mo nan babai. 28 Hantuh kamahuwan di nate, dahdiy moy ahi kon inayan nah babai an deyan am-in da ya in-ine da?"

29 Mu kanan Jesus di "Hinaey nihallaan yu. Hinaey kitibanan uggeyu naawatan di impitudok Apu Dios ya nan ongal an kabaelana. 30 Hantuh kamahuwan di nate ya ahida umat nadah anghel hi langit an maid di mun-iine. 31 Wada boy ohah kalyok mipanggep ketuwe. Kon uggeyu naawatan nan impitudok Apu Dios an kananay 32 'Ha-oy di Dios da Abraham, hi Isaac ya hi Jacob.'† Hay kibalinalan diye ya hiyay Dios di matagu, bokon hay nate." 33 Dingngol nadan tataguh diyen intuttuduna ya namodwong da.

*Hay umanhan an tugun Apu Dios
(Marcos 12:28-34; Lucas 10:25-28)*

34 Hanadan Pharisee ya dingngol dan adi pakahumang nadan Saducee nah kinalin Jesus ot maamung dah kadana. 35 Waday oha nadah Pharisee an abugadu an pinhod nan patnaan hi Jesus 36 ot kananay "Apu Jesus, nganney umanhan an tugun Apu Dios?" 37 Kanan Jesus ke hiyay "Hi Apu Dios di umanhan an pinhodon taku ya am-in di nomnomon ya hay aton, ya inomnom am-in ke hiya.‡ 38 Hituwey umanhan an Tugun Apu Dios. 39 Hay mikadwa ya 'Pinhodon yuy ibba yun tagu umat hi pamhod yuh adol yu.' 40 Am-in nan Tugun Moses ya nadan intuttudun handidan profetas ya nipuun ke datuwen duwan tugun Apu Dios."

*Hi Kristo ya bokon holag David ya abu
(Marcos 12:35-37; Lucas 20:41-44)*

41 Hanadan Pharisee ya nanongnan naamung dah kad-an Jesus ot kananan diday 42 "Nganney pangali yuh mipanggep ke Kristo? Dahdiy nahlagana?" Ya kanan dan hiyay "Hi David." 43 Kanan Jesus ke diday "Deket hi David, tipet kanan David di hiyay Apu na? Hanan Espiritun Apu Dios di nangipanomnom ke David ketuwen kinali nan kananay

* 22:24 22:24 Deut. 25:5 † 22:32 22:32 Exodus 3:15 ‡ 22:37 22:37 Deut. 6:5

44 'Kanan Apu Dios nah Apuk di: Umbun kah winawwan ku inggana paka-apputok am-in nadan buhul mu.'[§]
 45 Nomnomon yu ke, deket kanan David di hi Apunah Kristo, nganney innunan hi Kristo ya etaku kanan di holag David?"
 46 Ya maid di pakahumang ke Jesus ot adida mo ipidpidwan bagbaga-an te bumain dah oggana panumang.

Hay ad-adin pangi-en nadan muntuttuduh Tugun Moses ya nadan Pharisee
(Marcos 12:38,39; Lucas 11:43,46; 20:45,46)

23

¹ Kanan Jesus nadah tatagu ya nadah disipulos nay
² "Hanadan muntuttuduh Tugun Moses ya nadan Pharisee ya waday kalebbengan dan mangituttuduh Tugun Moses.
³ Kinali takon di un-unudon yuy ituttudu da te maphod, mu adiyu un-unudon di aton da te adi miunnud hi ituttudu da.
⁴ Ya tagan day udum nah tugun ta maligatan di tatagun mangun-unud, mu takon di dida ya adida pakaun-unud yaden maid di homok dah tatagu. ⁵ Am-in di aton da ya patpatibo da ya abu. Ibobod dah uluda weno hi takle da nan nitudok an kalin Apu Dios ya anduandukkey bulwatidat imatunan di tatagu didan mittulu da peman. ⁶ Pinhod da bon diday umbun hi ubunan di madayaw an taguh simbaan ya nah waday hamul, ⁷ ya pinhod dan abun pitpitbal nah malkadun kawad-an di dakol an tatagu. Pinhod da bon mangadanan hi mittulu. ⁸ Mu dakayu ya maid di e mangadanan hi mittulu te nun-iingngo kayun am-in ya oha ya abuy mittuluyu. ⁹ Ya maid di eyu ngadanan hi Ama tuh luta te oha ya abuy Ama takun wadah langit. ¹⁰ Maid bo ke dakayuy mangalin hiyay Apu te oha ya abuy Apu yun hi Kriston pinilin Apu Dios an mangipaptok am-in hi tagu. ¹¹ Hanan natag-ey saad nan dakayu ya hiyay muttatyu yu. ¹² Ya nan tagun mumpatag-e ya hiyay ahi mipababa, ya nan tagun mumpababa ya hiyay ahi mipatag-e.

Hay bimmoh-olan Jesus nadah Pharisee ya nadah muntuttuduh Tugun Moses te gaga-ihoy pangi-eda
(Marcos 12:40; Lucas 11:39-42,44,52; 20:47)

¹³ Dakayun Pharisee an muntuttuduh Tugun Moses ya makallangkak kayu. Mahmok kayu te makastigu kayu. Man-uke ya adiyu ituttuduy innun di tagun migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios. Hay kakulugana ya adiyu pinhod an migappat ya iadiyu nadan tuttuduwan yun migappat takon di pinhod da.

¹⁴ Dakayun Pharisee ya dakayun muntuttuduh Tugun Moses ya makahmok kayu te makastigu kayu. Man-uke ya makallangkak kayu. Deket mundasal kayu ya dukkadukkayon yu ta kay kayu makakullug an makaphod yaden deman ot an dakayuy munhaul nadah nabalun binabait pun-ala yuy limmu da. Hidiyey gapunan nahalman di ahi pangastigun Apu Dios ke dakayu.

¹⁵ Dakayun Pharisee ya dakayun muntuttuduh Tugun Moses ya makallangkak kayu. Mahmok kayu te makastigu kayu. E kayu dumanallanan an e muntuttuduh nungkidadawwin boble, takon nah bah-el di baybay, mu deket waday nangun-unud hi intuttudu yu ya namam-a ot di kinagaga-iho dat umat dan dakayu, ta hidiye nan makastigu da damdamah impierno.

¹⁶ Nahalman di kastigu yu te umat kayu nah nakulap an mangipanguluh ibbanan nakulap te ituttudu yun deket insapatan di taguy kalina nah Templo ya takon di adina aton hidiyen insapatana ya adi maliwat. Ya kalyon yu boy deket insapatana nah balituk an wadah Templo ya mahapul an atonah diye te maliwat hin adina aton. ¹⁷ Mu hidiyen ituttudu yu ya nihalla ya maid tuwaliy inila yu te umat kayu nah nakulap. Antipet kanan yuy nabalol nan balituk mu nan Templo? Hanan balituk ya nabalol ya abu ke Apu Dios te wada nah Templo. ¹⁸ Hay intuttudu yu bo ya kanan yuy deket waday insapatan di tagu nah altar ya takon di adina aton hidiyen insapatana ya adi maliwat. Mu deket nan midat ke Apu Dios di pangisapataana ya mahapul an atona nan insapatana te deket adina aton hidiye ya maliwat. ¹⁹ Kay kayu tut-uwa nakulap. Adi nabalol nan midat ke Apu Dios mu nan altar. Hanan midat ke Apu Dios ya nabalol ya abu te wada nah altar. ²⁰ Deket nah altar di pangisapataan di tagu ya bokon hidiye ya abuy nangisapataana, mu insapata na damdama nah wadah di ya hidiye nan mahapul an atona. ²¹ Athidi bo nah Templon deket kediye pangisapataan di tagu ya hi Apu Dios damdamay nangisapataana te wadah dih Apu Dios. ²² Deket hi langit di pangisapataan di tagu ya insapatana damdaman Apu Dios ya nah ubunana.

²³ Dakayun muntuttuduh Tugun Moses ya dakayun Pharisee ya makallangkak kayu. Mahmok kayu te makastigu kayu. Man-ut umidaidat kayuh intanom yu ke Apu Dios, mu adiyu un-unudon di importanten ituttudun nan tugun. Te adiyu homkon ya adiyu aton di maphod hi ibbayu ya adi kayu midinol. Lebbeng na tuwalin umidat kayuh intanom yu, mu adiyu kuma iwalong nan udum an pinhod Apu Dios

an aton yu. ²⁴ Kay kayu nakulap! Umat kayu nah tagun nahalman an pakalinniyanay pun-inumana, mu logmonay inum takon di nalugit, te dakayu ya nan adi umanhan an tugun di paka-un-unudon yu, mu adiyu hangudon nadan umanhan an tugun.

²⁵ Dakayun muntuttuduh Tugun Moses ya dakayu damdaman Pharisee ya mahmok kayu te makastigu kayu. Makallangkak kayu. Man-ut ikakagu yuy pangun-unudan yuh pangi-e yu mipanggep hi lini te pangali yu on hidiyey pangun-unud yun Apu Dios, mu adi te pinhod yun ohhaan di nganneh diye ya talamon yuy ibbayu. ²⁶ Dakayun Pharisee ya kay kayu nakulap! Iphod yuy pangi-e yu te hidiyey ustuh pangun-unud ke Apu Dios.

²⁷ Dakayun muntuttuduh Tugun Moses ya dakayun Pharisee ya mahmok kayu te makastigu kayu. Makallangkak kayu! Umat kayu nah lubuk an maphod di ang-ang na, mu nabuluk an adol di wadad dalam. ²⁸ Athidi bon man-ut te ipatibo yuy maphod hi tatagu, mu hay kakulugana ya makallangkak kayu ya gaga-iho kayu.

Hay kakastiguwan nadan Pharisee ya nadan muntuttuduh Tugun Moses
(Lucas 11:47-51)

²⁹ Dakayun muntuttuduh Tugun Moses ya dakayun Pharisee, mahmok kayu te makastigu kayu. Makallangkak kayu te man-ut manganapya kayuh lubuk handidan profetas Apu Dios ya ipohopohod yuy lulubuk handidan maphod an tatagu ³⁰ ya kanan yuy gulat nat wada kayu handi ya ugge kayu nid-um handidah aammod yun namate ke dadiyen profetas Apu Dios, mu langkak hinae.” ³¹ Kanan bon Jesus di “Hinaen kinali yuy kitib-anan abuluton yun handidan aammod yuy namate handidah profetas Apu Dios. ³² Ot agayu, gibbuwon yun aton nan adi maphod an inlappun handidan aammod yu dih done. ³³ Gagaiho kayu! Kalyok ke dakayun adi kayu mihwang hi kastigu yuh impierno. ³⁴ Itud-ak ku nadan profetas Apu Dios, nadan nanginilah mipanggep ke ha-on ya nadan mangituttuduh pangi-ek, mu ahiyu patayon di udum ya ipipatak yuh krus di udum. Punhoplat yuy udum hanadah simbaan yu ya unuunudon yuy udum takon di daanay bobleh pangayan dat punholholtapon yu dida. ³⁵ Ta hidiyey gapunan dakayun tatagud uwaniy kastiguwon Apu Dios te hay namatepateyan handidan aammod yu handidah mungkaphod an tatagun nipalpun Abel an maid di bahul na, ingganah namatayan dan Sechariah an hi anak Berekiah an pinate da nah numbattanan di altar ya Templo. ³⁶ Kalyok

ke dakayun makulug an am-in dadiyen inat da ya dakayun tatagud uwaniy kastiguwon Apu Dios.

Hay ongal an impaminhod Jesus nadah tatagud Jerusalem (Lucas 13:34,35)

³⁷ Dakayun iJerusalem ya nuntugmilan yu ya numpate yu handidan profetas Apu Dios. Kinali namingkaat an pinhod ku ot anhan an amungon dakayu umat hi pangamungan di manuk hi impana, mu adiyu pinhod. ³⁸ Mahmok kayu te iwalong Apu Dios nan Templo ya nan bobleyu. ³⁹ Kalyok ke dakayun adiyak mo tibon inggana kanan yuy 'Maphod nan intud-ak Apu Dios an mangipainila ke hiya.' "

Hay nangalyan Jesus hi kapa-iyen nan Templo (Marcos 13:1,2; Lucas 21:5,6)

24

¹ Puntayanan Jesus nan Templo ya immali nadan disipulos na ot pun-ituddu dan hiya nan makaphod an Templo ² ot kanan diday "O, maphod tun tibtibbon yu, mu makulug an hi udum hi algo ya ahi mapa-in am-in ta maid di ohan batun e munnanong nah niha-adana."

Hay punligligatan ya hay punholholtapan di tagu (Marcos 13:3-13; Lucas 21:7-19)

³ Indani ya um-umbun hi Jesus nah Bilid an Oliba ya immali nadan disipulos nah kad-ana ya ab-abbu da ot kanan dan hiyay "Kalyom ke dakami hin kakon-anay ahi kaatan datuwen kinalim. Ya nganney ahimi pangimatunan hi ahim kibangngadan ya kakon-anay kapoppogan di luta?"

⁴ Ot humangon Jesus an kananay "Halipat-an yu ta adi kayu mahaul ⁵ te dakol di ahi umalin kanan day didah Kristo ta dakol day ahi mahaul. ⁶ Ya ahiyu donglon di gubat hi kabobboble, nih-up ya nidawwi, mu adi kayu tumakut. Datuway ahi ma-ma-at, mu bokon hidiyey kapoppogan di luta. ⁷ Am-in di kabobboble ya ahida munggugubat ya waday bitil ya kolyog. ⁸ Datuway kilappuwan di ligat.

⁹ Ahi waday tatagun mangipaholholtap ya mangipipate ke dakayu. Ya ahi dakayu hihingngitan am-in hi tatagu gapuh pangun-unudan yun ha-on. ¹⁰ Ta dakol di ahi mangiwalong hi pangulug dan ha-on gapuh punholholtapan da. Ahida ipadpap di ibbada ya munhihingngitan da. ¹¹ Dakol di ahi munlangkak an kanan day profetas Apu Dios didat dakol di haulon dah tatagu. ¹² Kediye ya nahalman di gaga-iho, ta hidiye nan ahi dakol nadah mangulug ke ha-on di makaan di naminhod dah ibbada. ¹³ Mu hanan mangippol hi punholholtapanan adina iwalong di pangulug na ya ahi

mihwang. ¹⁴ Hay mipanggep hi pun-ap-apuwan Apu Dios ya mituttudut inilaon am-in di taguh kabobboble. Ta deket nagibbuh tuwe ya madatngan moy kapoppogan di luta.

*Hay mipanggep nah katatakut an ahi maat
(Marcos 13:14-23; Lucas 21:20-24)*

¹⁵ Ahiyu tibon nan himpappangen balawon Apu Dios an mihaad nah Templo. Hituwey inabig din profetas an hi Daniel.* (Dakayun mamidbid ketuwe ya importanten maawatan yu.) ¹⁶ Hantuh ahi mumpatiboh tuwe ya am-in di tataguh kabobbobled Judea ya ahida bumtik hi bilid. ¹⁷ Hanan tagun wadah dolan di balena ya mahapul an adi humgop an e umalah ngunut na, mu bumtik ot ya abu. ¹⁸ Athidi bo nah tagun wadah payo an mahapul an adi umanamut an e mangalah bulwatina, mu bumtik ot ya abu. ¹⁹ Kediye bo ya mahmok nadan binabain himmiga ya nadan waday golang da. ²⁰ Ya mundasal kayun Apu Dios ta adi mipaddih ahi kotolan weno nah Sabadun Tungo ²¹ te dadiyen ahi maat ya nakahalman an abu mu nadan nalana-u nipalpun dih nunlutuwan Apu Dios hi luta ingganad uwani, mu deket nagibbu mo kayah diye ya maid moy athidi. ²² Mu gapu nadah tatagun pinilin Apu Dios ya kina-ananay algon punligligatan di tagu te gulat nat uggena in-athidi ya maten am-in di tagu.

²³ Wadaday tatagun ahida kanan di 'Tibon yu, deyah Kristo!' weno 'Tibon yu, wadah dih Kristo!' mu adiyu kaya kulugon. ²⁴ Kalyon da dadiye te wadaday tatagun ahida kanan di didah Kristo weno kanan day profetas da, mu bokon da kaya. Dakol di ahida ipatiboh umipamodwong ta panaul dah tatagu. Takon nadan pinilin Apu Dios an tataguna ya patnaan dan haulon, mu adinadaman mahaul da. ²⁵ Nomnomon yuh tuwen kinalik ²⁶ ta takon di waday mangalin kananay 'Wadah Kristo nah adi maboblalan!' ya adi kayu kaya umeh di. Deket kananay 'Wadah tun nitalu!' ya adiyu kaya kulugon, ²⁷ te hay kibangngadak an Panguluwan di tagu ya umat hi kil-at an makattibon pat-alanay luta ya kabunyan."

²⁸ Kanan bon Jesus di "Hanan kawad-an di nate ya hidiy kawad-an nadan mangan hi nate."†

*Hay kibangngadan Jesus ta munhumalyah tagu
(Marcos 13:24-27; Lucas 21:25-28)*

* **24:15** 24:15 Tibon yuy Daniel 11:31 ya 12:11, ya Marcos 13:14. † **24:28** 24:28 Hay pinhod tuwen kalyon ya deket napoppog moy luta ya umalih Apu Dios an munhumalya ta nadan gaga-ihoy inainat da ya makastigu da.

²⁹ “Hantuh kagibbuwan am-in dadiyen ahi ma-ma-at ya tumapol di algo ya bulan. Ya mag-a nadan bittuwon ta maid di potok na ya makaan di kabaelan nadan wadah kabunyan. ³⁰ Deket magibbuh tuwe ya waday ahi matibod kabunyan hi pangimatunan hi aliyak tuh luta ya ahi u-umyung di katagutagu tuh luta. Hantuh ahik aliyan an Panguluwan di tagu ya ahiyak tibon nah kulabut an matiboy dayaw ku ya hay ongal an kabaalak. ³¹ Waday ahi gumangon tangguyub ya kediye ahik pangitud-akan hanadah anghel ku ta eda amungon nadan napilin tatagun Apu Dios hi kabobboble tuh luta.

Hanan kaiw an fig

(Marcos 13:28-31; Lucas 21:29-33)

³² Inila takun deket mamuddal di tubun nan kaiw an fig ya nih-up di tialgo. ³³ Athidi hantuh ahik aliyan an deket ma-ma-at am-in tun kinalik ya inila yun gagala moy aliyak. ³⁴ Nomnomon yuh tuwe! Am-in datuwen kinalik an ahi maat ya ahi akhupan di udum ke dakayu te adida ni-an mate yaden maat datuwe. ³⁵ Ahi mama-id di kabunyan ya luta, mu hay kalik ya munnanong ta nangamung.

Maid di ohan nanginilah aliyan bon Jesus

(Marcos 13:32-37; Lucas 17:26-30,34-36)

³⁶ Maid di ohan nanginilah aliyak takon nadan anghel hi langit ya ha-oy an Imbabalen Apu Dios. Hi Aman hi Apu Dios ya abuy nanginila. ³⁷⁻³⁹ Hay atoaton di tatagu hantuh ahik aliyan ya umat nadah inat di tatagu handih tiempon Noah an ammunay kakan, hay inum ya hay kalahinan day nonomnomon da. Mu indani ya nalbong di luta ot mungkakate da te uggeda nundadaan ot abuna da Noah an ugge nate te hinumgop da nah bapor. ⁴⁰ Kediye tiempon aliya ya waday duwan tagun mungngunuh payo ya awitok di oha ya mabatiy oha. ⁴¹ Athidi bo nadah duwan babain mumbayu an awitok di oha ya mabatiy oha. ⁴² Ta hidiye nan halipat-an yu te ugge nainilay aliya an Apu yu. ⁴³ Nomnomon yuh tuwe, gulat nat inilan nan kon baley aliyan nan mangako ya makulug an adi mahuyop ta munadug ta adi humgop nan mangako. ⁴⁴ Athidin dakayun mahapul an midadaan kayu ta nangamung an munhood ke ha-on an Panguluwan di tagu te uggeyu inila hin kakon-anay kibanggadak.

Hay pangien di muttatyu

(Lucas 12:41-48)

⁴⁵ Hay muttatyun nanomnomon ya makangngun-unud ya hiyay piliyon nan apunan pun-apun nadan ibbanan

muttatyu ya mangipaptok hi mahapul da. ⁴⁶ Umamlong nan muttatyu hin umali nan apuna ya tibonan maphod di at-attona. ⁴⁷ Nomnomon yu tun kalyok ke dakayu, deket athidiy atona ya ipatag-en nan apunay saad nat hiyay mangipaptok am-in hi limmun nan apuna. ⁴⁸ Mu deket kanan nan muttatyuh nomnom nay 'Takomboy nalgongom di atok ot mabayag di aliyen nan apu mi.' ⁴⁹ Ta nalgom ot ya abuy at-atonan abunay e makikan ya makiin-innum hanadah tatagun mumbutobutong ya deke on nunhoplat na nadan ibbanan muttatyu. ⁵⁰ Mu indani ot ya abu ya kediyen algoy dinatngan nan apuna ot akhupanah diyen at-attona ⁵¹ ot kastiguwonan inid-um na hiya nadah makallangkak an kumogakoga ya kotokotomon day bab-a da."

25

Hay ab-abig mipanggep nah himpulun binabai

¹ Kanan bon Jesus di "Hay kialigan di ahik bo aliyen ya umat tuh ab-abigok. Wadada nan himpulun binabain immala dah dilag dat eda damuwon nan lalakin mungkasal. ² Nakannomnoman nadan lima, mu nadan udum ya ugge. ³ Hanadan liman ugge nanomnoman ya uggeda immitabin hi pittololyon usalon da hin map-uhan da. ⁴ Mu nadan liman nakannomnoman ya immitabin da. ⁵ Nataktak nan lalakin mungkasal ot hadhad-on da, indani ya potog an abuy hinuyop da, ta loktat ya nahuyop da.

⁶ Indanit gawwan di hilong ya waday tinumkuk an kananay 'Tuwe nan mungkasal! Makayu ta etaku damuwon!' ⁷ Ot bumangun nadan himpulun binabai ot punidadaan day dilag da. ⁸ Ya kanan nadan liman ugge nanomnoman di 'Idatan dakami anhan hi pittololyo yu te mad-op moy dilag mi.' ⁹ Ya kanan nadan nanomnoman an binabaiy 'Adinadama te deket umidat kami ya makudangan takun am-in. Ekayu gumatang nah tendaan.' ¹⁰ Ot eda gumatang, mu handih imme da ya dimmatong nan lalakin mungkasal ot makighop nadan liman binabain nanomnoman nah balen panganan ot idakig da.

¹¹ Handih dimmatong nadan ugge nanomnoman ya nidakkig ot kanan day 'Apu, ibughul mu anhan!' ¹² Mu kanan nan lalakiy 'Adinadama te hay kakulugana ya ugge dakayu inilan ha-on.' " ¹³ Hituwey inab-abig Jesus ot ahina kanan di "Halipat-an yu ta mundadaan kayu te uggeyu inilay tiempo ya algoth kibanggadak.

Nan ab-abig mipanggep nah tulun muttatyun nidinolan di pihhu

(Lucas 19:11-27)

¹⁴ Hay pun-ap-apuwan Apu Dios ya mialig bo tuh ab-abigok. Wada nan tagun umeh nidawwin boble ot ipaayag na nadan muttatyuna ot kananay 'Nangamung kayu tuh limmuk.' ¹⁵ Inohhaohha na didan indatan hi pihhu an insigun hi kabaelan da. Hanan ohan muttatyu ya indatanah liman libun pihhu. Hanan nikadwa ya indatanah duwan libu ya nan nikatlu ya indatanah hinlibu ot ahi ume. ¹⁶ Hanan muttatyun nidatan hi liman libu ya inusal nah diyeh numpuunanah negosyo ot mumbalin hi himpulun libu. ¹⁷ Athidi damdamay inat nan nangidatanah duwan libu ot mumbalin hi opat di libu. ¹⁸ Mu nan nangidatanah hinlibu ya ena pe ingka-ut hi lutah diyen pihhun nan apuna.

¹⁹ Uhup ot ahi mibangngad nan apuda ot ipaayag na dida ot mahmahana hin nganney niatan nan pihhun indat nan dida. ²⁰ Immali nan muttatyun nidatan hi liman libu ot idat na nah apunay himpulun libu. Kananay 'Apu, liman libuy indat mun ha-on ot pumbalinok hi himpulun libu.' ²¹ Kanan nan apunan hiyay 'Maphod kan muttatyu te inun-unud muy tugun ku. Takon di ittay nan indat kun he-a ya impaongal mu, kinali ipatag-e dakat he-ay mangipaptok nah dakol an limmuk. Makiha-ad kan ha-on ta makiam-amlong kan ha-on.'

²² Immali damdama nan muttatyun nidatan hi duwa libun pihu ot kanana nah apunay 'Apu, duwan libuy indat mun ha-on ot pumbalinok hi opat di libu.' ²³ Ya kanan nan apunan hiyay 'Maphod kan muttatyu te inun-unud muy tugun ku. Takon di ittay nan indat kun he-a ya impaongal mu, kinali ipatag-e dakat he-ay mangipaptok nah dakol an limmuk. Makiha-ad kan ha-on ta makiam-amlong kan ha-on.'

²⁴ Immali nan nidatan hi hinlibun pihu ot kanana nah apunay 'Apu, inilak an he-a ke ya mabungot ka mipanggep hi pihhum. Oha bo ya pakialam di limmun di udum an tatagun uggem nun-atuwan. ²⁵ Kinali timmakutak ot ika-ut ku tun pihhun indat mun ha-on ot dehtun ugge nauma. Teya tun pihhum.'

²⁶ Ya kanan nan apunan hiyay 'Mangidlu ka ya gaga-iho kan muttatyu. Inilam tuwalin athidiyak ²⁷ ya tipet uggem inha-ad hi bangkot wada ot ni-moy ittay hi nid-um ad uwanin nibangngadak?' ²⁸ Kanan diyen apuda nadah udum an muttatyuy 'Alan yu nan pihhun impabangngad nat idat yu nah muttatyun himpulun libun pihhuna.' ²⁹ Ot kanana boy 'Hay tagun ipaptok nay nganneh diyen wadan

hiya ya mad-uman ta dumakol hidiyen wadan hiya. Mu hay tagun adina ipaptok di wadan hiya, takon di ittay ya mama-id hidiyen wadan hiya. ³⁰ Hantun muttatyuk an maid di hilbina ya kudukdulnay dopapon yu ta iwele yu nah tapol an kad-an nadan kumogakoga ya kotokotomon day bab-da.' "

Hay ahi punhumalyaan Jesus hi tatagu hantuh ahina kibangngadan

³¹ Kanan bon Jesus di "Ha-on an Panguluwan di tagu ya ahiyak mibangngad an ibbak am-in nadan anghel hi langit ta mipatiboy dayaw ku te ha-oy moy mun-ap-apu. ³² Ahi maamung am-in di taguh kabobbobleh kad-ak ta anappilok dida, umat hi mumpattol an appilonay kalnero ya gulding. ³³ Ta nadan makaphod an tatagun mangulug ke ha-on ya appilok didah winawwan kut ikuyug ku dida. Mu nadan gaga-ihon tatagu ya appilok didah iniggid kut mihi da. ³⁴ Hantuh mun-ap-apuwak ya ahik kanan hanadah tatagun wadah winawwan kuy 'Dakayun binendisyonan Amay migappat hi pun-ap-apuwanan indadaana tuwali handih nunlutuwana tuh luta. ³⁵ Te naaganganak ya indatanak hi kanok. Nauwoak ya indatanak hi inumok. Immaliyak hi bobleyu ya takon di uggeyak inila ya inayaganak. ³⁶ Handih maid di bulwatik ya indatanak. Nundogowak ya impaptokak ke dakayu. Handih nikalabutak ya immali kayun nangidung-on ha-on.' ³⁷ Mu ahida kanan di 'Apu, kon-anay naangam ya nauwoam ot panganon daka ya painuman daka ³⁸ ya kon-anay immaliyam hi boble mi ot ayagan daka ya kon-anay maid di bulwatim ot idatan daka? ³⁹ Maid boy inila mih nundogowam ot ipaptok daka ya maid di inila mih nikalabutam ot umali kamin nangidung-on he-a.' ⁴⁰ Mu ahik kanan ke diday 'Hin inat yu dadiye nadah nakababban tatagun mangulug ke ha-on ya inat yu damdaman ha-on.'

⁴¹ Mu nadah gaga-ihon tataguh iniggid kun adi mangulug ke ha-on ya ahik kanan di 'Mange-ele kayun ha-on te gaga-iho kayu. Ume kayu nah apuy an munnananong an nidadaan nah kiha-adan Satanas ya nadan ibbanan dimonyo. ⁴² Man-uke ya naaganganak ya uggeyak indatan hi kanok ya nauwoak ya uggeyak indatan hi inumok. ⁴³ Immaliyak hi bobleyu ya adi kayu maapnga. Maid di bulwatik ya uggeyak indatan. Ya handih nikalabutak ya handi nundogowak ya uggeyak indung-o.' ⁴⁴ Ahida kanan di 'Apu, maid ot di em numbagaan ke dakamih makan, danum ya bulwati. Ya kon-anay immaliyam ya ugge daka inapnga? Ya maid di em numbagaan hi baddang hi

nundogowam weno hi nikalabutam.’⁴⁵ Hituwey ahi kanan nadan gaga-ihon tatagu, mu ahik kanan ke diday ‘Kay haoy di uggeyu binaddangan handih uggeyu binaddangan nadan nakababban mangulug ke ha-on.’⁴⁶ Kinali am-in nadan gaga-ihon tatagu ya mipae da nah kakastiguwan dat nangamung. Mu nadan maphod an tatagu ya ume dah kad-an Apu Dios ta waday nitaguwan dan munnananong ta nangamung.”

Nan planun pampapan dan Jesus
(*Marcos 14:1,2; Lucas 22:1,2; Juan 11:45-53*)

26

¹ Nagibbun intuttudun Jesus am-in dadiye ot kanana nadah disipulos nay ² “Inila yun duway algo mo ya madatngan nan kanan dan Piyestan di Nala-uwan di Anghel Apu Dios, kediye ahida pampapan ke ha-oy an Panguluwan di tagu ta ipatakak hi krus.”

³ Hanadan ap-apun di padi ya nadan mangipangpanguluh Judyu ya naamung dah balen Kaypas an natag-en padi ⁴ ot ihuhummangan da hin nganne y innun dan mangidalunun mampap ke Jesus ta pipate da. ⁵ Mu kanan day “Adi taku ipaddid uwanin piyesta te indani ya gumulu day tatagu.”

Hay nangiduyagan nan babai ke Jesus hi nakangnginan lana

(*Marcos 14:3-9; Juan 12:1-8*)

⁶ Handih mangmangngan da Jesus ad Betania hi balen Simon an hiya nan mungkangpu ni-an di adol na ⁷ ya immali on babain inodnanay ohan butilyan bangbanglun lanan nakangngina ot iduyag nah ulun Jesus. ⁸ Tinibon nadan disipulos nah diye ya bimmobboh-ol da ot kanan day “Ayyokah diyen bangbanglun lana. ⁹ Gulat nat nigattang hidiye ya ongal ot an pihhun midat nadah nawotwot.”¹⁰ Inilan Jesus hidiye ot kanan diday “Tipet athinay pangali yun hiya? Hidiyen inat nan ha-oy ya maphod. ¹¹ Ha-oy ya adiyak makihkihtun dakayu ta nangamung. Mu hanada ken nawotwot ya wadadat nangamung. ¹² Hidiyen nangiduyaganah lana ke ha-on ya kay na indadaan di adol kun milubuk. ¹³ Nomnomon yuh tuwe. Hi am-in an boblen kipainilaan di kalin Apu Dios ya ahi makalkaliy inat nan ha-on an panginomnoman ke hiya.”

Inabulut Judas an ihdul nah Jesus
(*Marcos 14:10,11; Lucas 22:3-6*)

¹⁴ Hanan oha nadah himpulut duwan disipulos an hi Judas Iskariote ya immeh kad-an nadan ap-apun di padi ¹⁵ ot

kananay “Nganney idat yun ha-on hin baddangan dakayun mampap ke Jesus?” Ot idatan dah tuluy pulun pihun kalang. ¹⁶ Nipalpun diye ya hahalipat-anay pangipadpapanan Jesus.

Hay nanganan da Jesus ya nadan disipulos na kediyen Piyestan di Nala-uan di Anghel Apu Dios

(Marcos 14:12-21; Lucas 22:7-14,21-23; Juan 13:21-30)

¹⁷ Handih namangulun algon nan Piyestan di Tinapay an ugge naha-adan hi yeast ya immali nadan disipulos hi kadan Jesus ot kanan dan hiyay “Daanay emi pundadaan hi panganan taku tuh Piyesta?” ¹⁸ Kananan diday “Ume kayu nah boble ya kanan yu nah ohan taguh diy ‘Kanan nan Ap-apu takuy maid uhup ya waday maat ke ha-on. Kinali umali kamin nadah disipulos kun mangan hi baleyu tuh Piyesta.’ ” ¹⁹ Inun-unud day kinalina ot eda idadaan di kanon da kediyen Piyesta.

²⁰⁻²¹ Mungkahilon ya dimmatong da Jesus ya nadan disipulos na nah bale. Handih mangan da ya kananay “Hituwey kalyok. Waday ohan dakayun ahi mangihdul ke ha-on.” ²² Dingngol dah diye ya mahakit di nomnom da ya waday oha on kananay “Kon ha-on, Apu?” ²³ Kananay “Hanan makidihhan an makitam-ol hi tinapay nan ha-on di ahi mangihdul ke ha-on. ²⁴ Ha-oy an Panguluwan di tagu ya ahiyak patayon ta gapu ketuwen maat ya umannung nan impitudok Apu Dios, mu mahmok an abu nan tagun mangihdul ke ha-on. Kudukdulnay ugge nitungo.”

²⁵ Hi Judas an hiyay mangihdul ke Jesus ya kananay “Apu, kon ha-oy di ahi mangihdul ke he-a?” Kanan Jesus di “Om, he-a.”

Hay panganan nah tinapay ya panginuman nah mainum an panginomnoman hi natayan Jesus

(Marcos 14:22-26; Lucas 22:14-20; 1 Corinth 11:23-25)

²⁶ Kediyen mangan da ya inalan Jesus nan tinapay ot mumpasalamat ke Apu Dios. Pinani-ang na ot ikap-ong na nadah disipulos na ot kananay “Alan yu ta kanon yu, hituwey adol ku.” ²⁷ Ot alana bo nan basun natalwan hi mainum ot mumpasalamat bon Apu Dios. Indat nan dida ot kananay “Uminum kayun am-in nah basu, ²⁸ hituwey dalak an tumodtod ta kipaannung nan balun nakitobbalan Apu Dios an kiphodan di tatagu ta kakaan di liwat da. ²⁹ Kalyok ke dakayu, adiyak mo uminum ketuwen mainum inggana kediyen algon ahi taku panginuman nah hinnatkon an mainum hidih pun-ap-apuwan Aman hi Apu Dios.” ³⁰ Nagibbuh diye ot mungkanta dah pundayaw dan Apu Dios ot ahida ume nah Bilid an Oliba.

*Kinalin Jesus an ahi ihaut Pedro an inilanah Jesus
(Marcos 14:27-31; Lucas 22:31-34; Juan 13:26-38)*

³¹ Kanan bon Jesus di “Am-in kayu ya ahiyak punhingatayyanan gapu nah ahi maat ke ha-on ad uwanin hilong. Hidiyey umannunganan nan impitudok Apu Dios an kananay ‘Pipatek nan mumpattol hi kalnero ta miwahit nadan kalnero.’ ³² Mu hantuh mamahuwanak ya mamanguluwak an umed Galilee ta ahi kayu miunud.” ³³ Kimmalih Pedron kananay “Takon di taynan daka hantudah iibbak hin waday maat ke he-a ya adinadaman edaka taynan ke ha-on.” ³⁴ Mu kanan Jesus ke hiyay “Kalyok ke he-ah tuwe, ad uwanin hilong ya mumpitlun ihaut mun kanam di uggeyak inilan he-a ta ahi tumalan-uy manuk.” ³⁵ Kanan Pedro ke hiyay “Takon nin di makikateyak ke he-a ot adinadaman ek kanan di ugge daka inilan ha-on.” Ya am-in nadan disipulosna ya athidiy kinali da.

*Hay nundasalan Jesus ad Getsemani
(Marcos 14:32-42; Lucas 22:39-46)*

³⁶ Imme da Jesus ya nadan disipulos nad Getsemani ot kananan diday “Mihtu kayu ta umeyak dih e-elenan e mundasal.” ³⁷ Ot ikuyug na da Pedro ya nadan duwan imbabalen Sebedi. U-umyung hi Jesus ya mahakit di nomnom na, ³⁸ kinali kananan diday “Dehtun mahakit an abuy nomnom kun kayak mate. Mihtu kayu ni-an ya adi kayu mahuyop ta ib-ibbaanak.” ³⁹ Imme nah e-elena ot munlukbub ot mundasal an kananay “Ama, daan mo ahan ta adi maat hidiyen ek punholholtapan. Mu nangamung ka, hay pinhod muy maunud, bokon hay pinhod ku.”

⁴⁰ Indanit nibangngad hi kad-an nadan disipulos na ya nakahhuyop da, ot kananan Pedroy “Kon adi kayu pakaippol hi hinuyop yu takon di hin-oras ya abu? ⁴¹ Halipat-an yu ya mundasal kayu ta adi kayu mahaul an munliwat. Inilak an pinhod yun mangun-unud, mu makudang di kabaelan yu.”

⁴² Imme bo ot e mundasal an kananay “Ama, deket mahapul an maat hidiyen holtapok ya nangamung ka, hay pinhod muy maunud.” ⁴³ Nibangngad boh kad-an nadan disipulos na ya nakahhuyop da bo. Namahig an adida pakaippol hi hinuyop da.

⁴⁴ Tinaynan bon Jesus dida ot e mundasal an hidiyey pitluna ot idasal na boh diye. ⁴⁵ Nibangngad boh kad-an nadan disipulos na ot kananan diday “Kon ito-ol yuy huyop? Bumangun kayu mo te nadatngan di pamatayan nadan naliwat an tatagun ha-on an Panguluwan di tagu.

46 Makayu ta etaku damuwon dida! Deyan mangali nan mangihdul ke ha-on!”

Hay numbaludan dan Jesus

(Marcos 14:43-50; Lucas 22:47-53; Juan 18:3-12)

47 Nanongnan mungkalkallih Jesus ya dimmatong hi Judas an oha nadah himpulut duwan disipulos nan ibbana nadan intud-ak nadan ap-apun di padi ya nadan mangipangpan-guluh Judyu an numpun-odon dah ispada ya bakdung an e mampap ke hiya. 48 Hi Judas ya tinuguna tuwali nadan ibbanan kananay “Ahiyu imatunan nan etaku dopapon te ahik awalon. Deket inawal ku ya immali kayu ta baludon yu.” 49 Immeh Judas hi kad-an Jesus ot kananay “Apu, immali kami.” Ot awalona. 50 Kanan Jesus ke hiyay “Aga, atom nan pinhod mu.” Ot ume nadan ibban Judas ot baludon dah Jesus. 51 Hanan ohan disipulos ya inuknut nay ispada na ot palangonay ingan nan ohan muttatyun nan natag-en padi. 52 Mu kanan Jesus ke hiyay “Ipabanggad mu nan ispada nah hikot mu te hay tagun hay ispada di pamate na ya hay ispada damdamay pamate dan hiya. 53 Pangalim nin kattog on pamaddang muh naen ha-on, mu gulat nat pinhod kun mabaddangan ya ibagak ke Ama an hi Apu Dios ta ipaali nay kalibulibuh anghel an bumaddang ke ha-on. 54 Mu adik aton hidi te adi mo umannung nan impitudok Apu Dios an maat ke ha-on.”

55 Kanan Jesus nadah immalin tataguy “Tipet kah-in di ekayu mun-odon hi ispada ya bakdung an mampap ke ha-on? Kon nakabahhulanak? Wadaak hi kabigabigat an muntuttudu nah Templo ya tipet uggeyak dimpap? 56 Mu takon ta maat hituwet umannung nan intudok handidan profetas.” Ya am-in da nan disipulos na ya binumtik dan tinaynan dah Jesus.

Hay nahumalyaan Jesus hi hinangngab di ap-apun di Judyu

(Marcos 14:53-65; Lucas 22:54,55,63-71; Juan 18:13,14,19-24)

57 Hanadan nampap ke Jesus ya in-e da hiyah balen Kaypas an natag-en padi te hidiy naamungan nadan muntuttuduh Tugun Moses ya nadan mangipangpan-guluh Judyu. 58 Niunuunud hi Pedro, mu ugge nih-up te nihaad nah dola. Ot makib-un hanadah guwalya te pinhod nan tibon hin nganney aton dan Jesus. 59-60 Hanadan ap-apun di padi ya am-in nadan ibba dan konsehal di Judyu ya tagan day mahma nadah tatagu hin nganney mabalin an ipabahul dan Jesus takon di adi makulug ta pangigadulan

dan mamaten hiya. Mu maid di mahamak da takon di dakol day muntistigun nangalih bahul nan adi makulug. Indani ya wadaday duwan ⁶¹ kanan day “Hiyah tuwe nan kananay pa-iyona nan Templon Apu Dios ya kabaelasan bohwatton hi tulun algo.”

⁶² Timmaddog nan natag-en padi ot kananan Jesus di “Kon makulug datuwen ipabahul da? Nganne panumang mu?” ⁶³ Mu op-opyah Jesus. Ya kanan bon nan natag-en padi ke hiyay “Adika munlangkak an manumang ketuwe te donglon nan Dios an wadat nangamung. Kon he-ah Kristo an Imbabalen Apu Dios?” ⁶⁴ Ya kanan Jesus ke hiyay “Makulug hinaen kinalim. Mu kalyok ke dakayun am-in an ahiyak tibon an Panguluwan di tagun umbun hi winawwan Apu Dios an Kabaelasan am-in. Ya ahiyak bo tibon nah kulabut hantuh ahik kibangngadan.” ⁶⁵ Kinalinah tuwe ya binik-in nan natag-en padiy bulwatinah bungot na ot kananay “Tinaltalanggaanah Apu Dios! Adi mahapul an wadaday udum an muntistigu te dingngol takuy kinalina. ⁶⁶ Nganne punnomnom yu?” Ya kanan day “Mahapul an mate te nabahulan.”

⁶⁷ Ot puntuppaan day angana ya nundaw-e da. Ya wadaday nun-apap ke hiya ⁶⁸ an kanan day “Agam ya-tuwali, hin makulug an he-ah Kristo, kalyom hin dahdiy nangapap ke he-a.”

Hay nangihautan Pedroh nanginilaanan Jesus

(Marcos 14:66-72; Lucas 22:56-62; Juan 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Hi Pedro ya um-umbun nah dola ya immali nan babain muttatyu ot kananay “He-ay ohan ibban Jesus an iGalilee.” ⁷⁰ Mu inhaut nan kananay “Bokonak! Uggek inilah naen pungkalm.” Ya am-in nadan tataguh di ya dingngol dah diyen kinalina. ⁷¹ Timmayan hi Pedro ot ume nah hoob ya immali bo nan ohan muttatyun babai ot kanana bo nadah tataguy “Hituwe ot nan ibban Jesus an iNasaret.” ⁷² Mu inhaut na bon insapatanan kananay “Uggek man inilah diyen tagu.” ⁷³ Indani ya immali day udum an tataguh kadana ot kanan day “He-a ot nan ohan ibban Jesus te nun-ingngoy kaliyu.” ⁷⁴ Indani mo ahan ya kananay “Isapatak an takon di patayonak ke Apu Dios! Uggek man inilah naen tagu.” Nagibbun kinali nah diye ya timmalan-uy manuk. ⁷⁵ Ya ninomnom na nan kinalin Jesus ke hiyan kananay “Mumpitluy ahim pangalyan an kanam di uggeyak inila ta ahi tumalan-uy manuk.” Ot bumah-el nah hoob ot mungkoga.

*Hay nangiayan nadan buhul Jesus ke hiyah kad-an Pilatu
(Marcos 15:1; Lucas 23:1,2; Juan 18:28-32)*

27

¹ Biggabiggat nah nabiggatana ya inhummangan nadan ap-apun di padi ya nadan mangipangpanguluh Judyuy aton dan mamaten Jesus. ² Binalud dah Jesus ot iedah kad-an Pilatu an gobernador.

*Hay natayan Judas
(Apostoles 1:18,19)*

³ Handih innilan Judas an patayon da tut-uwah Jesus ya nuntutuyuh nangihdulanan hiya ot ena ipabanggad nan tuluy pulun pihun kalang nadah ap-apun di papadi ya nadah mangipangpanguluh Judyu. ⁴ Kananay “Naliwatak te inihdul kuy ohan tagun maid di bahul na.” Ya kanan nadan ap-apuy “Nangamung ka pe, maid di bibiyang min nae.” ⁵ Ot ihabuwag Judas nan kalang nah Templo ot e mumbitkol.

⁶ Numpidit nadan ap-apun di padi dadiyen kalang ot kanan day “Adinadaman e id-um hituwen pihhu nah pihhun di Templo te hituwe ya bayad di natayan di ohan tagu.” ⁷ Nunhummangan da ot usalon dah diyen pihhu hi nangatang da nah lutan nan tagun mangapyah banga ot pumbalinon dah lubukan di tatagun e nakibobleh di. ⁸ Ot hidiyey gapunan ingganad uwani ya hay ngadan diyen luta ya Lutan Nadalaan.

⁹ Hituwey immannungan din kinalin Jeremiah an profetas an kananay

“Inala day tuluy pulun pihun kalang an hidiyey inhummangan nadan Judyun bayad di biyag Kristo ¹⁰ ot pangattang da nah lutan nan tagun mangapyah banga. Hituwey kinalin nan Ap-apu takun ha-on.”

*Hay nunhumalyaan Pilatu ke Jesus
(Marcos 15:2-5; Lucas 23:3-5; Juan 18:33-38)*

¹¹ In-e dah Jesus hi hinanggab Pilatu an gobernador ot kanan Pilatu ke hiyay “Kon he-ay patul di Judyu?” Hinumang nan kananay “Deya bon hinaey kanam.” ¹² Ya amin da nan ap-apun di padi ya nadan mangipangpanguluh Judyu ya dakol di pungkali dah bahul Jesus, mu op-opya. ¹³ Kanan Pilatu ke hiyay “Kon adim donglon hantudan ipabahul dan he-a?” ¹⁴ Mu adina humangon nadan ipabahul dan hiya. Kinali namodwong nan gobernador.

*Hay pangipipatayan dan Jesus
(Marcos 15:6-15; Lucas 23:23-25; Juan 18:39—19:16)*

¹⁵ Deket Piyestan di Nala-uwan di Anghel Apu Dios ya waday ohan balud an ipaen nan gobernador ya nangamung di pinhod di tatagun mipae. ¹⁶ Kediye ya wada nan ohan nikalabut an hi Barabbas an nundingngol an pimmate. ¹⁷ Ta handi naamung da nan tataguh kad-an Pilatu ya kanan diday "Dahdiy pinhod yun ipaek, hi Barabbas weno hi Jesus an kanan dan hi Kristo?" ¹⁸ Man-uket kinalin Pilatuh diye ya inila nan maid di bahul Jesus, mu gapuh amon nadan mangipangpanguluh Judyu ya impadpap da.

¹⁹ Handih inumbun hi Pilatu an munhumalya ya impaad nan inayanan kananay "Adi na-ala on inat muy atom nah tagun maid di bahul na te mabulubulunak gapu nah inin-inop kuh mipanggep ke hiyat deyan kumanol-owak." Hituwey udum hi gapunan pinhod Pilatun ipaeh Jesus.

²⁰ Mu nadan ap-apun di padi ya nadan mangipangpanguluh Judyu ya inhapitan da nadan tatagut ibaga dan Pilatu an hi Barabbas di mipaet hi Jesus di pipatena. ²¹ Kanan bon Pilatu ke diday "Dahdi ke didan duway pinhod yun ipaek?" Ya kanan day "Hi Barabbas." ²² Ot kanana boy "Nganne moy atok ke Jesus an kanan dan hi Kristo?" Kanan nadan tataguy "Ipatak hi krus!" ²³ Kananay "Tipe-? Kon nganney bahul tuwen tagu?" Ya pun-olot da ot ya abuy tukuk dan kanan day "Ipatak hi krus!"

²⁴ Inilan Pilatun maid di hilbin di kalkalyona te linap-puwan nadan tatagun munggugulu ot umalah danum ot ulahanay taklenah hinangngab nadan tatagu ot kananay "Maid di bahul kuh katayan tun tagu. Nangamung kayu pe."

²⁵ Ya kanan nadan tataguy "Om, nangamung kami. Takomboy dakami ya nadan iimbabalemiy kombahul hi katayana!" ²⁶ Ot ipaen Pilatuh Barabbas. Hi Jesus ke ya impahoplat na ot ahina e pipatak hi krus.

*Hay nuntaltalangaan nadan tindalu ke Jesus
(Marcos 15:16-20; Juan 19:2,3)*

²⁷ Inihgop nadan tindaluh Jesus hi balen nan gobernador ot ayagan dan am-in nadan ibbadan tindalu. ²⁸ Kinaan day bulwatina ot ipabulwati dan hiya on maingit an umat hi bulwatin di patul. ²⁹ Ya immala dah hubit ot kumapya dah pongot ot ipapngot dan hiya. Ya immala da boh paul ot ipad-on dah wawwana. Deke on nundukkun dah hinangngab na on tinaltalangaan dan kanan day "Dayawon taku peman tun Patul di Judyu!" ³⁰ Nuntuppaan da ya nunhoplat day ulunah paul. ³¹ Nagibbun tinaltalangaan da ya kinaan da nan impabulwati dan hiya ot ipabangngad da nan bulwatina ot ahida ie nah eda pangipatakan ke hiya.

Hay nipatakan Jesus hi krus

(Marcos 15:21-32; Lucas 23:26-43; Juan 19:17-27)

³² Handih mange da ya dinamu dah Simon an iCyrene ot ipilit nadan tindalun pah-onona nan krus Jesus. ³³ Indani ya dimmatong da nah eda pangipatakan ke Jesus an hidiye nan kanan dan Golgota an hay kibalinana ya gunit di ulu. ³⁴ Immala dah mainum an nad-uman hi mumpait ot ipainum dan Jesus, mu tinamtamana ya adina pinhod.

³⁵ Impatak nadan tindaluh Jesus hi krus ot ibubunut da hin nganney alan di hin-oh-an dida nah bulwatina. ³⁶ Nagibbuh diye ot um-umbun dan mungguwalya. ³⁷ Hanah tap-on di uluna ya waday nitudok an kananay "Hituweh Jesus an Patul di Judyu." ³⁸ Wadaday duwan mangakon nipatak damdamah krus an ohah winawwana ya nan ohah iniggid na.

³⁹ Am-in nadan mala-u ya munwigwigiwig dah panalta-langga dan Jesus ⁴⁰ an kanan day "Daan bo nan kanam an pa-iyom nan Templo ya bohwatom hi tulun algo? Deket makulug an Imbabale dakan Apu Dios ya baddangam di adol mut makaan ka nah krus." ⁴¹ Takon nadan ap-apun di padi ya nadan muntuttuduh Tugun Moses ya nadan mangipangpanguluh Judyu ya taltalangaan da damdamah Jesus an kanan day ⁴² "Tipe nin ta binaddanganay udum ot tumagu da yaden adina kabaelan an baddangan di adol na? Tibon taku ya- peman hin makaan dih nipatakana. Hituwe kanun tagu ya patul di Judyu. Deket makaan ya kulugon taku peman. ⁴³ Hiya ya mundinol ke Apu Dios ya kananay hiya ya Imbabalen Apu Dios. Ot agat tibon taku ya- peman hin baddangan Apu Dios ad uwani." ⁴⁴ Takon nadan duwan mangakon nipatak ya taltalangaan da damdamah Jesus.

Hay natayan Jesus

(Marcos 15:33-41; Lucas 23:44-49; Juan 19:28-30)

⁴⁵ Indanit maal-algo ya himmilong am-in di boble hi tulun oras. ⁴⁶ Ya indanit himbatangan ya tinumkuk hi Jesus an kananay "Eloi, Eloi, lama sabaktani?" Hay kibalinan tuwe ya "Apu Dios an Dios ku, tipet eyak inwalong ke he-a?"* ⁴⁷ Hanadan tatagun nangngol ke hiya ya kanan day "Deyan pun-ayaganah Elijah." ⁴⁸ Waday ohan didan nunggagalan ena itam-ol di kapo nah pimakin mainum ot ipalat nah paul ta ipatitip nan Jesus. ⁴⁹ Kanan di udum di "Tibon taku ya- peman hin umalih Elijah an mamaddang ke hiyat makaan nah krus." ⁵⁰ Impidwan Jesus an tinumkuk ot mate.

* 27:46 27:46 Psalm 22:1

⁵¹ Kediye nate ya nakaidihhan an nahathat nan kurtina nah Templon nipalpuh kayangna ingganah puuna. Ya kimmolyog ot mungkapi-ang di babatu ⁵² ot malukatan di udum an lubuk ot mamahuwan di dakol nadah tatagun Apu Dios. ⁵³ Tinaynan day lubuk da ot handih namahuwan Jesus ya imme dad Jerusalem ot tibon di dakol an tatagu dida.

⁵⁴ Hanan ap-apun di tindalu ya nadan ibbanan munguwalyan Jesus ya tinibo dan am-in nan na-na-at ya inggibok da nan kolyog ot tumakut da. Kanan day “Makulug peman an hiya ya Imbabalen Apu Dios.” ⁵⁵ Wadaday dakol an binabain nibata-an dan ang-ang-angon day ma-ma-at. Dadiye nadan binabain nalpud Galilee an nikuyukuyug ya bimmanaddang ke Jesus. ⁵⁶ Wadah dih Maria Magdalena, hi inan nadan imbabalen Sebedi ya hi Maria an inan da James ke Jose.

Hay nangilubukan dan Jesus

(Marcos 15:42-47; Lucas 23:50-56; Juan 19:38-42)

⁵⁷ Mungkahilong kediye ya dimmatong nan ohan mangulug ke Jesus an hi Joseph an iArimatea an kadangyan. ⁵⁸ Immeh kad-an Pilatu ot ena ibagay adol Jesus ya inabulut Pilatu. ⁵⁹ Lingkan Joseph di adol Jesus nah krus ot libbutanah malinin luput. ⁶⁰ Ot ena ilubuk nah kappakapyanan gungat na nah batu. Inullina on ongal an batu ot itangob na nah gungat ot ahi tumayan. ⁶¹ Wadadah di da Maria Magdalena ya nan oha bon hi Maria an umbun dan hanghangaon da nan gungat.

Hay nunguwalyaan nadan tindalu nah gungat Jesus

⁶² Handih nabigat an Sabadu ya naamung nadan ap-apun di padi ya nadan Phariseeh kad-an Pilatu ⁶³ ot kanan dan hiyay “Apu, manomnom mi din kinalin nan makallangkak an hi Jesus an kananay mate, mu mamahuwan hi katlun di algeh katayana. ⁶⁴ Kinali ipaguwalyam ot nan lubuk na ingganah katlun di algo te indani ya ume nadan disipulos nat eda alan di adol na ta ahida kanan di namahuwan. Ot namam-an kulugon di tataguh tuwen langkak nan nahalhalman mu nan udum an langkak nan kananay hiyay intud-ak Apu Dios.” ⁶⁵ Kanan Pilatu ke diday “Umawit kayuh tindaluk ta eyu pakaguwalyaan.” ⁶⁶ Ot eda ihamad di tangob nan gungat ot ahida taynan nadan tindalun munguwalya.

Hay namahuwan Jesus

(Marcos 16:1-10; Lucas 24:1-12; Juan 20:1-10)

28

¹ Nala-u moy Sabadun Tungo ot mungkabigat kediyen Linggu ya imme da Maria Magdalena ya nan ohan hi Maria an eda tibon nan gungat. ² Kal-inadi ya kimmolyog hi nal-ot ya wada nan anghel Apu Dios an nalpuh langit an kinaana nan batun nitangob ot umbun kediyen batu. ³ Hanan anghel ya humilin kay kil-at ya hay bulwatina ya makabbayak. ⁴ Hanada ken tindalun mungguwalya ya munggayayonggong dah takut da ot matu-i da ya kay da nate.

⁵ Kanan nan anghel nadah binabaiy “Adi kayu tumakut. Inilak ot eyu hamakon hi Jesus an nipatak hi krus, ⁶ mu maid moh tu te namahuwan an hidiye tuwali din kinalina. Makayu ta tibon yu tun nibakilangana. ⁷ Gal-an yu ta eyu kalyon hanadah disipulos nan hiya ya namahuwan. Ya kalyon yun mamangulun umed Galilee ta ahiyu tibon hidi. Donglon yu te makulug hituwen pungalik ke dakayu.” ⁸ Hanadan binabai ya timmakut da, mu maka-am-amlong da gapu nah dingngol da ot galagalaan dan umeh kad-an nadan disipulos ot eda kalyon.

⁹ Indani ya dinamu dah Jesus an kananan diday “Maling-gop kayu!” Nundukkun dah hinangngab na ot dapaon day hukina ot dayawon da. ¹⁰ Ot kanana bon diday “Adi kayu tumakut. Ume kayu nadah disipulos an iibak ta eyu kalyon an wadaak ya kalyon yun ume dad Galilee ta hidiy ahida panib-an ke ha-on.”

Hay nunlangkakan nadan guwalya mipanggep hi naat hi adol Jesus

¹¹ Handih tinaynan nadan binabai nan lubuk ya imme da nan udum an tindalun nungguwalya nah lubuk ot eda kalkalyon hanadah ap-apun di padiy mipanggep nah tinibo dan naat. ¹² Ot maamung nadan ap-apun di papadi ya nadan mangipangpanguluh Judyu ot ihuhummangan day aton da. Indatan dah ongal an pihhu nadan tindalun nungguwalyan kanan day ¹³ “Hay kalyon yuh tatagu ya nahuyop kayu handih immali nadan disipulos Jesus ot alan day adol na. ¹⁴ Deket donglon nan gubernador hituwen naat ya adi kayu madanagan te ahi kami nangamung an manumang ke hiya ta adi kayu mabahulan.” ¹⁵ Ot alan nadan tindalu nan pihhun bayad da ot un-unudon day kinalin nadan ap-apun di padi. Ta deyan takon di ad uwani ya hidiyey nundingngol nadah Judyu.

Hay numpatib-an Jesus nadah himpulut ohan disipulos na (Marcos 16:14-18; Lucas 24:36-49; Juan 20:19-23; Apostoles 1:6-8)

¹⁶ Hanadan himpulut ohan disipulos ya imme da nah bilid ad Galilee an hidiy kanan Jesus hi pan-odan dan hiya. ¹⁷ Handih tinibo da ya dinaydayaw da, mu wada day munhalinduwa. ¹⁸ Immeh Jesus hi kad-an da ot kananay “Ha-oy di nangamung am-in hi langit ya luta te indat Apu Dios di kalebbengak. ¹⁹ Ta hidiye nan ume kayuh kabobboble tuh luta ta eyu ituttudun am-in hi tataguy mipanggep ke ha-on ta mangulug da ya bonyagan yu didah ngadan Aman hi Apu Dios, ha-oy an Imbabalena ya nan Espirituna. ²⁰ Ya ituttudu yun un-unudon dan am-in di intugun kun dakayu. Ya nomnomon yun makulug an wadaak ta nangamung ke dakayu.”

HAY IMPITUDOK APU DIOS KE MARCOS MIPANGGEP KE JESUS

Hay kalin Juan an mumbonyag

1-2 Hituwey nitudok hi inat Jesu Kristo an Imbabalen Apu Dios hi kiphodan di tagu. Hay lappuna ya nan immannungon din intudok Isaiiah an profetas Apu Dios an kananay

“Kanan Apu Dios di ‘Pamanguluwok tun mangituttuduh tatagu hi mipanggep ke he-at ahika dumatong.’³ Hiya ya ahi madngol nah adi maboblayan an kananay ‘Idadaan yu ya iphod yuy dalanon nan Ap-apu taku.’ ”*

⁴ Indani tut-uwa ya wadah Juan an mumbonyag nah adi maboblayan an pumbonyaganay tatagu ya tinuttuduwana didan kananay “Muntutuyu kayuh liwat yu ya mumpabonyag kayu ta pakawanan Apu Dios di liwat yu.”

⁵ Immali day katagutagun nalpud Jerusalem ya nan udum an bobled Judea an e mundongol hi ituttudun Juan. Kinali day liwat da ot bonyagan Juan dida nah Wangwang an Jordan.

⁶ Hi Juan ya naabol an dutdut di kamel di bulwatina ya hay balikis na ya lalat. Hay kanona ya dudun ya hay inumona ya danum di iyyukan. ⁷ Hay kanana nadah tatagu ya “Wada nan ahi umalin natagtag-e mu ha-on ta takon di hay mangubad hi gakod di apatut na ya nakababbaak an mangat kediye. ⁸ Ha-oy ya bonyagan dakayuh danum, mu hiya ya ahi dakayu bonyagan hi Espiritun Apu Dios.”

Hay nabonyagan Jesus ya hay namatnaan Satanas an munhaul ke hiya

(Mateo 3:13—4:11; Lucas 3:21,22; 4:1-13)

⁹ Indani ya wadah Jesus an nalpud Nasaret ad Galilee. Immalih kad-an Juan ot bonyagana nah Wangwang an Jordan. ¹⁰ Handih dimmakal hi Jesus ya tinibonan nabukatan di kabunyan ya immali nan Espiritun Apu Dios an kay palomay ang-ang na ot umpan hiya.

¹¹ Ya waday kimmalih langit an kananay “He-ay Imbalek an impakappinhod ku ya mangipaamlong ke ha-on.”

¹² Indani ya impaen di Espiritun Apu Dios hi Jesus nah adi maboblayan ¹³ ot mihaad hidih nap-at an algo.

* 1:3 1:3 Hay pinhod tuwen kalyon ya mundadaan kayu an iphod yuy pangi-eyu te umali nan Ap-apu taku.

Kediyey namanatnaan Satan an manual ke hiya ta munli-wat. Wadadah diy katatakut an aggayam, mu wadada damdamah diy anghel an mangipaptok ke hiya.

*Hay nangayagan Jesus nadah opat an muntabukul
(Mateo 4:18-22; Lucas 4:14,15; 5:1-11)*

¹⁴ Handih nangikalabutan Herod ke Juan ya immeh Jesus ad Galilee an e muntuttuduh inat Apu Dios an kiphodan di tagu. ¹⁵ Kananay “Muntutuyu kayuh liwat yu ya kulugon yu nan inat Apu Dios an kiphodan di tagu te immali mo nan intud-ak nan mun-ap-apu.”

¹⁶ Handih mundaldallanan hi Jesus nah pingngit di baybay ad Galilee ya tinibo na da Simon ke tulang nan hi Andres an muntabukul da te hidiyey ngunuda. ¹⁷ Inayagan Jesus dida ot kananan diday “Maki-e kayun ha-on ta mipalpud uwani ya adi kayu mo manabukul hi dolog, mu ekayu mangawis hi tatagu ta ha-oy di un-unudon da.” ¹⁸ Pinghanadi ya inwalong day tabukul da ot miunud dan hiya.

¹⁹ Mangmangnge da ya tinibo bon Jesus on hintulang an da James ke Juan an nak Sebedi nah bangka dan punidadaan day tabukul da. ²⁰ Inayagana damdama dida ya pinghanadi ya tinaynan dah amada ya nadan muttatyu da ot miunud dan hiya.

*Hay nangaanan Jesus hi nihkop
(Lucas 4:31-37)*

²¹ Dimmatong dad Kapernaum, ot kediyen nadatngan an Sabadun Tungo ya immeh Jesus nah simbaan di Judyu ot muntuttudu. ²² Hanadan tatagun nangngol ke hiya ya namodwong dah ituttuduna te matibon ongal di kalebbengana mu nadan muntuttuduh Tugun Moses.

²³ Hidi nah simbaan ya wada on nahikpan an muntukuk an kananay ²⁴ “Jesus an iNasaret, nganney pinhod mun aton ke dakami? Kon immali kan manadag ke dakami? Inilak hin dahdi ka. He-a nan maid di liwat nan intud-ak Apu Dios!” ²⁵ Mu kinalyan Jesus nan nihkop an kananay “Opya ka ya makaan ka nah tagu!” ²⁶ Pinghanadi ya munggayay-onggong nan tagu ya tinumkuk nan nihkop ot ahi makaan. ²⁷ Namodwong nadan tatagu ot munhimbabaggaan dan kanan day “Nganneh tuwen ma-ma-at? Hinnatkon an abu! Antipeh naen abunay kalina ya maat di pinhod na? Deya paman an takon di dimonyon nihkop ya kaanona!” ²⁸ Ot hidiye nan gagala ya nundingngol di mipanggep ke Jesus am-in hi bobled Galilee.

*Hay nangaanan Jesus hi dogon di dakol an tatagu
(Mateo 8:14-17; Lucas 4:38-41)*

²⁹ Limmah-un hi Jesus nah simbaan an naki-e da James ke Juan ot ume dah balen da Simon ke Andres. ³⁰ Hinumgop ya kinali dan hiyan mahmahhuyop nan inan nan inayan Simon te mundogon nahalman di atung di adol na. ³¹ Immeh Jesus hi kad-ana ot odnanay taklena ot baddanganan tumaddog. Ya nakaan di dogona ot ena idadaan di kanon da Jesus.

³² Indanit mungkalimuy algo ya nun-ialin di tataguh kad-an Jesus nadan mumpundogo ya nungkahikpan hi dimonyo ³³ ta am-in da nan tatagu nah boble ya naamung dah dolan da Simon. ³⁴ Kinaan Jesus di nunhihinnatkon an dogon nadan tatagu ya kinaana bo nadan dimonyon nihkop. Adina iabulut an kumali nadan dimonyo te adina pinhod an diday mangipainilah tatagu hin dahdi hiya.

*Hay nuntuttuduwan Jesus hi kabobbobled Galilee
(Lucas 4:42-44)*

³⁵ Handih nabiggatana ya himmahallaman hi Jesus an imme nah e-elen di boblen maid di tagut mundasal.

³⁶ Hi Simon ya nadan ibbana ya eda hinamahamak hi Jesus. ³⁷ Ot handih tinibo da ya kanan dan hiyay “Am-in day tatagu ya edaka hamahamakon.” ³⁸ Ya kanan Jesus di “O, mu mahapul an ume takuh udum an boblet eyak muntuttudu damdamah di te hidiyey gapunah immaliyak.” ³⁹ Ot ume dah kabobbobled Galilee ot muntuttudu nadah simbaan di Judyu ya kinaanay nihkop hi tatagu.

*Hay nangaanan Jesus hi dogon nan tagun mungkangpuy
adol na
(Mateo 8:1-4; Lucas 5:12-16)*

⁴⁰ Wada nan ohan tagun mungkangpuy adol nan immali ot pihpihmok ke Jesus. Nundukun hi hinangngab na ot kananay “Kaanom ahan tun dogok te inilak an damanan atom, mu nangamung ka.” ⁴¹ Himmok Jesus ot dapaonan kananay “Damana. Nakaan mo kayah naen dogom.” ⁴² Pinghanadi ya nakaan di dogon nan tagu. ⁴³ Tinugun Jesus ot ahina itud-ak ⁴⁴ an kananay “Adim ot kalkalyon hituwen inat ku, mu ipayum an umeh kad-an nan padit em ipatibon hiyan nakaan di dogom ya iappitam hi Apu Dios an miunnud nah kanan di Tugun Moses ta panginilaan di tatagun nakaan di dogom.” ⁴⁵ Mu imme ot ya abu ot ena kalkalyon hi kabobbobleh diyen inat Jesus. Ta alialianay dakol an tagun e manibon Jesus ta maid moy atonan e mundallanan hanadah udum an boble. Imme

nadah maid di boble, mu kapyanan imme day tatagun nalpuh kabobboble an e manibon hiya.

*Hay nangipaphodan Jesus nah naparalyze an tagu
(Mateo 9:1-8; Lucas 5:17-26)*

2

¹ Nala-uy kaatnan algo ya nibangngad da Jesus ad Kaper-naum ya nundingngol an wadah di. ² Ya dakol day tatagun naamung ot makapnu nan balen dinuttuk da, takon nah panto ya maid innun an humgop. Muntuttuduh Jesus hi pangien Apu Dios ³ ya waday in-ali dah naparalyze an tagun in-attang di opat an tatagu. ⁴ Mu maid innun dan mangieh kad-ana ot guk-angan da mo nan atop an pottok na ot hidiy pangiuu-uyan da nah niayod an tagu. ⁵ Inilan Jesus di kaongal di pangulug da ot kanana nah mundogoy “Tulang ku, nakaan di liwat mu.”

⁶ Hanadan muntuttuduh Tugun Moses an um-umbun hidi ya kanan dah nomnom day ⁷ “Antipet taltalanggaana Apu Dios an iingngo nay adol nan hiya? Hay tagu ya adinadaman kaanonay liwat, abunah Apu Dios.” ⁸ Inilan Jesus di nomnomnomon da ot kananan diday “Antipet athinay punnomnom yu? ⁹ Nganney nalaklaka? Hay kalyon di ‘Nakaan di liwat mu,’ weno ‘Tumaddog ka ya alam nan ayod mut umanamut ka?’ ¹⁰ Agat ipatibok ke dakayun hay an Panguluwan di tagu ya waday kabaalak an mangaan hi liwat di tagu.”* Ot kanana nah naparalyze an tagu ¹¹ “Kalyok ke he-a, tumaddog ka ya alam nan ayod mut umanamut ka.” ¹² Ya timmaddog nan tagu ot alanay ayod na ot mange. Nakammodwong am-in nadan tatagu ot dayawon dah Apu Dios an kanan day “Maid di emi tiniboh athitu, abunad uwani.”

*Hay nangayagan Jesus ke Libay
(Mateo 9:9-13; Lucas 5:27-32)*

¹³ Waday boy naminghan an imme da Jesus nah pingngit di baybay ad Galilee ya naamung da boy dakol an tataguh kad-ana ot tuttuwuna dida.

¹⁴ Nagibbun tinuttuwwuna dida ot mangmangnge ya tinibona nan mun-amung hi buwis an hay ngadana ya hi Libay an hi anak Alpheus an um-umbun nah opisina. Kananan hiyay “Maka, miunud kan ha-on.” Ya timmaddog hi Libay ot miunud ke hiya.

* **2:10** 2:10 Hanadan Judyu ya inila dan hi Apu Dios ya abuy mangaan hi liwat. Inila da bon hi Apu Dios ya abuy mangipaphod hi mundogo. Kinali handih impaphod Jesus nan naparalyze ya impatibonan hiya ya waday kabaalan mangaan hi liwat umat ke Apu Dios. Ketuwe ya impatibon Jesus di kinaDiosna.

¹⁵ Waday ohan algon nangan da Jesus ya nadan disipulos na hi balen da Libay. Ya dakol nadah mapihul an tatagun mun-amung hi buwis ya nadan naliwat di nakikan ke dida te dakol mon diday miun-unud ke Jesus. ¹⁶ Wada nadah muntuttuduh Tugun Moses an Phariseey nanibon nakikan hi Jesus nadah naliwat ya nadah mun-amung hi buwis ot ibaga da nadah disipulos nay "Antipet makikan hi Jesus nadah mun-amung hi buwis ya nadah naliwat?" ¹⁷ Dingngol Jesus hidiye ot kananay "Hay agahan di doktor ya hay mundogo, bokon hay maid di dogona. Paddungnan ha-oy an immaliyak ta paphodok nadan naliwat, bokon nadan kanan day maid di liwat da."

*Hay mipanggep hi puntopolan
(Mateo 9:14-17; Lucas 5:33-39)*

¹⁸ Wada boy ohan algon nadan disipulos Juan an mumbonyag ya nadan Pharisee ya muntopol dan adida mangan. Immali day udum an tatagu ot kanan dan Jesus di "Antipet nada ken disipulos Juan ya nadan disipulos di Pharisee ya muntopol dan adida mangan, yaden nada ke boppon disipulos mu ya mangan da?" ¹⁹ Hinumang Jesus an kananay "An hay kanan yu ya adi mangan nadan gagayyum nan mungkasal? Mangan da te hanan mungkasal an nikuyugan da ya ipaptok na dida. Athidi damdama nadah disipulos kun mangan da te wadaak. ²⁰ Mu indanit maidak mo ya adida mangan te hay punnomnom dan ha-on."

Adi ikammoy pangi-en di aammod nah tuttudun Jesus te adida mun-unnud

²¹ Kanana Jesus di "An waday tagun ilkob nay balun luput nah daan an bulwati? Adinadamay athidi, te umittay nan balun luput an nilkob ya madoldol di bik-in nan daan an bulwati. ²² Athidi bon adi ihuduy ka-apyan mainum nah daan an kimmulhin lalat an punhuduwan hi mainum, te deket aton hidi ya umina nan mainum ya mabughi nan lalat. Ayyo nan mainum ya nan lalat an punhuduwan. Mahapul an hay punhuduwan hi ka-ikail ya hay ka-apyan lalat."

*Hay intuttudun Jesus hi mipanggep hi Sabadun Tungo
(Mateo 12:1-8; Lucas 6:1-5)*

²³ Ohan Sabadun indalan da Jesus hi payo ya pimmutting nadan disipulos na hi page ot kutkuttimon da. ²⁴ Tinibon nadan Phariseeh diye ot kanan dan Jesus di "Tibom ke nadan disipulos mu, antipet pimmutting dah page yaden Sabadun Tungo?" ²⁵ Kanan Jesus di "Kon uggeyu binidbid di inat da David handih naagangan da? ²⁶ Hinumgop nah

balen Apu Dios ot kuman nah tinapay an niappit ke Apu Dios, ot idatana nadan ibbana yaden panioy panganan da te abunay padin mangan kediyé. Naat hituwe handin hi Abiathar di natag-en padi. ²⁷ Hay pinhod kun ipainila ya umanhan di kiphodan di tagu. Hidiyey gapunan waday Sabadun Tungo, bokon gapu te algon tungo. ²⁸ Ha-oy an Panguluwan di taguy mangali hin nganney panio weno adi nah Sabadun Tungo.”

Hay nangipaphodan Jesus nah napikluy an taklen nan tagu

(Mateo 12:9-14; Lucas 6:6-11)

3

¹ Oha bon Sabadun Tungo ya immeh Jesus nah simbaan di Judyu ya wada on tagun napikluy di ohan taklena. ² Hanadan tatagu ya halipat-an day pangaanan Jesus hi pikluy diyen tagu kediyen Sabadun Tungo ta waday ipabahul dan hiya. ³ Tinibon Jesus nan tagun napikluy di taklena ot kananay “Makah tuh hinangngab di tatagu.” ⁴ Ot ibagana nadah tataguy “Nganney kanan di Tugun Moses hi damanan aton nah Sabadun Tungo? Hay maphod di aton ta bumaddang ta weno hay ad-adiy aton ta dumadag ta? Kon adi hangudon di ibban tagut mate weno baddangan ta tumagu?” Mu maid di humumang. ⁵ In-ang-ang na ke didan bimmoh-ol te mangohe da ya mahakit di nomnom na te nihallay punnomnom da. Ot kanana nah taguy “Ukyadom di taklem.” Inukyad na ya maphod mo.

⁶ Hanada ken Pharisee ya limmah-un da ot punhuhumanganan da nadah tatagun Herod di aton dan mamaten Jesus.

Hay niunudan di dakol an tatagu ke Jesus ta ipakaan day dogoda

⁷ Tinaynan da Jesus ya nadan disipulos nah diyen boble ot ume da nah pingngit di baybay ad Galilee ya niunud day dakkodakkol an tatagun nalpuh kabobboble ad Galilee, ad Jerusalem ya nadah udum an bobled Judea, ⁸ ad Idumea, nah binah-el di Wangwang an Jordan ya nadan nalpuh kabobbobled Tyre ya ad Sidon. Immali da te dingngol da nadan maphod an inat Jesus. ⁹⁻¹⁰ Kediyé ya kinaanay nunhihinnatkon an dogon di dakol an tatagu ya wadada nadan namahig an mumpupullon umeh kad-anan e manapan hiyat pumhod da damdama. Gapun diye ya impaalana mo nadah disipulos nay ohan bangkat ubun hidit adi ipiton nadan tatagu.

¹¹ Hanada ken nahikpan ya deket inang-ang dah Jesus ya na-ala on nundukkun dah hinangngab na on muntukuk dan kanan day “He-a nan Imbabalen Apu Dios.” ¹² Mu impaopopyan Jesus dida te adina pinhod an diday mangipainila hin dahdi hiya.

Hay namiliyan Jesus nadah himpulut duwan apostoles na (Mateo 10:1-4; Lucas 6:12-16)

¹³ Indani ya immeh Jesus nah bilid ot ipaayag na nadan pinhod na ¹⁴ ot piliyonay himpulut duwan nginadanah apostoles. Datuwey maki-kien hiyat mitud-ak dan muntutudu ¹⁵ ya midatan dah kabaelan dan mangaan hi nihkop.

¹⁶ Datuwey ngadan nadan himpulut duwan pinilin Jesus: hi Simon an ingngadanan Jesus hi Pedro, ¹⁷ nadan nak Sebedi an da James ke Juan an ingngadanan Jesus didah Boanerges an hay kibalinana ya kidul, ¹⁸ hi Andres, hi Felipe, hi Bartolome, hi Mateo, hi Tomas, hi James an anak Alfeo, hi Tadeo, hi Simon an Zealot, ¹⁹ ya hi Judas Iskariote an hiya nan nangihdul ke Jesus.

Hi Jesus ya hi Satanas (Mateo 12:22-32; Lucas 11:14-23; 12:10)

²⁰ Nagibbuh tuwe ot umanamut da Jesus ya dakol da boy naamung an tatagu ot maid di innun Jesus ya nadan disipulos nan mangan.

²¹ Hanadan tutulang Jesus ya dingngol dan kanan di udum an tataguy mun-ango ot ume dan e mangawit ke hiya.

²² Ya hay udum an muntuttuduh Tugun Moses an nalpud Jerusalem ya kanan day “Nihkop ke Jesus hi Satanas an ap-apun di dimonyo, kinali waday kabaelanang mangaan hi nihkop.” ²³ Ot ayagan Jesus dadiyen muntuttuduh Tugun Moses ot kanan diday “Tipe bot e kaanon Satanas di ibbana?”

²⁴ Kanana boy “Hanan boblen dida pen bimmoble on numbubuhhulan da ya madadag dan am-in. ²⁵ Umat bo nah hin-am-a an deket umaawwit da ya loktat ta munhihi-an da. ²⁶ Athidi bon Satanas an deket maganodwa nadan ibbana ya matikod di pun-ap-apuwanat maid moy pumbanagana.”

²⁷ Kanana boy “An damanan e hogpon di taguy balen di ohan mahinadol an tagut ena akawon di pinhod na? Kah-in di baludona ni-an nan mahinadol an tagut ahina akawon di nganneh diyen wada nah bale.

²⁸ Nomnomon yu tun kalyok ke dakayu. Hay tagun munliwat weno taltalangaanay ibbanah tagu ya damanan mapakawanan. ²⁹ Mu nan manaltalangaan Espiritun Apu Dios ya adi mapakawanan te hidiyen liwat ya munnananong.”

³⁰ Kinalinah tuwe te wadada nan kanan day “Hiya ya nahikpan.”

Hay nitulang ke Jesus

(Mateo 12:46-50; Lucas 8:19-21)

³¹ Indani ya dimmatong nadan tutulang Jesus ya hi inana ot tumaddog da nah dola ot umitud-ak dah e mangayag ke hiya. ³² Kanan nadan tataguh kad-anay “Wada da inam ya nadan tutulang muh dolan pun-ibaga daka.” ³³ Hinumang Jesus an kananay “Kon waday napilih inak ya tutulang ku?” ³⁴ In-ang-ang na nadah tatagu ot kananay “Dakayun naamung di inak ya tutulang ku. ³⁵ Am-in da nan tatagun mangun-unud hi pinhod Apu Dios ya diday inak ya tutulang ku.”

Hay ab-abig nan nangihabu wag hi buwa

(Mateo 13:1-9; Lucas 8:4-8)

4

¹ Oha bon algo ya wadad Jesus nah pingngit di baybay ad Galilee an muntuttudu. Ya dakkodakkol day tatagun naamung hi kad-ana ot ume mo nah bangka ot umbun hidi. Hanada ken tatagu ya wadada nah pingngit nan baybay an mundongdongngol dah ituttuduna.

² Dakol di inab-abig nah nanuttudu nan dida. ³ Kananan diday “Donglon yu tun ab-abigok! Wada nan tagun e nuntanom hi buwan impahinnabu wag na. ⁴ Handih nangihabu wagana nadah buwa ya wadaday nag-ah dalam ot umali day hamuti ot kanon da. ⁵ Hay udum ya nag-a dah mabatun ittay ya abuy lutah di. Man-ut gagala ya tinummol da, mu ugge immed dalam di lamut da. ⁶ Kinali handih pinumtang ya nakleng da te namag-anan nan ittay an lutan tinummolan da. ⁷ Hay udum ya nag-a dah magulun ot mailung da ot adida mo bumunga. ⁸ Mu nadan buwan nag-ah maphod an luta ya tinuttummolan da ot bumunga da. Wadaday o-ohay bungana, wadaday mabungbunga ya wadaday makabbunga.” ⁹ Kanan Jesus di “Pakannomnomon yuh tuwen kinalik.”

¹⁰ Handih nabukal da moy tatagu ya wadada nadan udum an nangngol hi kinalina ya nadan himpulut duwan disipulos nan eda hinanhanan ke hiyay kibalina nan inab-abig na. ¹¹ Kanan Jesus ke diday “Dakayu ke ya inna-ud kun ituttuduy ine-en di pun-ap-apuwan Apu Dios an ugge nipainila ingganad uwani, mu deket nadah udum an tatagu ya painnab-abig kuy puntuttuduk ke dida

¹² ‘te takon di tibotibon day atoatok ya donglodonglon day ituttuduk ya adida maawatan. Gulat na ot ta

maawatan da ya abuluton dah Apu Dios ya muntu-tuyu dah liwat dat pakawanana dida.' "

*Hay intuttudun Jesus an kibalinan di ab-abig na
(Mateo 13:18-23; Lucas 8:11-15)*

¹³ Kanan Jesus nadah disipulos nay "Deyan adiyu maawatan hituwen ab-abig, nganne moy innun yun munawat hi udum an ab-abigok?"

¹⁴ Hay kialigan nan tagun e nunhabuwag nah buwa ya hidiye nan e mangipain-inilah kalin Apu Dios.

¹⁵ Hanadan buwan nag-ah dalam ya mialig nadah tatagun nanggol hi kalin Apu Dios, mu immalih Satanas ot haulona dida ot kal-iwan da nadan kinalina.

¹⁶ Hanadan buwan nag-a nah mabatu ya mialig nadah tatagun nanggol hi kalin Apu Dios ot mun-am-amlong dan mangulug, ¹⁷ mu ugge nihamad di pangulug dat deket waday ittay an ligat da gapuh pangulug da ya pinghanadi on inwalong day pangulug da.

¹⁸ Hanadan buwa an nag-a nah magulun ya mialig nadah tatagun nanggol hi kalin Apu Dios, ¹⁹ mu adida hangudon te hay ikakagu da ya hay kahapulan dah kitaguwan da, hay kumadangyanan da ya hay pun-an-anlaan da.

²⁰ Hanadan buwan nag-a nah maphod an luta ya mialig nadah tatagun nanggol hi kalin Apu Dios ot abuluton da ot mihamad moy pangulug da ta maphod di pangi-en di udum, mapmaphod hi udum ya makakkaphod hi udum."

*Hay kialigan nan dilag
(Lucas 8:16-18)*

²¹ Kanan Jesus ke diday "Kon tolgan di taguy dilag ta haniyana weno ena italu? Adi, te ipattuk nat matibo.

²² Hituwey kitib-anan am-in di mitalun adi mainilad uwani ya ahi mainilah udum hi algo. ²³ Pakannomnomon yuh tuwen kinalik."

²⁴ Kanana bon diday "Pakaddonglon yuy ittutuduk ya un-unudon yu. Deket athituy aton yu ya mad-uman di inila yu.

²⁵ Hay tagun un-unudonay mituttudun hiya ya maudman di inila na. Mu hay tagun adina un-unudon di mituttudun hiya ya takon nan ittay an inilana ya mama-id."

Hay ab-abig mipanggep hi tummolan di nitanom

²⁶ Kanan Jesus di "Hay kialigan di pun-ap-apuwan Apu Dios ya athitu: E nun-ohok nan tagu. ²⁷ Ot umanamut ot palpal-iwana. Indanit ena tibon ya tinummol, mu uggena inila hin nganney innunan tinummol. ²⁸ Hanan lutay tummolan ya bumungaan nan nitanom. Mamanguluy

hangonat ahiy adol na ta ahi nuppey bungana. ²⁹ Deket natong ya nadatong moy pun-aniyan nan tagu.”

Hay oha bon kialigan di pun-ap-apuwan Apu Dios ya nan kakittayan an buwa

(Mateo 13:31,32,34; Lucas 13:18,19)

³⁰ Kanan bon Jesus di “Nganney udum hi kialigan di pun-ap-apuwan Apu Dios? ³¹ Mialig nah buwan di mustard an hidiyey kaittayan am-in hi buwa, ³² mu deket tinummol ot maongal ya hidiyey kaongngalan ta dakol di hapang nan pumbayaan di hamuti.”

³³ Athidiy nanuttudun Jesus nadah tatagun impainnab-abig na nah inilanan maawatan da. ³⁴ Am-in di intuttuduna ya impainnab-abig na, mu deket abu da nah disipulos na ya pakakkalyonay kibalinan nan ab-abig na.

Hay nangipatikodan Jesus hi puwok ya dalluyun nah baybay

(Mateo 8:23-27; Lucas 8:22-25)

³⁵ Mungkahilong kediyen algo ya kanan Jesus nadah disipulos nay “Umagwat takuh bah-el tun baybay.” ³⁶ Nunlugan da kediyen inumbunanan bangka ot taynan da nadan tatagu. Wadaday udum an bangkah di ot pumbangkaan nadan udum an tatagun niunud ke dida. ³⁷ Indanit wadada Jesus nah gawwan nan baybay ya kal-inadi ya waday nakal-ot an puwok. Ya namahig di dalluyun ta loktat ya mungkapnu nan bangkah danum.

³⁸ Hi Jesus ke ya wada nah udduuddun diyen bangkan nahuyop. E binangun nadan disipulos nan kanan day “Apu! Kon adika kumagun deyan malting taku?” ³⁹ Bimmangun ot kananay “Matikod kan puwok ya dumin-ong kayun dalluyun.”

Ya pinghanadi ya natikod da ot makaddin-ong mo. ⁴⁰ Ot kananan diday “Antipe ahan ta nahalman di takut yu? Kon maid di dinol yun ha-on?” ⁴¹ Nakammodwong da ya waday oha on kananay “Nganne nin di katatagun tuwen takon di puwok ya dalluyun ya un-unudon day kalina?”

Hay nangaanan Jesus hi nihkop nah tagun mun-ango

(Mateo 8:28-34; Lucas 8:26-39)

5

¹ Indani ya dimmatong da Jesus nah bah-el nan baybay nah bobled Gerasene. ² Limmah-un da nah bangka ya mangali on lalakin nahikpan an nalpun hanadah lubukan ³ te hidiy kiha-ha-adana. Maid di pakaibbobod ke hiya

⁴ te banangkilingan day taklena, mu hanipdutona ya pun-hipag na nan gumok hi hukina. Ya maid di pakapdon ke hiya te nakal-ot. ⁵ Mapat-al ya hilong on humanawwangan hanadah lubukan ya bibilid an tumukutukuk on pun-gandutanay adol nah batu.

⁶ Nidawdawi nan nahikpan ya tinibonah Jesus ot butikona ot mundukkun hi hinangngab na ⁷ ya muntukuk an kananay "Jesus an Imbabalen Apu Dios an Katagtag-ayan, nganney atom ke ha-on? Adiyak anhan kastiguwon."

⁸ Kinali nah diye te kinalin Jesus an kananay "He-an nihkop, makaan ka nah tagu!" ⁹ Kanan bon Jesus nah nihkop di "Nganney ngadan mu?" Ya kananay "Linibuy ngadan mi te dakol kami." ¹⁰ Hidiyen nihkop ya namahig an pihpihmok an kananay "Adi dakami anhan dog-alon hi nidawwi."

¹¹ Nipaddin diyen wadaday dakol an babuy an munhubang nah e-elen nan bilid ¹² ot kanan nan nihkop di "Itud-ak dakami kattog nadah babuy ta diday emi kihkopan." ¹³ Inabulut Jesus ot eda mihkop nadah babuy an umeh duway libuy bilang da. Kal-inadi ya kahibubutik nadan babuy nah dopla ot pun-iyapa da nah baybay ot malting da.

¹⁴ Hanadan mumpaptok hi babuy ya bintik dan imme nah boble ya nadah nunlinikkod an boble ot eda kalkalyon hanadah katagutagu. Ot nadan tatagun nangngol kediye ya immeda ot eda tibon. ¹⁵ Immali dah kad-an Jesus ya tinibo da nan tagun nahikpan handi an um-umbun an numbulwati ya pinumhod moy nomnom na ya timmattakut da. ¹⁶ Dadiyen tatagun nanibo nah naat nadah babuy ya nan naat nah tagun nahikpan ya kinali da nadah tataguh diyen naat. ¹⁷ Ot indani ya kinali dan Jesus an takon kattog di taynanah diyen bobleda.

¹⁸ Handih e tumayan da Jesus an manggop da nah bangsa ya immali nan tagun nakaan di nihkop ke hiya ot kananay "Daan anhan ta maki-kieyak ke he-a?" ¹⁹ Mu adi abuluton Jesus an kananay hiyay "Umanamut ka ot ya abu ta em kalyon hanadah iibam di inat Apu Dios gapuh homok nan he-a." ²⁰ Immeh diyen tagu ot ena kalkalyon di inat Jesus ke hiya nadah tatagu nadah himpulun bobled Decapolis ya namodwong am-in nadan nangngol.

Hay nummahuwan Jesus nah imbabalen Jairo ya hay nakaan di dogon nan babai

(Mateo 9:13-26; Lucas 8:40-56)

²¹ Immagwat bo da Jesus ot mibangngad da nah bah-el di baybay ya dakkodakkol da boy tatagun naamung hi kadana. ²² Wada nan ohan immalin ap-apun di simbaan di

Judyu an hi Jairo. Tinibo nah Jesus ot e mundukkun hi hinangngab na ²³ ot pihpihmok an kananay “Mungkatkate nan imbabalek. Umali ka anhan ta em dapaon ta pumhod ta adi mate.” ²⁴ Ot maki-eh Jesus ya dakkodakkol da boy tatagun niunud an inalibungbungan da.

²⁵ Wada on babain nundogoh himpulut duway toon an adi matikod di malpuh adol na. ²⁶ Numpaagah dakol an doktor ot mauman am-in di limmuna yaden ugge naagahan, mu mungkamam-a ot ya abu. ²⁷ Gapu te dingngol nay mipanggep nadah inat Jesus ya immali ot umeh indoggana ot dapaonay bulwatina ²⁸ an kananah nomnom nay “Dapaok ke ot ahan di bulwatina ya makaan di dogok.” ²⁹ Dinapa nay bulwatin Jesus ya ginibok nan natikod mo nan malpuh adol na.

³⁰ Kediyen nanapaan nan babaih bulwatin Jesus ya ginibok Jesus an waday kinaan di kabaellanah dogo. Nunliggu ot kanana nadah tataguy “Dahdiy nanapah bulwatik?” ³¹ Ya kanan nadan disipulos nay “Inalibungbungan dakah dakol an tatagu, kinali maid di maptok hi nanapan he-a.” ³² Hi Jesus ya mun-ang-aang-ang ta tibonay nanapan hiya. ³³ Hanan babai ya inilanan inilan Jesus an hiyay nanapa ke hiyat munggayayonggong hi takut na ot mundukkun hi hinangngab na ot kalyonay makulug. ³⁴ Kanan Jesus ke hiyay “Tulang ku, nakaan moh naen dogom te hay pangulug mun ha-on. Umanamut ka ot malinggop ka mo kaya te adi mo mibangngad hinaen dogom.”

³⁵ Mungkalkallih Jesus ya immali da nan nalpuh balen da Jairo ot kanan dan hiyay “Takomboy adim mo awiton nan mittulu te nate nan imbabalem.” ³⁶ Dingngol Jesus hidiyen kinali da, mu uggena hinangud ot kananan Jairoy “Pakodholom di nomnom mu ya mundinol kan ha-on.”

³⁷ Imme da Jesus an ammuna da Pedro ya nadan duwan hintulang an da James ke Juan di ingkuyug na te adina pinhod an maki-e nadan udum. ³⁸ Dimmatong da Jesus hidih balen da Jairo ya maid di kapotok na te wada day mungkokoga ya wada day mun-iyo. ³⁹ Hinumgop hi Jesus hi bohongna ot kananan diday “Antipet kahikokoga kayu? Hituwen unga ya ugge nate, mu nahuyop ya abu.” ⁴⁰ Hanadan tatagu ya taltalangaan da, mu impalah-una dida.

Inayaganay ammod nan unga ya nadan tulun disipulos na ot humgop da nah kuwartun kad-an nan unga. ⁴¹ Inid-onah taklen diyen unga ot kananay “Talita kum” an hay kibalinan diye ya “Unga, tumaddog ka.” ⁴² Pinghanadi ya timmaddog nan unga ot mundallanan. Hituwen unga

ya himpulut duway toona. Hanadan nangang-ang ketuwe ya nakammodwong da. ⁴³ Tinugun Jesus didan kananay “Adiyu e kalkalyon hituwen naat.” Ot mumpaalah kanon nan unga ot panganon da.

*Hay nangahingan nadan kaboblayan Jesus ke hiya
(Mateo 13:53-58; Lucas 4:16-30)*

6

¹ Tinaynan Jesus ya nadan disipulos nah diyen boble ot mibangngad dad Nazareth. ² Nadatngan di Sabadu ot e muntuttuduh Jesus nah simbaan di Judyu. Ya dakol nadah mangmangngol ke hiyay namodwong an kanan day “Daana ni-boy nun-adalan tun tagu kediyen intuttuduna? Tipet nakala-ing? Takon di milagro ya atona! ³ Kon bokon hiya nan karpentero an imbabalen Maria ya tulang da James, Joseph, Judas ya Simon? An bokon hituy kiha-adan nadan tutulang nan binabai?” Hidiyey pangali da, kinali kahing dan hiya. ⁴ Kanan Jesus ke diday “Hay profetas ya kulugon ya tobalon di tataguh kabobboble, mu nadan kaboblayana ya iibana ya adida kulugon.” ⁵ Gapu te adi mangulug nadan tatagu ke Jesus ya o-ohay inat nah milagro an dinapa na ya abuy o-oha nadah mumpundogo ot makaan di dogoda. ⁶ Hi Jesus ya namodwong hi adida pangulugan ke hiya.

*Hay nangitud-akan Jesus nadah himpulut duwan disipulos na
(Mateo 10:5-15; Lucas 9:1-6)*

Indani ot e muntuttuduh Jesus nadah boble an nih-up hidi. ⁷ Ohan algo ya inayagana nadan himpulut duwan disipulos na ot hindudwa on intud-ak nah kabobboblen e muntuttudu ya indat nay kabaelan dan mangaan hi nihkop. ⁸⁻⁹ Intugunan dida an kananay “Adi kayu umitabin hi nganneh diyen mahapul yuh pangayan yu, umat hi makan, hakbat ya pihhu. Umala kayuh patanong yu ya mun-apatut kayu, mu adi kayu umalah bulwatin punhannotan yu.”

¹⁰ Kanana bon diday “Deket ume kayuh ohan boble ya miha-ad kayu nah balen di mangayag ke dakayu ingganay tayanan yuh diyen boble. ¹¹ Deket ume kayuh ohan boble ya adi dakayu ayagan ya adi dakayu donglon, pukpukon yuy hupuk hi hukiyu hin tayanan yuh diyen boblet panginilaan da an naliwat da.”

¹² Ot ume nadan disipulos na hi kabobboble ot ittutudu dah tatagu an muntutuyu dah liwat da. ¹³ Kinaan day dakol an dimonyon nihkop ya inapuapan dah lana nadan dakol an mundogo ot makaan di dogoda.

*Hay nangipaputulan Herod hi ulun Juan
(Mateo 14:1-12; Lucas 9:7-9)*

¹⁴Indani ya dingngol Herod am-in datuwe te nundingngol nadan inat Jesus. Kanan di udum an tataguy “Hiya din hi Juan an mumbonyag an namahuwan, kinali waday kabaelasan mangat hi milagro.” ¹⁵Mu kanan di udum di “Hiyah Elijah.” Hanadan udum ya kanan day “Hiya ya profetas an umat handidan profetas handih done.” ¹⁶Hi Herod ke damdama ya kananay “Hiya din hi Juan an impaputul kuy uluna, mu namahuwan.”

¹⁷⁻¹⁸Te handi ya impadpap Herod hi Juan ot pikalabut na. Hituwey inat Herod te idutin Juan an hiya ya gaga-iho te pinlonah Herodias an inayan nan tulang nan hi Felipe. ¹⁹⁻²⁰Kinali hihingngitan mon Herodias hi Juan ta pinhod nan ipipaten Herod, mu umagol hi Herod te inila nan maphod an taguh Juan ya maid di bahul na. Hidiyey gapunah nangipanaptokanan hiyah kalabut. Pinhod nan dongdonglon nadan itanuttudun Juan takon di hin-uddum on humlun hi kabulubulunana.

²¹Indani ya nadatngan nan algon panginomnoman dah nitungawan Herod. Naamung nadan ap-apu, nadan ap-apun di tindalu ya nadan kakadangyan kediyen boble an Galilee. Ya ketuwen tiempoy nangipipatayan Herodias ke Juan. ²²Athituy naat, handih naamung nadan tatagu ya himmawwang nan babain imbabalen Herodias ot manayo. Hi Herod ya nadan naamung an tatagu ya immamlong da ot kanan Herod nah babaiy “Nganney pinhod mun idat kun he-a? Takon di nganneh diyen ibagam ya idat kun he-a.” ²³Insapatanan kananan hiyay “Idat kun he-a takon di kagodwan tun pun-ap-apuwak an boble hin hidiyey ibagam.” ²⁴Ot ume nan babaih kad-an inana ot kananay “Ina, nganney ibagak hi idat na?” Ya kananan hiyay “Hay ulun Juan an mumbonyag.” ²⁵Galagalan nibangngad nah kad-an nadan naamung ot kananan Herod di “Pinhod kun idat mud uwaniy ulun Juan an mumbonyag an mihaad hi duyu.” ²⁶Namahig di tutuyun Herod, mu nil-un insapatana ya dingngol nadan tataguh diyen insapatana, kinali bumain an mangibabawi nah kinalina.

²⁷Ot umitud-ak hi tindalun mangalah ulun Juan. Imme nan tindalu nah kalabut ot putulonay ulun Juan ²⁸ot ialinan niha-ad hi duyu. Indat na nah babai ot ena idat ke inana. ²⁹Handih dingngol nadan disipulos Juan hituwen naat ya eda inalay adol na ot eda ilubuk.

*Hay numpakanan Jesus hi limay libun tatagu
(Mateo 14:13-21; Lucas 9:10-17; Juan 6:1-14)*

³⁰ Nibangngad nadan apostoles Jesus ot kalyon dan am-in ke hiyay inainat da ya hay intuttudu da.

³¹ Namahig an mahanhanot day tatagun maamung ta maid di innun da Jesus ya nadan disipulos nan mangan ot kanan Jesus ke diday "Etaku nah maid di boble ta mun-iyatu takuh di." ³² Ot mumbangka dan imme ot ab-abbu da. ³³ Mu dakol da damdamay nanibon dida ya inila day pangayan da ot kahibubutik nadan tatagun nalpuh kabobboble ot mamangulu dan imme nah pingngit di baybay an dakalan da Jesus. ³⁴ Handih manatong da Jesus nah pingngit di baybay ya tinibo nan naamung day dakol an tatagu. Himmok na dida te kay da niwalong an kalneron maid di mangipaptok ke dida ot tuttuduwana dida ya dakol di intuttudu na.

³⁵ Mungkahilong ya inmali nadan disipulos hi kad-ana ot kanan day "Deyan mungkahilong yaden maid di pangalan hi kanon hitu. ³⁶ Itud-ak mu ot kattog hantudan tatagut eda gumatang hi kanon da nadah nih-up an boble." ³⁷ Mu kananay "Idatan yu didah kanon da." Ya kanan day "Mu daanay pangal-an mi? Mahapul di onngal an pihuh igattang hi kanon da." ³⁸ Indani ya kanan Jesus ke diday "Eyu tibon hanadah tatagu ten kaatnay tinapay hi wada." Eda nanibo ya wada ot kanan dan hiyay "Wada ya abuy limlimman tinapay ya dudduwwan dolog."

³⁹ Ot kananay "Eyu amungon nadan tatagut pab-unon yu dida nah maholok." ⁴⁰ Ot umbun nadan tatagun naganodwah dah hinggagatut ya hinnanalima. ⁴¹ Inalan Jesus nan liman tinapay ya duwan dolog ot itangad na ot mumpasalamat ke Apu Dios. Pinani-ang na nadan tinapay ya dolog ot idat na nadah disipulos nat eda ikap-ong nadah tatagu. ⁴² Nangan dan am-in ot mabhug da ya dakol di natdaan. ⁴³ Inamung nadan disipulos ya napnuy himpulut duwan kaba. ⁴⁴ Hay uyap nadan tatagun nangan ya limay libu.

Hay nundalanan Jesus nah tap-on di danum nah baybay (Mateo 14:22-33; Juan 6:15-21)

⁴⁵ Pinghanadi ya impumbangkan Jesus nadan disipulos na ot pamanguluwona didad Betsaida nah bah-el di baybay ot ahina itud-ak nadan tatagu. ⁴⁶ Imme nadan tatagu ot ahi ume nah bilid an mundasal.

⁴⁷ Nahilong ya wada nadan disipulos nah gawwan di baybay yaden dehdi bo damdamah Jesus nah bilid an oh-ohha nah di. ⁴⁸ Tinibon Jesus an maligligatan nadan disipulosna nah bangka te midamuy nal-ot an dibdib ke dida. Mungkabigat ya immeh kad-an dan nundallan nah tap-on di danum an ena ot la-uan dida. ⁴⁹ Mu tinibo da

ya timmattakut da te pangali da pe on banig ot muntukuk dan kanan day "Deya on banig!" ⁵⁰ Namahig di takut dah nangang-angan dan hiya, mu kimmalih Jesus an kananay "Adi kayu tumakut, mundinol kayu te ha-on."

⁵¹ Ot umeh Jesus nah bangka ot makib-un ke dida ya natikod nan puwok. Nakammodwong nadan disipulosna nah naat. ⁵² Man-uke ya uggeda naawatan nan nangi-padakolanah tinapay te makulhiy uluda.

Hay nangaanan Jesus hi dogon nadan tatagud Genesaret (Mateo 14:34-36)

⁵³ Handih immagwat dad Genesaret ya inggakod dah di nan bangka. ⁵⁴ Limmah-un da ya inimatunan nadan tataguh Jesus ⁵⁵ ot galgal-an dan immeh kabobboblen eda nun-iattang nadan mumpundogo ot iedah kad-ana. ⁵⁶ Am-in nah boblen nangayana ya nun-iunud di tatagu nadan mumpundogo nah malkadut pihpihmok dan hiyan iabulut nat dapaon da ni-moy udu di bulwatina. Ya am-in nadan nanapah bulwatina ya pinumhod da.

Hay pangien nadan Pharisee (Mateo 15:1-9)

7

¹ Waday ohan algon naamung nadan Pharisee ya nadan muntuttuduh Tugun Moses an nalpud Jerusalem hi kad-an Jesus. ² Tinibo da nadan udum an disipulos nan uggeda nun-ula ot mangan da. ³ Hanadan Pharisee ya nadan udum an Judyu ya paka-un-unudon day pangien handidan aammod dan mahapul an mun-ula da on ahida nangan. ⁴ Ya am-in bo nan gattangon dah malkadu ya mahapul an ulahan da on ahida kinan. Dakol nadan tugun di aammod dan un-unudon da umat hi pun-ulahan hi basu, banga, buhi ya nadan ubunan.

⁵ Kanan dadiyen Pharisee ya muntuttuduh Tugun Moses ke Jesus di "Tipet adi un-unudon nadan disipulos muy pangien di aammod taku? Tipet na-ala on nangan da takon di uggeda nun-ula?" ⁶ Hinumang nan kananay "Dakayun makallangkak, mipanggep ke dakayuy kinalin din profetas an hi Isaiiah an kananay

'Datuwen tatagu ya kanan day un-unudonak, mu hay kakulugana ya adi te hi kalida ya abuh diye. ⁷ Maid di hilbin di pundayawan dan ha-on te hay tugun di taguy itanuttudu dan maunud on kanan day ha-on di kon tugun, mu bokon kaya.'

⁸ Inwalong yuy tugun Apu Dios ta hay tugun di taguy un-unudon yu."

⁹ Kanana boy “Natalam kayun mangiwalong hi tugun Apu Dios ta hay tugun di taguy un-unudon yu. ¹⁰ Kanana nah Tugun Moses di ‘Un-unudon yu ya ipaptok yu da amayu ke inayu’ ya kanana boy ‘Hay tagun waday gaga-ihon kalyonan amana weno hi inana ya mahapul an mate.’* ¹¹ Mu hay ituttudu yu ya kanan yuy ‘Takon di adi idat hi ammod di ibaddang ot ke dida hin hi Apu Dios di pangidatan kediye.’ ¹² Ta hidiye nan kanan yu moy takon di adi baddangan di ammod hin nidat ke Apu Dios nan ibaddang ot ke dida. ¹³ Hay kakulugana ya iwalong yuy tugun Apu Dios ketuwen ituttudu yu. Ya dakol di athitun at-atton yu.”

Hay mangipagaga-ihoh tagu
(Mateo 15:10-20)

¹⁴ Inayagan bon Jesus nadan tataguh kad-ana ot kanan diday “Donglon yu tun kalyok ke dakayun am-in ta maawatan yu. ¹⁵ Bokon hay kanon di mumpagaga-ihoh tagu, mu hay malpuh nomnom na. ¹⁶ Pakannomnomon yuh tuwen kinalik.”

¹⁷ Tinaynan Jesus dadiyen tatagun naamung ot humgop nah bale ya niunud nadan disipulos na ot kanan dan hiyay “Nganney kibalina nan kinalim?” ¹⁸ Kananan diday “Tipet takon di dakayu ya adiyu maawatan? An uggeyu inilan bokon nan kanon di mumpagaga-ihoh tagu? ¹⁹ Te adi umeh nomnom, mu umeh putu ne ahi bimmuddu nah budduwana.” Ketuwen kinalina ya impainilana an maid di panion makan.

²⁰ Intuluy Jesus an kananay “Hay malpuh nomnom di taguy mumpagaga-ihon hiya. ²¹⁻²² Hay nomnom di taguy kalpuwan di gaga-ihoh umat nadah malalaon aton, hay mangako, hay pumate, hay pangihuyopan hi bokon inayan, ohhaan am-in di nganneh diye, aton di nalgom an gaga-ihoh, hay humaul, hay pangatan hi pumbongangan, hay umamohan hi limmun di ibban tagu, hay pumihul, hay pumpahhiyaan ya na-ala on inat di aton. ²³ Am-in datuwen mumpagaga-ihoh tagu ya malpuh nomnom.”

Hay pangulug nan babain bokon Judyu
(Mateo 15:21-28)

²⁴ Tinaynan da Jesus hidiyen boble ot ume dad Tyre. Immeh Jesus nah ohan bale ot maoh-ohhah dit maid di manginilah kad-ana, mu ininnilan damdaman nadan tatagu. ²⁵ Wada on ohan babain nahikpan di imbabalenan dingngol nan wadah Jesus ya imme ot mundukkun hi hinangngab na. ²⁶ Hidiyen babai ya bokon Judyu, mu

* 7:10 7:10 Exodus 21:17

iPhoenicia ad Syria. Numpahpahmok ke Jesus ta kaanona nan dimonyo an nihkop nah imbabalena. ²⁷ Mu in-alig Jesus di impanumang nan kananay “Panganon ni-an di uungat mabhug da. Adi maphod an alan di kanon di uunga ta ipakan hi ahu.” ²⁸ Mu kanan nan babaiy “Makulug hinae, Apu, mu miabulut di ahun mangan hi ogahon di uungah makan.” ²⁹ Ot kanan Jesus ke hiyay “Gapu te athinay humang mu ya umanamut ka ot nakaan nan dimonyon nihkop nah imbabalem.” ³⁰ Immanamut nan babai ya mibakbakillang nan imbabalenan nakaan mo nan nihkop ke hiya.

Hay nangaan Jesus hi lulok ya ngangan nan tagu

³¹ Tinaynan bon da Jesus ad Tyre ot idalan dad Sidon ya nah himpulun bobled Decapolis ot ahida dumatong nah Baybay an Galilee.

³² Indani ya wadaday nangialin Jesus hi tagun nalulok ya nanganga. Ot mumpahpahmok dan hiyat dapaona. ³³ Ingkuyug Jesus hidiyen tagun nalulok ot eda maappil. Indapanay duwan gamat na nah ingan nan tagu ot tupaana nan gamat na ot idapa nah dilan diyen tagu. ³⁴ Intangad nah kabunyan ot kananay “Ephphata!” an hay kibalinal tuwe ya “Pumhod ka.” Inat nah diye te ongal di homok na. ³⁵ Pinghanadi ya nakaan di lulok nan tagu ya mihadak nuppey kalina. ³⁶ Intugun Jesus nadah tatagun adida kalkalyon hituwen inat na, mu in-al-ala na ot ya abun eda kinalkali. ³⁷ Ta am-in di tagun nangngol ketuwe ya namodwong dan kanan day “Maphod peman di atona. Takon di nalulok ya pakadngol ya hay nanganga ya pakakali.”

*Hay numpakanan Jesus hi opat an libun tatagu
(Mateo 15:32-39)*

8

¹ Wada boy naminghan an naamung day dakol an tataguh kad-an Jesus. Nap-uhan dah kanon da ot ayagan Jesus nadan disipulosna ot kanan diday ² “Mahmok da tun tatagu te tulun algon nakihkihtu dan ha-on ya deyan maid moy kanon da. ³ Deket paanamutok didan uggeda nangan ya kal-ina ya mahalangob dah dalan te nidawwiw nalpuwan di udum.” ⁴ Kanan nadan disipulos di “Kon daanay pangalan hi kanon hantudan tatagun maid di bobleh tu?” ⁵ Kanan Jesus ke diday “Kaatnan tinapay di wada?” Kanan day “Pitu ya abu.”

⁶ Ot pab-unon Jesus nadan tatagu. Inalana nan pitun tinapay ot mumpasalamat ke Apu Dios. Pinani-ang na ot idat na nadah disipulos nat eda ikap-ong nadah tatagu. ⁷ Wada boy o-ohan dolog ot alana ot mumpasalamat ke Apu Dios. Ot idat na nadah disipulosna ta ikap-ong da. ⁸⁻⁹ Nangan am-in nadan tatagu ot mabhug da. Ya takon di immeh opat an libuy tatagun nangan ya dakol di natdaan ot amungon nadan disipulos ya napnuy pitun kaba.

Impaanamut Jesus nadan tatagu ¹⁰ ot ahida mumbangkan nadah disipulosna ot ume dad Dalmatia.

*Hay numbagaan nadan Pharisee hi milagro ke Jesus
(Mateo 16:1-4)*

¹¹ Wadaday Pharisee an immen e nakihannu ke Jesus te pinhod dan patnaan. Ot imbaga dan hiyay pangitib-an da hin makulug an hiya ya intud-ak Apu Dios. ¹² Mu kimmalih Jesus an kananay “Toan kayun tatagud uwani! Tipet kah-in di waday pangimatunan yu? Kalyok ke dakayun adik aton nan ibaga yun milagro an pangimatunan yu.”

¹³ Kinali nah diye ot tumayan dan numbangka da ot umagwat dah dommang na.

Hay nihallan itanuttudun nadan Pharisee ya nan gaga-ihon pangi-en Herod an nialigan nan yeast an mumpalbag hi tinapay

(Mateo 16:5-12)

¹⁴ Kinal-iwan nadan disipulos nan numbalun ot hay ya abu wada nah bangka ya nan ohan tinapay an natdaan. ¹⁵ Kanan Jesus ke diday “Halipat-an yu ot nan yeast di Pharisee ya nadan tatagun Herod.” ¹⁶ Munhuhummangan nadan disipulos nan kanan day “Man-uket kinali nah diye ya kinal-iwan takun numbalun hi tinapay.”

¹⁷ Inilan Jesus hidiyen kalkalyon da ot kananay “Tipet hay kamaid di tinapay di ihuhummangan yu? Kon adi kayu pakaawat hi pangi-ek? ¹⁸ Tipet kay maid di ingayu ya matayu? ¹⁹ Kon kinal-iwan yu handin nami-angak hi liman tinapay ot kanon di limay libun tatagu? Kon kaatnay kabah inamung yuh natdaan?” Kanan day “Himpulut duwa.” ²⁰ Kanana bon diday “Ya kon kinal-iwan yu bo din pitun tinapay an pinani-ang ku ot kanon di opat an libun tatagu? Kaatnan kabay inamung yun natdaan?” Ya kanan da boy “Pitu.” ²¹ Kanan Jesus ke diday “Deya ot an inila yu ya tipet nanongnan adiyu maawatan nan kinalik mipanggep hi yeast nadan Pharisee ya nadan tatagun Herod?”

²² Imme da Jesus ad Betsaida ya wadaday tatagun nanggialih nakulap ke Jesus ot mumpahpahmok dan hiya ta

dapaonat makaan di kulap na. ²³ Inawit Jesus nan nakulap ot ume da nah e-elen nan boble. Ot tuppaanay matana ot dapaona ot ibaganan hiyay “Kon waday tibom?” ²⁴ In-ang-ang nan tagu ya kananay “Om, pakatibowak hi tatagu, mu kay da kakaiw an mundallanan.” ²⁵ Dinapan bon Jesus di matana ot iang-ang bon nan tagu ya maphod moy panibona. ²⁶ Ot ipaanamut Jesus an kananan hiyay “Adim ot mo idalan nah boble.”

Hay nangalyan Pedro hi pangulug na an hi Jesus ya Kristo (Mateo 16:13-20; Lucas 9:18-21)

²⁷ Imme da Jesus ya nadan disipulos na nadah kabob-bobled Cesarea Philippi. Wadadah dalan ya kanan Jesus ke diday “Dahdiyak pe nin hi pangalin di tatagu?” ²⁸ Ya kanan day “Hay udum ya kanan day he-a din hi Juan an mumbonyag. Ya hay udum ya kanan day he-a din hi Elijah. Wadada boy udum an kanan day he-ay oha handidah udum an profetas Apu Dios.” ²⁹ Ya kanan Jesus ke diday “Dakayu ya-, dahdiyak pe tuwali?” Ya kanan Pedroy “He-ah Kristo an tinuddun Apu Dios an mangipaptok hi tagu.” ³⁰ Ya intugun Jesus an kananay “Adiyu e kalkalyon hi udum an tatagu.”

Hay nangipainilaan Jesus hi ahina punholholtapan ya hay ahina katayan

(Mateo 16:21-28; Lucas 9:22-27)

³¹ Inlappun Jesus an kalyon ke diday mipanggep hi ahi maat ke hiya. Ot kananay “Ha-oy an Panguluwan di tagu ya munholholtapak ya adiyak abuluton an Kristo nadah mangipangpanguluh Judyu, nadan ap-apun di padi ya nadan muntuttuduh Tugun Moses. Ya ahiyak pipate, mu hi mikatlun algo ya mamahuwanak.” ³² Hituwey kinalin Jesus ke dida ot ayagan Pedro nah e-elena ot kalyana te adina pinhod an maat di athidin hiya, ³³ mu nunligguh Jesus ot iang-ang na nadah disipulos na ot kananan Pedroy “Mange-ele ka! Umat ka damdaman Satanas. Hay punnomnom mu ya ugge nalpun Apu Dios, mu nalpuh nomnom di tagu.”

³⁴ Inayagan Jesus nadan tatagun naamung ya nadan disipulosna ot kananan diday “Hay tagun pinhod nan mangun-unud ke ha-on ya mahapul an adina ikakaguy nitaguwana tuh luta ya ippol nay punholholtapana gapuh pangun-unudanan ha-on, takon di hidiyey lummuh katayana. ³⁵ Te hay tagun hay nitaguwana tuh luta ya abuy nonomnomona ya adi midatan hi biyag an maid poppog na. Mu nan tagun paka-un-unudonak ya ipainilanay pangi-ek takon di humlun hi katayana ya hiyay midatan hi biyag an maid poppog na. ³⁶ Takon di alan di tagun am-in tun wadah luta ya maid di hilbina hin adi midatan hi biyag an maid

di poppog na ta mihi-an ke Apu Dios ta nangamung. ³⁷ Te hay tagun mihi-an ke Apu Dios ya maid di maat na. ³⁸ Dakol dad uwaniy gaga-ihon tatagun nangiwalong ke Apu Dios. Ta hidiye nan hay tagun mangibain nah ituttuduk ya ke hay an Panguluwan di tagu ya adik ibilang an taguk hantuh kibangngadak hi pangipatib-ak hi dayaw min Ama an ibbak nadan anghel.”

9

¹ Ot kanana boy “Nomnomon yu tun kalyok, wadadah tun dakayuy adi mate ingganay tibon day pun-ap-apuwan Apu Dios an Kabaelasan am-in.”

*Hay nalummanan di ang-ang Jesus
(Mateo 17:1-13; Lucas 9:28-36)*

² Nala-uy onom an algo ya ingkuyug Jesus hi Pedro ya da James ke Juan ot ume da nah natag-en bilid ot ab-abbu dah di. Kal-inadi ya tinibo dah Jesus an nalumman di ang-ang na. ³ Hay bulwatina ya numbalin hi makabbayak an humihhilin maid di kipaddungana tuh luta.

⁴ Kal-inadi ya wadada Elijah ke Moses an makihumhumangan dan Jesus. ⁵ Ot kanan Pedro ke Jesus di “Apu, maphod ta wada takuh tu. Agat mangapya kamih tulun ab-abbung ta he-ah oha, hi Moses hi oha ya hi Elijah oha.” ⁶ Kinali nah diye te timmattakut da ya uggena inilay kalyona. ⁷ Indani ya waday kulabut an nipottok ke dida ot haniyana dida. Ya waday kalin nalpun nah kulabut an kananay “Hituwey Imbabalek an impakappinhod ku. Un-unudon yuy kalyona.” ⁸ Mun-ang-aang-ang da ya abunah Jesus an wada.

⁹ Indanit manayyu da ya tinugun Jesus didan kananay “Adiyu e kalkalyon hidiyen tinibo yu inggana mamahuwanak an Panguluwan di tagu.” ¹⁰ Inun-unud da, mu dida pe ya munhimbabaggaan dan kanan day “Nganne nin di pinhod nan kalyon nah kananay ahi mamahuwan?” ¹¹ Ot ibaga dan Jesus di “Tipet kanan nadan muntuttuduh Tugun Moses di kah-in di umalih Elijah ta ahi umaliy itud-ak Apu Dios?” ¹²⁻¹³ Kananay “Makulug an kah-in di umalih Elijah ta idadaanay tataguh aliyan diyen itud-ak Apu Dios. Ya wada boy impitudok Apu Dios an kananay hay Panguluwan di tagu ya ahi munholholtap ya adi abuluton di tatagu. Mu kalyok ke dakayun immali mo tuwalih Elijah ot punholholtapon di tatagu. Hidiyey immannung an din impitudok Apu Dios.”

*Hay nangaanan Jesus hi nihkop nah unga
(Mateo 17:14-21; Lucas 9:37-43)*

¹⁴ Dimmatong da Jesus hi kad-an nadan udum an disipulosna ya tinibo day dakol an tatagun naamung. Wadada nadan muntuttuduh Tugun Moses an munhahannu da nadah disipulosna. ¹⁵ Handih inang-ang nadan tataguh Jesus ya namodwong da ot eda pundamu. ¹⁶ Kanan Jesus nadah disipulos nay “Nganney pakihannuwan yun dida?” ¹⁷ Waday oha nadah naamung di kimmalin kananay “Apu, in-alik tun imbabalek an nahikpan ot adi pakakali. ¹⁸ Deket nahikpan on mumbalbalin hi luta, mun-uupag di tokona, mungngaliyot di bab-ana ya kumodhol. Kanak hantudah disipulos muy kaanon da nan nihkop, mu adida pakakaan.” ¹⁹ Kanan Jesus ke diday “Ag-agam kayun tatagud uwani, antipet makudang di pangulug yu? Kon eyak makihkihtun dakayut nangamung? Kaatnay pangan-anusak ke dakayu? Iyali yuh tu nan unga.”

²⁰ Ot ieda nan ungang kad-ana. Inang-ang nan nihkop hi Jesus ya pinghanadi ya impagayonggong na nan unga ot matukkad nah lutan mumbalbalin ya mun-uupag di tokona. ²¹ Kanan Jesus nah amanay “Kakon-anay nilappuwana?” Kanan nan amanay “Nilappu tuwali handih kagolang na. ²² Nadandani on kay mate te na-ala on natukkad hi apuy ya danum. Homkon dakami anhan ta baddangan dakami hin damana.” ²³ Ya kanan Jesus di “Adiyu e kanan di ‘hin damana’ te kon uggeyu inilan hay tagun mangulug ke Apu Dios ya mabaddangan hi nganneh diyen mahapul na?” ²⁴ Ya inlot nan aman nan ungang kalinan kananay “Mangulugak, mu makudang di pangulug ku. Udmam anhan!”

²⁵ Tinibon Jesus an mangali day katagutaguh kad-ana ot kanana nah nihkop di “He-an nihkop an umipalulok ya umipanganga, makaan ka nah unga ya adika mo mibangngad ke hiya.” ²⁶ Pinghanadi ya impatkuk nan nihkop nan unga ya kimmodhol an kay nate ta waday oha on kanan day nate. ²⁷ Mu inodnan Jesus di taklena ot ipataddog na ya timmaddog.

²⁸ Imme da Jesus nah ohan bale ot handih ab-abbu da ya kanan nadan disipulos nay “Antipet dakami ke ya adi kami pakakaan kediyen nihkop?” ²⁹ Ya kanan Jesus di “Abunay dasal an mabalin an mangaan hi athidin nihkop.”

*Hay pidwanah nangipainilaan Jesus hi katayana
(Mateo 17:22,23; Lucas 9:43-45)*

³⁰ Tinaynan dah diyen boble ot idalan dad Galilee. Adi pinhod Jesus an waday udum hi tatagun manginilah kad-ana ³¹ te waday ituttudu na nadah disipulosna. Kananan diday “Ha-oy an Panguluwan di tagu ya ahiyak alan hanadah tatagun ahi mamaten ha-on, mu hi katlun di algoh

katayak ya mamahuwanak.”³² Uggeda naawatan hidiyen kinalina, mu mun-ogon dan mummahma.

*Hay katagtag-ayan am-in hi tagu
(Mateo 18:1-5; Lucas 9:46-48)*

³³ Handih dimmatong dad Kapernaum ya hinumgop dah ohan bale ot kanan Jesus nadah disipulos nay “Nganne nan ihanummangan yuh dalan?”³⁴ Mu maid di humumang te hay inhanummangan da ya hay mipanggep hi dahdiy natagtag-e ke didan am-in.³⁵ Inumbun hi Jesus ot kanan diday “Hanan pinhod nan hiyay katagtag-ayan ya mahapul an ipababa nay adol nat hiyay pummuttatyun am-in di tagu.”³⁶ Inawit nay ohan unga ot pataddogonah hinangngab da. Indani ya inapupuna ot kanan diday³⁷ “Hay tagun maminhod hi u-unga gapu ke ha-on ya hayoy di pohdona ya hanan maminhod ke ha-on ya pohdona damdamah Apu Dios an nangitud-ak ke ha-on.”

*Hanadan adi makibuhul ke Jesus ya ibba taku dida
(Lucas 9:49,50)*

³⁸ Kanan Juan ke Jesus di “Apu, waday tinibo mih tagun kaanonay nihkop te hay ngadan muy oggana ngadanon ot kalyon min hiyan itikod na te bokon taku ibba.”³⁹ Mu kanan Jesus di “Adiyu patikodon te hay tagun damanan atonay milagro gapuh ngadan ku ya adina kalyon di gaga-iho mipanggep ke ha-on,⁴⁰ te hay tagun adi kumahing ke ditaku ya ibba taku.⁴¹ Kalyok ke dakayun hay tagun umidat hi danum an inumon yu te inilanan dakayu ya kulugonak an Kristo ya midatan hi kiphodana.”

*Hay tagun humlun hi punliwatan di ibbana
(Mateo 18:6-9; Lucas 17:1,2)*

⁴² “Hanan tagun hiyay humlun hi punliwatan ya pangiwalongan di ka-kulug na hi pangulug nan ha-on ya kudukdul nay tayunan di bagang nah ongal an batu ya inggah baybay.⁴³ Deket hay takle yuy humlun hi punliwatan yu ya kudukdul nay putulon yu. Te kudukdul nay maid di ohan takleyu mu ta waday mikadwan biyag yu mu nan e wadan duway takleyu, yaden e kayu ume nah apuy hi impiernon adi mad-op.⁴⁴ [Hidi ya mabigibiggihan di adol di tagu ya adi madmad-op nan apuy.]⁴⁵ Deket hay huki yuy humlun hi punliwatan yu ya kudukdul nay putulon yu. Kudukdul nay maid di ohan hukiyu mu ta waday mikadwan biyag yu mu nan e wadan duway hukiyu yaden ekayu ume nah apuy hi impiernon adi mad-op.⁴⁶ [Hidi ya mabigibiggihan di adol di tagu ya adi madmad-op nan apuy.]⁴⁷ Ya deket hay mata yuy humlun hi punliwatan yu ya kudukdul nay duk-iton yu.

Kudukdul nay maid di ohan matayu mu ta migappat kayu hi pun-ap-apuwan Apu Dios mu nan e duway matayu yaden ekayu umen nah apuy hi impiernon adi mad-op. ⁴⁸ Hidi ya mabigibiggihan di adol di tagu ya adi madmad-op nan apuy.

⁴⁹ Am-in di tagu ya hiktaman day ligat, mu hay ligat ya damanan ihamad nay pangulug. Umat hi ahin an waday kiatana an hidiye nan kialigan di pangulug.

⁵⁰ Maphod di ahin, mu deket nakaan di kinaahina ya maid moy hilbina ya adinadaman pabangngadon di kinaahina. Athidi bon dakayun mangulug an ongal di punhilbiyan yuh tatagu, mu deket iwalong yuy pangulug yu ya maid moy hilbi yuh tatagu. Kinali munhimbabaddang kayu ta malinggop kayu.”

*Hay nangituttuduwan Jesus hi mipanggep hi bolhe
(Mateo 19:1-12; Lucas 16:18)*

10

¹ Tinaynan da Jesus di Kapernaum ot ume dad Judea ot umagwat da nah Wangwang an Jordan. Naamung da boy dakol an tatagu ot tuttudwana didan umat nah oggana tuwali aton.

² Wadaday immalih Pharisee an mamatnan Jesus hin mihallay panumang na ot kanan day “Kon iabulut di tugun takun Judyun ibolhen di lalakiy inayana?” ³ Kanan Jesus di “Kon nganney kanan di Tugun Moses?” ⁴ Kanan day “Kananay damana hin waday kapyaoon di lalakah papel hi pangibolhayannah inayana ya ahina intud-ak.” ⁵ Ya kanan Jesus ke diday “In-abulut Moses hidiye te namahig kayun adi kayu matuttuduwan. ⁶ Mu handih lappunah nunlutuwan Apu Dios am-in hi wada tuh luta ya lintunay ohan lalaki ya ohan babain mun-ine. ⁷ Hituwey gapunan hay lalaki ya taynana da amanan inana ta mun-addum da nah inayana ⁸ ta deket mun-addum datuwen duwa ya adida mo duwa, mu kay da oha. ⁹ Kinali adi mabalin an e punhi-anon di taguy impun-addum Apu Dios.”

¹⁰ Nibangngad da Jesus nah bale ya punmahmahan nadan disipulosna nan kinali nan mipanggep hi bolhe. ¹¹ Hay inhumang Jesus ya kananay “Hay lalakin ibolhe nay inayanat mumbintan ya maliwat te inhuyop nay udum an babain bokon nan namangulun inayana. ¹² Paddung na damdama nah babain deket ibolhe nay inayana ta mumbintan ya maliwat te inhuyop nay udum an lalaki an bokon nan namangulun inayana.”

*Hay pamhod Jesus hi u-unga
(Mateo 19:13-15; Lucas 18:15-17)*

¹³ Wadaday tatagun nun-iali day imbabale dan eda ipadapan Jesus ta idasalana dida, mu inhong-ak nadan disipulosna dida. ¹⁴ Tinibon Jesus hidiye ya bimmoh-ol ot kananay “Adiyu iadiy aliyen di u-ungan ha-on. Hanadan migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios ya hay umat ke datuwen u-ungay pangi-eda. ¹⁵ Nomnomon yuh tuwe. Mahapul an idinol di tagun Apu Dios an umat hi pangidinol di u-ungah pamaptok di aammod dat ahi migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios.” ¹⁶ Ot ohhaohhaon Jesus an apupuwon nadan u-unga on inhakmo nay taklenah ulu dat idasalana dida.

Hanan kadangyan an tagu

(Mateo 19:16-30; Lucas 18:18-30)

¹⁷ Mange da Jesus ya nipdug on ohan tagu ot mundukkun hi hinanggab nan kananay “Maphod an Apu, nganney atok ta midatanak hi biyag an maid di poppog na?” ¹⁸ Kanan Jesus ke hiyay “Tipet kanam di maphodak? Maid di udum hi maphod hin bokon hi Apu Dios ya abu. ¹⁹ Inilam nadan tugun Apu Dios an kananay adika pumate, adim ihuyop di bokon mu inayan, adika mangako, adika munlangkak, adika humaul hi ibbam ya un-unudom da amam ke inam.” ²⁰ Kanan nan taguy “Man-u da nae Apu, te nipalpu tuwalih kaungak ya inun-unud ku.” ²¹ In-ang-ang Jesus ke hiyan waday pamhod nan hiya ot kananay “Oha mo ya abuy mahapul an atom. Eka ni-an ta em igattang am-in di limmum ya idat mu nan pihhun nunggattangam hanadah nawotwot ta waday ongal an kinadangyan muh langit. Hituwey atom ne ahika niunud ke ha-on.” ²² Dingngol nan taguh diye ya u-umyung an mahakit di nomnom na ot nala ot mange te kaddakaddangyan.

²³ Nunligguh Jesus ot kanana nadah disipulos nay “Naligat di kadangyan an migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios.”

²⁴ Dingngol nadan disipulos nah diye ya namam-an namodwong da. Kanan bon Jesus di “Makulug an naligat tuwaliy kigappatan hi pun-ap-apuwan Apu Dios. ²⁵ Ipidwak bon kalyon, nalaklakay humgopan di kamel hi tolok di bilat mu hay kigappatan di kadangyan hi pun-ap-apuwan Apu Dios.”

²⁶ Dingngol bon nadan disipulos nah diye ya namammam-an namodwong da ot waday ohan dida on kananay “Dahdi nin moy mihwang?”

²⁷ In-ang-ang Jesus ke dida ot kananay “Hay tagu ya adina kabaelan an mangihwang hi adol na. Hi Apu Dios ya abuy mangihwang hi tagu te hiya ya kabaelasan aton am-in.”

²⁸ Kimmalih Pedron kananay “Apu, dakami ya-, inwalong min am-in ot miunud kamin he-a.” ²⁹ Kanan Jesus di

“Nomnomon yu tun kalyok. Hanan tagun tinayananay balena, tutulang na, aammod na, imbabalena ya payona gapuh pangun-unudanan ha-on ya hay kalin Apu Dios³⁰ ya dakol di midat ke hiyan gun-udona. Dumakol di imbabalena, tutulang na, aammod na, balena ya payona, mu waday ahina punholholtapan. Ya hi kapoppogan di luta ya ahi midatan hi biyag an maid di poppog na.³¹ Dakol day tatagun mibilang an natag-ed uwani an diday ahi nakababba ya dakol day nakababbad uwani an diday ahi mibilang an natag-e.”

*Hay pitlunah nangalyan Jesus hi katayana
(Mateo 20:17-19; Lucas 18:31-34)*

³² Handih wadada Jesus hi dalan an mange dad Jerusalem ya hiyay namangulu. Hanadan disipulosna ya tumattakut da ya takon nadan tatagun mituntun-ud ya tumattakut da damdama te umeh Jesus hidi. Inayagana nadan himpulut duwan disipulosna ot handih ab-abbu da ya kinalina bon diday ahi maat ke hiya.³³ Kananay “Deyan ume takud Jerusalem an ahik kadpapan an Panguluwan di tagu ta mieyak hi kad-an nadan aap-apun di padi ya nadah muntut-tuduh Tugun Moses. Kalyon day mahapul an mateyak ya ipaboltanak nadah bokon Judyu ta diday mamaten ha-on.³⁴ Ahiyak taltalangaan ya tuppaanak ya hoplatonak ne ahiyak impipate, mu hi mikatlun algo ya mamahuwanak.”

*Hay imbagan da James ke Juan hi pinhod dan ahi aton
Jesus ke dida
(Mateo 20:20-28)*

³⁵ Indani ya immali da nadan imbabalen Sebedi an da James ke Juan ot kanan dan Jesus di “Apu, wada anhan di pinhod min ibagan he-a.”³⁶ Kanan Jesus di “Nganneh diye?”³⁷ Kanan day “Pinhod mi ot an hantuh umbunam hi pun-ap-apuwam ya ahi dakami pakib-unon hi paldang mun ohah winawwan mu ya hay ohah iniggid mu.”³⁸ Mu kanan diday “Uggeyu kattog inilay pun-ibaga yu. An pakaippol kayun munholtap hi ahik holholtapon?”³⁹ Kanan day “Pakaippol kami.” Ot kanana bo ke diday “Makulug an ahi kayu munholholtap umat ke ha-on gapuh pangun-unudan yun ha-on,⁴⁰ mu hay ke ahi makib-un ke ha-on ya bokonak an mamili, mu hi Ama an hi Apu Dios di ahi mangipab-un hanadah pinili na tuwali.”

⁴¹ Dingngol nadan himpulun disipulos hidiye ya bumobboh-ol da ke da James ke Juan.

⁴² Ot ayagan Jesus didan am-in ot kananay “Inila yu an hay aap-apu ya diday mumbaal hi tatagu ya hay pinhod day

maunud te diday ap-apu. ⁴³ Mu adi athidin dakayu. Deket waday ohan dakayun pinhod nan hiyay katagtag-ayan ya mahapul an hiyay kay muttatyun nadan ibbana. ⁴⁴ Ya deket wada nan pinhod nan hiyay mun-ap-apu ya mahapul an mumbalin an kay muttatyu. ⁴⁵ Te ha-oy an Panguluwan di tagu ya immaliyak an punmuttatyun am-in di tagu, bokon hay mun-ap-apu. Immaliyak an mangikateh boklan di liwat di tagu ta mihwang da.”

Hay nangaanan Jesus hi kulap Bartimeo

(Mateo 20:29-34; Lucas 18:35-43)

⁴⁶ Indani ya dimmatong da Jesus ya nadan disipulos nad Jerico. Handih eda tayanan hidiyen boble ya niunud day dakol an tatagu. Wada on tagun nakulap an um-umbun nah pingngit di kalatan mungkodkoddon hanadah mala-u. Hay ngadana ya hi Bartimeo an hi imbabalen Timeo. ⁴⁷ Handih dingngol nan mungkala-uh Jesus an iNasaret ya muntukuk an kananay “Apu Jesus an holag David! Homkonak anhan!”

⁴⁸ Dakol day nangihong-ak ke hiyat umop-opya ot kuma, mu pun-olot na ot ya abuy tukuk nan kananay “Holag David, homkonak anhan!” ⁴⁹ Immohnong hi Jesus ot kananay “Iali yuh tu.” Ot ayagan da nan nakulap. Kanan dan hiyay “Maphod kaya! Maka tedeyan pun-ayagan daka.”

⁵⁰ Impamaganay wagiddih nitak-op an bulwatina ot mangintataddog ot umeh kad-an Jesus. ⁵¹ Kanan Jesus ke hiyay “Nganney pinhod mun atok ke he-a?” Ya kananay “Apu, pinhod kun kaanom di kulap ku.” ⁵² Ot kananan hiyay “E ka mo. Nakaan di kulap mu gapuh pangulug mun ha-on.” Pinghanadi ya pakatibo nan tagu, ot miunud ke hiya.

Nidayaw hi Jesus handih dimmatong ad Jerusalem

(Mateo 21:1-11; Lucas 19:28-40; Juan 12:12-19)

11

¹ Manatong da Jesus ad Jerusalem an wadadah nangappit ad Betpage ya Betania nah Bilid an Oliba ya impamangulunay duwan disipulos na. ² Kananan diday “Ekayun dih boble ot waday tibon yun nigakod an ka-ongalnan donkey an ugge ni-an natakkayan. Ubadon yu ne in-ali yuh tu. ³ Deket waday mangibagan dakayun kananay ‘Tipet pun-ubad yu?’ Ya kanan yuy ‘Mahapul nan Ap-apu taku. Maid uhup ya ibangngad mi.’”

⁴ Ot ume da nan duwan impamangulun Jesus ya tinibo da nan ka-ongalnan donkey an nigakod hi panton di ohan bale. Handih pun-ubad da ya ⁵ kimmali nadan nangang-ang ke didan kanan day “Nganney aton yu? Tipet pun-ubad yu?”

⁶ Inhumang da nan kinalin Jesus ot iabulut da. ⁷ In-e da nan donkey hi kad-an Jesus ot iap-ap day bulwati dah odog nan donkey ot mitakkeh Jesus.

⁸ Hanadan dakol an tatagu ya kinaan day oddan di bulwati da ot pun-iap-ap da nah kalatan dalanona. Hanadan udum ya eda nangalah tubun di kaiw ot dadiyey nun-iaplag dah dalanonat pangipatibo dah pundayaw dan hiya.

⁹ Hanadan tatagun namangulu ya nadan mituntun-ud ya itukutukuk day pundayaw dan hiyan kanan day “Madayaw hi Apu Dios! Ya madayaw hantun intud-ak na!” ¹⁰ Madayaw kan immali te dandanin madatngan di pun-ap-apuwam an ningadan nah ammod takun hi David. Madayaw hi Apu Dios!”

¹¹ Dimmatong da Jesus ad Jerusalem ot humgop nah Templo ot mun-ang-ang-ang. Mu mungkahilong ot ikuyug na nadan himpulut duwan disipulosna ot ume dad Betania.

*Hay mipanggep nah kaiw an fig
(Mateo 21:18,19)*

¹² Handih nabiggatanaan nalpu dad Betania ya naagangan hi Jesus. ¹³ Tinibona nan kaiw an fig an dakkodakkol di tubuna ot umen e maniboh bungana, mu maid te bokon hidiyey tiempon bungaana. ¹⁴ Kanan Jesus hanah kaiw di “Adika mo bumunga!” Hanadan disipulosna ya dingngol dah diyen kinali na.

*Hay nangayan Jesus nah Templo
(Mateo 21:12-17; Lucas 19:45-48; Juan 2:13-22)*

¹⁵ Handih dimmatong dad Jerusalem ya imme boh Jesus nah Templo ot pun-ipalah-una nadan gumatang ya munggattang nah bohongnan di Templo. Hinukwangngi nay lamesaan nadan munhannot hi pihhu ya nadan ubunan di munggattang hi paloma. ¹⁶ Iadina boy pangidalanan di tatagun waday inodnan dan igattang da nah dolan di Templo. ¹⁷ Kanana nadah tataguy “Impitudok Apu Dios an kananay ‘Hay balek ya pundasalan di tatagu.’† Mu impumbalin yuh punggattangan ta pangakawan yuh pihhun nadan umalin mundasal.”

¹⁸ Dingngol nadan ap-apun di padi ya nadan muntuttuduh Tugun Moses ot munnomnomnom dah aton dan mamaten Jesus. Man-uke ya tumakut da te inila dan dakol day tatagun namodwong hi ituttudu na ya nadan at-attona.

¹⁹ Mungkahilong kediye ot tayanan da Jesus hidiyen boble.

* 11:9 11:9 Psalm 118:26 † 11:17 11:17 Isaiah 56:7

*Hay kialigan nan kaiw an ugge bimmunga
(Mateo 21:20-22)*

²⁰ Handih nabigatana ya indalan da bo nah kad-an nan kaiw an fig ya inang-ang dan nakleng. ²¹ Ninomnom Pedroy kinalin Jesus nah kaiw ot kananay “Apu, ang-angom ke din tinomyom an kaiw, deyan nakatte!” ²² Ya kanan Jesus ke diday “Nomnomon yuh tuwe, deket waday pangulug yun Apu Dios ²³ ya damanan deket kanan yu nah bilid di ‘Mit-an ka nah baybay’ ya mit-an. Am-in di nomnomnomon yun aton ya maat hin adi kayu munhalinduwa, mu kulugon yun maat. ²⁴ Takon di nganney ibaga yuh dasal yun Apu Dios ya atona hin kulugon yu. ²⁵ Ya deket mundasal kayu ya pakawanan yuy nganneh diyen ad-adin inat di ibbayun dakayu ta pakawanan damdaman Ama takun hi Apu Dios di liwat yu. ²⁶ [Mu deket adiyu pakawanan di ibbayu ya adina damdama pakawanan di liwat yu.]”

*Hay adi pangulugan nadan ap-apun di Judyu an waday lebbeng Jesus an mangat hi pinhod na
(Mateo 21:23-27; Lucas 20:1-8)*

²⁷ Nibangngad bo da Jesus ad Jerusalem ot handih mundaldallanan da nah dolan di Templo ya immalih kad-ana nadan ap-apun di padi, nadan muntuttuduh Tugun Moses ya nadan mangipangpanguluh Judyu. ²⁸ Ot kanan dan hiyay “Nganney lebbeng mun mangat am-in hanadah at-atom? Deket waday lebbeng mu, dahdiy nangidat?” ²⁹ Hinumang na didan kananay “Wada ni-an di hanhanak ke dakayu ta deket humangon yu ya humangok damdaman ibaga yu mipanggep hi lebbeng ku. ³⁰ Dahdiy nangitudak ke Juan an e mumbonyag, hi Apu Dios weno hay tagu?” ³¹ Kinalin Jesus hidiye ya munhuhummangan da an kanan day “Nganney ihumang taku? Deket kalyon takuy ‘Hi Apu Dios’ ya ahina kalyon di ‘Ya tipet uggeyu kinulug hi Juan?’ ³² Deke bot kalyon takuy ‘Hay tagu’ ya katatakut bo.” Tumakut da nadah tatagu te kulugon datuwen tatagun hi Juan ya profetas an intud-ak Apu Dios. ³³ Ot kalyon da mon Jesus di “Toan. Uggemi inila.” Ot kanan Jesus ke diday “Deket athina ya adik bo damdama kalyon ke dakayuy nangidat hi lebbeng ku.”

*Hay kialigan nan nuntanom
(Mateo 21:33-46; Lucas 20:9-19)*

12

¹ Nuntuttuduh Jesus nadah tatagun impainnab-abig na. Kananay “Waday ohan tagun nuntanom hi grapes hi laguntana. Inaladana ot mangapyah pungkopalan ya nangapyay

boh natag-en pungguwalyaan ot ahina piabang ot ahi umeh udum an boble.

² Handih nadatong nan grapes ya intud-ak nay ohan muttatyunat ena alan di dowana. ³ Mu nadan mun-abang ya dimpap dah tuwen muttatyu ot banakdungan da ot ahida itud-ak an maid di indat da. ⁴ Immitud-ak boh ohan muttatyuna, mu binanakdungan da bo ya numba-inan da. ⁵ Intud-ak bon nan kon lutay ohan muttatyuna ot patayon nadan mun-abang. Athidiy boy impangat da nadah udum an muttatyun intud-ak nan kon luta an binanakdungan da dida ya pinate day udum. ⁶ Maid moy udum hi ena itud-ak ot itud-ak na mo nan impakappinhod nan imbabalena. Kanan nan kon lutay 'Agat tun imbabalek di itud-ak ku. Inilak ot lispituwon da.' ⁷ Mu imme nan imbabalen nan kon luta ya kanan nadan mun-abang di 'Tuwe nan imbabalenan mamoltan tuh lutana. Agat patayon takut ditakuy mangibagi tuh boltanona.' ⁸ Dimpap da tut-uwa ot patayon da ot eda iwele."

⁹ Ot kanan Jesus nadah tataguy "Nganne nin moy aton nan kon luta nadah mun-abang? Kon adina e pumpate didat ipaabang nah udum nan laguntana?"

¹⁰⁻¹¹ Kanana boy "Wadan binidbid yu nan nitudok an kananay

'Hanan batun pinilin Apu Dios an binalon nadan mangapyah bale ya hidiye ot ahan di nahamad an ikapyah bale. Ya maphod peman hidiyen inat Apu Dios!' ">*

¹² Hanadan ap-apun di Judyu ya ihik dan dopapon hi Jesus te inila dan diday nangipadngolanan diyen ab-abig na, mu tumakut da nadah tatagu ot tumayan da.

Hay pumbayadan hi buwis ke Cesar an ap-apud Roma (Mateo 22:15-22; Lucas 20:20-26)

¹³ Indani ya immali da nan Pharisee ya nadan tatagun Herod an intud-ak nadan ap-apun di Judyu ta eda patnaan hi Jesus. Kanan day ¹⁴ "Apu, inila mi an makulug am-in di kalyom ya ituttudum nan makulug an pangien Apu Dios. Adika mihapitan hi kalin di tatagu ya adim hangudon di kinatagun di dahdih diye. Kalyom ke dakami, kon miabulut hi Tugun Moses di pumbayadan takun Judyu hi buwis nah ap-apud Roma? Mumbayad kami weno adi?" ¹⁵ Mu inilan Jesus an manmannibo dah ipabahul dan hiya. Ot kanan diday "Antipet eyak patpatnaan ke dakayu? Iali yu on kalang ta tibok." ¹⁶ Ot idat da ya kanan Jesus di "Dahdiy kon-anga ya kon ngadan hi wada tuh kalang?" Ya kanan day "Hi Cesar." ¹⁷ Ot kanan Jesus ke diday "Idat yun Cesar di

* **12:10-11** 12:10-11 Psalm 118:22-23

lebbeng nan midat ke hiya ya idat yun Apu Dios di lebbeng nan midat ke hiya." Ya namodwong dah kinali na.

Hay ahi taku kamahuwan

(Mateo 22:23-33; Lucas 20:27-40)

¹⁸ Wadada boy immalih Saducee hi kad-an Jesus an dadiye nan mangalin adi mamahuwan di nate. ¹⁹ Kanan dan hiyay "Apu, hay intudok Moses ya kananay deket nalihin di ohan lalaki ya nate an maid di imbabaleda nah inayana ya mahapul an bintanon di ohan tulang nan lalaki nan nabalun babai, ta deket mun-imbabale da ya mibilang an imbabalen nan nate. ²⁰ Ot nganney innun tuwe? Wadaday pitun hintutulang an linalaki. Nalihin nan panguluwan, mu indani ya naten maid di imbabalena. ²¹ Binoltan nan nikadwa ya nate bon maid di imbabalena. Athidi boy naat nah nikatlu. ²² Numboboltanan dan am-in an hintutulang, mu nate dan maid di imbabale dan am-in. Indani ya nate mo nan babai. ²³ Hantuh kamahuwan di nate, dahdi moy ahi kon inayan nah babain deyan am-in da ya in-ine da?"

²⁴ Kanan Jesus di "Hinaey nihallaan yu. Hinaey kitib-anan uggeyu naawatan di impitudok Apu Dios ya nan ongal an kabaelana. ²⁵ Hantuh ahi kamahuwan di nate ya umat da nadah anghel hi langit an maid di mun-iine. ²⁶ Wada boy ohah kalyok mipanggep ketuwe. Kon uggeyu naawatan nan intudok Moses an kinalin Apu Dios handih nakihummangan ke hiya nah mundadalang an ka-ka-iw? Hay kinalin Apu Dios ya 'Ha-oy di Dios da Abraham, hi Isaac ya hi Jacob.' ²⁷ Hay kibalinan diye ya hiyay Dios di matagu, bokon hay nate. Hinae mo nan kanak di nakaihhalla kayu."

Hay umanhan an tugun Apu Dios

(Mateo 22:34-40; Lucas 10:25-28)

²⁸ Wada nan ohan muntuttuduh Tugun Moses an dinggol nah diyen kinalin Jesus ya inilanan maphod hidiyen impanumang na nadah Saducee. Kinali kananan hiyay "Nganney umanhan an tugun?" ²⁹ Kanan Jesus di "Hay umanhan an tugun ya hituwe: 'Pakaddonglon yun tatagun holag Israel, nan Ap-apu takun hi Apu Dios ya abuy Ap-apu. ³⁰ Hiya ya abuy umanhan an pinhodon taku ya am-in di nomnomon ya hay aton, ya inomnom am-in ke hiya.' ³¹ Hay mikadwa ya 'Pinhodon yuy ibba yun tagu umat hi pamhod yuh adol yu.' Datuwen duway umanhan am-in nah Tugun Apu Dios." ³² Kanan nan muntuttuduh Tugun Moses di "Makulug hinaen kinalim Apu. Maid di udum hi Ap-apu taku hin bokon hi Apu Dios ya abu ya maid di udum an Dios mu hiya ya abu. ³³ Mahapul an hiyay pakappinhodon

taku ya pinhodon taku damdamay ibba takun tagu umat hi pamhod takuh adol taku. Datuwey umanhan mu nadan nganne dadiyen iappit ke Apu Dios.”³⁴ Inilan Jesus an naawatan nan tagu ot kananan hiyay “Tuwen inilaom di ine-en di pun-ap-apuwan Apu Dios.” Nagibbuh tuwe ya waday oha on bumaba-in an mamagbagan Jesus.

Hi Kristo ya bokon ya abu holag David, mu hi Apu na damdama

(Mateo 22:41-46; Lucas 20:41-44)

³⁵ Handih muntuttuduh Jesus nah Templo ya kanana nadah tataguy “Nganney kibalanan nan kanan nadan muntuttuduh Tugun Moses an hi Kristo ya holag din hi David? ³⁶ Handi ya impanomnom nan Espiritun Apu Dios ke David hituwen kinalina:

‘Kanan Apu Dios nah Apuk di: Umbun kah winawwan ku inggana paka-apputok am-in nadan buhul mu.’[†]

³⁷ Nomnomon yu ke, deket kanan David di hi Apu nah Kristo, nganney innunan hi Kristo ya holag David?”

Am-in nadan tatagun naamung ya pinpinhod dan dongdonglon nan kalkalyon Jesus.

Hay gaga-ihon pangien nadan muntuttuduh Tugun Moses

(Mateo 23:1-36; Lucas 20:45-47)

³⁸ Kanan bon Jesus ke diday “Nomnomon yu tun kalyok ta adiyu iun-unud nadah muntuttuduh Tugun Moses. Dida ke ya mumbulwati dah andukket imatunan di tatagu didan mittulu da peman. Ya pinhod dan abun pitpitbal nah malkadun kawad-an di dakol an tatagu. ³⁹ Ya pinhod da bon umbun hi ubunan di madayaw an taguh simbaan ya nah waday hamul. ⁴⁰ Ya deke bot mundasal da ya dukkadukkayon dat hay panibon di tatagun dida ya kay makakullug an makaphod da yaden deman ot an hauhaulon da nadan nabalun binabait pun-ala day limmu da. Hidiyey gapunan nahalman di ahi pangastigun Apu Dios ke dida.”

Hay indat nan nabalun babai

(Lucas 21:1-4)

⁴¹ Inumbun hi Jesus nah dommang di pangiamungan dah pihhu nah Templo ot ang-ang-angona nadan tatagun pun-ihad day pihhu dah di ya dakol day kakadangan an ongal an pihhuy pun-ihad da. ⁴² Immali nan ohan nakawwotwot an nabalun babai ya dudduwan hepeng di inha-ad na. ⁴³ Inayagan Jesus nadan disipulosna ot kananan diday “Nomnomon yu tun kalyok an hanan duwan hepeng an inha-ad nan babai ya nabalbalol mu nan inha-ad nadan

[†] **12:36** 12:36 Psalm 110:1

udum ⁴⁴ te nan inha-ad da ya hidiyey hinawwal da. Mu nan nawotwot an babai ya am-ammunah diyen pihhuna, mu inhanakul nan inha-ad hidiyen am-in.”

Hay nangipainilaan Jesus hi kapa-iyen nan Templo ya hay ahina punholholtapan hi udum hi algo
(Mateo 24:1,2; Lucas 21:5,6)

13

¹ Handih puntayanan da Jesus nan Templo ya kanan nan ohan disipulos nay “Apu, tibom ke, maphod hantun Templo ya hantudan batun ingkapyu da.” ² Kanan Jesus di “O, maphod tun tibtibbon yu, mu hi udum hi algo ya ahi mapain am-in ta maid di ohan batun munnanong nan niha-adana.”

³ Indani ya um-umbun hi Jesus nah Bilid an Oliba nah dommang nan Templo ya imme da Pedro, hi James, hi Juan ya hi Andres hi kad-ana ot ab-abbu dah di ya kanan dan hiyay ⁴ “Kalyom ke dakami hin kakon-anay ahi kaatan datuwen kinalim. Ya hin nganney ahimi pangimatunan hi kaatan tuwe ya nadan udum an maat.”

⁵ Ot ituttudunay mipanggep kediyeen kananay “Halipatan yu ta adi kayu mahaul ⁶ te dakol di ahi umalin kanan day didah Kristo ta dakol day ahi mahaul. ⁷ Ya ahiyu donglon di gubat hi kabobboble, nih-up ya nidawwi, mu adi kayu tumakut. Datuwey ahi ma-ma-at, mu bokon hidiyey kapoppogan di luta. ⁸ Am-in di kabobboble ya ahida munggugubat, ahi wadaday kolyog ya bitil. Datuwey ahi kilappuwan di ligat.

⁹ Halipatan yu bo te ahi dakayu dopapon ta ie dakayuh punhumalyaan di Judyu ya edakayu punhoplat nadah simbaan. Ahi dakayu bo ipataddog hi hinangngab di gobernador ya nadan udum an ap-apu gapuh pangulug yun ha-on, kediyeen ahiyu pangipainilaan ke dida hi mipanggep ke ha-on. ¹⁰ Mahapul an mipainilah kabobbobleh tuwen pangi-en Apu Dios ta ahi madatngan di kapoppogan di luta.

¹¹ Deket dopapon dakayu ta edakayu humalyaon ya adi kayu madanagan hi ihumang yu te hay ahiyu kalyon kediyeen ya malpuh Espiritun Apu Dios, bokon hi nomnom yu.

¹² Ya kediyeen tiempo ya hay tulang ya hiyay mangipipateh tulangna, hay ammod ya hiyay mangipipateh imbabalena ya athidi boy imbabalena hiyay mangipipateh ammod na.

¹³ Ahi dakayu hihingngitan am-in hi tatagu gapuh pangulug yun ha-on. Mu nan mangippol hi punholholtapan ya adina iwalong di pangulug nan ha-on inggana magibbun am-in datuwe ya ahi mihwang.”

Hay mipanggep nah katatakut
(Mateo 24:15-28; Lucas 21:20-24)

¹⁴ Kanan bon Jesus di "Ahiyu tibon nan himpappangen balawon Apu Dios an mihaad nah bokona kiha-adan.* (Dakayun mamidbid ketuwe ya mahapul an maawatan yu.) Hantuh ahi mumpatiboh tuwe ya am-in di tataguh kabobbobled Judea ya ahida bumtik nadah bilid. ¹⁵ Hanan tagun wadah dolan di balena ya mahapul an adi humgop an e umalah ngunut na, mu bumtik ot ya abu. ¹⁶ Athidi bo nah tagun wadah payon mahapul an adi umanamut an e mangalah bulwatina, mu bumtik ot ya abu. ¹⁷ Kediye bo ya mahmok nadan binabain himmiga ya nadan waday golang da. ¹⁸ Mundasal kayun Apu Dios ta adi mipaddih ahi kotolan ¹⁹ te dadiyen ahi maat ya nakahhalman an abu mu nadan nalana-u nipalpun dih nunlutuwan Apu Dios hi luta ingganad uwani, mu nagibbu ke mo kayah diye ya maid moy athidi. ²⁰ Mu gapu nadah tatagun pinilin Apu Dios ya kinaananay algon punligligatan di tagu te gulat nat uggena in-athidi ya maten am-in di tagu.

²¹ Wadaday tatagun ahida kanan di 'Tibon yu, deyah Kristo!' weno 'Wadah dih Kristo!' mu adiyu kaya kulugon. ²² Kalyon da dadiye te wadaday tatagun ahida kanan di didah Kristo weno kanan day profetas da, mu adi kaya makulug. Dakol di ahida ipatibon umipamodwong ta patnaan dan haulon nadan tatagun Apu Dios, mu adinadaman mahaul da. ²³ Kinali halipat-an yu ot deyan kinalik ke dakayu.

Hay ahi bo aliyen Jesus
(Mateo 24:29-31; Lucas 21:25-28)

²⁴ Hantuh kagibbuwan am-in datuwen ahi maat ya tumapol di algo ya bulan. ²⁵ Ya mag-a nadan bibittuwon ta maid di potok na. ²⁶ Deket magibbuh tuwe ya hantuh ahik aliyen an Panguluwan di tagu ya ahiyak tibon nah kulabut an matiboy ongal an kabaalak ya dayaw ku. ²⁷ Ahik itud-ak nadan anghel kut eda amungon nadan napilin tatagun Apu Dios hi kabobboble tuh luta.

Hanan kaiw an fig
(Mateo 24:32-35; Lucas 21:29-33)

²⁸ Inila taku an deket mamuddal di tubun nan kaiw an fig ya nih-up di tialgo. ²⁹ Athidi hantuh ahik aliyen an deket ma-ma-at am-in tun kinalik ya inila yun gagala moy aliyak. ³⁰ Nomnomon yuh tuwe! Am-in datuwen kinalik an ahi maat ya ahi akhupan di udum ke dakayu te adida ni-an

* **13:14** 13:14 Tibon yuy Daniel 11:31 ya 12:11, Mateo 24:15

mate yaden maat datuwe. ³¹ Ahi mama-id di kabunyan ya luta, mu hay kalik ya munnanong ta nangamung.

Maid di ohan nanginilah aliyen Jesus

(Mateo 24:36-44)

³² Maid di ohan nanginilah aliyak takon nadan anghel hi langit ya ha-oy an Imbabalen Apu Dios ya uggek damdama inilay aliyak. Te hi Aman hi Apu Dios ya abuy nanginila. ³³ Kinali halipat-an yu ta mundadaan kayu te ugge inila hin kakon-anay aliyak. ³⁴ Umat nah ohan tagun e mumbaatan iukod nay balena nadah muttatyuna. Waday oha on midatan hi ngununa. Kalyona nah mun-adug hi panton ihamad nan mungguwalya.”

³⁵ Kanan bon Jesus di “Halipat-an yu te maid di maptok hi kibangngadak umat kediyen tagun adi mainila hin hi mahmahdom, hi gawan di hilog, hi talan-uwan di manuk weno hi biggatnay kibangngadana. ³⁶ Athidi bon ha-oy an maid di maptok di ahik kibangngadan. Nganne nin hin akhupan dakayun ugge nundadaan? ³⁷ Hituwen pungkalik ya bokon dakayu ya abuy pangalyak, mu hi am-in di tagu, kinali halipat-an yu.”

Hay planun nadan buhul Jesus hi pamatayan dan hiya

(Mateo 26:1-5; Lucas 22:1,2; Juan 11:45-53)

14

¹ Duway algo mo ya madatngan nan Piyestan di Nalauwan di Anghel Apu Dios ya Piyestan di Tinapay an ugge naha-adan hi yeast. Hanadan ap-apun di padi ya nadan muntuttuduh Tugun Moses ya inhumangan da hin nganney innun dan mangidalunun mampap ke Jesus ta pipate da. ² Mu kanan day “Adi taku ipaddid uwanin piyesta te indani ya gumulu day tatagu.”

Hay nangiduyagan nan babaih nakangnginan lana ke Jesus

(Mateo 26:6-13; Juan 12:1-8)

³ Handih mangmangngan da Jesus ad Betania hi balen da Simon an hiya nan munggangpu ni-an di adol na ya immali on babai an inodnanay ohan butilyan naha-adan hi nakangnginan bangbanglun lanan kanan dan nard. Linukatana ot iduyag na nah ulun Jesus. ⁴ Hanadan udum an tatagun wadah di ya adin abuy boh-ol da nah babain kanan day “Ayyokah diyen bangbanglun lana. ⁵ Gulat nat nigattang ya ongal ot an pihhun midat nadah nawotwot.” Namahig di pangali dan hiya.

⁶ Mu kanan Jesus ke diday “Nangamung pen hiya. Tipet athinay pangali yun hiya? Hidiyen inat nan ha-on ya maphod. ⁷ Hanadan nawotwot ya damanan baddangan yu dida te wadadat nangamung takon di ngannen tiempo. Mu ha-oy ke ya adiyak makihkihtun dakayu ta nangamung. ⁸ Hantun babai ya inat nay maat na. Hidiyen nangiduyaganah lana ke ha-on ya kay na indadaan di adol kun milubuk. ⁹ Nomnomon yuh tuwe. Am-in hanadah boblen kipainilaan di kalin Apu Dios ya ahi makalkaliy inat nan ha-on an panginomnoman ke hiya.”

Hay nangabulutan Judas hi pangihdulanan Jesus

(Mateo 26:14-16; Lucas 22:3-6)

¹⁰ Indani ya immeh Judas Iskariote an oha nadah himpulut duwan disipulos Jesus hi kad-an nadan ap-apun di padi ot e makihummangan mipanggep hi pangipadpapan dan Jesus. ¹¹ Ya maan-anla da ot kalyon dan hiyan idatan dah pihhu. Nipalpun diye ya hahalipat-anay pangipadpapanan Jesus.

Hay nanganan da Jesus ya nadan disipulosna kediyen Piyestan di Nala-uan di Anghel Apu Dios

(Mateo 26:17-25; Lucas 22:7-14,21-23; Juan 13:21-30)

¹² Handih namangulun algon di Piyestan di Tinapay an ugge naha-adan hi yeast an kediyen algoy pangiappitan da nah kalnero an hamulon dah panginomnoman da nah Nala-uan di Anghel Apu Dios ya kanan nadan disipulos Jesus di “Daanay emi pundadaan hi etaku panganan tuh piyesta?” ¹³ Kanan Jesus nah duwan disipulos nay “Ume kayu nah boblet deket tibon yu nan tagun nun-agtuh buwod ya unudon yu inggana nah balen hogpana. ¹⁴ Kanan yu nah kon baley ‘Kanan nan Ap-apu takuy daanay panganan min nadah disipulos ku hantuh piyesta?’ ¹⁵ Ya ituddu nan dakayu nan ongal an kuwartu nah mikadwan gladu an dehdin am-in di mahapul taku. Hidiy eyu pangidadaan hi kanon taku.”

¹⁶ Ot ume da nan duwan disipulosna ya makulug peman nan kanan Jesus ot idadaan day kanon da kediyen piyesta.

¹⁷ Mungkahilong kediyen ya dimmatong da Jesus ya nadan disipulosna. ¹⁸ Handih mangan da ya kananay “Hituwey kalyok, waday ohan dakayun ahi mangihdul ke ha-on. Dehtud uwanin makikan ke ditaku.” ¹⁹ Dingngol dah diye ya mahakit di nomnom da ya waday oha on kananay “Kon ha-on?” ²⁰ Himmumang hi Jesus an kananay “Hay ohan dakayun himpulut duwan makikan ke ha-on an pakitam-ol nay tinapay na tuh malukung. ²¹ Ha-oy an Panguluwan di tagu ya ahiyak patayon ta umannung nan impitudok Apu

Dios, mu mahmok an abu nan tagun mangihdul ke ha-on. Kudukdulnay ugge nitungo.”

Hay panganan nah tinapay ya panginuman nah mainum hi panginomnoman hi natayan Jesus

(Mateo 26:26-30; Lucas 22:15-20; 1 Corinth 11:23-25)

²² Kediyeen mangan da ya inalan Jesus nan tinapay ot mumpasalamat ke Apu Dios. Pinani-ang na ot ikap-ong nan dida ot kananay “Alan yu ta kanon yu, hituwey adol ku.” ²³⁻²⁴ Nagibbuh diye ya inalana nan basun natalwan hi mainum ot mumpasalamat bon Apu Dios. Indat nan dida ot kananay “Hituwey dalak an tumodtod ta kipaannung nan balun nakitobbalan Apu Dios an kiphodan di tagu.” Ot uminum dan am-in. ²⁵ Ya kanana boy “Kalyok ke dakayu, adiyak mo uminum ketuwen mainum inggana hantuh ahik panginuman nah hinnatkon an mainum hidih pun-ap-apuwan Apu Dios.”

²⁶ Nagibbuh diye ot mungkanta dah pundayaw dan Apu Dios ot ahida umen nah Bilid an Oliba.

Hay nangalyan Jesus hi pangihautan Pedro an inila nah Jesus

(Mateo 26:31-35; Lucas 22:31-34; Juan 13:36-38)

²⁷ Indani ya kanan Jesus ke diday “Am-in kayu ya ahiyak punhintatayyanan. Hidiyey umannung nan impitudok Apu Dios an kananay ‘Pipatek nan mumpattol hi kalnerot miwahit nadan kalnero.’ ²⁸ Mu hantuh kamahuwak ya mamanguluwak an umed Galilee ta ahi kayu miunud.” ²⁹ Mu kanan Pedroy “Takon di taynan daka hantudah iibbak ya adi daka taynan ke ha-on.” ³⁰ Mu kanan Jesus ke hiyay “Kalyok ke he-ah tuwe, ad uwanin hilong ya mumpitlun ihaut mun kanam di uggeyak inilan he-at ahi pidwan tumalan-unwan di manuk.” ³¹ Mu kanana ot ya abuy “Takon nin di makikateyak ke he-a ot adinadaman ek kanan di ugge daka inilan ha-on.” Ya am-in nadan disipulos ya athidiy kinali da.

Hay e nundasalan Jesus ad Getsemani

(Mateo 26:36-46; Lucas 22:39-46)

³² Imme dad Getsemani ot kanan Jesus ke diday “Mihtu kayu ta eyak mundasal.” ³³ Ammuna da Pedro, hi James ya hi Juan an ingkuyug na. Hi Jesus ya u-umyung ya mahakit di nomnom na. ³⁴ Kananan diday “Dehtun namahig di hakit di nomnom kun kayak mate. Mihtu kayu ni-an ya adi kayu mahuyop ta ib-ibbaanak.”

³⁵ Imme nah e-elena ot munlukbub an mundasal ta adi maat hidiyen punholholtapana. ³⁶ Kananah dasal nay

“Ama, he-a ya ongal di kabaalam an damanan atom amin. Daan mo anhan ta adi maat hidiyen ek punholholtapan. Mu nangamung ka, hay pinhod muy maunud, bokon hay pinhod ku.”

³⁷ Ot mibangngad hi kad-an nadan disipulosna ya nakahuyop da, ot kanan Pedroy “An nahuyop ka, Simon? Kon adi kayu pakaippol hi hinuyop yu takon di hin-oras ya abu?”

³⁸ Kanana bon diday “Halipat-an yu ya mundasal kayu ta adi kayu mahaul an munliwat. Inilak an pinhod yun mangununud, mu makudang di kabaalan yu.”

³⁹ Imme bo ot e mundasal an hidiye boy indasal na. ⁴⁰ Nibangngad boh kad-an nadan disipulosna, mu nakahuyop da bo. Namahig an adida pakaippol hi hinuyop da. Binanguna dida, mu uggeda inilay kalyon dan hiya.

⁴¹ Handih pitlunan nibangngadana ya kanan diday “Kon ito-ol yuy huyop? Bumangun kayu mo te nadatngan di pamatayan nadan nungkaliwat an tatagun ha-on an Panguluwan di tagu. ⁴² Makayu ta etaku damuwon dida. Deyan mangali nan nangihdul ke ha-on!”

Hay namaludan dan Jesus

(Mateo 26:47-56; Lucas 22:47-53; Juan 18:3-12)

⁴³ Nanongnan mungkalkallih Jesus ya dimmatong hi Judas an oha nadah himpulut duwan disipulos nan ibbana nadan intud-ak nadan ap-apun di padi ya nadan muntuttuduh Tugun Moses ya nadan mangipangpanguluh Judyun numpun-odon dah ispada ya bakdung an e mampap ke hiya. ⁴⁴ Hi Judas ya tinuguna tuwali nadan ibbanan kananay “Ahiyu imatunan nan etaku dopapon te ahik awalon. Deket inawal ku ya umali kayu ta alan yu ya pakagguwalyaan yuh eyu pangieyan.”

⁴⁵ Immeh Judas hi kad-an Jesus ot kananay “Apu, immali kami.” Ya inawal na. ⁴⁶ Ot ume nadan ibban Judas ot baludon dah Jesus. ⁴⁷ Hanan ohan muntattaddog an disipulosna ya inuknut nay ispada na ot palangona nan ohan muttatyun di natag-en padi ya nan inga nay napalang.

⁴⁸ Kimmalih Jesus an kanan diday “Tipet kah-in di ekayu mun-odon hi ispada ya bakdung an mampap ke ha-on? Kon nakabahhulanak? ⁴⁹ Kabigabigat on wadaak nah Templo an muntuttudun dakayu ya tipet uggeyak dimpap? Mu takombo, te mahapul an umannung nan impitudok Apu Dios.” ⁵⁰ Am-in da nan disipulosna ya binumtik dan tinaynan dah Jesus.

⁵¹ Wada on ohan kat-agun lalakin in-awako na ya abuy ulon miun-uunud ke Jesus an eda ot dopapon, ⁵² mu

binumtik an maid di nihanih adol na te linapdit dah diyen ulona.

Hay nahumalyaan Jesus hi hinangngab nadan ap-apun di Judyu

(Mateo 26:57-68; Lucas 22:54,55,63-71; Juan 18:13,14,19-24)

⁵³ Ot iedah Jesus nah balen nan natag-en padi. Wadadah din am-in nadan ap-apun di padi ya nadan mangipang-panguluh Judyu ya nadan muntuttuduh Tugun Moses. ⁵⁴ Niunuunud hi Pedro, mu ugge nih-up te nihaad nah dola. Nakib-un hanadah guwalya ot makian-annidu.

⁵⁵ Hanadan ap-apun di padi ya am-in nadan ibbadan konsehal di Judyu ya tagan day mahma nadah tatagu hi mabalin an ipabahul dan Jesus ta pangigadulan dan mamaten hiya. Mu maid di mahamak da. ⁵⁶ Dakol day nuntistiguh langkak mipanggep hi inat na, mu adi mun-uunnud di kalyon da.

⁵⁷⁻⁵⁸ Wadada nan nunlangkak an kanan day “Dingngol miy kinalin Jesus an kananay pa-iyona nan Templo, mu mala-uy tulun algo ya hannotana kanuh oha bon Templon ugge kinapyan di tagu.” ⁵⁹ Mu takon di datuwen nuntistigu ya adi mun-uunnud di kalyon da.

⁶⁰ Timmaddog nan natag-en padi ot kananan Jesus di “Kon makulug datuwen ipabahul da? Nganney panumang mu?”

⁶¹ Mu op-opyah Jesus an adi kumali. Ya kanan bon nan natag-en padiy “Kon he-ah Kristo an Imbabalen Apu Dios?”

⁶² Kanan Jesus di “Om, ha-oy, ya am-in kayu ya ahiyak tibon an Panguluwan di tagu an umbun hi winawwan Apu Dios an Kabaelasan am-in. Ahiyak bo tibon nah kulabut hantuh ahik kibangganan.”

⁶³ Kinalinah tuwe ya binik-in nan natag-en padiy bulwatinah bungot na ot kananay “Adi mahapul an waday udum an muntistigu te dingngol takuy kinalina. ⁶⁴ Deyan dingngol yuy puntaltalanganan Apu Dios. Nganney punnomnom yu?” Ya kanan dan am-in di “Mahapul an mate te numbahul.” ⁶⁵ Wadaday udum an tinuppaan dah Jesus ya hinaniyan day matana on dinuntuk dan kanan day “Dahdiy nanuntuk ke he-a?” Ya dinaw-en damdaman nadan guwalya.

Hay nangihautan Pedro an hiya ya ohan ibban Jesus

(Mateo 26:69-75; Lucas 22:56-62; Juan 18:15-18,25-27)

⁶⁶⁻⁶⁷ Nanongnah Pedro nah dolan makian-annidu nadah guwalya ya immali on ohan babain muttatyun nan natag-en padi ya inimatunanah Pedro ot kananay “He-ay ohan ibban

Jesus an iNasaret, hiyah?" ⁶⁸ Mu inhaut Pedro an kananay "Bokonak! Uggek inilah naen pungkalim." Bimmah-el hi Pedro nah alad ya timmalan-uy manuk.

⁶⁹ Tinibo bon nan babain muttatyu ot kanana nadah tataguy "Hiya kaya nan ohan ibban Jesus." ⁷⁰ Mu inhaut na bon kananay bokona ibbah Jesus. Indani bo ya kanan nadan tatagu ke hiyay "Adinadaman ihaut mu te takon di he-a ya nalpu kad Galilee." ⁷¹ Indani mo ahan ya kananay "Isapatak an takon di patayonak ke Apu Dios! Uggek man inilah naen tagun kalkalyon yu." ⁷² Nagibbun kinali nah diye ya timmalan-uy manuk an hidiyey pidwana ya ninomnom na nan kinalin Jesus ke hiya an kananay "Mumpitluy ahim pangalyan an kanam di uggeyak inila ta ahi pidwan di tumalan-uan di manuk." Ot mungkoga gapun inat na.

Hay nunhumalyaan Pilatu ke Jesus

(Mateo 27:1,2,11-14; Lucas 23:1-5; Juan 18:28-38)

15

¹ Biggabiggat nah nabiggatana ya naamung da bo nadan ap-apun di padi ya nadan mangipangpanguluh Judyu ya nadan muntuttuduh Tugun Moses ya nadan konsehal. Inhumangan day aton dan Jesus ot baludon da ot iedah kad-an Pilatu an gobernador.

² Kanan Pilatu ke hiyay "Kon he-ay patul di Judyu?" Kanan Jesus di "Deya bon hinaey kanam." ³ Ya dakol di ipabahul nadan ap-apun di padi ke hiya. ⁴ Ot kanan Pilatu ke hiyay "Nganney panumang mu? Deyan dakol di ipabahul dan he-a." ⁵ Mu adi humumang hi Jesus ya namodwong hi Pilatu.

Hay pangipipatayan dan Jesus

(Mateo 27:15-26; Lucas 23:15-25; Juan 18:39—19:16)

⁶ Deket Piyestan di Nala-uan di Anghel Apu Dios ya waday ohan oggan ipaen nan gobernador hi nikalabut, mu nangamung di pinhod di tatagun mipae. ⁷ Kediye ya wada on nikalabut an hi Barabbas an pimmate handih nakilaban dah gubilnun di Roma. ⁸ Handih naamung nadan tatagut ibaga dan Pilatuy pinhod dan mipae ⁹ ya kanan diday "An pinhod yun ipaek hantun patul di Judyu?" ¹⁰ Manuket kinalin Pilatuh diye ya inila nan maid di bahul Jesus, mu gapuh amon nadan ap-apun di padi ya impadpap da. ¹¹ Mu inhapitan nadan ap-apun di padi nadan tataguy ot hi Barabbas di ibaga dan ipaen Pilatu ta bokon hi Jesus. ¹² Imbagan Pilatu hin nganney atonan Jesus an kananay "Nganne moy atok hantuh kanan yun patul di Judyu?" ¹³ Ya

muntukuk am-in nadan tatagun kanan day “Ipatak hi krus!”
 14 Mu kanan Pilatuy “Tipe-? Kon nganney bahul tuwen tagu?” Mu pun-olot da ot ya abuy tukuk dan kanan day “Ipatak hi krus!” 15 Inun-unud Pilatu di pinhod nadan tatagu, ot hi mo Barabbas di ipaena. Hi Jesus ke ya impahoplat na ot ahina ipaboltan hanadah tindalu ta eda ipatak hi krus.

*Hay nuntaltalangkaan nadan tindalu ke Jesus
 (Mateo 27:26-31; Juan 19:2,3)*

16 Inihgop nadan tindaluh Jesus hi balen nan gobernador ot ayagan dan am-in nadan ibbadan tindalu. 17 Immala dah maingit an bulwatin umat hi bulwatin di patul ot ipabulwati dan Jesus ya nangapya dah pongot an hubit ot ipapngot dan hiya. 18 Tinaltalangkaan dan kanan day “Dayawon taku peman tun Patul di Judyu!” 19 Nunhohplat day uluna ya nuntuppaan da. Ya deke on nundukkun da ya nunyuung dan hiya. 20 Nagibbun tinaltalangkaan da ot kaanon da nan maingit an impabulwati dan hiya ot ipabangngad da nan imbulwatina, ot ieda nah eda pangipatakan ke hiya.

*Hay nipatakan Jesus hi krus
 (Mateo 27:32-44; Lucas 23:26-43; Juan 19:17-27)*

21 Wadadah dalan ya dinamu dah Simon an iCyrene an aman da Alexander ke Rufus ot ipilit nadan tindalun pahonona nan krus Jesus. 22 In-e dah Jesus nah kanan dan Golgota an hay kibalinana ya gunit di ulu. 23 Handih dimmatong dah di ya e ot painuman nadan tindaluh Jesus hi mainum an nad-uman hi mira an aga, mu adina pinhod.

24-26 Ot handih nungaway algo ya impatak da nah krus an nitudkan tuwen impabahul dan hiya: “Hituwey Patul di Judyu.” Nagibbun impatak da ot ibubunut da hin nganney alan di hin-oh-an dida nah bulwatina.

27 Wadaday duwan mangakon nipatak da damdamah krus, ohah winawwana ya nan ohah iniggid na. 28 (Hituwey immannungon din kinalin Apu Dios an nitudok an kananay “Imbilang dan nabahulan.”)

29 Am-in nadan munla-u ya munwigwigiwig dah panal-talangga dan Jesus an kanan day “Daan bo nan kanam an pa-iyom nan Templo ya bohwatom hi tulun algo? 30 Deya ot an adim baddangan di adol mut makaan ka nah krus.” 31 Takon nadan ap-apun di padi ya nadan muntuttuduh Tugun Moses ya taltalangkaan da damdamah Jesus an kanan day “Tipe nin ta binaddanganay udum ot tumagu da yaden adina kabaelan an baddangan di adol na? 32 Tibon taku ya- peman hin makaan dih nipatakana. Hituwe kanun

tagu ya patul di holag Israel an pinilin Apu Dios an Kriston mangipaptok hi tagu. Deket makaan ya kulugon taku peman." Takon nadan duwan nipatak ya taltalangga an da damdamah Jesus.

Hay natayan Jesus

(Mateo 27:45-56; Lucas 23:44-49; Juan 19:28-30)

³³ Maal-algon diye ya himmilong am-in di bobleh tulun oras. ³⁴ Indanit himbatangan ya tinumkuk hi Jesus an kananay "Eloi, Eloi, lama sabaktani?" Hay kibalinan tuwe ya "Apu Dios an Dios ku, tipet eyak inwalong ke he-a?"* ³⁵ Hanadan tatagun nangngol ke hiya ya kanan day "Donglon yu, deyan pun-ayaganah Elijah." ³⁶ Indani ya waday ohan didan nunggagalan ena itam-ol di kapo nah pimmakin mainum ot ipalat nah paul ta ipatitip nan Jesus. Kananay "Tibon taku ya- peman hin umalih Elijah an mamaddang ke hiyat makaan nah krus!" ³⁷ Indani ya tinumkuk boh Jesus ot mate. ³⁸ Kediye nate ya nakaididihhan an nahathat hanan kurtina nah Templo an nipalpuh kayangna inggana puuna.

³⁹ Hanan ap-apun di tindalun muntattaddog hi kad-an nan krus Jesus ya dingngol nay tukuk Jesus ya tinibonay inen di natayana ot kananay "Makulug peman an Imbabalen Apu Dios hituwen tagu."

⁴⁰ Wadada damdamay binabai nah nidawdawin ang-ang-angon day ma-ma-at. Wadah dih Maria Magdalena, hi Maria an inan da Joses ke James an ung-unga mu nan oha bon James ya hi Salome. ⁴¹ Niunuunud dan Jesus ya binanaddangan da handih kawadanad Galilee. Wadada boh diy udum an binabai an nakialin hiya ad Jerusalem.

Hay nilubukan Jesus

(Mateo 27:57-61; Lucas 23:50-56; Juan 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Hidiyen algoy pundadaan di Judyu te hi kabigatana ya Sabadun Tungo. Mungkahilong kediye ya immalih Joseph an iArimatea. Hiya ya ap-apun di Judyu an konsehal ya lispituwon di tatagu. Hiyay oha nadah munho-ho-od hi kadatngan di pun-ap-apuwan Apu Dios. Intulid nan immen Pilatu ot ena ibagay adol Jesus. ⁴⁴ Namodwong hi Pilatun nate moh Jesus. Inayagana nan ohan ap-apun di tindalu ot ibaga na hin makulug an nate moh Jesus. ⁴⁵ Dingngol nan makulug an nate ot iabulut nan alan Joseph. ⁴⁶ Gimmatang hi Joseph hi luput ot ena lokahon nan adol Jesus. Linibbutanah luput ot ena ilubuk hanah ka-apyan gungat hi batu. Inullina on ongal an batu ot itangob na.

* 15:34 15:34 Psalm 22:1

⁴⁷ Wadadah di da Maria Magdalena ya nan oha bon hi Maria an hi inan Jose an inang-ang day nilubukan Jesus.

Hay namahuwan Jesus

(Mateo 28:1-8; Lucas 24:1-12; Juan 20:1-10)

16

¹ Nala-u moy Sabadun Tungo ot e umala da Maria Magdalena ya hi Salome ya hi Maria an hi inan James nah bangbanglut eda ihaad hi adol Jesus.

² Kediyen biggatnan di Linggun timmimil di algo ya imme da nah gungat. ³ Wadadah dalan ya kanan di ohan diday "Dahdi nin tut-uway ahi mangaan nah nitangob nah gungat?" ⁴ Mu dimmatong da ot tibon da ya nakaan nan nitangob yaden onnggaongngal hidiyen batu. ⁵ Na-ala mo ot pamaga day hogop nah gungat ya timmakut da te tinibo da on lalakin numbulwatih mabayak an inumbun hi winawwan da. ⁶ Mu kanan nan lalakiy "Adi kayu tumakut te inilak an hi Jesus an iNasaret an nipatak hi krus di eyu hamakon, mu maid moh tu te namahuwan. Tibon yu tun nibakilangana. ⁷ Ekayu ot ya abut eyu kalyon hanadah disipulos nah tuwe, namam-a ke Pedro: 'Mamanguluh Jesus an umed Galilee ya ahiyu tibon hidin hidiye tuwali din kinalinan dakayu handi.'" ⁸ Pinghanadi ya binumtik dan munggayayonggong dah takut da. Uggeda kinalih tataguh diye te hay takut da.

Hay numpatib-an Jesus ke Maria Magdalena

(Mateo 28:9,10; Juan 20:11-18)

⁹ Handih namahuwan hi Jesus hi biggabiggatnan di Linggu ya hi Maria Magdalena di namangulun numpatib-ana. Hiya handin nahikpan an kinaan Jesus di pitun dimonyon nihkop ke hiya. ¹⁰ Imme ot ena kalkalyon di mipanggep kediye nadah u-umyung an disipulos Jesus. ¹¹ Kinalin Maria an namahuwan hi Jesus ya tinibona, mu adida kulugon.

Hay numpatib-an Jesus nadah duwan disipulosna

(Lucas 24:13-35)

¹² Handih mange nadan duwan disipulos Jesus an nalpu-dad Jerusalem ya numpatiboh Jesus ke dida, mu uggeda ni-an inimatunan. ¹³ Nibangngad datuwen disipulos ot eda kalyon hanadah udum, mu adida kulugon.

Hay numpatib-an Jesus nadah himpulut ohan disipulosna

(Mateo 28:16-20; Lucas 24:36-49; Juan 20:19-23; Apostoles 1:6-8)

¹⁴ Indani ya numpatiboh Jesus nadah himpulut ohan disipulosna handih mangan da. Binoh-olana dida te maid di pangulug da ya uggeda kinulug di kalin nadan nanibo an hiya ya matagu.

¹⁵ Kananan diday “Ume kayuh kabobboble ta eyu itutuduh katagutaguy mipanggep hi inat kun kiphodan di tagu.

¹⁶ Hay tagun mangulug ta mumpabonyag ya mihwang. Mu nan adi mangulug ya makastigu. ¹⁷ Hay pangimatunan hanadah mangulug ya nah kabaelan dan mangaan hi nihkop gapuh pangulug dan ha-on ya nah kabaelan dan mangikalih nunhihinatkon an kali. ¹⁸ Takon di odnan day ulog ya adida makalat ya takon di waday inumon dah kodot ya adida mate. Deket dapaon day mumpundogo ya makaan di dogoda.”

Hay timmalakdangan Jesus hi langit

(Lucas 24:50-53; Apostoles 1:9-11)

¹⁹ Ginibbun Apu Jesus an kinalih diye ot tumalakdang hi langit ot umbun hi winawwan Apu Dios.

²⁰ Hanada ken disipulosna ya eda nuntuttuduh kabobboble ot baddangan Apu Dios didan mangat hi pangimatunan hi ongal an kabaelanat kitib-anan makulug di ituttudu da.

HAY IMPITUDOK APU DIOS KE LUCAS MIPANGGEP KE JESUS

¹⁻⁴ Teofilo, inilak an dakol day nangitudok hi mipanggep ke Jesus ya nan pangi-ena. Ya hay intudok da ya nadan dingngodingngol min itanuttudun nadan tatagun nanibo nadah inat Jesus nipalpu handih lappunan nuntut-tuduwana. Gapu te takon di ha-oy ya impakammahmahak ot pakainillaok am-in di makulug mipanggep ketuwe ya ninomnom kun itudok ke he-at inilaom di makulug an nituttudu.

Hay nipainilaan di kitungawan Juan an mumbonyag

⁵ Handih tiempon di numpatulan Herod ad Judea ya wada din padin di Judyu an nungngadan hi Sakalia. Hanadan padin di Judyu ya nunhihinnatkon di ngadan di grupu da. Hi Sakalia ya nid-um hanadah kanan dan Abijah. Takon nan inayanan hi Elisabet ya holag din hi Aaron an padin dih done. ⁶ Didan himbale ya makangngun-unud dah tugun Apu Dios, kinali matbal dan hiya. ⁷ Mu maid di imbabaleda te adi pakaimbabaleh Elisabet. Oha bo ya nain-ina mo ya naam-ama mo damdamah Sakalia.

⁸ Ohan algo ya mungngunuh Sakalia nah Templo te nadatngan di tiempon di pungngunuwan nadan padin nid-umana. ⁹⁻¹⁰ Hanah pangi-eda ya ibubunut da hin dahdiy muntolog nah insenso ya hi Sakaliay nabunut. Hinum-gop nah Templo ot tolgana nan insenso yaden mundasal damdama nadan tatagu nah dola.

¹¹ Kediye ya numpatibo on anghel Apu Dios ke Sakalia an timmaddog nah winawwan di altar an niha-adan di insenso. ¹² Handih tinibona nan anghel ya timmakut ya uggena inilay atona. ¹³ Mu kanan nan anghel ke hiyay "Adika tumakut, Sakalia. Immaliyak ta kalyok ke he-an dingngol Apu Dios di dasal mu. Hi Elisabet an inayam ya ahi mun-imbabaleh lalaki. Ya ahiyu ngadanan hi Juan. ¹⁴ Mun-am-amlong kayu hi kitungawana ya athidi bo nadah udum an tatagun mun-am-amlong da. ¹⁵ Hiya ya ahi makatbal ke Apu Dios, adi uminum hi baya ya nadan udum an bumutong. Ya mipalpuh kitungawana ya hay Espiritun Apu Dios di mangipaduttuk ke hiya. ¹⁶ Hanadan ahina ituttuduy gumapuh pumbangngadan di dakol an holag Israel ke Apu Dios. ¹⁷ Te hiyay ahi mangidadaan hi tatagun mangabulut nah ahi itud-ak Apu Dios. Hiya ya ahi umat handin profetas an hi Elijah te wadan hiyay kabaelan di Espiritun Apu Dios.

Ahina tutuduwan nadan aammod ta mumbangngad di pamhod dah imbabale da ya ahina tugunon nadan mangohe ta iphod day pangi-eda.” Hituwey kinalin nan anghel ke Sakalia mipanggep nah ahi iimbabalen Elisabet.

¹⁸ Mu kanan Sakaliay “Nganney innuk an mangulug ketuwen deyan naam-amaak ya nain-ina nan inayak?” ¹⁹ Ya hinumang nan anghel an kananay “Ha-oy hi Gabriel an muttatyun Apu Dios. Intud-akak ke hiya ta kalyok ke he-a tun maphod an maat ke dakayu. ²⁰ Mipalpud uwani ya adika pakakali inggana mitungo nan imbabale yu te uggem kinulug tun kinalik. Hituwe ya umannung hantuh algon gintud Apu Dios.”

²¹ Hanadan tatagu nah dola ya hahad-on dah Sakalia an kanan day “Tipet mihakhaad hi Sakalia nah bohongna?” ²² Indanit limmah-un ya adi pakakalin abunay isinyas nay pinhod nan kalyon. Kediye ya naawatan nadan tatagun waday numpatibon hiya nah bohongnan di Templo.

²³ Nagibbuy ngununa nah Templo ot umanamut hi baleda. ²⁴ Indani ya immannung an nawadaan hi Elisabet ot mitmittaluh bale dah liman bulan. ²⁵ Kananah nomnom nay “Maphod ahan ta athituy inat Apu Dios ta maid moy gumapuh ek kibabainan.”

Hay nipainilaan di kitungawan Jesus

²⁶ Nala-uy onom an bulan nipalpu handih numpatib-an nan anghel ke Sakalia ya intud-ak bon Apu Dios hidiyen anghel an hi Gabriel hidid Nasaret ad Galilee ²⁷ ta wada damdamay ena kalyon nah babain hi Maria an nitbin Joseph an holag din hi David. ²⁸ Imme nan anghel hi kad-ana ot kananay “Maria, immaliyak an mangalin binendisyonan dakan Apu Dios ya hiya ya wada ke he-a.”

²⁹ Namodwong ya nabulun hi Maria ot numanomnom hi kibalinan nan kinalin nan anghel. ³⁰ Ya kanan nan anghel ke hiyay “Adika tumattakut, Maria, te makaulleh Apu Dios ke he-a. ³¹ Ahika mawadaan ta mun-imbabale kah lalaki ya ahiyu ngadanan hi Jesus. ³² Hiya ya madayaw ya mangadanan an Imbabalen Apu Dios an Katagtag-ayan. Ya nan kinapatul din ammod nan hi David ya ahi ipaboltan Apu Dios ke hiya ³³ ta ahi pumpatul ta nangamung nadan holag Jacob.”

³⁴ Kanan Maria nah anghel di “Nganney innuk an mawadaan an maid di inayak?” ³⁵ Hinumang nan anghel an kananay “Ipaalin Apu Dios nan Espiritunat hay ongal an kabaelanay mangat ta mawadaan ka. Hituwey gapunan hidiyen ungan makaphod an abu ya ahida kalyon di Imbabalen Apu Dios. ³⁶ Hi Elisabet an ibam an kanan day

adi pakaimbabale ya nawadaan mon mikan-om ad uwaniy bulana takon di nain-ina. ³⁷ Hituwey kitib-anan hi Apu Dios an ongal di kabaelana ya damanan atonan am-in.” ³⁸ Ot kanan Mariay “Takombo, abulutok hinaen kinalim te muttatyuwak ya abun Apu Dios. Hana ot ta umannung hinaen kinalim.” Kinali nah tuwe ot tayanan nan anghel.

Hay nangidung-owan Maria ke Elisabet

³⁹ Indani ya nundadaan hi Maria ot gal-anan ume nah mabilid an bobled Judea. ⁴⁰ Immeh balen da Sakalia ke Elisabet ot kananan Elisabet di “Immaliyak an mangidung-o ke he-an iba.” ⁴¹ Kediyeen dingngol Elisabet di kalin Maria ya kimmobol nan golang hi putuna. Ya impaduttuk di Espiritun Apu Dios hi Elisabet ⁴² ot oltonay kalinan kananan Mariay “Hi am-in an binabai ya he-ay pakaullayan Apu Dios ya athidi bo nah ahim iimbabale. ⁴³ Maka-an-anlaak te immali ka. Mu kon dahdiyak ahan an em idung-o, yaden he-ay ahi mangitungo nah Ap-apu taku? ⁴⁴ Hanah nangngolak hi kalim ya kimmobol tun golang hi putuk hi anlana. ⁴⁵ Inilak an maka-an-anla kan mangulug an umannung nan kinalin Apu Dios.”

Hay kantan Mariah pundayaw nan Apu Dios

⁴⁶ Kanan Mariay “Dayawok hi Apu Dios. ⁴⁷ Maka-an-anlaak te hi Apu Dios di mangihwang ke ha-on. ⁴⁸ Takon di nababaak an tagu ya ninomnomak ni-mon muttatyuna kinali mipalpud uwani ya kalyon di tataguy nidatanak hi pun-amlongak ⁴⁹ gapu ketuwen inat Apu Dios an ongal di kabaelana ya makaphod an abu. ⁵⁰ Hiya ya homkonan am-in nadan mangun-unud ke hiya ya nadah mitun-ud an holag da. ⁵¹ Impatibo nay ongal an kabaelana nadah inat na ya nun-iwahit na nadan mumpahhiyan tatagun gaga-ihoy nomnom da. ⁵² Kinaana nadan ap-apu hi pun-ap-apuwan da ot nadan nawotwot an tataguy impatag-e na. ⁵³ Ya indat nay mahapul nadan maagangan an tatagu, mu hanada ken kakadangyan ya intud-ak na didan maid di indat na. ⁵⁴ Ditakun holag Israel an muttatyuna ya binaddangan ditaku. ⁵⁵ Ya himmok nat nangamung hi Abraham ya ditakun holag na ot ipaannung nay kinalina handidah aammod taku.”

⁵⁶ Nakiha-ad hi Maria ke Elisabet hi tulun bulan ot ahi umanamut hi baleada.

Hay nitungawan Juan an mumbonyag

⁵⁷ Nadatngan di puntungawan Elisabet ya lalakiy intungona. ⁵⁸ Am-in nadan hinag-on da ya iiba da ya inila dan

ongal di homok Apu Dios ke Elisabet ot makiam-amlong dan hiya.

⁵⁹ Handih mikawalun algon nan golang ya kinugit da. Kanan nadan naamung di ipangadan day Sakalia an ngadan amana. ⁶⁰ Mu kanan inanay “Bokon! Hay ngadana ya hi Juan.” ⁶¹ Kanan dan hiyay “Mu maid di tutulang yuh nungngadan hi Juan.” ⁶² Ot isinyas dan amanah hi Sakalia hin nganne y pinhod nan ipangadan. ⁶³ Nunsinyas an idatan dah puntudokana ot itudok nah tuwe “Hay ngadana ya hi Juan” ya namodwong da. ⁶⁴ Pinghanadi ya pakakali boh Sakalia ot dayawonah Apu Dios. ⁶⁵ Ya namodwong nadan hinag-on da. Am-in datuwen naat hi balen Sakalia ya nundingngol hi kabobbobled Judea. ⁶⁶ Ya am-in nadan nangngol ya nonomnomon dah tuwen kanan day “Nganne nin di ahi pumbalanan diyen golang?” Nainilan waday kabaelan Apu Dios ke hiya.

Hay panaydayaw Sakalia ke Apu Dios

⁶⁷ Impaduttuk di Espiritun Apu Dios hi Sakalia ot abigonay ahi maat an kananay

⁶⁸ “Dayawon takuh Apu Dios an kon tagu ke ditakun holag Israel te ugge ditaku kinal-iwan, mu ipaalinay mamoklah liwat taku. ⁶⁹ Hidiyen ipaalina ya ohan holag David. Hiya ya kabaelan mangihwang ke ditaku. ⁷⁰ Hituwey kitib-anan umannung din impaabig Apu Dios nadah profetas handih donen ⁷¹ ahi ditaku ihwang nadah buhul taku ya nadah tatagun humihhingit ke ditaku. ⁷² Hituwey pangipatib-anan immannung din kinali na handidah aammod takun homkona dida. ⁷³ Insapatanan Abraham an ammod takun ⁷⁴ ihwang ditaku nadah buhul takut adi taku tumakut an mangun-unud ke hiya ⁷⁵ ta adi taku maliwat ya ta maphod di pangi-e takut nangamung. ⁷⁶ Ya he-a ken imbabale ya ahida kanan di profetas daka nah Katagtag-ayan an Ap-apu te heyay mangipainilah tatagun ahi umali nan Ap-apu taku. ⁷⁷ Ahim ituttudu nadah tatagun makaan di liwat dat mihwang da. ⁷⁸ Gapuh ongal an homok Apu Dios ya itud-ak na nan ahi mangihwang ke ditaku. Ya hantuh aliyan diyen itud-ak na ya umat nah manimil an algo ⁷⁹ an pat-alanay muntatapol te ipainila nah tataguy maphod an un-unudon dat adida mihi-an ke Apu Dios. Ya ipainila nay maphod an pangi-en pangiuunundan di tatagut luminggop da.”

⁸⁰ Immongngal hi Juan ya nanomnoman ya e niha-ad nah adi maboblayan ingganay nadatngan di ena puntuttuduwan hanadah holag Israel.

*Hay nitungawan Jesus
(Mateo 1:18-25)*

2

¹ Handih hi Agustus di ap-apud Roma ya in-oldenan mumpalistan am-in di tatagu nadah boblen sinakup di Roma. ² Hay gubernador ad Syria ketuwen namangulun nunlistaan dah tatagu ya hi Quirinius. ³ Am-in di tagu ya eda numpalista nah boblen nalpuwan di aammod da.

⁴⁻⁵ Hay numboblayan da Joseph kediye ya ad Nasaret hidid Galilee, mu imme dad Betlehem ad Judea an e numpalista te hidiy boblen din ammod dan hi David. Hi Maria an nitbin hiya ya naki-e yaden ongal di putuna ⁶ ot handih wadadad Betlehem ya hidiyey tiempon puntungawana. ⁷ Ya maid di eda kiha-adan te am-in di baled Betlehem ya napnu. Ot mihaad dah allung. Nuntungoh Maria ya lalakin hidiyey panguluwan ot libbutana ot ipahuyop na nah panganan di baka.

Hay numpatib-an nan anghel Apu Dios nadah mumpattol hi kalnero

⁸ Wadaday mumpattol nah pangngel diyen boblen iadug day kalnero da nah hilong. ⁹ Indani ya numpatibo on anghel Apu Dios ke dida ya pinat-alan di dayaw nan Ap-apu takuy kad-an da ya namahig di takut da. ¹⁰ Mu kanan nan anghel ke diday “Adi kayu tumakut. Hay kalyok ke dakayu ya maphod an mangipaamlong am-in hi tagu. ¹¹ Ad uwani ya nitungon dakayu nah boblen David nan mangihwang hi tatagu. Hiyah Kristo an Ap-apu. ¹² Hituwey panginilaan yu, hanan golang an eyu tibon ya nalibbutan hi luput an nipahuyop nah panganan di baka.” ¹³ Maid maptok ya wadaday dakkodakkol an anghel an nid-um da nah ohan anghel ya pun-ikanta day pundayaw dan Apu Dios. Kanan day

¹⁴ “Madayaw hi Apu Dios hi langit ya malinggop nadan pangipatib-anah ulena tuh luta.”

¹⁵ Tinaynan nadan anghel dida ot mibangngad dah langit. Nunhuhummangan da nadan mumpattol an kanan day “Ume takunna ped Betlehem ta etaku tibon hituwen impainilan Apu Dios ke ditaku.” ¹⁶ Ginalagalaan dan imme ya tiniboda da Maria ke Joseph, takon nan golang an nahuyop nah panganan di baka. ¹⁷ Ot kalkalyon day kinalin nan anghel mipanggep nah golang. ¹⁸ Ya namodwong da

Joseph an nangngol kediye nalin nadan mumpattol. ¹⁹ Hi Maria ya nomnomnomona datuwen dingngol na. ²⁰ Hanada ken mumpattol ya nibangngad da nah pun-adugan dan daydayawon dah Apu Dios gapu nah dingngol da ya tinibo dan hidiyey immannungan nan kalin nan anghel ke dida.

Hay nungngadanan dan Jesus

²¹ Waluy algon nan golang ot kugiton da ot ngadanan dah Jesus an hidiyey kalin nan anghel ke Maria ot ahi mawadaan.

Hay nangiayan dan Jesus nah Templo ad Jerusalem

²² Nadatngan di tiempon pangun-unudan da Joseph ke Maria nah intugun Moses ot ume dad Jerusalem. In-e dah Jesus ot idawat dan Apu Dios ²³ mipuun ketuwen nitudok nah tuguna: "Am-in di panguluwan an lalaki ya midawat ke Apu Dios." ²⁴ Ya eda pay nun-appit hi duwan paloma weno duwan nagapad an balug te hituwey tugun Apu Dios an aton di babain ka-tungona.

²⁵ Hidid Jerusalem ya wada on tagun hi Simeon an maphod di pangi-ena ya makangngun-unud ke Apu Dios an hadhad-onay kihwangan di holag Israel. Wada ke hiyay Espiritun Apu Dios ²⁶ an nangipainilan hiya ya adi mate inggana tibonay umannungan handin kalin Apu Dios an kananay ahi umali nan mangihwang hi holag Israel.

²⁷ Impangulun nan Espiritun Apu Dios hi Simeon nah Templo ya wadada Joseph ke Maria an in-e dah Jesus hidit aton da nan Tugun Moses. ²⁸ Inapupun Simeon hi Jesus ot mumpasalamat ke Apu Dios an kananay

²⁹ "Apu, ad uwanin immannung nan kalin ya takon nup-
pey mateyak an muttatyum ot malinggop di nomnom
ku ³⁰ te tinibok mo tun intud-ak mun mangihwang hi
holag Israel ³¹ an hituwe tuwali din ninomnom mu an
mipainilan am-in hi tagu. ³² Hiya ya mialig dilag an
pat-alanay nomnom nadan bokon Judyu ta he-ay un-
unudon da ya ta midayaw nadan tatagum an holag
Israel."

³³ Namodwong nadan ammod Jesus kediye nalin Simeon mipanggep ke hiya. ³⁴⁻³⁵ Kanan Simeon ke diday "Hi Apu Dios di mangipaamlong ke dakayu." Ya kanan Mariay "Hituwen ungan tinuddun Apu Dios di humlun hi kakastiguwan di udum an holag Israel te kahingon da. Hiya boy humlun hi kihwangan di udum te kulugon da. Mainilan hiya ya intud-ak Apu Dios te hiyay mangipainilah mipanggep ke Apu Dios. Mu dakol day tatagun mamihul ke hiyan hidiyey kainilaan di kinagaga-ihon di nomnom da.

He-an hi inana ya ahi makahakkit damdamay nomnom mu gapu nah ahi maat ke hiya.”

³⁶ Wada damdama on naka-in-inan profetas an hi Anna an hi anak Panuel an holag din hi Asher. Nalahin ot mala-uy pituy toon ya natey inayana. ³⁷ Hiya ya nawalut opat moy toona ya nipalpuh nabaluwana ya ug-uggena tinaynan nan Templo. Mapat-al ya hilong ya daydayawonah Apu Dios ya deke on adi mangan te hay dasal di atoatona. ³⁸ Makihumhumangan hi Simeon ke da Joseph ke Maria ya dimmatong hi Anna ot mumpasalamat ke Apu Dios mipanggep ke Jesus ya pungkali nay mipanggep ke hiya an hiyay hadhad-on dan umalin mamaddang ke didan holag Israel.

³⁹ Inat da Joseph ke Maria nan Tugun Moses mipanggep hi nuntungon babai ya hay panguluwan an lalaki ot umanamut dad Nasaret ad Galilee. ⁴⁰ Mungkaong-ongal hi Jesus ya nal-ot ya nakannomnoman te hi Apu Dios di mangipaptok ke hiya.

Hay nunhamakan dan Jesus nah Templo

⁴¹ Katootoon on imme da nan ammod Jesus ad Jerusalem hin nadatngan nan kanan dan Piyestan di Nala-uan di Anghel Apu Dios. ⁴² Handih himpulut duway toon Jesus ya naki-en da amanan e makipiyesta. ⁴³ Nagibbuh diyen Piyesta ot umanamut nadan tatagu, takon nadan ammod Jesus. Mu uggeda inilan natayanan hi Jesus ad Jerusalem. ⁴⁴ Pangali da on naki-ki-en dida. Nala-uy ohan algho nundallanan da ya ininnila dan maid hi Jesus ot mahmahan da nadah ibbada. ⁴⁵ Adida pakahamak ke hiya ot mibangngad dad Jerusalem ta eda tibon hidi.

⁴⁶ Nala-uy tulun algo ya hinamak da nah Templon umumbun nah gawwan nadan naamung an muntuttuduh pangi-en di Judyun mundongdongngol on taganay mahman dida. ⁴⁷ Am-in da nan mangmangngol ya namodwong da te kabaelasan mun-awat ya nalaing an humumang. ⁴⁸ Ya namodwong damdama nadan ammod na hi naniban dan hiya. Kanan inanan hiyay “Antipet uggeka naki-en dakami? Makadannagan kamin nanamahamak ke he-a.” ⁴⁹ Hinumang Jesus an kananay “Tipet hamahamakonak ke dakayu, kon uggeyu inilan hituh balen Amay mahapul an kiha-adak?” ⁵⁰ Mu ugge naawatan nadan ammod nah diyen inhumang na.

⁵¹ Ot makibangngad mod Nasaret hi Jesus an nanongnan makangngun-unud hi tugun di ammod na. Hi inana ya

nonomnomonan am-in nadan na-na-at. ⁵² Mungkaong-ongal hi Jesus ya mungkaudman di inila na ya matbal ke Apu Dios ya hi tagu.

*Hay itanuttudun Juan an mumbonyag
(Mateo 3:1-12; Marcos 1:1-8; Juan 1:19-28)*

3

¹ Handih mikahimpulut limay toon hi nun-ap-apuwan Tiberius ya hi Pontius Pilatu di gobernador ad Judea. Hay ap-apud Galilee ya hi Herod. Hi Felipe an tulang Herod di ap-apu damdamad Itule ya ad Telakonitis. Hay ap-apud Abilene ya hi Lisanias. ² Ya da Annas ke Kaypas di natagen padin di Judyu kediye. Ketuwe damdaman tiempoy nuntuttuduwan Apu Dios ke Juan an imbabalen Sakalia nah adi maboblaysan. ³ Imme Juan hanadah kabobboblen nih-up nah Wangwang an Jordan. Ot e muntuttudun kananay "Muntutuyu kayuh liwat yu ya mumpabonyag kayu ta kal-iwan Apu Dios di liwat yu." ⁴ Ketuwen inat Juan ya immannung di intudok din hi Isaiiah an profetas Apu Dios. Kananay

"Waday ahi madngol nah adi maboblaysan an kananay 'Idadaan yu ya iphod yuy dalanon nan Ap-apu taku.

⁵ Tababon yu am-in nan nalukungan ya pundotalon yu nadan bilid. Ya iphod yun am-in nadan ad-adin dalan ya pun-andongon yu nadan ugge nun-andong.*

⁶ Ya am-in di tatagu ya ahida tibon nan itud-ak Apu Dios an mangihwang hi tagu.' "†

⁷ Dakol day tatagun mumpabonyag ke Juan, mu kananan diday "Gaga-iho kayu! Kon pangali yu on deket mabonyagan kayu ya adi dakayu kastiguwon ke Apu Dios? ⁸ Mahapul an itikod yun mangat hi gaga-iho ya hay maphod di aton yu ta kitib-anan makulug an nuntutuyu kayuh liwat yu. Adi kayu mundinol an adi dakayu kastiguwon ke Apu Dios gapu te holag dakayun Abraham. Kalyok ke dakayu, hi Apu Dios ya damanan pumbalinona hantudan batu hi holag Abraham. ⁹ Hiya ya nundadaan an mangastiguh gaga-ihon tatagu. Dida nadan tatagun mialig nah kaiw an adi maphod di bunganan malngo ta maapuyan."

¹⁰ Kanan nadan tataguy "Nganne moy aton mi?"

¹¹ Hinumang Juan didan kananay "Dakayun hindudway bulwatina, idat yuy oha nadah maid di bulwatina. Dakayun waday kanona, idatan yu nadan maid di kanon da."

* **3:5** 3:5 Hay pinhod tuwen kalyon ya mundadaan kayu an iphod yuy pangiyeyu te umali nan Ap-apu taku. † **3:6** 3:4-6 Isaiiah 40:3-5

¹² Immali nadan mun-amung hi buwis an e mumpabonyag ot kanan dan hiyay “Apu, nganne damdamay aton mi?”

¹³ Kanan Juan ke diday “Dakayu ken mun-amung hi buwis ya adiyu hawwalan di ibaga yu.” ¹⁴ Immali damdama nadan tindalu ya kanan day “Nganne poy aton mi?” Kanan Juan ke diday “Adiyu tanaktakuton di tatagu on nun-ala yuy pihhuda. Ya adi na-ala on kanan yuy nabahulan di ohan tagu hin adi makulug ya adi kayu mun-unguh boklaon yu.”

¹⁵ Kediyeen nangngolan nadan tataguh ituttudun Juan ya namam-an nonomnomon day aliyan nan kinalin Apu Dios an mangihwang hi tagu ya waday udum ke didan kanan da on hiyah Juan. ¹⁶ Mu kanan Juan di “Ha-oy ya bonyagan dakayuh danum, mu nan ahi umali ya natagtag-e mu ha-on ta takon di hay mangubad hi gakod di apatut na ya nakababbaak an mangat kediye. Ya hiya ke ya bonyagan dakayuh Espiritun Apu Dios ya hay apuy. ¹⁷ Hantuh aliyan ya appilonay tatagu, umat nah tagun muntaop an taopanay bogat ikulbung na, mu nan dugi ya gobhona nah apuy an adi mad-op.”

¹⁸ Bokon hidiye ya abuy intuttudun Juan hanadah tatagu, mu dakol damdamay intugunan dida.

¹⁹ Takon hi Herod an gobernador ya kinalyana gapu nadah gaga-ihon inat na umat hi namlowanan Herodias an inayan tulang na. ²⁰ Ot pikalabut Herod hi Juan an hidiyey kagaga-ihawan an inat na.

Hay nabonyagan Jesus

(Mateo 3:13-17; Marcos 1:9-11)

²¹ Dakol day tatagun numpabonyag ke hiya takon hi Jesus. Handih numpabonyag ya nundasal ya nabukatan di kabunyan ²² ot umali nan Espiritun Apu Dios an kay palomay angang na ot umpan hiya. Indani ya waday kimmalih langit an kananay “He-ay Imbabalek an impakappinhod ku ya mangipaamlong ke ha-on.”

Hay tonton di ammod Jesus

(Mateo 1:1-17)

²³⁻³⁸ Tulun puluy toon Jesus ot ilappunay ngununan muntuttudu. Hay tonton di aammod na ya athitu: Hay namangulu ya hi Adam an lintun Apu Dios. Nahlag hi Adam ot wadah Seth an aman Enos. Nahlag hi Enos ot wadah Cainan an aman Mahalalel. Nahlag hi Mahalalel ot wadah Jared. Nahlag hi Jared ot wadah Enoch an aman Methuselah. Nahlag hi Methuselah ot wadah Lamek. Nahlag hi Lamek ot wadah Noah an aman Sem. Nahlag hi Sem ot wadah Arpachshad an aman Cainan. Nahlag hi

Cainan ot wadah Selah. Nahlag hi Selah ot wadah Eber. Nahlag hi Eber ot wadah Peleg an aman Reu. Nahlag hi Reu ot wadah Serug. Nahlag hi Serug ot wadah Nahor an aman Terah. Nahlag hi Terah ot wadah Abraham an aman Isaac. Nahlag hi Isaac ot wadah Jacob. Nahlag hi Jacob ot wadah Judah an aman Peres. Nahlag hi Peres ot wadah Hesron. Nahlag hi Hesron ot wadah Arni an aman Admin. Nahlag hi Admin ot wadah Amminadab. Nahlag hi Amminadab ot wadah Nashon an aman Salmon. Nahlag hi Salmon ot wadah Boaz. Nahlag damdamah Boaz ot wadah Obed. Nahlag hi Obed ot wadah Jesse an aman David. Nahlag hi David ot wadah Nathan. Nahlag hi Nathan ot wadah Mattatha an nahlagan Menna an hi aman Melea. Nahlag hi Melea ot wadah Eliakim. Nahlag hi Eliakim ot wadah Jonam an nahlagan Joseph an hi aman Judah. Nahlag hi Judah ot wadah Simeon. Nahlag hi Simeon ot wadah Libay an nahlagan Matthat an aman Jorim. Nahlag hi Jorim ot wadah Elieser. Nahlag hi Elieser ot wadah Joshua. Nahlag hi Joshua ot wada Er an aman Elmadan. Nahlag hi Elmadan ot wadah Cosam. Nahlag hi Cosam ot wadah Addi. Nahlag hi Addi ot wadah Melchi an aman Neri. Nahlag hi Neri ot wadah Sealtiel. Nahlag hi Sealtiel ot wadah Serubbabel an aman Rhesa. Nahlag hi Rhesa ot wadah Johanan an nahlagan Joda an aman Josech. Nahlag hi Josech ot wadah Semein. Nahlag hi Semein ot wadah Mattatias an aman Maath. Nahlag hi Maath ot wadah Naggai. Nahlag hi Naggai ot wadah Esli. Nahlag hi Esli ot wadah Nahum an nahlagan Amos an aman Mattatias. Nahlag hi Mattatias ot wadah Joseph. Nahlag hi Joseph ot wadah Jannai an nahlagan Melchi an aman Libay. Nahlag hi Libay ot wadah Mathat an aman Heli. Nahlag hi Heli ot wadah Joseph an impun-ammot Jesus. Datuwey nuntutun-ud an aammot Jesus.

*Hay namatnaan Satanas an munhaul ke Jesus
(Mateo 4:1-11; Marcos 1:12,13)*

4

1-2 Hi Jesus ya waday Espiritun Apu Dios ke hiya handih nalpu nah Wangwang an Jordan. Impangulun diyen Espirituh Jesus nah adi maboblayan ot mihmihdih nap-at an algo. Hidiy nangipatnaan Satanas an munhaul ke hiya ta munliwat. Kediye ya nakaaggangan hi Jesus te ug-ugge nangan. ³ Kanan Satanas ke hiyay “Deket Imbabale dakan Apu Dios ya pumbalinom tun batu hi makan.” ⁴ Hinumang Jesus an kananay “Mu hay nitudok hi kalin Apu Dios ya kananay ‘Bokon hay makan ya abuy kitaguan di tagu.’ ”

⁵ In-en Satanas hi Jesus nah natag-en bilid ot pinghanadi ya impatibonan am-in ke hiya nadan pun-ap-apuwan tuh luta ⁶ ot kananan hiyay “Damanan he-ay mun-ap-apu ke datuwen am-in ta madayaw ka te nidat ke ha-on datuwet nangamungak an mangidat nah pinhod kun mun-ap-apu. ⁷ Kinali deket ha-oy di dayawom ya idat kun am-in datuwe ke he-a.” ⁸ Mu hinumang Jesus an kananay “Hay nitudok an kalin Apu Dios ya kananay ‘Hi Apu Dios ya abuy dayawon yu ya unudon yu.’ ”

⁹ In-en bon Satanas hi Jesus ad Jerusalem nah katagtag-ayan an bubung nan Templo ot kananan hiyay “Deket Imbabale dakan Apu Dios ya dumop-a ka ¹⁰⁻¹¹ ot deyan impitudok Apu Dios an kananay ‘Baalona nadan anghel ta ipaptok daka ta takon di mag-a ka ya tippaon dakat adika maliputan.’ ”

¹² Hinumang Jesus an kananay “Mu wada boy nitudok hi kalin Apu Dios an kananay ‘Adiyu patnaan hi Apu Dios.’ ”

¹³ Impatnan Satanas am-in di kabaelasan munhaul ke Jesus, mu adi pakaha-ul ot taynanat nangamung boy ahina panaulan ke hiya.

*Hay lappunah nuntuttuduwan Jesus ad Galilee
(Mateo 4:12-17; Marcos 1:14,15)*

¹⁴ Nibangngad hi Jesus ad Galilee an waday kabaelasan nalpuh Espiritun Apu Dios ot mundingngol hi kabobobleh di gapu nadah intuttudu na ya nadan inat na. ¹⁵ Nuntanuttudu nadah simbaan hidi ya tobalon am-in nadan tatagu.

*Hay nangahingan nadan kaboblasyon Jesus ke hiya
(Mateo 13:54-58; Marcos 6:1-6)*

¹⁶ Indani ya immeh Jesus hi bobledad Nasaret an naon-galana. Sabadun Tungo kediye ya immen nah simbaan te hituwe tuwaliy oggana aton ot tumaddog ta mumbidbid hi kalin Apu Dios. ¹⁷ Ya indat dan hiya nan papel an naluddun an nitudokan nan kinalin din profetas an hi Isaiah. Binokyag na ot potkonan bidbidon nan kananay

¹⁸ “Hay Espiritun Apu Dios ya wadan ha-on te ha-oy di pinili nan mangipainila nadah nawotwot nah maphod an ahi maat. Ya intud-akak an mangipainilan mibukaan nadan nibalud ya pakatibo nadan nakulap ya im-maliyak an mamaddang nadah maligatan. ¹⁹ Intud-akak bon mangipainilah datngan di tiempon pangih-wangan Apu Dios hi tagu.”

²⁰ Binidbid Jesus hituwe ot luddunona ot ibangngad na nah tagun bumadbaddang nah bohongnan di simbaan ot

umbun an muntuttudu. Am-in nadan tatagu nah simbaan ya totokkolon da ²¹ ot kananan diday “Hinaen kalin Apu Dios an dingngol yun binidbid ku ya immannung ad uwani.” ²² Am-in nadan nangngol ke hiya ya tobalon da ya nakammodwong da nah makaphod an puntuttudu na. Kanan nadan tataguy “Kon bokon hiya nan imbabalen Joseph?” ²³ Kanan Jesus ke diday “Makulug man ahan an ahiyu kalyon ke ha-on nan ab-abig an kananay ‘He-an mun-aga, agaham di adol mu. Atom hantuh numboblayam di umat nah dingngol min inat mud Kapernaum.’ ”

²⁴ Kanan bon Jesus di “Hituwey kalyok ke dakayu, makulug an hanan profetas ya adi kulugon nadan kaboblayana. ²⁵⁻²⁶ Umat ke Elijah an profetas Apu Dios handih kawadana tuh lutan waday bitil hi kabobbobled Israel te ug-ugge immudan hi tulun toon ta kagodwa. Ot dakol day kaboblayan binabain nabalun munhapul hi baddang, mu bokon diday binaddangana te nan nabalun babain bokon Judyud Salepta ad Sidon di nangitud-akan Apu Dios ke hiyan ena baddangan. ²⁷ Athidi bo dih tiempon Elisha an ohan profetas Apu Dios an dakol day ibbanan Judyun mundogon mungangkapuy adol da, mu bokon diday nangitud-akan Apu Dios ke hiya te nan bokon Judyu an hi Naaman ad Syria an athidiy dogonay nangitud-akan Apu Dios ke hiya ot kaanonah diyen dogona.”

²⁸ Handih dingngol nadan tatagu nah simbaan dadiyen kinalin Jesus ya nahalman di boh-ol dan hiya ²⁹ ot lapditan da ot ieda nah tap-on diyen bilid an numboblaysan dat eda ot ogahon nah dopla. ³⁰ Mu na-ala ya mangeh Jesus an indalanah gawwan nadan naamung an tatagu.

*Hay nangaan Jesus hi nihkop nah iKapernaum
(Marcos 1:21-28)*

³¹ Immeh Jesus ad Kapernaum ad Galilee ot kediyen Sabadu ya nuntuttudu nah simbaan. ³² Ya namodwong nadan tataguh panuttudu na te waday kalebbengana.

³³ Hidi nah simbaan ya wada on nahikpan an muntukuk. Kananay ³⁴ “Jesus an iNasaret, nganney pinhod mun aton ke dakami? Kon immali kan manadag ke dakami? Inilak hin dahdi ka. He-a nan maid di liwat na an intud-ak Apu Dios!” ³⁵ Mu kinalyan Jesus nan nihkop an kananay “Opya ka ya makaan ka nah tagu!” Impalin nan nihkop nan taguh hinanggab nadan naamung an tatagu ot ahi makaan, mu maid udot di naliputan nah tagu. ³⁶ Namodwong nadan tatagu ot munhimbabaggaan dan kanan day “Nganneh tuwen ma-ma-at? Hinnatkon an abu! Antipeh naen ongal di kabaelan di kalina? Deya peman an takon di dimonyon

nihkop ya kaanona!" ³⁷ Ot mundingngol di mipanggep ke Jesus am-in hanadah nunlinikkod an bobled Kapernaum.

*Hay nangaanan Jesus hi dogon nadan tatagu
(Mateo 8:14-17; Marcos 1:29-34)*

³⁸ Limmah-un hi Jesus nah simbaan ot umeh balen da Simon. Hinumgop ya kinali dan hiyan mundogo nan inan nan inayan Simon an nahalman di atung di adol na ot ibaga dan hiyan paphodona. ³⁹ Immeh Jesus hi kad-ana ot kalyonan makaan nan atung na ya nakaan. Ot umina ot ena idadaan di kanon da Jesus.

⁴⁰ Mungkalimuy algo kediye ya nun-ialin di tataguy mumpundogoh kad-ana ot dapaona dida ot makaan di dogoda. ⁴¹ Takon nadan nahikpan ya kinaanay nihkop ke dida ya deket e makaan nadan nihkop on tinumkuk dan kanan day "He-a nan Imbabalen Apu Dios!" Mu adi iabulut Jesus an kumali da te adina pinhod an diday mangipainilan hiyah Kristo.

*Hay nuntuttuduwan Jesus hi kabobbobled Galilee
(Marcos 1:35-39)*

⁴² Mungkabigat kediye ot umeh Jesus nah e-elen di boblen maid di tagu ot e maoh-ohhah di. Indani ya punhamak nadan tatagu ot handih hinamak da ya iadi dan tayanana dida. ⁴³ Mu kananan diday "Mahapul an umeyak hi udum an boblet eyak muntuttudu damdamah di hi mipanggep hi pun-ap-apuwan Apu Dios te hituwey nangitud-akanan haon." ⁴⁴ Ot umed Judea an e muntuttudu nadah simbaan di Judyu.

*Hay nangayagan Jesus nadah muntabukul
(Mateo 4:18-22; Marcos 1:16-20)*

5

¹ Ohan algon muntattaddog hi Jesus nah pingngit di baybay an Genesaret ya namahig an dakol day tatagun umeh kad-anan e mangngol hi ituttudunan kalin Apu Dios.

² Tinibon Jesus di duwan bangka nah pingngit di baybay, mu maid nadan numbangka te eda inwahway tabukul da.

³ Gapu te dakkodakkol di tagu ya e inumbun hi Jesus nah bangkan Simon Pedro ot kalyonan hiyan ipae-ele nah ittay ta waday atonan muntuttudu nadah tatagu.

⁴ Ginibbu nan nuntuttudu ot kananan Simon Pedro "Tem tun bangka nah adallom ta hidiy em pangibkahan hi tabukul mu." ⁵ Ya kanan Pedro ke hiyay "Apu, impalpu mid nakugab hi mungkahilong inggana dih mungkabigat ya maid di tinabukul mi, mu hinae key kanam ya ek ibkah di."

⁶ Ot ibka da nan tabukul ya dakkodakkol paman di naknah dolog ya maid bo kayan mungkabik-i nan tabukul. ⁷ Hay mo inat da ya inayagan da nadan wada nah ohan bangsa ot mumbabaddang da ot pakapnuwon dah dolog nan duwan bangsa ot innang an malnong ot ya abu nadan bangsa da.

⁸ Tinibon Simon Pedroh tuwen kadakol di tinabukul da ya nundukkun hi hinangngab Jesus ot kananay "Tayananak Apu, te ha-oy ya naliwatak an tagu." ⁹ Kinalinah tuwe te hiya ya nadan ibbana ya nakammodwong da hin nganney innunat dakol di tinabukul da. ¹⁰ Da James ke Juan an nak-Sebedi an ibbanan muntabukul ya nakammodwong da damdama. Kanan Jesus ke Pedroy "Adika umagol an miunud ke ha-on. Mipalpud uwani ya eka mangawis hi tatagu ta ha-oy di un-unudon da." ¹¹ Impadakal day bangsa da ot iwalong dan am-in di nganneh diye ot miunud dan Jesus.

Hay nangaanan Jesus hi dogon nan tagun mungkangpuy adol na

(Mateo 8:1-4; Marcos 1:40-45)

¹² Ohan algon immeh Jesus hi ohan boble ya wadah di on tagun mungkangpuy adol na. Tinibo nah Jesus ya nundukkun hi hinangngab na ot kananay "Apu, kaanom ahan tun dogok te inilak an kabaalam an aton, mu nangamung ka." ¹³ Dinapan Jesus nan mundogo ot kananay "Damana. Nakaan mo kayah naen dogom." Pinghanadi ya nakaan di dogon nan tagu. ¹⁴ Tinuguna nan tagun kananay "Adim ot kalkalyon hituwen inat ku, mu ipayum an umeh kad-an nan padit em ipatibon hiyan nakaan di dogom ya iappitam hi Apu Dios an miunnud nah kanan di Tugun Moses ta panginilaan di tatagun nakaan di dogom." ¹⁵ Kinalin Jesus nah tagun adina kalkalyon nan inat na, mu nundingngol damdamah kabobboble. Kinali immali day dakol an tataguh kad-anan mangngol hi ituttuduna ya mangipakaan hi dogo dan hiya. ¹⁶ Mu oggan umeh Jesus nadah maid di numboblet e maoh-ohhah din mundasal.

Hay nangipaphodan Jesus hi naparalyze an tagu

(Mateo 9:1-8; Marcos 2:1-12)

¹⁷ Ohan algon muntuttuduh Jesus ya wada nadan Pharisee ya nadan muntuttuduh Tugun Moses an nalpuh kabobbobled Galilee, ad Jerusalem ya nadah udum an bobled Judea an immalin makidngol hi ituttuduna. Waday kabaellan Apu Dios ke hiya, kinali kabaelanan mangaan hi dogo. ¹⁸ Indani ya wada da on immalin nun-attang hi niayod an tagun naparalyze. Eda tumibotiboh dalanon dan mangieh kad-ana, ¹⁹ mu maid te dakkodakkol day tatagu. Kinali

ingkayat da mo nah atop ot gumuk-ang da ot uy-uyon da nan niayod hi hinangngab Jesus nah gawwan nadan naamung an tagu.

²⁰ Inilan Jesus di kaongal di pangulug dan hiya ot kanana nah mundogoy "Tulang ku, nakaan di liwat mu."
²¹ Hanadan Pharisee ya nadan muntuttuduh Tugun Moses ya kanan dah nomnom day "Dahdi ni-boh tuwen tagun taltalangaanah Apu Dios an iingngonay adol nan hiya? Hay tagu ya adinadaman kaanonay liwat, abunah Apu Dios."
²² Inilan Jesus di nomnomnomon da ot kananan diday "Antipet athinay punnomnom yu?"
²³ Nganney nalaklaka? Hay kalyon di 'Nakaan di liwat mu' weno 'Tumaddog kat alam nan ayod mut umanamut ka.'
²⁴ Agat ipatibok ke dakayun ha-oy an Panguluwan di tagu ya waday kabaalak an mangaan hi liwat di tagu."* Ot kanana nah naparalyze an tagu "Kalyok ke he-a, tumaddog ka, alam nan ayod mut umanamut ka."
²⁵ Pinghanadi ya timmaddog nan naparalyze an tagu ot alana nan ayod na ot umanamut an daydayawonah Apu Dios. Am-in nadan tatagun nanibo
²⁶ ya nakammodwong da ya kanan day "Anakkaya bo paman hituwen etaku tinibod uwani!" Ot dayawon dah Apu Dios.

*Hay nangayagan Jesus ke Libay
(Mateo 9:9-13; Marcos 2:13-28)*

²⁷ Nagibbuh tuwe ot lumah-un hi Jesus. Handih mang-mangnge ya tinibo na on mun-amung hi buwis an hi Libay di ngadanan um-umbun nah opisinana ot kananan hiyay "Maka, miunud kan ha-on."
²⁸ Timmaddog hi Libay ot miunud ke hiyan tinayanana nan opisinana.

²⁹ Ohan algo ya immayag hi Libay hi tatagun makihumul hi baleda te impartiyannah Jesus. Dakol nadan ibba nan mun-amung hi bayad di buwis ya nadan udum an tatagun nakikan ke dida.
³⁰ Hanadan Pharisee ya nadan udum ke didan muntuttuduh Tugun Moses ya imbaag da nadan disipulos nan kanan day "Antipet makikan kayu nadah mun-amung hi buwis ya nadan naliwat an tatagu?"
³¹ Mu hi Jesus di himmumang ot kananan diday "Hay agahan di doktor ya hay mundogo, bokon hay maid di dogona."
³² Paddungnan ha-oy an immaliyak ta paphodok nadan naliwat, bokon nadan kanan day maid di liwat da."

* **5:24** 5:24 Hanadan Judyu ya inila dan hi Apu Dios ya abuy mangaan hi liwat. Inila da bon hi Apu Dios ya abuy mangipaphod hi mundogo. Kinali handih impaphod Jesus nan naparalyze ya impatibonan hiya ya waday kabaalan mangaan hi liwat umat ke Apu Dios. Ketuwe ya impatibon Jesus di kinaDiosna.

*Hay mipanggep hi puntopolan
(Mateo 9:14-17; Marcos 2:18-22)*

³³ Ohan algo ya wadada nadan tatagun kanan dan Jesus di “Hanada ke ot an disipulos Juan ya muntopol dan adida mangan nah pundasalan da, athidi bo nadah disipulos nadan Pharisee. Mu hanada ken disipulos mu ya mangamangan da ya uminum da.” ³⁴⁻³⁵ Hinumang Jesus an kananay “An hay kanan yu ya adi mangan nadan gagayyum nan mungkasal? Mangan da te hanan mungkasal an nikuyugan da ya ipaptok na dida. Athidi damdama nadah disipulos kun mangan da te wadaak. Mu indanit maidak mo ya adida mangan gapuh punnomnom dan hanon.

³⁶ Kon waday tagun e bumik-ih balun luput ta ilkob na nah daan an bulwati? Deket iathidi na ya ayyo nan balun luput, oha bo ya ad-adiy balun luput an milkob hi daan.”

³⁷ Hay oha boh inab-abig na ya kananay “Maid di tagun ena iha-ad di ka-apyan mainum nah daan an kimmulhin lalat an pangihuduwan hi mainum te adi mainat. Te deket umina nan ka-apyan mainum ya mabughi nan lalat. Ayyo nan mainum ya nan lalat an punhuduwan. ³⁸ Ta hidiye nan hanan ka-apyan mainum ya mahapul an hanah ka-apyan bolat di pangiha-adan.”[†] ³⁹ Kanana boy “Maid di ohan tagun naminhod hi ka-apyan mainum hin hay napgot di impainghanan inumon te hay inilana ya mapmaphod nan napgot.”[‡]

*Hay intuttudun Jesus mipanggep hi Sabadun Tungo
(Mateo 12:1-8; Marcos 2:23-28)*

6

¹ Ohan Sabadu an indalan da Jesus hi payo ya pimmutting nadan disipulos nah page ot kutkuttimon da. ² Tinibon nadan Phariseeh diye ot kanan dan Jesus di “Antipet ekayu pimmutting hi page yaden Sabadun Tungo?” ³ Kanan Jesus di “An uggeyu binidbid di inat da David handih naagangan da? ⁴ Hinumgop nah balen Apu Dios ot kuman nah tinapay an niappit ke Apu Dios ot idatana nadan ibbana yaden panioy panganan da te abunay padin mangan kediye.” ⁵ Ot kanana boy “Ha-oy an Panguluwan di taguy mangali hin ganney panio weno adi nah Sabadun Tungo.”

[†] 5:38 5:38 Hay kialigan datuwen inab-abig na ya adi pungkammohon di pangi-en dih done ya pangi-en balu te adi da mun-unnud. [‡] 5:39 5:39 Hituwen kinalina ya in-alig na an nadan tatagun immingha nah pangi-e da tuwali ya adida pinhod an hannotan takon di adi maphod hidiyen impaingha da.

Hay nangipaphodan Jesus hi napikluy an taklen nan tagu (Mateo 12:9-14; Marcos 3:1-6)

⁶ Wada boy ohan Sabadu an hinumgop hi Jesus nah simbaan di Judyu ot muntuttudu ya wadah di on tagun napikluy di wawwan an taklena. ⁷ Hanada ken muntut-tuduh Tugun Moses ya nadan Pharisee ya hahalipat-an day pangaanan Jesus hi pikluy diyen tagu kediyen Sabadun Tungo ta waday ipabahul dan hiya. ⁸ Mu inilanay wadah nomnom da ot kanana nah tagun napikluy di takle nay "Maka, tumaddog ka tuh hinangngab di tatagu." Imme nan tagun napikluy di taklenah kad-an Jesus ot tumaddog ⁹ ya kanan Jesus nadah naamung di "Waday ibagak ke dakayu. Ngannek kanan di Tugun Moses hi damanan aton nah Sabadun Tungo? Hay maphod di aton ta bumaddang ta weno hay ad-adiy aton ta dumadag ta? Kon gapu te Sabadun Tungo ya adi hangudon di ibbat mate weno baddangan ta tumagu?" Mu maid di humumang. ¹⁰ Kinali nah tuwe ot iang-ang na nadah tatagu ot ahina kanan nah tagun napikluy di takle nay "Ukyadom di taklem." Inukyad na ya maphod mo.

¹¹ Mu nadan Pharisee ya bimmobboh-ol da ot punhuhum-manganan day aton dan mamaten Jesus.

Hay namiliyan Jesus nadah himpulut duwan apostoles na (Mateo 10:1-4; Marcos 3:13-19)

¹² Waday ohan algon immeh Jesus nah bilid ta e mundasal ot miha-ad hidih ohan hilang. ¹³ Mabigat kediyen ot ayagana nadan disipulos na ot piliyonay himpulut duwa ot ngadanana didah apostoles. ¹⁴⁻¹⁶ Dadiyen pinilina ya hi Simon an nginadana nah Pedro, hi Andres an tulang Simon, hi James, hi Juan, hi Felipe, hi Bartolome, hi Mateo, hi Tomas, hi James an hi anak Alfeo, hi Simon an oha nadah Zealot, hi Judas an hi anak James, ya hi Judas Iskariote an nangihdul ke Jesus.

Hay niunudan di dakol an tatagu ke Jesus ta ipakaan day dogo dan hiya

(Mateo 4:23-25)

¹⁷⁻¹⁸ Dimmayyu da Jesus nah nundotal ot umohnong da ya naamung nadan dakol an miunuunud ke hiya. Immali da boy dakol an tatagun e mumpakaan hi dogo da ya mundongol hi ituttuduna. Nalpu dad Jerusalem, nadah udum an bobled Judea ya nadah bobleh pingngit di baybay ad Tyre ya Sidon. Immali da damdamay nungkahikpan ot kaanonay nihkop ke dida. ¹⁹ Am-in nadan mundogo ya pinhod dan dapaon hi Jesus ta makaan di dogoda te inila dan waday kabaelasan mangaan hi dogo.

Hay pun-am-amlongan ya kiphodan nadan mangulug ke Jesus

(Mateo 5:1-12)

²⁰ In-ang-ang Jesus nadah miunuunud ke hiya ot kananay “Dakayun nungkawotwot ya umamlong kayu te dakayuy migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios. ²¹ Dakayun maagangan ad uwani ya umamlong kayu te ahi kayu mabhug. Dakayun lumuwaluwad uwani ya umamlong kayu te ahi kayu tumatawa. ²² Mun-am-amlong kayun hihingngitan di tatagu ya adida pakihayyupon, panadngolan da ya pihulon da gapuh pangulug yun ha-on an Panguluwan di tagu. ²³ Maphod di mun-am-amlong kayu hin athidiy aton di tatagu ke dakayu te waday ongal an indadaan Apu Dios hi kiphodan yuh langit. Athidi damdamay inainat nadan aammod da handidah profetas Apu Dios. ²⁴ Dakayun kakadangyan an nalam-ay di nitaguwan yud uwani ya mahmok kayu te ahiyu talakon am-in di kinadangyan yu. ²⁵ Dakayun wadwada-an ad uwani ya mahmok kayu te ahi kayu makakudangngan. Dakayun matattatawad uwani ya mahmok kayu te ahi kayu lumuwaluwa. ²⁶ Mahmok kayun kanan di tataguy maphod te hay kakulugana ya umat kayu handidah adi makulug an profetas an gagamngaman day katbalan dah tatagu an bokon hay katbalan dan Apu Dios.

Hay paminhodan nadan mangulug ke Jesus hi buhul da
(Mateo 5:38-48; 7:12)

²⁷ Dakayun mangngol hi kalik, pohdon yuy buhul yu ya aton yuy maphod nadah tatagun humihhingit ke dakayu. ²⁸ Ya takon nadan mun-idut ya nadan mumpaholholtap ke dakayu ya idasal yun Apu Dios di kiphodan da. ²⁹ Takon di ampington day tamel yu ya adiyu ibalo. Deket waday mangalah oddan di bulwatiyu ya pakidat yu bo nan nioddahana. ³⁰ Deket waday mumbagan dakayuh baddang ya idat yuy ibagana. Ya kal-ina ket waday inalan di tagun dakayu ya adiyu piliton an bangngadon. ³¹ Hay pinhod yun aton di ibbayun dakayu ya hidiye damdamay aton yuh ibbayu.

³² Deket abuna nadan tatagun naminhod ke dakayuy pohdon yu, ya kon matbal kayu? Adi, te takon nadan naliwat ya athidiy aton da. ³³ Deket abuna nadah maphod di aton dan dakayuy pangatan yuh maphod, ya kon matbal kayu? Adi, te takon nadan naliwat ya athidiy aton da. ³⁴ Deket ammuna nadan tatagun inila yun pakabayyadan day gawat day pagawatan yu, ya kon matbal kayu? Adi, te athidi damdamay aton nadan naliwat. ³⁵ Adiyu iathidi, mu pohdon yu nadan buhul yu ya aton yuy maphod ke

dida ya pagawatan yu nadan adi gumlan mumbayad hi gawat da. Deket aton yuh diye ya ongal di gun-udon yu ya nan pangatan yun diyey kitib-anan imbabale dakayun Apu Dios an Katagtag-ayan te hiya ya idat nay kiphodan nadan naliwat ya nadan tatagun adi mumpasalamat ke hiya. ³⁶ Homkon yuy ibbayun tagu umat ke Apu Dios an hi Amayu an huhhummok.

Hay pangibilangan di mangulug ke Jesus hi ibbana (Mateo 7:1-5)

³⁷ Adiyu pumbalinon di adol yuh huwes te bokon dakayuy mangali hin gaga-iho weno maphod di atoaton di ibbayu, mu nangamung hi Apu Dios. Deket aton yuy athidi ya makastigu kayu. Homkon yu nadan ibbayun numbahul ke dakayu ta adi na-ala on kanan yuy makastigu da, ta homkon dakayu damdaman Apu Dios hin mumbahul kayu. Kal-iwan yuy inat nadan numbahul ke dakayu ta kal-iwan damdaman Apu Dios di liwat yu. ³⁸ Adiyu ukuhon an bumaddang hi ibbayun tagu hin waday mahapul da, te hi Apu Dios ya maid ukunan bumaddang ke dakayu te ongal di ibaddang na. Hin dakol di idat yu ya dakol damdamay midat ke dakayu. Hin ittay di idat yu ya ittay damdamay midat ke dakayu."

³⁹ Ot mun-ab-abig hi Jesus an kananay "Hay nakulap an tagu ya adina ipanguluy ibbanan nakulap te kon adida mag-an duwa?" ⁴⁰ Kanana boy "Hay tagun mun-ad-adal ni-an ya ugge niingngoh mittuluna. Kah-in di gibbuwonay adal nat ahi damanan kanan di niingngo nah mittuluna.

⁴¹⁻⁴² Hay nabutan tagu ya adinadaman tibona ta kaanonay butan di ibbana. Ongal an langkak hin takon di waday ongal an butah matam ya kanam di kaanom di ittay an butah matan di ibbam. Kaanom ni-an di butah matam ta ahim kaanon di butah matan di ibbam."*

Hay kialigan nan kaiw ya nan bungana (Mateo 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ Kanan bon Jesus di "Hay maphod an kaiw ya maphod boy bungana. Hay ad-adin kaiw ya ad-adi boy bungana te athidiy niatana. ⁴⁴ Kinali nan bungay panginilaan hin maphod nan kaiw weno adi. Inila taku bon hay pagit ya gulun ya adida bumungah makan te athidiy niatan da. ⁴⁵ Athidih tagu te hay tagun maphod di nomnom na ya maphod damdamay atona. Mu hay tagun gaga-iho nomnom na ya gaga-iho damdamay atona. Mainila hin

* **6:41-42** 6:41,42 Hay pinhod tuwen kalyon ya tibom ni-an di bahul mut ahim tibon di bahul di ibbam. Ta hidiye nan tugunom ni-an di adol mu ta ahim tugunon di ibbam an tagu.

maphod weno gaga-ihoy wadah nomnom di tagu te hidiyey atona ya kalyona.

*Hay kialigan nan duwan namohwat hi bale
(Mateo 7:24-27)*

⁴⁶ Antipet kanan yuy ha-oy di Apu yu yaden adiyu un-unudon di itugun ku? ⁴⁷ Hay kalyok ke dakayu ya mipanggep hi tagun umalin mundongol hi kalik ot un-unudona. ⁴⁸ Hidiyen tagu ya umat nah tagun nangapyah balen impakaihammad nay tukud na. Immaliy puwok ya nal-ot an udan ot lumakbiy dinluh wangwang ot datngana nan bale, mu ugge natu-i te nahamad. ⁴⁹ Mu nan tagun donglona ya abuy kalik, mu adina un-unudon ya umat nah tagun nangapyah balen impupule nay tukud na. Immaliy puwok ya pinghanadi ya natu-i ot makappa-i."

*Hay nangaanan Jesus hi dogon nan muttatyu
(Mateo 8:5-13)*

7

¹ Ginibbun Jesus dadiyen intuttudu na ot mibangngad ad Kapernaum. ² Wadah di nan bokon Judyun ap-apun di hing-gatut an tindalu an mundogon mungkatkate nan pinpinhod nan muttatyuna. ³ Handih dingngol nay mipanggep ke Jesus ya immitud-ak hi ap-apun di Judyun e mangayag ke hiyat paphodonah diyen muttatyuna. ⁴ Imme da diyen binaal nah kad-an Jesus ot kalyon dan hiyay mipanggep nah ap-apu ya nan muttatyuna. Kanan day "Maka kanu anhan an kanan nan ap-apun di tindalu ta em paphodon nan muttatyuna. Baddangam anhan hidiyen ap-apu te maphod di pangi-ena. ⁵ Hiya ya takon di bokon Judyu ya pinhod ditaku ya numpakapya peman hi simbaan taku."

⁶ Ot maki-eh Jesus. Handih manatong da ya immitud-ak bo nan ap-apu hi e mangali ke hiyan kanan day "Hituwey kanan nan apu mi: Takon di adika maki-ali ta adika mataktak. Oha bo ya bumainak hi aliyam hi balemi ⁷ ya bumainak an umalih kad-am. Takon di ammunay kalyom ot makaan di dogon tun muttatyuk. ⁸ Inilak an waday kabaelan di kalin di ap-apu te ha-oy ya un-unudok di kalyon di ap-apuk. Ya un-unudon damdaman di tindaluk di kalyok. Deket kanak nah tindaluk di 'Eka', on imme. Deket kanak di 'Maka', on immali. Deket kanak nah muttatyuk di 'Atom hituwe', on inat na. Ot namam-ay kalim an kabaelan mangaan hi dogon nan muttatyuk."

⁹ Handih dingngol Jesus hituwe ya namodwong hi pangu-lug diyen ap-apu ot iang-ang na nadah naamung an niunud ke hiya ot kananan diday "Kalyok ke dakayun maid di ohan

Judyu hi ek tinibon athidiy pangulug na." ¹⁰ Nibangngad nadan binaal nan ap-apu ya tinibo dan pinumhod nan muttatyu.

Hay nunmahuwan Jesus nah imbabalen nan nabalun babai

¹¹ Indani ya immeh Jesus ad Nain ya naki-e nadan disipulosna ya nadan dakkodakkol an tatagu. ¹² Manatong da nah boble ya dinamu da nadan tatagun e mangilubuk nah naten binugtung an imbabalen nan nabalun babai ya dakol day kaboblayanan nikuyug. ¹³ Handih tinibon Jesus nan nabalu ya ongal di homok nan hiya ot kananay "Adika kunga." ¹⁴ Immeh kad-an nan nate ya in-ohnong nadan nun-attang. Dinapan Jesus nan lungun an kananay "Bumangun ka." ¹⁵ Bimmangun nan nate ya kimmali ot itud-ak Jesus hi kad-an inana. ¹⁶ Nakammodwong dan am-in nan tatagu ot dayawon dah Apu Dios an kanan day "Dehtun ditaku on ongal di kabaelasan profetas Apu Dios. Himmok ditakun Apu Dios ot itud-ak nay mangihwang ke ditaku." ¹⁷ Hituwen inat Jesus ya nundingngol hi kabobbobled Judea ya am-in hanadah nunlinikkod an boble.

Hay nangitud-akan Juan an mumbonyag nadah disipulos nah kad-an Jesus

(Mateo 11:2-19)

¹⁸ Hanadan disipulos Juan ya imme dah kad-ana nah baludan ot kalkalyon dan am-in ke hiya nadan inat Jesus ¹⁹ ot itud-ak Juan di duwah kad-an Apu Jesus an kanan diday "Eyu ibagan Apu takuy 'Kon he-a kanu nan intud-ak Apu Dios weno waday udum an had-on mi?' " ²⁰ Imme da nan intud-ak Juan ot kanan dan Jesus di "Intud-ak dakamin Juan an mumbonyag ta ibaga min he-ah tuwe 'Kon he-a kanu nan intud-ak Apu Dios weno waday udum an had-on mi?' "

²¹ Kediye nangaananah dogo, hay nihkop ya hay kulap nadan tatagu. ²² Hinumang na didan kananay "Mibangngad kayuh kad-an Juan ta eyu kalyon ke hiyan am-in di dingngol yu ya tinibo yu. Deyan pakatibo day nakulap, pakadallan day napilay, pinumhod nadan mungangkapuy adol da, pakadngol day nalulok, namahuwan day nate ya nipainila nadah nawotwot di mipanggep hi ongal an impaminhod Apu Dios ke dida." ²³ Kanan bon Jesus di "Hanan tagun adi munhalinduwa mipanggep ke ha-on ya hiyay ongal di amlong na."

²⁴ Handih nibangngad nadan intud-ak Juan ya kanan Jesus nadah naamung di "Nganney ninomnom yun e tibon handih imme kayuh kad-an Juan nah adi maboblayan?"

Kon hanan tagun humalihalinuwa an umat nah bilaun ib-ibbuyong di dibdib ²⁵ weno nan tagun numbulwatih makakkaphod? Bokon, te hay kakulugana ya hanada ken tatagun numbulwatih makakkaphod ya mihaad dah makakkaphod an bale ya nalam-ay di biyag dan adida mihaad hi adi maboblayan. ²⁶ Dahdi mo? Hay profetas? Om, hituwey kalyok ke dakayu, hidiyen eyu tinibo ya makulug an profetas ya hiya ya waday niong-ongana ²⁷ te athituy nitudok mipanggep ke hiya:

'Kanan Apu Dios di "Pamanguluwok tun muntuttuduh mipanggep ke he-a ta ahika dumatong." '

²⁸ Hituwey kalyok ke dakayu, pinilin Apu Dios tuwalih Juan an katagtag-ayan am-in hi tatagu, mu hanan nakababban tagun nigappat hi pun-apuwan Apu Dios ya natagtag-e mu hiya."

²⁹ Wadadah di nadan tatagun numpabonyag ke Juan takon nadan mun-amung hi buwis an numpabonyag damdama. Handih dingngol dah diyen kinalin Jesus ya inabulut dan maphod di ine-en Apu Dios. ³⁰ Hanada pe tuwalin Pharisee ya nadan muntuttuduh Tugun Moses di ugge nangabulut, kinali uggeda numpabonyag.

³¹ Kanan bon Jesus di "Nganne nin di pangianggowak hi pang-eyun tatagud uwani? ³² Umat kayu nadah uungan maamuamung an umanay-ayyam nah malkadun kalyon nadan udum hi ibbaday 'Namnambab kami ya nungganggha kamit kanan mi ot on manayo kayu, mu ugge kayu. Ya impatna mi bon mun-iyo-iyo, mu adi kayu kunga!' Umat kayu ke datuwen u-unga te ugge inilay pinhod yu. ³³ Te immalih Juan an mumbonyag ya hinnatkon di kanona ya adi manginum, ya kanan yuy nahikpan. ³⁴ Yaden ha-oy ken Panguluwan di tagu ya gapu te manganak ya uminumak, ya kanan yu boy 'Agagam! Nakahalman di pangana ya panginum na ya makihayhayyup nadah mapihul an tatagun mun-amung hi buwis ya nadah naliwat!' ³⁵ Mu hituwey nomnomon yu, hay kaphod ya kinalaing Apu Dios ya mipatibo nadah tatagun mangabulut hi pang-e min duwa ke Juan."

Hay nakikanan da Jesus hi balen nan Pharisee an hi Simon

³⁶ Waday ohan algon nan Pharisee an hi Simon ya inayaganah Jesus ta e makikan hi baleda ot umeh Jesus. ³⁷ Kediye boble ya wada nan babain nundingngol an makilalaki. Dingngol nan e mangan da Jesus hi balen nan Pharisee ot umeh din waday inal-alanah ohan butilyan lanan nakanggina. ³⁸ Hinumgop ot tumaddog hi pottok nan hukin Jesus an mungkoga ya tininan di luwanay hukin

Jesus ot mundukkun ot dan-iyannah buuk na. Inungngu na nan hukin Jesus ot duyaganah lana. ³⁹ Handih tinibon tun Phariseen nangayag ke Jesus hituwen inat nan babai ya kananah nomnom nay "Gulat nat makulug an profetas hituwen tagu ya wada ot an inilanan nakaliwwat tun babain mangid-id-on ke hiya." ⁴⁰ Inilan Jesus hidiyen wadah nomnom na ot kananay "Simon, waday ab-abigok ke he-a." Kanan Simon di "Nganneh diye, Apu?" ⁴¹ Kananay "Waday duwan tagun gimmawat hi pihhu hi ohan tagu. Hay ginawat di oha ya liman gatut. Hanan oha ya nalima. ⁴² Gapu te adida pakabayad ya ugge mo impabayad nan nangipagawat hidiyen ginawat da. Ya dahdi ke didan duway ong-ongal di pamhod na nah nangipagawat?" ⁴³ Hinumang Simon an kananay "Hanan gimmawat hi liman gatut." Ya kanan Jesus ke hiyay "Niptok hinaen inhumang mu."

⁴⁴ In-ang-ang Jesus nah babai ot kananan Simon di "Tini-bom di inat tuwen babai? He-a ke ya hinumgopak hi balem ya uggeyak indatan hi danum an pangulak hi hukik yaden hidiyey pangie taku, mu hituwen babai ya inulahanay hukik hi luwana ot dan-iyannah buuk na. ⁴⁵ Hinumgopak hi balem ya uggeyak inawal yaden hidiyey pangie taku, mu tun babai ya tibom an ad-addina ipaey hukik. ⁴⁶ Uggeyak linanaan ke he-a yaden hidiyey pangie taku, mu hiya ke ya linanaanay hukik. ⁴⁷ Kalyok ke he-an takon di ong al di liwat tun babai ya nakaan gapuh ong al an naminhod nan ha-on, mu nadan tatagun kalyon day ittay di liwat da ya ittay boy pamhod da." ⁴⁸ Ot kanan Jesus nah babaiy "Nakaan di liwat mu." ⁴⁹ Dingngol nadan udum an nakikan hituwe ya waday oha on kananay "Dahdih tuwen tagun damanan kaanonay liwat di tagu?" ⁵⁰ Kanan Jesus nah babaiy "Hay pangulug muy nangihwang ke he-a. Eka ot malinggop ka mo kaya."

Hanadan binabain naki-ki-en Jesus

8

¹ Indani ya immeh Jesus hi kabobboblen e muntuttuduh mipanggep hi pun-ap-apuwan Apu Dios. Naki-e nadan himpulut duwan disipulosna ² ya nadan udum an binabain kinaanay dogoda ya hay nihkop ke dida. Datuwen binabain naki-e ya da Maria Magdalena an hiya din kinaan Jesus di pitun dimonyon nihkop, ³ hi Juana an inayan Kusah an ap-apun nadan mumpaptok hi balen Herod, hi Susana ya nadan udum. Datuwen binabaiy bumanaddang ke da Jesus ya nadan himpulut duwan disipulosnah mahapul da.

Hay kialigan nan nihabuwa an buwa

(Mateo 13:1-9; Marcos 4:1-9)

⁴ Ohan algo ya naamung day dakkodakkol an tatagun nalpuh kabobboble. Nun-ab-abig hi Jesus an kananay
⁵ “Wada nan tagun e nuntanom hi buwa an im-pahinnabuwa na. Handih nangihabuwaana ke dadiyen buwa ya nag-ay udum hi dalan ot igatin di tatagu ya kinan di hamutiy udum. ⁶ Hay udum ya nag-a dah mabatu ya man-ut tinummol da, mu gagala ya nakleng da te ittay di lutat ittay boy itmog nah danum. ⁷ Hay udum ya nag-a dah magulun ot mailung da. ⁸ Hay udum ya nag-a dah maphod an luta ot tuttummolan da ot bumubunga da.” Ginibbu nah tuwen ab-abig ya kananay “Pakannomnomon yuh tuwen kinalik.”

Hay intuttudun Jesus hi kibalinan nan ab-abig na

(Mateo 13:10-17; Marcos 4:10-12)

⁹ Kanan nadan disipulos nay “Nganney kibalinan tuwen inab-abig mu?” ¹⁰ Ya kananay “Dakayu ken disipulos ku ya ina-ud kun ituttuduy ine-en di pun-ap-apuwan Apu Dios an ugge nipainila ingganad uwani, mu deket hi udum an tatagu ya painnab-abig kuy puntuttuduk ke didat takon di tibotibon da nadan atok ya donglodonglon day ituttuduk ya adida maawatan.”

¹¹ Kanana boy “Hituwey kibalinan tun inab-abig ku. Hanadan buwa an inhabuwag nan tagu ya mialig nah kalin Apu Dios. ¹² Hanadan buwa an nag-ah dalan ya mialig nadah tatagun nangngol hi kalin Apu Dios, mu immalih Satanas ot haulona didat adida kulugon ta adida mihwang. ¹³ Hanadan buwa an nag-a nah mabatu ya mialig nadah tatagun nangngol hi kalin Apu Dios ot mun-am-amlong dan nangulug, mu ugge nihamad di pangulug da ta deket waday ittay hi ligat da ya pinghanadi on inwalong day pangulug da. ¹⁴ Hanadan buwan nag-a nah magulun ya mialig nadah tatagun nangngol hi kalin Apu Dios, mu adida hangudon te hay kahapulan dah kitaguwan day ipapaptok da, hay kumadangyanan da ya hay pun-an-anlaan day nonomnomon da. ¹⁵ Hanadan buwan nag-a nah maphod an luta ya mialig nadah tatagun nangngol hi kalin Apu Dios ot mihamad di pangulug da ta maphod di nomnom da ya halipotpotan dan mangat hi maphod.”

Hay kialigan nan dilag

(Mateo 4:21-25)

¹⁶ Wada boy in-alig na an kananay “Kon tolgan di taguy dilag ta ena haniyan weno ena italu? Adi, te ipattuk nat pakatibo nadan humgop. ¹⁷ Hituwey kitib-anan am-in di mitalun adi mainilad uwani ya ahi mainilah udum hi algo.

18 Kinali pakaddonglon yu nan maphod an tugun ya un-unudon yu te hay tagun un-unudonay mituttudun hiya ya maudman di inilana. Mu hay adi mangun-unud hi mituttudun hiya ya takon nan ittay an inilana ya mama-id."

Hanadan mitulang ke Jesus

(Mateo 12:46-50; Marcos 3:31-35)

19 Immalih inan Jesus ya nadan tutulang na, mu maid di innun dan umeh kad-ana te dakol day tatagu. 20 Kanan nadan udum an tatagu ke Jesus di "Immali da inam ya nadan tutulang mu, dehdi dah dolan pun-ibaga daka." 21 Mu kananay "Hanadan tatagun mangngol ya mangun-unud hi kalin Apu Dios ya dadiyey inak ya tutulang ku."

Hay nangipatikodan Jesus hi puwok ya dalluyun

(Mateo 8:23-27; Marcos 4:35-41)

22 Ohan algo ya kanan Jesus nadah disipulos nay "Umag-wat takuh bah-el tun baybay." Ot mumbangka da. 23 Indanit mange da ya nahuyop hi Jesus. Kal-inadi ya pimuwok hi nal-ot ya mungkapnu nan bangkah danum ta katatakut an kay da malting da. 24 Ot bangunon nadan disipulos hi Jesus an kanan day "Apu Jesus! Deya man an malting taku!" Bimmangun hi Jesus ot kumali nah puwok ya nah namahig an dalluyun. Pinghanadi ya makaddin-ong mo. 25 Kanana nadah disipulos nay "Daan moy dinol yun ha-on?" Timmattakut da ya namodwong da ot munhuhummangan dan kanan day "Nganne nin di katatagun tuwen takon di puwok ya dalluyun ya un-unudon day kalina?"

Hay nangaanan Jesus hi nihkop nah tagun mun-ango

(Mateo 8:28-34; Marcos 5:1-20)

26 Indani ya dimmatong da nah boblen nadan iGerasene an dommang di Galilee. 27 Nalpuh Jesus nah bangka ya dinamun nan tagun nahikpan an nalpun nah boble. Hidiyen nahikpan ya nabayag an ug-ugge numbulwati ya ad-addi umanamut ta nadah lubukan di kiha-ha-adana. 28-29 Takon di bangkilingan dat iadug da ya bohatonay bangkiling na ya ipabtik nan nihkop nah adi maboblayan. Handih inang-ang nah Jesus ya tinumkuk ot mundukkun hi hinangngab na ya inlot nay kalinan kananay "Jesus, an Imbabalen Apu Dios an Katagtag-ayan, nganney atom ke ha-on? Adiyak anhan kastiguwon." Man-uket kinalinah tuwe ya kinalin Jesus ke hiyan makaan nah tagu. 30 Kanan Jesus nah nihkop di "Nganney ngadan mu?" Ya kananay "Linibuy ngadan mi." Athituy inhumang na te dakkodakkol

dan nihkop. ³¹ Dadiyen nihkop ya pihpihmok dan hiyat adina ipae dida nah punholholtapan ta nangamung.

³² Nipaddin diyen wadaday dakol an babuy an munhubang nah e-elen nan bilid. Ot pihpihmok da bon hiya ta mit-an da nadah babuy ya inabulut na. ³³ Nakaan nadan nihkop ot mit-an da nadah babuy. Kal-inadi ya kahibubutik nadan babuy nah dopla ot pun-iyapa da nah baybay ot malting da.

³⁴ Tinibon nadan mumpaptok hi babuy hidiyen naat ot butikon dan imme nah boble ya nadah nunlinikkod an boble ot eda kalkalyon hanadah tatagu. ³⁵ Ot nadan tatagun nanggol kediye ya imme da ot eda tibon. Immali dah kad-an Jesus ya tinibo da nan tagu an numbulwati ya pinumhod moy nomnomnan dongdonglonay ituttudun Jesus ya timmattakut da. ³⁶ Hanadan nanibo ya kinalkali da ke datuwen tataguy nakaan nadan nihkop. ³⁷ Gapu te hay takut datuwen Gerasene ya imbaga dan Jesus an taynanah diyen bobleda. Ot mumbangka mo da Jesus ot tumayan da.

³⁸ Handih e ume da Jesus ya kinalin nan tagun nakaan di nihkop ke hiyay "Daan anhan ta maki-kieyak ke he-a?" Mu kanan Jesus di ³⁹ "Umanamut ka ot ya abu ta em kalkalyon di inat Apu Dios ke he-a." Ot umeh diyen tagu ot ena kalkalyon di inat Jesus ke hiya nadah tatagu kediye boble.

Hay nummahuwan Jesus nah imbabalen Jairo ya hay nakaan di dogon nan babai

(Mateo 9:18-26; Marcos 5:21-43)

⁴⁰ Nibangngad da Jesus ad Galilee ya mun-am-amlong nadan tatagun manman-od ke hiya. ⁴¹ Wadah dih Jairo an ohan ap-apuh simbaan di Judyu an immali ot mundukkun hi hinangngab Jesus ot pihpihmok ta maki-eh Jesus hi baleda. ⁴² Pinhod Jairo an maki-eh Jesus te mungkatkate nan binugtung an imbabalenan babain himpulut duway toona.

Handih maki-en Jesus ya inalibungbungan di tatagu. ⁴³ Ya wada on babain nundogoh himpulut duway toon an adi matikod di malpuh adol na ya maid di pakakaan kediye dogona. ⁴⁴ Immeh diyen babaih indoggan Jesus ot dapaonay udun di bulwatina ya natikod nan malpuh adol na. ⁴⁵ Kanan Jesus di "Dahdiy nanapah bulwatik?" Ya kanan dan amin di "Toan." Kimmalih Pedro an kananay "Apu, nganney atom an manginila hin dahdiy nanapah bulwatim an deyan dakkodakkol day tatagun inalibungbungan daka?" ⁴⁶ Mu kanan Jesus di "Waday nanapan ha-on te ginibok kun waday kinaan di kabaalak hi dogo." ⁴⁷ Handih ininnilan nan babai an inilan Jesus di naat ya mungggagayonggong hi takut

na ot mundukkun hi hinangngab na ot kalyonay gapun di nanapaanah bulwatina ya hay nakaan di dogona. Amin nadan tatagu ya dingngol dah diyen kinalina. ⁴⁸ Kanan Jesus ke hiyay "Tulang ku, nakaan moh naen dogom te hay pangulug mun ha-on. Umanamut ka ot malinggop ka mo kaya."

⁴⁹ Mungkalkallih Jesus ya wada on dimmatong an nalpuh balen da Jairo ot kanan hiyay "Takomboy adim mo awiton nan mittulu te nate nan imbabalem." ⁵⁰ Dingngol Jesus hidiyen kinali da ot kanan Jairo di "Pakodholom di nomnom mu ya mundinol kan ha-on."

⁵¹⁻⁵³ Dimmatong dah balen da Jairo ya kahikokoga nadan tatagu te nate nan imbabalena, mu kanan Jesus di "Adi kayu kunga te ugge nate nan unga, nahuyop ya abu." Hanadan tatagu ya taltalangaan dah Jesus te inila dan nate nan unga. Hinumgop hi Jesus, mu maid di udum hi impaghop na, abuna da Pedro, hi Juan, hi James ya nadan ammod nan unga. ⁵⁴ Inodnanay taklen nan unga ot kananay "Unga, tumaddog ka." ⁵⁵ Ot tumaddog nan unga. Numpaalah Jesus hi kanon nan unga ot panganon da. ⁵⁶ Namodwong nadan ammod na, mu tinugun Jesus dida an kananay "Adiyu e kalkalyon hituwen naat."

Hay nangitud-akan Jesus nadah himpulut duwan disipulosna

(Mateo 10:5-15; Marcos 6:7-13)

9

¹ Ohan algo ya inayagan Jesus nadan himpulut duwan disipulosna ot idatana didah kabaelan dan mangaan hi nihkop ya dogo. ² Ot ahina itud-ak didan e mangat kediye ya muntuttuduh mipanggep hi pun-ap-apuwan Apu Dios. ³ Kananan diday "Adi kayu umitabtabin hi nganneh diyen mahapul yuh pangayan yu, umat hi patanong, hakbat, makan, pihhu ya bulwati. ⁴ Takon di daanay pangayan yu ya mihaad kayu nah balen di mangayag ke dakayu inggana tayanan yuh diyen boble. ⁵ Hanada keh boblen maid di umayag ke dakayu ya deket tayanan yu ya pukpukon yuy hupuk hi hukiyu ta panginilaan dan gaga-iho da." ⁶ Ot ume nadan himpulut duwan disipulos hi kabobboblen e muntuttuduh kalin Apu Dios an mipanggep ke Jesu Kristo ya kinaan day dogon di tatagu.

Hay kabulubulunan di nomnom Herod te hay mipanggep ke Jesus

(Mateo 14:1-12; Marcos 6:14-29)

⁷ Dingngol Herod an ap-apud Galilee datuwen inat Jesus an kanalkalyon di tatagu ya mabulubulun te kanan di udum di hiya din hi Juan an mumbonyag an namahuwan. ⁸ Hay udum ya kanan day hiya din hi Elijah ya hay udum bo ya kanan day hiyay ohan profetas Apu Dios handih done an namahuwan. ⁹ Hi Herod ke ya kananay “Hi Juan ke ot ya impaputul kuy uluna, mu dahdih diyen tagun dakol di danongdonglok hi mipanggep ke hiya?” Kinali ihik abun e tibon hidiyen tagun kalkalyon da.

*Hay numpakanan Jesus hi liman libun tatagu
(Mateo 14:13-21; Marcos 6:30-44; Juan 6:1-14)*

¹⁰ Nibangngad dadiyen apostoles Jesus ot kalkalyon dan am-in ke hiyay inainat da. Ingkuyug Jesus didad Betsaida ot ab-abbu dah di. ¹¹ Mu waday nangngolan nadan tataguh kabobboble an hidiy nangayan da ot miunud da. Inayagana mo dida ot tuttuduwana didah mipanggep hi pun-apuwan Apu Dios ya kinaanay dogon nadan mundogo.

¹² Mungkahilong ya imme da dadiyen himpulut duwan disipulos hi kad-ana ot kanan day “Itud-ak mu ot kattog hantudan katagutagu nadah nihnih-up an boblet eda mani-boh pangal-an dah kanon da ya pun-iyanan da te maid di pangal-an hi kanon hitu.” ¹³ Mu kananan diday “Idatan yu didah kanon da.” Kanan day “Mu limlimman tinapay ya dudduwwan dolog ya abuy dehtu. Kon ekami gumatang hi kanon am-in datuwen katagutagu?” ¹⁴ Hay uyap nadan tatagun naamung ya umeh limay libu. Kanan Jesus nadah disipulos nay “Pab-unon yu didah hinnanalima.” ¹⁵ Inununud day kalina ot pab-unon da nadan tatagu. ¹⁶ Inalana nan liman tinapay ya duwan dolog ot itangad na ot mumpasalamat ke Apu Dios. Pinani-ang na ot idat na nadah disipulosna ot eda ikap-ong nadah tatagu. ¹⁷ Nangan dan am-in ot mabhug da ya dakol di natdaan. Inamung nadan disipulosna ya napnuy himpulut duwan kaba.

*Hay kinalin Pedro mipanggep ke Jesus
(Mateo 16:13-20; Marcos 8:27-29)*

¹⁸ Waday naminghan an mundasal hi Jesus ya wadadah di nadan disipulosna. Nagibbun nundasal ya kananan diday “Dahdiyak pe tuwali kanan di tatagu?” ¹⁹ Ya kanan day “Hay udum ya kanan day he-a din hi Juan an mumbonyag. Ya hay udum ya kanan day he-a din hi Elijah. Wadada boy udum an kanan day he-ay oha handidah profetas Apu Dios an namahuwan.” ²⁰ Kananan diday “Dakayu ya-, dahdiyak pe tuwali?” Himmumang hi Pedro ot kananay “He-ah Kristo an tinuddun Apu Dios an mangipaptok hi tagu.”

²¹ Handih kinalin Pedroh tuwe ya impakaittugun Jesus ke didan kananay “Adiyu e kalkalyon hi udum an tatagu.”

Hay kinalin Jesus mipanggep hi ahina punholholtapan ya katayan

(Mateo 16:21-28; Marcos 8:31—9:1)

²² Kanana boy “Ha-oy an Panguluwan di tagu ya munholholtapak ya adiyak abuluton an Kristo nadah mangipangpanguluh Judyu, nadan ap-apun di padi ya nadan muntuttuduh Tugun Moses. Ahiyak pipate, mu hi katlun di algo ya mamahuwanak.”

²³ Indani ya kananan am-in hanadah tataguy “Hay tagun pinhod nan mangun-unud ke ha-on ya mahapul an adina ikakaguy nitaguwana tuh luta ya ippol nay punholholta-pana gapuh pangun-unudanan ha-on takon di hidiyey lummuh katayana. ²⁴ Te hay tagun hay nitaguwana tuh luta ya abuy nonomnomona ya adi midatan hi biyag an maid di poppog na. Mu nan tagun paka-un-unudonak takon di humlun hi katayana ya hiyay midatan hi biyag an maid di poppog na. ²⁵ Takon di alan di tagun am-in tun wadah luta ya maid di hilbina hin adi midatan hi biyag an maid di poppog nat mihi-an ke Apu Dios ta nangamung. ²⁶ Ya nan tagun mangibain ke ha-on ya nan ituttuduk ya ha-oy an Panguluwan di tagu ya adik ibilang an taguk hantuh kibangngadak hi ahik pangipatib-an hi dayaw min Ama ya nadan anghel na. ²⁷ Nomnomon yu tun kalyok an wadadah tun dakayuy adi mate inggana tibon day pun-ap-apuwan Apu Dios.”

Hay nalummanan di ang-ang Jesus

(Mateo 17:1-8; Marcos 9:2-8)

²⁸ Umeh hinlingguwan di nala-uh nangalyan Jesus ketuwe ot ikuyug na da Pedro, hi James ya hi Juan ot eda mundasal nah bilid. ²⁹ Kediyeen mundasdasal hi Jesus ya nalumman di ang-ang di angana. Hay bulwatina ya numbalin hi makabbayak an humihhili. ³⁰ Kal-inan di ya wadaday duwan tagun makihumhummangan ke hiyan da Moses ke Elijah. ³¹ Makaphod an abuy ang-ang da te impadayaw Apu Dios dida. Hay ihuhummangan da ya hay ahi katayan Jesus ad Jerusalem.

³² Nakahhuyop da Pedro ya nadan ibbana, mu inggibok da ya tinibo dan humihhilih Jesus ya tinibo da dadiyen duwan tagun muntattaddog hi kad-ana. ³³ Indanit e ume datuwen duwan tagun tayanan da moh Jesus ya kanan Pedro ke Jesus di “Maphod ta wada takuh tu. Agat mangapya kamih tulun ab-abbung ta he-ah oha, hi Moses hi oha ya hi Elijah oha.”

Hituwey kinalin Pedro te nakammodwong ot uggena inilay kalyona.

³⁴ Kediye mungkali ya pinghanadi ya waday kulabut an nipottok ke dida ot haniyana didat timmakut da. ³⁵ Waday kalin nalpun nah kulabut an kananay "Hituwey Imbabalek an pinilik an mangipaptok am-in hi tagu. Un-unudon yuy kalyona." ³⁶ Intikod nan mungkali ya tinibo dan abunah Jesus an wadah di. Datuwen tulun disipulosna ya uggeda impainilah udum an tataguh diyen tinibo da.

Hay nangaanan Jesus hi nihkop nah unga
(Mateo 17:14-18; Marcos 9:14-27)

³⁷ Nabigat kediye ot mundayyu da Jesus ya dakol day tatagun e nanamun dida. ³⁸ Indani ya waday oha nadah naamung an muntukuk an kananay "Apu, tibom ke ahan tun binugtung an imbabalek ³⁹ an nadandani on nahikpan on muntukuk ya kumodhol di adol na ya mun-uupag di tokona. Deke on pun-ipakpak nay adol na ya mabayag bo udot on ahi imme nan nihkop ke hiya. ⁴⁰ Numpahpahmokok nadah disipulos mut kaanon da, mu adida kabaelan." ⁴¹ Ya kanan Jesus ke diday "Ag-agam kayun tatagud uwani, antipet gaga-iho kayu ya makudang di pangulug yu? Kon eyak makihkihtun dakayu ta nangamung? Kaatnay pangan-anusak ke dakayu? Ialim hitu nan imbabalem." ⁴² Pun-ie da nan lalakin unghah kad-an Jesus ya tinu-in nan nihkop ot munggayonggong ya kimmodhol. Mu kinalyana nan nihkop ot makaan. Pinumhod nuppe nan unga ot ahina piawit ke amana. ⁴³ Namodwong dan am-in nan tataguh nanib-an dah kabaelan Apu Dios.

Hay pidwanah nangalyan Jesus hi katayana
(Mateo 17:22,23; Marcos 9:30-32)

Hanada ken tatagu ya nakammodwong dan am-in nadan inat Jesus. Kanan Jesus nadah disipulos nay ⁴⁴ "Pakaddonglon yu tun kalyok ke dakayu. Ha-oy an Panguluwan di tagu ya ahiyak alan hanadah tatagun mamaten ha-on." ⁴⁵ Uggeda naawatan hidiyen kinalina, mu umgon dan munmahma.

Hay katagtag-ayan am-in hi tagu
(Mateo 18:1-5; Marcos 9:33-37)

⁴⁶ Hanadan disipulosna ya ihanuhummangan da hin dahdiy ahi katagtag-ayan ke didan am-in. ⁴⁷ Hi Jesus ya inilanah diyen ihanuhummangan da ot umawit hi ohan unga ot ipataddog nah kad-ana ⁴⁸ ot ahina kanan ke diday "Hay tagun mamhod hi nababan tagun umat ketuwen unga gapu ke ha-on ya ha-oy di pohdona ya hanan mamhod

ke ha-on ya pohdona damdamah Apu Dios an nangitud-ak ke ha-on. Hanan kababbabaan ke dakayu ya hiyay ahi katagtag-ayan.”

*Hanadan adi makibuhul ke Jesus ya ibba taku dida
(Marcos 9:38-41)*

⁴⁹ Kanan Juan ke Jesus di “Apu, waday tinibo mih tagun kaanonay nihkop te hay ngadan muy oggana ngadanon ot kalyon min hiyan itikod na te bokon taku ibba.” ⁵⁰ Mu kanan Jesus di “Adiyu patikodon te hay tagun adi kumahing ke ditaku ya ibba taku.”

Hay ugge nangabulutan nadan iSamaria ke Jesus

⁵¹ Handih tuwen madatngan nan algon kibangngadan Jesus hi langit ya ninomnom nan umed Jerusalem. ⁵² Impamangulunan intud-ak nadan e mangidadaan hi pun-iyanan da nah ohan bobled Samaria. ⁵³ Mu nadan bimmoble ya adida pinhod an idalan Jesus hidi te inila dan ad Jerusalem di pangayana. ⁵⁴ Handih dingngol nadan disipulos an da James ke Juan hituwe ya kanan dan hiyay “Apu, kon pinhod mut ibaga min Apu Dios ta logabonah diyen boble ta maghob da?” ⁵⁵ Mu inliggun Jesus ot boh-olana dida ⁵⁶ ot mumpae da nah ohan boble.

*Hay aton an mangun-unud ke Jesus
(Mateo 8:19-22)*

⁵⁷ Kediyeen mange da ya wada on tagun kanana ke Jesus di “Maki-eyak ke he-a, takon di daanay pangayam.” ⁵⁸ Mu kanan Jesus ke hiyay “O, mu naligat di miunud ke ha-on te maid di umanamutak. Kudukdul di amunin ya hamuti te waday kiha-adan da, mu ha-oy an Panguluwan di tagu ya maid ni-mo takon di hay ek pangiipingan hi uluk.”

⁵⁹ Mu nah ohan tagu ya kananay “Miunud kan ha-on.” Mu hay inhumang nan Jesus ya kananay “Indani ni-an ta ek ilubuk hi ama.” ⁶⁰ Ya kanan Jesus ke hiyay “Nangamung nadan adi mangulug an mangilubuk hi ibbada. Mu he-a ke ya eka muntuttuduh mipanggep hi pun-ap-apuwan Apu Dios.”

⁶¹ Kanan damdaman nan ohan taguy “Miunudak ke he-a, mu kah-in di ek ipainila ni-an hanadah ammod ku ya tutulang ku.” ⁶² Ya kanan Jesus ke hiyay “Hanan tagun adina iohhay nomnom na nah ipangunun Apu Dios an inlappuna ya maid di kiatanah pun-ap-apuwan Apu Dios. Umat nah mun-aladu, nganney atonan mangip-iphod an mun-aladu hin munwingiwingi?”

Hay nangitud-akan Jesus nadah napitit duwan tatagu an e muntuttudu

10

¹ Indani ya pinilin bon Jesus di napitit duwan tatagu ot hindudwaona didan impamangulun intud-ak nadah kabob-boblen nomnomnomonan pangayan. ² Kananan diday “Dakol day tatagun ugge nanginilan ha-on, mu makudang di umen e muntuttudun dida. Mialig nah dakol an maani, mu makudang di mun-ani. Kinali mundasal kayun Apu Dios an mialig an kon payo ta wadaday e mangituttuduh mipanggep ke ha-on. ³ Itud-ak dakayun kay impan di kalnero an maayup an e muntuttudu nadah paddungnay aggayam an pumate. ⁴ Deket ume kayu ya adi kayu umal-alah pihhu, hakbat ya apatut. Ya adi kayu makihanummangan hanadah damuwon yuh dalan. ⁵ Am-in di balen duttukon yu ya hay mamangulun kalyon yu ya ‘Hana ot ta malinggop kayu tuh nunhituwan yu.’ ⁶ Deket waday mangabulut hi kalyon yu ya umannung hidiye, mu deket waday adi mangabulut ya adi umannung. ⁷ Hanah balen dinuttuk yuy kiha-adan yu ya pakikanaan yu. Hidiyey kay yu tangdan te hay mungngunu ya mahapul an matangdanan. Adi kayu e mun-ottaottan hi udum an babale.

⁸ Deket nah boblen pangayan yu ya maafnga dah dinatngan yu ya takon di nganney idadaan da ya kanon yu. ⁹ Kaanon yuy dogon nadan mumpundogon diyen boble ya kalyon yu nadah tataguh diy ‘Immali mo nan intud-ak Apu Dios an mun-ap-apu.’ ¹⁰ Mu wada key bobleh pangayan yun adida maafngan dakayu ya ume kayun nah kalatat kanan yuy ¹¹ ‘Pukpukon miy inhulut di huki mih hupuk tuh bobleyu ta panginilaan yun naliwat kayu. Nomnomon yuh tuwen gulat na ya migappat kayu nah pun-ap-apuwan Apu Dios, mu adiyu pinhod.’ ” ¹² Ya kanan bon Jesus di “Hantuh punhumalyaan Apu Dios ya nahalhalman di kastigun dadiyen tatagu mu handidan tatagud Sodom dih done.”

Hay kastigun nadan tataguh kabobboblen adi mangulug ke Jesus

(Mateo 11:20-24)

¹³ Indani bo ya kanan Jesus di “Mahmok kayun iKorasin ya iBetsaida te tinibotibo yuy milagro, mu ugge kayu nuntuyuh liwat yu. Gulat nat nadan gaga-ihon tatagud Tyre ya ad Sidon di nanibon dadiyen milagro ya wadan numbulwati dah nabikbik-i ya dinap-ulan day adol dat pangipatib-an dah nuntuyuwon dah liwat da. ¹⁴ Kinali nahalman di kastigu yu hantuh punhumalyaan Apu Dios mu nadan tatagud Tyre ya ad Sidon. ¹⁵ Dakayun iKapernaum, pangali

yu on dakayuy katagtag-ayan an datngan yuy kabunyan, mu adi, te mipada-ul kayu ingganay datngan yud dalom.”

¹⁶ Kanan Jesus nadah itud-ak nay “Hay tagun mangabulut hi ituttudu yu ya abulutonay ituttuduk ya nan mangahing ke dakayu ya kahingonak ya athidi bon kahingona nan nangitud-ak ke ha-on.” Datuwey tuguna nadah intud-ak na.

Hay nibangngadan nadan napitit duwan intud-ak Jesus

¹⁷ Nala-uy kaatnan algo ya nibangngad nadan napitit duwan intud-ak Jesus an maka-an-anla da. Kanan dan Jesus di “Apu, takon nadan nihkop ya inun-unud dakami ot makaan da handi nginadan miy ngadan mu.”

¹⁸ Himmumang hi Jesus an kananay “Om, inilak te tinibok hi Satanas an mungkakag-an nalpuh langit an kay kil-at te naapput. ¹⁹ Oha bo ya indat kuy kabaelan yu ta takon di igatin yuy ulog ya gayyaman ya maid di maat ke dakayu. Ya idat kuy kabaelan yun mangapput ke Satanas an buhul yu. ²⁰ Takon di athinan waday kabaelan yu ya bokon nan nangun-unudan di dimonyon dakayuy eyu pun-an-anlaan, mu mun-an-anla kayu gapu nah nitudokan di ngadan yuh langit an kad-an Apu Dios.”

Hay pun-an-anlaan Jesus

(Mateo 11:25-27; 13:16,17)

²¹ Kediye ya maka-an-anlah Jesus te impaanlan nan Espiritun Apu Dios ot mundasal an kananay “Ama, an Ap-apuh langit ya luta, mumpasalamatak ke he-a te uggem impainilay mipanggep hi pun-ap-apuwam hanadah nungkanomnoman ya numpun-adal, mu impainilam hanadah ugge nunadal ya ugge nanomnoman te hidiyey pinhod mu.” ²² Ot kanan Jesus di “Hi Aman hi Apu Dios ya indinol nan am-in ke ha-on. Hiya ya abuy nanginilan ha-on ya maid di udum hi nanginilan hiya hin bokon ha-oy ya abu ya nadan pinhod kun pangipainilaan mipanggep ke hiya.”

²³ Ot iang-ang na nadah disipulosna ot dida ya abuy kumaliyana. Kananay “Kudukdul kayu te tibotibon yuy at-attok. ²⁴ Handidan dakol an profetas Apu Dios ya handidan patul handih done ya pinhod dan abun tibon hantudan tinibo yu ya donglon nadan dingngol yu, mu uggeda.”

Hay ab-abig mipanggep nah maphod an tagun iSamaria

²⁵ Waday naminghan an immali on ohan muntuttuduh Tugun Moses ta patnaanah Jesus. Kananay “Apu, nganney atok ta ahiyak midatan hi biyag an munnananong hi kad-an Apu Dios?” ²⁶ Kanan Jesus di “Nganney kanana nah nitudok an Tugun? Nganney pun-awat mun diye?” ²⁷ Hinumang nan tagu an kananay “Hay pun-awat ku nah nitudok ya

hi Apu Dios di umanhan an pohdon taku ta am-in di nomnomon ya aton, ya inomnom am-in ke hiya. Ya pohdon takuy ibba takun tagu umat hi pamhod takuh adol taku.”²⁸ Kanan Jesus di “Niptok hinaen kinalim. Atom datuwet waday biyag mun maid di poppog nah kad-an Apu Dios.”

²⁹ Mu hidiyen tagu ya inilanan uggena impaka-un-unud hidiyen tugun ot kahimbaggaoonan kananay “Dahdiy kanan di tugun an ibbak an mahapul an pohdok?”³⁰ Hinumang Jesus hi ab-abig. Kananay “Wada on ohan ibba takun Judyun nalpud Jerusalem an umed Jerico. Hidin nah dalan ya waday mangakoh dinammuna ot alan dan am-in di wadan hiya. Takon di bulwatina ya nakiala da. Pinanat-uwan da ingganay mungkatkate ot ahida taynan.³¹ Nakaippaddin hidi damdamay nangidalanan nan ohan padi an ibbanan Judyu. Mu tinibo nah diyen tagu ya indalana ot ya abuh pangngelna ot mala-u.”³² Indani ya immali bo nan ohan holag Libay an ibbanan Judyu, mu athidi bon tinibo nah diyen tagu ya inliglig na damdama ot la-uwana.³³ Mu indanit hanan ohan iSamaria an bokona ibban Judyuy immali ot tibona ya himmok na³⁴ ot ulahana nadan liput na, inagahana ot ahina itakke nah kabayuna ot iena nah mabayadan an pun-iyanan ot ipaptok nah di.³⁵ Nabigat kediye ot mumbayad nah kon balen diyen nun-iyanan da ot kananay “Ipaptok mu tun tagu ta ahik bayadan di pangipaptokam ke hiya hantuh kibangngadak.”

³⁶ Ot kanan Jesus nah tagun muntuttuduh Tugun Moses di “Dahdin dadiyen tuluy makalih ibban nan liniputan di mangako?”³⁷ Ya kanan nan muntuttuduh Tugun Moses di “Hanan nammok ke hiya.” Ot kanan Jesus di “O, ne eka ta hay athidi damdamay atom.”

Hay e nanib-an Jesus nadah hintulang an da Maria ke Marta

³⁸ Handih mange da Jesus ya nadan disipulosna ya dinatngan da on boblen wada on ohan babain nungngadan hi Marta an maka-apngah nanib-anan dida ot ayagana didah baleda.³⁹ Waday tulang nan hi Maria. Kediye muntuttuduh Jesus hi baleda ya immeh Mariah kad-ana ot e umbun te pinpinhod nan dongdonglon di ituttuduna.⁴⁰ Mu hi ke Marta ya mabulun te dakol di mingunuh pundadaan dah kanon ot umeh kad-an Jesus ot kananay “Tibom keh Maria an tinayananak ta oh-ohhaak di ngunu. Kalyom ke hiya ta baddanganak.”⁴¹ Ya kinalin Jesus ke hiyay “He-a ke boppo Marta ya bokon nan dakol an ingunuy kabulubulunam,⁴² te hay makahhapul an abu ya hantun kalkalyok. Tibom tun ibam an hiya ke peman

ya hantun kalkalyok di pakudukdulonan dongdonglon te hituwe makahhapul ya adi matalak.”

*Hay dasal an intuttudun Jesus nadah disipulosna
(Mateo 6:9-13; 7:7-11)*

11

¹ Waday ohan algon mundasal hi Jesus, handih ginibbuna ya kanan nan ohan disipulos nay “Apu, tuttu duwan dakami pubon mundasal, umat ke Juan an tinuttu duwana handi nadan disipulosna.” ² Ot kanan diday “Hituwe tuwaliy idasal yu.

‘Ama, hana ot ta he-ay midayaw ya he-ay mun-ap-apu.

³ Hana ot ta idatan dakamih itanud mi hi kaalgoalgo.

⁴ Kal-iwam di liwat mi, umat ke dakamin kal-iwan miy numbahul ke dakami ya baddangan dakamit adi kami maliwat.’ ”

⁵ Indani ya kanan bon Jesus di “Dahdin dakayuy umeh balen di ohan ibbanah gawan di hilong ta e mungkugkug an kananay ‘Idatanak anhan hi makan ⁶ te deyan waday ka-datong nan gayyum ku yaden maid di ek idadaan.’ ⁷ Ya himmumang nan ibbanan kananay ‘Adi kan di manukal. Nidakkig di panton mahuyop kami mo. Humigaak an bumangun an mangidat nah ibagam.’ ⁸ Kalyok ke dakayun takon di humigan bumangun ya bumangun kayat idat nah diyen mahapul nan ibbana, bokon gapu te ibbana, mu gapu te adi manghop an mangibagabaga. ⁹ Ta athidin dakayun deyan kalyok di ibaga yun Apu Dios di mahapul yu ot idat na, eyu hamakon di mahapul yu ot wada, mungkugkug kayu ot mibughulan kayu. ¹⁰ Te nan mumbaga ya midatan, nan e manamak ya hamakona nan ena hamakon ya nan mungkugkug ya mibughulan. ¹¹ Dakayun waday imbabalena, kon mumbaga key imbabale yuh dolog ya hay ulog di idat yu? ¹² Ya kon mumbaga keh itlug ya gayyaman di idat yu? ¹³ Tibon yu, dakayu ya gaga-iho kayu, mu inila yun umidat hi maphod nadah imbabale yu ot namam-a mon Ama takuh langit te hiya ke ya nan Espiritunay idat na nadah mumbaga ke hiya.”

Da Jesus ke Satanas

(Mateo 12:22-30; Marcos 3:20-27)

¹⁴ Wada nan tagun nanganga te waday nihkop ke hiya. Mu kinaan Jesus nan nihkop ya pakakali mo ot makammodwong nadan tatagu. ¹⁵ Mu wadaday udum hanadah nangang-ang an kanan day “Man-uket kabaelasan mangaan hi nihkop ya gapuh kabaelan Satanas an ap-apun di dimonyo.” ¹⁶ Hanada bo damdaman udum ya kahing

dan hiyan kanan day “Umipatibo kah ohan milagro ta kitibanan hi Apu Dios di nalpuwam.”¹⁷ Mu hi Jesus ya inila nay wadah nomnom da ot kananan diday “Donglon yu ke, takon di daanan boble ya madadag hin maganodwa ya mumbubuhhulan nadan bimmobleh di, umat bon nah hin-am-a ya hin-in-a an deket athidiy aton da ya loktat ta nunhihi-an da.¹⁸ Athidi damdamah pun-ap-apuwan Satanas an maganodwa hin mumbubuhhulan nadan ibbanan dimonyo. Kanan yuy hiyay kalpuwan di kabaalak an manganan hi nihkop,¹⁹ mu deket makulug hidiyen kanan yu, dahdi moy kanan yuh kalpuwan di kabaalan nadan ibbayun manganan hi nihkop? Kon hi Satanas? Hituwey kitib-anan nakaihhalla kayu.²⁰ Ha-oy ke ya hay kabaalan Apu Dios di bumaddang ke ha-on an manganan hi nihkop, hituwey kitib-anan dehtu mo nan intud-ak Apu Dios an mun-ap-apu.”

²¹ Pinhod Jesus an ipainilan didan hiya ya nalnal-ot mu hi Satanas ot athituy kanana: “Deket waday ohan mahinadol an tagun nakadaddaan an mungguwalyah balena ya maid di e maakoh nganneh diyen wadan hiya.²² Mu deket waday ohan nalnal-ot mu hiyan umali ya pulhona nan ispada ya pahul na an pundinolana ne inalanan am-in di wadah balen diyen tagu ta ikap-ong na nadah ibbana.”

²³ Kanana boy “Hay tagun adi mangun-unud ke ha-on ya makibuhul ke ha-on, ya nan tagun adi mangawis hi tatagun mangun-unud ke ha-on ya hiya ot ya abuy umabul nadah e ot mangun-unud ke ha-on.”

*Hay pangien nadan mihkop
(Mateo 12:43-45)*

²⁴ Wada boy ohan inab-abig nan kananay “Wada on dimonyo an nakaan nah tagun nihkopana ot e dumanallanan nah adi maboblakan an e manibotiboh kihkopana, mu maid di hinamak na. Ot kananay ‘Mibangngadak ot kattog nah tagun nihkopak ni-an.’²⁵ Nibangngad ot tibona ya maid di nihkop ta daydayuna bon kihkopan.²⁶ Ot ume nan dimonyo ot umawit hi pitun ibbanan dimonyo an nahalman di kinagaga-iho da mu hiya ot eda mihkop kediyen tagu ot nakammam-a mo mu handi.”

Hanadan mun-am-amlong

²⁷ Handih kinalinah tuwe ya wada on ohan babai nadah naamung an kananay “Ongal di amlong nan babain nangimbabale ya nangipainuinum ke he-a.”²⁸ Mu kanan Jesus di “Om, mu ong-ongal di amlong nadan tatagun mangngol ya mangun-unud hi kalin Apu Dios.”

Hay punhalinduwaan nadan tatagun mangulug an hi Jesus ya intud-ak Apu Dios

(Mateo 12:38-42)

²⁹ Handih mungkadakol da nan tatagun naamung ya kanan Jesus di “Gaga-iho kayun tatagud uwani te kudangon yuy tinibotibo yun inainat ku an mangipainilan intud-akak ke Apu Dios ta deyan mumbaga kayu boh milagro. Mu maid di ipatibok hi pangimatunan yu, abuna nan umat hi naat ke Jonah. ³⁰ Handidan tatagud Nineveh handih done ya nan naat ke Jonah di nangimatunan dan hiya ya ohan profetas an intud-ak Apu Dios. Ya athidin ha-oy an Panguluwan di tagu an nan ahi maat ke ha-on di ahiyu pangimatunan an ha-oy nan intud-ak Apu Dios. ³¹ Hay kitib-anan gaga-iho kayu ya athitu: Wada din babain ap-apud Seba ad Arabia an nakaiddawwin boble. Hiya ya inhanakul na ot umalin mundongol ke Solomon hi ituttudunan malpun Apu Dios. Ad uwani ya dehtuwak an natagtag-e mu hi Solomon, yaden adiyak kulugon ke dakayu, ta hinae mo nan ahi kayu makastigu hantuh kahumalyaan am-in di tagu. ³² Hay oha boh kitib-anan gaga-iho kayu ya handidan tatagud Nineveh ya nuntutuyu dah liwat da te inidngol dah tugun Apu Dios an intuttudun din hi Jonah, mu dakayu ya adi kayu muntutuyu yaden dehtuwak an natagtag-e mu hi Jonah, ta hinae nan hantuh kahumalyaan am-in di tagu ya makastigu kayu.

Hay aton di tagu ya mipuun hi wadah nomnom na

(Mateo 5:15; 6:22,23)

³³ Kon tolgan di taguy dilag ta haniyana weno ena italu? Adi te ipattuk nat pakatibo nadan humgop. ³⁴ Hay dilag di adol ya hay mata te hidiyey panibo, ta deket maphod di mata ya maphod boy panibo. Athidih nomnom te hidiyey panginilaan di taguh maphod ya gaga-iho. Deket maphod di nomnom ya maphod boy pangi-e. Mu deket gaga-ihoy nomnom ya gaga-iho boy pangi-e. ³⁵ Kinali halipat-an yu ta adi mahannotan nan maphod an nomnom yu hi gaga-iho. ³⁶ Deket maphod di nomnom yu ya maphod di pangie yu damdama. Hituwey kialigan nan dilag an pat-alanan am-in.”

Hay gaga-ihon pangien nadan Pharisee ya nadan muntutuduh Tugun Moses

(Mateo 23:1-36; Marcos 12:38-40)

³⁷ Nagibbun kimmalih Jesus ya inayagan nan ohan Pharisee an makikan hi baleda. Naki-e ot indanit eda mangan ³⁸ ya namodwong nan Pharisee te uggeda inat nan ine-en di pun-ulah takle yaden hidiyey pangien di Judyu. ³⁹ Ot

kanan Jesus ke hiyay “Man dakayu ken Pharisee ya man-ut ikakagu yuy pangun-unudan yuh pangi-eyu mipanggep hi lini te pangali yu on hidiyey pangun-unud yun Apu Dios, mu adi te gaga-ihoy nomnom yu ya talamon yuy ibbayu. ⁴⁰ Maid di nomnom yu. Kon uggeyu inilan hi Apu Dios ya inilanay wadah nomnom di tagu te kon bokon hiyay nunlutun am-in, nadan matibo ya nadan adi matibo? ⁴¹ Bokon nan pangi-e yuh mipanggep hi liniy ikakagu yu, mu hay ot ya abu pamaddangan yu nadah mahmok an tatagu te hidiyey kitiban di pangun-unudan ke Apu Dios. Aton yuh di ta abuluton dakayun hiya. ⁴² Dakayun Pharisee ya mahmok kayu te makastigu kayu. Man-ut umidaidat kayuh intanom yu ke Apu Dios, mu adiyu aton di maphod hi ibbayun tagu ya hay kakulugana ya adiyu pinhod hi Apu Dios. Lebbeng na tuwalin umidat kayuh intanom yu, mu adiyu iwalong nan udum an pinhod Apu Dios an aton yu. ⁴³ Mahmok kayun Pharisee te atoaton yuy ad-adi. Pinhod yun umbun hi ubunan di madayaw an tagu nah simbaan. Ya pinhod yun abun pitpitbal nah malkadun kawad-an di dakol an tatagu. ⁴⁴ Makulug an mahmok kayu, takon di adi mainilan gaga-ihoy kayu ya nunna-ud an gaga-ihoy kayu. Kinali mialig kayu nah ugge nangadanan an lubuk an punhingagattinan di tatagu te uggeda inila, mu hiya damdaman lubuk.”

⁴⁵ Kimmali nan ohan muntuttuduh Tugun Moses ke Jesus ot kananay “Apu, takon di dakami ya nakabba-inan kami nah kinalim.” ⁴⁶ Kanan Jesus di “O, makulug an takon di dakayun muntuttuduh Tugun Moses ya mahmok kayu damdama te dakol nadan naligat an tugun an ipapilit yun un-unudon di tatagu, mu takon di dakayu ya adiyu un-unudon yaden maid di homok yuh tatagu. ⁴⁷ Oha bo ya mahmok kayu te man-ut manganapya kayuh makakkaphod an lubuk handidan profetas an pinatepaten handidan aammod yu ⁴⁸ ta ipatibo yun dayawon yu nadan profetas, mu hay kakulugana ya umat kayu handidah aammod yun uggeda dinayaw dida, mu pinate da didat deyan mangapya kayuh lubuk da. ⁴⁹ Hi Apu Dios ya inilana tuwalih tuwe, kinali kananay ‘Itud-ak ku nadan mangituttuduh pangi-ek ya nadan profetas, mu patayon day udum ya punholholtapon day udum.’ ⁵⁰ Ta hidiye nan dakayun tatagud uwaniy kastiguwon Apu Dios te hay namatepateyan handidan aammod yu handidah profetas nipalpun dih lappuna ingganad uwani, ⁵¹ an nipalpun Abel ot ingganah namatayan da ke Sakalia nah numbattanan di altar ya nan Templo. Pidwaok an kalyon an dakayun tatagud uwaniy kastiguwon Apu Dios.

⁵² Mahmok kayun muntuttuduh Tugun Moses te hay adiyu pangipainilaan hi makulug an kibalina diyen Tugun, ta hidiye nan maid di ohah pakaawat takon di dakayu. Takon di dakayu ya adiyu pinhod an un-unudon, ta hidiye nan dakayuy manandih pangun-unudan nadan naminhod an mangun-unud."

⁵³ Handih e umeh Jesus ya niunud nadan Pharisee ya nadan muntuttuduh Tugun Moses ot dakol di manahmahan dan hiya ⁵⁴ ya hahalipat-an day kihallaan di ihumang nat waday pangigadulan dah ipabahul dan hiya.

*Am-in di aton ya ahi mainila
(Mateo 10:26,27)*

12

¹ Kediye ya dakkodakkol day tatagun naamung ta mungki-gagatin day udum. Inlappun Jesus an kumali nadah disipulos nan kananay "Halipat-an yu ta adiyu iun-unud hantudah Pharisee te man-ut kay da makakkaphod, mu gaga-ihoy nomnom da. ² Maid di mitaluh nganneh diye te takon di adi mainilad uwani ya ahi mainilah udum hi algo. ³ Hanan kalkalyon yu nah hilong an ab-abbu kayu ya mabigat ta nundingngol ya hana bon ikutkutuyam yuh ibbayu, ya loktat ta, nundingngol."

*Hay takutan taku
(Mateo 10:28-31)*

⁴ Kalyon bon Jesus nadah disipulos nay "Kalyok ke dakayun iibbak, adiyu takutan nadan mamaten dakayu te deket nate kayu ya maid moy eda aton ke dakayu. ⁵ Mu hay takutan yu ya hi Apu Dios te damanan patayon dakayu ya damana bon ipaenay linnawa yuh impierno. Hiyay kalyok hi takutan yu.

⁶ Hituwey nomnomon yu, nadan buding ya maid di balol da te hay bayad di lima ya duway hepeng, mu takon di athidi ya ipaptok Apu Dios dida. ⁷ Ot immam-anan dakayu te takon di bilang di buuk yu ya inilana. Hinaey kitib-anan pakaippaptok dakayun Apu Dios, kinali adi kayu tumakut te nakaballol kayun Apu Dios mu nadan buding."

*Adi kayu bumain an mangipainila an mangulug kayun
Jesus*

(Mateo 10:32,33; 12:32; 10:19,20)

⁸ Kanan bon Jesus di "Hay tagun mangipainilah tataguh pangulug nan ha-oy ya ahik ibilang an taguk hi hinangngab nadan anghel Apu Dios. ⁹ Mu hay tagun mangalin uggeyak inila ya adik ibilang an taguk hi hinangngab nadan anghel

Apu Dios. ¹⁰ Hay tagun taltalangaanay Panguluwan di tagu ya damanan pakawanan Apu Dios, mu hay tagun taltalangaanay Espiritun Apu Dios ya adinadaman mapakawanan.

¹¹ Mu kal-ina ket hay pangulugan yun ha-on di humlun hi pangiyayan dan dakayuh simbaan di Judyu weno nadan ap-apun di gubilnu ta e dakayu humalyaon, ya adi kayu madanagan hi ihumang yu ¹² te nan Espiritun Apu Dios di ahi mangituttuduh kalyon yu."

Hanan ohan tagun kadangyan

¹³ Waday oha nadah tatagun naamung di kimmali ot kananan Jesus di "Apu, kalyom ke tulang kut godwaon mi nan impaboltan di ammod min dakami." ¹⁴ Mu hinumang Jesus an kananay "Hinae ke ya nangamung kayu. Uggeyak immalin mangipanuh binoltan yu." ¹⁵ Ot kanana nadah naamung di "Halipat-an yu ta bokon hantudan dakol an wada tuh lutay gagamangan yu te takon di kaatnay kinadangyan di ohan tagu ya bokon hidiyey nangdon hi nitaguwana."

¹⁶ Wada boy ohan inab-abig nan didan kananay "Wada nan kadangyan an pinumhod di inliyak na. ¹⁷ Ot numanom-an kananay 'Nganne nin moy atok an deyan makudang di pangialangak?' ¹⁸ Indani ya kananay 'Ah, hay atok ya pa-yok nadan alang ku ta mangapyaak hi o-ongal ta pangihadadak nadah inliyak ku ya nan udum an limmuk ¹⁹ ta takon mo nuppey um-umbunak ta hay inum ya hay an-anlay at-attok ya adiyak maagangan te dakol tun inliyak ku.' ²⁰ Mu kanan Apu Dios ke hiyay 'Nakaihallah naen punnomnom mu! Ad uwanin hilong ya mapoppog di biyag mut maid di hilbin dadiyen kinadangyan mu.'" ²¹ Ot kanan Jesus di "Athituy maat nadah tatagun abunay kinadangyan day ipapaptok da ya nonomnomon da, yaden adida nomnomon di punhilbiyan dan Apu Dios."

Hi Apu Dios di pangidinolan takun mangipaptok ke ditaku (Mateo 6:25-34)

²² Kanan bon Jesus nadah disipulos nay "Hituwey gapunan kanak di adi kayu madanagan mipanggep hi makan ya bulwati. ²³ Mahapul an nomnomon di tagu hin nganney gapunan waday biyag na, bokon hay makan ya hay bulwati ya abuy nonomnomona. ²⁴ Nomnomon yu nadan hamutin adida muntanom ya adida mun-ani. Maid di alang da, mu mangan da te hi Apu Dios di nangamung hi kanon da. Ot namam-an dakayun tatagun ongal di pangibilang na ke dakayu mu nadan hamuti. ²⁵ Oha bo ya kon madanadanagan kayu ke ya kon madukdukey biyag yu?"

²⁶ Yaden tipet ekayu madanagan hin daanay eyu pangalaan hi kanon yu ya hay ibulwati yu? ²⁷ Nomnomon yu nadan humabung, kon mungngunu da ya mun-abol dah ibulwati da? Adida, mu kalyok ke dakayun mapmaphod di angang da mu nan nakangnginan bulwatin din hi Solomon an kadangyan an patul. ²⁸ Kinali deket athidiy pamaptok Apu Dios ke dadiyen humabung ad uwani, mu hi bigat ya maghob, ya namammam-ay pamaptok nan dakayu. Yaden tipet adi kayu madinol ke Apu Dios? ²⁹ Adiyu nomnomon ya adi kayu madanagan hi mahapul yu, kanon yu ya inumon yu. ³⁰ Hay munnomnom ya mundanag ke datuwe ya nadan adi mangulug ke Apu Dios, mu dakayu ke ya wadah Amayun hi Apu Dios an nanginilan datuwen mahapul yu. ³¹ Hay ot ya abu kigappatan yuh pun-ap-apuwan Apu Dios di ipaanhan yun nomnomon ot idat nan am-in di mahapul yu.

*Hay kinadangyan di mangulug ya wadah langit
(Mateo 6:19-21)*

³² Dakayun mangulug ke ha-on ya adi kayu madanadangan te maka-amlong hi Apu Dios an mangigappat ke dakayu nah pun-ap-apuwana. ³³ Kinali umigattang kayuh limmu yu ta ibaddang yu nadah nawotwot te gapu kenaen aton yu ya ahi waday ikadangyan yuh langit an adi map-u ya adinadaman maako ya madadag. ³⁴ Te hanah kawad-an di kinadangyan yuy kawad-an damdaman di nomnom yu.

Hay ahi bo aliyen Jesus

³⁵⁻³⁶ Tibon yu ta mundadaan kayu hantuh ahik kibangngadan, umat hi pundadaan nadan muttatyuh punhoodan dah kibangngadan nan apu dan e nakihumul ta deket im-malit mungkugkug ya galagala dan mangibughul. ³⁷ Maan-anla nadan muttatyuh hin akhupan di ap-apuda didan munho-ho-od ke hiya. Kalyok ke dakayu an nan ap-apuda ya idadaan didat panganona dida. ³⁸ Takon di gawan di hilog weno mungkabigat di kibangngadan nan apuda ya maan-anla da hin nundadaan dan manamun hiya. ³⁹ Nomnomon yuh tuwe, gulat nat inilan nan kon baley aliyen di mangako ya makulug an adina taynan di balena, mu aduganat adi humgop nan mangako. ⁴⁰ Athidin dakayun mahapul an mundadaan kayu ta nangamung an munhood ke ha-on an Panguluwan di tagu te uggeyu inila hin kakon-anay kibangngadak.”

*Hay kialigan nan maphod ya nan gaga-ihon muttatyuh
(Mateo 24:45-51)*

⁴¹ Kimmalih Pedro an kananan Jesus di “Kon dakamiy pumpangitugunam ke danae weno dakamin am-in hantudah tatagu?” ⁴² Hinumang Jesus an kananay “Hay muttatyun nanomnoman ya makangngun-unud ya hiyay piliyon nan apunan pun-ap-apun nadan ibbanan muttatyu ya mangipaptok hi mahapul da. ⁴³ Umamlong nan muttatyu hin umali nan apuna ya tibonan maphod di atoatona. ⁴⁴ Nomnomon yu tun kalyok ke dakayu, deket athidiy atona ya ipatag-en nan apunay saad na ta hiyay mangipaptok amin hi limmun nan apuna. ⁴⁵ Mu deket kanan nan muttatyuh nomnom nay ‘Takomboy nalgonalgom di atok ot mabayag di ahi aliyan nan apu mi.’ Ta hay ot ya abu atoatona ya mangmangngan ya mumbutobutong ya deke on nunhoplat na nadan ibbanan muttatyu, ⁴⁶ mu indani ot ya abu ya kediyen algoy dinatngan nan apuna ot akhupanah diyen at-attona ot kastiguwona an inid-um na nadah adi mangun-unud.

⁴⁷ Hay muttatyun inilanay pinhod di apunan ipangunun hiya, mu uggena inat ya ongal di kastiguna. ⁴⁸ Mu hay muttatyun uggena inun-unud di apuna te uggena inilay ipangunun nan apuna ya ittay di kastiguna. Deket ongongal di nidinol hi tagu ya mahapul an dakdakol boy atona. Deket dakol di midat hi ohan tagu ya dakol boy ipaptok na.

*Hay naganodwaan di tatagu mipanggep ke Jesus
(Mateo 10:34-36)*

⁴⁹ Immaliyak tuh lutat mainilay mangulug ya hay adi mangulug ke ha-on ya hana ot ta hituwey maat ad uwani. ⁵⁰ Ongngal di ahik holholtapon an deyan takon di ad uwani ya mabulubulunak ingganay magibbuh diyen ligat ku. ⁵¹ Kon pangali yu on immaliyak an mangipalinggop amin hi tagu tuh luta? Adi, te gapun ha-oy ya dakol day mun-aawwit. ⁵²⁻⁵³ Mipalpud uwani ya mun-aawwit day hin-am-a ya hin-in-a te deket lima da nah bale ya humi-an day tulu. Takon di nan nangapu ya nan inapu ya mun-aawwit da.”

⁵⁴ Kanan bon Jesus nadah naamung di “Deket itangad yu ya himmilong di kabunyan ya kanan yuy mangaliy udan, ya makulug an umudan. ⁵⁵ Deket itangad yuh kabunyan ta makappat-al ya kanan yuy maugo ya makulug an maugo. ⁵⁶ Makallangkak kayu. Nalaing kayun mangimatun ke dadiye, mu matama kayun mangimatun hi ma-ma-at ad uwani.

⁵⁷ Antipet adi kayu pakanomnom hi maphod an aton yu? ⁵⁸ Umat nah deket inila yun waday e mangidiklamun dakayu ya ipatna yun ihuhummangan te adiyu ke iathidi ya makulug an ie dakayu nah huwes ot nan huwes di

mangipakalabut ke dakayu. ⁵⁹ Kalyok ke dakayun makulug an deket nikalabut kayu ya mahapul an pakabboklaon yuy molta yu, takon di ohan hepeng, ta ahi kayu mipae.”

Am-in di tagu ya mahapul an muntutuyu dah liwat da

13

¹ Kediyen muntuttuduh Jesus ya wadada nadah naamung di nangipainilan hiyah naat nadah udum an iGalileen impipaten Pilatu dida ot id-um nay dala da nah dalam di kinlong dan iappit dan Apu Dios. ² Hinumang Jesus an kananay “Kon gaput athidiy natayan da ya pangali yu on nahalman di liwat da mu nadan udum an iGalilee? ³ Adi. Te kalyok ke dakayu an deket adi kayu muntutuyuh liwat yu ya ahi kayu damdama mate. ⁴ Umat bo handidah himpulut walun tatagun nate te natu-i nan nakattag-en baled Siloam ot mat-onan da, kon pangali yu on gaput athidiy natayan da ya nahalman di liwat da mu nadan kaboblayan dad Jerusalem? ⁵ Adi. Te kalyok ke dakayu an deket adi kayu muntutuyuh liwat yu ya ahi kayu damdama mate.”

Hay kialigan nan kaiw an fig

⁶ Indani ya inab-abig Jesus di mipanggep nah kaiw an fig. Kananay “Wada on tagun nuntanom hi fig hi laguntana. Deket nah tiempon di pumbungaana on immet ena tibon hin bimmunga, mu ma-ma-idan di bungaana. ⁷ Ot kanana nah pungngunuwonay ‘Em kattog longhon din kaiw te deyan tuluy toon an halipat-ak di bungaana yaden ad-addi bumunga. Abunadi ya mun-oonan.’ ⁸ Mu kanan diyen mumpaptok nah laguntay ‘Apu, takon di mihdi ni-an hi hintoon ta ka-utak di puunat ha-adak hi abono ⁹ ta deket kapyanan adi bumunga ne ahim impalngo.’ ”

Hay nangaanan Jesus nah dogon nan babai yaden Sabadu

¹⁰ Ohan Sabadu Tungo ya muntuttuduh Jesus nah simbaan di Judyu ¹¹ ya wada on babain impunligligat di nihkop ke hiyah himpulut waluy toon ta loktat ya nabakug an adi maandong di odog na. ¹² Handih tinibon Jesus ya inayagana ot kananan hiyay “Nakaan moy dogom.” ¹³ Dinapan Jesus di adol nan babai ya pinghanadi ya naandong di odog na ot dayawonah Apu Dios. ¹⁴ Mu nan ap-apu kediyen simbaan ya bimmobboh-ol gapuh nangaanan Jesus hi dogon nan babai yaden Sabadun Tungo. Ot kanana nadah tatagun naamung di “Waday onom an algon pungngunuwan. Deket pinhod yun mumpakaan hi dogoyu ya hi udum an algoy aliyanyu ta bokon nah Sabadu.” ¹⁵ Hinumang Jesus an kananay “Makallangkak kayu. Am-in kayu ya oggan yu ubadon di

nigakod an nuwang yu weno kabayu yu ta eyu painuman takon di Sabadu. ¹⁶ Dehtu tun babain holag Abraham an impundogon Satanas hi himpulut waluy toon. Kon gaga-ihoy nangaanak hi dogonad uwanin Sabadu?" ¹⁷ Kinalinah tuwe ya bimmain bo kaya nadan tatagun bumobboh-ol ke hiya ya nada ken udum ya maka-an-anla da gapuh kediyen maphod an inat na.

Hay kialigan di pun-ap-apuwan Apu Dios ya nan kakitayan an buwa

(Mateo 13:31,32; Marcos 4:30-32)

¹⁸ Indani ya kanan Jesus di "Nganney kialigan di pun-ap-apuwan Apu Dios? ¹⁹ Mialig nah buwan di mustard an kaiw an intanom di ohan taguh habal na. Tinummol ot umongngal ot pumbayaan di hamutiy hapang na."

Hay kialigan nan yeast

(Mateo 13:33)

²⁰ Ot kanan bon Jesus di "Nganne boy ohan kialigan nan pun-ap-puwan Apu Dios? ²¹ Athitu, mialig nah yeast an inalan nan ohan babai ot ikammonah alina ot hidiyey nangipalbag nah kinapyanan tinapay."

Hay kialigan nan nahkit an panto

(Mateo 7:13,14,21-23)

²² Handih mange da Jesus ad Jerusalem ya nundag-u da nadah boblen nangidalanan da ot muntuttudu. ²³ Indani ya wada on tagun nangibagan hiya an kananay "Kon o-oha day mihwang an midatan hi biyag an munnananong hi kad-an Apu Dios?" ²⁴ Ya kanan Jesus di "O, te nan pangien Apu Dios ya naligat an un-unudon. Mialig hi ittay an panton naligat an hogpan. Kinali aton yuy kabaelan yun mangun-unud ke Apu Dios takon di naligat te dakkodakkol day naminhod an umeh kad-ana, mu o-ohha day pakaeh di. ²⁵ Umat nah balen deket indakkig nan kon bale ya adi mo pakaghop di tagu takon di tagan day pagpag an kanan day 'Apu, paghapon dakami ahan!' Mu kanan ot ya abun nan kon baley 'Adinadama te ugge dakayu inila.' ²⁶ Ya kanan nadan tataguy 'Mu nakikakikan kamin he-a ya nuntuttudu kah boble mi.' ²⁷ Mu kimmali bo nan kon balen kananay 'Makulug ot ugge dakayu inila ya uggek inila hin ibba dakayu. Mange kayu te gaga-iho kayun tatagu.' ²⁸⁻²⁹ Athidiy aton Apu Dios ke dakayu hin adi kayu muntutuyuh liwat yu. Ahi makahakkit di nomnom yu hin tibon yun dehdi dah kad-an Apu Dios nadan aammot taku an da Abraham, hi Isaac, hi Jacob, ya nadan profetas ya nadan udum an tatagun bokon Judyun malpuh kabobboblen tuh lutan

makihumul hidih pun-ap-apuwana. Yaden dakayu ke ya adi dakayu ipaghop ke hiya. Kinali ahi kayu kumogakoga ya ahiyu kotokotomon di bab-ayu. ³⁰ Hituwey nomnomon yu an nadan tatagun nakababba ad uwani ya diday ahi mibilang an natag-e, ya nadan mibilang an natag-e ad uwani ya diday ahi nakababba.”

Hay ongal an pamhod Jesus nadah tatagud Jerusalem (Mateo 23:37-39)

³¹ Indani ya wadaday udum an Phariseen immali ot kanan dan Jesus di “Kudukdul nay taynam tun boble te hi Herod ya pinhod dakan patayon.” ³² Hinumang Jesus didan kananay “Ekayuh kad-an diyen hi Herod an nakatallam ta eyu kalyon ke hiyan adik iwalong an mangaan hi nihkop ya dogo inggana gibbuwok di ngunuk. ³³ Takon di daanay pangayak ad uwani, hi bigat weno hi ohhandi, ya maid di e mangiadin ha-on. Mahapul an umeyak ad Jerusalem an boblen namatepateyan da handidah profetas Apu Dios te hidi damdamay pamatayan dan ha-on.

³⁴ Dakayun iJerusalem an nuntugmilan yu ya numpate yu handidan profetas. Namingkaat an pinhod ku ot ahan an amungon dakayu umat hi pangamungan di manuk hi impana, mu adiyu pinhod. ³⁵ Mahmok kayu te iwalong Apu Dios nan Templo ya nan bobleyu. Kalyok ke dakayun adiyak mo tibon inggana kanan yuy ‘Maphod nan intud-ak Apu Dios an mangipainilan hiya.’ ”

Hay nangaanan Jesus hi dogon nan tagun linumbag di adol na

14

¹ Ohan Sabadun Tungo ya immeh Jesus an e nakikan hi balen di oha nadah ap-apun di Pharisee. Ya nadan tatagun wadah di ya halipat-an day atona ² te wadah hinangngab na on tagun linumbag di hukina ya taklena. ³ Ot kanan Jesus nadah muntuttuduh Tugun Moses ya nadah Phariseey “Kon panioy pangaanan hi dogo nah Sabadun Tungo weno adi?” ⁴ Ya op-opya dan maid di himmumang ot dapaona nan mundogo ya pinumhod ot ipaanamut na. ⁵ In-ang-ang Jesus nadah tatagu ot kanan diday “Kon deket waday kabayu yu weno nuwang yun nag-ah bitu nah Sabadun Tungo, ya kon adiyu e alan gapu te Sabadu?” ⁶ Maid di panumang dan diye, kinali waday oha on op-opya-an.

Hay nangituttuduwan Jesus hi adi puntag-ayan

⁷ Kediyen dehdihi Jesus nah balen ena nakikanaan ya tibtibbona nadan tatagun manggop an mumpupullo dan

e umbun nah ubunan di madayaw an tagu. Ot kanana nadah naayagan di ⁸ “Deket waday eyu pakihamulan nah kasal ya adi kayu e umbun nah ubunan di madayaw an tagu. Te deket umali nan tagun madayaw mu dakayu ⁹ ya kaanon dakayu nah nangayag ke dakayu ta nan madayaw an taguy pab-unona. Kababain di eyu kakaanah nah ubunan di madayaw an tagu ta ekayu mit-an nah ubunan di kumpulnan tagu. ¹⁰ Hay maphod ya deket waday nangayagan dan dakayu ya kudukdul nay umbun kayu nah ubunan di kumpulnan tagut deke tuwalit umali nan kon bale ya kananay ‘Tulang ku, eka umbun nah ubunan di madayaw.’ Ne ahi kayu nuppe inumbun hidi. Te deket athidin edakayu pab-unon nah ubunan di madayaw an tagu ya tobalon dakayu nadah ibbayun tatagun e makihamul. ¹¹ Hay kalyok ke dakayu ya nan tagun mumpatag-e ya hiyay ahi mipababa, ya nan tagun mumpababa ya hiyay ahi mipatag-e.”

¹² Kanan Jesus nah nangayag ke hiyay “Deket mumpahamul ka ya bokon nadan gagayyum mu, tutulang mu ya hay kakadangyan di ayagam te dida ya waday kabaelan dat ahi daka damdama ayagan ke didat maballohan ta kay mo nabayadan. ¹³ Mu deket mumpahamul ka ya nadan nawotwot, napikluy, napilay ya nadan nakulap di ayagam. ¹⁴ Ot umamlong ka te takon di adida pakabayad ke he-a ya waday kiphodam an ahi malpun Apu Dios hantuh ahina pummahuwan hanadah naten ibilang nan maphod.”

*Hay kialigan nan pakihamulan hi kad-an Apu Dios
(Mateo 22:1-10)*

¹⁵ Waday ohan tagun nakikan kediyen hamul ya dingngol na nan kinalin Jesus ot kananah hiyay “Mun-am-amlong nan tagun ahi makihamul hi pun-ap-apuwan Apu Dios.” ¹⁶ Nun-ab-abig hi Jesus an kananay “Wada nan tagun ninomnom nan mumpahamul ot ipaayag nay dakkodakkol an tatagu. ¹⁷ Ot handih nidadaan am-in di makan ya intudak na nan muttatyunan e mun-ayag. Kananah hiyay ‘Hay kalyom ya kanam di, makayu mo, dehdin nidadaan di makan.’ ¹⁸ Mu am-in da nan naayagan ya kanan day maid innun dan ume. Hanan oha ya kananay ‘Nganney innun, adiyak umali te waday ginatang kuh payo an mahapul an ek tibon.’ ¹⁹ Nan oha bo ya kananay ‘Nganney innun, adiyak umali te ek ohhaohhaon an ipatnan pun-aladuwon nadan himpulun nuwang an ginatang ku.’ ²⁰ Hanan bon oha ya kananay ‘Nganney innun, adiyak umali te ad uwanin algoy nalahinak.’

²¹ Nibangngad nan muttatyuh kad-an di apuna ot kalyonay kinalin nadan naayagan ya bimmoh-ol nan apuna ot kananay 'Eka nah dalan ya nah malkadu ta em pun-ayagan nadan nawotwot, napikluy, nakulap ya nadan napilay.'
²² Indani ya nibangngad bo nan muttatyuh ot kanana nah apunay 'Eyak nun-ayag, mu dakkodakkol pay di makan.'
²³ Ot kanan nan apunay 'Ume ka nadah nungkidawdawin boblet eka umayag hi dakol an tatagu te pinhod kun dakkodakkol di umalin makihumul. ²⁴ Mu hituwey kalyok, maid di oha nadah namangulun naayagan di makikan nah ipahumul ku.' "

Hay tagun mangun-unud ke Jesus ya mahapul an hiyay pakappohdona

(Mateo 10:37,38)

²⁵ Ohan algo ya dakol day tatagun niunud ke Jesus. Nunliggu ot kananan diday ²⁶ "Mahapul an ong-ongal di pamhod di tagun ha-on mu hay aammod na, inayana, imbabalena, tutulang na ya hay adol nat ahi pakaun-unud ke ha-on. ²⁷ Ya hanan tagun adi pakaippol hi pakiholholtapanan ha-on ya adi pakaun-unud ke ha-on.

²⁸ Deket pinhod yun miunud ke ha-on ya mahapul an pakannomnomon yu. Umat nah tagun mangapyah ongal an balen mahapul an ib-unat pakannomnomona hin wadan am-in di mahapul na. ²⁹ Te deket adina iathidi ta nala ya hinammang na on bale, kal-ina ya adi pakagibbu ya katataw-an di tatagu. ³⁰ Pangali day 'Deya on tagun hinammang nay balena, mu adi gumlan mangibbu.' "

³¹ Kanan bon Jesus di "Umat bon nah patul an e makigubat, mahapul an pakannomnomona hin damanan apputon nan himpulun libun tindaluna nadan duwan pulun libun tindalun nan buhul na. ³² Mu deket nomnomnomona ya adi mabalin ya umitud-ak hi e makihummangan ta adida ot ya abu munggubat. ³³ Athidi boy aton di tagun pinhod nan mangun-unud ke ha-on an mahapul an iohha nay nomnom na te deket waday udum hi gagamgamana ya adinadaman e pakaun-unud ke ha-on."

Hay kialigan nan ahin

(Mateo 5:13; Marcos 9:50)

³⁴⁻³⁵ Kanan bon Jesus di "Dakayun naminhod an mangun-unud ke ha-on, pakannomnomon yu te deket adi kayu pakaun-unud hi pangiek te waday udum hi pinhod yun un-unudon ya adinadaman e kayu pakaun-unud ke ha-on te maid di hilbinah eyu pangipatnaan an mangun-unud ke ha-on. Umat nah ahin an man-ut maphod di kiusalana,

mu deket nakaan di kinaahina ya maid moy hilbina ya adinadaman pabangngadon di kinaahina. Ta hidiye nan iwele ot kattog.”

*Hay kialigan nan natalak an kalnero
(Mateo 18:12-14)*

15

¹ Ohan algo ya immali day dakol an mun-amung hi buwis ya nadan tatagun kanan di Judyun naliwat an e mundongol hi ituttudun Jesus. ² Ya nada ken Pharisee ya nadan muntuttuduh Tugun Moses ya mungngungudu dan kanan day “Teya on tagun pakahangngudona hantudan nungkaliwat an tatagu ya makikan pay ahan ke dida.” ³ Ot mun-ab-abig hi Jesus mipanggep hi pamaptok hi kalnero. ⁴ Kananay “Nungay ta waday ohan dakayun waday hinggatut an kalnerona ya natalak di oha, kon adina e hamakon? Tayanana nan nahiyam ta hiyam an kalnerona nah ena nangipattolan ta ena punhamak inggana hamakona. ⁵⁻⁶ Indani mo nuppet hinamak na ya nahalman di anlana ot ipah-onan in-anamut ot ayagana nadan hinag-ona ya gagayyum nan kananay ‘Agat maamung takut mun-an-anla taku te hinamak ku nan natalak an kalnerok.’ ⁷ Athidiy tagun kay natalak gapuh liwat na, mu indanit muntutuyu ya kay nahamak. Kalyok ke dakayun nahalman di anlan da Apu Dios hi langit nah ohan nuntutuyuh liwat na mu nan nahiyam ta hiyam an tatagun kanan day maphod dan adi mahapul an muntutuyu da.”

Hay kialigan nan kalang

⁸ Kanan bon Jesus di “Umat bon nah babain waday himpulun kalang na ya natalak di oha. Kon adina tolgan di dilag ta manigid ya tibonan am-in nah bale ingganay hamakona? ⁹ Deket hinamak na, ya makulug ot ayagana nadan gagayyum na ya nadan hinag-onat kananay ‘Mun-an-anla taku te hinamak ku nan natalak an kalang ku.’ ” ¹⁰ Ot kanan Jesus di “Kalyok ke dakayun umat hidi nadah anghel Apu Dios an maka-an-anla da hin waday ohan naliwat an muntutuyu.”

Hay kialigan nan tagun nuntalak

¹¹ Inab-abig bon Jesus di mipanggep nah nuntalak an imbabale. Kananay “Wada on tagun waday duwan linalakin imbabalena. ¹² Hanan udiyan ya kanan amanay ‘Idat mun ha-on ad uwani nan boltanok.’ Ot godwaon mon amana nan paboltana nadah duwan hintulang. ¹³ Nalayu kaatnan algo ya inggattang nan udiyan am-in nan

binoltana ot taynanay balen amana ot umeh nidaddawwin boble ot nalgom di nangiataatanah pihhuna ot map-un am-in. ¹⁴ Indani ya waday bitil kediyen boble ta maa-gangan yaden ma-ma-idan moy pihhuna. ¹⁵ Hay mo inat na ya nakimuttatyuh ohan taguh di ot hay ngununa ya mumpaptok hi babuy. ¹⁶ Namahig di inagang nan takon nin nan kanon di babuy ya kanona, yaden maid ahan di umidat ke hiya. ¹⁷ Indani nuppe ya nomnomnomonah tuwen punholholtapana ot kananah nomnom nay 'Dakol di muttatyun ama ya mahawwahawwal di kanon da, yaden deyak hitun mateyak hi inagang ku.' ¹⁸ Mibangngadak kattog ke ama ta kanak ke hiyay 'Ama, muntutuyuwak hi numbahulak ke he-a ya hay nunliwatak ke Apu Dios. ¹⁹ Takon di adiyak mo mibilang an imbabalem, mu ta ibilangak kattog an muttatyum.' Hituwe moy ninomnom nan aton ²⁰ ot mibangngad hi baleda.

Handih nidawwi pay ya inimatunan amana ya maka-an-anlan nanibon hiya. Bintik amanan e dinamu ot awalona. ²¹ Kanan nan imbabale nay 'Ama, muntutuyuwak hi numbahulak ke he-a ya hay nunliwatak ke Apu Dios. Takon di adiyak mo mibilang an imbabalem.' ²² Mu hi amana ya inayagana nadan muttatyuna ot kananan diday 'Galgal-an yu ta eyu alan nan makakkaphod an bulwati ta ipabulwati yu tuh imbabalek. Ha-adan yuh takkalang di gamat na ya pun-apatuton yu. ²³ Alan yu bo nan katabtabaan an baka ta partiyon yu ta munhahamul taku ya mun-an-anla taku. ²⁴ Te tun imbabalek ya kay nate, mu timmagu, nuntalak, mu deyan immanamut.' Ot munhahamul da.

²⁵ Hana ken panguluwan ya wadah payo kediyen. Handih anamutanan manatong hi baleda ya dingngol nan mung-gangha da ya tinibonan manmannayo da. ²⁶ Inayaganay ohan muttatyu ot mahmahana hin nganney gapuna. ²⁷ Kanan nan muttatyuy 'Man-uke ya immanamut nan udidiyam ot deyan impipartin amam nan katabtabaan an bakat pun-an-anlaan taku te mataguh tulang mu.' ²⁸ Bimmobboh-ol nan panguluwan ya adina pinhod an humgop. Tinibon amana ot lumah-un ot ena al-alukon ta humgop. ²⁹ Mu hinumang nah amanan kananay 'Nabayag an ingngunungunuwan daka ya maid di ek kinahing hi tugun mu, ya nganney indat mun ha-on? Maid, takon ot ni-moy impan di gulding ta hinamul min nadah gagayyum ku. ³⁰ Mu ad uwanin immanamut tun imbabalem an nangumah impaboltan mu te ena imbabbabai ya impartiyam bo udot hi makatabban baka.' ³¹ Ya kanan amanay 'He-an imbabalek ya man-un he-a te wada kah tuh kad-ak ta

nangamung ya am-in di limmuk ya bagim. ³² Maphod di mun-an-anla taku te tun tulang mu ya kay nate, mu timmagu, nuntalak, mu deyan immanamut.' "

Hay kialigan nan gaga-ihon muttatyu

16

¹ Wada boy ohan inab-abig Jesus nadah disipulosnan kananay "Wada on kadangyan an indinol nah muttatyu nay kinadangyana. Indani ya waday nangidatdatong nah kadangyan an um-ummahon diyen muttatyuy udum nah pihhuna. ² Inayagan nan kadangyan hidiyen muttatyuna ot kananay 'Nganneh tuwen dingngol kun at-attom? Idat mun ha-on nan nitudkan am-in di limmuk te bokon mo heyay pangidinolak ketuwen ngunu.' ³ Kanan nan muttatyuh nomnom nay 'Nganne nin di atok an deyan kaanonak hi ngunuk? Adiyak gumlan munggaud ya bumainak an mungkodkoddoh mahapul ku. ⁴ Ah, inilak di atok. Deket makaanak ya wadadan tuy gagayyum kun mangayag ke ha-on hi nunhituwan da.' ⁵ Inayagana nadan immutang nah apuna ot hummanganona dida. Kanana nah namanguluy 'Kaatnay utang mu nah apuk?' ⁶ Ya kalyon diyen immutang di 'Hinggatut an latan manteka.' Ya kanan nan muttatyu ke hiyay 'Teya tun nitudokan di utang mu. Umbun kat gal-am an hannotan ta hay nalima ya abuy itudok mu.' ⁷ Kanana bo nah nikadwan immutang di 'Kaatnay inutang mu nah apuk?' Ya kananay 'Hinggatut an sakun wheat.' Ya kanan bon nan muttatyu ke hiyay 'Hay nawalun saku ya abuy itudok mu.' ⁸ Nainnilaan nan apu nah diyen am-in an inat na ot kananay 'Hiya bo peman an nakatallam.' " Nagibbun inab-abig Jesus hituwe ot ahina kanan di "Nalaing day adi mangulug an munnomnom hi aton da hin waday ligat da mu nadan mangulug. ⁹ Mu hay kalyok ke dakayu ya deket waday pihhuyu ya baddangan yu nadan nungkawotwot te udum hi algo ya maid di hilbin di pihhuyu. Deket athituy aton yu ya waday midat ke dakayun gun-udon yun munnananong hi kad-an Apu Dios.

¹⁰ Hanan tagun damanan nidinol hi takon di ittay di balol na ya damana bon hiyay pangidinolan hi nakaballo. Ya athidi bo hanah tagun inlappunan mangakoh ittay ya loktat ta ongal di akawona. ¹¹ Kinali deket athinan adi kayu midinol hi kinadangyan hi lutan mauma ya immamana mon adi kayu midinol hi kinadangyan hi langit an munnananong. ¹² Te deket mabalin an idinol ke dakayu nadan wada tuh lutan indat Apu Dios ya kon ena idat ke

dakayu nan kiphodan hantuh mikadwan nitaguwan hi kadana?

¹³ Adinadaman hay tagu ya un-unudonay duwan ap-apu te hingitanay oha ya pohdonay oha, un-unudonay oha ya pihulonay oha. Niingngon tuwey kinadangyan ya hi Apu Dios an adinadaman eyu paka-un-unudon hi Apu Dios hin hay kinadangyan di gagamangan yu."

Hanadan intanuttudun Jesus

(Mateo 11:12,13; 5:31,32; Marcos 10:11,12)

¹⁴ Hanada ken Pharisee an hay pihhuy gagamangan da ya pun-ibaag dah Jesus. ¹⁵ Mu kanan Jesus ke diday "Dakayu ya ipatpatibo yuh tatagun makaphod kayu ta pangali yu ta matbal kayu, mu hi Apu Dios ya inilana damdamay wadah nomnom yu. Hay pangamangan hi katbalan hi tagu ya adi pinhod Apu Dios."

¹⁶ Kanan bon Jesus di "Hanan Tugun Moses ya nan intudok handidan profetas ya nituttudu inggana dih wadah Juan an mumbonyag. Ot mipalpun diye ya nituttudu nan maphod mipanggep hi pun-ap-apuwan Apu Dios ya ihik di tatagun migappat. ¹⁷ Mu adiyu nomnomon an niwalong di Tugun Moses te takon di mama-id tun luta ya kabunyan ya munnanong hidiyen Tugun an takon di ohan kali ya adi miwalong.

¹⁸ Hay lalakin ibolhe nay inyanat mumbintan ya maliwat te ihuyop nay udum an babain bokon nan namangulun inayana. Ya nan lalakin mangiine nah babain tinaynan di inayana ya maliwat bo damdama."

Hanan kadangyan ya hi Lasarus

¹⁹ Waday inab-abig Jesus an kananay "Wada on kadangyan an nungkanginginan am-in di bulwatina ya wadan am-in di mahapul na ya mahawwahawal di makan hi balena. ²⁰ Ya wada on tagun hi Lasarus di ngadanan makakkahmok te nakaggulid am-in di adol na an oggan da ie nah hoob nan balen diyen kadangyan ta e mibakbakilang hidi. ²¹ Ta pangali dat wada key iwelen nan kadangyan hi hinawal na ya hayudonat kanona ten naagangan. Ya deke on imme da nan aahu ta himhimmutan day gugulid na. ²² Indanit nateh diyen makakkahmok an tagu ya inalan nadan anghel di linnawana ot ie dah kad-an Abraham. Nate damdama nan kadangyan ot ilubuk da. ²³ Hituwen kadangyan ya nahalman di punholholtapanah impiernon nangayana. Intangad na ya tinibo nah Abraham ya hi Lasarus an nipaldang. ²⁴ Tinumkuk ot kananan Abraham di 'Ama, homkonak. Itud-ak mu ahan hi Lasarus ta takon kattog di nan udun di gamat nay itam-ol nah danum ta

itottod na tuh dilak tedeyan munholholtapak hi atung di apuy hitu.'

²⁵ Mu kanan Abraham di 'He-an imbabalek ya nom-nomom an handih wada kah luta ya immanan-anla ka te wadan am-in di mahapul mu, yaden hi ke kattog Lasarus ya makakkahmok. Mu ad uwani ya hi Lasarus ya maka-an-anla yaden he-a ke ya dekah nan munholholtap. ²⁶ Oha bo ya nakaiddawwiw numbattanan takut adinadaman e waday malpuh tun umalih na ya athidi bon adinadaman e waday malpuh nan umalih tu.' ²⁷ Ot kanan nan kadangyan di 'Takon ama, mu ta itud-ak mu ni-moh Lasarus hi balen da ama ²⁸ te wadaday limah tutulang kuh di ta ena tugunon didat adida umalih tu te nahalman di punholholtapan hitu.'

²⁹ Mu kanan Abraham di 'Adi mahapul te inila da nan Tugun Moses ya nan intuttudun handidan profetas an dadiyey un-unudon da.' ³⁰ Kanan bon nan kadangyan di 'Ama Abraham, adida kulugon dadiye, mu deke nin ot ta waday nate ya timmagut hiyay e mangipainilan dida ya makulug an kulugon da ya muntutuyu dah liwat da.'

³¹ Mu kanan Abraham ke hiyay 'Adi, te deket kahing dah Tugun Moses ya handidan profetas Apu Dios ya kahing da damdama nah ituttudun di tagun namahuwan.' "

Hay mipanggep hi liwat

(Mateo 18:6,7,21,22; Marcos 9:42)

17

¹ Kanan Jesus nadah disipulos nay "Dakol di humlun hi punliwatan di tagu, mu makakkahmok nan tagun hiyay humlun hi punliwatan di ibbana te nahalhalman di kastiguna. ² Kinali kudukdul nay tayunan di bagang nah ongal an batu ya inggah baybay, mu nan e hiyay humlun hi punliwatan ya pangiwalongan di ka-kulug na hi pangulug na. ³ Kinali halipat-an yu ta nangamung di aton yu.

Deket waday numbahul ke dakayu ya tugunon yu ta deket muntutuyu ya pakawanan yu. ⁴ Takon di mamimpitu nan tagun mumbahul ke dakayu hi hin-algo, mu mamimpitu an muntutuyuh ena numbahulan ya mahapul an pakawanan yu."

Hay mipanggep hi pangulug

⁵ Kanan nadan disipulos ke Apu Jesus di "Paong-ongalom di pangulug mi." ⁶ Hinumang Jesus ot kananay "Bokon hay kinaongal di pangulug yuy mahapul, mu ta wada takon di ittay an umat hi kinaittay di buwan nan mustard muden ta nihamad. Ya damanan deket kanan yu nah kaiw di

'Mabagut kat mit-an ka dih gawwan di baybay,' ya un-unudonah diyen kalyon yu."

Hay pangi-en di muttatyu

⁷ Kanana boy "Nungay ta waday ohan dakayun hay ngunun di muttatyuna ya munggaud weno mumpaptok hi kalnero, kon immanamut ken nalpuh ngununa ya kon kanan yuy 'Aga, maka ot ta mangan ka.' ⁸ Inilak ot adiyu iathidi, mu kon ot kanan yuy 'Munhannot kah bulwatim ta idadaan muy kanok ta deket nagibbuwak ya ahika nangan.' ⁹ Ya inila yu bon adi mahapul an mumpasalamat kayu nah muttatyu te hidiye tuwaliy ngununa. ¹⁰ Umat boh din dakayun bokon hay kidayawan yuy nonomnomon yuh pangun-unudan yun Apu Dios te hay pangun-unudan ke hiya ya hidiye tuwaliy mahapul an aton."

Hay nangaanan Jesus hi dogon nadan himpulun mungkangpuy adol da

¹¹ Handih nangayan da Jesus ad Jerusalem ya indalan dah numbattanan di probinsian di Samaria ya Galilee. ¹² Handih manatong da nah boble ya dinamu day himpulun tatagun mungkangpuy adol dan nibata-an dan immohnong ¹³ ot itkuk day "Apu Jesus, homkon dakami ahan." ¹⁴ Handih tinibona dida ya kananay "Ume kayu ta eyu ipatiboy adol yun nadah papadi." Ya handih mange da ya nakaan hidiyen dogoda. ¹⁵ Handih tinibon nan ohan didan pinumhod di adol na ya nibangngad hi kad-an Jesus an pun-itkuk nay pundayaw nan Apu Dios. ¹⁶ Ot mundukkun hi hinangngab Jesus ot mumpasalamat ke hiya. Hidiyen tagu ya iSamaria an bokon Judyu. ¹⁷ Ya kanan Jesus di "Kon bokon da himpulu nan tatagun nakaan di dogoda, daan da mo nan hiyam? ¹⁸ Tipet tun bokon Judyu ya abuy immalin mumpasalamat ke Apu Dios?" ¹⁹ Ot kanana nah taguy "Tumaddog kat ume ka. Hay pangulug muy nangaan hi dogom."

*Hay pun-ap-apuwan Apu Dios
(Mateo 24:23-28,37-41)*

²⁰ Waday naminghan an hinanhanan nadan Pharisee ke Jesus di "Kakon-anay kilappuwan di pun-ap-apuwan Apu Dios?" Kanan Jesus di "Hay pun-ap-apuwan Apu Dios ya maid di panginilaan hi kilappuwana. ²¹ Kinali adinadaman kanan di 'Deyah tuy pun-ap-apuwan Apu Dios' weno 'Wadah diy pun-ap-apuwana.' Te hay pun-ap-apuwana ya wadan dakayu."

²² Ot kanan Jesus nadah disipulos nay "Inilak an wadan tuy algon ahi kayu umabtuh pun-ap-apuwak takon ni-moy

hin-algo, mu adi mabalin. ²³ Kediye ya wadaday mangalin kanan day 'Wadah dih Kristo.' Ya kanan di udum di 'Wadah tu.' Mu adiyu kulugon dadiye ²⁴ te hay kibangngadak an Panguluwan di tagu ya umat hi kil-at an makattibon patalanay luta ya kabunyan. ²⁵ Mu hay maat ya mahapul ni-an an kahingonak ya punholholtaponak hantudah tataguduwani.

²⁶⁻²⁷ Hay atoaton di tatagu hantuh ahik aliyen ya umat hi inainat di tatagu handih tiempon Noah an abunay kakan, inum ya hay lahin di nonomnomon da. Mu indani ya nalbongan di luta ot mungkakate da te uggeda nundadaan ot abuna da Noah an ugge nate te hinumgop da nah bapor.

²⁸ Athidi boy tatagu handih kawadan Lot an abunay kakan, hay inum, hay gattang, hay tanotanom ya hay mangapyah baley nonomnomon da. ²⁹ Mu handih tinaynan Lot ad Sodom ya impaalin Apu Dios di apuy ot maghob dan am-in di tataguh di ot abuna da Lot an timmagu. ³⁰ Athidi bo damdamay ahi atoaton di tatagu hantuh ahik aliyen.

³¹ Ta deyan kalyok ke dakayu an deket kediye ya nipaddin waday taguh dola ya mahapul an adi humgop an e mangalah ngunut na, mu bumtik ot ya abu. Athidi bo nah tagun wadah payo an mahapul an adi umanamut hi baleda, mu bumtik ot ya abu. ³² Nomnomon yu ta adi kayu umat din inayan Lot an numbalin hi ahin te nunhalinduwa an mangun-unud hi kinalin Apu Dios. ³³ Te hay tagun abunay nitaguwatuh lutay nonomnomona ya adi midatan hi biyag an maid di poppog na, mu nan tagun paka-un-unudonak takon di humlun hi katayana ya hiyay midatan hi biyag an maid di poppog na. ³⁴ Kalyok bon dakayun nipaddi ken hilong di aliyak ya waday duwan tagun nahuyop hi ohan abok ya awitok di oha ya mabatiy oha. ³⁵ Athidi bo nadah duwan babain mumbayu an awitok di oha ya mabatiy oha. ³⁶ Ya athidi bon hanadah duwan tagun wadah payon awitok di oha."

³⁷ Handih dingngol dah tuwe ya kanan day "Apu, daanay ahi kaatan tuwe?" Ya kanan Jesus di "Hanah kawad-an di nate ya hidiy kawad-an nadan mangan hi nate."*

Hay kialigan nan nabalun babai ya nan huwes

18

¹ Hituwey intuttudun Jesus nadah disipulos nat adida uminglen mundasal ta adi kumapuy di pangulug da ke Apu Dios. Hituwey inab-abig na. ² Kananay "Hanah ohan

* **17:37** 17:37 Hay pinhod tuwen kalyon ya deket napoppog moy luta ya umalih Apu Dios an munhumalya ta nadan gaga-ihoy inainat da ya makastigu da.

boble ya wada nan huwes an adi tumakut ke Apu Dios ya maid di pangibilang nah tagu. ³ Kediyeen boble ya wadah di on nabalun babai an nadandani on immen hiya ta ena ibaga an kananay 'Baddanganak ahan te nabahulan hantun ek indiklamu.' ⁴ Nakabayyag an ug-ugge hinangud nan huwes nan ibagabagan nan babai, mu kay ahan ya kananah nomnom nay 'Adiyak tumakut ke Apu Dios ya maid di pangibilang kuh tagu, ⁵ mu gapu te deyan namahig an mangipaingle tun babain nadandani on immalin e mumbagah baddang ya agan di ahan ta baddangak.' "

⁶ Indani ya kanan Apu Jesus di "Dingngol yuh naen inat nan adi maphod an huwes, tibon yun takon di adi tumakut ke Apu Dios ya maid di pangibilang nah tatagu ya binaddangana nan babai. ⁷ Ta hidiye nan namammam-an Apu Dios an ongal di homok na ya donglonat nangamung di dasal. Makulug an baddangana ya takdogana nadan pinilinan tataguna an dumasadasal ke hiyah mapat-al ya hilong. ⁸ Kalyok ke dakayun pakabbaddangana nadan tataguna. Mu kon nanongna nin an ahi wada day mangulug ke ha-on hantuh ahik aliyen an Panguluwan di tagu?"

Hay dasal nan duwan tagun e nundasal nah Templo

⁹ Waday inab-abig Jesus nadah tatagun dayawon day adol da an kanan day maphod da, mu pihulon day ibbada. ¹⁰ Kananay "Wadada nan duwan tagun e nundasal nah Templo. Nan oha ya Pharisee, nan oha ya mun-amung hi buwis an dadiye nan mapihul an tatagu. ¹¹ Hanan Pharisee ya timmaddog ot mundasal hi nomnom nan kananay 'Apu Dios, mumpasalamatak ke he-a te maphodak an adiyak umat nadah udum an tatagun natalam da ya gaga-ihoy pangi-eda ya ihuyop day bokon da inayan. Mumpasalamatak bo ta maphodak an adiyak umat kediyeen tagun mun-amung hi buwis, ¹² ya duway algo nah hinlingguwan di adik panganan an abunay dumasadasalak ya am-in di lumuwok ya iappitan daka.' ¹³ Hana ke damdaman mun-amung hi buwis ya e naappil ot iyuung na gapuh baina ot mundasal. Pungkulpig nay pagona gapuh puntutuyu nah liwat na an kananay 'Apu Dios, homkonak te naliwatak.' "

¹⁴ Ot kanan Jesus di "Kalyok ke dakayun nan mun-amung hi buwis ya immanamut an timbal Apu Dios di dasal na, mu nan Pharisee ya ugge timbal Apu Dios di dasal na. Te nan tagun mumpatag-e ya hiyay ahi mipababa, mu nan tagun mumpababa ya hiyay ahi mipatag-e."

*Hay kialigan nadan u-unga
(Mateo 19:13-15; Marcos 10:13-16)*

15 Wadaday tatagun nun-iali day imbabale dan eda ipadapan Jesus ta idasalana dida, mu handih tinibon nadan disipulos hidiye ya inhong-ak da dida. 16 Mu inayagan Jesus dadiyen tatagu ya nadan imbabaleda ot kanana nadah disipulos nay "Adiyu iadiy aliyan di u-ungan ha-on. Hanadan migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios ya hay umat ke datuwen u-ungay pangi-eda. 17 Nomnomon yuh tuwe. Mahapul an idinol di tagun Apu Dios an umat hi pangidinol di u-ungah pamaptok di ammod dat ahi migappat hi pun-ap-apuwana."

*Hanan kadangyan an immeh kad-an Jesus
(Mateo 19:16-30; Marcos 10:17-31)*

18 Wada on ap-apun kananan Jesus di "Maphod an apu, nganney atok ta midatanak hi biyag an maid di poppog na?" 19 Ya kanan Jesus di "Tipet kanam di maphodak? Maid di udum hi maphod hin bokon hi Apu Dios ya abu. 20 Inilam nadan intugun Apu Dios an kananay 'Adim ihuyop di bokon mu inayan, adika pumate, adika mangako, adika munlangkak ya un-unudom da amam ke inam.'" 21 Kananay "Man-u danae te nipalpu tuwalih kaungak ya inun-unud ku." 22 Dingngol Jesus hituwen kinalina ya kananan hiyay "Mu waday ohah kudang mu. Ume kat em igattang am-in di limmum ta idat mu nan pihhun nunggatangam hanadah nawotwot ta waday ongal an kinadangyan muh langit. Hituwey atom ya ahika niunud ke ha-on." 23 Dingngol nan taguh diye ya u-umyung te kaddakaddangyan. 24 In-ang-ang Jesus ot kananay "Naligat di kadangyan an migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios. 25 Ipidwak an kalyon ke dakayun naligat di kadangyan an migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios mu hay hogpan di kamel hi tolok di bilat." 26 Kanan nadan nangngol di "Dahdi nin moy mihwang?" 27 Kanan Jesus di "Hay tagu ya adina kabaelan an mangihwang hi adol na. Hi Apu Dios ya abuy mangihwang hi tagu te hiya ya kabaelasan an-in." 28 Ya kanan Pedroy "Apu, dakami ya tinaynan miy nunhituwan mi ot miunud kamin he-a." 29 Kanan Jesus di "Nomnomon yu tun kalyok. Hanan tagun tinayanay balena, inayana, tutulang na, aammod na ya imbabalena gapuh pangipainilaanah pun-ap-apuwan Apu Dios 30 ya dakol di midat ke hiyad uwani ya hantuh kapoppogan di luta ya midatan hi biyag an maid di poppog na."

*Hay pitlunah nangibagaan Jesus hi katayana
(Mateo 20:17-19; Marcos 10:32-34)*

³¹ Inayagan Jesus nadan himpulut duwan disipulosna ot handih ammuna da ya kananan diday “Deyan ume takud Jerusalem te hidiy umannung an-in di intudok handidan profetas mipanggep ke ha-on an Panguluwan di tagu. ³² Ahiyak alan hanadah tatagun bokon Judyu ta ahiyak taltalangaan ya panadngolan ya ahiyak punhintutupaan ke dida. Ahiyak punhoplat ya ipipateyak, ³³ mu mamahuwanak hi mikatlun algo.” ³⁴ Mu adida maawatan hituwen kinalin Jesus te uggeda inilay kibalinana ya hin nganney kalkalyona.

*Hay nangaanan Jesus hi kulap nan tagu
(Mateo 20:29-34; Marcos 10:46-52)*

³⁵ Handih manatong da Jesus ad Jerico ya wada on nakulap an um-umbun nah pingngit di kalatan mungkodkoddoda nadah mala-u. ³⁶ Dingngol nan nakulap an mungkala-uy dakol an tatagu ya kananay “Kon tipe, nganney ma-ma-at?” ³⁷ Kanan day “Mungkala-uh Jesus an iNasaret.” ³⁸ Indani ya tinumkuk an kananay “Apu Jesus an holag David, homkonak anhan!” ³⁹ Ya inhong-ak nadan namangulun tatagu ta kanan dat umop-opya ot kuma. Mu muntukuk ot ya abu an kananay “Apu an holag David, homkonak anhan!” ⁴⁰ Immohnong hi Jesus ot kalyana didat ialia da nan nakulap hi kad-ana. Handih nih-up ya kanan Jesus ke hiyay ⁴¹ “Nganney pinhod mun atok ke he-a?” Ya kananay “Apu, pinhod kun pakatibowak.” ⁴² Ya kanan Jesus di “Nakaan moy kulap mu te hay pangulug mun ha-on.” ⁴³ Pinghanadi ya pakatibo ot miunud ke hiyan daydayawonah Apu Dios. Ya am-in da nan nanibon diye ya dinayaw da damdamah Apu Dios.

Hay mipanggep ke Jesus ya hi Sakeyus

19

¹ Mungkala-u da Jesus ad Jerico ² ya wada on tagun hi Sakeyus di ngadanan kadangyan te hiyay ap-apun nadan mun-amung hi buwis. ³ Pinhod nan abun tibon hi Jesus, mu dakol di tagu yaden hiya ya naakhop bo udot, ta maid di innunan manibon hiya. ⁴ Kinali hay mo inat na ya bintik na ot e kumayat nah kaiw an sycamore ta waday atonan manibon hiya hin mala-uh di. ⁵ Handih nipottok hi Jesus hi kad-an Sakeyus ya intangad na ot kananay “Sakeyus, gal-am, duma-ul ka te umeyak ad uwanih baleyu.” ⁶ Hi Sakeyus ya ginalgal-anan dimma-ul nah kaiw an maan-anlan mangikuyug ke Jesus hi baleda. ⁷ Am-in da nan tatagun nanibon Jesus an immeh balen da Sakeyus ya

tumtumbukon dah Jesus an kanan day “Tipe mo ahan ta e umeh balen di naliwat an tagu?”

⁸ Hidih balena ya timmaddog hi Sakeyus ot kananan Apu Jesus di “Apu, ad uwani ya idat kuy godwan di limmuk nadah nawotwot ya deket waday inalak hi ibbak an tagu te tinalam ku ya mamin-opat di kadakolnay bayadak ke hiya.”

⁹ Kanan Jesus ke hiyay “Ad uwani ya mihwang am-in di tagu tuh nunhituwam te he-a ya holag daka tuwalin Abraham gapuh pangulug mu. ¹⁰ Te ha-oy an Panguluwan di tagu ya immaliyak hituh lutan mangihwang hi tatagun nihi-an ke Apu Dios ta mihayyup dan hiya.”

Hay ab-abig mipanggep nadah muttatyu ya nan pihhu an impad-on di apudan dida

(Mateo 25:14-30)

¹¹ Kediyen mundongdonggol nadan tatagu ya nun-ab-abig boh Jesus hi mipanggep hi datngan di pun-ap-apuwan Apu Dios. Gapu te nih-up dad Jerusalem ya kanan da nin on deket dumatong hi Jesus hidi ya tibon da moy kilappuwan di pun-ap-apuwan Apu Dios. ¹² Kanan Jesus di “Wada on kadangyan an ap-apun immeh nidawwin boblet ena dawaton di kalebbenganan mun-ap-apu ne ahi nibangngad. ¹³ Handih e ume ya inayagana nadan himpulun muttatyuna ot ikap-ongana didah pihhu ot kananan diday ‘Hituwey pumpuunnan yu ta wada key limmu yun tuwe ya nanga-mung hantuh ahik kibangngadan.’

¹⁴ Mu wadaday kaboblayanan humihhingit ke hiya ot umitud-ak dah e mangalin adida pinhod an hiyay mun-ap-apu. ¹⁵ Mu takon di athidi ya hiya metlaing di nun-ap-apu. Immanamut hi baleda ot ayagana nadan muttatyunan nangidatanah pihhu ot mahmahana hin kaatnay numbalian nan pihhuna.

¹⁶ Hanan namangulun immalih kad-ana ya kananay ‘Apu, nan pihhun indat mun ha-oy ya naminhimpulun dimmakol.’ ¹⁷ Ya kanan nan apu day ‘Maphod kan muttatyu, maan-anlaak ke naen inat mun takon di ittay nan indat kun he-a ya impaongal mu. Ot gaput athina ya he-ay pumbalinok hi ap-apun di himpulun boble.’

¹⁸ Immali nan nikadwa ya kananay ‘Apu, nan pihhun indat mun ha-oy ya naminliman dimmakol.’ ¹⁹ Kanan nan apuda ke hiyay ‘He-ay mun-ap-apu hi liman boble.’

²⁰ Immali nan mikatlu ot kananay ‘Dehtu nan pihhun indat mun ha-on. Handih nangidatam ya linibbutak ot italuk. ²¹ Timmakutak te inilak an he-a ke ya mabungot ka mipanggep hi pihhum, kinali abunay intaluk. Oha bo

ya pakialam di limmun di udum an tatagun uggem nun-atuwan.’²² Kanan nan apuda ke hiyay ‘Gaga-iho kan muttatyu. Adi daka mabalin an pundinolan. Hanan kinalim di pangastiguwak ke he-a. Inilam tuwalin athidiyak²³ ya tipet em intattalu tun pihhuk? Kudukdul nay inha-ad muh bangkot wada ot ni-moy ittay hi nid-um ad uwanin nibangngadak.’

²⁴ Ot kanana nadah udum an muttatyunan muntattaddog di ‘Alan yu nan pihhun impabangngad nat idat yu nah dakdakol di pihhuna.’²⁵ Mu kanan nadan muttatyuy ‘Apu, dakol bo tuwaliy pihhuna ya tipe bot e idat ke hiya?’²⁶ Kanan nan apu day ‘Kalyok ke dakayun hay tagun ipaptok nay wadan hiya ya mad-uman. Mu hay tagun adina ipaptok di wadan hiya ya takon di ittay ya mama-id hidiyen wadan hiya.’²⁷ Hanada ken tatagun adida pinhod an ha-oy di pun-apu da ya ialy yu ta patayon yu didah hinangngab ku.’ ”

Hay nangayan Jesus ad Jerusalem ot kanan day hiya nan intud-ak Apu Dios

(Mateo 21:1-11; Marcos 11:1-11; Juan 12:12-29)

²⁸ Inab-abig Jesus hituwe ot ipangpangulu nan umed Jerusalem.²⁹ Manatong dad Betpage ya Betania an wadada nah Bilid an Oliba ya impamangulunay duwan disipulosna.³⁰ Kananan diday “Ekayun dih boble. Dumatong kayu keh di ya tibon yu on ka-ongal na an kabayu an ugge ni-an natakkayan. Ubadon yu ne in-ali yuh tu.”³¹ Deket waday kumalin kananay ‘Antipet pun-ubad yu?’ Ya kanan yuy ‘Mahapul nan Ap-apu taku.’ ”

³² Imme da nan duwan intud-ak Jesus ya makulug nan kinalina.³³ Handih pun-ubad day gakod nan kabayu ya kanan nan kon kabayuy “Antipet pun-ubad yu?”³⁴ Kanan day “Mahapul nan Ap-apu taku.”³⁵ In-e da nan kabayuh kad-an Jesus ot iap-ap day bulwati dah odog nan kabayu ot mitakkeh Jesus.³⁶ Handih mange da Jesus an nalpu da nah Bilid an Oliba ya kinaan nadan tataguy oddan di bulwati da ot pun-iap-ap da nah kalatan dalanonah pundayaw dan hiya.

³⁷ Am-in nadan tatagu an miunuunud ke hiya ya maka-an-anla dan itukutukuk day pundayaw dan Apu Dios gapu nadah tinibo dan inat nan milagro.³⁸ Kanan day “Madayaw hantun ap-apun intud-ak Apu Dios.* In-ali nay linggop Apu Dios. Madayaw hi Apu Dios an Katagtag-ayan.”

³⁹ Wadada nadan udum an Pharisee an kanan dan Jesus di “Apu, kaliyam hantudan niunud ke he-at umop-opya

* 19:38 19:38 Psalm 118:26

da.” ⁴⁰ Himmumang ot kananay “Kalyok ke dakayun deket umop-opya da ya hantudan batuy mangitkuk hi pundayaw dan Apu Dios.”

Hay ongal an homok Jesus nadah tatagud Jerusalem

⁴¹ Manatong da Jesus ad Jerusalem ot iang-ang nah di ya munluluwa gapuh homok na nadah bimmobleh di. ⁴² Kananay “Gulat na ke ot ahan ta mangulug kayun ha-on an kalpuwan di linggop ya wada ot di linggop ke dakayu. Mu adi mo mabalin. ⁴³ Mahmok kayu te ahi dumatong di algon ahi aladan di buhul yuy bobleyu ya likkubon dakayu ta adinadaman ekayu bumtik. ⁴⁴ Ahida dadagon tun bobleyu Jerusalem ya pumpate dakayu ya nadan imbabale yu. Dadagon dan am-in, takon nadan binattun babale yu ya pumpai da. Athituy ahi maat te ha-oy an intud-ak Apu Dios an mangihwang ke dakayu ya uggeyak inabulut.”

Hay nangayan Jesus nah Templo

(Mateo 21:12-17; Marcos 11:15-19; Juan 2:13-22)

⁴⁵ Hinumgop hi Jesus nah Templo ot pun-ipalah-una nadan munggattang nah bohongna ⁴⁶ ot kananay “Impitudok Apu Dios an kananay ‘Hay balek ya pundasalan.’† Mu deyan impumbalin yuh punggattangan ta pangakawan yuh pihhun nadan umalin mundasal.”

⁴⁷ Ot nipalpun diye ya kabigabigat on hidi nah Templo puntuttuduwan Jesus. Hanadan ap-apun di padi, nadan muntuttuduh Tugun Moses ya nadan ap-apun di Judyu ya numanomnom dah aton dan mamaten hiya. ⁴⁸ Mu maid di innun da te am-in da nan tatagu ya pakaddonglon day ittutuduna.

Hay kalpuwan di kabaelan Jesus

(Mateo 21:23-27; Marcos 11:27-33)

20

¹ Ohan algon muntuttuduh Jesus nadah tatagun naamung nah dolan nan Templo mipanggep hi ongal an pamhod Apu Dios. Ya immalih kad-ana nadan ap-apun di padi, nadan muntuttuduh Tugun Moses ya nadan mangipangpanguluh Judyu. ² Ot kanan dan hiyay “Nganney lebbeng mun mangat am-in nah at-attom? Deket waday lebbeng mu, dahdiy nangidat?” ³ Hinumang nan kananay “Wada ni-an di ibagak ke dakayu. ⁴ Dahdiy nangitud-ak ke Juan an mumbonyag, hi Apu Dios weno hay tagu?” ⁵ Kinalin Jesus hidiye ya munhuhummangan dan kanan day “Nganney ihumang taku? Deket kalyon takuy ‘Hi Apu Dios’ ya ahina kalyon di

† 19:46 19:46 Isaiah 56:7

'Ya tipet uggeyu kinulug hi Juan?' ⁶ Deket bot kalyon takuy 'Hay tagu' ya bumnal hantudan tatagu te kulugon dan hi Juan ya profetas." ⁷ Ot kanan da mon hiyay "Toan. Uggemi inila." ⁸ Ot kanan Jesus ke diday "Deket athina ya adik bo damdama kalyon ke dakayuy nangidat hi lebbeng ku."

*Hay kialigan nadan mangipaptok hi luta
(Mateo 21:33-46; Marcos 12:1-12)*

⁹ Nuntuttudu boh Jesus nadah tatagun impainnab-abig na. Kananay "Waday ohan tagun nuntanom hi grapes hi laguntana. Impaabang na ot ahi umeh udum an boble ot mabayag hidi. ¹⁰ Handih nadatong nan grapes ya intud-ak nay ohan muttatyunan e mangalah dowana. Mu nadan mun-abang ya binakdungan da nan muttatyu ot itud-ak dan maid di indat da. ¹¹ Immitud-ak boh ohan muttatyuna, mu binanakdungan da bo ot pumba-inan da ot itud-ak da an maid boy indat da. ¹² Intud-ak bon nan kon lutay mikatlun muttatyuna ya liniputan da ot iwele da. ¹³ Indani ya kanan nan kon lutay 'Nganne nin moy atok? Agat tun impakappinhod kun imbabalek di itud-ak ku. Wadan lispituwon da.' ¹⁴ Mu tinibon nadan mun-abang nan imbabalen nan kon luta ya kanan day "Tuwe nan imbabalenen mamoltan tuh lutana. Agat patayon takut ditakuy mangibagi tuh boltanona.' ¹⁵ Dimpap da ot iedah bah-el nan lagunta ot patayon da." Ot kanan Jesus nadah tataguy "Nganne nin moy aton nan kon luta nadah mun-abang? ¹⁶ Kon adina e pumpate dida ta paabang nah udum nan laguntana?" Ya kanan nadan mundongdongngol di "Hana ot ahan ta adi maat." ¹⁷ In-ang-ang Jesus ke dida ot kananay "Nganne moy kibalinan nan nitudok an kananay 'Hanan batun pinilin Apu Dios an binalon nadan mangapyah bale ya hidiye ot ahan di nahamad an ikapyah bale.'*

¹⁸ Am-in nadan tatagun mun-oga kediyen batu ya ahi mungkagi-uy gunit da ya nadan kag-ahan diyen batu ya magmik da."†

¹⁹ Hanadan muntuttuduh Tugun Moses ya nadan ap-apun di padi ya inila dan diday nangipadngolan Jesus nah ab-abig na, kinali eda ot dopapon kediyen, mu tumakut da nadah tatagu.

*Hay pumbayadan hi buwis ke Cesar an ap-apud Roma
(Mateo 22:15-22; Marcos 12:13-17)*

* **20:17** 20:17 Psalm 118:22-23 † **20:18** 20:18 Hay kialigan nadan tatagun mun-oga nah batu ta mungkagi-uy gunit da ya dadiye nadan adi mangulug ya kahing ke Kristo an intud-ak Apu Dios an mangihwang hi tagu, ta ahi nahalman di kastigu da. Ya hay kialigan nan batu ya hi Kristo.

²⁰ Indani ya halipat-an da moh Jesus ot umitud-ak dah e mundongdongngol hi kihallaan di kalyona ta waday pangigadulan dah ipabahul dan hiya ta eda ipahumalya nah gobernador. ²¹ Hanadan nitud-ak ya kahimbagbaga-on dan kanan day “Apu, inila min makulug am-in di kalyom ya ittutudum nan makulug an pangi-en Apu Dios. Adika mihapitan hi kalin di tatagu ya adim hangudon di kinatagun di dahdih diye. ²² Kalyom ke dakami, kon miabulut hi Tugun Moses di pumbayadan takun Judyu hi buwis nah ap-apud Roma?” ²³ Mu inilan Jesus an manmannibo dah ipabahul dan hiya. Ot kananan diday ²⁴ “Ipatibo yun ha-oy on kalang.” Impatibo da ot kanan Jesus ke diday “Dahdiy kon anga ya kon ngadan hi wada tuh kalang?” Kanan day “Hi Cesar.” ²⁵ Ot kananay “Idat yun Cesar di lebbeng nan midat ke hiya ya idat yun Apu Dios di lebbeng nan midat ke hiya.” ²⁶ Ot maid di eda pangigadulan hi eda pampapan ke hiya te maid di dingngol dah nihallan kinalinah hinangngab nadan tatagu. Oha bo ya namodwong dah inhumang na ot na-ala mo ot op-opya da.

Hay kamahuwan

(Mateo 22:23-33; Marcos 12:18-27)

²⁷ Wadada boy immalih Saducee hi kad-an Jesus an dadiye nadan mangalin adi mamahuwan di nate. ²⁸ Kanan dan hiyay “Apu, hay intudok Moses ya kananay deket nalahin di ohan lalaki ya naten maid di imbabaleda nah inayana ya mahapul an bintanon di ohan tulang nan lalaki nan nabalun babai, ta deket mun-imbabale da ya mibilang an imbabalen nan nate. ²⁹ Ot nganney innun tuwe? Wadaday pitun hintutulung an linalaki. Nalahin nan panguluwan ya nate, mu maid di imbabaleda. ³⁰⁻³² Binoltan nan nikadwa ya nate, mu maid boy imbabale da. Athidiy naat nah nikatlu. Numboboltanan dan am-in, mu nate dan maid di imbabale dan am-in. Indani ya nate mo nan babai. ³³ Hantuh kamahuwan di nate, dahdi moy ahi kon inayan nah babai an deyan am-in da ya in-ine da?”

³⁴ Kanan Jesus di “Hituh luta ya mun-iine day tatagu, ³⁵ mu nadan mamahuwan an midatan hi biyag an maid di poppog na ya adida mun-iine ³⁶ ya adida mo mate te umat dah anghel. Diday imbabalen Apu Dios an ahina mahuwan. ³⁷ Hay kamahuwan di nate ya makulug. Takon di hi Moses handih done ya inilanan makulug hidiye. Hay kitib-ana ya nan intudok na mipanggep hi nunhummanganan dan Apu Dios nah mundadalang an kakaiw an hay kinalin Apu Dios ya hiyay Dios da Abraham, hi Isaac ya hi Jacob. ³⁸ Kinali hituwey panginilaan takun dadiyen aammod ya matagu da

te hay mataguay mundayaw ke Apu Dios an bokon hay nate. Hi Apu Dios ya ibilang nan matagun am-in di mangulug takon nadan nate.”

³⁹ Hanada ke damdaman udum an muntuttuduh Tugun Moses ya kanan day “Apu, niptok kayah naen inhumang mu.” ⁴⁰ Waday oha mo on mun-ogon an mamagbagan hiya te bumain da.

*Hay mipanggep nah tinuddun Apu Dios an Kristo
(Mateo 22:41-46; Marcos 12:35-37)*

⁴¹ Kanan bon Jesus ke diday “Hay nituttudu ya malpuh holag David nan Kristo, mu tipet hi David ya kalyonay Apu nah Kristo? ⁴²⁻⁴³ Te hay kalyon David nah intudok nan liblu an Psalms ya kananay

‘Kanan Apu Dios nah Apuk di: Umbun kah winawwan ku inggana paka-apputok am-in nadan buhul mu.’ ‡

⁴⁴ Nomnomon yu ke, deket kanan David di hi Apu nah Kristo, nganney innunan hi Kristo ya holag David?”

*Hay gaga-ihon pangien nadan muntuttuduh Tugun Moses
(Mateo 23:1-36; Marcos 12:38-40)*

⁴⁵ Mundongdongngol nadan tatagu ya kanan Jesus nadah disipulos nay ⁴⁶ “Nomnomon yu tun kalyok ta adiyu iun-unud nadah muntuttuduh Tugun Moses. Dida ya mumbulwati dah andukke ta imatunan di tatagu dida an mittulu da peman. Ya pinhod dan abun pitpitbal nah malkadun kawad-an di dakol an tatagu. Ya pinhod da bon umbun hi ubunan di madayaw an taguh simbaan ya nah waday hamul. ⁴⁷ Ya deke bot mundasal da ya dukkadukkayon dat hay panibon di tatagun dida ya kay makakullug an makaphod da yaden deman ot an diday munhaul nadah nabalun binabai ta pun-ala day limmu da. Hidiyey gapunan nahalman di ahi pangastigun Apu Dios ke dida.”

*Hay indat nan nabalun babai nah Templo
(Marcos 12:41-44)*

21

¹ Handih mun-ang-ang-ang hi Jesus ya tinibona nadan kakadangyan an pun-iha-ad day pihhuda nah pangiamungan hi pihhun idat di tataguh Templo. ² Immali on nakawwotwot an nabalun babai ya dudduwan hepeng di inha-ad na. ³ Kanan Jesus di “Nomnomon yu tun kalyok an hanan duwan hepeng an inha-ad nan babaiy nabalbalol mu nan inha-ad nadan kakadangyan. ⁴ Te nan inha-ad da ya hidiyey hinawwal da. Mu nan nawotwot an babai ya

‡ 20:42-43 20:42,43 Psalm 110:1

am-ammunah diyen pihhuna, mu inhanakul nan inha-ad hidiyen am-in.”

*Hay kadadagan nan Templo
(Mateo 24:1,2; Marcos 13:1,2)*

⁵ Wada nadan udum an disipulos an punhuhumman-ganan day kaphod nan Templo te maphod nadan nikapyan batu ya nadan udum an nun-idat di tatagun in-appit dan Apu Dios. ⁶ Dingngol Jesus ya kananay “Man-ut maphod dadiyen tibtibbon yu, mu udum hi algo ya mapa-in am-in danae ta maid di ohan batun e munnanong hi niha-adana.” ⁷ Ya kanan dan hiyay “Apu, kakon-anay ahi kaatan datuwen kinalim ya nganney ahimi pangimatunan?”

*Hay punligligatan ya hay punholholtapan hi udum hi algo
(Mateo 24:3-14; Marcos 13:3-13)*

⁸ Ot ituttudun Jesus di mipanggep kediye. Kananay “Halipat-an yu ta adi kayu mahaul te dakol di ahi umalin kanan day didah Kristo ya ahida bo kanan di nih-up di kapoppogan di luta, mu adiyu kaya kulugon. ⁹ Ya ahiyu donglon di gubat ya guluh kabobboble, mu adi kayu tumakut. Datuwey ahi ma-ma-at, mu bokon hidiyey kapoppogan di luta.

¹⁰ Am-in di kabobboble ya ahida munggugubat ¹¹ ya waday nakakkal-ot an kolyog. Waday bitil ya dogoh kabobboble, ya wadaday ahi maat an katatakut ya wadaday pangimatunan hi kabunyan an umipamodwong. ¹² Mu hay mamangulun maat ta ahi danae ya ahi kayu munholholtap. Ahi dakayu dopapon ta humalyaon dakayu nadah ap-apuh simbaan di Judyu ta edakayu ikalabut. Ya hay udum ke dakayu ya humalyaon dakayuh gobernador ya nadan natagen ap-apu gapuh pangulug yun ha-on. ¹³ Kediye ahiyu pangipainilaan hi mipanggep ke ha-on. ¹⁴ Mu adi kayu madanagan hi ahiyu ihumang ¹⁵ te ha-oy di ahi nangamung an mangipanomnom hi ihumang yu ta adida pakaapput ke dakayu. ¹⁶ Waday udum ke dakayun ahi ipadpap di ammod yu, tutulang yu ya hay iiba yu ya ahida pipatey udum ke dakayu. ¹⁷ Ahi dakayu hihingngitan am-in hi tatagu gapuh pangulug yun ha-on. ¹⁸ Mu takon di athidi ya adinadaman ekayu miwalong te ipaptok dakayun Apu Dios. ¹⁹ Hanan mangippol hi punholholtapana ya adina iwalong di pangulug nan ha-oy ya mihwang.

*Hay kadadagan di boblen Jerusalem
(Mateo 24:15-21; Marcos 13:14-19)*

²⁰ Deket tibon yun linikkub di tindaluy Jerusalem, ya hidiyey ahiyu pangimatunan an nih-up moy kadadagan

diyen boble. ²¹ Kediye ya nadan tataguh kabobbobled Judea ya ahida bumtik hi bilid. Takon nadan tatagud Jerusalem ya ahida bumtik. Ya nada ken tatagun nibatanaan ya adida umeh di. ²² Te hantuh algon kadadagan nan boblen Jerusalem ya hidiyey ahi umannung an di kalin handidan profetas Apu Dios mipanggep hi pangastiguwana nadah tatagun adi mangulug ke hiya. ²³ Kediye ya mahmok da nadan binabain himmiga ya nadan waday golang na. Ahi nahalman di punholholtapan nadan tataguh di te hidiyey kastiguda. ²⁴ Hanadan udum an tataguh di ya ahi patayon nadan bokon Judyu ya nadan udum ya ibtik da didah udum an boblet miwahit dah kabobboble tuh luta, ta nadan bokon Judyuy mihannot ta diday mun-ap-apud Jerusalem ingganay madatngan di tiempon gintud Apu Dios an kapoppogan di pun-ap-apuwan da.

Hay ahi bo aliyen Jesus

(Mateo 24:29-31; Marcos 13:24-27)

²⁵ Wadaday ahiju tibon hi kabunyan. Ahi malumman di algo, bulan, ya nadan bittuwon. Am-in di tataguh kabobboble tuh luta ya tumattakut da ya kumanol-o dah pangngolan da nah bungug di nakal-ot an dalluyun hi baybay. ²⁶ Ahida mungkahalangob di tataguh takut da gapuh ma-ma-at tuh luta ya ad kabunyan te maid di potok na. ²⁷ Deket magibbuh tuwe ya hantuh ahik aliyen an Panguluwan di tagu ya ahikyak tibon nah kulabut an matiboy ongal an kabaalak ya kidayawak. ²⁸ Hantuh ahi kaatan datuwe ya adi kayu tumakut, mu mun-am-amlong kayu te nih-up moy kapoppogan di ligat yu."

Hanan kaiw an fig

(Mateo 24:32-35; Marcos 13:28-31)

²⁹⁻³⁰ Impainnab-abig Jesus an nuntuddu mipanggep hi ahina kibangngadan an kananay "Nomnomon yu ke nan kaiw an fig ya nadan udum an kaiw an deket mamuddal di tubuda ya nih-up di tialgo. ³¹ Ahi athidih pun-ap-apuwan Apu Dios an deket ma-ma-at am-in tun kinalik ya inila yu mon nih-up di pun-ap-apuwan Apu Dios. ³² Nomnomon yuh tuwe! Am-in datuwen kinalik an ahi maat ya ahi akhupan di udum ke dakayu te adida ni-an mate yaden maat datuwe. ³³ Ahi mama-id di kabunyan ya luta, mu hay kalik ya munnananong ta nangamung."

Mahapul an halipat-an takuy ahi bo aliyen Jesus tuh luta

³⁴⁻³⁵ Ya kanan bon Jesus di "Halipat-an yu ta bokon hay hamul ya butobutong di nonomnomon yu ya bokon

ya abu hay kahapulan yud uwanin katagu yuy ikakagu yu te hingkakatang ya umaliyak an munhumalyah tatagu tuh luta ya maakhupan kayu. ³⁶ Hay maphod ya mundadaan kayu ta nangamung. Mundasal kayun Apu Dios ta baddangan dakayun mangippol ke dadiyen holholtapon yu ta madinol kayun ahi tumaddog hi hinangngab kun Panguluwan di tagu.”

³⁷⁻³⁸ Kabigabigat on nuntuttuduh Jesus nah Templo ta dakol nadan tatagun humalaman an e mundongol hi ittutuduna. Mu deket nahilong on immen nah Bilid an Oliba ta e mun-iyang hidi.

*Ihik nadan buhul Jesus an mamaten hiya
(Mateo 26:1-5; Marcos 14:1,2; Juan 11:45-53)*

22

¹ Mungkadatngan nan Piyestan di Tinapay an ugge naha-adan hi yeast an hidiye boy Piyestan di Nala-uwan di Anghel Apu Dios. ² Hanadan ap-apun di padi ya nadan muntuttuduh Tugun Moses ya ihuhummangan da hinnganney innun dan mangidalunun mampap ke Jesus ta pipate da. Man-u ket idalunu da ya tumakut da nadah tatagu.

*Hay nangabulutan Judas an ihdul nah Jesus
(Mateo 26:14-16; Marcos 14:10,11)*

³ Indani ya nihkop hi Satanas ke Judas Iskariote an oha nadah himpulut duwan disipulos Jesus ⁴ ot umeh kad-an dadiyen ap-apun di padi ya nadan ap-apun di tindalun mungguwalya nah Templo ot e makihummangan mipanggep hi pangipadpapana ke Jesus. ⁵ Ya immamlong da ot kalyon day idatan dah pihhu. ⁶ Katobatobal hi Judas ot nipalpun diye ya hahalipat-anay pangipadpapanan Jesus an maid di manginila.

*Hay e nundadaan nadan disipulos hi kanon da kediyen Piyestan di Nala-uwan di Anghel Apu Dios
(Mateo 26:17-25; Marcos 14:12-21; Juan 13:21-30)*

⁷ Nadatngan nan Piyestan di Tinapay an ugge naha-adan hi yeast ya kediyen algoy pangiappitan da nah kalneron hamulon dah panginomnoman dah Nala-uwan di Anghel Apu Dios. ⁸ Ot itud-ak Jesus da Pedro ke Juan an kananay “Ume kayu ta eyu idadaan di panganan taku tuh piyesta.” ⁹ Kanan day “Daanay emi pundadaan?” ¹⁰ Kanan Jesus di “Ume kayuh di nah boblet deket tibon yu nan tagun nunagtuh buwod ya unudon yu nah balen hogpana ¹¹ ta kanan

yu nah kon baley 'Kanan nan Ap-apu takuy daanay panganan min nadah disipulos ku hantuh piyesta?' ¹² Ot ituddu nan dakayu nan ongal an kuwartu nah mikadwan gladun dehdiin am-in di mahapul taku. Hidiy eyu pangidadaanan hi kanon taku." ¹³ Ot ume da nan duwa ad Jerusalem ya makulug peman nan kinalin Jesus ot idadaan day kanon da kediyen piyesta.

Hay nanganan da Jesus kediyen Piyestan di Nala-uwan di Anghel Apu Dios

(Mateo 26:26-30; Marcos 14:22-26; 1 Corinth 11:23-25)

¹⁴ Kediyen panganan da ya inumbun da Jesus ya nadan disipulosna. ¹⁵ Ya kanan Jesus di "Nabayag an pinhod kun abun makikan ke dakayu ketuwen piyesta ta ahiyak munholholtap. ¹⁶ Adiyak mo makikan ketuwen piyesta ingganay umannung am-in di pinhod Apu Dios nah pun-ap-apuwana."

¹⁷ Indani ya inalan Jesus nan basun natalwan hi mainum ot mumpasalamat ke Apu Dios ot kananay "Alan yu tun basu ta uminum kayun am-in. ¹⁸ Kalyok ke dakayu an mipalpud uwani ya adiyak mo uminum hi athitun mainum inggana hantuh kadatngan di pun-ap-apuwan Apu Dios tuh luta."

¹⁹ Inalana bo nan tinapay ot mumpasalamat ke Apu Dios. Pinani-ang na ot ikap-ong nan didan kananay "Hituwey adol kun miappit hi kiphodan yu. Athituy aton yu ta panginomnoman yun ha-on." ²⁰ Nagibbu dan nangan ya inalana bo nan basu ot kananay "Hituwen inumon yuy kipaannung nan balun nakitobbalan Apu Dios an kiphodan yun boklaok hi katayak.

²¹⁻²² Ha-oy an Panguluwan di tagu ya mateyak tuwali te hidiyey ninomnom Apu Dios an maat, mu mahmok an abu nan tagun mangihdul ke ha-on an oha ke dakayun wadah tud uwani." ²³ Kinalin Jesus hituwe ya waday ohan dida on munhin-aang-ang da ya munhimbabaggaan da hin dahdin diday ahi mangat kediyen.

Hay pangien di tagun natag-ey saad na

²⁴ Indani ya munhahannu nadan disipulos hin dahdin diday natagtag-ey saad na. ²⁵ Ot kanan Jesus ke diday "Hay pangien nadan ap-apu ya diday mumbaal hi tatagu on kanan day makabbaddang da. ²⁶ Mu adi umat hidin dakayu. Hanadan natag-en umat hi panguluwan ya adida ipatag-ey adol da, mu miingngo dah udidiyan. Athidi bo nah ap-apun adina ipatag-ey adol na, mu miingngoh muttatyu. ²⁷ Dahdiy natagtag-ey saad na? Hanan inumbun an idadaanan hi

kanona weno nan mangidadaan. Man-u te makulug an hanan idadaanan hi kanonay natagtag-ey saad na, mu adi umat hidin ha-on te muttatyuwak ke dakayu takon di ha-oy di Apu yu.

²⁸ Dakayu ya uggeyak inwalong takon handih nunholholtapak. ²⁹ Kinali deyan kalyok an ahi dakayu pun-apapuwon umat ke ha-on an impun-apapuwak ke Ama. ³⁰ Ahi kayu makikan ya makin-um ke ha-on hantuh ahik pun-apapuan. Ya dakayu boy ahi pun-apapun nadan holag di himpulut duwan imbabalen Israel."

Hay nangipainilaan Jesus hi ahi pangihautan Pedro hi nanginilaanan hiya

(Mateo 26:31-35; Marcos 14:27-31; Juan 13:36-38)

³¹ Kimmalih Jesus ot kananay "Simon Pedro, donglom tun kalyok. Imbagan Satanas ke Apu Dios an punholholtapon dakayu ta iwalong yuy pangulug yun ha-on. ³² Mu idasalan dakayu, namam-a ke he-a Simon, ta adim iwalong di pangulug mun ha-on. Ahi kumapuy di pangulug mu, mu deket muntutuyu ka ya mahapul an baddangam nadan ibbam ta mihamad di pangulug da." ³³ Mu kanan Pedro ke hiyay "Apu, adik iwalong di pangulug kun he-a. Takon di makikalabutak ke he-a weno makikateyak ke he-a ya makakullug an adik iwalong di pangulug ku." ³⁴ Kanan Jesus di "Kalyok hituwen he-a Pedro an mumpitlun ihaut mun kanam di uggeyak inilan he-at ahi tumalan-uy manuk."

³⁵ Kanan Jesus ke diday "Handih nangitud-akak ke dakayuh eyu pangipainilaan hi mipanggep ke ha-on ya in-adik di pangitabinan yuh apatut yu ya hakbat yu ya in-adik di pumbalunan yuh pihhu, ot kon waday nungkudangan yuh mahapul yu?" Ya kanan day "Maid." ³⁶ Ya kanan Jesus di "Mu ad uwani ya adi athidi. Dakayun waday pihhuna ya hakbat na ya mahapul an al-alan yu. Deket maid di ispada yu ya umigattang kayuh bulwatiyu ta gumatang kayu. ³⁷ Athidiy aton yu te umannung nan nitudok mipanggep ke ha-on an kananay 'Milagat hi naat nadah gaga-ihon tatagu.' ""* ³⁸ Handih nangalyana ke didan mahapul day ispada ya kanan dan hiyay "Apu, dehtu moy duwan ispada." Ya kananay "Damanah nae."

Hay e nundasalan Jesus ad Getsemani

(Mateo 26:36-46; Marcos 14:32-42)

³⁹ Limmah-un hi Jesus ot ume nah Bilid an Oliba an oggana tuwali pangayan ya niunud nadan disipulosna. ⁴⁰ Dimmatong dah di ya kanan diday "Mundasal kayu

* 22:37 22:37 Tibon yuy Isaiah 53:12

ta adi kayu mahaul an munliwat.”⁴¹ Kinalinah tuwe ot ume-elen e mundasal. Kananan Apu Dios di⁴² “Ama, daan mo ahan ta adi maat hidiyen ek punholholtapan. Mu nangamung ka, hay pinhod muy maunud bokon hay pinhod ku.”⁴³ Indani ya waday anghel Apu Dios an numpatibon nalpuh langit an mangipal-ot ke hiya.⁴⁴ Hi Jesus ya kumanol-o ot namahig di lingot nan kay dalam muntottod, mu taganay dasal.

⁴⁵ Indani ya timmaddog ot umeh kad-an nadan disipulosna ya nakahhuyop da te naatu da ya u-umyung da gapuh maat ke Jesus.⁴⁶ Kanan Jesus ke diday “Tipe bot nahuyop kayu? Bumangun kayu ta mundasal kayu ta adi kayu mahaul an munliwat.”

Hay nampapan dan Jesus

(Mateo 26:47-56; Marcos 14:43-50; Juan 18:3-11)

⁴⁷ Pungkali nah tuwe ya immali day dakol an ingkuyug Judas an oha nadah himpulut duwan disipulosna. Immeh Judas ot awalona hi Jesus.⁴⁸ Ot kanan Jesus di “Judas, kon inawalak ta ihdulak hi katayak an Panguluwan di tagu?”⁴⁹ Handih tinibon nadan disipulos hidiyen ma-ma-at ya kanan day “Apu, pinhod mu an pumpalang mi dida?”⁵⁰ Ot nan ohan dida ya inuknut nay ispada na ot palangonay wawwan an ingan nan muttatyun nan natag-en padi.⁵¹ Mu kanan Jesus di “Ammuna.” Ot ipabangngad nay ingan nan muttatyu ot mapoy-an.

⁵² Kanan Jesus nadah ap-apun di padi ya nadah ap-apun di guwalyan nan Templo ya nadah mangipangpanguluh Judyuy “Tipet kah-in di ekayu mun-odon hi ispada ya bakdung an mampap ke ha-on? Kon nakababhulanak?”⁵³ Tipet kabigabigat an wadaak nah Templon muntuttudu ya uggeyak dimpap? Mu takon te ad uwaniy pangiatan yu nah pinhod Satanas.”

Hay nangihautan Pedro an inilannah Jesus

(Mateo 26:57,58,69-75; Marcos 14:53,54,66-72; Juan 18:12-18,25-27)

⁵⁴ Kediyeen dimpap dah Jesus ot iedah balen nan natag-en padi ya niunud hi Pedro, mu ugge nih-up.⁵⁵ Tinibonan nun-apuy da nah dola ot makianidu.⁵⁶ Indani ya totokkolon nan ohan babain muttatyuh Pedro ot kananay “Hituwe ot di ohan ibban Jesus.”⁵⁷ Mu inhaut Pedro an kananay “Bokonak! Uggek inilah diyen tagu.”⁵⁸ Indandani bo ya waday ohan tagun nanibon hiya ot kananay “He-a ot di ohan ibban Jesus!” Mu kanana boy “Bokonak.”

⁵⁹ Indani bo ya waday immalih ohan tagu ya kanana bo damdamay “Takon ahan ot hituwey ohan ibban Jesus te iGalilee.” ⁶⁰ Mu athidi bon kananay “Toan, uggek pe inilah naen pungkalm.” Pungkalinah tuwe ya timmalanuy manuk. ⁶¹ Nunwingih Apu Jesus ot iang-ang nan Pedro ya ninomnom Pedro nan kinalinan kananay “Mumpitluy ahim pangalyan an kanam di uggeyak inila ta ahi tumalanuy manuk.” ⁶² Ot lumah-un hi Pedro ot mungkoga gapuh tutuyu nah nangihautana ke Jesus.

Hay nanaltalangkaan da ya numpanoplitan dan Jesus
(Mateo 26:67,68; Marcos 14:65)

⁶³ Hanadan mungguwalyan hiya ya tinaltalangkaan da on nun-inhohoplitan da. ⁶⁴ Hinaniyan day matanah luput ot punhindadaw-eyan da on kanan day “Dahdi tuwaliy nundaw-en he-a?” ⁶⁵ Ya pinanadngolan da.

Hay nahumalyaan Jesus hi hinangngab nadan ap-apun di Judyu

(Mateo 26:59-66; Marcos 14:55-64; Juan 18:19-24)

⁶⁶ Biggabiggatnah nabiggatana ya naamung dan am-in nadan mangipangpanguluh Judyu, nadan ap-apun di padi, ya nadan muntuttuduh Tugun Moses ot iedah Jesus ke dida. Ot kanan dan hiyay ⁶⁷ “Humangom tun ibaga mi. An he-ah Kriston mangipaptok am-in hi tagu?” Kananan diday “Takon di kanak di om, ya adiyu damdama kulugon. ⁶⁸ Ya deket waday ibagak ke dakayu ya adiyu humangon. ⁶⁹ Mu mipalpud uwani ya ha-oy an Panguluwan di tagu ya umbunak hi winawwan Apu Dios an kabaelasan am-in.” ⁷⁰ Am-in nadan tatagun wadah di ya kanan dan hiyay “Ot he-a mo nan Imbabalen Apu Dios?” Hinumang na didan kananay “Om, makulug hinaen kinali yu.” ⁷¹ Ya kanan nadan ap-apuy “Deyan dingngol takun am-in hinaen kinalina, kon kah-in pay di waday udum an muntistigu?”

Hay nunhumalyaan Pilatu ke Jesus

(Mateo 27:1,2,11-14; Marcos 15:1-5; Juan 18:28-38)

23

¹ Ot tumaddog am-in nadan munhumalya ot iedah Jesus hi kad-an Pilatu an gobernador ot kanan day ² “Hituwen tagu ya itanuttudu na nadah ibbamin Judyuy pangahingan dah linteg di gubilnu. Ya iadi nay pumbayadan hi buwis nah gubilnun di Roma. Ya kanana boy hiyay Kristo an pinilin Apu Dios an mumpatul.” ³ Ot kanan Pilatu ke Jesus di “Kon he-ay patul di Judyu?” Hinumang nan kananay “Deya ot an hinaey kanam.” ⁴ Kanan Pilatu nadah ap-apun di padi ya

nadah udum an naamung di “Maid di mahamak kuh bahul tuwen tagu.”⁵ Mu ipapilit dan kanan day “Huhhumlun di ituttudu nah pun-aawwitan am-in di tatagud Galilee ta deyan dimmatong hitud Judea.”

Hay nunhumalyaan Herod ke Jesus

⁶ Handih dingngol Pilatuh tuwe ya minahmahana hin iGalilee hi Jesus. ⁷ Handi ininnilan Pilatu an iGalilee Jesus ya impae nah kad-an Herod an ap-apud Galilee ta hiyay munhumalyan Jesus te kediye ya nipaddin wadah Herod ad Jerusalem.

⁸ Immamlong hi Herod hi nanib-anan Jesus te nabayag an pinhod nan tibon. Dakol di dingngol nan inat nah milagro ta pinhod na ot an tibon di udum an milagron atona, mu maid. ⁹ Dakol di minahmahan Herod ke hiya, mu adi humumang. ¹⁰ Ot nadan ap-apun di padi ya nadan muntuttuduh Tugun Moses an muntattaddog hidi ya namahig an pun-itkuk da nan kanan dan bahul na. ¹¹ Hi Herod damdama ya nadan tindaluna ya tinaltalangga da ya numpadngolan da. Impabulwatin nadan tindalu nan bulwatin di patul ke Jesus ot pabangngadon dah kad-an Pilatu. ¹² Nipalpun diye ya nunggayyum uppe da Herod ke Pilatu yaden numbuhhulan da handi.

Hay pamatayan dan Jesus

(Mateo 27:15-26; Marcos 15:6-15; Juan 18:39—19:16)

¹³ Impaayag Pilatu nadan ap-apun di padi, ya nadan ap-apun di Judyu ya nadan udum an tatagu ot ¹⁴ kananan diday “Kanan yuy ituttudun tuwen taguy pangahingan yuh linteg, mu dingngol kuy kalinah nunhumalyaak ke hiya ya maid di ena numbahulan ke danaen eyu ipabahul ke hiya. ¹⁵ Takon hi Herod an nunhumalyan hiya ya kananay maid peman di bahul tuwen tagu ot pabangngadonah tu. Ta nganne moy gapunah e pamatayan ke hiya? ¹⁶ Hay ke ot pe kanak ya ipahoplat ku ya ahik impae.” ¹⁷ [Katootoon on mahapul an waday ohan ipaen Pilatuh balud hin nadatngan nan Piyestan di Nala-uwan di Anghel Apu Dios.] ¹⁸ Mu am-in nadan tatagu ya muntukuk da an kanan day “Patayon yuh naen tagu ta hi Barabbas di ipae yu.” ¹⁹ Hi Barabbas an nibalud ya hiyay oha nadah nakigulu ad Jerusalem ya pimmate.

²⁰ Impatnan bon Pilatu an kumali nadah tatagut hi Jesus ot di mipae, ²¹ mu tagan day tukuk an kanan day “Ipatak hi krus! Ipatak hi krus!” ²² Impitlun Pilatun kimmali nadah tatagun kananay “Tipe, kon nganney bahul tuwen tagu? Maid di gapunah e pamatayan ke hiya. Kinali abunay

ipahoplat ku ta ahik ipae.” ²³ Mu namam-a ot ya abun pun-itkuk dan mipatak hi krus ²⁴ ot iunnud mon Pilatu nah pinhod dan maat. ²⁵ Hi Barabbas moy impaena yaden nabahulan te nakigulu ya pimmate ot hi Jesus moy ipipate na te hidiyey pinhod nadan tatagu.

Hay nipatakan Jesus hi krus

(Mateo 27:32-44; Marcos 15:21-32; Juan 19:17-27)

²⁶ Pun-ie dah Jesus nah eda pangipatakan ke hiya ya dinamu dah Simon an iCyrene an manganamut. Impapilit nadan tindalun ipipah-on ke hiya nan krus an pinah-on Jesus ot pah-onona ot mituntun-ud ke hiya. ²⁷ Kediye punie dah Jesus ya dakkodakkol day tatagun miun-unnud ke hiya ya wadada nadan binabain kumogakoga te nan eda pamatayan ke hiya. ²⁸ Inliggun Jesus ke dida ot kananay “Dakayun binabain iJerusalem, bokon ha-oy di kog-an yu, mu hay adol yu ya nadan imbabale yu ²⁹ te ahi madatngan nan algon nahalman di ahiju punholholtapan, ta hidiyey nan wadaday tatagun ahida kanan di ‘Kudukdul nadan binabain maid di golang dan mun-inum.’ ³⁰ Ya ahida bo kanan hanadah bilid di ‘Magde kayu ta matab-unan kami.’ ³¹ Te kediye tiempo ya nahalman di holholtapon di tatagu. Tibon yun ha-on an maid di bahul ku yaden athituy aton dan ha-on an punholholtaponak, ot namam-a moy ahida aton hanadah tatagun waday bahul da.” ³² Kediye wadada damdamay duwan balud an eda pakipate.

³³ Dimmatong da nah nangadanan hi Gunit di Ulu ot ipatak dah Jesus nah krus. Takon nadan duwan balud ya impatak da damdama dida. Hanan oha ya wadah winawwan Jesus ya na bon oha ya wadah iniggid na. ³⁴ Kanan Jesus di “Ama, pakawanam di liwat datuwen mangipipaten ha-on te uggeda inilay at-atton da.”

Hanadan tindalu ya imbubunut da hin dahdin diday mangala nadah bulwatin Jesus.

³⁵ Hanadan tatagu ya dehdi dan mun-ang-ang-ang yaden hanada ken aap-apu da ya taltalangaan dan kanan day “Binaddanganay udum ot tumagu da ya agat tibon taku hin baddanganay adol nat kitib-anan hiyay pinilin Apu Dios an Kristo an mangipaptok hi tagu.” ³⁶ Takon nadan tindalu ya taltalangaan da damdama ot idatan dah mun-antam an mainum ³⁷ ot kanan dan hiyay “Deket he-ay patul di Judyu ya baddangam di adol mut adika mate.” ³⁸ Kanan dah di te nan nitudok hi tap-on di uluna ya kananay “Hituwey Patul di Judyu.”

³⁹ Takon damdama nan ohan nipatak ya taltalangaanah Jesus an kananay “Kon bokon he-a nan pinilin Apu Dios

an mangipaptok hi tagu? Daan bot baddangam di adol mu takon di dakami?" ⁴⁰ Mu kanan nan ohan nipatak di "Antipet iathinam di kalim ke hiya? Kon adika tumakut ke Apu Dios yaden inilam an mate ka? ⁴¹ Dita ke ya mate ta te hidiyey kastigu tah numbahulan ta, mu hiya ke ya maid gapunay pamatayan dan hiya te maid di bahul na." ⁴² Ot kananan Jesus di "Apu Jesus, ahiyak ahan nomnomon hantuh ahim pumatulan." ⁴³ Ya kanan Jesus ke hiyay "O, takon ad uwani ya maki-e kan ha-on nah kawad-an di linggop ya an-anla."

Hay natayan Jesus

(Mateo 27:45-56; Marcos 15:33-41; Juan 19:28-30)

⁴⁴ Indanit maal-algo ya himmilong am-in di boble hi tulun oras ⁴⁵ an nama-id di potang. Hanan kurtina nah Templo ya nahathat ot magodwa. ⁴⁶ Indani ya tinumkuk hi Jesus an kananay "Ama, nangamung kah linnawak."* Kinali nah tuwe ot mate.

⁴⁷ Hanan ap-apun di tindalu ya tinibonan am-in nan na-na-at ot dayawonah Apu Dios an kananay "Makulug paman tuwalin maid di bahul tuwen tagu." ⁴⁸ Hanada ke damdaman tatagun nanibon diyen naat ya u-umyung da nuppen mumpanganamut. ⁴⁹ Am-in nadan nun-ib-ibban Jesus takon nadan binabain niunuunud ke hiya an nalpud Galilee ya nibata-an dan mun-ang-ang-ang nah ma-ma-at.

Hay nilubukan Jesus

(Mateo 27:57-61; Marcos 15:42-47; Juan 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Indani ya wada on ohan Judyu an hi Joseph di ngadana an iArimatea. Hiya ya madayaw te maphod di pangi-ena, kinali takon di hiyay oha nadah ap-apun di Judyu ya ad-adiyonah diyen eda inat ke Jesus. Hiyay oha nadah munho-ho-od hi datngan di pun-ap-apuwan Apu Dios. ⁵² Handih nateh Jesus ya immeh kad-an Pilatu ot ena ibagat alanay adol Jesus. ⁵³ In-abulut Pilatu ot ena lokahon ot libbutanah luput ot ena ilubuk nah gungat an batun maid ni-an di nilubuk hidi. ⁵⁴ Ginalaan e inlubuk te kediyyey kilappuwan di ngilnon dan algo.

⁵⁵ Hanadan binabain niunud ke Jesus an iGalilee ya naki-e dan Joseph ot tibon da nan lubuk ya hay inat nan nangilubuk. ⁵⁶ Handih immanamut da ya indadaan day lana ya nadan udum an mihaad hi adol di nate. Mu kabigatanan diye ya Sabadun Tungo ot mun-iyatu da an miunnud nah Tugun Moses.

* **23:46** 23:46 Psalm 31:5

Hay namahuwan Jesus

(Mateo 28:1-10; Marcos 16:1-8; Juan 20:1-10)

24

¹ Mungkabigat kediyen Linggu ya himmalaman nadan binabain immen nah gungat an in-e da nan indadaan dan mihaad hi adol di nate. ² Dimmatong da nah gungat ya tinibo dan nakaan nan batun nitangob ³ ot humgop da, mu maid nan adol Apu Jesus. ⁴ Numanomnom da hin nganney naat nah adol na ya kal-inadi ya waday duwan anghel an timmaddog nah paldang dan humihhiliy bulwatida. ⁵ Ya timmattakut da ot iyuyuung da, mu kanan nadan anghel ke diday "Tipet hituy eyu panamakan nah matagu? ⁶ Maid hitu te timmagu. Kon adiyu manomnom an hituwe din kinalinan dakayu handih kawada nad Galilee? ⁷ Kananay 'Nan Panguluwan di tagu ya ahi alan di gaga-ihon tatagu ta ipatak dah krus ta mate, mu hi mikatlun algo ya mamahuwan.'" ⁸ Ya ninomnom dah diyen kinalina. ⁹ Ot taynan da nan gungat ot ume dah kad-an nadan himpulut ohan disipulos ya nadan udum an mangulug ot ipainila dan didan maid nan adol Jesus nah gungat. ¹⁰ Dadiyen binabai ya da Maria Magdalena, hi Juana, hi Maria an hi inan James ya nadan udum. ¹¹ Mu adi kulugon nadan disipulos te pangali da on adi makulug.

¹² Mu hi ke Pedro ya bintik nan immeh di nah nilubukan Jesus. Ot idung-o na ya hiya peman an abuna nan libbut di adol Jesus an tinibo na, mu maid nan adol na. Ot handih mungkibangngad ya numanomnom.

Hay numpatib-an Jesus nadah duwan disipulosna

(Marcos 16:12,13)

¹³ Kediye bo damdaman algo ya nadan duwan disipulos Jesus ya mange dad Emmaus an himpulut duway kilometroy kadawwinad Jerusalem. ¹⁴ Mangmangnge da yaden ihumhummangan da nan na-na-at. ¹⁵ Ya kal-inadi ya inakhupan Jesus dida ot maki-kien dida. ¹⁶ Tinibo da, mu ugge ni-an numpaimatun ke dida. ¹⁷ Kanan Jesus ke diday "Kon nganneh diyen ihumhummangan yu yaden mangmangnge kayu?" Immohnong da ya matiboh anga dan u-umyung da.

¹⁸ Hanan oha an hi Cleopas ya kananay "Dahdi ka? Ya-oha ka nin an iJerusalem an ugge nanginilah na-na-at hantuh nala-un kaatnay algo an hiyah tuwe nan ihumhummangan mi." ¹⁹ Kananan diday "Nganney naat?" Kanan day "Hanan naat ke Jesus an iNasaret. Hidiye ya profetas Apu Dios ya tobalon min ongal di kabaelasan mangat hi milagro.

Ya nalaing hi am-in takon nah puntuttuduna. Maid di udum hi umat ke hiyah hinangngab Apu Dios ya hi tagu. ²⁰ Mu hanada boppon aap-apun di padi ya nadan ap-apu taku ya eda impadpap ot iedah kad-an Pilatu ta mahumalya ot ahida pipatak hi krus ot mate. ²¹ Yaden pangali mi on hiyay mangihwang ke ditakun Judyu ta bokon mo nadan tatagud Roma di pun-ap-apu taku. Ot deyan ad uwaniy mikatlun algho natayana. ²²⁻²³ Mu dih biggatna ya himmalaman da nan udum an ibbamin binabaih di nah nilubukana ya maid kanu nan adol na ot mibangngad dan kanan day tinibo da on duwan anghel an kanan da kanuy namahuwan hi Jesus, kinali namodwong kami. ²⁴ Ta nada ke bo damdaman udum an ibbami ya imme da ot tibon da ya makulug peman di kinalin nadan binabai, mu ugge dah tiniboh Jesus.”

²⁵ Kanan Jesus ke diday “Tipe anhan ta makakuddang di nomnom yu! Tipet nakalligat di pangulugan yuh kinalin handidan profetas mipanggep ke Kristo? ²⁶ Kon ugge tuwali nitudok an kananay ‘Hi Kristo an pinilin Apu Dios an mangipaptok hi tagu ya mahapul an mate ta ahi mun-ap-apu.’” ²⁷ Ya impainilanan diday kibalinan am-in nan nitudok mipanggep ke hiya, impalpuna nah nitudok an Tugun Moses ya nan intudok handidan profetas.

²⁸ Loktat ya tuwen dumatong da nah boblen pangayan da ya e ot madaggah Jesus, ²⁹ mu kalyon dan hiyay “Mun-iyah takuh tu te mahilngan kah dalan.” Ot tobalon Jesus. ³⁰ Handih eda mangan ya inalana nan tinapay ot mundasal ke Apu Dios ot pani-angona nan tinapay ot idatana didan duwa. ³¹ Kediye in-athidina ya kay nadiyat di mata da ot imatunan dan hiyah Jesus, mu pinghanadi ya nama-id. ³² Nuntinnokkolan dan duwa ya waday oha on kananay “Kinali tuwali ahan athidin makakkaphod di punggibok ku handih makihumhummangan ke dita nah dalan ya nah pangituttuduwana nah intudok handidan profetas.”

³³ Ot umga da ot mibabangngad dad Jerusalem ya wadada nan himpulut ohan disipulos ya nadan udum an mangulug an naamung da ya ³⁴ hay namahuwan Jesus di anab-abigon dan kanan day “Makulug an namahuwan nan Ap-apu taku te numpatibon Pedro.” ³⁵ Ot kalkalyon mo damdaman nadan duway nangakhupan Jesus ke didan nah dalan ya hay nuppe nangimatunan dan hiya ya nan namani-angana nah tinapay handih eda mangan.

Hay numpatib-an Jesus nadah himpulut ohan disipulosna (Mateo 28:16-20; Marcos 16:14-18; Juan 20:19-23; Apostoles 1:6-8)

³⁶ Hituwey kalkalyon da ya numpatibo ot boh Jesus an timmaddog hi kad-an da an kananan diday “Malinggop kayu kaya.” ³⁷ Ya kimmaynit da ya timmattakut da te kanan da pe on bokon hiya. ³⁸ Kananan diday “Antipet tumattakut kayu? Kon adi kayu mangulug an ha-on? ³⁹ Tibon yu tun liput hi taklek ya hukik handih nipatakak. Makulug an ha-on. Makayu ta dapaonak ta pangulugan yun bokonak banig te deket bokon tagu ya maid di adol na, mu tibon yun ha-on ke ya waday adol ku.” ⁴⁰ Pungkali nah tuwe ya pun-ipatibo nay taklena ya hukinan dida. ⁴¹ Man-ut imma-anla da, mu munhalinduwa da te nanongnan adida kulugon. Ta hidiye mo nan kanana bon diday “An waday makan?” ⁴²⁻⁴³ Ya wada udot on dolog ot idat da ot mangan.

⁴⁴ Ot kanan bon Jesus di “Immannung din kinalik handih kawada takun am-in an kanak di ‘Mahapul an maat am-in nan nitudok mipanggep ke ha-on nah Tugun Moses ya nah Psalms an intudok handidan profetas Apu Dios.’ ”

⁴⁵ Kinali nah tuwe ot ahina pat-alan di nomnom dan manginilah kibalanan nan nitudok an kalin Apu Dios. ⁴⁶ Kananan diday “Nitudok tuwali an hi Kristo ya ahi munholholtap ya mate, mu mamahuwan hi mikatlun algo. ⁴⁷ Hay natayak di gapunan pakawanan Apu Dios di liwat di tagu hin muntutuyu da. Hituwey mahapul an mituttuduh kabobboble mipalpud Jerusalem.” ⁴⁸ Kanan bon Jesus di “Dakayuy intud-ak kun muntuttudu te dakayuy naniboh immannungan nan nitudok an kalin Apu Dios mipanggep ke ha-on. ⁴⁹ Mu mahapul an mihaad kayu ni-an ketuwen boble ta had-on yu nan ahik itud-ak an Espiritun Apu Dios an mamaddang ke dakayu te hituwe tuwali din kalin Ama.”

*Hay tinalakdangan Jesus hi langit
(Marcos 16:19,20; Apostoles 1:9-11)*

⁵⁰ Indani ya impanguluna dida ot ume dad Betania. Handih dimmatong dah di ya intagge nay taklena ta idasalana dida. ⁵¹ Indasalana dida hi kipaphodan da ot ipayunan tumalakdang hi langit. ⁵² Am-in da ya dinaydayaw dah Jesus ya maka-an-anla dan nibangngad ad Jerusalem. ⁵³ Ot nipalpun diye ya umeume da nah Templo an mundaydayaw ke Apu Dios.

HAY IMPITUDOK APU DIOS KE JUAN MIPANGGEP KE JESUS

¹ Handih maid ni-an am-in hantudan wadad uwani ya wada tuwali nan Kali an mangipainilan Apu Dios. Hiya ya wada ke Apu Dios te Dios tuwali. ² Wada tuwali ke Apu Dios ot ahi mawadan am-in tun wadad uwani. ³ Ot gapu ke hiya ya naltun am-in ya maid di oha an uggena lintu. ⁴ Hiyay nalpuwan di biyag ya hiyay dilag an mamat-al hi nomnom di tagu ta maawatan day pangi-en Apu Dios. ⁵ Hiyay mamat-al hi tapol an punnomnom di tagu. Ya hiya ya adinadaman mama-id, mu munnananong ta nangamung.

⁶⁻⁷ Wada nan tagun hi Juan di ngadanan pinilin Apu Dios an mangipainila mipanggep kediyen dilag ta kal-ina ot ya kulugon am-in di tagu. ⁸ Bokon hi Juan hidiyen dilag, mu immali ya abun mangipainila kediyen kanan dan dilag.

⁹ Hidiyen dilag ya immali tuh luta te hiya ya abuy mamat-al hi nomnom di tagu. ¹⁰ Hiyay gapunah naltuwan am-in tun wadah luta, mu handih immali ya ugge inimatunan di tatagu. ¹¹ Immali ot makiha-ad hi tataguna, mu dakol ke diday ugge nangabulut ke hiya. ¹² Wadaday nangabulut ke hiya ot diday indatanah kalebbengan an mibilang an imbabalen Apu Dios te nundinol dan hiya. ¹³ Hidiyen nibilangan dan imbabalen Apu Dios ya adi umat hi pangibilang di taguh imbabalenan mitungo, te hay nibilangan da ya gapuh kabaelan Apu Dios, ta hidiye nan hiya moy Ama da.

¹⁴ Hidiyen Kali an mangipainilan Apu Dios ya numbalin hi tagu ot makiha-ad ni-an ke ditaku tuh luta. Tinibotibo mi ot inilaon min hiya nan binugtung an Imbabalen Apu Dios an kitib-an di dayaw Amana te makaulle tuwalin ditakun tatagu ya makulug am-in di kalyona. ¹⁵ Hiyay impainilan Juan an kananay “Hiyah tuwe nan madayaw an tagun kinalik ke dakayun ahi umalin natag-en abu mu ha-on te hiya ya wada tuwali ot ahiyak mawada.”

¹⁶ Gapuh ongal an ulenan ditakun tatagu ya dakkodakkol di kiphodan an dawaton taku. ¹⁷ Hanan Tugun Apu Dios ya hi Moses di nangipainila, mu nan ongal an ulen Apu Dios ya nan makulug an mipanggep ke hiya ya hi Jesu Kristoy nangipainila. ¹⁸ Maid di tagun nanibon Apu Dios, te abunah diyen binugtung an Imbabalenan wadat nangamung ke hiya. Ot hiyay nangipainilan Apu Dios.

*Hay ituttudun Juan an mumbonyag
(Mateo 3:1-12; Marcos 1:1-8; Lucas 3:1-18)*

¹⁹ Hanadan ap-apun di Judyu an Pharisee ad Jerusalem ya intud-ak da nadan padi ya nadan bumadbaddang ke didah simbaan hi kad-an Juan ta eda mahmahan hin dahdi hiya. ²⁰ Ya makulug di inhumang Juan an kananay “Bokon ha-oy hi Kristo an tinuddun Apu Dios an mangipaptok hi tatagu.” ²¹ Kanan dan hiyay “Kon he-a moh Elijah?” Kanan Juan di “Bokon.” Ot kanan da boy “Kon he-a mo nan kanan Apu Dios an ahi umalin profetas?” Kanan bon Juan di “Bokon.” ²² Indani ya kanan dan hiyay “Ot dahdi ka mo? Mahapul an humangom ta waday kalyon mi nadah nangitud-ak ke dakami mipanggep ke he-a. Nganneyy kalyom mipanggep hi adol mu?” ²³ Kanan Juan di “Ha-oy nan inabig din hi Isaiiah an profetas handih done an kananay

‘Wada nan tagun ahi muntuttudu nah adi maboblaysan an kananay “Iphod yuy dalanon nan Ap-apu taku.” ’ ‘*’

²⁴⁻²⁵ Indani ya kanan bon nadan intud-ak di Phariseey “Deket bokon he-ah Kristo weno hi Elijah ya bokon he-a nan profetas Apu Dios an umali, antipet bonyagam di tatagu?” ²⁶ Ya hinumang Juan an kananay “Om, mumbonyagak hi tatagu, mu danum ya abuy pamonyag ku. Mu waday oha tuh kad-an takud uwani an uggeyy inila. ²⁷ Hiya nan kanak an ahi umalin mihannot ke ha-on. Hiya ya natagtag-e mu ha-on, ta takon di hay mangubad hi gakod di apatut na ya nakababbaak an mangat kediye.” ²⁸ Hituwey naat ad Betania an dommang nan Wangwang an Jordan an numbonyagan Juan hi tatagu.

Hi Jesus ya mialig hi kalnero te nate gapuh liwat di tagu

²⁹ Handih nabiggatana ya tinibon Juan hi Jesus an mangalih kad-ana ot kanana nadah tataguy “Deyan mangali nan mumpakawan hi liwat di tagu. Hiya nan kanan dan Kalneron miappit ke Apu Dios. ³⁰ Hituwe nan kanak an umalin natagtag-e mu ha-on te wada tuwali ot ahiyak mawada. ³¹ Ha-oy ya uggek ni-an inila, yaden hiyay gapunan pumbonyagak di tataguh tud Israel ta inilaon da hiya.”

³² Hituwey kanan Juan hi nanginilaanan Jesus: “Tinibok nan Espiritun Apu Dios an kay paloman nalpuh langit ot umpan hiya ya inilak mon hiyah Kristo. ³³ Te handih nangitud-akan Apu Dios ke ha-on an e mamonyag hi tataguh danum ya kananay ‘Hanan umaliyan di Espirituk an kay palomay ang-ang na ya hidiyeh Kristo. Hiyay mangibonyag

* **1:23** 1:23 Hay pinhod tuwen kalyon ya mundadaan kayu an iphod yuy pangiyeyu te umali nan Ap-apu taku.

hi Espirituk hi tatagu.’³⁴ Tinibok am-in datuwen naat, kinali ihadak kun hiya ya Imbabalen Apu Dios.”

Hay nanginilaan da Pedro ya hi Andres ke Jesus

³⁵⁻³⁶ Nabigat bon diyen muntattaddog da Juan ya nadan duwan ibbana ya mungkala-uh Jesus ot kanan Juan ke diday “Hiyah tuwe nan mialig an Kalneron miappit ke Apu Dios.”³⁷ Dingngol dah diyen kinalin Juan ya pinghanadi ya niunud dan Jesus.³⁸ Nunwingih Jesus ya tinibo nan mituntun-ud dan hiya ot kanan diday “Nganney pinhod yu?” Ya kanan dan hiyay “Apu, daanay kiha-ha-adam?”³⁹ Ya kanan diday “Makayu ta eyu tibon.” Naki-e da ot makihumhummangan dan Jesus nipalpuh himbatangan ingganay mahilong.

⁴⁰ Hay ngadan nan oha an nangngol hi kinalin Juan ot miunud ke Jesus ya hi Andres an tulang Simon Pedro.⁴¹ Hay namangulun inat Andres ya ena tiniboh tulang nan hi Simon ot kanan hiyay “Tinibo mih Kriston tinuddun Apu Dios an mangipaptok hi tagu.”⁴² Ot ikuyug Andres hi Simon hi kad-an Jesus ya kanan Jesus ke hiyay “He-ah Simon an imbabalen Juan, mu ad uwani ya hannotak di ngadan mu ta he-a moh Pedro.” Hay kibalinan tuwen ngadan ya Batu.

Hi Felipe ke Nataniel ya disipulos damdaman Jesus dida

⁴³ Nabigat kediye ya ninomnom Jesus an umed Galilee. Tinibo nah Felipe ot kanan hiyay “Mikuyug kan ha-on.”⁴⁴ Hi Felipe an iBetsaida ya kaboblayana da Andres ke Pedro.⁴⁵ E tinibon Felipeh Nataniel ot kanan hiyay “Tinibo mih Kristo an mipanggep ke hiyay intudok Moses ya handidan profetas. Hay ngadana ya hi Jesus an iNasaret an imbabalen Joseph.”⁴⁶ Mu kanan Nataniel di “Kon waday maphod hi iNasaret?” Ya kanan Felipe ke hiyay “Makat em tibon.”

⁴⁷ Inang-ang Jesus an mangali da Nataniel ot kananay “Hituwey makulug an holag Israel an maandong di pangiena.”⁴⁸ Ya kanan Nataniel di “Antipet inilaak ke he-a?” Kanan Jesus di “Man tinibo daka tuwali handih punhidhidummam nah puun di kaiw an fig ot ahi daka e awiton ke Felipe.”⁴⁹ Ot kanan Nataniel ke hiyay “Apu, makulug an He-ay makulug an Ap-apun di holag Israel!”⁵⁰ Kanan Jesus ke hiyay “Wadan kinulugak te kanak di tinibo daka nah puun di kaiw. Mu wada pay di udum an namammam-an ahim kamodwongan mu hituwe.”⁵¹ Kanan bon Jesus di, “Donglonak ke dakayu te makulug an ahiyu tibon an mabukatan di kabunyan ya wadaday anghel Apu

Dios an mumbinanggad an umalih kad-ak an Panguluwan di tagu.”

Hay kasal ad Kana

2

¹ Nala-uy duway algo ya waday kasal ad Kana ad Galilee ya wadah dih inan Jesus. ² Dahdi damdama da Jesus ya nadan disipulosna. ³ Indani ya nap-u nan mainum ot kanan inan Jesus ke hiyay “Maid moy mainum.” ⁴ Ya kanan Jesus ke inanay “Ina, nangamungak, adika madanagan te inilak di atok, mu ugge ni-an nadatngan di tiempon pangipatib-ak hi kabaelan Apu Dios.” ⁵ Mu takon di athidi ya immeh inana ot kanana nadah muttatyun mumpaptok di “Un-unudon yuy kalyon Jesus ke dakayu.”

⁶ Wada nan onom an angang an kiha-adan di danum an pun-ulan di tataguh pangun-unudan dah pangi-en di Judyu. Hay mihuduh ohan angang ya umeh tuluy pulun galon. ⁷ Kanan Jesus nadah muttatyuy “Punuwon yuh danum nadan angang.” Ot un-unudon da. ⁸ Kanan bon Jesus ke diday “Pamanguluwon yun itaugan nan mumpaptok tuh kasal.” Ot eda itaugan.

⁹ Tinamtaman nan mumpaptok nah kasal nan danum an numbalin hi mainum, mu uggena inilay nalpuwana. Abuna nadan muttatyun nanginila. Impaayag nan mumpaptok nah kasal nan lalakin mungkasal ¹⁰ ot kananay “Hay inilak hi pangi-e taku ya pamanguluwon takun ipainum nan makakkaphod an mainum ta deket nap-u ya ahi intun-ud di lagat ten wada. Mu antipet dakayu ke ya dehtuy eyu intaluh makakkaphod ta eyu pangudidiyon an itaug?”

¹¹ Hidiyen inat Jesus ad Kana ad Galileey namangulun milagron nangipatib-anah kabaelana. Ta nadan disipulosna ya namammam-an nangulug dan hiya.

¹² Indani ya immeh Jesus ad Kapernaum an naki-eh inana ya nadan tutulang na ya nadan disipulosna ot miha-ad dah dih kaatnay algo.

Hay nangayan Jesus hi Templo

(Mateo 21:12,13; Marcos 11:15-17; Lucas 19:45,46)

¹³ Mungkadatngan moy Piyestan di Nala-uan di Anghel Apu Dios ot ume da Jesus ad Jerusalem. ¹⁴ Imme da nah Templo ya dakkodakkol day munggattang hi baka, kalnero ya paloma ya nadan munsilyuh pihhun inumbun dah kad-an di lamesaan da. ¹⁵ Immalah Jesus hi linubid ot kapyonah huplit ot pun-abul na nadan igattang dan babaka ya kakalnero ya nuntu-i nay lalamesaan nadan

munsilyuh pihhu ot mungkiwahit nadan kalang. ¹⁶ Kanan Jesus nadah munggattang hi palomay “Pungkaan yu hantudan paloma yu. Tipet pumbalinon yuh malkadu tun balen Ama?” ¹⁷ Ninomnom nadan disipulosna nan nitudok an kananay “Apu Dios, ongal di pangikaguk tuh balem, mahakit di nomnom ku ten nalgom di kiatana.”

¹⁸ Kanan nadan Judyu ke Jesus di “Ipatibom di milagro ta kitib-anan waday kalebbengam an mangat nah inat mu.”

¹⁹ Ya kanan Jesus ke diday “Pa-iyon yu tun Templo ot bohwatok hi tulun algo.” ²⁰ Kanan nadan Judyuy “Antipe udot ta nap-at ta onom di toon di namohwatan dan tuwe ya em kanan di bohwatom hi tulun algo?”

²¹ Mu hay nangialigan Jesus nah Templo ya hay adol na te nate ot handih mikatlun algo ya namahuwan. ²² Handih namahuwanay nunnomnoman nadan disipulos na nah kinalinan kananay bohwatanah tulun algo nan Templo hin mapa-i. Hituwey gapunah nangulugan da nah impitudok Apu Dios mipanggep hi kamahuwan Jesus ya nan kinalin damdaman Jesus mipanggep kediyen kamahuwana.

Inilan Jesus di wadah nomnom di tagu

²³ Handih wadah Jesus ad Jerusalem kediyen piyestan di kanan dan Nala-uan di Anghel Apu Dios ya inainat nay milagro ot dakol di tatagun nangulug ke hiya. ²⁴⁻²⁵ Mu adi madinol hi Jesus an nahamad di pangulug da te inila nay pangi-en di tagu takon di adida kalyon di wadah nomnom da.

Hay hummangan da Jesus ke Nikodemus

3

¹ Wada on Pharisee an ap-apun di Judyu an hi Nikodemus di ngadana. ² Nahilong ya immalih kad-an Jesus ot kananay “Apu, inila min he-a nan mittulun intud-ak Apu Dios te adi mabalin an aton di tagu nadan atoatom hin adi idatan Apu Dios hi kabaelana.”

³ Inilan Jesus di mitun-ud an kalyon Nikodemus ke hiya ot kananay “Hituwey kalyok ke he-a, makulug an adinadaman migappat di taguh pun-ap-apuwan Apu Dios hin adi mipidwan miimbabale.” ⁴ Kanan Nikodemus di “Nganney atonan e miimbabale boy tagu yaden kat-agu mo? Kon ibangngad nah putun inanat ahi bo miimbabale?”

⁵ Kanan Jesus di “Donglonak te makulug an mahapul an hay danum ya hay Espiritun Apu Dios di mangipapidwah kiimbabaleyan di tagu ta ahi migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios. Hituwey pinhod kun kalyon an mahapul an mipidwan miimbabaley tagu. ⁶ Hay in-imbabalen di tagu

ya pangien di tagu ya abuy wadan hiya. Mu nan tagun mipidwan miimbabalet mawada nan Espiritun Apu Dios ke hiya ya kay mo damdama pangien Apu Dios di pangiena. ⁷ Kinali adika mamodwong nah kinalik an mahapul an mipidwan miimbabaley tagu. ⁸ Hay tagun mipidwan miimbabalet wada moy Espiritun Apu Dios ke hiya ya mialig nah dibdib. Hay dibdib ya man-ut magibok ya madngol di bungug na, mu ugge inilay puluyona te adi matibo. Umat bo nah tagun waday Espiritun Apu Dios ke hiyan adi maawatan di at-aton nan Espiritun Apu Dios ke hiya, mu matibo takun nahannotan di pangienat maphod mo.”

⁹ Kanan Nikodemus di “Kon mabalin an maat di athidi?”
¹⁰ Kanan Jesus di “Antipet he-a nan madayaw an mittulun di pangie takun Judyu yaden uggem inilah tuwe? ¹¹ Donglom te makulug an hituwen kalkalyon mi ya inila mi. Hituwen ituttudu mi ya makulug te tinibo mi, mu adiyu kulugon. ¹² Kinalik ke dakayun am-in di mipanggep hi ma-ma-at hituh luta, yaden adiyu kulugon, ot namam-a mon adiyu kulugon hin nan ma-ma-at hi langit an kad-an Apu Dios di kalyok. ¹³ Maid di taguh immen e naniboh langit. Ohaak an Panguluwan di tagun nanibo te hidiy nalpuwak.”

¹⁴⁻¹⁵ Ya kanan bon Jesus di “Handih kawadan da Moses nah adi maboblayan ya inalana nan gombang ot pandayonan kay ulog ot ipalat na ot itag-e nat hidiyey tangadon nadan kinalat di ulog ta adida mate. Athina damdamay maat ke ha-on an Panguluwan di tagun ahiyak mipatag-e ta hay tagun mangulug ke ha-on ya midatan hi biyag an maid di poppog na.”

¹⁶ Hi Apu Dios ya ongal di naminhod nan ditakun tatagu tuh luta, kinali uggena kinawwanan nan binugtung an Imbabalena, ot itud-ak na tuh luta ta am-in day mangulug ke hiya ya adida makastigun adida mihi-an ke Apu Dios, mu midatan dah biyag an maid di poppog na. ¹⁷ Ugge intud-ak Apu Dios nan Imbabalena tuh luta an e mangastiguh tatagu, mu intud-ak nan mangihwang ke dida.

¹⁸ Hay tagun mangulug kediyen binugtung an Imbabalen Apu Dios ya adi kastiguwon Apu Dios, mu nan adi mangulug ke hiya ya makastigu. ¹⁹ Hiya ya immalin mamat-al hi nomnom di tagu, mu adida pinhod te gaga-ihoy atoaton da, ta hidiyey gumapuh pangastiguwan Apu Dios ke dida. ²⁰ Hanadan tatagun gaga-ihoy atoaton da ya adida pinhod an mangulug nah dilag te deket mangulug da ya matiboy kinagaga-iho da. ²¹ Mu nadan tatagun mangun-unud nah inila dan niptok ya adida bumain an mangulug nah dilag,

hidiyey kitib-anan hi Apu Dios di nangidat hi kabaelan dan mangat hi maphod.

Hi Jesus ya natagtag-e mu hi Juan

²² Indani ya immeh Jesus ad Judea ot maki-e nadan disipulosna ke hiya. Niha-ha-ad dah di ot bonyagan da nadan tatagu. ²³⁻²⁴ Kediyeen tiempon ugge ni-an nikalabut hi Juan ya tagana damdamah bonyag hi dakol an tatagud Aenon an nih-up ad Salim te dakol di danum hidi.

²⁵ Indani ya nakihannu nadan disipulos ke Juan nah ohan Judyu mipanggep hi bonyag. ²⁶ Imme datuwen disipulos ke Juan hi kad-ana ot kanan dan hiyay "Apu, kon manomnom mu nan tagun ibbam handi nah bah-el di wangwang an Jordan an itanuttudum di mipanggep ke hiya? Tagana udot kanuy bonyag ad uwani ya dakol day tatagun e mumpabonyag ke hiya."

²⁷ Hinumang Juan an kananay "Adi kayu umamo te maid di kalebbengan di tagu hin adi idat Apu Dios. ²⁸ Kinalik ke dakayu handi ot inila yun bokon ha-oy di tinuddun Apu Dios an mangipaptok hi tagu, mu intud-akak ke hiyan mangidadaan hi tatagun mangabulut ke hiya. ²⁹ Ha-oy ya mialigak nah munggawi an un-unudonay kalyon nan ena igawi an gayyum na te immaliyak an e mangipainila nah ahi umalin mangipaptok ke ditakun tatagu. Ya maka-am-amlongak te immali ya abuluton di tatagu. ³⁰ Ta hidiye nan mahapul an hiyay madayaw, bokon ha-on.

³¹ Hi Jesus an nalpuh langit ya hiyay katagtag-ayan hi am-in. Hay nalpuh luta ya hay mipanggep tuh lutay maawatana ta hidiyey inilanan kalyon ya abu, hidiyey kudang ku te ha-oy ya nalpuwak hi luta. Hiya ke ya inila nan am-in te nalpuh langit ya hiyay katagtag-ayan. ³² Hay ittutuduna ya nadan tinibona ya dingngol nah langit, mu o-ohha day mangabulut kedie. ³³ Mu nadan mangabulut kediyeen ittutuduna ya diday mangiuh-un makulug am-in di kalin Apu Dios. ³⁴ Am-in di kalyon Jesus ya nalpun Apu Dios an nangitud-ak ke hiya te indat nay Espiritunan hiya an hidiyey mangidat hi ongngal an kabaelana. ³⁵ Hi Apu Dios ya impakappinhod nah tuwen Imbabalanan hi Jesus ot hiyay idinol nan munap-apu hi am-in, nadan matibo ya nadan adi. ³⁶ Am-in da nan tatagun mangulug nah Imbabalen Apu Dios ya waday biyag dan maid di poppog na. Mu nadan tatagun adi mangulug ke hiya ya maid hidiyen biyag da ya kastiguwon Apu Dios didat nangamung."

Hay nakihummanganan Jesus nah babain iSamaria

4

1-3 Handih dingngol Jesus an ininnilan nadan Pharisee an dakdakol day mumpabonyag ke hiya mu hi Juan ya tinayanan day Judea ot mibangngad dad Galilee. Mu hay kakulugana ya ugge numbonyag hi Jesus te nadan disipulos nay oggan mumbonyag nadah tatagu. 4-5 Handih pangayan dad Galilee ya dinatngan day Saykar an bobled Samaria an nih-up nah lutan impaboltan din hi Jacob nah imbabale nan hi Joseph.

6-8 Dinatngan da nan bubun an kina-utan Jacob ot umbun hi Jesus te naatu. Hanadan disipulos na ya imme dan e gim-matang hi makan nah boble. Yaden hi Jesus ya nabati nah kad-an di bubun. Tuwen maal-algo ya immali on babain iSamaria an e humagob. Kanan Jesus ke hiyay "An damana ahan an idatanak hi danum ta inumok?" 9 Namodwong nan babai ot kananay "Antipet eka mumbagan ha-on hi danum yaden iSamariaak ya he-a ke ya Judyu ka?" Kinalin nan babaih tuwe ke Jesus te munhihinngit day Judyu ya iSamaria.

10 Kanan Jesus di "Gulat na ot ta inilam nan idat Apu Dios ya inilam hin dahdiyak ya wadan mumbaga kan ha-on hi danum an kalpuwan di biyag." 11 Kanan nan babaiy "Deya ot an adallom tun bubun ya maid di panan-uk mu. Daanay pangalaam nah kanam an danum an kalpuwan di biyag? 12 Kon natagtag-e ka mu hi Jacob an hi apu takun nanga-ut ketuwen bubun? Hituwen bubun di imminuinan handin hi Jacob ya handidan imbabalena ya aaggayam da."

13 Kanan Jesus ke hiyay "Tun danum tuh bubun ya inumon di tagu, mu gagala on nauwo da. 14 Mu nan tagun manginum nah danum an idat ku ya adi mauwo te hidiye ya umat hi danum an mun-otbol an adi matduk. Ta hanan tagun mangabulut kediyen idat ku ya waday biyag nan munnananong." 15 Ot kanan nan babaiy "Apu, idatanak anhan kediyen danum ta ad-addiyak mauwo ta adiyak mo umalialih tun e humagob."

16 Kanan Jesus ke hiyay "Ume kat em ni-an awiton nan inayam." 17 Hinumang nan babain kananay "Man maid di inayak." Ya kanan Jesus di "Makulug an maid di inayam 18 te man-ut naminlima kan nakiine, mu nan binalem ad uwani ya bokon mu inayan. Makulug di kinalim." 19 Kanan nan babaiy "Apu, maawatak mon profetas ka, 20 kinali pinhod kun mahmahan ke he-a hin tipet handidan ammod mi ya hituh bilid di pundayawan dan Apu Dios, mu dakayu ken Judyu ya kanan yuy mahapul an hidid Jerusalem di pundayawan ke hiya?"

²¹ Kanan Jesus di “Kulugom tun kalyok an wadan tuy tiempon adi mahapul an hituh bilid weno ad Jerusalem di pundayawan ke Ama. ²² Dakayun iSamaria ya kanan yuy hi Apu Dios di daydayawon yu, mu adiyu maawatan di pangina, mu dakami ken Judyu ya adimi ya abu daydayawon, mu hiya ya impakainnila mi te dakamin Judyuy nalpuwan nan tinuddun Apu Dios an mangihwang hi tagu. ²³ Athidiy ine-ena, mu ad uwani ya takon di dahdi ya damanan mihayyup ke Apu Dios. Hay kitib-an tuwe ya wadada mo nadan mundayaw ke Apu Dios hi nomnom da ya impakainnila da hiya. Hay umat ke diday pinhod Apu Dios an mundayaw ke hiya. ²⁴ Hi Apu Dios ya Espiritu, kinali nan tagun mundayaw ke hiya ya mahapul an hay pundayaw na ya malpuh maphod an punnomnom ya nahamad an pangulug.”

²⁵ Kanan nan babaiy “Inilak an ahi umali nan tinuddun Apu Dios an hi Kristo an ahi mangipaptok am-in hi tagu. Hantuh aliyana ya ipainila nan am-in ke ditaku nadan adi taku maawatan.” ²⁶ Ya kanan Jesus ke hiyay “Ha-oy nan kanam an hi Kristo.”

²⁷ Pungkali nah tuwe ya dimmatong nadan disipulos. Ya namodwong da te makihumhummangan hi Jesus nah babai, mu maid ke diday nunmahma hin nganney ibagan nan babai weno tipet munhumhummangan da.

²⁸ Tinayanan nan babai nan ena ihagob ot mibangngad nah boble ot kanana nadah tataguy ²⁹ “Makayu ke. Dehdi nan tagun inila nan am-in nadan inat ku. Hiya nin hi Kristo an tinuddun Apu Dios an mangipaptok am-in hi tagu.” ³⁰ Ot umalin am-in nadan tataguy nah boblen nanibon Jesus.

³¹ Uggeda ni-an dimmatong ya kanan nadan disipulos Jesus di “Apu, mangan ka mo.” ³² Mu kanan Jesus di “Wadan ha-on nan makan an uggeyu inila.” ³³ Ot munhinmamahma dan kanan day “Kon waday immialih kanona?” ³⁴ Kanan Jesus di “Hay umanhan ke ha-on ya hay pangatak hi pinhod Apu Dios an nangitud-ak ke ha-on ya hay pangibbuwak nah ngunun indinol nan ha-on, kinali kayak adi maagangan.”

³⁵ Kanan bon Jesus di “Wada nan oggan yu kalyon an kanan yuy ‘Deket nitanom di page ya mala-uy opat di bulan on ahi inani.’ Mu kalyok ke dakayun ad uwani moy pun-anian te nat-ong. Tibon yu nadan dakol an tatagun nidadaan an mangulug ke ha-on. Diday mialig nah nat-ong an pagen maani. ³⁶ Hanadan mun-ani an mialig nadah muntuttuduh pangiek ya waday gun-udon da. Hay mialig hi aniyon da ya nadan mangulug hi ittutudu

da an dadiye nadan midatan hi biyag an maid di poppog na. Hituwen maphod an maani ya hituwey pumbalinan di ngunun di muntanom ya mun-ani. Hituwey gapu nan mun-am-amlong dan duwa. ³⁷ Makulug nan kali an kananay 'Waday muntanom ya waday mun-ani.' ³⁸ Dakayu ya mialig kayu nadah mun-ani te pinili dakayun muntuttuduh pangiek. Wadada damdama nadan nialig hi nuntanom te diday namangulun nangituttuduh pangiek ot midadaan nadan tatagun mangulug ke ha-on. Athidiy ine-ena te ad uwani ya dakayuy mangituluy kediyen ngunudan hituwey kialigana an dakayuy mangani hi intanom di udum."

³⁹ Dakol da moy iSamaria an nangulug ke Jesus gapuh nangalyan nan babaih nanginilaan Jesus nadah inat na. ⁴⁰ Ot kediye ya inayagan nadan iSamariah Jesus an makiha-ad ni-an hi boble da. Timbal na ot makiha-ad ke didah duway algon ibbana nadan disipulos na. ⁴¹ Handih niha-adan da Jesus hidi ya dakol day nid-um an nangulug te hay intuttudu na. ⁴² Kanan nadan tatagu nah babaiy "Bokon nan kinalim ya abuy gapunah nangulugan mi, mu dingngol miy intuttudu na ot kulugon min hiya nan hadhad-on takun umalin mangihwang hi tagu."

Hay nangaanan Jesus hi dogon di imbabalen nan ap-apu

⁴³ Nala-uy duwan algeh niha-adan dahdi ot ume dad Galilee. ⁴⁴ Waday kinalin Jesus handin kananay "Hay profetas ya adi dayawon di kaboblayana." ⁴⁵ Mu handih dimmatong da Jesus ad Galilee ya mun-am-amlong nadan tatagu te tinibo da nadan inat nad Jerusalem handih Piyestan di Nala-uwang di Anghel Apu Dios.

⁴⁶ Indani ya imme bo da Jesus ad Kana ad Galilee an nangatan Jesus hi milagron impumbalinay danum hi mainum. Wadad Kapernaum on ohan ap-apun di gubilnu an mundogoy imbabalena. ⁴⁷ Dingngol nan dimmatong da Jesus ad Galilee an nalpu dad Judea ya immalin mangayag ke hiya ta kaanonay dogon nan imbabalena mungkatkate. ⁴⁸ Kanan Jesus nah ap-apuy "Kon kah-in di waday atok hi milagro ta ahi kayu mangulug ke ha-on?" ⁴⁹ Kanan nan ap-apuy "Maka ahan te mungkatkate nan imbabalek." ⁵⁰ Kanan Jesus di "Umanamut ka ot ya abu. Takon di adiyak maki-e ot pumhod kaya nan imbabalem." Kinulug nan ap-apuh diyen kinalin Jesus ot ume.

⁵¹ Handih nabigatana ya nundadammu dah dalam hanadah muttatyuna ot kalyon dan hiya an pinumhod mo nan imbabalena. ⁵² Minahmahana ke dida hin kakon-anay nakaan nan dogona ya kanan day "Handih ala una ad nakugab." ⁵³ Inilanan kediyen oras di nangalyan Jesus an

nakaan di dogon nan imbabalena. Ot kediye ya am-in dan himpamilya, takon di nadan nidkop ke dida ya nangulug da mon Jesus. ⁵⁴ Hidiyey mikadwah nangipatib-an Jesus hi kabaelan Apu Dios dih nibangngadan dad Galilee hi nalpuwan dad Judea.

Hanan mundogo nah pingngit di lobong

5

¹ Gagala ya nadatngan di piyestan di Judyu ad Jerusalem ot ume da Jesus. ² Wada nan lobong ad Jerusalem an kanan dah kalin di Judyuy Betesda an nih-up nah hoob an hogpan di kalnero. Hanah pingngit diyen lobong ya waday liman ab-abbung an punhiduman. ³ Dadiyen liman ab-abbung ya napnuh tatagun mundogo. Wadaday nakulap, napilay ya naparalyze. ⁴ [Miha-ha-ad dah di te halipat-an day kumibyayyongan nan danum nah lobong te waday anghel an oggan umalin mangihal nah danum. Ta nan mamangulun gumawa hin kimmibyayyong nan danum ya makaan di dogona, takon di nganneh diyen dogo.] ⁵ Wadah di on tagun nundogoh tuluy pulut walun toon. ⁶ Tinibon Jesus ya inilanan nabayag an nundogo ot kananan hiyay “Kon pinhod mun makaan di dogom?” ⁷ Ya kanan diyen mundogoy “Om, mu deket kimmibyayyong nan danum ta kanak ot di mamanguluwak an gumawa on waday namangulu. Maunnaanak ta nangamung te maid di bumaddang ke ha-on.” ⁸ Ot kanan Jesus ke hiyay “Tumaddog ka! Alam nan abok mut umanamut ka mo.” ⁹ Ya pinghanadi ya nakaan di dogon nan tagu ot alana nan abok na ot mange.

Hidiyen algo ya Sabadun Tungo. ¹⁰ Wadaday Judyun nangang-ang nah tagu ot kanan dan hiyay “Antipet Sabadun Tungod uwani yaden em ihanawwangan nan abok mu?” ¹¹ Ya kananan diday “Kinalin ot tuwalin nan nangaan hi dogok di ‘Alam nan abok mut umanamut ka.’” ¹² Kanan nadan Judyuy “Dahdi ni-boh diyen nangalin he-a?” ¹³ Ugge inilan nan tagu hin dahdih diyen nangaan hi dogona te pinghanadi ya tinayanan Jesus ot mikamo nadah dakol an tatagu nah pingngit di lobong.

¹⁴ Indani ya dinatngan Jesus hidiyen tagu nah Templo ot kanan Jesus ke hiyay “Deyan pinumhod ka, itikod mu mon munliwat ta adika midatan hi dogom nahalhalman mu nan dinggom.” ¹⁵ Inilan mon nan tagu an hi Jesus hidiyen nangaan hi dogona ot ena kalyon hanadah Judyu. ¹⁶ Hidiyey gapunan bumobboh-ol nadan Judyu ke Jesus te inat nah tuwe yaden Sabadun Tungo.

¹⁷ Mu kanan Jesus ke diday “Kanan yuy panion ditakun Judyuy mungngunuh Sabadu. Mu hi Aman hi Apu Dios ya mungngunungunuh kiphodan di tagu takon di ngannen algo. Kinali hidiye damdamay atok.” ¹⁸ Dingngol nadan Judyuh diyen kinalin Jesus ya namam-an pinhod dan patayon te bokon ya abu hay ena nungngohayan hi pangi-e da mipanggep hi Sabadun Tungo, mu gapuh nangalyanan Amanah Apu Dios ta kay na mo in-ingngoy adol na ke Apu Dios.

Hay kalebbengan Jesus an munhumalyan am-in hi tagu

¹⁹ Kanan Jesus ke diday “Donglon yu tun kalyok ke dakayu, makulug an adik ipadayaw di adol ku te adi mabalin an na-ala on ek inat di pinhod ku te kah-in di tobalon Ama. Ha-oy an Imbabalena ya atok ya abu nadan tibok an atona, ta hidiye nan am-in nadan atona ya hidiye damdamay atok. ²⁰ Hi Aman hi Apu Dios ya impakappinhodak an Imbabalena, kinali am-in di atona ya ituttudu nan ha-on. Bokon ya abuh nae, mu waday ipaat nan ha-on an namammam-an umipamodwong. ²¹ Mahuwan bon Amay nate ya idat nay biyag da, athidi bon ha-on an Imbabalenan idat kuy biyag nah tagun pinhod kun pangidatan. ²² Bokon hi Amay munhumalyah tagu te indinol nan ha-on an Imbabaleny mangat kediye ²³ ta ha-oy an Imbabalena ya dayawonak hi tatagu umat hi pundaydayaw dan hiya. Hanan tagun adi mundayaw ke ha-on ya adina damdama dayawon hi Ama an nangitud-ak ke ha-on.

²⁴ Donglonak te makulug an hay tagun kulugonay kalik ya kulugonah Apu Dios an nangitud-ak ke ha-on ya adi makastigu. Hidiyen tagu ya wada moy biyag nan maid di poppog nah kad-an Apu Dios. ²⁵ Kalyok bo ke dakayu, makulug an mipalpud uwani ya nadan paddungnay nate gapuh liwat da ya donglon day kalyok an Imbabalen Apu Dios. Ya nadan mangabulut kediye ya idatak didah biyag an maid di poppog na ²⁶ te hi Ama ya wada tuwalin hiyah diyen biyag, kinali damanan umidat kediye ya athidi bon ha-on an Imbabalenan wadah diyen biyag te indinol nan ha-on. ²⁷ Ya indat na bon ha-on di kalebbengak an munhumalyah tagu te ha-oy di Panguluwan. ²⁸⁻²⁹ Adi kayu mamodwong tuh kalyok te makulug an ahi madatngan nan tiempon am-in di nate ya donglon day kalik ya bumudal da. Hanadan impunnanong dan inainat di maphod gapuh nangulugan dan ha-on ya midatan dah biyag an maid di poppog na. Mu nadan gaga-ihoy inainat da ya makastigu dat nangamung di tagu.”

Hanadan mangiuh-u hi mipanggep ke Jesus

³⁰ Intuluy bon Jesus an kananay “Gulat nat ugge indat Apu Dios di kalebbengak an mangat hi nganneh diye ya maid di kabaalak an mangat ke datuwen atoatok. Adi na-ala on inat kuy pinhod ku, te hay atok ya miunnud nah pinhod Ama an nangitud-ak ke ha-on. Ta hidiye nan hay punhumalyak hi tagu ya maandong te deket munhumalyaak ya miunnud hi intuttudun Aman ha-on.

³¹ Gulat nat ohaak an mangalkalih mipanggep hi adol ku ya adi ot makulug nadan kanalyok. ³² Mu wadah Aman mangiuh-u hi kakulugana hin dahdiyak. Ya inilak an adi mihallay kalyona mipanggep ke ha-on. ³³ Wada handiy intud-ak yuh kad-an Juan an mumbonyag an e nunmahmah mipanggep ke ha-on ot kalyonay makulug. ³⁴ Adi mahapul an waday tagun mangiuh-uh mipanggep ke ha-on, mu ipanomnom kuh diyet mangulug kayu ta mihwang kayu.

³⁵ Handin hi Juan ya mialig hi makaddilag an dilag te nuntuttudu mipanggep ke ha-on. Ot mun-am-amlong kayu, mu nakatang ya abu. ³⁶ Makulug am-in di kinalin Juan mipanggep ke ha-on, mu waday nahamad an pangitib-an an intud-akak ke Ama an dadiye nadan atoatok an adi kabaelan di tagu an indinol Aman ha-on an gibbuwok. ³⁷⁻³⁸ Hi Aman nangitud-ak ke ha-on ya impainila na boy mipanggep ke ha-on, mu adi kayu pakaawat hi ipainilana ya ipatibona ya adiyu un-unudon di kalina te adiyak kulugon ke dakayu. ³⁹⁻⁴⁰ Adaadalon yu nadan impitudok na te kanan yu on hidiyey mangidat hi biyag an maid di poppog na, mu kalyok ke dakayun am-in dadiyen impitudok Apu Dios ya iuh-unay mipanggep ke ha-on yaden adiyak kulugon ke dakayu. Gulat nat kulugonak ke dakayu ya mawadah diyen biyag ke dakayu.

⁴¹ Adik gamgaman di pundayawan di tagun ha-on, ⁴² mu inilak ot maid di impaminhod yun Apu Dios te ⁴³ intud-akak an mangipainilah mipanggep ke hiya, mu adiyak kulugon ke dakayu. Mu gulat na nin ta hay udum di umalin muntuttudun dakayu ya inilak ot kulugon yu takon di ugge intud-ak Apu Dios. ⁴⁴ Gagamgaman yuy pundayaw di ibbayu, mu adiyu gamgaman di pundayaw Apu Dios ke dakayu, kinali adinadaman ekayu mangulug ke ha-on. ⁴⁵ Indani ya pangali yuy ha-oy di mangali ke Aman makastigu kayu, mu hay kakulugana ya adi mahapul an kalyok te nunna-ud an makastigu kayu te adiyu un-unudon nan Tugun Moses yaden hidiyey nangidinolan yun tobalon dakayun Apu Dios. ⁴⁶ Gulat nat paka-un-unudon yuy Tugun Moses ya wada ot an kulugonak te hidiyen

intudok na ya mipanggep ke ha-on. ⁴⁷ Mu deyan uggeyu kinulug dadiyen Tugun Moses, kinali immam-anan adi kayu mangulug hantudah kanalyok ke dakayu.”

*Hay numpakanan Jesus hi limay libun tatagu
(Mateo 14:13-21; Marcos 6:30-44; Lucas 9:10-17)*

6

¹ Nala-uy kaatnan algo ya nun-agwat da Jesus nah dommang nan baybay an Galilee an Tiberias di oha bon ngadana. ² Niunud day dakkodakkol an tatagu gapu te tinibo da nadan inat nan milagro hi nangaananah dogon nadan tatagu. ³ Nuntikid da Jesus nah bilid ot ena tutuduwan nadan disipulos na. ⁴ Kediye ya tuwen madatngan nan piyestan di Judyun Nala-uwan di Anghel Apu Dios.

⁵ Indanit um-umbun da ya mangali day dakol an tatagu ot kanan Jesus ke Felipey “Daana nin di etaku pangal-an hi pakan taku hantudah tatagu?” ⁶ Inilan Jesus di atona, mu kahimbaggaonan Felipe hin nganne tuwaliy ihumang na.

⁷ Kanan Felipey “Takon nin di ongal di igattang hi kanon da ya makakuddang te dakkodakkol da.” ⁸ Kimmali bo nan ohan disipulos Jesus an hi Andres an tulang Simon Pedro ot kananay ⁹ “Dehtu on unga an waday balunan liman tinapay ya duwan dolog, mu kon gumlan ipakan ke datuwen tatagu?”

¹⁰ Ya kanan Jesus ke diday “Takombo, pab-unon yu dida.” Ot pab-unon da nadan tatagu nah maholok. Hay uyap nadan linalakin naamung ya umeh limay libu, mu ugge nakiuyap nadan binabai. ¹¹ Inalan Jesus hidiyen liman tinapay ya duwan dolog ot mumpasalamat ke Apu Dios ot ipakap-ong na nadah tatagu. ¹² Nabhug da ot kanan Jesus ke diday “Amungon yuy tindaan dat adi kumawa.” ¹³ Inamung da ya napnuy himpulut duwan kabah natdaan nah liman tinapay an impadakol Jesus.

¹⁴ Handih tinibon nadan tataguh tuwen milagro an inat na ya kanan day “Makulug an hiya nan profetas an hadhad-on takun umali.” ¹⁵ Inilan Jesus an piliton nadan tatagun hiyay mun-ap-apu, mu adina pinhod ot tayanana dida an imme nah bilid ot e maoh-ohhah di.

*Hay nundalanan Jesus nah tap-on di danum nah baybay
(Mateo 14:22-23; Marcos 6:45-52)*

¹⁶ Handih mungkahilong ya imme nadan disipulos Jesus nah pingngit di baybay ¹⁷ ot mumbangka da ot mange dad Kapernaum. Nakahilong mo yaden ma-ma-id hi Jesus an dumatong. ¹⁸ Nahalman di dalluyun handih wadada nah baybay te nal-ot di dibdib. ¹⁹ Lina-uwan day

liman kilometro ya ahida nuppe tiniboh Jesus an tuwen mundallanan nah tap-on di danum an mangalih kad-an da. Timmattakut da, ²⁰ mu kimmalin kananay “Man ha-oy, adi kayu tumakut.” ²¹ Imma-amlong da ot paghapon da ya kalinadi ya dimmatong dad Kapernaum.

Hay nanamahamakan nadan tatagu ke Jesus

²² Handih nabiggatana ya nanongnan dehdi nadan tatagu nah pingngit di baybay. Kanan da on dehdi Jesus te tinibo dan ugge nakilugan hanadah disipulos na nah bangga hi nangayan dad Kapernaum; oha bo ya abunah diyen bangga an maid di udum. ²³ Indani ya wadaday bangkan nalpud Tiberias an immali nah pingngit di baybay an nih-up nah numpakanan Apu Jesus nadah tatagu handih numpasalamatanan Apu Dios. ²⁴ Handih ininnilan dadiyen tatagun maid da Jesus ya numpumbangka da ot ume dad Kapernaum an e manamak ke hiya.

Hi Jesus nan kanan dan makan an umidat hi biyag an maid di poppog na

²⁵ Handih inakhupan dah Jesus ya kanan dan hiyay “Apu, kakon-anay dinatngam hitu?” ²⁶ Ya kanan Jesus di “Kalyok ke dakayu, inilak an hay gapunah panamahamakan yun ha-oy ya bokon gapuh nanib-an yu nadah milagron inat ku, mu gapu te nakabhug kayu nah tinapay an indat kud nakugab. ²⁷ Bokon ot hay makan di gagangaman yu te hay makan ya map-u. Hay ot gangaman yu ya nan makan an umidat hi biyag an maid di poppog na. Maid di udum hi mangidat kediye hin bokon ha-oy an Panguluwan di tagu te ha-oy di nangidinolan Aman hi Apu Dios.” ²⁸ Ya kanan nadan tatagu ke hiyay “Nganney aton mit hay pinhod Apu Dios di unudon mi?”

²⁹ Hinumang Jesus an kananay “Hay pinhod Apu Dios ya mangulug kayun ha-on an intud-ak na.” ³⁰ Ya kanan bon nadan tataguy “Nganne ni-boy milagron ipatibom ke dakamit pangulugan min intud-ak dakan Apu Dios? ³¹ Hi ke paman Moses ya impakapakana nan mannan nalpuh langit handidah aammod taku handih kawada da nah adi maboblayan. Hituwey impitudok Apu Dios an kananay ‘Indatana dida nah tinapay an nalpuh langit.’ ”

³² Kanan Jesus ke diday “Donglon yu tun kalyok, kanan yu nin on hidiyen makan an indat Moses di makulug an makan, mu bokon te hay makulug an makan ya nan malpuh langit an idat Ama ke dakayu. ³³ Hidiyen kanak an makan an idat Apu Dios an malpuh langit ya hidiyey umidat hi tagu hi biyag an maid di poppog na.” ³⁴ Kanan dan hiyay

“Apu, idatan dakamih kabigabigat nah kanam an makan.”
³⁵ Kanan Jesus di “Ha-oy di kialigan diyen makan an umidat hi biyag an maid di poppog na. Hanan tagun mangulug ya mundinol ke ha-on ya adi maagangan ya adi mauwo.

³⁶ Kinalik tuwalin dakayun takon di tibotibon yuy atoatok ya adi kayu mangulug ke ha-on. ³⁷ Mu nadan tatagun indinol Ama ke ha-on ya kulugonak ya mun-am-amlongak an mangabulut ke dida ³⁸ te ha-oy ya intud-akak ke Ama tuh lutat atok di pinhod na, bokon hay pinhod ku. ³⁹ Hay pinhod nan atok ya ipaptok kun am-in nadan tatagun indinol nan ha-on ta mahuwak didan am-in tuh udidin di algot maid di ohan mihi-an ke hiya. ⁴⁰ Man-uke ya pinhod Aman am-in nadan tatagun mangulug ya mangabulut an ha-oy di Imbabalena ya mahuwak didah udidin di algot mawadan diday biyag an maid di poppog na.”

⁴¹ Hanadan Judyu ya mungngudu da te hay kinalin Jesus an kananay hiya nan makan an nalpuh langit. ⁴² Ot kanan day “Tipe udot ta ena kanan di hiya ya nalpuh langit? Kon bokon hiya nan imbabalen din hi Joseph? Kon ugge taku inilah amana ya hi inana?” ⁴³⁻⁴⁴ Kimmalih Jesus ot kananay “Itikod yun ngumudungudu te adi mabalin an na-ala on nangulug di ohan tagu ke ha-on, te kah-in di baddangan Aman nangitud-ak ke ha-on. Dadiyen mangulug ke ha-on ya ahik mahuwan dida hantuh udidin di algo. ⁴⁵ Intudok handidan profetas Apu Dios an kanan day ‘Tuttuduwan Apu Dios didan am-in.’ Ta nan tagun mangngol ta un-unudonay ituttudun Apu Dios ya kulugonak ke hiya. ⁴⁶ Maid di nanibon Apu Dios mu ha-oy ya abu. Tinibok hi Aman hi Apu Dios te nalpuwak ke hiya.

⁴⁷ Donglon yu tun kalyok ke dakayu, hay tagun mangulug ke ha-on ya mawadan hiyay biyag an maid di poppog na. ⁴⁸ Ha-oy di kialigan nan makan an umidat kediyen biyag. ⁴⁹ Man-u te kinakinan handidan aammod taku nan makan an manna handih kawada da nah adi maboblayan, mu nate da metlaing. ⁵⁰ Mu tun makan an kalkalyok an nalpuh langit ya adi matey mangan ketuwe. ⁵¹ Ha-oy hidiyen makan an nalpuh langit ya nan tagun mangan ketuwe ya waday biyag nan maid di poppog na. Hidiyen kanak an makan ya hantun adol kun ahik iappit ta mihwang di tagu.”

⁵² Gapu kediye ya muntututut nadan Judyu. Kanan day “Nganne ni-boy aton tun tagun mangipakan hi adol nan ditaku?” ⁵³ Kanan Jesus ke diday “Makulug an deket adiyu kanon di adol ku, ya adiyu inumon di dalak an Panguluwan di tagu, ya adi kayu midatan hi biyag an maid di poppog na. ⁵⁴ Hay tagun mangan hi adol ku ya manginum hi

dalak ya mawadan hiyay biyag an maid di poppog na ya ahik mahuwan hi udidin di algo ⁵⁵ te hay adol kuy makulug an makan ya hay dalak di makulug an mainum. ⁵⁶ Hay tagun mangan hi adol ku ya manginum hi dalak ya wadaak ta nangamung ke hiya ya wada damdaman ha-on ta nangamung. ⁵⁷ Hi Ama an makulug an Dios di nangitud-ak ke ha-on ya hiyay kalpuwan di biyag, kinali wadan ha-on nan biyag an nalpun hiya. Athidi bo nah tagun mangan hi adol kun wadan hiyay biyag an nalpun ha-on. ⁵⁸ Ha-oy nan makan an nalpuh langit, adi umat nah makan an manna an kinakinan handidan aammod taku, mu nate da. Mu nan tagun mangan ketuwen makan an nalpuh langit ya mawadan hiyay biyag an maid di poppog na.” ⁵⁹ Hituwey intuttudun Jesus nah simbaan di Judyu ad Kapernaum.

⁶⁰ Dingngol nadan miunuunud ke Jesus hituwen intuttuduna ya kanan day “Naligat an maawatan hituwen intuttudu na, dahdi nuppe ahan di mangulug kediye?” ⁶¹ Inilan Jesus hituwen kalkalyon da ot kananay “Kon balawon yuh tuwen intuttuduk? ⁶² Nganne y punnomnom yu hin tibonak an Panguluwan di tagun manalakdang hi langit an kawad-ak tuwali? ⁶³ Hay Espiritun Apu Dios di mangidat hi biyag an maid poppog na, bokon hay kabaelan di tagu. Hidiyen intuttuduk ke dakayu ya hidiyey ituttudun nan Espiritun Apu Dios, kinali hay tagun mangabulut ketuwe ya dawatonah diyen biyag.

⁶⁴ Mu waday udum ke dakayun adi mangulug ke ha-on.” Kinalin Jesus hituwe te inila na tuwali nadan adi mangulug ke hiya ya inila na bo nan ahi mangihdul ke hiya. ⁶⁵ Kanana boy “Hituwey gapunan kanak handiy adi mabalin an na-ala on kulugonak hi tagu, kah-in di baddangan Ama.”

⁶⁶ Nipalpun diye ya dakol nadah miunuunud ke Jesus di adi mo mangun-unud ke hiya ot tayanan da. ⁶⁷ Kanan Jesus nadah himpulut duwan disipulos nay “Kon takon di dakayu ya tayananak damdama?” ⁶⁸ Kanan Simon Pedroy “Apu, tayanan daka ke ya dahdi moy kiunudan mi? Inila min hay ituttudum ya abuy mangidat hi taguh biyag an maid di poppog na. ⁶⁹ Ya inila mi ya kulugon min he-a nan intud-ak Apu Dios an mangipaptok hi tagu.”

⁷⁰ Ya kanan Jesus ke diday “Ha-oy di namilin dakayun himpulut duwan disipulos ku, mu waday ohan dakayun umat ke Satanas di nomnom na.” ⁷¹ Hidiyen kanan Jesus an umat ke Satanas di nomnom na ya hi Judas an imbabalen Simon Iskariot te inila nan hiyay ahi mangihdul ke hiya, takon di hiyay oha nadah disipulos na.

Hi Jesus ya nadan tutulang na

7

¹ Nagibbuh diye ot ume da Jesus hi kabobbobled Galilee, mu uggeda immed Judea te inila dan pinhod nadan ap-apun di Judyuh din patayon hi Jesus. ² Kediyeen tiempo ya tuwen madatngan nan piyestan di Judyun kanan dan Piyestan di Kampu.* ³ Ta hidiye nan kanan nadan tutulang Jesus ke hiyay “Tayanam hituwen boblet ume kad Judea ta tibon nadan mangulug ke he-a nadan milagron at-attom. ⁴ Hay tagun pinhod nan mumpainilah katagutagu ya adina italuy atona. Kinali gulat na ya ipatibom hi tatagu hin makulug an milagro nan at-attom.” ⁵ Hituwey kinalin nadan tutulang Jesus ke hiya te takon di dida ya adida mangulug ke hiya.

⁶ Hinumang Jesus an kananay “Ugge ni-an nadatngan di tiempon pangipatib-ak hi kabaalak, adi umat ke dakayun tatagu an nalgom on impatibo yuy nganneh diyen kabaelan yu. ⁷ Te dakayu ke ya adi dakayu hingitan hanadah adi mangulug, mu ha-oy ke ya hingitanak te ipainilak di gagaihon at-atton da. ⁸ Takon di mamangulu kayun ume nah piyesta. Adiyak maki-e te ugge ni-an nadatngan di algon pangipatib-ak hi kabaalak.” ⁹ Ot mihdi ni-an ad Galilee.

Immeh Jesus nah piyestan di Kampu

¹⁰ Mu handih imme nadan tutulang na ya uggena impainila ot miunud ke dida. ¹¹ Hanadan ap-apun di Judyu ya hahalipat-an dah Jesus nah piyesta. Waday ohan dida on kananay “Antipet ma-ma-id hi Jesus?” ¹² Am-in nadan tatagu ya hay mipanggep ke Jesus di kalkalyon da. Hanadan udum ya kanan day maphod hi Jesus, mu nadan udum ya kanan day hauhaulonay tatagu. ¹³ Adi padpadngol nadan tataguy kalkalyon da te tumakut da nadah ap-apun di Judyu.

¹⁴ Handih nungkaginawway piyestan nadan Judyu ya e nuntuttuduh Jesus nah Templo. ¹⁵ Namodwong nadan ap-apun di Judyu hi nangngolan dah ittuttudun Jesus ot kanan day “Antipet nalaing hituwen tagu yaden ugge nunadal?” ¹⁶ Inilan Jesus hidiyen kalkalyon da ot kanan diday “Hituwen ittuttuduk ya ugge nalpuh nomnom ku, mu nalpun Apu Dios an nangitud-ak ke ha-on. ¹⁷ Hanan tagun naminhod an mangat hi pinhod Apu Dios ya inilaona hin nalpun Apu Dios hantudan ittuttuduk weno nomnom ku ya abu. ¹⁸ Oha bo ya hay tagun abunay adol nay kalkalyona ya gamgamanay pundayawan di tagun hiya. Mu ha-oy ya adi athidi te hay gamgamak ya hay kidayawan Apu Dios an nangitud-ak ke ha-on, hituwey kitib-anan adiyak humaul.

* 7:2 7:2 Hidiyen piyestay pangapyaan dah aab-abbung an kiha-adan dah hinlingguwan.

¹⁹ Dakayu ya abuluton yun Tugun Apu Dios nan indat Moses ke dakayu, mu adiyu un-unudon. Gulat nat un-unudon yuh diyen Tugun ya tipet pinhod yun patay-onak?" ²⁰ Kanan nadan tataguy "Ya nahikpan kah diyablu! Kon dahdiy mamaten he-a?" ²¹ Kanan Jesus ke diday "Bumobboh-ol kayun ha-on te kinaan kuy dogon nan ohan tagu yaden Sabadun Tungo. ²²⁻²³ Yaden dakayu ke ya kugiton yuy golang hi algon di Sabadu gapu te hanah Tugun Moses ya kananay pakugit yuy imbabale yun linalaki. Hay kakulugana ya handidan aammod taku handih doney nangilappun mungkugit ot ahi wada nan Tugun. Paka-un-unudon yuh diyen Tugunat takon di Sabadun Tungo ya mungkugit kayu. Ya tipet bumoh-ol kayuh nangaananak hi dogon nan ohan tagu hi Sabadu? ²⁴ Hay maphod ya pakannomnomon yu on ahi kayu kimmali ta adi na-ala on kanan yuy nibahhoy inat di ohan tagu."

Hay kanan nadan tatagu mipanggep ke Jesus

²⁵ Ya kanan nadan udum an iJerusalem an nangngol nah kinalin Jesus di "Kon bokon hiya nan kanan nadan ap-apu takun Judyu an eda patayon? ²⁶ Deya ot kayan dehtun taganan muntuttudu yaden maid di mangipatikod ke hiya. Kon inilan nin nadan ap-apu an hiya hi Kristo an intud-ak Apu Dios? ²⁷ Mu nganney innunan e hiyah Kristo yaden nan kanan dan hi Kristo ya adi mainilay kalpuwana? Yaden hituwe ken tagu ya inila takuy nalpuwana."

²⁸ Kediyen muntuttuduh Jesus nah Templo ya inlot nay kalina. Kananay "Kanan yuy inilaak te inila yu nan boblen nalpuwak, mu hay kakulugana ya uggeyak inilan dakayu. Gulat nat inilaak ya inila yu ot nan nangitud-ak ke ha-on. Hay immaliyak ya bokon ha-oy di kon nomnom, mu gapu te hidiyey pinhod nan nangitud-ak ke ha-on. Hiya ya uggeyu inila, ²⁹ mu ha-oy ke ya inilak te nalpuwak ke hiya ya hiyay nangitud-ak ke ha-on."

³⁰ Ya gapu kediyen kinalin Jesus ya namam-an ihik dan dopapon, mu uggeda te ugge ni-an nadatngan di algon gintud Apu Dios an pampapan dan hiya. ³¹ Mu dakol nadah tataguy nangulug ke Jesus. Kanan day "Hituwe man ahan nan tinuddun Apu Dios an umalin mangipaptok hi tagu, te kon waday udum hi umalin ong-ongal di kabaelasan mangat hi milagro mu hiya?"

Hay nanud-akan dah guwalyan e mampap ke Jesus

³² Dingngol nadan Phariseey kalkalyon nadan tatagu mipanggep ke Jesus ot dida ya nadan ap-apun di padi ya immitud-ak dah guwalyan e mampap ke Jesus.

³³ Kimmalih Jesus ot kananay “Adiyak mabayag an makiha-ad ke dakayu ya mibangngadak nah nangitud-ak ke ha-on. ³⁴ Ahiyak e hamahamakon ke dakayu, mu adi kayu pakahamak ke ha-on te adinadaman ekayu miunud nah pangayak.” ³⁵ Dingngol nadan Judyuh diyen kinalin Jesus ya waday oha on kananay “Daana ni-boy pangayanat etaku adi pakahamak ke hiya? Wadan umeh kad-an nadan ibba takun Judyuh boblen nadan bokon Judyu. Wada nin an e muntuttudu nadah hingitan takun bokon Judyu. ³⁶ Te tipet ena kanan di ahi taku e hamahamakon, mu adi taku pakahamak ya ena bo kanan di adinadaman etaku miunud nah pangayana? Nganne nin di pinhod nan kalyon?”

Hanan ob-ob an adi matduk

³⁷ Kediyeen udidin di algon nan piyestan hidiyen abuy importanten algo nah piyestan di Judyu ya timmaddog hi Jesus hi hinangngab nadan katagutagu ot oltonan kumalin kananay “Wadah na key nauwo ya umalih kad-ak ta uminum. ³⁸ Te kananah impitudok Apu Dios an nan tagun mangidinol ke ha-on ya mawadan hiya nan danum an kalpuwan di biyag an kay ob-ob an adi matduk.” ³⁹ Hidiyen kanan Jesus an danum an kalpuwan di biyag ya nan Espiritun Apu Dios an mawada nah tagun mangulug ke hiya. Handih kinalin Jesus hituwe ya maid ni-an di Espiritun Apu Dios hi tatagu te ugge ni-an nibangngad hi Jesus hi langit an kidayawana.

Hay nagodwaan di tatagu mipanggep ke Jesus

⁴⁰ Dingngol nadan tataguh tuwen kinalina ya kanan di udum di “Makulug an hituwe nan profetas an kinalin Apu Dios an ipaalinan ditaku.” ⁴¹ Hanadan udum ya kanan day “Hiya nan Kriston tinuddun Apu Dios an mangipaptok hi tagu.” Mu kanan di udum di “Bokon man ahan te bokon ad Galileey kalpuwan Kristo. ⁴² Hay bo nitudok nah kalin Apu Dios ya kananay hana ken Kristo ya holag David ya mitungod Betlehem an boblen David.” ⁴³ Adi munuunnud di punnomnom nadan tatagu mipanggep ke Jesus. ⁴⁴ Wadada nadan udum an pinhod dan dopapon hi Jesus, mu maid di nangipatna.

⁴⁵ Nibangngad nadan intud-ak da ot kanan nadan apapun di padi ya nadan Pharisee ke diday “Tipe bot uggeyu in-alih Jesus?” ⁴⁶ Kanan day “Uggemi te handih dingngol miy panuttudu na ya inila min maid di miingngon hiya.” ⁴⁷ Kanan nadan Phariseey “Kon nihapitan kayu damdamah langkak na? ⁴⁸ Maid di ohan dakamin Pharisee ya nadan ap-apu takuy nangulug ke hiya. ⁴⁹ Hanada ken nangulug ke

hiya ya uggeda naawatan di Tugun Moses, ya nunna-ud an ahi kastiguwon Apu Dios dida.”

⁵⁰⁻⁵¹ Kimmalih Nikodemus an oha nadah ap-apuh din kananay “Hay linteg takun Judyu ya adinadaman kastiguwon di ohan tagu hin ugge ni-an nahumalya te ugge ni-an nainila hin nganney bahul na.” Hituwen hi Nikodemus ya hiya nan e nakihumhummangan ke Jesus handi. ⁵² Kanan dan hiyay “Antipet pakaihakkit muh Jesus, kon iGalilee ka damdama? Pakabbidbidom ke nan impitudok Apu Dios, maid di kananah malpud Galileen profetas.” ⁵³ Nagibbuh diyen inhanumhummangan da ot mumpanganamut da.

Hanan babain nakihuyop hi bokona inayan

8

¹ Hi Jesus ke ya imme nah Bilid an Oliba. ² Nabigat ya humalaman bon imme nah Templo. Indani ya mungkaamung day tatagu ot umbun an muntuttudu. ³ Kediye muntuttudu ya in-alin nadan muntuttuduh Tugun Moses ya nadan Pharisee on babain naakhupan an nakihuyop hi bokona inayan. Impataddog dah diyen babaih gawwan nadan naamung an tatagu ⁴ ot kanan dan Jesus di “Hituwen babai ya inakhupan min makihkihuyop hi bokona inayan. ⁵ Hay Tugun Moses ya kananay nan tagun umat hidi ya mahapul an tugmilan ta mate, nganney damdamay kanam ketuwe?”

⁶ Man-uket kinali dah tuwe ya pinhod dan patnaan hi Jesus ta deket mihallay kalyona ya waday pangigadulan dan mangidiklamun hiya. Nunyuung hi Jesus an pun-ikul-it nay gamat na nah luta. ⁷ Mu tagan day mahman hiya ot tumaddog ot kananay “Deket waday ohan dakayun maid di liwat na ya hiyay mamangulun manugmil tuh babai.” ⁸ Ya nunyuung boh Jesus an pun-ikul-it nay gamat na nah luta. ⁹ Dingngol dah diyen kinalina ya namangulu nadan nungkaam-aman aap-apun naohha-ohhan imme ot loktat ya nama-id dan am-in. Hi Jesus ya nan babai ya abuy wadah di. ¹⁰ Timmaddog moh Jesus ot kanana nah babaiy “Daan da bo? An imme da nan manugmil ke he-a?” ¹¹ Kanan nan babaiy “Apu, imme dan am-in.” Ot kanan Jesus di “Takombo, umanamut ka, mu itikod mu mo tuwalin munliwat. Adi daka kastiguwon ke ha-on.”

Hay nangiinggohan Jesus hi adol na nah dilag

¹² Indani ya e bo nuntuttuduh Jesus nah Templo. Kananay “Ha-oy di mamat-al hi nomnom di tagu. Kinali nan tagun mangidinol ke ha-on ta un-unudonak ya paddungnay adi tumapol di nomnom na. Man-uke ya wada moh diyen tagu

nah pat-al an umidat hi biyag an maid di poppogna.”¹³ Ya kanan nadan Pharisee ke hiyay “Langkak muh nae. He-a pe on kalkalyom di mipanggep hi adol mu.”

¹⁴ Kanan Jesus di “Takon di kalkalyok di mipanggep hi adol ku, mu makulug am-in te inilak di nalpuwak ya inilak di ahik pangayan. Dakayu ya uggeyu inilay nalpuwak ya nan ahik pangayan. ¹⁵⁻¹⁶ Athinay kalyon yu te nipuun hi punnomnom di tagu punnomnom yu. Mu adi athidin ha-on, te ha-oy ke ya niptok di punnomnom ku te bokon ha-oy ya abuy kon nomnom, mu nomnom min Ama an nangitud-ak ke ha-on. ¹⁷ Takon nan nitudok an Tugun Moses ya kananay ‘Hay iuh-un di duwan tagu ya makulug.’ ¹⁸ Deket athidi ya makulug di kanalyok mipanggep hi adol ku te wadah Aman nangitud-ak ke ha-on an mangiu-hu.”

¹⁹ Ya kanan nadan Pharisee ke Jesus di “Daanay kad-an amam?” Kananay “Uggeyak inilan dakayu, ta hidiye nan uggeyu damdama inilah Ama. Gulat nat inilaak ya inila yu damdamah Ama.” ²⁰ Datuwey kinalin Jesus handih nuntuttuduwana nah Templo hi kad-an nan kahon an pangiamungan hi pihhun idat di tatagu, yaden maid di e nampap ke hiya te ugge ni-an nadatngan di tiempona.

Hi langit di pangayan Jesus

²¹ Kanan bon Jesus di “Umeyak ta ahiyak hamahamakon ke dakayu, mu maid di hilbina. Mate kayun ugge nakaan di liwat yu, ta hidiye nan adinadaman ekayu umali nah pangayak.” ²² Munhuhummangan nadan Judyun kanan day “Kon nin mumpate, antipet kananay adinadaman etaku ume nah pangayana?”

²³ Kanan Jesus ke diday “Dakayu ya tagu kayu ya abu, kinali hay punnomnom di wada tuh lutay punnomnom yu. Mu adi athidin ha-on te nalpuwak hi langit. ²⁴ Kinalik ke dakayu an mate kayun ugge nakaan di liwat yu ya makulug an athidiy maat ke dakayu hin adiyu kulugon an ha-oy ya abuy Kristo an tinuddun Apu Dios an mangipaptok hi tagu.”

²⁵ Ya kanan nadan Judyuy “Kon dahdi ka?” Ya kanan Jesus di “Kinalik tuwali ke dakayu handi, takon ad uwani, mu adiyu kulugon. ²⁶ Kalyok ot am-in di kinagaga-iho yu, mu kalyok ya abu nan dingngol ku nah nangitud-ak ke ha-on an makulug am-in di kalyona.” ²⁷ Am-in da nan nangngol ketuwe ya uggeda naawatan an hi Apu Dios di kalkalyon Jesus.

²⁸ Kanan Jesus ke diday “Hantuh ahiyu pangipatag-ayan ke ha-on an Panguluwan di tagu nah kaiw di ahiyu panginilaan hi kakulugana hin dahdiyak ya inilaon yu bon am-in nadan atok ya kalkalyok ya intuttudun Ama. ²⁹ Hanan

nangitud-ak ke ha-on ya wadan ha-on ta nangamung an adiyak taynan te atok am-in di pinhod na.”³⁰ Kinalinah tuwe ya dakol day tatagun nangulug ke hiya.

Hay umat hi nambut hi tagu

³¹ Kanan Jesus nadah Judyun nangulug ke hiyay “Deket itultuluy yun mangun-unud hi ituttuduk ya dakayuy maku-lug an mangulug ke ha-on³² ya inilaon yuy makulug mi-panggep ke ha-on ya mapoppog di nihbutan yu.”³³ Kanan nadan udum an Judyu ke hiyay “Dakamin holag Abraham ya maid di e nihbut ke dakami ot nangamung. Nganney pinhod mun kalyon nah kanam di mapoppog di kihbutan mi?”

³⁴ Hinumang Jesus an kananay “Donglon yu tun kalyok, makulug an hay tagun gaga-ihoy at-attona ya hidiyey ininghaana te hiya ya himbut di liwat.³⁵ Hanan tagun himbut ya adi mibilang nah familyan kiha-ha-adana te hiya ya baalon ya abu ta takon di ngannen algo ya damanan palah-unon da nah bale, adi umat hi imbabale tuwalin nabalol ta nangamung nah familia.³⁶ Ha-oy an Imbabalen Apu Dios ya kabaalak an bumaddang ke dakayu ta adiyu aton di gaga-iho ta hay maphod di aton yu. Kinali deket kulugonak ya mapoppog di nihbutan yu.³⁷ Inilak an holag dakayun Abraham, mu adi kayu umat ke hiya te dakayu ya pinhod yun patayonak te adiyu abuluton di ituttuduk.³⁸ Hay kalkalyok ya nadan tinibok ke Ama, mu dakayu ya un-unudon yuh amayu, ta hidiye nan gaga-ihoy at-atton yu.”

³⁹ Kanan da boy “Maid di udum hi ammod mi hin bokon hi Abraham.” Ya kanan Jesus di “Gulat nat hi Abraham di ammod yu ya maphod ot di at-atton yun umat nadah inat na.⁴⁰ Mu adi, te dakayu ya pinhod yun patayonak te ipainilak di dingngol ku ke Aman hi Apu Dios. Hi Abraham ya maid di inat nah athidi.⁴¹ Am-in kayu ya atoaton yuy umat hi atoaton amayu.” Ya kanan dan hiyay “Kon pangalim on inlaglag-a kami? Man bokon kami inlaglag-a te wadah Apu Dios an hi Amami.”

⁴² Kanan Jesus di “Gulat nat hi Apu Dios di Amayu ya pinhodak ot ke dakayu te hiyay nalpuwak. Immaliyak tuh luta te intud-akak ke hiya, adi gapu te pinhod ku.⁴³ Adiyu maawatan di ituttuduk te adiyu pinhod an donglon.⁴⁴ Imbabale dakayu tut-uwa ahan ke Satanas te pinpinhod yun aton nadan pinhod na. Hiyay hinumlun hi katayan di tagu, ta hidiye nan ingganad uwani ya matey tagu. Adina pinhod di makulug te maid di makulug ke hiya. Hiyay kalpuwan di haul ya langkak te abunay hauhaul ya

langkak an wadan hiya. ⁴⁵ Hidiye mo nan adiyak kulugon hi pangalyak hi makulug.

⁴⁶ Dahdin dakayuy mangalin waday liwat ku? Maid. Ya antipet takon di makulug di kalkalyok ya adiyu kulugon? ⁴⁷ Hay makulug an tagun Apu Dios ya un-unudonay tuguna. Mu dakayu ya bokon dakayu tagun Apu Dios, kinali adiyu un-unudon di tuguna.”

Hay mipanggep ke Jesus ya hi Abraham

⁴⁸ Kanan nadan Judyu ke Jesus di “Tibom! Makulug nan kanan min iSamaria ka an gaga-ihon tagu ya makulug bo an nahikpan kah diyablu.” ⁴⁹ Hinumang Jesus an kananay “Uggeyak nahikpan. Ha-oy ya daydayawok hi Ama yaden pihulonak ke dakayu. ⁵⁰ Mu takon di pihulonak ot bokon hay kidayawak di gamgamak te waday ohan naminhod an midayawak ya hiyay nanginila hin maphod di tagu weno adi.

⁵¹ Nomnomon yu tun kalyok, hay tagun un-unudonay ituttuduk ya adi mate.” ⁵²⁻⁵³ Kanan bon nadan Judyu ke Jesus di “Ya- kon makulug an nahikpan ka! Kon uggem inilan hi apu Abraham ya handidan profetas ya man-u te natag-e saad da, mu nate da damdama? Kon pangalim on natagtag-e ka mu dida? Antipet kanam di adi mate nan tagun mangun-unud hi ituttudum, dahdi ka ni-bo?”

⁵⁴ Hinumang Jesus an kananay “Deket ha-oy di mangipadayaw hi adol ku ya maid di hilbina, mu nan mangipadayaw ke ha-on ya hi Ama an hi Apu Dios an kanan yuy Dios yu. ⁵⁵ Hay kakulugana ya uggeyu inilah Apu Dios, mu ha-oy ke ya inilak. Deket kanak di uggek inila ya umatak mon dakayun makallangkak. Mu ha-oy ke nimpe ya inilak, kinali paka-un-unudok di kalyona. ⁵⁶ Hi Abraham an ammod taku ya nahalman di amlong na te ininnila nay algon aliyak tuh luta ot handih immannung ya ongal di amlong na.”

⁵⁷ Kanan nadan Judyuy “Makudang hi nalimay toon mu yaden tipet kanam di tinibom hi Abraham an nateh done?”

⁵⁸ Mu kanan Jesus di “Makulug tun kalyok an wadaak tuwali ot ahi mitungoh Abraham.” ⁵⁹ Kinalinah tuwe ya kahiaala nadan Judyuh batun panugmil dan hiya, mu nundalunu ot tumayan nah Templo.

Hay nangaanan Jesus hi kulap nan tagun nakulap tuwali handih nitungo

9

¹ Mundaldallanan da Jesus ya waday tinibo dah tagun nakulap tuwali handih nitungowana. ² Kanan nadan disipulosna ke Jesus di “Apu, nganney gapunat nakulap an

nitungo, kon gapuh liwat di ammod na weno hay liwat na?" ³ Kanan Jesus di "Bokon hinaey gapuna, mu nakulap ta mipatiboy ongal an kabaelan Apu Dios nah kakaan di kulap na. ⁴ Ad uwanin mapat-al ni-an ya aton taku nan ngunun indinol nan nangitud-ak ke ha-on te gagala ya mahilong ta maid moy aton takun mungngunu. ⁵ Ad uwanin wadaak tuh luta ya pat-alak di nomnom di tagu ta inilaon day makulug." ⁶ Handih kinali nah tuwe ya timmuppa nah luta ot umala nah tinuppaana ot idan-i nah matan nan nakulap ⁷ ot kananay "Ume kat eka mun-ihu nah lobong ad Siloam." (Hay kibalinan di Siloam "Nitud-ak".) Imme nan tagu ot e mun-ihu ya pakatibo nuppe ot umanamut.

⁸ Hanadan hinag-ona ya nadan nanibon hiya handih mungkodkoddo ya kanan day "Kon bokon hiya nan tagun uumbun handi an mungkodkoddo?" ⁹ Kanan di udum di "Hiya ot." Kanan bon di udum di "Bokon hiya, mu hay angang na ya kay hiya." Ya kanan nan taguy "Ha-oy hidiye." ¹⁰ Kanan dan hiyay "Nganney naat ta pakatibo ka mo?" ¹¹ Kananay "Hanan tagun kanan dan hi Jesus ya timmuppa nah luta ot umala nah tinuppaana ot idan-i nah matak ot ahina kanan di eyak mun-ihu ad Siloam. Immeyak ot mun-ihuwak ya pakatibowak mo." ¹² Kanan dan hiyay "Daan hidiyen tagu?" Kananay "Uggek inila."

¹³ In-e dah diyen nakaan di kulap na hi kad-an nadan Pharisee ¹⁴ te kediyen nangiapuwapan Jesus hi pitok nah matan diyen tagu ot makaan di kulap na ya Sabadun Tungo. ¹⁵ Ot mahmahan bon nadan Pharisee ke hiya hin nganney innun di kulap nan nakaan ya kanaan diday "Timmuppah Jesus nah luta ot umala ot idan-i nah matak. Nun-ihuwak ya maid maptok ya pakatibowak mo."

¹⁶ Hanadan udum an Pharisee ya kanan day "Bokon hi Apu Dios di nangitud-ak ketuwen tagu te adina un-unudon di tugun an mipanggep hi Sabadun Tungo." Mu kanan nadan udum di "Nganney innunan nangat hi milagro hin makulug an naliwat?" Hidiyey hinumlun hi nagodwaan nadan Pharisee mipanggep ke Jesus. ¹⁷ Kanan da bo nah nakaan di kulap nay "Nganney pangalim mipanggep nah tagun nangaan hi kulap mu?" Ya kananay "Hiya ya profetas Apu Dios."

¹⁸ Hanadan Judyu ya adida kulugon an nan tagu ya nakulap tuwali handih nitungo ot ipaayag da nadan aammod na ot mahmahan da. ¹⁹ Kanan dan diday "Kon imbabale yuh tuwe? Kon nakulap tuwali handih nitungowana? Nganney innunat pakatibo mo?" ²⁰ Kanan nadan aammod nay "Om, hiya ya imbabale min nakulap tuwali handih nitungowana."

²¹ Mu uggem i inila hin nganney innunan e nakaan di kulap na ya dahdiy nangaan. Mahmahan yun hiya ot kat-agun inila nan humumang.” ²² Hituwey kinalin nadan ammod na te tumakut da nadah ap-apun di Judyu te kanan day hana ken tagun mangalin hi Jesus di tinuddun Apu Dios an Kriston mangipaptok hi tagu ya adida paghopon nah simbaan ta adi mo mabalin an mundayaw hidi. ²³ Kinali kanan nadan ammod nay “Hiyay punmahmahan yu ot kat-agu.”

²⁴ Impaayag da bo nan nakaan di kulap na ot kanan dan hiyay “Hi Apu Dios di dayawom te hiyay nangaan hi kulap mu, bokon hi Jesus te inila min hiya ya naliwat.” ²⁵ Kanan nan taguy “Uggek inila hin naliwat weno ugge. Hay inilak ya abu ya nakulapak ni-an, mu ad uwani ya pakatibowak.” ²⁶ Kanan dan hiyay “Nganney inat nan he-a? Nganney innunan nangaan hi kulap mu?” ²⁷ Ya kanan diday “Kinalik ot bon dakayu, mu adiyu donglon. Kon tipe-, pinhod yu bon donglon? Kon pinhod yu damdaman mangun-unud ke hiya?” ²⁸ Pinadngolan da ot kanan day “He-a pe ya abuy mangun-unud ke hiya, te dakami ke pe ya hay Tugun Moses di un-unudon mi. ²⁹ Inila min nakihummangan hi Apu Dios ke Moses, mu nan kanam an tagun nangaan hi kulap mu ya uggem i inila.”

³⁰ Kanan nan nakaan di kulap nay “Ag-agam kayu! Kanan yuy uggeyu inila yaden hiyay nangaan hi kulap ku. ³¹ Inila takun hi Apu Dios ya adina donglon di dasal di naliwat an tagu, mu nadan tatagun manaydayaw ke hiya ya mangat hi pinhod na ya donglonay dasal da. ³² Nipalpu handih naltuwan di luta ingganad uwani ya maid di etaku dingngol hi tagun ena kinaan di kulap di ohan nakulap nipalpuh nitungowana. ³³ Ta hidiye nan gulat nat bokon hi Apu Dios di nangitud-ak ke hiya ya maid ot kumay kabaelana.” ³⁴ Ya bimmoh-ol nadan Pharisee ot kanan dan hiyay “Nakaliwwat ka tuwali handih nitungowam, kon tuttuduwan dakamin he-a?” Ot palah-unon da nah simbaan.

Hay tagun adi mangulug ya mialig nah nakulap an tagu

³⁵ Dingngol Jesus di nangipalah-unan dan diyen tagu ot handih dinatngana ya kanan hiyay “Kon kulugom nan Panguluwan di tagu?” ³⁶ Ya kananay “Apu, dahdih diyen kanam? Kalyom ke ha-on ta kulugok.” ³⁷ Kanan Jesus di “Tinibom te hiyah tuwen makihummangan ke he-a.” ³⁸ Ya kananay “Apu, kulugon dakan ha-on.” Ya nundukkun ot dayawonah Jesus.

³⁹ Ot kanan Jesus di “Immaliyak hituh lutan e mangipainilan Apu Dios ta mainila nadan nakulap ya nadan ugge nakulap. Ta nadan nakulap an pinhod dan inilaon di mipanggep ke hiya ya makaan di kulap da, mu nadan kalyon day inila dah Apu Dios, mu hi kakulugana ya ugge da, ya diday makulug an nakulap.”

⁴⁰ Hanadan udum an Pharisee an wadah kad-ana ya kanan day “Kon hay kanam ya nakulap kami damdama?”

⁴¹ Kanan Jesus ke diday “Gulat na ot ta abuluton yun makulug an nakulap kayu ya makaan ot di liwat yu. Mu gaput kanan yuy ugge kayu nakulap ya munnanong di liwat yu.”

Hay mumpaptok hi kalnero

10

¹⁻² Intuluy Jesus an kananay “Donglon yu tun kalyok ke dakayu. Hanan tagun mumpaptok hi kalnero ya idalanah hoob di pukungan, adi umat nah mangakon idalanah hinatkon. ³ Deket nan mumpaptok di humgop ya ibughulan nan mungguwalya nah hoob nan pukungan. Hanadan kalnerona ya imatunan day kalina te ohhaohhaona didan ngadanon on ahina impalah-un. ⁴ Ta ipanguluna didan e ipattol ya miunud dan hiya te ininghaan day kalina. ⁵ Mu deket hay udum an tagun uggeda inila ya adida un-unudon, mu bumtik da te uggeda impainghay kalina.” ⁶ Hituwen inab-abig Jesus ya ugge naawatan nadan tatagu.

Hi Jesus ya makaphod an mumpaptok

⁷ Ot kanan mon Jesus di “Kalyok ke dakayu, makulug an ha-oy di kialigan diyen hoob an pangidalanan nadan kalneron ume nah pukungan da. ⁸ Am-in nadan namangulu mu ha-on an kanan day dida nan hoob ya umat da nah mangako, kinali ugge inun-unud nadan kalnero dida. ⁹ Ha-oy nimpey mialig an hoob di pukungan di kalnero ta hanan mangidalan ke ha-on ya mihwang te ipaptok ku didan umat hi pamaptok di mumpattol hi kalneron deke on impalah-una didat ena dida impattol on ahina bo impaghop dida. ¹⁰ Hanan mangako ya umali ya abun e mangako, pumate ya dumadag, mu ha-oy ke ya immaliyak an mangidat hi biyag an maid di kudang na.

¹¹ Ha-oy ya umatak nah maphod an tagun mumpaptok hi kalneron ikate nay pamaptok na nadah kalnerona. ¹²⁻¹³ Mu nan matangdanan an mumpaptok hi kalnero ya adi miinggo nah kon kalneroy pangikaguna nadah kalnero. Man-uke ya bokon hiyag kon kalnero. Te gulat nat waday umalih

ahun mangan hi kalnero ya bumtik hituwen mumpaptok ta pungan mon di ahuy udum ya pumpudug nay udum ta mahiyak da.

¹⁴ Ha-oy di kialigan nan maphod an tagun mumpaptok hi kalnero. Impakainnilak nadan tataguk an mialig an kalnerok ya impakainnilaak damdaman dida. ¹⁵ Umat ke dakamin Aman impakainnilaak ke hiya ya athidi bon ha-oy an impakainnilak hiya. Umatak nah tagun pakaippaptok nay kalnerona te ha-oy ya ikatek di pamaptok kuh tataguk. ¹⁶ Wadaday udum an tatagun adida mangulug ke ha-on ad uwani, mu hi udum hi algo ya pangulugok didat am-in nadan ahi mangulug ke ha-on ya mun-uunnud da ta ha-oy ya abuy ahi mumpaptok ke didan am-in ta kay da ohan halun an kalneron ohay mumpaptok.

¹⁷ Impakappinhodak ke Ama te ikatek di kiphodan di tatagut miunnud nah pinhod na. Ahiyak mateyak ta waday atok an mamahuwan. ¹⁸ Hi Amay nangidat hi kabaalak an mangiwalak ya mamanggad hi biyag ku, kinali adinadaman patayonak hin adik pinhod, mu mateyak hin pinhod ku."

¹⁹ Dingngol nadan Judyuh tuwen kinalin Jesus ya nagodwa da. ²⁰ Kanan di udum ke diday "Antipet etaku dongdonglon di kalina yaden mun-ango te nahikpan hi dimonyo?" ²¹ Mu kanan di udum di "Adi mabalin an athinay pungkalkallin di nahikpan. Oha bo ya kon waday kabaelan di dimonyon mangaan hi kulap?"

Hay adi naminhodan nadan Judyu ke Jesus

²² Indani ya nadatngan bo nan piyestad Jerusalem an panginomnoman nadan Judyuh niphodan nan Templo da. Kediyeen tiempo ya ahi kotolan. ²³ Hi Jesus ya e nundaldallanan nah kanan dan balkon Solomon nah Templo. ²⁴ Wadada boy Judyun naamung hi kad-ana ot kanan dan hiyay "Kalyom ke dakamiy makulug hin he-a nan tinuddun Apu Dios an Kriston mangipaptok hi tagu weno bokon, ta adi kami munhalinduwa."

²⁵ Ot kanan Jesus di "Kinalik ke dakayu, mu adiyu kulugon. Hanadan milagron atoatok gapuh ongal an kabaalak an indat Aman ha-oy ya dadiyey pangitib-an yun intud-akak ke hiya, ²⁶ mu adi kayu mangulug te ugge kayu tuwali nibilang an taguk. ²⁷ Hanadan tataguk ya donglon day kalik ya un-unudonak an umat nadah kalneron madinol da nah mangipaptok ke dida. ²⁸ Dadiyen tataguy idatak hi biyag an maid di poppog nat adida mihi-an ke Apu Dios. Ya adinadaman waday e mamlon dida ke ha-on. ²⁹ Te hi Aman nangipangulug ke didan ha-on ya ongal an kabaelan

maid di miingngon hiya, kinali maid di ohan kabaelasan e mamlon dida ke hiya. ³⁰ Dakamin Ama ya oha kami.”

³¹ Ya kahiaala nadan Judyuh batun panugmil dan Jesus. ³² Ot kananan diday “Inainat kuy maphod an kinalin Aman atok, mu ngannen dadiyey lummuh eyu panugmilan ke ha-on?” ³³ Ya kanan nadan Judyuy “Bokon nadan maphod an inainat muy emi panugmilan ke he-a, mu gapu te hay panaltalanggaam ke Apu Dios an kanam di he-a ya hi Apu Dios ya oha kayu. He-a ya tagu ka ya abu, mu kanam di he-ah Apu Dios.”

³⁴ Mu kanan Jesus ke diday “Wada nan nitudok an kalin Apu Dios an kananay ‘Dakayu ken tatagu ya dios kayu damdama.’” ³⁵ Adinadaman etaku iwalong di kalin Apu Dios ya nomnomon takun handidan profetas an nangitanuttuduh kalina ya tobalona didan kananay kay da dios damdama. ³⁶ Ne deket athidi, tipet kanan yuy taltalanggaak hi Apu Dios hi pangalyak an ha-oy di Imbabalena? Makulug an ha-oy di tinudduna ya intud-ak nan umali tuh luta. ³⁷ Deket adi mainila nadah atoatok an hi Amay nangipangu ke dadiye ya takomboy adiyak kulugon ke dakayu. ³⁸ Ya takon di adiyak kulugon, mu kulugonak ni-mo gapu nadah milagron inat ku ta inilaon yu ya maawatan yun hi Ama ya wadan ha-oy ya athidi bon wadaak ke hiya.”

³⁹ Gapu ketuwen kinalin Jesus ya eda ot bo dopapon, mu na-ala ya mange.

⁴⁰ Ot ume bon nah Wangwang an Jordan ot mihmihdi nah kad-an di numbonyagan Juan hi tatagu. ⁴¹ Indani ya dakol day immalih kad-ana ya munhimbabaggaan dan kanan day “Maid di inat Juan hi milagro, mu am-in nan kinalikalinan mipanggep ketuwen tagu ya makulug.” ⁴² Ot dakol nadah tataguh diy nangulug ke Jesus.

Hay natayan Lasarus

11

¹ Wada nan mundogod Betania an hi Lasarus. Waday duwan binabain tulangna an da Maria ke Marta. ² Hi Maria ya hiyay nunlanah hukin Jesus ot dan-iyannah buuk na. ³ Immitud-ak dadiyen tulang Lasarus hi e mangipainilan Jesus an kanan day “Apu, mundogo nan gayyum mun impakappinhod mu.” ⁴ Dingngol Jesus ya kananay “Adina ikateh diyen dogona, mu hidiyey kitib-an di ongal an kabaalan Apu Dios ta kidayawana ya kidayawak damdaman Imbabalena.”

* 10:34 10:34 Psalm 82:6

⁵ Takon di ongal di impaminhod Jesus nadah hintutulangan da Maria, hi Marta ya hi Lasarus ⁶ ya hin-od na ni-an di duway algo ot ahi umen e nanibon Lasarus. ⁷ Nagibbuh diyen duwan algo ya kananan hanadah disipulos nay "Mibangngad taku bod Judea."

⁸ Mu kanan dan hiyay "Apu, ihik nadan Judyuh din patayon daka ta nganne boy etaku kibangngadan hidi?" ⁹ Ya kanan Jesus di "Hay algo ya nagodwa, waday mapat-al ya waday hilong. Hay tagun mundallanan hi mapat-al ya adi mun-oga te matiboy dalan. ¹⁰ Mu nan tagun mundallanan hi hilong ya mun-oga te tapol an adi matibo."* ¹¹ Ya kanana boy "Hi Lasarus an gayyum taku ya nahuyop, mu umeyak ta ek bangunon."

¹² Ot kanan dan hiyay "Apu, maphod hin nahuyop ta waday atonan pumhod." ¹³ Mu hay pinhod Jesus an kalyon ya nateh Lasarus, yaden kanan da pe on hay kanana ya nahuyop ya abu. ¹⁴ Ot kalyon mon Jesus di "Nateh Lasarus. ¹⁵ Mu maphod ta maidak hidi handih natayanat waday aton yun maniboh atok ta mihamad di pangulug yun ha-on, kinali makayu ta ume taku." ¹⁶ Hi Tomas an kanan dan hi Dappil, ya kananan hanadah ibba nay "Maki-e takun am-in ta makikate takun Jesus."

Hi Jesus di munmahuh nate

¹⁷ Handih dimmatong da Jesus hidid Betania ya dingngol dan opat di algoy nala-uh nilubukan Lasarus. ¹⁸ Hidiyen bobled Betania ya nih-up ad Jerusalem an tulun kilometroy nundinnawwiyan da. ¹⁹ Kinali dakol day Judyun iJerusalem an immen e mangal-alubyag ke Marta ya hi Maria mipanggep hi natayan tulang da.

²⁰ Handih dingngol Martan mangali da Jesus ya immen e manamun dida, mu hi ke Maria ya nibatih baleda. ²¹ Handih nundadammu da ya kanan Marta ke Jesus di "Gulat nat immal-alijan ka ya ugge ot nateh tulang ku. ²² Mu takon, inilak an takon di nganney ibagam ke Apu Dios ya atona." ²³ Kanan Jesus di "Tumaguh tulang mu."

²⁴ Kanan Martay "Inilak an ahi tumagu hantuh kamahuwan am-in di nate hantuh udidin di algo." ²⁵ Ya kanan Jesus ke hiyay "Ha-oy di munmahuh nate ya ha-oy di kalpuwan di biyag. Hanan tagun mangulug ke ha-on ya takon di nate ya nanongnay biyag nah kad-an Apu Dios ya tumaguh ohan algo. ²⁶ Ta hidiye nan am-in di tagun mangulug ke ha-on ya adida mate te waday biyag

* **11:10** 11:10 Hay pinhod tuwen kalyon ya mahapul an aton taku nadan indinol Apu Dios ke ditaku te indani ya mala-uh diyen tiempon pangatan kediyen indinol na.

dan maid di poppognan malpun ha-on. Kon kulugom?"
²⁷ Kanan Marta ke hiyay "Om, Apu, kulugok an he-ah Kriston tinuddun Apu Dios an mangipaptok hi tagu ya kulugok an Imbabale dakan Apu Dios. He-a nan hinhin-od min umali tuh luta."

Hay limmuwaan Jesus

²⁸ Kinalin Martah tuwe ot umen e mangayag ke tulang nan hi Maria. Ingkutyam nan kananay "Immali nan Apu apu takun pun-ibaga daka." ²⁹ Handih dingngol Maria ya nangintataddog ot ena damuwon hi Jesus. ³⁰ Ugge ni-an dimmatong da Jesus nah boble te nanongnan dehdi da nah e nanamuwan Martan dida. ³¹ Handih tinibon nadan Judyun immen e mangal-alubyag an limmah-un hi Maria ya niunud dan hiya te kanan da nin on umen e kumga nah lubuk tulang na. ³² Dimmatong hi Mariah kad-an da Jesus ya nundukkun hi hinangngab na ya mungkogan kananay hiyay "Gulat nat immal-alijan ka ya ugge ot nateh tulang ku."

³³ Handih tinibon Jesus an mungkogah Maria ya nadan Judyun niunud ke Maria ya namahig di homok nan dida. ³⁴ Ot kananay "Daanay nangilubukan yun hiya?" Kanan day "Apu, ume takut etaku tibon." ³⁵ Ya takon hi Jesus ya munluluwa. ³⁶ Ot kanan nadan Judyuy "Impakappinhod nan abu nan nate." ³⁷ Ya kanan bon di udum di "Hiyay nangaan hi kulap nan ohan tagu ya gulat na ot ta wadah tu ya kinaana damdamay dogon Lasarus ta ugge ot nate."

Hay namahuwan Lasarus

³⁸ Nanongnan namahig di homok Jesus ke dida ot handih dimmatong da nah gungat an liyang an natangoban hi batu ³⁹ ya kananay "Kaanon yu nan batu." Kanan Marta an tulang nan natey "Apu, adi te makahammuy mo pe, manuke ya opat di algoy nala-uh natayana." ⁴⁰ Kanan Jesus ke hiyay "Kinalik ke he-an deket waday pangulug mu ya maawatam di kinatag-en Apu Dios."

⁴¹ Kinaan da nan batu ot itangad Jesus hi kabunyan ot kananay "Ama, mumpasalamatak te dingngolak ke he-a. ⁴² Inilak an donglonak ta nangamung ke he-a, mu impadngol kuh tuwen kalik hantudah tatagut kulugon dan intud-akak ke he-a." ⁴³ Indani ya inlot Jesus di kalinan kananay "Lasarus, bumudal ka." ⁴⁴ Ya bimmudal hi Lasarus an nanongnan nalibbutan di hukina ya taklena ya hinnatkon bo tuwaliy libbut di uluna. Kanan Jesus ke diday "Kaanon yuy libbut nat waday innunan umanamut."

*Ihik nadan buhul Jesus an mamaten hiya
(Mateo 26:1-5; Marcos 14:1,2; Lucas 22:1,2)*

⁴⁵ Dakol nadah Judyun naki-ki-en Mariay nangulug mon Jesus gapu tinibo dan inat na. ⁴⁶ Mu imme day uduman e nangidatdatong hi inat Jesus nadah Pharisee. ⁴⁷ Ot maamung nadan ap-apun di padi, nadan Pharisee ya nadan ap-apun di Judyu ot kanan day "Nganney aton taku, deyan tagan diyen taguy patiboh milagro? ⁴⁸ Adi taku ke ipatikod ya loktat ta mangulug dan am-in di tatagun hiya ya bumoh-ol nadan ap-apud Roma ta immam-anan kaanon day lebbeng takun mangat nadah pangi-e takun Judyu ya pa-iyon da nan Templo taku."

⁴⁹ Kediye ya hi Kaypas di natuddun natag-en padi. Kanana nadah ibbanay "Ya kon maid di inila yu. ⁵⁰ Kon uggeyu inilan kudukdul nay mateh tuwen ohan tagut kiphodan am-in di tagu mu nan etaku madadag am-in?"

⁵¹ Hituwen kinalin Kaypas an mateh Jesus hi kiphodan di Judyu ya ugge nalpuh nomnom na, mu impainilan Apu Dios ke hiya te hiyay natuddun natag-en padi kediyen toon.

⁵² Hay katayan Jesus ya bokon kiphodan ya abun nadan Judyu, mu kiphodan damdaman am-in di tagun Apu Dios an nihinap hi kabobboblet miohha dan mangulug ke hiya.

⁵³ Nipalpun diyen algo ya humanuhummangan nadan ap-apun di Judyu hi aton dan mamaten Jesus. ⁵⁴ Ta hidiye nan intikod mon Jesus an e muntuttudu nadah Judyu ot tayanan day Judea ot maki-e nadan disipulosnan hiyad Eplaim an nih-up nah adi maboblasyon ot miha-ad da ni-an hidi.

⁵⁵ Tuwen madatngan nan Piyestan Nala-uwang di Anghel Apu Dios ya dakol day Judyuh kabobboblen immed Jerusalem ta eda aton di pangi-e dah pundadaan dan makipiyesta. ⁵⁶ Hamahamakon dah Jesus ot handih naamung da nah Templo ya waday oha on kananay "Nganne nin, umalin makipiyestah Jesus weno adi?"

⁵⁷ Man-uke ya kanan nadan ap-apun di padi ya nadan Pharisee nadah tataguy "Wada ken dakayuy nanginilah kad-an Jesus ya umalih kad-an min mangipainilat emi dopapon."

Hay nangiduyagan nan babaih nakangnginan lana ke Jesus

(Mateo 26:6-13; Marcos 14:3-9)

12

¹ Waday onom an algot ahi madatngan nan Piyestan di Nala-uwang di Anghel Apu Dios ya imme da Jesus ad Betania an boblen Lasarus an minahuwan Jesus. ² Hanadan

bimmoble ya nundadaan dah makan hi ipakan dah datngan da Jesus ya hi Martay nangipaptok hi kanon da. Ot mangan da ya hi Lasarus ke ya nakihayuyung ke dida. ³ Hi Maria ya inalana on butilyan naha-adan hi nakangnginan bangbanglun lanan nard ot umiduyag hi hukin Jesus ot dan-yanah buuk na. Ot mapnu nan bohongnan di baleh hamuy na.

⁴ Hi Judas Iscariote an disipulos Jesus an hiyay mangi-hdul ke hiya ya tinomyo na nan inat Maria an kananay ⁵ “Ayyokah naen bangbanglun lana! Gulat nat nigattang ya ongal ot an pihhun midat nadah nawotwot.” ⁶ Kay hanan ikakagu na nadan nawotwot nah kalina, mu adi kaya te hiya ya makangngako. Hay ngununa ya hiyay mangmangdon hi pihhun oggan idat di tatagun didan disipulos, mu oggana italuy udum.

⁷ Kanan Jesus di “Nangamung pen hiya te hinaen lana ya induddulina tuwalin miusal ke ha-on an mialig an pundadaana hantuh kilubukak. ⁸ Hanadan nungkawotwot an pangidatan yuh baddang yu ya wadadat nangamung, mu ha-oy ke ya adiyak makihkihtun dakayu ta nangamung.”

Ihik nadan padin patayon hi Lasarus

⁹ Indani ya inninlan di dakol an Judyun wadah Jesus ad Betania ya mangali dan am-in hidi. Bokon hiya ya abuy eda tibon, mu pinhod da damdaman tibon hi Lasarus an minahuwana. ¹⁰ Ta hidiye nan inhumangan nadan ap-apun di papadin pipate da damdamah Lasarus ¹¹ gapuh nunmahuwan Jesus ke hiyay hinumlun hi dakol day nangiwalong hi pangi-en di Judyu ta hi Jesus moy kulugon da.

Hay nangayan Jesus ad Jerusalem

(Mateo 21:1-11; Marcos 11:1-11; Lucas 19:29-40)

¹² Nabigat ya dingngol nadan dakol an tatagun e makipiyestad Jerusalem di aliyen Jesus hidi ¹³ ot eda mangalah tubun di palma ot eda damuwon hi Jesus. Kahitutukuk dan kanan day “Madayaw hi Apu Dios! Madayaw hantun intud-ak na! Hiyay Patul di Israel.” ¹⁴ Tinibon Jesus on ka-ongalnan donkey ot hidiyey puntakkayana. Hituwey immannungan nan impitudok Apu Dios an kananay ¹⁵ “Adi kayu tumakut an iJerusalem te mangali nan Patul yun nuntakkeh ka-ongalnan donkey.”

¹⁶ Hanadan disipulos Jesus ya adida ni-an maawatan datuwen ma-ma-at. Handi nuppeh namahuwan ot tumalak-dang hi langit di nun-awatan dan am-in ke dadiyen na-na-at ya hidiyey immannungan am-in nan nitudok mipanggep ke hiya.

¹⁷ Am-in da nan tatagun naniboh nunmahuwan Jesus ke Lasarus ya eda kinalih katagutagu. ¹⁸ Hidiyen milagron inat nay gapunah dakol day immen e nanamun hiya. ¹⁹ Wada moy oha nadah Pharisee on kananay “Daan ot hinat etaku impatikod hi Jesus? Tibon yu ke, am-in di tagu ya hiya moy daydayawon da.”

Hay kialigan hanan buwa an nitanom

²⁰ Wadaday Greek an immalid Jerusalem an nakipiyesta. ²¹ Imme dah kad-an Felipe an iBetsaidad Galilee ot kanan dan hiyay “Apu, pinhod min makihummangan ke Jesus.” ²² E kinalin Felipe ke Andres ot ume dan duwah kad-an Jesus ot eda kalyon ke hiya. ²³ Kanan Jesus ke diday “Nadatngan moy gintud Apu Dios hi kipatib-an di kidayawak an Panguluwan di tagu. ²⁴ Donglon yu tun kalyok ke dakayu. Hay buwa ya mahapul an mitanom ta ahi dumakol.* ²⁵ Hay tagun hay nitaguwana tuh luta ya abuy nonomnomona ya mihi-an ke Apu Dios ta nangamung ya maid di biyag nan munnananong. Mu nan tagun bokon hay nitaguwana tuh lutay nonomnomona ya waday biyag nan maid di poppog na. ²⁶ Hay tagun naminhod an munhilbin ha-on ya mahapul an un-unudonak ke hiya ta takon di daanay kad-ak ya dehdi damdama ya hiyay ipadayaw Aman hi Apu Dios.”

Hay nangibagaan Jesus hi katayana

²⁷ Ya kanan bon Jesus di “Mabulunak nah ahik pun-holholtapak, mu takon di athidi ya adik ibaga ke Amat ihwangak hi kate te hituwey gapunah immaliyak hituh luta.” ²⁸ Nagibbun kinali nah diye ya mundasal an kananay “Ama, ipatibom di kinatag-em.” Ya waday kimmalih langit an kananay “Impatibok tuwali handiy kinatag-ek nadah inat mu, mu ipatibok bo.”

²⁹ Dingngol nadan naamung hidiyen kali ya kanan di udum on kidul. Hanadan udum ya kanan day anghel Apu Dios an nakihummangan ke hiya. ³⁰ Ya kanan Jesus di “Hidiyen dingngol yu ya bokon ha-on, mu dakayuy gapunah nangipadngolan Apu Dios kediye ta inilaon yun dingngol na nan kinalik ke hiya. ³¹ Tuwen madatngan di kahumalyaan nadan adi mangulug ke ha-on ta makastigu da. Ya gapuh maat ke ha-on ya mainilay kaapputan Satanas an ap-apun tuh luta. ³² Hantuh ahik kipatag-ayan ya pangulugok di tatagu.” ³³ Kinali nah tuwet ipainila nah tataguy ine-en di ahina katayan.

* **12:24** 12:24 Hay kialigan tuwe ya hi Jesus an mahapul an mate ta mihwang di tagu.

³⁴ Ya kanan nadan naamung di “Hanah Tugun Moses ya kananay adi mateh Kristo, mu antipet kanam di ahi mate nan Panguluwan di tagu? Dahdih diyen kanam an Panguluwan di tagu?” ³⁵ Kanan Jesus ke diday “Ha-oy di mamat-al hi nomnom yu ta maawatan yuy makulug, mu adi mabayag di pakiha-adak ke dakayu. Kinali ad uwanin wadaak ni-an ya un-unudon yuy ituttuduk ta adi kayu kay wadah tapol. Hanan tagun mundallanan hi tapol ya uggena inilay pangayana. ³⁶ Ta hidiye nan kanak di ad uwanin wadaak ni-an an mamat-al ke dakayu ya mangulug kayun ha-on ta mapat-alan kayu.”

Hay ugge nangulugan nadan Judyu ke Jesus

Kinalin Jesus hituwe ot tumayan ot ugge numpatibon dida. ³⁷ Takon di tinibotibon nadan Judyu datuwen dakol an milagron inat Jesus ya hiya damdaman adida mangulug ke hiya. ³⁸ Hituwey immannungan din kinalin Isaiah an profetas an kananay

“Apu Dios, an dahdiy mangulug nadah ipainila mi? Ya dahdi da moy nangipatib-am hi ongal an kabaalam?”[†]
³⁹⁻⁴⁰ Hituwe boy kinalin Isaiah mipanggep hi adida pangu-lugan, kananay

“Hi Apu Dios ya kinulap na dida ya impakulhi na boy nomnom da, ta hidiye nan adida pakatibo, adida pakaawat hi pangi-ena ya adida muntutuyuh liwat da. Gulat nat adida athidi ya maawatan day mituttudun didat muntutuyu dah liwat dat paphodona dida.”[‡]

⁴¹ Datuwey kinalin din hi Isaiah mipanggep ke Jesus te tinibo nah in-inop nay dayaw Jesus.

⁴² Takon di athidin dakol day adi mangulug ke Jesus ya dakol da damdama nadah ap-apun di Judyuy nangulug ke hiya, mu adida ipainila te tumakut dah pangaanan nadan Pharisee ke dida nah simbaan da. ⁴³ Te dida ya hay pambalan di ibbadan taguy gagamgaman dan bokon hay pambalan Apu Dios ke dida.

Hay kalyon Jesus di puun di punhumalyaanah tatagu

⁴⁴ Inlot Jesus di kalinan kananay “Hay tagun mangulug ke ha-on ya mangulug damdaman Apu Dios an nangitud-ak ke ha-on. ⁴⁵ Athidi bon nan tagun manginilah kakulugana hin dahdiyak ya inilaona damdama nan nangitud-ak ke ha-on. ⁴⁶ Te ha-oy ya immaliyak hituh luta ta pat-alak di nomnom di tagut inilaon dah Apu Dios ta am-in da nan mangulug ke

[†] 12:38 12:38 Isaiah 53:1 [‡] 12:39-40 12:39-40 Isaiah 6:10

ha-on ya adida mo kay wadah tapol. ⁴⁷ Hanan tagun mangngol hi kalyok, mu adina un-unudon, ya adik humalyaon te hay immaliyak tuh luta ya mangihwang hi tagu, bokon hay munhumalya. ⁴⁸ Nangamung hantuh kadatngan di algon kahumalyaan di taguy ahi kakastiguwan nadan tatagun kahing ke ha-on ya adi mangulug hi kanalyok. Dadiyen kinalik di kipuunan di kahumalyaan da ⁴⁹ te dadiye ya ugge nalpuh nomnom ku ya abu, mu nalpun Aman nangitud-ak ke ha-on. ⁵⁰ Ya deket kulugon di tagu dadiyen kalin Ama ya waday biyag dan maid di poppog na. Kinali am-in nadan kinalin Aman ha-on ya dadiyey kalyok.”

Hay nangulahan Jesus hi hukin nadan disipulosna

13

¹ Kediyeen hilong an hi kabigatana ya hidiyey kilappuwan di Piyestan di Nala-uwang di Anghel Apu Dios ya inilan Jesus an hidiyey hilong moy udidin di pakiha-adana tuh luta te mibangngad moh kad-an Amanah langit. Impakappinhod nay tataguna tuh luta ya ad uwani moy pangipatib-ana ke diyen ongal an impaminhod nan dida.

² Handih mangan da Jesus ya impanomnom Satanas ke Judas Iscariote an imbabalen Simon di atonan mangihdul ke Jesus.

³ Hi Jesus ya inila nan indat Amanan am-in di kabaelasan hiya ya inila nan hiyay nalpuwana ya inila bon ahi mibangngad ke Amana. ⁴ Indani ya timmaddog ot kaanonay bulwatina ot alana nan tuwalya ot iawako nah gitang na. ⁵ Immiduyag hi danum nah palanggana ot pun-ulanay hukin nadan disipulosna on dinan-iyana nah tuwalyan inawako na. ⁶ Indanit nadatngan hi Simon Pedro ya kananay “Apu, tipe mo ahan ta he-ay mangulah hukik?” ⁷ Kanan Jesus ke hiyay “Adim ni-an maawatan tun at-attok, mu indani ot maawatam.”

⁸ Kanan Pedro ke hiyay “Adi mabalin an ek paula uppe ahan di hukik ke he-a.” Ya kanan Jesus ke hiyay “Deket adi daka ulahan ya bokon daka mo disipulos.” ⁹ Ot kanan Simon Pedroy “Deket athina ne pakiulam boh moy taklek ya hay uluk.” ¹⁰ Mu kanan Jesus di “Hanan tagun nun-amo ya malini ta ammunay hukinan ulahan te hidiyey nahuhupuk hi ena nundanallanan. Dakayu ya malini kayu, mu waday ohan adi.” ¹¹ Man-uket kinalinah tuwe ya inilana nan ahi mangihdul ke hiya, kinali kananay adida malinin am-in.

¹² Nagibbun inulahan Jesus di hukida ya numbulwati bo ot umbun ot kanan diday “Kon inila yuy gapunah nangulahak hi hukiyu? ¹³ Kanan yuy ha-oy di mittuluyu ya

Apu yu ya makulug hinaen kinali yu. ¹⁴ Takon di ha-oy di mittuluyu ya Apu yu ya kayak muttatyun dakayu te ulahak di hukiyu, athidi damdamay aton yuh ibbayu. ¹⁵ Hituwen inat kuy pangiu-unudan yu. ¹⁶ Donglon yu tun kalyok ke dakayu, makulug an hay muttatyu ya adi natagtag-e mu hay apuna. Ya athidi bo nan nitud-ak an adi natagtag-e mu nan nangitud-ak ke hiya. ¹⁷ Deket naawatan yu datuwen kinalik ya aton yu ta umamlong kayu.

¹⁸ Mu bokon dakayun am-in di pangalyak ketuwe. Ha-oy ya impakainnilak di hin-oh-an dakayun pinilik. Mu ahi umannung nan impitudok Apu Dios an kananay 'Hanan ohan disipulos an nakikakikan ke ha-on ya hiya ot ya abuy ahi mangihdul ke ha-on.' ¹⁹ Kalyok hituwed uwanin ugge ni-an naat ta deket umannung ya ahiyu kulugon an ha-oy ya abuy Kristo an tinuddun Apu Dios an mangipaptok hi tagu.

²⁰ Kalyok ke dakayun makulug an hay tagun mangabulut hi intud-ak ku ya abulutonak damdama. Ya hay tagun mangabulut ke ha-on ya abulutona damdamah Apu Dios an nangitud-ak ke ha-on."

*Hay nangalyan Jesus hi pangihdulan Judas ke hiya
(Mateo 26:20-25; Marcos 14:17-21; Lucas 22:21-23)*

²¹ Kinalin Jesus hituwe ya mahakit di nomnom na ot kananay "Hituwey kalyok, waday ohan dakayun ahi mangihdul ke ha-on." ²² Munhintotokkolan da te uggeda inila hin dahdin diday kanan Jesus. ²³ Nihag-on ke Jesus nan oha nadah himpulut duwan disipulosnan impakappinhod na ot hiyay ²⁴ pangikutyaman Simon Pedron kananay "Ibagam ya- ke hiya hin dahdin ditaku nan kanana." ²⁵ Ot ibagan tuwen nangikutyaman Pedro ke Jesus an kananay "Apu, dahdin dakami nan kanam?"

²⁶ Ya kanan Jesus di "Itam-ol ku tun tinapay ta nan tagun pangidatak ya hiyah diye." Ot itam-ol na nan tinapay ya hi Judas Iscariote an imbabalen Simon di nangidatana. ²⁷ Handih dinawat Judas nan tinapay ya nihkop hi Satanas ke hiya ot kanan Jesus ke Judas di "Gal-am ta atom mo nan nomnomnomom an aton." ²⁸ Maid nadah nakikan ke Jesus di nun-awat ketuwen kinalinan Judas. ²⁹ Hanadan udum an ibbada ya kanan da pe on kinalin Jesus hituwe te pinhod nan e gumatang hi Judas hi mahapul da nah piyesta weno ena idat nan pihhu nadah nawotwot te hiyay mangmangdon hi pihhuda. ³⁰ Kinan Judas nan tinapay an indat Jesus ya limmah-un ot tayanana dida yaden nahilong mon diye.

Nan balun tugun Jesus

³¹ Imme moh Judas ya kanan Jesus di “Nadatngan moy kipatib-an di kidayawak an Panguluwan di tagu. Ad uwani moy pangipatib-ak hi dayaw Apu Dios. ³² Deket midayaw hi Apu Dios gapu ke ha-on ya athidi bon ipadayawak ke hiya ya maid uhup ya atonah tuwe. ³³ Kalyok ke dakayun iibban nakatang mo ya abuy pakiha-adak ke dakayu. Indanit maidak ya eyak hamahamakon ke dakayu, mu kalyok bon dakayu nan kinalik nadah Judyu an adinadaman ekayu miunud nah pangayak. ³⁴ Ya hay balun itugun kun dakayu ya munhimpopohhodan kayu. Munhimpopohhodan kayu umat hi impaminhod kun dakayu. ³⁵ Deket munhimpopohhodan kayu ya hidiyey panginilaan am-in di tagun dakayuy disipulos ku.”

Hay nangalyan Jesus hi pangihautan Pedro an inila nah Jesus

(Mateo 26:31-35; Marcos 14:27-31; Lucas 22:31-34)

³⁶ Kanan Simon Pedro ke hiyay “Apu, daanay pangayam?” Kanan Jesus di “Hanah pangayak ya adi mabalin an eka maki-eh did uwani, mu hi udum an algo ya ahika miunud.” ³⁷ Ya kanan bon Pedroy “Antipet adi mabalin an eyak maki-en he-ad uwani? Ha-oy ya adiyak tumakut an mangikaten he-a.” ³⁸ Kanan Jesus di “Kon makulug an ikateyak? Donglom te kalyok ke he-an mumpitluy pangihautam an kanam di uggeyak inilan he-a ta ahi tumalan-uy manuk.”

Hi Jesus di dalanon an umeh kad-an Apu Dios

14

¹ Kanan Jesus nadah disipulos di “Adi kayu madanagan. Idinol yun Apu Dios ya idinol yu damdaman ha-on. ² Hi kad-an Ama ya dakol di kiha-adan, kinali umanamutak ta ek idadaan di kiha-adan yu. Adik kalyon hituwe ten adi makulug. ³ Ta deket indadaan ku mo ya mibangngadak an mangikuyug ke dakayut makiha-ad kayuh kad-ak ta nangamung. ⁴ Ya inila yu nan dalan an ume nah pangayak.” ⁵ Kanan Tomas ke hiyay “Apu, uggem i inilay pangayam ta nganney panginilaan mih dalan?”

⁶ Kanan Jesus ke hiyay “Ha-oy ya abuy dalanon di tagun umeh kad-an Ama. Ha-oy di makulug an maunud ya ha-oy boy kalpuwan di biyag. Maid di mabalin an umeh kad-an Ama hin adida idalan ke ha-on. ⁷ Deket makulug an inilaak ke dakayu ya inila yu ot boh Ama. Ad uwani ya inila yu ya tinibo yu moh Ama.”

⁸ Kanan Felipe ke hiyay “Ipatibom ke dakamih Amam ta adi kami munhalinduwa.” ⁹ Kanan Jesus ke Felipey “Nakabayyag di nakikuyukuyugak ke dakayu yaden uggeyak pay inila? Antipet kanam di ipatibok hi Aman dakayu? Hay tagun nanibon ha-oy ya tinibo na damdamah Ama. ¹⁰ Kon adim kulugon an ha-oy ya wadaak ke Ama ya athidi bon Aman wadan ha-on? Am-in di kanalyok ya bokon ha-oy di kon nomnom, mu nalpun Ama. Ya am-in di atoatok ya hi Aman wadan ha-oy di mangat. ¹¹ Mahapul an kulugon yun ha-on ya wadaak ke Ama ya hiya ya wada damdaman ha-on. Mu deket bokon tun kinalik di pangulugan yun ha-on ya nada ni-mon tinibotibo yun inat kun adi kabaelan di taguy pangulugan yun ha-on.

¹² Kalyok ke dakayuy makulug, hay tagun mangulug ke ha-on ya damanan atona damdama nadan inat ku. Ya nan pumbalanan di atona ya ong-ongal mu nadan inat ku te ha-oy ya mibangngadak ke Ama ta waday atok an bumaddang ke dakayu. ¹³ Takon di nganney ibaga yun Ama ya atok gapuh nangulugan yun ha-on ta midayaw hi Ama gapun ha-on an Imbabalena. ¹⁴ Am-in di ibaga yun Ama ya atok gapuh pangulug yun ha-on. ¹⁵ Deket pinhodak ke dakayu ya un-unudon yuy tugun ku.

Hay nangalyan Jesus an ahi umali nan Espiritun Apu Dios an mamaddang ke ditakun mangulug

¹⁶ Ahik ibagan Amat ipaalinan dakayu nan ahi mihanot ke ha-on an bumaddang ke dakayun ahi miha-ad ta nangamung ke dakayu. ¹⁷ Hidiyen ipaalina ya nan Espiritunan mangipainilah makulug. Hidiyen Espirituna ya adinadaman ume nadah adi mangulug ke ha-on te uggeda inila ya adida pakaawat ke hiya. Mu dakayun mangulug ke ha-on ya inilaon yu te miha-ad ta nangamung ke dakayu.

¹⁸ Takon di tayanan dakayu ya adi dakayu iwalong te ahiyak bo mibangngad ke dakayu. ¹⁹ Gagala mo ya adiyak tibon hanadah adi mangulug ke ha-on, mu dakayu ke ya ahiyak bo tibon. Ahi waday biyag yun maid di poppog na te mataguwak ya mitagu kayun ha-on ta nangamung. ²⁰ Ahiyu inilaon kediyeen ha-oy ya wadaak ke Ama ya wadaak ke dakayu ya athidi bon wada kayun ha-on.

²¹ Hay tagun un-unudonay tugun ku ya hidiyey kitibanan pinhodak ke hiya. Hanan tagun naminhod ke ha-on ya hiyay pinhod min Ama ya hiyay pangipaawatak hi mipanggep ke ha-on.”

²² Hi Judas an bokon nan hi Judas Iskariote, ya kananan Jesus di “Apu, tipet dakami ya abuy pangipainilaam hi mipanggep ke he-an bokon am-in hi tatagu?”

23-24 Himmumang hi Jesus an kananay “Om, te hay tagun maid di pamhod nan ha-oy ya adina un-unudon di tugun ku, mu hay tagun waday pamhod nan ha-oy ya un-unudonay tugun ku. Ya hi Ama ya pohdona hiya ya mawada kamin duwa ke hiya. Ya hituwen kalyok ya ugge nalpuh nomnom ku ya abu, mu nalpu damdaman Aman nangitud-ak ke ha-on.

²⁵ Kinalik datuwed uwanin wadaak ni-an an makihaha-ad ke dakayu, ²⁶ mu ahi umali nan itud-ak Apu Dios an mihannot ke ha-on an bumaddang ke dakayun hidiye nan Espiritunat ituluy na tun ngunuk ta pakaawwatan yuy mipanggep ke ha-on. Ya hiya boy mangipanomnom hanadah intuttuduk ke dakayu.

²⁷ Takon di tayanan dakayu ya itayan kun dakayuy linggop an adi umat hi linggop nadan adi mangulug, kinali adi kayu madanagan ya adi kayu tumakut. ²⁸ Dingngol yu nan kinalik an kanak di umeyak, mu ahiyak bo mibangngad ke dakayu ta deket makulug an pinhodak ya umamlong kayuh pangayak hi kad-an Ama an natagtag-e mu ha-on. ²⁹ Kalyok datuwed uwanin ugge ni-an naat ta deket umannung an maat ya ahi kayu mangulug ke ha-on. ³⁰ Adi mo mabayag di pakihumhummanganak ke dakayu te tuwen madatngan di aliyen Satanas an ap-apun tuh lutan ipatibonay kabaelana, mu maid di kabaelanan ha-on. ³¹ Mu takon di waday maat ke ha-on ya abulutok hidiyen maat ta panginilaan di tagun ongal di impaminhod kun Ama, ya un-unudok am-in di itugunan ha-on.” Nagibbuh diyen kinalin Jesus ya kananay “Makayu ta ume taku.”

Hi Jesus di mialig nah adol di wakal

15

¹ Wada nan in-alig Jesus an kananay “Ha-oy di makulug an wakal ya hi Amay mumpaptok. ² Dakayun mangulug ke ha-on an mialig nah bumungan haping di wakal ya ipaptok dakayun Ama te umat nah mumpaptok an ipaptok na ya puttutana nadan bumungan haping ta dumakol di bunga da. Mu nadan adi mangulug ke ha-on an dida nan mialig nah adi bumungan haping ya kaanon Ama didah kad-ak te umat nah mumpaptok an kohatona nadan adi bumungan haping ta iwele na. ³ Dakayu ya umat kayun nah haping an naputtutan te inabulut yuy intuttuduk ke dakayu. ⁴ Mahapul an punnanongon yuy pangulug yun ha-on ta nanongnan wadaak ke dakayu te hay haping di wakal ya adi bumunga ten nakhat di adol na. Mahapul an munnanong nah adol nan adi makhat ta ahi bumunga.

Athidin dakayun kah-in di punnanongon yuy pangulug yun ha-on ta ahi maphod di kiatan yu.

⁵ Ha-oy di mialig nah wakal ya dakayu damdamay mialig nah haping na. Hay tagun punnanongonay pangulug nan ha-on ta nanongnan wadaak ke hiya ya atonay maphod ta kay dakol di bungana. Te makulug an kah-in di baddagak di tagu ta ahina kabaelan an aton di maphod. ⁶ Hanan tagun adina punnanongon di pangulug nan ha-oy ya maid di hilbin di biyag na te umat nah haping an maid di ibunganan kohaton ta miwele ne deket namag-anan ya inapuyan.

⁷ Deket punnanongon yuy pangulug yun ha-on ya iha-ad yuh nomnom yu nadan intuttuduk ya takon di nganney ibaga yu ya atok. ⁸ Hay kidayawan Ama ya nadan dakol an ibunga yun dadiye nadan maphod an aton yun hidiyey kitib-anan paka-un-unudonak ke dakayu. ⁹ Hay naminhod Aman ha-on ya athidiy naminhod kun dakayu, kinali mundinol kayuh impaminhod kun dakayu. ¹⁰ Deket un-unudon yuy tugun ku ya munnanong kayun madinol hi naminhod kun dakayu. Ha-oy ya inun-unud kuy tugun Ama ya madinolak hi naminhod nan ha-on. ¹¹ Kinalik datuwen dakayu ta nan amlong an wadan ha-on ya mawada damdaman dakayu ta maid di pungkudangan di amlong yu.

¹² Hay umanhan an itugun kun dakayu ya munhimpopohodan kayu umat hi impaminhod kun dakayu. ¹³ Hay tagun ikate nay kiphodan di ibbana ya hidiyey kitib-anan ongal di impaminhod na, maid di pakaingngon diyen pamhod. ¹⁴ Ya dakayuy makulug an gayyum ku hin un-unudon yuy tugun ku. ¹⁵ Adi dakayu mo ibilang an muttatyun ha-on te hay muttatyu ya uggena inilay wadah nomnom di apuna, mu ibilang dakayun gayyum ku te amin di dingngol kun Aman hi Apu Dios ya impainilak ke dakayu. ¹⁶ Uggeyak pinilin dakayu, mu ha-oy di namilin dakayun mangituttuduh mipanggep ke ha-on ta dumakol di mangulug ke ha-on an hidiyey kay yu bungan maphod an munnananong. Ot idat Amay nganneh diyen ibaga yun hiya hin idinol yun ha-on. ¹⁷ Pidwaok bon itugun ke dakayun munhimpopohodan kayu.

Hay pangahingan nadan adi mangulug nadah mangulug ke Jesus

¹⁸ Deket hingitan dakayu nadah adi mangulug ya nomnomon yun ha-oy di namangulun hiningitan da. ¹⁹ Gulat nat umat kayu nadah adi mangulug ya adi dakayu ot hingitan ke dida. Mu adi kayu umat ke dida te pinili dakayun ha-on ta hay pangi-ek di un-unudon yu. Hituwey gapunan hingitan dakayu. ²⁰ Nomnomon yu din kinalik ke dakayu handin

hay muttatyu ya adi natagtag-e mu hay apuna, paddungnan dakayu ya ha-on. Impunholholtapak nadah adi mangulug ya makulug an punholholtapon dakayu damdama. Ya athidi bon gulat nat inun-unud day intuttuduk ya wada ot an un-unudon day ituttudu yu. ²¹ Ahi dakayu hingitan ya punholholtapon gapuh pangun-unudan yun ha-on te uggeda inilah Apu Dios an nangitud-ak ke ha-on. ²² Gulat nat uggeyak immali tuh lutan muntuttudu ya ugge ot nainilay liwat dah pangahingan dan ha-on. Mu immaliyak an nuntuttudu ya kapyanan adiyak kulugon, kinali maid di pangigadulan dan eda adi makastigu da. ²³ Hay tagun humihhingit ke ha-on ya hingitana damdamah Ama. ²⁴ Gulat na bot uggek impatiboy milagron adi kabaelan di tagu ya ugge ot nainilay liwat dah pangahingan dan ha-on. Takon di tinibotibo da dadiye ya kapyanan humihhingit da ke dakamin Ama. ²⁵ Hituwey immannungon din nitudok an Tugun Moses an kananay 'Hihingngitanak hi maid gapuna.'

²⁶ Mu takon, itud-ak ku nan bumaddang ke dakayun malpun Ama an hidiye nan Espirituna ta ituttudu nay makulug. Hantuh aliyana ya ipainila nay mipanggep ke ha-on. ²⁷ Takon di dakayu ya eyu ipainilay mipanggep ke ha-on te nikuyukuyug kayun ha-on dih lappunah nuntuttuduwak ingganad uwani."

16

¹ Kanan bon Jesus nadah disipulos nay "Kinalik hituwen dakayu ta takon di waday punligatan yu ya adiyu iwalong di pangulug yun ha-on ² te udum hi algo ya ahi dakayu palah-unon hanadah simbaan di Judyu te adi dakayu ibilang hidi. Ya ahi madatngan nan tiempon nadan mamaten dakayu ya pangali da on hidiyey pangun-unud dan Apu Dios. ³ Athidiy aton da te uggeyak inilan dida ya uggeda damdama inilah Ama. ⁴ Kalyok ke dakayud uwanih tuwe ta deket umannung ya ahayu nomnomon an namangulun kinalik. Handih lappunah nuntuttuduwak ya uggek kinali datuwen dakayu te wadaak ni-an ke dakayu.

Hay ngunun di Espiritun Apu Dios

⁵ Ad uwani ya mibangngadak hi kad-an nan nangitud-ak ke ha-on, yaden maid di ohan dakayuy munmahma hin daanay pangayak. ⁶ Ya deyan u-umyung kayu ot ya abu te kinalik. ⁷ Mu kalyok ke dakayuy makulug an kiphodan yuy panayanak ke dakayu te deket adiyak ume ya adi umali nan Espiritun Apu Dios an bumaddang ke dakayu, kinali mahapul an umeyak ta ipaalik ke dakayu. ⁸ Ya hantuh aliyana ya ipainilana nadah adi mangulug di liwat da, hay

kaphod ku ya hay ine-en di punhumalyan Apu Dios. ⁹ Hay naliwatan da ya hay adida pangulugan ke ha-on. ¹⁰ Takon di adida mangulug ke ha-on ya ipainilan nan Espiritun Apu Dios ke didan maphod am-in di atok. Hay kitib-an di kaphod ku ya hay ek pumbangngadan hi kad-an Ama ta adiyak mo tibon. ¹¹ Hanan ine-en di punhumalyan Apu Dios ya matibon nah nunhumalyanan Satanas an ap-apun tuh luta ot kastiguwona.

¹² Dakol ot di pinhod kun kalyon ke dakayu, mu adiyu damdama ni-an maawatan ad uwani. ¹³ Mu hantuh aliyan nan Espiritun Apu Dios an mangipainilan am-in hi makulug ya ahina ituddun dakayu nan makulug an un-unudon yu. Hay ipainilana ya abuna nan pinhod Apu Dios ya nadan ahi maat hi udum hi algo. ¹⁴ Ya ipadayawak ke hiya te nan tugun kuy ahina ipainilan dakayu. ¹⁵ Am-in di kidayawan Ama ya kidayawak damdama, kinali kanak di nan tugun kuy ahi ipainilan nan Espiritunan dakayu.

¹⁶ Gagala mo ya adiyak tibon ke dakayu, mu adi mabayag ya tibonak bo.”

Hay u-umyungan ya pun-am-amlongan nadan disipulos

¹⁷ Wadaday udum hanadah disipulos di nangalin kanan day “Antipet kananay gagala mo ya adi taku tibon, mu adi mabayag ya tibon taku bo? Ya antipet ena kanan di mibangngad hi kad-an Amana? ¹⁸ Nganne nin di pinhod nan kalyon? Antipet adi maawatan datuwen kalkalyona?”

¹⁹ Hi Jesus ya inilana nan pinhod dan abun inilaon ot kananay “Kon hay pinhod yun mahmahan ya hay kibalinan nan kanak an gagala mo ya adiyak tibon ke dakayu, mu adi mabayag ya tibonak bo? ²⁰ Kalyok ke dakayun makulug an ahi kayu u-umyung gapu nah ahi maat ke ha-on, mu nadan adi mangulug ya mun-am-amlong da. Mu hidiyen u-umyungan yu ya ahi mumbalin hi amlong. ²¹ Umat nah babain muntungon holholtaponay puntungawana, mu deket bimmuddu nan golang ya kal-iwanay hakit na te mun-am-amlong an wada moy imbabalena. ²² Paddungnan dakayun u-umyung kayud uwani, mu indanit tibonak bo ya mun-am-amlong kayu ya maid di e pakakaan kediyen amlong yu.

²³ Kediye ya bokon mo ha-oy di pumbagaan yuh mahapul yu te hay kakulugana ya am-in di ibaga yun Ama ya idat na gapuh pangulug yun ha-on. ²⁴ Maid ni-an di nangipatnaan yun mumbaga ke Amah mahapul yu gapuh pangulug yun ha-on. Mumbaga kayu ot idat nay ibaga yu ta maid di kudang di pun-amlongan yu.”

Inapput Jesus nan ap-apun am-in di gaga-iho tuh luta

²⁵ Kanan bon Jesus di “Am-in nadan intuttuduk ke dakayu ya impainnab-abig ku, kinali naligat yun maawatan, mu hi udum hi algo ya adi mo athidi te napintok moy panuttuduk mipanggep ke Amat nalakan maawatan. ²⁶⁻²⁷ Kediyeen algo ya damana mon ina-ud yun Aman hi Apu Dios di ngannen ibaga yu. Adi mahapul an ha-oy di mangibagan hiya nadah pinhod yu te ongal di naminhod nan dakayu te pinhodak ke dakayu ya kulugon yu an hiyay nangitud-ak ke ha-on. ²⁸ Nalpuwak hi kad-an Amah langit ot umaliyak tuh luta, mu ad uwani ya tayanan dakayu ta mibangngadak boh kadana.”

²⁹ Kanan nadan disipulos nay “Maawatan nuppey kalkalyom ad uwani te napintok mon adim painnab-abig. ³⁰ Inila mi mon he-a ya inilam am-in, takon di nomnom di tagu. Inilam di pinhod di tagun mahmahan takon di uggena imbaga, kinali mangulug kamin nalpu kan Apu Dios.”

³¹ Kanan Jesus ke diday “Mangulug kayu nupped uwani. ³² Mu ahiyak tayanan ke dakayun waday oha on umanamut hi balenat o-ohhaak. Mu adiyak maoh-ohha te wadah Aman ibbak. ³³ Kinalik ke dakayuh tuwe ta mundinol kayun ha-on ta luminggop di nomnom yu. Hanadan adi mangulug ya punholholtapon dakayu ta maligligatan kayu, mu adi kayu tumakut te inapput ku nan ap-apun am-in di gaga-iho tuh luta.”

Indasalan Jesus nadan mangulug ke hiya

17

¹ Handih nagibbun kinalin Jesus am-in datuwe ya intangad nah kabunyan ot mundasal an kananay “Ama, nadatngan moy pangipatib-am hi dayaw kun Imbabalem ta kidayawam damdama. ²⁻³ Indat muy kabaalak an mun-apapuh am-in hi tagu ta idat kuy biyag an maid di poppog na nadah impangulug mun ha-on an dadiye nadan nanginilan he-a ya abuy makulug an Dios ya ha-oy hi Jesu Kriston intud-ak mun immali tuh luta. ⁴ Impatibok di kidayawam nah ginibbuk an ngunun indinol mun ha-on. ⁵ Ya ad uwani Ama, ya ipatibom di dayaw ku hantuh pumbangngadak hinah langit an umat hi dayaw ku tuwali handih wadaak hi kad-am ot ahi maltu tun luta.

⁶ Impainilak am-in di mipanggep ke he-a nadah tatagun impangulug mun ha-on. Adida ni-an mangulug, mu pintok mu didan mangulug ke ha-on. Dida ya tagum tuwali, kinali nangulug dan ha-on ya impaka-un-unud day tugun mu.

⁷ Inila da mon am-in nadan inat ku ya nadan intuttuduk

ya nalpun he-a. ⁸ Intuttuduk ke dida nan tugun an indinol mun ha-on ot un-unudon da. Inila da mon nalpuwak ke he-a ya kulugon dan intud-akak ke he-a.

⁹ Ama, idasalak dida ta baddangam dida. Bokon nadan adi mangulug ke ha-on di idasalak, mu nadan tatagun impangulug mun ha-on te tagum dida. ¹⁰ Maid di tagum an bokon ku tagu. Athidi boh tataguk an tagum damdama dida. Ya hay dayaw ku ya mipatibon dida. ¹¹ Aman makaphod ya ongal di kabaelana, gagala moy panayanak ke dida te mibangngadak moh kad-am, kinali ipaptok mu datuwen impangulug mun ha-on ta mihha dat umat hi niohhaan ta. ¹² Handih wadaak ke dida ya impapaptok ku dida ot gapuh kabaelam an indat mun ha-on ya maid ke diday nihi-an ke he-a, ammuna nan ohan tagu te hidiye pe kattog di gahat na. Mu naat hidiyet umannung nan impitudok mu.

¹³ Umaliyak mo ya ipadngol kun dida datuwen kalkalyok ta uma-amlong dan umat ke ha-on. ¹⁴ Impainilak am-in di tugun mun dida ot un-unudon da. Ta hidiye nan hingitan nadan adi mangulug dida te hinnatkon moy pangi-e dan umat hi pangi-ek. ¹⁵ Adik ibaga an appilom nadan mangulug nadah adi mangulug, mu hay ibagak ya baddangam nadan mangulug ta adida mahaul ke Satanas. ¹⁶ Dida ya uggeda niingngo nadah adi mangulug te umat dan ha-on an hinnatkon di pangi-ek. ¹⁷ Baddangam didan mangun-unud nah tugun mu te makulug am-in di tugun mu. ¹⁸ Itud-ak ku didan e muntuttudu nadah ugge nanginilan he-a, umat hi nangitud-akam ke ha-on tuh lutan muntuttudu mipanggep ke he-a. ¹⁹ Gapun dida ya idawat kuy adol kut miong-ong ke he-at hay pinhod muy un-unudok ta athidi damdaman didan hay pinhod muy un-unudon da.

²⁰ Bokon ya abu hantudan disipulos kuy idasalak, te takon nadan ahi mangulug ke ha-on hi udum hi algo gapuh ittuttudu da. ²¹ Ama, idasalak didat mihha dan am-in umat hi niohhaan ta. Ya migappat dan dita ta mihha takun am-in ta inilaon nadan adi mangulug an he-ay nangitud-ak ke ha-on tuh luta. ²² Impadayaw ku dida umat hi nangipadayawam ke ha-on ta mihha dan umat ke dita. ²³ Pinhod kun nanongnan wadaak ke dida umat hi kawadam ke ha-on, ta mihha dan am-in ta panginilaan nadan adi mangulug an intud-akak ke he-a, ya inilaon da bon impakappinhod mu nadan mangulug, umat hi impaminhod mun ha-on.

²⁴ Ama, pinhod kun datuwen pintok mun mangulug ke ha-on ya makiha-ad dan ha-on hi langit ta tibon day dayaw kun indat mu gapuh ongal an naminhod mun ha-on handi

tuwali uggem lintuy luta. ²⁵ He-a Aman makaphod, ugge daka inila nadah adi mangulug ke ha-on, mu inila dakan ha-on. Ya hantudan impangulug mun ha-oy ya inila dan intud-akak ke he-a. ²⁶ Impainilak ke diday mipanggep ke he-a ya itultuluy kuh diye ta pohdon day ibbadan tagu umat hi naminhod mun ha-on ya ha-oy di ahida pun-ibbat nangamung.”

Hay nampapan dan Jesus

(Mateo 26:47-56; Marcos 14:43-50; Lucas 22:47-53)

18

¹ Nagibbuh diyen dasal Jesus ot ume da. Inagwat da nan wa-el an Kidron ot dumatong da nah laguntan natanoman hi kaiw an oliba. ² Hi Judas an nangihdul ke Jesus ya inila nah diyen nangayan da te hidi tuwaliy oggan da pangayan ke da Jesus.

³ Ena ingkuyug nadan tindalu, nadan guwalyan di Templo an intud-ak nadan Pharisee ya nadan ap-apun di padi ot ipanguluna didah kad-an da Jesus an numpun-odon dah dilag ya ispada. ⁴ Mu inilan Jesus di maat ke hiya ot ena damuwon dida ot kananay “Dahdiy eyu hamakon?” ⁵ Ya kanan day “Hi Jesus an iNasaret.” Ot kanan Jesus ke diday “Ha-oy hidiye.” Hi ke Judas an nangihdul ke hiya ya makitattaddog nadah tindalu.

⁶ Handih kanan Jesus di “Ha-oy hidiye” ya inhunod da ot matu-i da. ⁷ Impidwan bon Jesus an kananay “Dahdiy eyu hamakon?” Ya kalyon da boy “Hi Jesus an iNasaret.” ⁸ Ya kananay “Kanak boy ha-oy hidiye, deket ha-oy di eyu hamakon ya adiyu ilagat hantudan iibbak ta ume da.” ⁹ Hituwey immannungangan di kinalina handih kananay “Ama, maid di e mihi-an ke he-a hantudah tatagun impangulug mun ha-on.”

¹⁰ Hi Pedro an nunhikot ya inuknut nay ispada na ot palangonay wawwan an ingan Malkus an muttatyun nan natag-en padi. ¹¹ Kinalyan Jesus hi Pedro an kananay “Ipabanggad mu nan ispada nah hikot mu. Abulutok hituwen punholholtapak te hituwey pinhod Aman maat ke ha-on.”

¹² Kinali nah diye ya imme nadan tindalu, nan ap-apuda ya nadan guwalyan di Templo ot baludon dah Jesus. ¹³ Hay namangulun nangiayan dan hiya ya hi kad-an Annas an aman nan ahawan Kaypas an natuddun natag-en padi kediyeen toon. ¹⁴ Hi Kaypas handin nangali nadah ibbanan ap-apun di Judyun kananay “Kudukdul nay mateh naen ohan tagu mu nan etaku maten am-in.”

*Hay nangihautan Pedro hi nakikuykuyyuganan Jesus
(Mateo 26:69,70; Marcos 14:66-68; Lucas 22:55-57)*

¹⁵ Hi Simon Pedro ya nan oha nadah disipulos Jesus ya niunud dan hiya. Hituwen kadwan Pedro ya inilan nan natag-en padi, kinali hiya ke ya naki-en Jesus nah dolan di balen diyen padi. ¹⁶ Mu hi ke Pedro ya niha-ad nah hoob di alad diyen bale te ugge inilan nan padi. Ot mibangngad hidiyen ohan disipulos nah hoob ot e makihummangan nah babain mun-adug hi hoob ta pahgoponah Pedro. ¹⁷ Kanan nan babai ke Pedroy “Kon bokon he-ay oha nadah disipulos Jesus?” Ya kanan Pedroy “Bokon!” ¹⁸ Hanadan muttatyu ya guwalyan di Templo ya nun-apuy da ot e makianiduh Pedron dida te kottokottol.

*Hay nunhumalyaan nan padi ke Jesus
(Mateo 26:59-66; Marcos 14:55-64; Lucas 22:66-71)*

¹⁹ Hi ke Jesus ya dehdin punhumalyan nan natag-en padi an manahmahanay mipanggep nadah disipulosna ya hay intuttudu nan dida. ²⁰ Ya kanan Jesus ke hiyay “Am-in di intuttuduk ya dingngol di katagutagu te nuntuttuduwak nah Templo ya nadah simbaan an kaam-amungan di Judyu ya am-in di intuttuduk ya impadngol ku. ²¹ Antipet ha-oy di punmahmaham hi mipanggep hi intuttuduk an bokon nadan tatagun nangngol? Mahmaham ke dida ot inila da.”

²² Handih kinalin Jesus hituwe ya inapap nan ohan guwalyan nihag-on ke hiya ot kananan hiyay “Kon athinay panumang hi natag-en padi?” ²³ Kanan Jesus ke hiyay “Deket nihallay kinalik ya kalyom di nihallaak. Tipet aponak hi pangalyak hi makulug?” ²⁴ Ot ipien Annas hi Jesus an nanongnan nabalud hi kad-an Kaypas an natag-en padi.

*Inhaut bon Pedroy nakikuykuyyuganan Jesus
(Mateo 26:71-75; Marcos 14:69-72; Lucas 22:58-62)*

²⁵ Hi ke Simon Pedro ya wadan nah dolan makian-annidu ya waday kimmalin hiyan kananay “Kon bokon he-ay ohan disipulos diyen tagu?” Inhaut Pedro an kananay “Bokon.” ²⁶ Kanan bon nan ohan muttatyun nan natag-en padiy “Kon bokon he-a nan tinibok nah lagunta an ibban Jesus?” Hidiyen muttatyu ya iban nan muttatyun pinalang Pedroy ingana. ²⁷ Ya inhaut bon Pedro ya pinghanadi ya timmalanuy manuk.

*Hay nunhumalyaan Pilatu ke Jesus
(Mateo 27:1,2,11-14; Marcos 15:1-15; Lucas 23:1-5)*

²⁸ Nagibbuh mungkabigat di nunhumalyaan dan Jesus hi kad-an Kaypas ot ahida ieh balen nan gobernador an

hi Pilatu. Hanadan ap-apun di Judyun nangien Jesus ya uggeda nakihgop te panio ke diday humgop hi balen di bokon Judyu te deket aton dah diye ya panio moy pakihamulan da nah Piyestan di Nala-uwana di Anghel Apu Dios an mungkadatngan bo udot. ²⁹ Hidiyey gapunan limmah-un hi Pilatuh kad-an da ot kananay “Kon nganney kanan yuh bahul tun tagu?”

³⁰ Kanan dan hiyay “Gulat nat maid di bahul na ya uggemi ot in-ali tuh kad-am.” ³¹ Kanan Pilatu ke diday “Awiton yu pe ta eyu humalyaon mipuun hi linteg yu.” Ya kanan nadan Judyun hiyay “Nganney aton min e mamaten hiyan miadin dakami pe on pinate miy tagu te hidiyey olden yun iRoma ke dakami?” ³² Hituwey immannungan din kinalin Jesus mipanggep hi ine-en di katayana.

³³ Hinungop hi Pilatu nah punhumalyaana ot ipaayag nah Jesus ot kananan hiyay “Kon he-ay patul di Judyu?” ³⁴ Ya kanan Jesus di “Kon nalpuh nomnom muh naen kinalim weno dingngol muh udum an tatagu?” ³⁵ Kanan Pilatuy “Bokonak Judyu, kinali uggek inilay mipanggep ke he-a. Nganne tuwaliy inat mut edaka in-ali hantudah iibbam an Judyu ya nadan ap-apun di padi? Kon makulug paman an waday inat muh gaga-iho?”

³⁶ Kanan Jesus di “Hay kinapatul ku ya adi umat hi pumpatulan di taguh luta. Te gulat nat athidi ya wadan nakipatte nadan tataguk ta uggeyak ot in-alih tu nadah Judyu. Hinaey kitib-anan hay kinapatul ku ya adi umat hi pumpatulan di tagu tuh luta.” ³⁷ Ya kanan Pilatuy “Ta patul ka mo?” Kanan Jesus di “Om, makulug hinaen kinalim. Hituwey gapunah nangaliyak hituh luta ot mitungowak hi tagu ta waday atok an mangituttuduh makulug. Ta nadan mangabulut kediyey ya diday mangun-unud ke ha-on.” ³⁸ Ya kanan Pilatuy “Kon nganney makulug?”

Hay nangipipatayan dan Jesus

(Mateo 27:15-31; Marcos 15:6-20; Lucas 23:13-25)

Kinali nah tuwe ya limmah-un boh kad-an nadan Judyu ot kananay “Maid di mahamak kuh bahul na, ³⁹ mu hi katootoon ya wada nah ine-eyu an deket Piyestan di Nala-uwana di Anghel Apu Dios ya waday ohah potkon yu nadah nikalabut an mipae. Ad uwanin toon, kon pinhod yun ipaek nan patul yun Judyu?” ⁴⁰ Ya kahitutukuk nadan tatagun kanan day “Bokon hiyay ipaem. Hi Barabbas di ipaem.” Hituwen hi Barabbas ya nundingngol an pimmate.

Hay nangipipatayan dan Jesus

(Mateo 27:15-31; Marcos 15:6-20; Lucas 23:13-25)

19

¹ Nibangngad moh Pilatu ot ena pahoplat hi Jesus nadah tindaluna. ² Immala nadan tindaluh hubit ot kumapya dah pongot ot ipapngot dan Jesus. Ya impumbulwati dah maingit an umat hi bulwatin di patul. ³ Imme dah kad-ana on tinaltalanggaan dan kanan day “Dayawon taku peman tun patul di Judyu!” on nunhin-aappapan da.

⁴ Limmah-un boh Pilatu ot kanana nadah Judyuy “Ipalah-un kut panginilaan yun maid di mahamak kuh bahul na.” ⁵ Ot lumah-un hi Jesus an nanongna nan impabulwati dan maingit ya nan impapngot dan hubit ke hiya. Ot kanan Pilatu ke diday “Teya tun tagu.”

⁶ Handih tinibon nadan ap-apun di padi ya nadan guwalyah Jesus ya kahitutukuk da ot ya abun kanan day “Ipatak hi krus! Ipatak hi krus!” Ot kanan Pilatuy “Dakayu pe ya eyu impatak hi krus te maid di mahamak kuh bahul na.” ⁷ Kanan nadan Judyu ke hiyay “Waday bahul na te nginohe nay linteg min kananay hiyay Imbabalen Apu Dios, kinali mahapul an mate.”

⁸ Dingngol Pilatuh diye ya namam-an timmakut. ⁹ Impaghop bon Pilatu hi Jesus nah punhumalyaan ot kananan hiyay “Kon daanay nalpuwam?” Mu adi humumang. ¹⁰ Kanana boy “Antipet adika humumang? Kon unggem inilan waday kalebbengak an mangipaen he-a ya mangipipatak ke he-ah krus?” ¹¹ Ya kanan Jesus ke hiyay “Gulat nat ugge in-abulut Apu Dios ya maid ot di kalebbengam an mangat hi nganneh diyen ha-on. Kinali ong-ongal di bahul nadan tatagun nangialin ha-on hituh kad-am mu he-a.”

¹² Pinhod ot Pilatun ipaeh Jesus, mu muntutukuk nadan Judyun kanan day “Ipaem keh naen tagun kananay hiyay patul ya ad-adiyon dakan Cesar an ap-apu takud Roma. Te nan tagun kananay hiyay patul ya makibuhul ke Cesar.”

¹³ Dingngol Pilatuh diye ya impalah-una boh Jesus. Inumbun hi Pilatu nah punhumalyaan an waday natping hi taddogan. Hay ngadan diyen punhumalyaan hi hapit an Hebrew ya Gabbata.

¹⁴ Tuwen maal-algo kediyen algon pundadaan dah Piyestan di Nala-uan di Anghel Apu Dios ya kanan Pilatu nadah Judyuy “Teya tun patul yu.” ¹⁵ Mu muntutukuk da ot ya abun kanan day “Mahapul an mate! Mahapul an mate! Pipatak muh krus!” Ot kanan Pilatuy “Kon pinhod yun pipatak kuh krus tun patul yu?” Ya kanan nadan ap-apun di padiy “Maid di udum hi patul mi hin bokon hi Cesar ya abu.”

Hay nangipatakan dan Jesus hi krus

(Mateo 27:32-44; Marcos 15:21-32; Lucas 23:26-43)

¹⁶ Ot iabulut mon Pilatun alan dah Jesus ta eda pipatak hi krus. Hanadan tindalun iRoma ya impipah-on dan Jesus ¹⁷ nan krus an kipatakana ot ieda nah kanan di Judyun Golgota an hay kibalina ya gunit di ulu. ¹⁸ Ot ipatak dah Jesus ya wada boy duwan nipatak an numbinah-elan dah Jesus. ¹⁹ Waday impitudok Pilatu ot ipatak dah tap-on di ulun Jesus nah krus an kananay "Hituweh Jesus an iNasaret an Patul di Judyu." ²⁰ Hidiye ya nitudok hi tulun kali an Aramaic an kalin di Judyu, Latin ya Greek. Ya dakol di namidbid te nan eda nangipatakan ke Jesus ya nih-up ad Jerusalem. ²¹ Kanan nadan ap-apun di padi ke Pilatuy "Kudukdul nay hannotan hidiyen nitudok an kananay 'Patul di Judyu' ta kanan di 'Hituwen tagu ya kananay ha-oy di patul di Judyu.'" ²² Mu kanan Pilatuy "Adinadama, nan nitudok ya hiyah diye."

²³ Handih nagibbun impatak nadan opat an tindaluh Jesus ya inala day bulwatina ot ikap-ong da. Inlagat da nan naabol an bulwati nan niohhan maid di kugut na. ²⁴ Ot ihuhummangan dan kanan day "Adi taku bikiyon hituwe, mu ibubunut takut nangamung ke ditakuy mangala." Hituway immannung nan impitudok Apu Dios an kananay

"Inkap-ong day bulwatik ya imbubunut day mangalan nah bulwatik an naabol."*

Hituway inat nadan tindalu.

²⁵ Wadadah di da inan Jesus, hi tulang inana, hi Maria an ahawan Clopas ya nan ohan hi Maria Magdalena an muntattaddog nah kad-an di krus an nipatakan Jesus. ²⁶ Wada boh din makitadtaddog nan impakappinhod Jesus an disipulosna. Handih tinibon Jesus dida ya kananan inanay "Ina, ad uwani ya ibilang mu naen imbabalem." ²⁷ Ya kanana bo kediyen disipulos nay "Ibilang mu hiya an hi inam." Ot nipalpun diye ya inawit diyen disipulos hi inan Jesus ot makiha-ad hi baleda.

Hay natayan Jesus

(Mateo 27:45-56; Marcos 15:33-41; Lucas 23:44-49)

²⁸ Inilan Jesus an ginibbu nan am-in di pinhod Apu Dios an atona ot kananay "Nauwoak." Ketuwen kinalina ya immannung nan impitudok Apu Dios. ²⁹ Wadah di on immantam an mainum ot itam-ol dah diy kapo ot ipalat dah paul ta idutum dah tokon Jesus. ³⁰ Timmitip hi Jesus ya kananay "Nagibbu moy ngunuk." Ot iyuung na ot mate.

* 19:24 19:24 Psalm 22:18

³¹ Adi pinhod nadan ap-apun di Judyun munnanong nadan nipatak hi krus inggana mabigat te hi kabigatana ya Sabadun hidiye nan pakangillinon dah panginomnoman dah Nala-uan di Anghel Apu Dios. Ot eda mo ibagan Pilatu hin damanan gi-uwon day hukin nadan nipatak ta gagala dan mate ta eda ilubuk dida. ³² Ot umitud-ak hi Pilatuh tindalu ot gi-uwon day hukin nadan duwan ibban Jesus an nipatak. ³³ Mu handih imme dah kad-an Jesus ya tinibo dan nate ot adida mo gi-uwon di hukina. ³⁴ Mu hinudpak nan ohan tindaluy taglang nah pahul na ya nibughak di dala ya danum. ³⁵ Am-in hituwen na-na-at ya makulug te tinibok, kinali intudok kut mangulug kayu. ³⁶ Hanan ugge nag-i-uan di hukin Jesus di immannungan nan impitudok Apu Dios an kananay "Maid di magi-uh gunit na." ³⁷ Immannung bo nan impitudok Apu Dios an kananay "Ahi totokkolon di tatagu nan hinudpak dah pahul."

Hay nilubukan Jesus

(Mateo 27:56-61; Marcos 15:42-47; Lucas 23:50-56)

³⁸ Wada nan hi Joseph an iArimatea an imme ot ena ibagan Pilatu ta alanay adol Jesus ta ena ilubuk. In-abulut Pilatu ot ume moh Joseph ot alana nan adol Jesus. Hiya ya oha nadah mangulug ke Jesus, mu uggena impainila te tumakut nadah Judyu. ³⁹ Hay ibban Joseph ya hi Nikodemus an hiya nan nakihummangan ke Jesus handi ohan hilong. Waday inal-alanah umeh nap-at ta limay kilon bangbanglu an mira ya aloes di nakapyaana. Hidiye nan iha-ad dah adol di nate ta adi mabuluk. ⁴⁰ Hina-adan day adol Jesus kediye ot ahida libbutan hi mumbobolan luput te hidiyey pangat nadan Judyuh pamaptok dah adol di nate. ⁴¹ Hanah e-elen nan nangipatakan dan Jesus ya waday laguntan wada on ka-apyan gungat an maid di nilubuk hidi. ⁴² Gapu te nih-up hidiyen gungat ya hidi moy nangilubukan dan Jesus. Ginalgal-an dan inlubuk te hi kabigatana ya Sabadun Tungo.

Hay namahuwan Jesus

(Mateo 28:1-8; Marcos 16:1-8; Lucas 24:1-12)

20

¹ Handih mungkabigat kediyeen Minggu ya immeh Maria Magdalena nah gungat Jesus ya tinibonan nakaan nan ongal an batun nitangob nah lubuk. ² Ot butikonan immeh kad-an Pedro ya nan impakappinhod Jesus ot kanana diday "Inala day adol nan Ap-apu taku nah gungat, toan di nangiayan da."

³ Ot butikon dan imme nah gungat. ⁴ Linah-iyen nan ohan disipulos hi Pedro ot mamangulun dumatong, ⁵ mu ugge hinumgop. Indung-ona nah gungat ya abuna nan libbut di adol Jesus an tinibona, mu maid nan adol na. ⁶ Indani ya dimmatong hi Pedro ot ipayunan humgop ot tibona damdama nan libbut di adol Jesus ⁷ ya nan libbut di uluna. Hidiyen libbut di uluna ya naappil an naluddun. ⁸ Ot humgop damdama nan ohan disipulos ot tibona ya kinulug nan namahuwan hi Jesus. ⁹ Te ingganen diye ya uggeda naawatan nan impitudok Apu Dios an kananay mahapul an mamahuwan hi Jesus. ¹⁰ Ot umanamut da.

*Hay numpatib-an Jesus ke Maria Magdalena
(Mateo 28:9-10; Marcos 16:9-11)*

¹¹ Tinaynan dah Maria nah gungat an mungkoga. Indung-ona nah gungat ¹² ya tinibo nay duwan anghel an mabayak di bulwati dan inumbun da nah niha-adan ni-an di adol Jesus. Inumbun di oha nah nangiulluwana ya nan oha ya nah nangiuyyadana. ¹³ Kanan nadan anghel ke Mariay “Tipet mungkoga ka?” Ya kanan Mariay “Te inala da nan adol Apu Jesus ya uggek inilay nangiayan da.” ¹⁴ Kinalin Mariah tuwe ot munliggu ya tinibona on tagun muntattaddog. Hi Jesus hidiye, mu uggena inimatunan. ¹⁵ Kanan Jesus ke hiyay “Tipet mungkoga ka? Dahdiy hamakom?” Kanan Maria pe on hiya nan mumpaptok nah lagunta ot kananan hiyay “Apu, deket he-ay nangalah adol Apu Jesus ya ituddum di nangiayam ta ek alan.”

¹⁶ Kanan Jesus di “Maria.” Ya inimatunan nuppen Mariay kalin Jesus ot kananay “Rabboni.” Hituwe ya kalin di Judyu an hay kibalina ya “Mittulu.” ¹⁷ Kanan Jesus ke hiyay “Adiyak oodnan te uggeyak ni-an numbangngad hi kad-an Ama. Ume ka ot ya abu ta em kalyon hanadah mibilang an tutulang ku an mibangngadak hi kad-an Aman hi Apu Dios an hi Amayu ya Dios yu damdama.” ¹⁸ Ot umalih Maria Magdalenah kad-an nadan disipulos Jesus ot kananay “Tinibok hi Apu Jesus.” Ot kalkalyonan diday kinalin Jesus.

*Hay numpatib-an Jesus nadah disipulos
(Mateo 28:16-20; Marcos 16:14-18; Lucas 24:36-49)*

¹⁹ Mahmahdom kediyen Linggu ya naamung nadan disipulos Jesus nah ohan bale. Impattit dan am-in di panto te hay takut da nadah Judyu. Mu maid maptok ya wadah Jesus an timmaddog hi kad-an da ya kananay “Maphod kaya, malinggop kayu.” ²⁰ Ot ipatibo nan dida nan liput di taklenen napatak ya nan nahudpak nah taglang na. Imma-amlong dah nanib-an dan Apu Jesus. ²¹ Kanan bon Jesus

ke diday "Maphod kaya, malinggop kayu." Ot ahina kanan di "Itud-ak dakayu umat hi nangitud-akan Ama ke ha-on ta ekayu muntuttuduh tatagu." ²² Kinali nah tuwe ya inhap-ud nan dida ot kananay "Dawaton yu nan Espiritun Apu Dios. ²³ Hanan tagun muntutuyuh liwat na ya kanan yun hiyay 'Kal-iwan Apu Dios di liwat mu' ya makulug an kal-iwana. Mu nan tagun adi muntutuyuh liwat na, ya kanan yun hiyay 'Adi kal-iwan Apu Dios di liwat mu' ya makulug an uggena kinal-iwan."

Hay nangipatib-an Jesus hi liput di tapaya nan Tomas

²⁴ Hi Tomas an kanan dan hi Dappil, an oha nadah disipulos Jesus, ya hiya ya abuy maid kediyen immaliyan Jesus. ²⁵ Kanan dan hiyay "Tinibo mih Apu Jesus." Mu kanan Tomas di "Kah-in di tibok ya dapaok nan liput di taklenen napatak ya dapaok nan nahudpak hi taglang nat ahik kulugon an namahuwan."

²⁶ Nala-uy hinlingguwan ot maamung da bo nadan disipulos Jesus nah balen naamungan da handi ya wada nuppeh Tomas kediyen. Ya athidi bon impattit da nadan panto, mu kal-inadi bo ya wadah Jesus an timmaddog nah kad-an da ot kanana bon diday "Maphod kaya, malinggop kayu."

²⁷ Ot kanan Tomas di "Tibom tun tapayak ya dapaom nan liput na. Dapaom bo tun nahudpak hi taglang kut adika mo munhalinduwa, mu kulugom an namahuwanak." ²⁸ Ya kanan Tomas ke hiyay "Apu, kulugok mo an Dios ka!" ²⁹ Ot kanan Jesus ke hiyay "Inilak an mangulug ka nuppe gapu te tinibowak ke he-a. Mu kudukdul nan tagun takon di uggeyak tinibo ya kulugonak."

Hay gapunah nitudokan am-in tun nitudok

³⁰ Dakol di udum an umipamodwong an inainat Jesus an tinibotibon nadan disipulos an ugge nitudok ketuwen liblu. ³¹ Mu tun udum ya intudok kut kulugon yun hi Jesus ya Imbabalen Apu Dios ya hiyay tinuddunan Kristo ta midatan kayuh biyag an munnananong gapun hiya.

Hay numpatib-an Jesus nadah pitun disipulosna

21

¹ Indani bo ya numpatibo boh Jesus nadah disipulosna nah baybay an Tiberias. ² Athituy naat: Wadah di da Simon Pedro, hi Tomas an kanan dan hi Dappil, hi Nataniel an iKana ad Galilee, nadan duwan hintulang an imbabalen Sebedi ya nadan duwa bon ibba dan disipulos Jesus. ³ Ya kanan Pedroy umen e muntabukul ot maki-e dan hiya.

Numbangka da ot ihihilong dan muntabukul, mu ma-ma-idan di tinabukul da.

⁴ Mungkabigat kediye ya wadah Jesus an muntattaddog nah pingngit di baybay, mu uggeda inimatunan an hiyah Jesus. ⁵ Ya kimmalin didan kananay “An waday tinabukul yun iibbak?” Kanan day “Ma-ma-idan.” ⁶ Kanana bon diday “Ibka yu nan tabukul nah nangappit hi winawwan nan bangka ot waday alan yu.” Inibka da nan tabukul hidi ya dakol paman di naala ya adida pakaiguyud nah tabukul te madam-ot.

⁷ Hanan disipulos an impakappinhod Jesus ya kanan Pedroy “Hiya ot hi Apu Jesus!” Dingngol Pedro ya nangimbubulwati te numbolad ot dumop-a ot umeh kad-an Jesus. ⁸ Mu nadan udum ya wadada nah bangkan pun-idakal da nan tabukul an napnuh dolog te nih-up da nah pingngit di baybay an wada nin di hinggatut di metro ya abuy kadawwina.

⁹ Handih dimmakal da ya tinibo day mumbabalan uling an waday nihongban dolog hidi ya wadah di boy tinapay. ¹⁰ Kanan Jesus di “Umiali kayuh tinabukul yu.” ¹¹ Immeh Pedro nah bangka ot ena idakal nan tabukul. Napnu nan tabukul hi o-ongal an dolog an immeh hinggatut ta nalimat tuluy ngam-ut na. Madam-ot nan tabukul te napnuh dolog, mu ugge nabik-i.

¹² Indanit nalutu nan kanon da ya kanan Jesus ke diday “Makayu ta mangan taku.” Mun-ogon dan munmahma hin dahdi hiya te inila da mon hiyah Apu Jesus. ¹³ Inalana nan tinapay ya nan dolog ot ikap-ong nan dida.

¹⁴ Hituway pitlunah numpatib-an Jesus nadah disipulosna nipalpun handih namahuwana.

Hay nunhummanganan da Pedro ke Jesus

¹⁵ Handih nagibbu dan nangan ya kanan Jesus ke Simon Pedroy “Simon an imbabalen Juan, kon ong-ongal di impaminhod mun ha-on mu hantudan iibbam?” Kanan Pedroy “Om, Apu. Inilam an impakappinhod dakan ha-on.” Kanan Jesus ke hiyay “Ipaptok mu nadan mangulug ke ha-on umat hi pamaptok di mun-adug hi impan di kalnero.”

¹⁶ Ya impidwan bon Jesus an kananay “Simon an imbabalen Juan, kon pinhodak ke he-a?” Kanan bon Pedroy “Om, Apu. Inilam an impakappinhod dakan ha-on.” Kanan Jesus ke hiyay “Ipaptok mu nadan mangulug ke ha-on te diday kay ku kalnero.”

¹⁷ Ya impitlun bon Jesus an kananay “Simon an imbabalen Juan, kon pinhodak ke he-a?” Ya mahakit mo ahan di punnomnoman Simon Pedroh nangipanidwaan Jesus

kediyen kinalina ot kananay “Apu, he-a ya inilam am-in, ot nunna-ud an inilam an impakappinhod dakan ha-on.” Kanan bon Jesus ke hiyay “Ipaptok mu nadan mangulug ke ha-on te diday kay ku kalnero.

¹⁸ Donglom tun kalyok. Handih kaungam ya he-a pe on iniktom muy balikis mu ya he-ay nangamung hi pinhod mun pangayan. Mu deket maam-ama ka ya adi athidi te na-ala on idawawam di taklem ta bobodan dat ie daka nah adim pinhod an pangiaayan dan he-a.” ¹⁹ Kinalin Jesus hituwe te pinhod nan inilaon Pedroy ine-en di ahina katayan ta kidayawan Apu Dios. Ya kanana bon Pedroy “Un-unudonak.”

Hay nangibagaan Pedro ke Jesus mipanggep ke Juan

²⁰ Nunligguh Pedro ya tinibowak an mituntun-ud ke hiya. Ha-oy nan impakappinhod Jesus an disipulos ya ha-oy di nihag-on ke hiya handih nanganan mi ot mahmahak hin dahdin dakamiy ahi mangihdul ke hiya. ²¹ Handih tinibowak ke Pedro ya kananan Jesus di “Hiya ya- nganney ahi maat ke hiya?”

²² Ya kanan Jesus ke hiyay “Kon kanak key nanongnan matagu tuh kibangngadak ya nganneh diyen he-a? He-a ke ya miunud kan ha-on.” ²³ Gapu kediyen kinalin Jesus ya nihinap nadah mangulug an adiyak mate. Mu adi athidi te abunay kananay “Kon kanak key nanongnan matagu tuh kibangngadak ya nganneh diyen he-a?”

²⁴ Ha-oy an disipulos Jesus ya inang-ang kun am-in datuwen na-na-at ot itudok ku ya inila mi an makulug am-in datuwe.

Hay nanguddidih nitudok tuh tudok

²⁵ Dakol di udum an inat Jesus an uggek intudok hitu te gulat nat itudok kun am-in ya kumudang di libluh kitudkana te dakkodakkol.

HAY INAINAT NADAN APOSTOLES

¹ Tulang ku Teofilo,

Handin namangulun tudok kun he-a ya intudok kun am-in di mipanggep hi inat ya intuttudun Jesus nipalpu handih nangilappuwanan nuntuttudu ² ot inggana handih timmalakdanganah langit. Mu handih ugge ni-an timmalakdang hi langit ya waday intugunan nalpuh Espiritun Apu Dios nadah pinili nan apostoles na. ³ Nipalpu handih namahuwana ingganah tinalakdanganah langit ya nap-at di algon oggan mumpatibo hanadah apostoles na ya dakol di inat nan nangipainilan didan makulug an namahuwan ya intuttudu nan diday mipanggep hi pun-ap-apuwan Apu Dios. ⁴ Naminghan an mangmangngan dan am-in ya kanan diday “Adiyu ni-an taynan hitud Jerusalem ta had-on yu nan kinalin Aman ipaali nay Espiritunan hidiye din kinalik ke dakayu. ⁵ Hi Juan ya danum di numbonyag na nadah tatagu, mu dakayu ke ya adi mala-uy kaatnan algo ya mabonyagan kayuh Espiritun Apu Dios.”

Hay tinalakdangan Jesus hi langit

⁶ Wada boy numpatib-an Jesus ke dida ot kanan dan hiyay “Apu, kon ad uwaniy pangibangngadam hi gubilnu takun holag Israel?” ⁷ Ya kanan Jesus ke diday “Hinae ke ya nangamung hi Ama te hiyay Apun di am-in, kinali adi mahapul an inilaon yu. ⁸ Mu ahiyu dawaton nan Espiritun Apu Dios ta waday kabaelan yun mangituttuduh mipanggep ke ha-on hitud Jerusalem, nadah udum an bobleh tud Judea, ad Samaria, ya am-in hi kabobboble tuh luta.”

⁹ Kinalina datuwe ya tinibo dan manalakdang hi langit ot loktat ya hinaniyan di kulabut ot adi mo matibo. ¹⁰ Handih itatangad dah kabunyan ya kal-inadi ya waday duwan tagun numbulwatih mabayak an nipaldang ke dida. ¹¹ Ya kanan dadiyen duwan taguy “Dakayun iGalilee, tipet itatangad yuh kabunyan? Hidiyen hi Jesus an tinibo yun immeh langit ya ahi bo umali. Hay inat nan timmalakdang ya athidi boh ahina kibangngadan.”

Hay namiliyan dah mihannot ke Judas

¹² Nagibbuh diye ot tayanan nadan apostoles nan Bilid an Oliba ot mibangngad dad Jerusalem an ohan kilometroy kadinawwina. ¹³ Dimmatong dad Jerusalem ot humgop da nah kuwartun kiha-adan da nah mikadwan gladun nan bale. Dadiyen hinumgop ya da Pedro, hi Juan, hi James, hi Andres, hi Felipe, hi Tomas, hi Bartolome, hi Mateo, hi James

an imbabalen Alfeo, hi Simon an oha nadah Zealot ya nan hi Judas an imbabalen James. ¹⁴ Am-in da ya nadandani on naamung dan mundasal. Takon nadan tutulang Jesus ya hi ina dan hi Maria ya nadan udum an binabai ya nakiamu-amung dan makidasal ke dida.

¹⁵ Ohan algo ya naamung nadan mangulug an umeh hinggatut ta duway puluy ngam-ut da ya timmaddog hi Pedro ot kananay ¹⁶ "Iibba, immannung tut-uwa nan kinalin din hi David an impainilan nan Espiritun Apu Dios ke hiya. Hay kinalina ya mipanggep din hi Judas an nangipangulu nadah tatagun nampap ke Jesus. ¹⁷ Hi Judas di ohan dakamin himpulut duwan apostoles te hiya damdamay ohan napili nah ngunumi." ¹⁸ (Hanan pihhun tangdanah nangihdulanah Jesus ya nigatang hi luta. Ot hidiy nuntayunana ot mag-a ot mabughiy putuna. ¹⁹ Am-in nadan tatagud Jerusalem ya dingngol dah diye ot ingadanan dah diyen luta hi Akeldama an hay kibalinanah kalida ya lutan nadalaan.) ²⁰ Ituluy bon Pedro an kananay "Hay impitudok Apu Dios hi maat ke Judas te nan inat na ya wada nah liblun Psalms an kananay

'Ahi malgangan ta nangamung nan balena te maid di e miha-ad hidi.* Nitudok bon kananay 'Waday ahi mihannot ke hiya nah saad na.'†

²¹⁻²² Ta hidiyen nan mahapul an piliyon takuy ohan mihannot ke Judas ta mid-um ke dakamin e mangipainilah mipanggep hi namahuwan nan Ap-apu takun hi Jesus, mu mahapul an hidiyen piliyon taku ya naki-eki-en dakamin da Jesus hi nangayaayan mi nipalpu dih numbonyagan Juan ke hiya ingganan dih immeh langit."

²³ Ot ituddun nadan naamung di duwan pumpiliyan da, Joseph Barsabas an Justus di ohan ngadana ya hi Matias. ²⁴ Ot mundasal dan kanan day "Apu Dios, inilam am-in di nomnom di tagu, kinali ituddum ad uwani hin dahdi ke datuwen duway pinhod mun ²⁵ mihannot ke Judas an nangiwalong hi kinaapostoles na ot ume nah niappitana pe tuwali." ²⁶ Nagibbun nundasal da ot mumbubunut da ya hi Matias di napilin mihannot ke Judas ot hiya moy mid-um hanadah himpulut ohan apostoles Jesus.

Hay nanawatan nadan mangulug hi Espiritun Apu Dios

2

¹ Handih nadatngan di Pentecost ya naamung am-in nadan mangulug ke Jesus hi ohan baled Jerusalem. ² Kal-

* **1:20** 1:20 Psalm 69:25 † **1:20** 1:20 Weno "ngunu na." Psalm 109:8

inadi ya wada on mumbungug an kay nakal-ot an dibdib an nalpuh kabunyan an makakkadngol nah balen naamungan da. ³ Indani ya nip-ong ke dida kay dalang di apuy. ⁴ Ya impaduttuk nan Espiritun Apu Dios didat pun-ikali day nunhihinnatkon an kali te hiyay nangipakalin dida.

⁵ Kediyeen tiempo ya wada dad Jerusalem di dakol nadah Judyun nahamad di pangun-unud dah Tugun Moses an nalpu dah nunhihinnatkon an boble tuh luta. ⁶ Handih dingngol dadiyen tatagu nan mumbungug ya naamung di dakol ke didah kad-an nadan mangulug ke Jesus ya namodwong da te waday oha on dingngol nan hay kalinay pun-ikalin dadiyen mangulug. ⁷⁻⁸ Waday oha nadah tatagu on kananay “Kon bokon iGalilee am-in danae? Antipet inila dan mangikali nadah nunhihinnatkon an kali taku? ⁹⁻¹¹ Man-u te Judyu takun am-in, mu nunhihinnatkon di kali taku te nunhihinnatkon di nalpuwan takun waday iPartia, iMedes, iElam, iMesopotamia, iJudea, iCapadocia, iPontus, iAsia, iPaligya, iPampilya, iEgypt ya wada day nalpu nadah kabobbobled Libya an nih-up ad Cyrene. Wadada boy ibba takun Judyun nalpud Roma ya wadaday bokon Judyu an mangun-unud hi Tugun Moses. Wada bon ditakuy iCrete ya iArabia, yaden am-in di kali taku ya hidiyey pun-ikali dah pangalkalyan da nadah umipamodwong an inat Apu Dios.” ¹² Matama da mipanggep kediye, kinali munhimbabaggaan dan kanan day “Nganne nin di kibalinan tuwe?” ¹³ Mu wada day udum an manaltalangga ke dadiyen mangulug an kanan day “Man nabutong dadiyen tatagu.”

Hay intuttudun Pedro

¹⁴ Timmaddog hi Pedro ya nadan himpulut ohan ibba nan apostoles ot oltonan kumali nadah tatagun kananay “Dakayun iibba min Judyu ya dakayun bimmobleh tud Jerusalem, donglon yu ta maawatan yu tun kalyok ke dakayu. ¹⁵ Kanan yuy nabutong kami, mu ugge kami te kon taku manginum hi athitun nunggateway algo? ¹⁶ Hituwen ma-ma-at ya hituwe din impaabig Apu Dios handi ke Joel an profetas an kananay

¹⁷ ‘Kanan Apu Dios di “Hantuh udidin di algo ya ipaalik nan Espirituk am-in hi tatagu, ta ipainilan nadan imbabale yun binabai ya linalakiy kalik ya waday ipatibok nadah mangat-agu ya nadan nungkaam-ama ya ipain-inop kun dida nan ahi maat an umannung. ¹⁸ Takon nadan muttatyu ya ipaalik ke diday Espirituk ta ipainila day kalik. ¹⁹ Ya waday ahik ipatiboh kabunyan ya hi luta hi umipamodwong an kitib-an di ngal an kabaalak. Hay ahiju tibon ya dala, apuy

ya ahuk. ²⁰ Ya ahi humilong di algo ya umingit an kay dala nan bulan ta ahi madatngan nan Algon punhumalyaak hi tagu tuh luta. ²¹ Hanan tagun ahi mumpahpahmok ke ha-on ya ihwang ku.' "

²² Intuluy Pedron kananay "Dakayun iibbak an Judyu an holag Israel, donglon yu tun kalyok ke dakayu. Hi Jesus an iNasaret ya ongal di kabaelasan nalpun Apu Dios te matibo nadah inat nan milagron umipamodwong an tinibo yu. Ta pangimatunan yun hiya ya intud-ak Apu Dios. ²³ Hituwen hi Jesus ya impipate yuh naliwat an tatagu ot ipatak dah krus, mu inilan tuwalin Apu Dios di inat yu te hidiyey planuna. ²⁴ Nateh Jesus, mu minahuwan Apu Dios ot ad uwani ya matagu bo te adinadaman munnananong hi kate. ²⁵ Hinaey immannungon din intudok David an kananay

'Hi Apu Dios ya wadat nangamung ke ha-on, kinali madi-nolak. ²⁶ Ta hidiye nan maan-anlaak an mangalkalih kaphod na te takon di mateyak ya mahuwanak ke hiya. ²⁷ Te inilak Apu an adiyak punnanongon hi lubuk ta adiyak mabuluk hidi te ha-oy di pinilim an muttatyum. ²⁸ Impainilam ke ha-on an mahuwanak hi katayak ya mun-am-amlongak te wada kat nanga-mung an pundinolak.' "*

²⁹ Intuluy Pedro an kananay "Iibba dida, indani ya pangali yu on din ammod takun hi David di pinhod nan kalyon ketuwe, mu bokon te hi David ya nateh done ya nanongnay lubuk nan dehtu ingganad uwani. ³⁰ Hi David ya hiyay ohan profetas Apu Dios, kinali inilana nan hinamad Apu Dios an kinalin hiya an hi udum hi algo ya waday ohah holag nan mumpatul an umat ke hiya.† ³¹ Inilana boh tuwen kamahuwan Kristo, ta hidiye nan kananay

'Adi munnanonah nah lubuk ta adi mabuluk hidi.'

³² Hi Jesus hituwen minahuwan Apu Dios hi natayana ya ihadak min makulug hituwe. ³³ Minahuwan Apu Dios hi Jesus ot patalakdangonah langit. Ya impab-unah winawwana ot idat nan hiyay lebbeng nan mangipaalih Espiritun Apu Dios hi tatagun hidiyey kinalinan atona. Ad uwani ya hi Jesus di nangipaali nah Espirituna ke dakamin hidiye nan tinibo yu ya dingngol yu. ³⁴⁻³⁵ Ugge immeh David hi langit, mu intudok na tuwalih tuwe handih done, 'Kanan Apu Dios nah Apuk di: Umbun kah winawwan ku inggana paka-apputok am-in di buhul mu.' "‡

³⁶ Kanan bon Pedroy "Dakayun iibbak an Judyu, pinhod kun ipainilan dakayu an nan impipate yun hi Jesus ya hiyay

* **2:28** 2:25-28 Psalm 16:8-11 † **2:30** 2:30 Psalm 132:11 ‡ **2:34-35** 2:34,35 Psalm 110:1

tinuddun Apu Dios an Apu taku ya Kriston mangipaptok ke ditakun tatagu.”

³⁷ Hanadan tatagu ya mabulubulun dah nangngolan dan diye ya makatutuyu da ot kanan dan Pedro ya nadan ibanan apostoles di “Iibba, nganne moy aton mi?” ³⁸ Kanan Pedro ke diday “Muntutuyu kayun am-in hi liwat yu ya kulugon yuh Jesus ya mumpabonyag kayu ta mapakawanan di liwat yu ta ahiyu dawaton nan Espiritun Apu Dios ³⁹ te hinaey kinalin Apu Dios an ipaali nan ditaku ya nadah imbabale taku ya nadah udum an tataguh kabobboblen ahina pumbalinon an mangulug ke hiya.”

⁴⁰ Datuwey kinalin Pedro ot ahina tugunon nadan tatagun kananay “Kulugon yuh Jesus ta iwalong yuy gaga-ihon pangi-e yu ta adi dakayu kastiguwon ke hiya hantuh pangastiguwana nadah gaga-ihon tatagun adi mangulug.” ⁴¹ Ya dakol ke diday nangulug kediyen kinalin Pedro ot mumpabonyag da ot maid di maptok ya immeh tulun libuy nid-um hanadah mangulug ke Jesus kediyen algo. ⁴² Ot makiamu-amung dan mun-adal hi ituttudun nadan apostoles ya makidasal dan dida ya makid-um da nah panganan dah panginomnoman dah natayan Jesus.

Hay inat nadan mangulug ke Jesus handih pinghana

⁴³ Dakol di inat nadan apostoles Jesus hi milagro ya nadan pangimatunan hi ongal an kabaelan Apu Dios ya namodwong am-in nadan tatagun nanibon dadiye. ⁴⁴ Am-in da nan mangulug ya mun-uunnud dan am-in an kay da hintutulang, ya adida ukuwon an umidat hi ibbada hi nganneh diyen wadan dida. ⁴⁵ Deket waday maligatan ke dida, on nadan ibbadan waday payo da weno odon da ya igattang dat nan pihhun nunggattangan da ya idat da nadah makahhapul nay baddang mipuun hi kaatnay kahapulan da. ⁴⁶ Kabigabigat on naamung dan mundayaw nah Templo. Ya deket nagibbu dan nundayaw on eda nangan am-in hi balen di ohan dida. Ya maan-anla da ya adida naimut. ⁴⁷ Daydayawon dan am-in hi Apu Dios ya tobalon di tatagu dida. Ya mungkad-uman hi kabigabigat nadan ihwang Apu Dios.

Hay nakaan di pilay nan tagu

3

¹ Ohan himbatangan ya imme da Pedro ke Juan an e mundasal nah Templo te hay pundasalan di tataguh di ya nah kahimbahimbatangan. ² Ya wada on lalakin napilay tuwali handih nitungawana nah Makakkaphod an Hoob. Kabigabigat on iayod dat ieda nah hoob ta

waday innunan mungkodoh pihhu nadah mala-un ume nah Templo. ³ Mungkala-u da Pedron Juan ya mungkodoh pihhu ke dida. ⁴ In-ang-ang dan hiya ot kanan Pedroy “Iang-ang mun dakami.” ⁵ Ot iang-ang nan didan kanana pe on idatan dah pihhu, ⁶ mu kanan Pedro ke hiyay “Maid kattog di pihhu mi, mu baddangan daka. Aga, tumaddog kat dumallan ka te hi Jesu Kristo an iNasaret di nangipaphod ke he-a.” ⁷⁻⁹ Ot odnan Pedroy wawwan an taklena ot ipataddog na. Pinghanadi ya nal-ot mon dumalan ot makighop ke dida nah Templo. Am-in nadan tataguh di ya tinibo dan pakadallan mo nan tagun mumpaypaytuk hi anlana ya daydayawonah Apu Dios. ¹⁰ Inimmatunan dan hiya nan tagun mungkodkoddoh nah Makakkaphod an Hoob di Templo ya namodwong dan am-in kediyen naat ke hiya.

Hay intuttudun Pedro nah Templo

¹¹ Indani ya timmaddog da Pedro ke Juan nah kanan dan Balkon Solomon ya iid-on diyen lalaki ke dida te adina pinhod an mataynan. Ya mangali day tataguh kad-an da te namodwong da nah naat kediyen napilay an tagu. ¹² Tinibon Pedro nadan dakol an tatagu ya kanan diday “Dakayun iibbak an Judyu an holag Israel, tipet ekayu mamodwong ketuwet edakami totokkolon? Kon pangali yu on hay kabaelan mi ya hay pangun-unudan min Apu Dios di nangipadallan tuh tagu? ¹³⁻¹⁴ Bokon dakami te hi Jesus di nangipadallan. Ketuwen inat Apu Dios an dinaydayaw da Abraham, hi Isaac, hi Jacob ya handidan ammod taku ya impadayaw na nan muttatyunan hi Jesus an Imbabalena. Maid di bahul nan Imbabalena, mu impabalud yu ot ie yuh kad-an Pilatu ot kanan yuy nabahulan. Ipaen ot Pilatu te hi Jesus ya maphod an tagu ya maid di bahul na, mu adiyu pinhod an hiyay mipae ta nan tagun pimmatey impipae yu. ¹⁵ Ya hi Jesus an mangidat hi nitaguwan takuy impipate yu, mu minahuwan Apu Dios hi natayana. Ya dakami ke ya ihadak min makulug te tinibo mi. ¹⁶ Hay kabaelan Jesus ya hay pundinol min hiyay nangaan hi pilay tun tagun inila yu. Kinali deyan tinibo yun pinumhod mo.

¹⁷ Iibba dida, makulug an dakayu ya nadan aap-apu taku ya gaga-ihoy inat yun Jesus, mu inilak an man-uke ya hay uggeyu nanginilaan ke hiya. ¹⁸ Mu hituwen inat yuy nangipaannungan Apu Dios nah impainilana handidah profetas an hi Kriston mangipaptok hi tagu ya mahapul an munholholtap. ¹⁹ Mu takon di athidi ya kah-in di muntutuyu kayuh liwat yu ya hi Apu Dios di un-unudon yu ta pakawanayan liwat yu ya palinggoonay nomnom yu ²⁰ ya ahina bo itud-ak hi Jesu Kriston tinuddu nan

mangipaptok ke ditaku. ²¹ Mu munnanong ni-an hi langit ta inggana hantuh algon pangipaphodan Apu Dios am-in hi wada tuh luta te hituwey impaabig na handidah profetas na. ²² Makulug hituwe te handih done ya waday kinalin Moses nadah aammod takun kananay 'Ahi piliyon Apu Dios di ohan profetas ke ditakun umat ke ha-on ya mahapul an un-unudon yun am-in di kalyonan dakayu. ²³ Hanadan tatagun adida un-unudon di kalyon diyen profetas ya mihi-an da nah tatagun Apu Dios ta makastigu da.' "

²⁴ Intuluy Pedron kananay "Am-in handidan profetas Apu Dios takon hi Samuel ya handidan nitun-ud ke hiya ya inabig day mipanggep ke datuwen ma-ma-at ad uwani. ²⁵ Ya ditakuy nanawat nah kinalin Apu Dios an inabig handidan profetas, takon nan nakitobbalan Apu Dios handidah aammod taku. Te hituwey kinalinan Abraham: 'Gapu nadah holag mu ya ipaamlong kun am-in di tagu tuh luta.' ²⁶ Ta hidiye nan ditakun Judyuy namangulun nangitud-akana nah Imbabalena ta paphodon ditaku ta iwalong taku nadan gaga-ihon pangi-e."

Hay nunhumalyaan nadan ap-apun di Judyud Jerusalem ke Pedro ya hi Juan

4

¹ Mungkalkalli da Pedro ke Juan nadah tatagu ya dimatong nadan udum an padin di Judyu ya ap-apun di guwalyan nan Templo ya nadan Saducee ² ya bimmoh-ol da te ituttudun da Pedro ke Juan an namahuwan hi Jesus handih natayana ta hidiyey kitib-anan mamahuwan day nate. ³ Ot dopapon da da Pedro ke Juan ot ikalabut da dida, mu uggeda nahumalya inggana nabigat te mungkahilong handih nadpapan da. ⁴ Mu dakol damdamay nangulug hi intanuttudun da Pedro ke Juan. Ya hay bilang am-in di linalakin mangulug ya immeh limay libu.

⁵ Nabigat kediye ya naamung ad Jerusalem nadan ap-apun di Judyu, nadan mangipangpangulu ya nadan muntut-tuduh Tugun Moses. ⁶ Wadah di damdamah Annas an natag-en padi, hi Kaypas, hi Juan, hi Alexander ya nadan iiban tuwen natag-en padi. ⁷ Eda impaawit da Pedro ke Juan ot kanan dan diday "Nganney inat yun nangaan hi pilay diyen tagu? Kon waday kabaelan yu weno waday namaddang ke dakayun nangat kediye?"

⁸ Waday Espiritun Apu Dios ke Pedro ot kananan diday "Dakayun ap-apu ya dakayun mangipangpangulu, ⁹ deket hay kahumalyaan mi ad uwanin algo ya gapu te pinumhod mo tun napilay ya deket pinhod yun inilaon hin nganney

innunat pakadallan ya hituwey donglon yu. ¹⁰ Ipainilak ke dakayu ya hi am-in an holag Israel an hay nangaan hi pilay tun tagun tibtibbon yu ya hay ongal an kabaelan Jesu Kristo an iNasaret an impatak yuh krus, mu minahuwan Apu Dios hi natayana. ¹¹ Hiyay nialigan nan nitudok an kalin Apu Dios an kananay

'Hanan batun binalon nadan mangapyah bale ya hidiye ot ahan di nahamad an ikapyah bale.'*

¹² Umat kayu ke dadiyen mangapyah bale te inadiyan yuh Jesus yaden maid di udum hi nginadan Apu Dios an mangihwang hi tagu. Hiya ya abuy mangihwang ke ditaku."

¹³ Ya namodwong am-in nadan ap-apun munhumalya te maid di takut da Pedro ke Juan an kumali ya nalaing dan muntuttudu yaden inila dan ittay di adal da ya bokon dida nadan tatagun makalkali, muden ninomnom dan dida nadan impun-ib-ibban Jesus. ¹⁴ Maid di e kalyon nadan ap-apun munhumalya hi bahul da Pedro te makulug an nakaan di pilay nan tagun dehdin makitadtaddog ke dida. ¹⁵ Ot ipalah-un da ni-an da Pedro ke Juan nah punhumalyaan ta waday aton dan munhuhummangan hi aton dan dida. ¹⁶ Kanan day "Nganne nin di aton takun dadiyen duwan tagu? Deyan am-in da moy tatagud Jerusalem ya inila dah diyen milagro ta maid di innun takun mangihaut an makulug hidiye. ¹⁷ Mu kalyon takun didan adida makastigu hin itikod da mon mangitanuttuduh mipanggep ke Jesus ta adi mihinap hi kabobboble."

¹⁸ Ot paghapon da bo da Pedro ke Juan ot itugun dan didan itikod dan mangat nadah at-atton da ya itikod dan mangitanuttuduh mipanggep ke Jesus. ¹⁹ Mu himmumang da Pedro ke Juan ot kanan day "Ta hay mo kanan yu ya dakayuy un-unudon mi an bokon hi Apu Dios? ²⁰ Adinadaman emi itikod an mangituttuduh tinibo mi ya dingngol min Jesus."

²¹ Ya namam-ay panaktakut nadan ap-apu ke dida ot ahida ipae dida. Maid di eda pangigadulan an mangastigun dida te dakol day tatagun mundayaw ke Apu Dios gapuh kediye maphod an inat da. ²² Hidiyen tagun kinaan da Pedro ke Juan di pilay na ya nahawwal hi nap-at di toona.

Hay nundasalan dan Apu Dios ot dawaton dan ipakodhol nay nomnom da

²³ Nipae da Pedro ke Juan ot mibangngad dah kadan nadan iibba da ot kalkalyon dan diday kinalin nadan mangipangpanguluh Judyu ya nadan ap-apun di padi.

* 4:11 4:11 Psalm 118:22

²⁴ Dingngol dah diyen kinalin da Pedro ke Juan ot mundasal dan kanan day "Apu Dios, he-ay Katagtag-ayan, lintum di kabunyan, luta, baybay ya am-in di wadah di. ²⁵ Hay Espiritum di nangipakali handi ke David an ammod mi ya muttatyum ot kananay

'Antipet e umalih nomnom di tataguh kabobboblen e mungngohen Apu Dios? Ya tipe nin ta hay maid di hilbinay nonomnomon dan aton? ²⁶ Hanada ke bon papatul ya aap-apu da ya mumbabaddang dan mumplanun makihanggan Apu Dios ya hi Kristo an tinuddu nan mangipaptok hi tatagu.'†

²⁷ Ot deyan immannung hituwe te naamung da Herod, da Pontius Pilatu, nadan udum an Judyu ya nadan udum an bokon Judyu ketuwen boble ot ihuhummangan day pamatayan da nah intud-ak mun Imbabalem an hi Jesus an tinuddum an Kristo, yaden maid di bahul na. ²⁸ Mu naat datuwe ta umannung din wada tuwalih nomnom mu. ²⁹ Ad uwani Apu, baddangan dakami ta adi kami tumakut an e mangituttuduh mipanggep ke Jesu Kristo te inilam an tinaktakut dakami gapu ke datuwen emi itanuttudu. ³⁰ Ya ipatibom nan ongal an kabaelan ta kaanom di dogon nadan mumpundogo ya idat muy kabaelan min mangat hi adi kabaelan di tagu gapuh kabaelan Jesus an Imbabalem an makapkaphod an intud-ak mu."

³¹ Nagibbuh diyen dasal da ya dimmiwol nan balen naamungan da ya impaduttuk di Espiritun Apu Dios didat adida tumakut an mangituttuduh kalin Apu Dios.

Hay pun-hin-iiddatan nadan mangulug

³² Am-in nadan mangulug ya nioh hay nomnom da ya am-in di wadan dida ya adida iimut, mu mun-iiddatan da.

³³ Impakodhol Apu Dios di nomnom nadan apostoles ot eda ittutuduy mipanggep hi namahuwan nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo. Am-in da nan mangulug ya ongal di baddang Apu Dios ke didah kiphodan da. ³⁴ Kinali maid di makudangan ke dida te nada ken waday babale da ya luluta da ya immigattang da ot nan nunggattangan da ³⁵ ya idat da nadah apostoles ta diday mangikap-ong nadah munhapul.

³⁶⁻³⁷ Hi Joseph an iCyprus di ohan immigattang hi lutana ot idat nay nunggattangana nadah apostoles. Hiya ya holag Libay an ingngadanan nadan apostoles hi Barnabas an hay kibalinana ya umipakodhol hi nomnom.

Hay gaga-ihon inat da Ananayas ke Sappira

† 4:26 4:25-26 Psalm 2:1-2

5

¹ Wada damdama on himbale an da Ananayas ke Sappira an immigattang dah luta da. ² Mu nunhummangan dan italu day udum nah nunggattangan da ot ien Ananayas ke Pedro nan udum ot kananay “Abunah tuwe.” ³ Kanan Pedroy “Ananayas, antipet eka numpahaul ke Satanas ta em langkakan nan Espiritun Apu Dios an italum di udum nah nunggattangam ya ahim kanan di abunah nae? ⁴ Hidiyen luta ya luta yu ya nangamung kayu hin pinhod yun igattang weno adi. Ya handih inggattang yu ya bagi yu nan nunggattangan yu. Ya tipet eyu ninomnom di athidi, bokon hay tataguy linangkakan yu, mu hi Apu Dios.” ⁵⁻⁶ Dingngol Ananayas hidiye ya pinghanadi ya natu-i ot mate. Wadada nadan kakat-agun linalaki ot libbutan day adol na ot eda ilubuk. Am-in nadan tatagun nanibo ya nangngol kediyen naat ke Ananayas ya timmattakut da.

⁷ Nala-uy tulun oras ya dimmatong nan inayan Ananayas an hi Sappira, mu uggena inila nan naat nah inayana. ⁸ Kanan Pedro ke hiyay “Kon makulug an abunah tuwen nunggattangan yu?” Ya kanan Sappiray “Om, abunah nae.” ⁹ Ot kanan Pedro ke hiyay “Antipet pun-oppoton yun himbale? Kon pangali yu on damanan ilangkakan yuy Espiritun Apu Dios? Deyan mangali nadan e nangilubuk nah inayam ta edaka damdama ilubuk.” ¹⁰ Pinghanadi ya natu-i damdamah Sappira ot mate. Ot alan da bo ot eda ilubuk nah paldang di lubuk nan inayana. ¹¹ Am-in nadan mangulug ya nadan udum an nangngol kediyen naat ya timmattakut da.

Hanadan milagron inat nadan apostoles

¹² Dakol di impatibon nadan apostoles Jesus hi milagron pangimatunan hi ongal an kabaelan Apu Dios an wadan dida. Am-in dan mangulug ya maamuamung da nah balkon nan Templon kanan dan Balkon Solomon. ¹³ Hanadan adi mangulug ke Jesus ya kalkalyon day kaphod nadan mangulug, mu umagol dan mid-um ke dida. ¹⁴ Mu takon di athidi ya mungkadakol day linalaki ya binabain nangulug ke Apu Jesus. ¹⁵ Dingngol di katagutaguh diyen at-atton nadan apostoles Jesus ot pun-ie da nadan mumpundogon inih-od da dida nah pangidalanan Pedro te pangali da on takon di abunay a-onay miptok nadah mumpundogo ya makaan di dogoda. ¹⁶ Nun-ialin damdaman nadan katagutaguh kabobbobled Jerusalem nadan mumpundogo ya nungkahikpan ot kaanon nadan apostoles Jesus di dogoda ya nadan nihkop ke dida.

Hay nunholholtapan nadan apostoles

¹⁷ Hanan natag-en padi ya nadan iibba nan Saducee ya umamo da nadah apostoles ¹⁸ ot dopapon da dida ot eda ikalabut dida. ¹⁹ Mu kediyen hilong ya immaliy ohan anghel nan Ap-apu taku ot ibughul na nan panton nan kalabut ot ipalah-una dida ot kananan diday ²⁰ "Ekayu nah Templo ta eyu ituttudu nadah tataguy mipanggep nah balun nitaguwan an malpun Apu Dios." ²¹ Inun-unud nadan apostoles hidiyen kinalin nan anghel ot mungkabigat kediyen ya imme da nah Templo ot muntuttudu da.

Yaden nan natag-en padi ya nadan iibbana ya inayagan dan am-in nadan ap-apun di Judyu ot umitud-ak dah e mangawit nadah apostoles nah kalabut ta mahumalya da. ²² Mu handih dimmatong da nah kalabut ya maid dah di nadan apostoles ot mibangngad da. Kanan da nadah ap-apuy ²³ "Imme kami nah kalabut ot tibon mi ya nialaddu ya nip-ong am-in nadan guwalya nadah panto, mu imbughul mi ya maid da." ²⁴ Dingngol nadan ap-apun di padi ya nan ap-apun di guwalyan nan Temploh diye ya namodwong da ot numanomnom da hin nganney naat nadah apostoles.

²⁵ Indani ya waday immalin lalaki ot kanana nadah ap-apuy "Hanada ken ingkalabut yu ya dehdi da nah Templon tagan day tuttudu nadah tatagu." ²⁶ Ot ikuyug nan ap-apun di guwalya nadan tatagunat eda bo awiton nadan apostoles, mu uggeda impapinnilit di nangalaan dan dida te tumakut dah pamnalan nadan tatagu ke dida.

²⁷ In-e da nadan apostoles hi kad-an nadan ap-apun di Judyu ot humalyaon nan natag-en padi dida. ²⁸ Kananan diday "Antipet kanan miy itikod yun muntuttuduh mipanggep ke Jesus yaden kahing kayu, ta deyan nihinap moh tud Jerusalem nadan itanuttudu yu ya dakami bo udot di pabahulon yun nangipipaten hiya?" ²⁹ Hinumang da Pedro an kanan day "Om, mu mahapul an hi Apu Dios di un-unudon min bokon hay tatagu." ³⁰ Hi Apu Dios an dinay-dayaw di ammod taku ya hiyay nunmahu ke Jesus handih natayanah nangipatakan yuh krus. ³¹ Minahuwan Apu Dios hi Jesus ot awitonah langit ot pab-unonah winawwanat hiyay mun-ap-apu ya mangihwang hi am-in ta waday innun takun Judyun holag Israel an muntutuyu ta pakawanan Apu Dios di liwat taku. ³² Tinibo mi ya nipainilan am-in datuwe ke dakami, kinali ihadak min makulug. Takon nan Espiritun Apu Dios an nidat nadah mangulug ya ihadak nan makulug datuwe."

Hay tugun Gamaliel

³³ Handih dingngol nadan ap-apuh tuwen kinalin nadan apostoles ya bimmobboh-ol dat hidiye nan pinhod dan

pipate dida. ³⁴ Mu nan ohan didan hi Gamaliel an Pharisee an muntuttuduh Tugun Moses an pakallisipituwon di tatagu. Ya timmaddog hi hinangngab nadan ibbanan ap-apu. In-oldenan ipalah-un da ni-an nadan apostoles ot ³⁵ ahina kanan di "Iibbak an Judyu, pakannomnomon yu ta ahiyu aton di pinhod yu ke da naen tatagu. ³⁶ Te nomnomon yu ke din naat ke Tewdas an kananay hiyay nakattag-e ot maawis day umeh opat di gatut an mangun-unud ke hiya. Mu handih pinate da ya nungkiwahit nadan mangun-unud ke hiya ot hidiye moy poppog na. ³⁷ Indani ya wada bo din hi Judas an iGalilee handih tiempon di pumbilangan di gubilnuh tatagu an inawis nay dakol an tatagu ot hiyay un-unudon da. Mu athidi bon pinate da ot mungkiwahit amin nadan nangun-unud ke hiya. ³⁸ Kinali hay pe kanak ya kudukdul nay ipae taku didat nangamung da pe. Te deket nalpuh nomnom di tagu nadan atoaton da ya ituttudu da ya mapoppog metlaing, ³⁹ mu deket nalpun Apu Dios ya maid di kabaelan takun mangipatikod ke dida. Kinali deket ipatna takun ipatikod dida ya kay hi Apu Dios di kahingon taku."

⁴⁰ Man-ut inun-unud dah diyen kinalin Gamaliel, mu impaghop da nadan apostoles ot ipahuplit da dida ot kalyon dan didan itikod dan mangitanuttuduh mipanggep ke Jesus, ot ahida ipae dida. ⁴¹ Mun-am-amlong nadan apostoles handih timmayan da nah punhumalyaan te takon di nun-holholtap da ya inila dan imbilang Apu Dios didan midinol an muntuttuduh mipanggep ke Jesus. ⁴² Kabigabigat on imme da nah Templo ya hi kabalebale an e muntuttuduh mipanggep ke Jesus an hiyah Kriston mangipaptok hi tagu.

Hay napiliyan nadan pitun mangipaptok nadah nawotwot an nabalun binabai

6

¹ Indani ya mungkadakol day mangulug ke Jesus ad Jerusalem ya kabigabigat on waday midat hi baddang nadah mangulug an munhapul hi baddang. Mu hidi ya nungkamoy Judyun Greek di kalida ya Judyun bimmoble tuwalih di. Indani ya bimmoh-ol nadan Greek di kali dan kanan day ugge nun-iingngoy pangidat dah baddang nadah iibba dan nabalun binabai. ² Ot ayagan nadan himpulut duwan apostoles am-in nadan mangulug ot kanan dan diday "Adi maphod hin iwalong min muntuttuduh mipanggep ke Jesus ta hinaey ipaptok mi. ³ Hay maphod ya pumili kayuh pitun linalakin nanomnoman an maphod di punnomnom di tatagun dida ya inila yun badbaddangan di

Espiritun Apu Dios didat diday mangipaptok hi mipanggep ke nae, ⁴ te dakami ke ya hay mundasal ya muntuttuduh mipanggep ke Jesus di ipapaptok mi.”

⁵ Ya pininhod am-in nadan naamung ya hidiyen kalin nadan apostoles ot piliyon dah Stephen an nahamad di pangulug nan Jesus ya pakabbaddangan di Espiritun Apu Dios. Ot piliyon da damdamah Felipe, hi Pelkulus, hi Nicanor, hi Timon, hi Parmenas ya hi Nicolas an iAntioch an bokon Judyu, mu numbalin an mangun-unud hi pangi-en di Judyu. ⁶ In-e dah hinanggab nadan apostoles ot ihakmon nadan apostoles di takle dah ulun dadiyen napili ot idasalan da dida.

⁷ Mungkihinap di kalin Apu Dios hi kabobboble ya mungkadkad-uman day mangulug ke Jesus ad Jerusalem ya takon nadan padin di Judyu ya dakol ke diday nangabulut ke Jesus ta hiyay un-unudon da.

Hay nampapan dan Stephen

⁸ Hi Stephen ya dakol di inat nah milagro te ongal di kabaelasan indat Apu Dios. ⁹ Mu wadada nadah tataguy kumahing ya makihannun hiya. Dadiyen tatagu ya Judyun iCyrene ya iAlexandria an makiamu-amung nah simbaan an kanan dan Simbaan di Naliblin Hambut ya nadan udum ya iCilicia ya iAsia. ¹⁰ Mu adida pakaapput ke Stephen te nan Espiritun Apu Dios di mangipanomnom ke hiyah kalyona.

¹¹ Ot hay inat da ya wadaday binayadan dan tatagun munlangkak ta kanan day “Hi Stephen ke ya dingngol min kahingonay Tugun Moses ya hi Apu Dios.”

¹² Dingngol nadan tatagu ya nadan mangipangpanguluh Judyu ya nadan muntuttuduh Tugun Moses hituwe ya bimmoh-ol da ot padpap dah Stephen ot ie dah kad-an nadan ap-apun di Judyu ta eda humalyaon. ¹³ Immayag da boh tatagun munlangkak an muntistigun kanan day “Hituwen tagu ya dakol di kanalyonah gaga-ihon mipanggep nah Templo taku ya nah Tugun Moses. ¹⁴ Te dingngol mi handin kananay pa-iyon kanun Jesus an iNasaret nan Templo taku ya hannotana boy pangi-en binoltan taku handidah ammod takun intuttudun Moses ke dida.”

¹⁵ Ya am-in nadan naamung nah punhumalyaan ya itotokkol dah angan Stephen te humihhilin kay angan di anghel.

Hay hinapitan Stephen

7

¹ Inlappun nan natag-en padin munhumalya ke Stephen an kananay “Kon makulug nan kinali da?” ² Ya kimmalih Stephen an kananay “Dakayun kaibaiba ya kaammoammod, donglon yu tun kalyok. Hi Apu Dios an madayaw ya numpatibo nah ammod takun hi Abraham handih kawada nad Mesopotamia ot ahida mit-an ad Haran ot ³ kananan hiyay ‘Taynam hituwen bobled Chaldea ya nadan iibam ta ume ka nah boblen itudduk ke he-a.’ ⁴ Inun-unud Abraham ot taynanah diyen bobled Chaldea ot umed Haran.

Mu handih nateh amana ya kinalin bon Apu Dios ke hiyan mit-an tuh boblen numboblayan takud uwani. ⁵ Mu handih inalihan Abraham hitu ya maid di e impaboltan Apu Dios ke hiyah lutana takon ni-moy ittay, mu hinamad Apu Dios di kalinan hiya ya nadan holag nay mamoltan ketuwen luta. Ya handih nangalyanan diye ya maid ni-an di imbabalen Abraham. ⁶ Ot kalyon bon Apu Dios ke Abraham di ‘Hanadan holag mu ya ume dan mumboble nah boblen di udum an tatagut ahida pumbalinon da didan himbut ya punholholtapon da didah opat di gatut an toon. ⁷ Mu ahik kastiguwon dadiyen mumpaholholtap ke dida ya ahida taynan hidiyen boblet mibangngad da ta dayawonak hitu.’ ⁸ Intugun bon Apu Dios ke Abraham an mahapul an makugit nadan holag nat kitib-anan un-unudon da nan nakitobbalanan dida. Ta hidiye nan handih waluy algon Isaac an imbabalen Abraham ya kinugit na. Nahlag damdaman Isaac ot wadah Jacob ot kugiton Isaac handih kagolang na. Ot mahlag boh Jacob ot wadaday himpulut duwan linalakin imbabalena ot athidiy inat Jacob ke didan am-in. Dadiyen himpulut duwan imbabale nay nahlagan takun Judyu.

⁹ Dadiyen imbabalen Jacob ya inamohan da nan ohan tulang dan hi Joseph ot ihbut da hi iEgypt. Mu wadat nanga-mung hi Apu Dios ke hiya, ¹⁰ kinali am-in di nunligatana ya binaddangan Apu Dios. Ya indatanah kinalaing ya maphod an pangi-e, kinali pininpinhod nan Pharoah an patul di Egypt ot pumbalinonah gubernador ya mangipaptok nah balena.

¹¹ Indani ya waday bitil hi kabobbobled Egypt ya ad Kanaan an boblen din ammod takun hi Jacob. Ot munholholtap di dakol an tatagu gapuh inagang da te ma-maidan moy mahamak dah makan. ¹² Mu dingngol udot Jacob an waday makan ad Egypt ot itud-ak na nadan imbabalena an dadiye nan aammod taku an e gumatang hi makan hidi. ¹³ Handih pidwa nan nangayan dah di ya ahi nuppe impainilan Joseph an hiya nan tulang da ot hidiyey

nanginilaan nan Pharoah mipanggep hi pamilyana. ¹⁴ Ot ipaad Joseph nadah tutulang nan ikuyug dah amada ya am-in nadan pamilya dat umali dad Egypt. Ot hay bilang dan am-in an immed Egypt ya napitut lima. ¹⁵ Hidiy natayan Jacob ya nadan imbabalenan aammod taku dih done. ¹⁶ Hay eda nangilubukan ke dida ya ad Sekem an ginatangan din aammod takun hi Abraham hanadah holag Hamor.

¹⁷ Handih dandaniy pangipaannungan Apu Dios hi kinalinan Abraham ya dimmakol nadan holag Jacob ad Egypt. ¹⁸ Nala-uy dakol an toon ya nahanhanot day numpatul ad Egypt ya waday ohan numpatul an uggena inilay mipanggep ke Joseph te nateh done. ¹⁹ Hituwen ohan patul ya hinauhaul na handidan aammod taku ya makabbungot ke didan pilitona didan iwalong da nadan katungon iimbabale dat mungkakate da.

²⁰ Kediyeen tiempoy nitungawan Moses an makakkaphod an golang. Tuluy bulan di nangitaluwan dan hiyah baleda ²¹ ot ahida italu nah pingngit di wangwang, mu hinamak nan babain imbabalena nan patul ot alana ot ipaptok nan imbilang nan imbabalena. ²² Intuttudu dan Moses am-in di inilan nadan iEgypt ot lumaing am-in hi atona ya kalyona.

²³ Handih nap-at di toon Moses ya ninomnom nan e tibon nadan ibbanan Judyun holag Israel. ²⁴ Ya tinibonay ohan ibba nan Judyun punholholtapon nan iEgypt ot mabaal ot patayonah diyen iEgypt. ²⁵ In-athidina te kanana pe on maawatan nadan ibbanan Judyun hiyay pinilin Apu Dios an bumaddang ke dida nah punligligatan da, muden uggeda. ²⁶ Hi nabiggatana ya dinatnganay duwan ibbanan Judyun mun-awwit. Impatna nan mun-anawan didan kananay 'Antipet hintulang kayu yaden mun-awwit kayu?'

²⁷ Mu nan numbahul ke didan duwa ya intulud nah Moses ot kananay 'Dahdiy nangalin he-an umali kan mun-anawan dakami? ²⁸ Kon pinhod mun patayonak bon umat hi inat mu nah iEgypt ad nakugab?' ²⁹ Dingngol Moses hidiyen kinalina ya timmakut ot bumtik ad Midian. Hidiy nalalinana ot waday duwan imbabalena.

³⁰ Ohan algo handih nala-uy nap-at an toon ya numpat-ibon hiya on anghel Apu Dios nah mundadalang an ittay an kaiw hidi nah Bilid an Sinai. ³¹ Namodwong hi Moses kediyeen tinibona ot mih-up ta paka-ang-angona ya dingngol na nan Ap-apu takun kananay ³² 'Ha-oy di Dios nadan aammod yun hi Abraham, hi Isaac ya hi Jacob.' Munggayayonggong hi Moses hi takut na ya adina pinhod an iang-ang hidi.

³³ Kanan bon Apu Dios ke hiyay 'Kaanom nan apatut mu te wadaak hituh tinaddogam. ³⁴ Tinibok ya nahalman di ligat nadan tataguk ad Egypt ya dingngol kuy palak da. Kinali immaliyak ta baddangak dida nah ligat da. Ad uwani ya itud-ak dakad Egypt ta em aton nan pinhod kun aton ke dida.' "

³⁵ Intuluy Stephen ot kananay "Hituwen hi Moses ya adi abuluton handidan aammod taku te handih impatnanan mun-anawa nah duwan ibba nan mun-awwit ya kanan da ot ya abun hiyay 'Dahdiy nangalin he-an umali kan e mun-anawan dakami?' Mu takon di athidi ya hi Moses di intud-ak Apu Dios an mangipangulu nadah ibbana ot tumayan dad Egypt an binaddangan nan anghel Apu Dios an numpat-ibon Moses nah kaiw an mundadalang. ³⁶ Dakol di inat Moses hi milagrod Egypt handih nangipanguluwanan didan makaan hidi, takon handih nun-agwatan da nah Maingit an Baybay ya handih wada da nah adi maboblaysan hi nap-at an toon. ³⁷ Hi Moses boy nangali handidah aammod takun holag Israel an kananay 'Waday ahi itud-ak Apu Dios an profetas an umat ke ha-on. Hidiyen itud-ak na ya ibba taku.' ³⁸ Ya hiyay nimpey nangipangpangulu handidah aammod taku nah adi maboblaysan ya nakihummangan ke hiya nan anghel Apu Dios hidi nah bilid ad Sinai. Hiya boy nanawat nah nitudokan nan Tugun Apu Dios an mangituttuduh mipanggep hi biyag an maid di poppogna ot hidiyen Tugun di nipabanolboltan ke ditakun Judyu.

³⁹ Mu handidan aammod taku ya adida un-unudon hi Moses an mangipangpangulun dida ya pihulon da ya pinhod dan abun mibangngad ad Egypt. ⁴⁰ Ta hidiye nan kanan dan Aaron di 'Agam! Mangapya ka ot kayah dios takun mangipangpangulun ditaku, te hi ke Moses an nangipangpangulun ditakun tumayan ad Egypt ya ugge taku inilay naat ke hiya nah nangayana.'* ⁴¹ Ot mangapya dah dios dan kay impan di bakay ang-ang na ot ianappitan dah aggayam. Ya nunhahamul da te hay an-anla da nah eda kinapya. ⁴² Ta gapun diye ya inwalong mon Apu Dios dida ot dayawon day bibittuwon, bulan, algo ya am-in nan wadah kabunyan. Immannung nan impitudok Apu Dios handidah profetas an kananay

'Dakayun tatagud Israel! Bokon ha-oy di nangiappitan yu nadah kinlong yu handih kawada yu nah adi maboblaysan hi nap-at an toon. ⁴³ Mu nan bulul an hi Molok di ngadanan niha-ad nah balballen intabitabin yu. Ya hay oha boh nangidinolan yun dios yu

* 7:40 7:40 Exodus 32:23

ya nan kay bittuwon an ngingadanan yun Rephan. Dadiyen kinapya yuy dinaydayaw yu. Ta hidiye nan ipae dakayu nah boblen mala-uwang ad Babilon ta mumbalin kayun himbut hidi.' "

⁴⁴ Intuluy Stephen an kananay "Handidan aammod taku handih kawada da nah adi maboblayan ya wadan dida nan pundayawan da ke Apu Dios an kanan dan Tabernacle. Hidiyen Tabernacle ya impakapyan Moses an in-un-unud na nah impatibon Apu Dios ke hiyan pangiu-unudana. ⁴⁵ Handih nateh Moses ot mihannot hi Joshua an nangipangulu nadah aammod taku ya eda numboble nah boblen nadan tatagun inapput da gapuh baddang Apu Dios. Ya nunnananong ke didah diyen binoltan dan Tabernacle ya intanabtabin da ingganang dih numpatulan David. ⁴⁶⁻⁴⁸ Impakappinhod Apu Dios hi David ot ibagan David ke hiya hin iabulut nan mangapyah nahamad an pundayawan dan hiya. Mu ugge in-abulut Apu Dios an hi David di mangapya, kinali hi mo Solomon an imbabalenay nangapya. Mu hi Apu Dios an Katagtag-ayan an dinaydayaw din ammod takun hi Jacob ya adi miha-ad hi balen kinapyan di tagu. Hituwey kanan din ohan profetas:

⁴⁹ Kanan Apu Dios di 'Hi langit di ubunak an mun-ap-apu ya hay lutay pangiuuyyadak hi hukik. Nganneh diyen balen kapyang yun kiha-adak? Kon pakakapya kayu?

⁵⁰ Kon bokon ha-oy di nangapyan am-in? "

⁵¹ Ot hay nanguddidin kinalin Stephen ya kananay, "Dakayun tatagu ya mangohe kayu. Maid di nomnom yu ya kay kayu nalulok an adiyu idngol hi kalin Apu Dios. Umat kayu handidah aammod taku te kahingon yu nan damdama Espiritun Apu Dios. ⁵² Kon waday oha handidah profetas Apu Dios an ugge impunholholtap handidan aammod taku? Om, pinate da handidan intud-ak Apu Dios an profetas an nangipainilah aliyang Kristo an makaphod an abu. Ya handih immalih Kristo ya impadpap yu ot patayon yu. ⁵³ Man-ut dakayuy nanawat nah Tugun Apu Dios an impiali na nadah anghel na, mu uggeyu inun-unud."

Hay nuntugmilan dan Stephen

⁵⁴ Dingngol nadan ap-apuh diyen kinalin Stephen ya namahig di boh-ol da, ta hidiye nan waday oha on munggayotgot. ⁵⁵ Mu hi Stephen an waday Espiritun Apu Dios ke hiya ya intangad nah kabunyan ya tinibo nay dayaw Apu Dios ya tinibo nah Jesus an muntadtaddog hi winawwana. ⁵⁶ Kanana nadah tataguy "Ang-angon yu ken nabukatan di langit ya matiboh Jesus an Panguluwan di tagu an deyan timmaddog hi winawwan Apu Dios."

⁵⁷ Inupup nadan munhumalyay ingada ta adida donglon di udum an kalyona ya muntutukuk da ya nadhu dan mampap ke hiya ⁵⁸ ot ie da nah e-elen di boble ot tugmilan da. Hanadan tatagun nanugmil ke Stephen ya impid-on day bulwati da ke Saul.

⁵⁹ Handih puntugmilan dah Stephen ya kananay “Apu Jesus, dawatom di linnawak.” ⁶⁰ Nundukkun ot oltonay kalinan kananay “Apu, adim nomnomon hituwen liwat da.” Kinali nah tuwe ya impayu nan nate.

Hay nangipaholholtapan Saul nadah mangulug ke Jesus

8

¹⁻³ Hanadan udum an mangulug ya eda inlubuk hi Stephen an u-umyung da. Mu hi Saul ya immamlong hi namatayan dan Stephen.

Hituwen namatayan dan Stephen di lappunah nangipaholholtapan da nadah mangulug ad Jerusalem. Namam-an Saul an inat nan am-in di kabaelasan mangipaholholtapan nadah mangulug an immeh kabalebale ot punlupduk na nadan linalaki ya binabain mangulug on ena impakalabut dida. Hidiyey gapunan am-in nadan mangulug ya binumtik dah udum an bobled Judea ya Samaria ot abuna nadan apostoles an nataynan hidi.

Hay nangabulutan nadan tatagud Samaria hi pangien Jesus

⁴ Hanada ken mangulug an binumtik ya eda nun-ittuduy mipanggep ke Jesu Kristo nadah boblen nangayan da. ⁵ Hi ke Felipe ya immed Samaria ot ittutudunay mipanggep ke Jesus an hiya nan Kriston mangipaptok hi tagu. ⁶ Hanadan tataguh di ya pakaddonglon day intuttudun Felipe te tinibo day milagron inat na. ⁷ Dakol nadan nahikpan an kinaanay nihkop ke dida ya deket e makaan nan nihkop on tumkuk ni-an. Ya pinumhod nadan naparalyze ya napilay. ⁸ Kinali maan-anla nadan tatagud Samaria.

⁹ Hidid Samaria ya wada tun hi Simon an nalaing hi magic. Deket impatibona nadah tatagud Samariay magic na on anakayang an makammodwong da. Ipahhiya nah diyen magic nan kananay ongal di kabaelana. ¹⁰ Ya am-in nadan tataguh di, takon di dahdi ya pakakuluggon da an kanan day “Makulug peman an ongal di kabaelasan umat ke Apu Dios.” ¹¹ Pakakuluggon dah Simon te nabayag an impatipatib-ana didah magic. ¹² Mu handih intuttudun Felipey mipanggep ke Jesu Kristo ya nan pun-apuwan Apu Dios ya dakol day linalaki ya binabain

nangulug ot mumpabonyag da. ¹³ Takon hi Simon ya nangulug damdama ot mumpabonyag. Ot maki-kien Felipe ya namodwong hi nanib-ana nadah at-attonan milagro ya nadan udum an pangimatunan hi kabaelan Apu Dios.

¹⁴ Hanadan apostoles ad Jerusalem ya dingngol dan inabulut nadan tatagud Samariay kalin Apu Dios ot itud-ak da, da Pedro ke Juan an e mamaddang ke dida. ¹⁵ Handih dimmatong dah di ya indasalan da nadan mangulug hidit dawaton day Espiritun Apu Dios. ¹⁶ Te handih nabonyagan da ya uggeda dinawat te hi Apu Jesus ya abuy nangadan an kon tagu ke dida. ¹⁷ Nundasal da Pedro ke Juan ya inhakmo day takle dan dida ot dawaton day Espiritun Apu Dios.

¹⁸ Tinibon Simon an dinawat nadan tatagun nangihakmowan da Pedro ke Juan hi takle day Espiritun Apu Dios ya kananan diday ¹⁹ “Bayadan dakayu ta mawada damdaman ha-oy di umat nah kabaelan yu ta am-in da nan pangihakmowak hi taklek ya dawaton da damdamay Espiritun Apu Dios.”

²⁰ Mu hinumang Pedro an kananay “Hay idat Apu Dios ya adi magatang. Hinaen pihhum ya mama-id ya ume kah impierno te adi maphod di punnomnom mu. ²¹ Maid di kalebbengam tuh ngunu mi te gaga-ihoy panibon Apu Dios hi nomnom mu. ²² Muntutuyu ka gapu ketuwen gaga-ihon nomnom mu, ya mundasal kan Apu Dios ta pakawananah naen liwat mu. ²³ Te inilak an maka-amo ka ya abunay liwat an inilam.” ²⁴ Kimmalih Simon an kananan da Pedro ke Juan di “Idasalanak anhan ta adi maat ke ha-on danaen kinali yu.”

²⁵ Ginibbun da Pedro ke Juan an muntuttuduh mipanggep ke Jesus ya nan kalin Apu Dios ot mibangngad dad Jerusalem. Nuntuttudu da nadah dinalan dan bobled Samaria.

Hay nundammuwan da Felipe ya nan ap-apud Ethiopia

²⁶ Indani ya numpatibo nan anghel Apu Dios ke Felipe ot kananay “Mundadaan kat ume ka nah kalatan nah adi maboblayan an malpud Jerusalem ya mumpaed Gaza.” ²⁷⁻²⁸ Inun-unud Felipe ot ume ya dinamu na on tagun iEthiopia an nilugan hi kalesa. Nalpuud Jerusalem an e nundayaw ke Apu Dios ya mungkibangngad hi boble da. Natag-ey saad tuwen tagu te hiyay mumpaptok hi pihhun nan Kandes an hidiyey pungngadan nadan iEthiopia hi apu dan babai. ²⁹ Kanan nan Espiritun Apu Dios ke Felipey “Eka, mih-up ka nah kalesa.”

³⁰ Ot galgal-an Felipen e nih-up nah kalesa ya dingngol nan bibbidbidon nan tagu nan intudok Isaiiah an profetas.

Kanan Felipe ke hiyay “Kon maawatam nan bidbidbidom?”
³¹ Ya kanan nan taguy “Deya nimpén adik maawatán an kah-in di waday mangituttudun ha-on hi mipanggep ketuwe.” Ot ayaganah Felipe an makib-un ke hiya. ³² Athitu nan nitudok an bidbidona:

“Hiya ya mialig nah kalneron in-e da ot eda kolngon. Ya umat nah impan di kalneron takon di pumpu-litan day dutdut na ya op-opya. ³³ Maid di bilang di kinataguna hi impangat dan hiya ya adi maandong di nunhumalya dan hiya te takon di maid di bahul na ya pinate da. Maid di ohan tagun kabaelasan kalyon am-in nadan inat dan hiya te himpappange. Pinoppog day biyag na tuh luta.”*

³⁴ Minahmahan nan tagu ke Felipe an kananay “Dahdiy kalkalyon tun profetas, hay adol na weno hay udum an tagu?” ³⁵ Ot ilappun mon Felipe an mangalkalih mipanggep ke Jesu Kristo mipalpu kediya binidbid nan tagu. ³⁶ Indanit mangmangge da ya waday dinatngan dah danum ot kanan nan iEthiopiay “Deya ot on danum, daan mot bonyaganak?”

³⁷ Ya kanan Felipey “Damanan bonyagan daka hin maku-lug an kulugom hi Jesu Kristo.” Ya kanan nan iEthiopiay “Om kulugok an hi Jesu Kristo ya Imbabalen Apu Dios.”

³⁸ Ot paohnongon nan tagu nan kabayuna ot lumahun dan duwa. Imme da nah danum ot bonyagan Felipe. ³⁹ Nagibbu ot dumakal da ya maid maptok ya nama-id hi Felipe te inalan nan Espiritun Apu Dios. Ugge mo tinibon nan iEthiopia, mu intuluy na nah pangayanan maka-an-anla. ⁴⁰ Hi ke Felipe ya maid maptok ya inhawwang nad Azotus ot ipalpuna bon muntuttuduh mipanggep ke Jesus ya impadaldallananah kabobboble inggana dimmatong ad Cesarea.

Hay nangulugan Saul

9

¹ Hi ke Saul ya nanongnan ihik nan pipate nadan mangulug ke Apu Jesus ot ume nah natag-en padi ² ot e mumpakapyah tudok an ipatibona nadah ap-apun di Judyu nadah simbaan ad Damascus. Ta hidiyey panginilaan dan waday kalebbenganan mampap nadah mangulug hi intuttudun nan Ap-apu taku, takon di binabai. Hanadan madpap ya mie dad Jerusalem ta hidiy eda kikalabutan.

* **8:33** 8:33 Nah kalin di Greek ya maid di potok na hin athituy kibalinana weno hay pinhod nan kalyon ya “Pinoppog day biyag na tuh luta ta maid moy makalkalih mipanggep hi holag na.”

³ Inala nah diyen tudok an impakapyana ot ume dad Damascus. Handih manatong da ya waday nalpuh kabunyan an kay kil-at an pinat-alanay nunlinikkod hi kad-an Saul. ⁴ Natu-i ya dingngol na on mungkalin kananay "Saul! Antipet punholholtaponak ke he-a?"

⁵ Ya kanan Saul di "Apu, dahdi ka?" Hinumang nan kimmali an kananay "Ha-oy hi Jesus an punholholtapom. ⁶ Tumaddog kat ume ka nah boble ot wada nan ahi mangituddun he-a nah pinhod kun atom."

⁷ Am-in nadan tatagun ibban Saul ya nano-ol da te waday dingngol dah mungkali, mu adi matibo. ⁸ Timmaddog hi Saul ot diyatona, mu adi pakatibo. Ot podpodnon mon nadan ibbana ingganay dimmatong dad Damascus. ⁹ Tulun algon adi pakatiboh Saul ya ug-ugge nangan ya ug-ugge imminum.

¹⁰ Hidid Damascus ya wada on ohan tagun mangulug ke Jesus an hi Ananayas. Numpatibo nan Ap-apu takun hiya ot kananay "Ananayas." Hinumang Ananayas an kananay "Tipe-, Apu?" ¹¹ Kanan nan Ap-apu takun hiyay "Ume ka nah kanan dan kalatan maandong ta em tibon hidih balen Judas nan tagun iTarsus an hi Saul. Dehdin dumasadasal ¹² te impain-inop kun hiyan imme ka, Ananayas, ot ihakmom di taklem ke hiyat makaan di kulap na."

¹³ Kanan Ananayas di "Apu, mu dakol di dingngol ku mipanggep kediyen tagun nahalman kanuy numpaholholtap na nadah tatagum ad Jerusalem. ¹⁴ Ya deya bon dehtud Damascus an inodnanay tudok an impakapya na nadah apapun di padid Jerusalem ta kitib-anan waday lebbeng nan mampap nadah mangulug ke he-a."

¹⁵ Mu kanan nan Ap-apu takuy "Takon di athidi ya ume ka te hiyay pinilik an e mangituttuduh mipanggep ke ha-on hanadah bokon Judyu, nadah patul ya nadah ibbam an Judyu. ¹⁶ Ahik ipainilan hiyay ahina punholholtapan gapuh pangituttuduwanah mipanggep ke ha-on."

¹⁷ Ot umeh Ananayas. Hinumgop nah balen kad-an Saul ot ihakmo nay takle nan hiya ot kananay "Tulang ku Saul, hi Apu Jesus an hiya nan numpatibon he-a nah dalan handih mangali ka ya hiya boy nangitud-ak ke ha-on ta makaan tun kulap mu ya ta nan Espiritun Apu Dios di mangipaduttuk ke he-a." ¹⁸ Pinghanadi ya waday nag-an nalpuh matan Saul an kay hiphip di dolog ya pakatibo bo ot mumpabonyag. ¹⁹ Mangan mo ya numbanggad di inlot na.

Hay nuntuttuduwan Saul ad Damascus

Ot makiha-ad ni-an hi Saul nadah mangulug ke Jesus ad Damascus. ²⁰ Maid uhup ya inlappun Saul an muntuttudu

nadah simbaan mipanggep ke Jesus an kananay “Hi Jesus ya Imbabalen Apu Dios.”

²¹ Am-in nadan nangngol ke hiya ya namodwong da. Kanan day “Kon bokon hituwe nan tagun mangipipatepate nadah mangulug ke Jesus ad Jerusalem? Ya kon bokon hay gapunah inalianah tu ya pabalud na nadan mangulug ke Jesus ta iena didah kad-an nan ap-apun di padi?”

²² Mu hi Saul ya namam-an naudman di kabalinanan muntuttudu ya hay atonan mangipainilah kakuluganan hi Jesus ya intud-ak Apu Dios an mangipaptok hi tatagu. Kinali maid di aton nadan Judyu ad Damascus an kumahing ke hiya te niptok am-in di ituttuduna.

²³ Nala-uy kaatnan algo ya naamung nadan Judyu ad Damascus ot ihuhummangan day pamatayan dan Saul. ²⁴ Kabigabigat ya kahilohilong on eda bintang nadah hoob diyen boble ta deket mala-u ya patayon da. Mu nainnilaan Saul hidiyen planu da. ²⁵ Ohan hilong ya binaddangan nadan intuttuduwana ot iha-ad dah ayod ot uy-uyon da nah bah-el nan binatang alad an nunlinikkod kediyen boble ta waday atonan bumtik.

Hay e nanib-an Saul nadah mangulug ke Jesus ad Jerusalem

²⁶ Nibangngad hi Saul ad Jerusalem ot e mid-um hanadah mangulug hidi, mu timmakut dan hiya te adida kulugon an mangulug mon Jesus. ²⁷ Mu wada udot tun hi Barnabas an nangikuyug ke Saul ot ie nah kad-an nadan apostoles ot kalyonan didan numpatibo ya nakihummangan hi Apu Jesus ke Saul nah dalan ad Damascus. Ot kalyona bon didan maid di takut Saul an nuntuttuduh mipanggep ke Jesus ad Damascus. ²⁸ Ot abuluton dan mid-um ke dida ot mangemange nadah bobled Jerusalem an maid di takut nan e nuntuttuduh mipanggep ke Apu takun hi Jesus. ²⁹ Wadaday Judyun Greek di kalida an nakihanummangana ya nakihannanuna, kinali pinhod dan patayon. ³⁰ Dingngol nadan mangulug hidiye ot ibbaan dah Saul ingganad Cesarea ot umed Tarsus.

³¹ Am-in nadan mangulug ad Judea, Galilee ya ad Samaria ya limminggop da ya mungkihamad moy pangulug da. Mungkadakol da ya banaddangan di Espiritun Apu Dios dida ya paka-un-unudon da nan pinhod Apu Dios an aton da.

Hay e nanib-an Pedro nadah mangulug ke Jesus ad Lidda ya ad Joppa

³² Nangenangeh Pedroh kabobboble ot umed Lidda ta ena tibon nadan mangulug ke Jesus hidi. ³³ Dimmatong ya wada

on tagun hi Eneas an naparalyze an nibakbakneh waluy toon. ³⁴ Kanan Pedron hiyay “Eneas, kinaan Jesu Kristo di dogom. Tumaddog kat iphod mu nan nahuyopam.” Pinghanadi ya timmaddog. ³⁵ Hanadan tatagud Lidda ya ad Saron an nanibo kediyen naat ya nangulug dan Apu Jesus.

³⁶ Ya hidid Joppa ya wada nan babain mangulug ke Jesus an hi Tabita an hi kalin di Greek ya Dorcas an hay kibalinana ya makawa. Hiya ya maphod di atoatona ya ongal di baddang na nadah nawotwot. ³⁷ Indani ya nundogoh Tabita ot mate. Inamo da ot eda ibakilang nah kuwartu nah mikadwan gladun di baleda. ³⁸ Nih-up di Lidda ad Joppa, kinali dingngol nadan mangulug ad Joppa an wadah Pedroh di ot umitud-ak dah duwan lalakin e mangikuyug ke hiyan kanan day “Galgal-am ahan ta maki-kan dakamid Joppa.”

³⁹ Nundadaan hi Pedro ot maki-en dida. Dimmatong da ot ipangulu dah Pedroh kad-an nan nate nah mikadwan gladu. Am-in nadan nabalun binabai an wadah di ya inalibung-bungan dah Pedro an kahikokoga da. Ya pun-apatibo dan hiya nadan bulwatin kinugutan Dorcas an indat nan dida handih matagu. ⁴⁰ Impalah-un Pedro dida ot mundukkun an mundasal. Nagibbuy dasal na ot inhanggana nah nate ot kananay “Tabita, bumangun ka.” Pinghanadi ya diniyat Tabita ya handih tinibo nah Pedro ya inumbun. ⁴¹ Inodnan Pedroy taklena ot ipataddog na ot ayagana nadan ibban Tabitan mangulug ya nadan nabalu ot ipatibo nan didan timmaguh Tabita. ⁴² Nundingngol hituwen naat ad Joppa ya dakol da moy nid-um an mangulug ke Apu Jesus.

⁴³ Hi Pedro ya niha-ad ad Joppa hi kaatnan algo hi balen Simon an hay ngununa ya mangapyah lalat.

Hay nangayan Pedro hi balen da Cornelius

10

¹⁻² Ad Cesarea ya wada on ap-apun di hinggatut an tindalun iItaly an hi Cornelius. Hiya ya bokon Judyu, mu hiya ya nan familyana ya makangngun-unud dan Apu Dios. Hiya ya dumasadasal ta nangamung ke Apu Dios ya ongal di imbaddang na nadah Judyun nungkawotwot.

³ Ohan himbatangan ya numpatibon hiya on anghel Apu Dios an kananay “Cornelius!” ⁴ Ya timmakut hi Cornelius ya nano-ol an iaang-ang na nah anghel ot kananay “Nganneh diye, Apu?” Kanan nan anghel di “Dingngol Apu Dios di dasal mu ya tinibo nay imbanaddang mu nadah nungkawotwot. ⁵ Kinali ad uwani ya umitud-ak kah tatagum ad Joppa ta eda ayagan hi Simon Pedro. ⁶ Hiya

ya dehdi nah bale nah pingngit di baybay an balen di ohan nungngadan damdamah Simon an hay ngununa ya mangapyah lalat.”

⁷ Nagibbun kinalin nan anghel hidiye ya nama-id. Ot ayagan Cornelius di duwan muttatyuna ya oha nadah tindalunan ongal damdamay pangulug nan Apu Dios.” ⁸ Ot kalyona ke didan am-in di kinalin nan anghel ot ahina itud-ak didad Joppa.

⁹ Maal-algo kediyen nabigatanan manatong nadan intud-ak Cornelius ad Joppa ya nipaddin imme damdamah Pedro nah nundotal an atop an e mundasal. ¹⁰ Indani ya naagangan hi Pedro an pinhod nan abun mangan. Kediyen pun-idadaan day makan ya kay nun-in-inop hi Pedro ¹¹ ya tinibonan nabukatan di kabunyan ya wada on ambilog an ulon nagakdan di opat an pingngit nan mungkauy-uy hi kad-ana. ¹² Tinibo na ya dehdiy nunhihinnatkon an amayyu tuh luta. Wadaday opat di hukina, nadan udum ya mumbulluwan ya muntayyapan an paniawon di Judyun ihda. ¹³ Waday kimmalin kananay “Pedro, tumaddog ka ta partiyom di pinhod mun ihda.”

¹⁴ Mu kanan Pedroy “Apu, adiyak. Maid di inihdak hi umat ke datuwe te panio.” ¹⁵ Ya kanan bon nan kimmaliy “Adim paniawon di adi paniawon Apu Dios.” ¹⁶ Impitlunan kinalih diye ke Pedro ot ahi maguyud nan ulod kabunyan.

¹⁷ Kediyen numanomnom hi Pedro hin nganney kibalinan diyen tinibona ya wada nadan intud-ak Cornelius nah hoob te waday nangituddun hidiyey balen Simon. ¹⁸ Ot mahmahhan da hin waday tagun makiha-ad hidin nungngadan hi Simon Pedro.

¹⁹ Nanongnan numanomnom hi Pedro ya kanan nan Espiritun Apu Dios ke hiyay “Wadaday tulun tatagun mangibagan he-a. ²⁰ Eka ta em tibon dida ya adika mun-addiaddin maki-en dida takon di bokon da Judyu te hayoy di nangitud-ak ke dida.” ²¹ Ot umeh Pedro ot kanan diday “Ha-oy nan pun-ibaga yu. Antipet ekayu immali?” ²² Ya kanan day “Intud-ak dakamin Cornelius an ap-apun di tindalu. Hiya ya maphod an tagun nahamad di pangulug nan Apu Dios ya am-in nadan Judyu ya it-ok day kaphod na. Waday numpatibon anghel ke hiya ot kalyonay ipaayag daka kanuh bale dat donglonay ituttudum.” ²³ Ot paghapon Pedro dida ta mun-iyang da.

Nabigat kediye ot maki-eh Pedro ya nadan udum an mangulug an ijoppa. ²⁴ Nahilngan dah dalan ot hi nabigatanay dinatngan dad Cesarea ya wadah dih Cornelius

ya nadan tutulang na ya nadan udum an iibanan munho-ho-od da. ²⁵ Handih manatong da Pedro ya e dinamun Cornelius ot mundukkun hi hinangngab nat dayawona ot, ²⁶ mu impataddog Pedron kananan hiyay “Tumaddog ka. Bokon ha-oy di dayawom te nun-ingngo ta an tagu tan duwa.”

²⁷ Munhumhummangan dan manggop nah bale ya tinibon Pedro an dakol day naamung an tatagu. ²⁸ Ot kanan Pedro ke diday “Dakayu ya inila yun panion dakamin Judyuy makiamu-amung nadah bokon Judyu. Mu impainilan Apu Dios ke ha-on an adik paniawon an midmid-um hi kumpulnan tagu. Ta hidiye nan ad uwani ya takon di Judyuwak ya makiamu-amungak ke dakayun bokon Judyu. ²⁹ Kinali handih impaayagak ya nangintotobalak ot maki-aliyak. Mu nganney gapunan eyak impaayag?”

³⁰ Ya kanan Cornelius di “Athitun himbatangan ad ohha-ohhandin mundasdassalak hituh balemi ya kal-inadi ya wada on lalakin timmaddog hi hinangngab kun humihhiliy bulwatina. ³¹ Kananan ha-oy di ‘Cornelius, dingngol Apu Dios di dasal mu ya nomnomnomona nadan imbanaddang mu nadah nawotwot. ³² Umitud-ak kad Joppa ta eda ayagan hi Simon Pedro. Wadah balen Simon an hay ngununa ya mangapyah lalat ya hay balena ya wadah pingngit di baybay.’ ³³ Hidiyey gapunan pinghanadi ya immitud-akak hi mangayag ke he-a ot deyan maphod ta immali ka. Ad uwani ya uh-uhdungan ditakun Apu Dios an naamung hitun mundongol hi pinhod nan ituttudum ke dakami.”

Hay nuntuttuduwan Pedro hi balen da Cornelius

³⁴ Inlappun Pedro an muntuttudun kananay “Ad uwani moy nanginilaak an am-in di tagu ya nun-iingngo dah hinangngab Apu Dios. ³⁵ Kumpulnan tagun mundayaw ke hiya ya maphod di pangi-ena ya abulutona. ³⁶ Inila yu nan kalinan impainilanan dakamin Judyu mipanggep hi linggop taku gapu ke Jesu Kristo an Apun am-in di tagu. ³⁷ Ya inila yu bo nan nipainilah kabobbobled Judea nipalpud Galilee mipanggep nadah inat Jesu Kristo. Nainilah tuwe handih nagibbun intuttudun Juan di mipanggep hi bonyag. ³⁸ Inila yu bon hi Jesus an iNasaret di nangidatan Apu Dios nah Espirituna ya nan ongal an kabaelana. Immeimmeh kabobboble ot banaddanganay dakol an tatagu ya impaphod na nadan paligligaton di dimonyo te wadah Apu Dios ke hiya. ³⁹ Dakamin apostoles na ya tinibo min am-in datuwen inat nad Jerusalem ya nadah udum an boble min Judyu ot ahida patayon an impatak dah krus. ⁴⁰ Mu minahuwan Apu Dios hi mikatlun algho natayana ot ahi mumpatibon dakami,

⁴¹ mu bokon hi dakol an tatagu te dakami ya abun pinilinan mangipainilah mipanggep ke hiya. Nakikan kami ya nakinum kamin hiya. ⁴² Kinalin Jesus ke dakamin emi ituttuduh katagutaguy mipanggep ke hiya ya ipainila mi bon hiyay makulug an tinuddun Apu Dios an munhumalyah am-in hi tagu, takon nadan nate. ⁴³ Takon handidan profetas ya kinali dan am-in di mipanggep ke hiyan kanan day ahi mapakawanan di liwat di tagun mangulug ke Kristo.”

Hay nanawatan nadan bokon Judyu hi Espiritun Apu Dios

⁴⁴ Kediyeen mungkalkallih Pedro ya immaliy Espiritun Apu Dios ot dawaton am-in nadan mundongdongngol ke hiya. ⁴⁵ Ya namodwong nadan Judyun mangulug ke Jesus an nikuyug ke Pedro an nalpud Joppa te bokon Judyu nadan tatagun nanawat hi Espiritun Apu Dios. ⁴⁶ Tinibo dan waday Espiritun Apu Dios ke dida te dingngol dan daydayawon dah Apu Dios ya kabaelan dan mangikalih nunhihinnatkon an kalin uggeda inila.

Ot kanan Pedro nadah ingkuyug nay ⁴⁷ “Bokon Judyu datuwe, mu dinawat day Espiritun Apu Dios an umat hi nundawatan taku. Kon damanan miadiy pumpabonyagan da?” ⁴⁸ Ot kalyon Pedro ke didan mabonyagan da ta pangipatib-an dah pangulug dan Jesu Kristo. Nagibbun nabonyagan da ot ibaga dan Pedro ta makiha-ad ni-an ke dida.

Hay kinalin Pedro mipanggep hi nakiamungana nadah bokon Judyu

11

¹ Nundingngol hidiyen nangulugan nadan bokon Judyu nah kalin Apu Dios mipanggep ke Jesu Kristo. Takon nadan apostoles ya nadan udum an mangulug ke Jesus ad Judea ya dingngol da damdama. ² Mu handih nibangngad hi Pedro ad Jerusalem ya pun-ibaag nadan ibbanan Judyu an kanan day ³ “Antipet eka nakiamu-amung ya eka nakikan hanadah bokon Judyu an ugge nakugit?”

⁴ Hinumang Pedro ot kalyonan am-in di naat. ⁵ Kananay “Mundasdassalak hi ohan algo handih kawadak ad Joppa ya tinibok hi in-inop ku on ambilog an ulon nagakdan di opat an pingngit nan nauy-uy hi kad-ak. ⁶ Wadan am-in hidiy nunhihinnatkon an amayyu tuh luta. Wadaday opat di hukina, nadan mumbulluwan ya muntayyapan. ⁷ Indani ya waday kimmalin ha-on an kananay ‘Pedro, tumaddog ka ta partiyom di pinhod mun ihda.’ ⁸ Mu kanak di ‘Apu, adiyak. Maid di inihdak hi umat ke datuwe te panio.’ ⁹ Ya kanan bon nan kimmaliy ‘Adim paniawon

di adi paniawon Apu Dios.’¹⁰ Impitlunan kinalih diye ot ahi maguyud nan uloh kabunyan.¹¹ Kediye ya nadan tulun tatagun nalpud Cesarea an e mangawit ke ha-on ya dimmatong da nah kiha-ha-adak.¹² Ya kanan nan Espiritun Apu Dios ke ha-on di adiyak mun-addiaddin maki-e takon di bokon da Judyu. Ot ume kami. Ya onom hanadah ibba takuy naki-en ha-on hidih balen da Cornelius ad Cesarea.¹³ Dimmatong kamih di ya inab-abig Cornelius di numpatib-an nan anghel ke hiyah bale dan kanana kanun hiyay ‘Umitud-ak kah tatagum ad Joppa ta eda ayagan hi Simon Pedro¹⁴ ta ituttudu nay mipanggep hi kihwangan ta am-in kayu takon nadan makiha-ad hituh balem ya mihwang kayu.’¹⁵ Nagibbun kinalin Cornelius hidiye ot muntuttuduwak nadah naamung hidi ya immaliy Espiritun Apu Dios ot dawaton dan umat hi nundawatan taku handih pinghana.¹⁶ Ya ninomnom ku din kinalin Apu takun kananay ‘Hi Juan ya danum di numbonyag na, mu dakayu ya mabonyagan kayuh Espiritun Apu Dios.’¹⁷ Ot deket athidin indat Apu Dios di Espirituna nadah bokon Judyun umat hi nangidatanah Espirituna ke ditakun Judyu handih nangulugan takun Jesu Kristo ya kon dahdiyak an mangiadih pinhod Apu Dios?”

¹⁸ Handih dingngol dah diyen kinalin Pedro ya intikod da uppen mamihul ke hiya ot daydayawon dah Apu Dios. Kanan day “Deket athidi ya pinhod Apu Dios an muntutuyu nadan bokon Judyu hi liwat dat waday aton dan midatan hi biyag an munnananong.”

Hay dinakolan nadan mangulug ad Antioch

¹⁹ Handih natayan Stephen di lappunah nunholholtapan nadan mangulug ke Jesus ad Jerusalem, ta hidiye nan nahiyahiyak da ot mungkiwahit dah kabobboble. Wadaday immed Phoenicia, ad Cyprus ya imme day udum ad Antioch ot ituttudu day mipanggep ke Jesus nadah ibba dan Judyu ya abu.²⁰ Mu wadada nadan udum an mangulug ke Jesus an iCyprus ya iCyrene an immed Antioch ot ituttudu day mipanggep ke Apu Jesus nadah bokon Judyuh di.²¹ Binaddangan Apu Dios didan muntuttudu ot dakol day mangulug ke Apu taku ta hiya moy daydayawon da.

²² Handih dingngol nadan mangulug ad Jerusalem an dakol da moy bokon Judyun mangulug ad Antioch ya intud-ak dah Barnabas hidi.²³ Immeh Barnabas ya maka-an-anla te hiya peman an ongal di baddang Apu Dios nadah tataguh di ot tugunona didan ihamad day pangulug dan Apu taku ya hiya ya abuy un-unudon da.²⁴ Hi Barnabas ya maphod an tagu, nahamad di pangulug nan Apu Jesus ya ongal di

baddang di Espiritun Apu Dios ke hiya. Ot gapu ke hiya ya dimmakol day nid-um an mangulug ke Apu taku.

²⁵ Indani ya immed Tarsus hi Barnabas an ena tibon hi Saul. ²⁶ Dinatnganah Saul hidi ot ikuyug na ot ume dan duwad Antioch. Nakiha-ad dah dih hintoon an nakiamu-amung da nadah mangulug hidi, ot itanuttudu day mipanggep ke Jesu Kristo. Dadiyen mangulug ad Antioch di namangulun nangadanan hi Kristiano.

²⁷ Kediyeen niha-ha-adan dah di ya wadaday immalin profetas an nalpud Jerusalem. ²⁸ Hi Agabus an oha nadah profetas ya timmaddog ot ipaabig nan Espiritun Apu Dios ke hiya an ahi waday nahalman an bitil hi kabobboble tuh luta. Hituwen naabig ya immannung handih nun-apuwan Klaudius. ²⁹ Handih inabig Agabus di mipanggep kediyeen bitil ya ninomnom nadan mangulug hidin umidat hi kumpulan kabaelan dan ibaddang nadah mangulug ad Judea. ³⁰ Inamung dan am-in nadan midat nadah mangipangpanguluh mangulug hidi ot ipaala dan da Barnabas ke Saul.

Hay numpaholholtapan Herod nadah mangulug ke Jesus

12

¹ Hidiyen tiempoy nangipaholholtapan nan patul an hi Herod nadah udum an mangulug ke Jesus. ² Hay ohan inat na ya impaputul nay ulun James an tulang Juan. ³ Handih ginibok nan pohpohdon nadan Judyuh diyen inat na ya ena bo impadpap hi Pedro. Hay naatan tuwe ya handih Piyestan di Tinapay an ugge naha-adan hi yeast. ⁴ Handih impadpap nah Pedro ya impikalabut na ot paguwalya nah himpulut onom an tindalun maopaoppat dan munhihinnannot an mungguwalya. Hay nomnom Herod ya ahina ipabudduh Pedro ta mahumalyah hinanggab di tatagu ta ahina pipate hin magibbuh diyen Piyestan di Nala-uan di Anghel Apu Dios. ⁵ Nikalabut hi Pedro, mu idasadasalan nadan mangulug ta ipaptok Apu Dios.

Hay nangipalah-unan nan anghel ke Pedro nah kalabut

⁶ Kediyeen hilong an hi kabigatana ya ipabudal Herod hi Pedro ta mahumalya ya binangkilingan day taklena ya hukina ot pahuyopon dah numbattanan di duwan guwalya. Wadada boy udum an nungguwalyan nah panton di kalabut. ⁷ Maid maptok ya wada on anghel nan Apu takuh kad-an Pedro ya napat-alan nan kalabut an kawad-ana. Inwagot nah Pedro an kananay "Galgal-am an bumangun." Bimmangun hi Pedro ya nakaan nadan bangkiling na. ⁸ Kanan nan anghel di "Mumbulwati ka

ya mun-apatut ka.” Ot un-unudon Pedro. Ya kanan bon nan anghel di “Alam nan mahdol an bulwatim ya niunud kan ha-on.” ⁹ Niunud hi Pedro nah anghel ot lumah-un da nah kalabut. Mu pangalin Pedro on mun-in-inop. ¹⁰ Lina-uan da nadan namangulu ya nadan nikadwan guwalya ot ahida dumatong nah hoob an gumok di dakig na. Na-ala ya nibughul nan hoob ot bumah-el da nah kalata. Kediye mangmangge da ya kal-inadi ya nama-id nan anghel.

¹¹ Immama-uan Pedro ya kananay “Ya kon makulug an immali nan anghel Apu Dios ot ipaeyak ta mihwangak hanah e ot aton Herod ya nadan Judyu ke ha-on.” ¹² Na-ala ot mangmanggen impayu nah balen da Maria an hi inan Juan an Marcos di ohan ngadana ya wadaday dakol an tatagun naamung an mundasal hidi. ¹³ Kinugkug Pedro nan panto ot ume nan ohan muttatyun da Maria an hi Rodah an e mangibughul. ¹⁴ Inimatunanay kalin Pedro yaden uggena imbughul, mu binumtik ot ya abun maka-an-anla ot ena kalyon an dehdihi Pedro nah panto. ¹⁵ Mu kanan dan hiyay “Langkak mu.” Mu ipapilit nan makulug an dehdihi Pedro ot kanan day “Wadan hidiye nan anghel Apu Dios an mangipaptok ke hiya.”

¹⁶ Yaden dehdihi Pedron taganay kugkug ot eda ibughulan. Tinibo dan makulug an hiyah Pedro ya namodwong da. ¹⁷ Impaop-opya na dida ot kalkalyonay inat nan Ap-apu taku an nangipaen hiya. Kananan diday “Ahiyu kalyon hituwe ke James ya nadah udum an ibba takun mangulug ke Jesus.” Kinalinah diye ot mangeh pangayana.

¹⁸ Nabigat ot ahi inilaon nadan tindalun maid hi Pedro nah kalabut ya maid potok nay aton dan kanan day “Nganne nin di naat ke Pedro?” ¹⁹ Ot ipahamak Herod hi Pedro, mu adida pakahamak. Impahumalya na mo nadan tindalun nungguwalyan hiya ot ahina pipate dida.

Nagibbuh diye ot taynan Herod ad Judea ot umed Cesarea ot hidiy niha-adana.

Hay natayan Herod

²⁰ Indani ya bimmubungot hi Herod nadah tatagud Tyre ya Sidon, ta hidiye nan mahapul an eda makihummangan ke hiyat kal-ina ot ya umul-ulen dida te nah boblen pun-ap-apuwanay kalpuwan di kanon da. Imme da ya wada tun hi Blastus an natag-ey saad na nah pun-ap-apuwan Herod ot hiyay nangibagaan dat ibaganan Herod ta makihummangan dan hiya.

²¹ Kediye algon punhuhummanganan da ya imbulwatin Herod nan bulwatin di patul ot umbun nah ubunana ot kumali nadah tatagu. ²² Kahitutukuk nadan naamung an

tatagun kanan day “Hinaen mungkalkalli ya bokon tagu te dios.” ²³ Pinghanadi ya impundogon nan anghel nan Ap-apu takuh Herod te inabulut nah diyen pundayaw dan hiyan uggena dinayaw hi Apu Dios ot pungkan di bigiy adol na ot mate.

²⁴ Indani ya nihinap di kalin Apu Dios hi kabobboble ot dumakol day mangulug ke Jesus.

²⁵ Ginibbun da Barnabas ke Saul di ngunu dad Jerusalem ot mibangngad dad Antioch an ingkuyug dah Juan an Marcos di ohan ngadana.

Hay napiliyan da Saul ke Barnabas an e muntuttuduh kabobboble

13

¹ Hanadah mangulug ke Jesus ad Antioch ya wada ke diday profetas Apu Dios ya mimittulu an hi Barnabas, hi Simon an ingngadanan dah Neglo, hi Lucio an iCyrene, hi Manaen an inong-ongal handin aman din patul an hi Herod, ya hi Saul. ² Ohan algon naamung dan mundaydayaw ke Apu Dios ya nuntopol dan adi mangan ya kanan nan Espiritun Apu Dios ke diday “Ipainila yu an pinilik da Barnabas ke Saul an e muntuttuduh mipanggep ke Jesus.”

³ Handih nagibbu dan mundaydayaw ke Apu Dios ya inhakmo day takle dah ulun da Saul ke Barnabas ot idasalan da dida ot ahida itud-ak didan e muntuttudu.

Hay nangayan da Saul ke Barnabas ad Cyprus

⁴ Impangulun nan Espiritun Apu Dios da Saul ke Barnabas an e muntuttudud Selusia ot ahida mumbangkan immed Cyprus. ⁵ Impakiaw-awit dah Juan Marcos ta bumaddang ke dida. Dimmatong dad Salamis ad Cyprus ot ilappu dah din muntuttuduh mipanggep hi kalin Apu Dios nadah simbaan di Judyu.

⁶ Hininap dan nuntuttuduh kabobbobled Cyprus ot loktat ya dimmatong dad Papos. Hidiy nanamuwan dan Bal-Jesus an Judyun kabaelasan mangat hi magic. Kananay hiya ya profetas Apu Dios, mu adi makulug. ⁷ Hiya ya gayyum nan gobernador kediyen boble an hi Sergius Palus an nakannomnoman an tagu. Impaayag tuwen gobernador da Saul ke Barnabas te pinhod nan donglon di kalin Apu Dios. ⁸ Mu hi Bal-Jesus, an hi Elimas di ngadana hi kalin di Greek, ya pihulonay ituttudu da te adina pinhod an kulugon nan gobernador di ituttudu da mipanggep ke Apu Dios. ⁹ Mu hi Saul an Pabloy ohan ngadana ya impaduttuk nan Espiritun Apu Dios hiya ot itokkol nan Elimas ¹⁰ an kananay “Imbabale dakah dimonyo! Kahingom am-in

di maphod ya humahhaul ka. Takon nan maphod an mipanggep ke Apu Dios ya pumbalinom hi gaga-iho! ¹¹ Ad uwani ya kastiguwon dakan Apu Dios ta makulap ka ni-an.” Pinghanadi ya adi pakatiboh Elimas ot umayaayag hi mamdon ke hiya. ¹² Handih tinibon nan gobernador hidiyen naat ya nangulug mon Jesus te nakammodwong hi intuttudu da.

Hay nuntuttuduwan Pablo ad Antioch ad Pisidia

¹³ Numbangka da Pablo ya nadan ibbada ot taynan dad Papos ot ume dad Pelga an bobled Pampilya. Hidiy nanayanan Juan Marcos ke dida ot mibangngad ad Jerusalem. ¹⁴ Timmayan bo da Pablo ad Pelga ot ume dad Antioch ad Pisidia. Nadatngan di Sabadun Tungo ot ume da nah simbaan di Judyu ot makibkib-un da nadah naamung hidi. ¹⁵ Nagibbun nabidbid nan Tugun Moses ya nan intudok handidan profetas ya kanan nadan ap-apu nah simbaan ke da Pabloy “Iibba, deket waday itugun yu hantudah naamung ya maphod di kalyon yu.”

¹⁶ Timmaddog hi Pablo ot paop-opyaona nadan tatagu ot kananay “Dakayun iibbak an Judyu an holag Israel ya dakayun bokon Judyu an manaydayaw ke Apu Dios, donglon yu tun pinhod kun kalyon ke dakayu. ¹⁷ Hi Apu Dios an daydayawon takun Judyu ya pinili na handidan aammod taku an tataguna ot handih wada dad Egypt ya impadokol na dida. Nala-uy kaatnan toon ya impangulu na dida ot taynan dad Egypt gapuh ongal an kabaelana. ¹⁸ Ot uggena inwalong dida, mu impaptok na dida handih wadada nah adi maboblayan hi nap-at an toon. ¹⁹ Impaapput nan diday pitun nunhihinnatkon an bobled Kanaan ot idat na dadiyen boble ke didat pumboblayan da. Datuwey na-na-at hi umeh opat di gatut ta naliman toon.

²⁰ Nagibbuh diye ot piliyon Apu Dios di nahanhanot an apapun nangipaptok nadah tatagu inggana handih tiempon Samuel an ohan profetas. ²¹ Indani ya numbaga nadan tataguh patul da ot piliyon Apu Dios hi Saul an imbabalen Kish an holag Benjamin ot hiyay impumpatul dah nap-at an toon. ²² Mu indani ya kinaan Apu Dios hi Saul ot ihannot nah David an imbabalen Jesse. Hituwey kinalin Apu Dios mipanggep ke David ‘Hi David di pinilik te paka-un-unudonan am-in di pinhod ku.’ ²³ Kinalin Apu Dios an hay ohan holag David di mangihwang ke ditakun Judyu. Immannung hituwe handih nangipaaliyanan Jesu Kristo. ²⁴ Ugge ni-an inlappun Jesus an muntuttudu ya wada tun hi Juan an nangituttudun ditakun Judyu an mahapul an muntutuyu takuh liwat taku ya mumpabonyag taku.

25 Handih mungkgibbuy impangunun Apu Dios ke Juan ya kanan Juan hanadah tataguy 'Wadan pangali yuy ha-on nan hadhad-on yun umalin mangihwang ke dakayu. Mu bokon ha-on te wada nan umalin natagtag-e mu ha-on an takon di mangubad hi gakod di apatut na ya nakababbaak an mangat kediye.' "

26 Intuluy Pablo an kananay "Dakayun iibbak an holag Abraham ya dakayun bokon Judyu an mundayaw ke Apu Dios, ditakun am-in di nangipainilaan Apu Dios nah kinalina mipanggep hi kihwangan hi liwat. 27 Hanadan tatagud Jerusalem ya takon nadan ap-apuda ya uggeda inila an hidiyen hi Jesus di tinuddun Apu Dios an mangihwang hi tagu ya adida maawatan nan intudok handidan profetas takon di banidbidon da nah simbaan hi kasabasabadu. Kinali mipipate dah Jesus ot umannung nan binanidbid da. 28 Takon di maid di bahul na ya imbaga dan Pilatu ta pipate na. 29 Handih inat dan am-in nan nitudok mipanggep hi katayana ya lingka day adol na nah krus an nipatakana ot eda ilubuk. 30 Mu minahuwan Apu Dios 31 ot mumpatibo nadah tatagun naki-eki-en hiya handih nangayan dad Jerusalem hi nalpuwan dad Galilee. Ad uwani ya dida moy mangitanuttuduh katagutagud Israel hi mipanggep ke Jesus. 32-33 Kinali dehtu kamid uwani ta ipainila min dakayuh tuwen maphod an kalin Apu Dios. Hituwe din kalin Apu Dios handidah aammod taku an deyan impaannung nad uwani ke ditakun holag da te minahuwanah Jesus hi natayana. Waday nitudok hi kalin Apu Dios nah Psalms an kananay 'Imbabale dakan ha-on. Ipainilak mod uwani an ha-oy hi Amam.'*

34 Ya kalinay mipanggep hi punmahuwana ke hiya ta adi mo mate. Kananay 'Atok damdaman he-an am-in handin kinalik ke David an atok.' 35 Hay bo nitudok nah Psalms ya kananay 'He-a ya adim iabulut an mabuluk di adol kun muttatyum.'†

36 Ketuwen kinalina ya bokon hi David di pinhod nan kalyon. Hi ke David ya ginibbu nan am-in nan pinhod Apu Dios an atona ot mate ot ilubuk da nah gungat di aammod na ot mabuluk di adol na. 37 Hay pinhod tuwen kalyon ya hi Jesus te minahuwan Apu Dios ot ugge nabuluk di adol na. 38-39 Kinali dakayun kaibaiba, pinhod min inilaon yun hay natayan ya namahuwan Jesus di gapunan pakawanan Apu Dios hi liwat taku, bokon hay pangun-unudan hi Tugun

* 13:32-33 13:32-33 Tibon yuy Psalm 2:7, Hebrews 1:5 ya 5:5. † 13:35 13:35 Psalm 16:10

Moses. ⁴⁰ Ya halipat-an yu ta adi maat ke dakayu tun impaabig Apu Dios handidah profetas an kanan day

⁴¹ 'Dakayun mamihul hi kalin Apu Dios ya ahi kayu mamodwong nah atok, mu adi kayu metlaing mangulug takon di mipainilan dakayuy kibalinana, ta hidiye nan mihi-an kayun ha-on.' "

⁴² Kinalin Pabloh tuwe ot lumah-un dan Barnabas nah simbaan. Ya kanan nadan tataguy pinhod dan ahida bo mibangngad an muntuttudun dida hi oha bon Sabadu.

⁴³ Nabukal nadan tatagu, mu wadaday dakol an niunud ke Pablo ya hi Barnabas an Judyu ya bokon Judyun mangununud hi pangi-en di Judyu. Ot tugunon Pablo didat itultuluy dan mangidinol hi ulen Apu Dios.

⁴⁴ Nadatngan di Sabadu ya naamung bon am-in nadan tataguh din mundongol hi kalin Apu Dios. ⁴⁵ Handih tinibon nadan Judyun adi mangulug an dakkodakkol day naamung ya uma-amo da ot pumpihul dah Pablo ya kahingon day ituttudu na. ⁴⁶ Mu tagan ot ya abun da Pablo ke Barnabas di tuttu. Kanan day "Hay kakulugana ya dakayun iibba min Judyuy mahapul an mamangulun pangipainilaan mih kalin Apu Dios, mu gapu te kahing kayu ya adiyu pinhod an waday biyag yun maid di poppog na ya ume kami mo nadah bokon Judyu ta diday emi pangipainilaan. ⁴⁷ Te hay tugun Apu Dios ya kananay

'Pinili dakayun kay dilag an e mangipainila nadah bokon Judyu mipanggep nah biyag an maid di poppog na ta mainilah kabobboble tuh luta.' "

⁴⁸ Handih dingngol nadan bokon Judyuh tuwe ya mun-am-amlong da ya daydayawon dah Apu Dios te kinulug day kalina. Am-in nadan napilin manawat hi biyag an maid di poppog na ya nangulug da.

⁴⁹ Ot mundingngol hituwen kalin Apu Dios am-in hi kabobbobleh di.

⁵⁰ Mu nadan Judyun adi mangulug ya tinanuttuduwan da nadan ap-apuh di ya nadan kakadangyan an binabain bokon Judyu an makangngun-unud ke Apu Dios ta pun-holholtapon da da Pablo ke Barnabas ta ahida pakaanon dida nah boble. ⁵¹ Numpukpuk da Pablo ke Barnabas di hupuk hi apatut da ot ahida taynan nan boble ta patibo dan naliwat nadan tataguh di ot ahida umed Ikonium. ⁵² Mu nadan mangulug an nataynan hidid Antioch ya mun-am-amlong da te inila da moh Jesu Kristo ya ongal di baddang di Espiritun Apu Dios ke dida.

Hay nangayan da Pablo ad Ikonium

14

¹ Athidi boy naat ad Ikonium an imme da Pablo ke Barnabas nah simbaan di Judyu ot eda muntuttudu ya dakol day nangulug hi Judyu ya bokon Judyu te maphod di panuttudu da. ² Mu nadan adi mangulug an Judyu ya tinuttudduwan da nadan bokon Judyu ta hingitan da nadan mangulug ke Jesus. ³ Mu takon di athidi ya nabayag di niha-adan da Pablo ke Barnabas hidin adida tumakut an muntuttuduh mipanggep ke Apu taku ya nan ulena. Indatan Apu Dios didah kabaelan dan mangat hi milagro ya nan udum an umipamodwong ta panginilaan nadan tatagun makulug hidiyen ituttudu da. ⁴ Indani ya nagodwa day tatagud Ikonium. Hay udum ya kinulug day ituttudun nadan apostoles, mu nadan udum ya kinulug day kalkalyon nadan Judyu ke dida.

⁵ Kinali nadan udum an Judyu ya bokon Judyu ya nadan ap-apuda ya nun-uunnud di ninomnom dan dopapon dah Pablo ya hi Barnabas ta eda tugmilan dida. ⁶⁻⁷ Mu ininnilan da Pablo ke Barnabas hidiyen ninomnom dan aton ke dida ot bumtik da. Imme dad Listera ya ad Derbe an bobleh did Layconia ya nadah udum an bobleh nunlinikkod hidi ot itulug dan muntuttuduh mipanggep ke Jesus.

Hay niha-adan da Pablo ad Listera ya ad Derbe

⁸ Hidid Listera ya wada on tagun ug-ugge dimmallan te nadahuy handih nitungowana. ⁹ Handih muntuttuduh Pablo ya dehdiin um-umbun an mundongdongngol. In-ang-ang Pablo ke hiya ya inila nan waday pangulug nan paphodon Apu Dios ¹⁰ ot oltonan kalyon ke hiyay "Tumaddog ka." Pinghanadi ya timmaddog ot dumalan. ¹¹ Tinibon nadan naamung hidiyen inat Pablo ya kahitutukuk dah kali dan iLayconia an kanan day "Datuwen immalih tu ya dios an numbalin dah tagu." Da Pablo ke Barnabas ya adida maawatan di pun-itkuk nadan tatagu. ¹² Kanan nadan tataguy hi Barnabas ya hiyah Zeus an ohan dios da ya hi Pablo ke ya hiyah Hermes te hiyay kumalikali. ¹³ Hay balen nan dios an hi Zeus ya wadah pingngit diyen boble ot nan padih di ya nun-ie nay baka ya nadan udum an mahapul nah hoob diyen boble ta eda iappitan da Pablo ke Barnabas.

¹⁴ Mu handih ininnilan da Pablo ke Barnabas hidiyen eda aton ya numbik-i day bulwati dah pangipatibo dan adida pinhod hidiye ot galgal-an dan ume nah naamungan nadan tatagu ot pun-itkuk dan kanan day ¹⁵ "Dakayun tatagu, nganneh tuwen aton yu? Dakami ya tagu kami damdaman umat ke dakayu. Immali kamin muntuttuduh mipanggep ke Jesus ta iwalong yuy umat kenaen eyu ot aton an maid

di hilbina ta nan Dios an wadat nangamung di dayawon yu. Hiyay nunlutu tuh luta, kabunyan ya baybay ya am-in nadan wadah di. ¹⁶ Handih done ya uggena in-adi nadan bokon Judyu an mangat hi pinhod dan aton, ¹⁷ mu takon di athidi ya indat nay pangimatunan dan waday makulug an Dios. Hay pangimatunan ya nadan indat nan kiphodan di tatagu. Waday udan, waday aniyon hi katootoon ta waday kanon ta umamlong day tatagu.” ¹⁸ Takon di athidiy kinalin da Pablo ya numpaligat dan nangipatikod nadah tatagun mun-appit ke dida, mu kay ahan ya uggeda.

¹⁹ Indani ya wadaday immalin Judyun nalpud Antioch ya ad Ikonium ot tuttuduwan da nadan tatagut hingitan dah Pablo ot tugmilan da. Kanan da pe on nate ot iguyud da nah e-elena. ²⁰ Mu handih naamung nadan mangulug ya bimmangun ot mibangngad da nah boble. Nabigat kediye ot ume da Pablo ke Barnabas ad Derbe.

Hay numbangngadan da Pablo ke Barnabas ad Antioch

²¹ Nuntuttudu dad Derbe hi mipanggep ke Jesus ot dakol day mangulug. Ot mibangngad dad Listera, ad Ikonium ya ad Antioch hidid Pisidia. ²² Tinuttuduwan da nadan mangulug ta mihamad di pangulug da. Ya tinugun da didat punnanongon day pangulug dan Apu Dios. Kanan day “Kapyana tuwalin pala-uwon takuy dakol hi ligat ta ahi taku migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios.” ²³ Ya am-in hanadah simbaan an nuntuttuduwan da ya pinilin da Pablo ke Barnabas di mangipangpangulu nadah mangulug. Nuntopol dan uggeda nangan ot idasalan da didat hi Jesu Kristoy pangidinolan dat nangamung an bumaddang ke dida.

²⁴ Nagibbun hininap day Pisidia ot ahida ume nah probinsian di Pampilya. ²⁵ Nuntuttudu dah mipanggep ke Jesus hidi ad Pelga ot ahida dumayyu ad Attalia. ²⁶ Numbangka da ot mibangngad dad Antioch hidid Syria te ginibbu da nan ngunun indat Apu Dios ke dida. Hidiy nangidasalan nadan ibba dan mangulug ta ipaptok Apu Dios dida handih nangilappuwan da ketuwen ngunu.

²⁷ Handih dimmatong da Pablo ke Barnabas ad Antioch ya inamung dan am-in nadan mangulug ot kalkalyon dan am-in di namanaddangan Apu Dios ke dida ya hay nangipainilaana nadah bokon Judyu an mihwang da hin mangulug dan Jesus. ²⁸ Nabayag an nakiha-ha-ad da Pablon Barnabas nadah mangulug hidi.

Hay naamungan nadan mangulug ke Jesus ad Jerusalem

15

¹ Indani ya wadaday Judyun nalpud Judea an immalid Antioch ot ituttudu da nadah bokon Judyun mangulug hidi an mahapul kanun mumpakugit dat ihwang Apu Dios dida, te hidiye kanuy kanan Moses nah Tuguna. ² Hituwey hinumlun hi nakihannuwan da Pablo ke Barnabas ke dida. Ot ihuhummangan dan ume da Pablo ke Barnabas ya nadan udum an mangulug ad Jerusalem ta eda ihuhummangan hanadah apostoles ya nadah mangipangpanguluh mangulug hidiy mipanggep kediyen punhahannuwan da.

³ Handih imme dad Jerusalem ya indalan dad Phoenicia ya ad Samaria ot kalkalyon da nadah mangulug hidiy nangulugan nadan bokon Judyu ke Apu Dios ya immanla dan am-in an nangngol kediyen. ⁴ Handih dimmatong dad Jerusalem ya naapnga nadan mangulug hidi ke dida, takon nadan apostoles ya nadan mangipangpangulu nadah mangulug. Inab-abig da Pabloy namanaddangan Apu Dios ke didah eda nuntuttuduwan hanadah bokon Judyu.

⁵ Mu wada nadan Pharisee an mangulug mon Jesus an timmaddog ot kanan day “Mahapul an nadan bokon Judyu ya mumpakugit da ya un-unudon day Tugun Moses.”

⁶ Naamung nadan apostoles ya nadan mangipangpanguluh mangulug ot ihuhummangan day mipanggep kediyen. ⁷ Himmanuhummangan da ot madandani ya timmaddog hi Pedro ot kananay “Iiba dida, inila yu an handi ya ha-oy di pinilin Apu Dios ke ditakun e mangituttuduh mipanggep ke Jesus nadah bokon Judyu ta mangulug da. ⁸ Ya hi Apu Dios an nanginilah wadah nomnom di tagu ya impatibonay nangabulutana nadah bokon Judyu hi nangidatanah Espiritunan dida umat hi nangidatanan ditaku. ⁹ Maid di nangituppugan Apu Dios hi pamhod na, te takon nadan bokon Judyu ya paphodonay punnomnom da hin mangulug dan hiya. ¹⁰ Kinali tipet eyu ipapilit an un-unudon nadan bokon Judyuy Tugun Moses yaden inila yun takon nadan aammod taku ya takon di ditaku ya adi taku kabaelan an un-unudon hidiyen Tugun. Kon eyu pabungoton hi Apu Dios? ¹¹ Hay kakulugana ya ditakun mangulug an Judyu ya kulugon takun mihwang taku gapuh ulen Apu Jesus ya athidi bo damdama nadah bokon Judyu.”

¹² Hidiyey kinalin Pedro ot umop-opya nadan naamung ot mundongdongngol dah ab-abig da Barnabas ke Pablo mipanggep hi namanaddangan Apu Dios ke didan nangat hi dakol an milagro ya nadan pangimatunan hi ongal an kabaelana handih nangayaayan dah boblen nadan bokon Judyu. ¹³ Indani ya kimmali damdamah James an kananay

“Kaibaiba, donglon yu tun kalyok ke dakayu. ¹⁴ Kinalin Simon Pedro ke ditakuy pinghanah nangipatib-an Apu Dios hi ulena nadah bokon Judyu hi namiliyanah udum ke didan mumbalin hi taguna. ¹⁵ Niunnud hituwe nah kalin Apu Dios an intudok handidan profetas an kananay

¹⁶ ‘Homkok nadan holag David ta ahiyak bo dayawon ke dida, umat handih matagu ni-an hi David. ¹⁷ Takon nadan bokon Judyu an pinilik an tataguk ya ahiyak inilaon ke dida. ¹⁸ Hituwey kinalin nan Ap-apu takun impainila na handih done.’ ”

¹⁹ Kanan bon James di “Nomnomnomok ya deket ipapilit taku nan Tugun Moses ya paligaton taku nadan mangulug ke Apu Dios an bokon Judyu. ²⁰ Hay ot aton taku ya muntudok takun didat tugunon taku didan adida makikan hi dotag an nibaki, hay dala, hay dotag di aggayam an nabitkol ya adida ihuyop di bokon da inayan. ²¹ Te datuwen ad-adiyon takun Judyu ya wada nah Tugun Moses an mabanidbid nah Sabadu nadah simbaan di Judyu nipalpu handih done.”

Hay nuntudokan da nadah bokon Judyu an mangulug ke Jesus

²² Hanadan apostoles ya nadan mangipangpanguluh mangulug ya nadan udum an mangulug ya inabulut dah diyen kinalin James ot piliyon day duwa ke dadiyen mangipangpanguluh maki-en da Pablo ke Barnabas ad Antioch. Datuwen duwa ya da Judas an Barsabas di ohan ngadana ya hi Silas. ²³ Impipae dan didah tuwen tudok: Kanan day “Dakamin ibba yuh tu an apostoles takon nadan mangipangpanguluh mangulug ke Jesus ya maphod kami ya hana ot ta athidi bon dakayun bokon Judyu an wadah nad Antioch, ad Syria ya ad Cilicia. ²⁴ Dingngol min wadaday nalpuh tun immalih nan mamulubulun ke dakayu gapu nah hinnatkon an ituttudu da. Bokon dakamiy nalpuwan naen ituttudu da. ²⁵ Kinali naamung kamih tut punhuhummanganan miy mipanggep ketuwe ot tuduwon miy mangiali tuh tudok hinan maki-ali dan Pablo ya hi Barnabas. ²⁶ Datuwen ibba takun da Pablo ke Barnabas ya maphod da. Nahalman an ikate day eda pangituttuduwan hi mipanggep ke Apu takun hi Jesu Kristo. ²⁷ Itud-ak mi da Judas ke Silas ta ituttudu dan dakayuy mipanggep tuh intudok mi. ²⁸ Hay ninomnom mi ya maphod di adimi udman tun tugun min dakayu hi eyu punligatan. Hituwey impanomnom di Espiritun Apu Dios ke dakami. ²⁹ Hay pinhod min un-unudon yu ya abu ya adiyu kanon di dotag an nibaki, hay dala, dotag di aggayam an nabitkol ya adiyu

ihuyop di bokon yu inayan. Un-unudon yu ke datuwe ya maphod. Datuwe ya abuy pinhod min kalyon ke dakayu.”

³⁰ Imme da Pablo, hi Barnabas, hi Judas ya hi Silas ad Antioch. Ot amungon dan am-in nadan mangulug ke Jesus ot idat dan dida nan tudok. ³¹ Handih binidbid da ya imma-amlong da te maphod hidiyen intugun da. ³² Da Judas ke Silas ya kabaelan da damdaman muntuttudu ya dakol di intuttudu dah mangipahamad hi pangulug nadan mangulug hidi. ³³ Niha-ad dah di hi kaatnan algo ot handih nadatngan di panayanan dan dida ya kanan nadan mangulug di “Hi Apu Dios di mangipaptok ke dakayu hi kibangngadan yud Jerusalem.” ³⁴ Mu hi Silas ya ninomnom nan adi mibangngad ot mihaad hidi. ³⁵ Ya athidi bon da Pablo ya hi Barnabas an niha-ad da ni-an ad Antioch ot baddangan da nadan mangulug hidin muntuttuduh mipanggep ke Apu takun hi Jesu Kristo.

Hay nunhi-anan da Pablo ke Barnabas

³⁶ Indani ya kanan Pablo ke Barnabas di “Eta tibon am-in nadan mangulug nadah boblen eta nuntanuttuduwan mipanggep hi kalin nan Ap-apu taku ta inilaon ta hin ingganad uwani ya mangulug dan Apu Dios.” ³⁷ Inabulut Barnabas, mu pinhod nan ikuyug dah Juan Marcos, ³⁸ mu hi Pablo ya adina pinhod te ugge intuluy Juan Marcos an bimmaddang ke dida inggana nagibbuy ngunu da, mu nala ot tayanana dida handih wada dad Pampilya. ³⁹ Abunah diye ya nunhannu da ot hidiyey hinumlun hi nunhi-anan da. Hi ke Barnabas ya ingkuyug nah Juan Marcos ot mumbangka dan immed Cyprus. ⁴⁰ Ya hi ke damdama Pablo ya pinili nah Silas an pun-ibbana. Naamung nadan mangulug hidi ot mundasal dat baddangan Apu Dios da Pablo ke Silas ot ahida ume. ⁴¹ Indalan dad Syria ya ad Cilicia ot tuttuduwan da nadan mangulug hidi ta mihamad di pangulug da.

Hay nikuyugan Timothy ke da Pablo ke Silas

16

¹ Imme da Pablo ke Silas ad Derbe ya ad Listera ya waday dinatngan dah din mangulug ke Jesus an nungngadan hi Timothy. Hi inana ya Judyu an mangulug damdama, mu hi amana ya Greek. ² Hi Timothy ya tobalon nadan ibba nan mangulug hidid Listera ya ad Ikonium te maphod di pangi-ena. ³ Pinhod Pablon ikuyug ot pakugit na te inilan nadan Judyun ugge nakugit te bokon Judyuh amana. ⁴ Am-in nadah nangayan dan boble ya intuttudu da

nadah mangulug di mipanggep hi mahapul an un-unudon da an hidiye nan inhumangan nadan apostoles ya nadan mangipangpanguluh mangulug ad Jerusalem. ⁵ Ya mungkihamad di pangulug nadan mangulug ya kabigabigat on mungkad-uman da.

Hay inin-inop Pablo ad Troas

⁶ Imme da Pablo nadah kabobbobled Paligya ya ad Galatia an e muntuttudu, mu uggeda immed Asia te iadin nan Espiritun Apu Dios. ⁷ Dimmatong da nah poppog di Misia ya pinhod da ot an umed Bitinia, mu ugge bo in-abulut di Espiritun Apu Dios. ⁸ Ot la-uan dad Misia ot mumpae dad Troas. ⁹ Nahilong kediye ya nun-in-inop hi Pablon tinibo na on lalakin iMacedonia an timmaddog ya pihpihmok an kananan Pabloy "Umali kayu anhan hitud Macedonia ta baddangan dakami." ¹⁰ Gapu kediye inin-inop na ya nundadaan kami ot ume kamid Macedonia te hidiyey nanginilaan min pinhod Apu Dios an ekami muntuttuduh mipanggep ke Jesu Kristoh di.

Hay nangabulutan Lydia an hi Jesus di Apu na

¹¹ Tinaynan mid Troas ot mumbapor kamin immed Samotesia. Nabigat ot ume kamid Neapolis. ¹² Ot ahi kami umed Philippi an ongal an bobled Macedonia ot miha-ad kamih di hi kaatnan algo. Hidiyen boble ya sinakup di Roma.

¹³ Nadatngan di Sabadu ot ume kami nah bah-el di boble nah pingngit di wangwang te kanan mi on hidiy oggan kaamungan nadan Judyu an mundayaw ke Apu Dios. Mu kediye ya abuna day binabain naamung hidi ot ituttudu min diday mipanggep ke Jesus. ¹⁴ Wadah di on ohan babain nungngadan hi Lydia an iTiatira an munggatang hi nakangnginan luput. Bokon Judyu, mu midmid-um hanadah Judyu an mundayaw ke Apu Dios. Hiya ya pinat-alan nan Ap-apu takuy nomnom na ot mangulug hi intuttudun Pablo mipanggep ke Jesus. ¹⁵ Indani ya numpabonyag hi Lydia ya am-in nadan wadah balena. Kanan Lydia ke dakamiy "Deket ibilangak an mangulug ke Jesus ya maki-e kayuh balemi ta hidiy kiha-adan taku." Namahig di pangayag nan dakami ot maki-e kami mo.

Hay nibaludan da Pablo ke Silas ad Philippi

¹⁶ Waday ohan algon mange kami nah pundayawan ke Apu Dios ya dinamu dakami nah ohan babain muttatyun waday nihkop ke hiya. Hiya ya mabalin an kalyonay maat hi tataguh udum hi algo ya matangdanan kediye at-attona ta dakol di pihhuh inamung nadan kon muttatyun

hiya. ¹⁷ Niunud ke dakamin da Pablo an pun-itkuk nay "Datuwen tatagu ya intud-ak Apu Dios an Katagtag-ayan, ta eda ituttuduy mipanggep hi kihwangan yu." ¹⁸ Athidiy at-tonah kabigabigat ta loktat ya immingleh Pablo ot iliguna nah babai ot kananay "He-an nihkop ke hiya, gapuh ongal an kabaelan Jesu Kristo, makaan ka!" Pinghanadi ya nakaan hidiyen nihkop ke hiya.

¹⁹ Handih ininnilan nadan kon muttatyun diyen babai an maid moy pangalaan dah pihhu ya bimmoh-ol da. Ot dopapon da da Pablo ke Silas ot ieda didah kad-an nadan ap-apuh di an iRoma. ²⁰ Ot kanan day "Datuwen Judyu ya diday mangipangpanguluh gulu tuh boble taku ²¹ te ituttudu day hinnatkon an pangi-e ya adinadaman etaku abuluton weno un-unudon te nibilang takun tagun di Roma." ²² Ya am-in nadan tatagun naamung hidi ya kanan day "Hiya peman." Ot ipakaan mon nadan ap-apuy bulwatin da Pablo ke Silas ot ipahuplit da dida. ²³ Nagibbun hinanuplit da dida ot ieda dida nah kalabut. Ya kinali da nah ap-apun diyen kalabut an pakagguwalyaan da dida. ²⁴ Ot ikalabut nan ap-apun di baludan da Pablo ke Silas nah nakaiggawwan kuwartu ot inipit nay huki dah madam-ot an kaiw.

²⁵ Gawan di hilang ot mundasal da Pablo ke Silas ya mungkankanta dah pundayaw dan Apu Dios ya makidkidngol nadan udum an nikalabut. ²⁶ Kal-inadi ya waday nal-ot an kolyog ya mundiwol nan kalabut ot na-ala ya nibughul nadan panto. Ya am-in nadan nikalabut ya nakaan nadan nihipit hi hukida ya bangkiling da. ²⁷ Bimmangun nan ap-apun di guwalyan nan kalabut ya tinibo nan nibughul am-in di panton nan kalabut. Hinuknut nay otak na an e ot mumpate te pangalina on binumtik am-in nadan nikalabut. ²⁸ Mu tinibon Pablo ot tumkuk an kananay "Adika mumpate te dehtu kamin am-in."

²⁹ Numpaalah dilag hidiyen ap-apu ot humgop hi kad-an nadan nikalabut an munggayayonggong hi takut na ot mundukkun hi hinangngab da Pablo ke Silas. ³⁰ Indani ot palah-unona dida ya kananan diday "Nganney atok ta inihwangak?" ³¹ Kanan day "Kulugom hi Apu Jesu Kristo ta mihwang ka, nan pamilyam ya nadan makiha-ad ke dakayu." ³² Ot ituttudun da Pablo ke hiya ya nadan mihaad hi bale nay mipanggep ke Apu Jesus. ³³ Kediye hilang ya inulahan nan ap-apun di guwalyah kalabut nadan liput da Pablo ke Silas hi nanuplitan dan dida. Nagibbuh diye ot mumpabonyag dan am-in an hin-am-a takon nadan makiha-ad hi balena. ³⁴ Ot paghoona didah balena ot panganona

dida ya mun-am-amlong dan am-in te mangulug da mon Apu Dios.

³⁵ Nabigat kediye ya immitud-ak nadan ap-apun iRoma hi tindalu hi kad-an nan ap-apun di guwalya ot kanan dan hiyay "Ipaem kanu da Pablo ke Silas." ³⁶ Ot kanan diyen ap-apun di guwalya ke Pabloy "Ipaedakayu kanu an kalyon nadan ap-apu mi, kinali damana mon ume kayu." ³⁷ Mu kanan Pablo nadah tindaluy "Adi mabalin an na-ala on imme kami. Te tipet eda kami impahuplit hi hinangngab di dakol an tatagu ot ikalabut dakami yaden ugge kami nahumalyat panginilaan hin makulug an numbahul kami? Dakami ya man-ut Judyu kami, mu tagu dakami bon di Roma. Kinali inila min nihallah diyen inat da. Mahapul an umali nadan ap-apat diday mangipaen dakami ta kitibanan nihallay inat da."

³⁸ Indatdatong nadan tindaluh tuwen kinalin da Pablo ya timmakut nadan ap-apuh nanginilaan dan tagun di Roma da Pablo ke Silas. ³⁹ Immali nadan ap-apu ot mumpakawan dan da Pablo ke Silas nah inat da ot ahida ipae didan kanan day "Habalinay tayanan yuh tuwen boble." ⁴⁰ Handih nalpu dah kalabut ya impayu dah balen da Lydia ot mundadammu dah di nadah udum an mangulug ke Jesus. Tinugun da didan punnanongon day pangulug da ot ahida tayanan hidiyen boble.

Hay nangayan da Pablo ad Tesalonika

17

¹ Indalan da Pablo ke Silas ad Ampipolis ya ad Apolonia hi nangayan dad Tesalonika an waday simbaan di Judyuh di. ² Deket Sabadu on immeh Pablo nah simbaan ta e mundayaw te hidiye tuwalyi oggana aton ya nuntuttuduh tulun Sabadu hi mipanggep hi impitudok Apu Dios. ³ Intuttudun Pablo nadah tataguy kibalinan nan nitudok an kalin Apu Dios mipanggep ke Kriston tinuddun Apu Dios an mahapul an munholholtap ta ahi mate, mu mamahuwan. Kanan Pabloy "Tun hi Jesus an ipainilak ke dakayu ya hiyah Kristo." ⁴ Wadaday udum an nangulug kediye ot umunud dan da Pablo ke Silas. Takon nadan dakol an Greek an mundayaw ke Apu Dios ya nadan kakadangyan an binabai ya nid-um da.

⁵ Mu namahig di amon nadan Judyu ot eda umayag nadah tatagun ad-adiy pangi-eda ta eda gumulu kediyen boble. Linikkub day balen Jason an kiha-adan da Pablo ke Silas ta dopapon da ot dida, ⁶ mu adida pakahamak ke dida. Na-ala mo ot imal-i dan da Jason ya nadan udum an

mangulug ke Jesus an nunlupduk da dida ot ieda didah kadan nadan ap-apun diyen boblen pun-itkuk day “Hanadan iibban datuwen tatagu ya diday dumadag hi nomnom di tataguh kabobboblen nangayaayan da. Ya ad uwani ya dehtu dah tuh boble taku ⁷ ya teyah Jason an nun-iyana didah balena. Am-in da ya kahingon day olden di ap-apu taku te hay kanan da ya wada kanuy ohan ap-apun nakattag-e an nungngadan hi Jesus.” ⁸ Dingngol nadan ap-apu ya nadan tataguh diyen eda kinali ya mabulun da. ⁹ Minoltan nadan ap-apu da Jason ya nadan ibbana ot ahida ipae dida.

Hay nangayan da Pablo ad Berea

¹⁰ Namahig di kagun nadan mangulug hidi ke da Pablo ke Silas ot mahilong ot ipae da didad Berea. Dimmatong da ot ipayu dan imme nah simbaan di Judyu. ¹¹ Hanadan Judyuh di ya mapmaphod di nomnom da mu nadan wadad Tesalonika te pinpinhod dan mundongol hi ituttudun da Pablo. Kabigabigat on bidbidon da nan nitudok an kalin Apu Dios ta inilaon da hin makulug nan ituttudun da Pablo. ¹² Dakol ke diday nangulug hidi, takon nadan udum an binabain Greek an kakadangyan ya nadan udum an linalakin Greek.

¹³ Mu handih dingngol bon nadan Judyu ad Tesalonika an dehdi bo da Pablo ad Berea an muntuttudu dah kalin Apu Dios ya inunud da didah di ot ihapitan da bo nadan tatagu ta mid-um dan didat guluwon dah diyen boble. ¹⁴ Ot galgalan nadan mangulug hidin impabtik hi Pablo nah pingngit di baybay. Mu da Silas ke Timothy ya nunnanong dad Berea. ¹⁵ Hanadan nun-ibban Pablo ya naki-e dan hiya ingganad Athens ot ahida mibangngad. Impaad Pablo ke didan kalyon dan da Silas ke Timothy an galgal-an dan miunud ad Athens.

Hay nuntuttuduwan Pablo ad Athens

¹⁶ Kediye dehdih Pablod Athens hadhad-ona da Silas ke Timothy ya ad-adiy punnomnom na te tinibonan dakol di tinattaggu an daydayawon nadan tataguh di. ¹⁷ Kabigabigat on immeh Pablo nah simbaan hidit tutuduwana nadan Judyu ya nadan bokon Judyun nakiamung ke didan mundayaw ke Apu Dios. Ya nakihumhummangan hanadah tatagun dammuwonah malkadu ta tutuduwana dida. ¹⁸ Wadadah di damdama nadan muntuttuduh pangien di Epikulus ya Stoic an makihumhummangan ke Pablo. Hay udum ke dida ya kanan day “Nganey kanalyon tun tagun logmonay kalikali?” Ya kanan bon di udum di “Kal-ina ket dios di udum an boble tun kalkalyona?”

Athidiy pangali da te hay ituttudun Pablo ya mipanggep ke Jesus ya hay namahuwana. ¹⁹ Ingkuyug dah Pablo ot ieda nadah Areopagus an konsehal ot kanan dan hiyay “Pinhod min inilaon di mipanggep kenaen balun ituttudum. ²⁰ Hinnatkon an abu danaen kalkalyom ya pinhod min inilaon di kibalinan da.” ²¹ In-athidi da te am-in nadan tataguh did Athens, takon nadan udum an nakibobleh di ya hituwey oggan da aton an eda mundongdongngol ya makihumhumangan mipanggep hi balun makalkali.

²² Timmaddog hi Pablo ot kanana nadah tatagun naa-mung hidiy “Dakayun tatagud Athens, tibtibbok ya namahig di pundayaw yun am-in hanadah dios yu. ²³ Tinibok nah ek nundanallanan nadan daydayawon yu ya waday nitudok nah pun-appitan yu hi ‘Hituy pun-appitan nah ohan dios an ugge nainila.’ Hituwen dios an daydayawon yu, takon di uggeyu inila ya hiyay pinhod kun ipainilan dakayu.

²⁴ Hidiye nan Dios an nunlutuh luta ya am-in di wadah tu. Hiya boy ap-apun am-in di wada tuh luta ya hi langit an adi mihaad hi kinapyan di tagu. ²⁵ Adina mahapul di nganneh diyen aton weno idat di tagu te hiyay nalpuwan di biyag, yahya ya am-in nadan mahapul di tagu. ²⁶ Hiyay nunlutu dih namangulun tagun nalpuwan am-in di nunhihinnatkon an tatagu tuh luta. Hiyay numplanuh biyag da hin kakonana ya hin daanay kiha-adan da. ²⁷ In-athitun Apu Dios ta waday aton di tagun munnomnom ya manginilan hiya te hay kakulugana ya nih-up ke ditaku. ²⁸ Hituwe ya miunnud nah kinalin nan ohan ibba yu handi an kananay ‘Hi Apu Dios di gapunan wada taku ya hiyay nalpuwan am-in di nitaguan taku.’ Ya athidi boy intudok nadan ibba yun nakannomnoman an kanan day ‘Makulug an imbabale ditakun Apu Dios.’ ²⁹ Ot deket athidin lintu ditakun Apu Dios ya adi taku nomnomon an hiya ya umat nah kapyaon di tagun tinattagun batu, gumok ya balituk ta kanan takuy hidiyey dios. ³⁰ Man-u te handih ugge ni-an nanginilaan di tagu ke Apu Dios ya uggena imbilang nadan gaga-ihon inat da, mu ad uwani ya pinhod nan itikod takun mangat ke dadiye ya muntutuyu takuh liwat taku. ³¹ Te gintud Apu Dios di algon ahina humalyaon am-in di tagu ya maandong di punhumalyana. Hay kitib-anan makulug an maat hituwe ya hay nummahuwana nah tinuddu nan munhumalyah tagu.”

³² Handih dingngol dah diyen kinalin Pablo mipanggep hi kamahuwan di nate ya munggohe nadan udum. Mu wada nadan udum an kanan day “Ahi dakami bo ituttuduwan hi mipanggep kenae.” ³³ Ot taynan Pablo nadan naamung.

34 Mu wadaday udum an nangulug nah intuttudun Pablo ot umunud dan hiya umat ke da Dionisio an ohan munhumalya nah Areopagus ya nan babain hi Damaris ya wadanadan udum.

Hay nangayan da Pablo ad Corinth

18

1 Tinaynan Pabloy Athens ot umed Corinth ² ot hidiy nanamuwana nah himbalen Judyu an da Aquila ke Prisila an iPontus, mu ka-alpu dad Roma ad Italy te in-olden nan patul an hi Klaudius an am-in di Judyu ya makaan dah di. ³ Immeh Pabloh baleda ya tinibo na an hay ngunuda ya umat hi ngununa handi an mangapyah tulda. Nakihkihdihi Pablo ya nakingunngunna dida. ⁴ Kasabasabadu on immeh Pablo nah simbaan di Judyu an e muntuttudu nadah Judyu ya bokon Judyu ta mangulug dan Jesu Kristo.

⁵ Handih dimmatong da Silas ke Timothy an nalpu dad Macedonia ya dinatngan dah Pablo an ihapohapot nan muntuttudu nadah Judyu mipanggep ke Jesus an tinuddun Apu Dios an Kristo an mangipaptok hi tagu. ⁶ Mu kahingon nadan Judyuh Pablo ot tagan day padngol ke hiya. Ot alanay bulwatina ot yagyaganat pangipatibonan naliwat nadan tataguh di. Kananan diday “Nangamung kayu hin adi kayu mihwang te dakayuy kon bahul, bokon ha-on. Mipalpu moduwani ya nadan bokon Judyuy ek tuttuduwan.”

⁷ Ot tayanana dida ot umeh balen nan ohan bokon Judyu an nungngadan hi Titius Justus an ohan mundayaw ke Apu Dios. Niha-ad hi Pablo kediyen balen nihag-on nah simbaan di Judyu. ⁸ Hi Crispus an ohan ap-apu kediyen simbaan ya nadan mihaad hi baleda ya nangulug dan am-in ke Jesu Kristo an Apu taku. Ya wadaday udum kediyen boblen nangulug ot mumpabonyag da.

⁹ Waday ohan hilong an numpatiboh Apu taku ke Pablo an kananay “Adika tumakut. Ituluy mu ot ya abun muntuttudu ¹⁰ ot maid di gaga-ihon maat ke he-a te wadaak an bumaddang ke he-at nangamung, oha bo ya dakol da ketuwen bobley pinilik an tataguk.” ¹¹ Ot miha-ad moh Pabloh dih hintoon ta kagodwa ot itanuttudu nay mipanggep hi kalin Apu Dios.

¹² Handih nihannot hi Gallio an gobernador ad Greece ya naamung nadan Judyu ot dopapon dah Pablo ot iedah kad-anat mahumalya. ¹³ Kanan day “Hituwen tagu ya tanuttuduwana nadan tatagu ta hinnatkon di aton dan mundayaw ke Apu Dios. Hidiyen intuttuduna ya adi miunnud nah pundayaw an miabulut hi linteg di Roma.”

¹⁴ Kumali ot hi Pablo, mu kimmalih Gallio an kananay “Deket numbahul te uggena inun-unud di linteg di gubilnu taku ya mabalin an ha-oy di nangamung an munhumalyan hiya. ¹⁵ Mu deket hay numbahulana ya mipanggep hi pangi-e yun Judyu ya nangamung kayun diye. Bokon ha-oy di munhumalyah mipanggep hi athina.” ¹⁶ Ot palah-unona dida nah punhumalyaan. ¹⁷ Na-ala mo ot hi Sostenes an ap-apun nan simbaan hidiy nangimal-iyah dah boh-ol da ot punhoplat dah hinangngab nan punhumalyaan ya pamagan Gallioy op-opya.

Hay nibangngadan da Pablo ad Antioch

¹⁸ Nakihkihdi ni-an hi Pablo ad Corinth ot ahi mumbapor an immed Syria an ibbana da Prisila ke Aquila. Indalan dad Cencrea ot mumpapu-lit Pabloh di te hidiyey kitib-anan waday hinamad nan kinali ke Apu Dios ot ahida mumbapor an umed Syria. ¹⁹⁻²¹ Dimmatong dad Ephesus ot ipayun Pablon imme nah simbaan hidi ot e makihumhumangan nadah Judyu. Pinhod dan makiha-ad hi Pablo ni-an ke dida, mu adina pinhod. Kananan diday “Deket pinhod Apu Dios ya ahiyak bo mibangngad hitu.”

Timmayan ad Ephesus an numbapor ot umed Cesarea. Mu da Aquila ke Prisila ya nabati da.

²² Dimmatong ad Cesarea ot umed Jerusalem an e makiap-pnga nadah mangulug hidi ot ahi umed Antioch. ²³ Ugge nabayag di niha-adanah di ot ume nadah bobled Galatia ya ad Paligya ot tugunona nadan mangulug an ihamad day pangulug da.

Hay nangayan Apolos ad Corinth

²⁴ Waday ohan Judyun nungngadan hi Apolos an iAlexandria an immalid Ephesus. Hiya ya nalaing an muntuttudu ya dakol di inila nah impitudok Apu Dios. ²⁵ Inilana bo nan intuttudun Juan mipanggep ke Apu takun hi Jesus ya nakainnila nay pumbonyag Juan. Namahig di hinlu nan muntuttudu ke datuwen inilana, mu makudang di inilana mipanggep ke Jesus. ²⁶ Hiya ya ugge timmakut ot ilappunan muntuttudu nah simbaan di Judyu hidid Ephesus. Handih dingngol da Prisila ke Aquilay ituttuduna ya nainnilaan dan makudang di inilan Apolos. Kinali ingkuyug dah baleda ot ituttudu dan hiyan am-in di mipanggep ke Jesu Kristo.

²⁷ Indani ya ninomnom Apolos an umed Greece ot baddangan mon nadan mangulug ke Jesus hidid Ephesus an impamangulu day tudok nadah ibba dan mangulug ad Greece ta maapnga dan hiya hi datngana. Handih dimmatong hidi ya ongal di baddang na nadah tatagan

mangulug ke Jesu Kristo gapuh ulen Apu Dios ²⁸ te inapput na nadan Judyu hi nunhahannuwan da mipanggep ke Jesus. Impatibo nan dida nan nitudok an kalin Apu Dios an hi Jesus di tinuddun Apu Dios an Kristo an mangihwang hi tagu.

Hay nangayan Pablo ad Ephesus

19

¹ Handih wadah Apolos ad Corinth ya imme damdamah Pablo ad Ephesus an indalana nadah bibilid. Wadaday dinatnganah mangulug ke Jesus ot ² kanan diday "An dinawat yuy Espiritun Apu Dios handih nangulugan yu?" Ya kanan day "Toan, maid di emi dingngol hi kanan dan Espiritun Apu Dios." ³ Kanan Pabloy "Kon nganney nabonyagan yu?" Kanan day "Hanan pamonyag Juan." ⁴ Kanan Pablo ke diday "Hay pumpabonyagan ke Juan ya hidiyey pangipatib-an hi puntutuyuwan hi liwat, mu impakaittugunan kulugon taku nan immalin mihannot ke hiya an hi Jesus."

⁵ Handih dingngol dah diyen kalin Pablo ya numpabonyag dan am-in ta pangipainilaan dan hi Apu takun hi Jesus di un-unudon da. ⁶ Inhakmon Pabloy takle nah uluda ya dinawat day Espiritun Apu Dios ya indani ya pun-ikali dah nunhahinnatkon an kali ya pungkali day impainilan Apu Dios ke dida. ⁷ Hay bilang dan am-in ya himpulut duwa.

⁸ Kasabasabadu hi tulun bulan ya immeimmeh Pablo nah simbaan di Judyun makihanummangan hanadah tatagun maid di takut nan nangituttuduh mipanggep hi pun-apuwan Apu Dios. ⁹ Mu wadada tuwali nadan mangohen adi mangulug an pinihul da nan pangulug ke Apu takuh hinangngab nadan naamung. Ta hidiyey nan na-ala mo ot ikuyug Pablo nadan immunud ke hiya ot eda maappil nah puntuttuduwan Tiranus. Kabigabigat on hidi moy naamungan da. ¹⁰ Nuntuttuduh Pablo hi duwan toon hidi ot mipainilan am-in hanadah tatagun wadad Asia an Judyu ya bokon Judyuy kalin Apu Dios.

Hay nangipatnaan nadan imbabalen Iskeba an manganan hi nihkop

¹¹ Dakol di milagron inat Pabloh gapuh ongal an kabaelan Apu Dios, ¹² takon di abunay panyuk ya bulwatin idutum di tataguh adol Pablo ta ipadapa da nadah mumpundogo ya nungkahikpan ya pumhod da.

¹³ Wadaday udum an Judyun e dimmanallanan hi kabob-boblen kinaan day nungkihkop hi tatagu. Indani ya ninom-nom da damdaman ngadanon di ngadan Jesus an mangaan hi nihkop an kanan day “Hi Jesu Kristo an intuttudun Pablo di mangaan ke he-a.” ¹⁴ Ot waday naminghan an in-athitun nadan pitun linalakin imbabalen nan natag-en padin hi Iskeba. ¹⁵ Mu kanan nan nihkop an kinaliyan day “Inilak hi Jesus ya inilak hi Pablo, mu dahdi kayu?” ¹⁶ Maid maptok ya bimmad-ung nan nahikpan ot makihommol ke dida ya naapput da ot lumah-un da nah bale ot bubbumtikan dan nungkaliputan da ya nabladan da.

¹⁷ Hituwen naat ya nundingngol nadah Judyu ya bokon Judyu ad Ephesus ot tumattakut da ya namam-a moy pundayaw dan Apu Jesus. ¹⁸ Dakol mo nadah nangulug ke Jesus di makiamu-amung nadah ibba dan mangulug on impudnu day mipanggep hi adi maphod an inanun-unud da. ¹⁹ Ya wadada bo nadan mangmangngat hi kanan dan magic an nun-iali day liliblu da ot gobhon dan am-in hi hinangngab di dakol an tatagu. Hay balol diyen am-in ya umeh nalimay libun pihu. ²⁰ Ya gapu kediyeen naat ya nundingngol hi kabobbobley mipanggep hi kalin nan Apapu taku ta mungkadakol day mangulug ya mungkihamad di pangulug da.

Hay nungguguluwan nadan tatagud Ephesus

²¹ Indani ya ninomnom Pablo an mibangngad ad Jerusalem an idalanad Macedonia ya ad Greece. Kananay “Umeyak ad Jerusalem ya ad Roma.” ²² Ot pamanguluwonad Macedonia nadan duwan ibbanan bumanaddang ke hiya an da Timothy ke Erastus. Mu hiya ke ya niha-ad ni-an ad Asia.

²³ Kediyeen niha-adan ni-an Pabloh di ya munggugulu nadan tatagud Ephesus te humlun nan nituttudun mipanggep hi pangulug ke Apu takun hi Jesus. ²⁴ Wadah di on mumpanday an hi Demetrio. Hiya ya mangmangapyah balballen gumok an pangiha-adan dan nah tinattaggun dios dan hi Altimis. Ongal di pihhun punggattangan Demetrio ya nadan ibbana ketuwen kanapyaon da. ²⁵ Inamung Demetrio dadiyen tatagu ya nadan udum an tatagun athidiy ngunuda ot kanan diday “Dakayun iibba, inila takun gapu ke datuwen kanapyaon taku ya kimmadangyan taku. ²⁶ Naamung takuh tud uwani te tinibo taku ya dingngol takuy at-atton tun ohan tagun hi Pabloy ngadana. Hiya ya ituttuduna an bokon makulug an dios nadan tinattaggun kinapyan di tagu. Dakol dah tud Ephesus di nangulug ya loktat ya am-in day tataguh tud Asia ya mangulug

da kediyen ituttudu na. ²⁷ Ta kal-ina ya ad-adiyon di tatagu datuwen kanapyaon taku ya bokon ya abuh diye te indani ya hi Altimis an dios takun pakadayyawon di tatagun kabobbobled Asia ya hi udum an boble ya adida mo dayawon ta maid moy hilbin nan simbaana.”

²⁸ Dingngol dah diyen kinalin Demetrio ya bimmobboh-ol da ot pun-itkuk dan kanan day “Hi Altimis di nakattag-en dios di tatagud Ephesus!” ²⁹ Indani ya nihinap ad Ephesus hidiyen gulu. Dimpap nadan tatagu nan duwan iMacedonia an da Geyus ke Alistalkus an dida nan maki-kien Pablo ot ieda dida nah kaam-amungan di tatagun mun-ang-ang-ang hi ay-ayam. ³⁰ Ininnilan Pabloh diye ya pinhod nan umeh di ta e kumali nadah tatagu, mu adi iabulut nadan mangulug ke Jesus. ³¹ Takon nadan udum an ap-apu nah probinsia an gagayyum Pablo ya immitud-ak dah mangalin hiya an adi umeh di.

³² Hidi nah naamungan di tatagu ya magulu te waday oha on muntutuk an nunhihinatkon di pun-itkuk da te dakol ke diday ugge nanginilah gapunan eda naamung hidi. ³³ Hay udum nadah naamung ya pangali da on nadan Judyuy gimmapuh naamungan dah di ot pataddogon nadan Judyuh Alexander an kumali nadah naamung. Impadin-ong na nadan tatagut waday innunan mangipainilah pangiedan Judyu. ³⁴ Mu handih inimmatunan dan hiya ya Judyu ya muntutukuk dan am-in an kanan day “Hi Altimis di nakattag-en dios di tatagud Ephesus!” Hidiyey intukutukuk dan am-in hi duway oras.

³⁵ Wada nan oha nadah ap-apuh did Ephesus an nakiamung ke dida. Timmaddog ot padin-ongona didan kananay “Ditakun iEphesus, inila takun inilan am-in di tatagun ditakuy mangipaptok nah simbaan Altimis an nakattag-en dios taku ya nan batun tinattaggun nag-an nalpud kabunyan. ³⁶ Maid di kumahing ketuwe, kinali dumin-ong kayu ta adi dakodakol di eyu aton. ³⁷ Antipe mampet na-ala ya eyu in-ali datuwen duwan linalakih tu yaden maid di bahul da? Uggeda peman nangako nah simbaan ya uggeda pinihil nan dios takun hi Altimis. ³⁸ Deket waday idiklamun Demetrio ya nadan ibbana ya wadada nadan huwes takun mangipanuh diklamu. Wada boy algo napilin e pundiklamuwan ya wada day aap-apu. Kudukdul nay hidiy pangiyaan dah diklamu da. ³⁹ Ya deke bot waday udum hi lebbeng nan mipanu ya wada nadan oggan maamung an mangipanun diye. ⁴⁰ Indani ya ditakuy pabahulon di gubilnuh mangipangpanguluh gulun umat ketuwen naat ad uwanin algo. Nganneyy ahi taku kalyon hi

gapunah etaku nungguguluwan?" ⁴¹ Nagibbuh diyen kinali na ot pun-itud-ak na nadan naamung.

Hay nangayan da Pablo ad Macedonia ya ad Greece

20

¹ Handih dimmin-ong mo nadan tatagu ya impaayag Pablo nadan mangulug ke Jesus ot tugunona dida, ot ahi umed Macedonia. ² Am-in nadah boblen dinalana ya tinuguna nadan mangulug. Loktat ya dimmatong ad Greece. ³ Ot mihaad hidih tuluy bulan. Handih e ot mumbapor ta umed Syria ya nainnilaan wadaday Judyun numplanun mamaten hiya, kinali numbabawi ot mundallan an nibangngad ad Macedonia. ⁴ Wadaday naki-ki-en hiya an da Sopater an imbabalen Pirus an iBerea, nadan duwan iTesalonika an da Alistalkus ke Segundo, hi Geyus an iDerbe, hi Timothy ya da Taykikus ke Terupimus an duwa bon iAsia. ⁵ Impangpangulu dan imme, mu hin-od dakamin Pablo ad Troas ⁶ te niha-ad kami ni-an ad Philippi inggana nagibbu nan Piyestan di Tinapay an ugge naha-adan hi yeast ot ahi kami mumbapor an umed Troas. Nalauy limay algo ot ahi kami dumatong hidi ya inakhupan mi dadiyen iibba mih di. Ot mihaad kamih hinlingguan hidi.

⁷ Hilong kediyen Sabadu* ya naamung kamin am-in ta mangan kami an hidiye nan panginomnoman hi natayan Jesus. Into-ol Pabloy tuttudu ingganay gawan di hilong te inila nan umeh kabigatana. ⁸ Dakkodakkol di dilag nah mikatlun gladun nan balen naamungan mi. ⁹ Wada tun ohan kat-agun lalaki an hi Utikus an inumbun nah tawang an makidkidngol nah kalkalyon Pablo. Indani ya muntumtumog ot loktat ya nayongyong ot mag-ad dola. Eda tibon ya nate. ¹⁰ Limmah-un hi Pablo ot hakyuyuwona ot kananay "Adi kayu madanagan te matagu." ¹¹ Ot ibangngad min am-in nah emi naamungan ot mangan kami. Intuluy Pablon kimmali inggana nabigat ot ahi dakami taynan. ¹² In-e dah diyen timmagun lalakh baleda ya maan-anla dan am-in.

Hay nangayan Pablo ad Melitus

¹³ Dakami ke ya numbapor kami ot mamangulu kamin immed Assos an hidiy kalyon Pabloh punhoodan min hiya te mundalan hiyan umeh di. ¹⁴ Dinatngan dakamih did Assos ot mumbapor kamin am-in an immed Mitilene. ¹⁵ Nabigat kediyen ot ahi kami dumatong nah dommang di Kios ot mun-iyen kami ni-an hidi. Nabigat bo ot ume

* **20:7** 20:7 Nah kalin di Greek ya maid pottok na hin hilong di Sabadu weno hilong di Linggu.

kamid Samos ot mun-iyen kami boh di. Nabigat bo ot ituluy min umed Miletus. ¹⁶ Uggemi indalan ad Ephesus te adi pinhod Pablon mataktak ad Asia te uma-abtun dumatong ad Jerusalem. Pinhod nan abun dumatong hidi ta ahi madatngan nan piyestan di Judyu an kanan dan Pentecost.

Hay kinalin Pablo nadah mangipangpangulun mangulug an nalpud Ephesus

¹⁷ Handih wada kamid Miletus ya immitud-ak hi Pablo hi e mangayag nadah mangipangpanguluh mangulug ad Ephesus ta umali dah kad-an mi. ¹⁸ Handih dimmatong da ya kananan diday “Dakayun iibbak, inila yuy nitaguwak handih nakiha-adak ke dakayu nipalpu dih pinghanah dinatngak hitud Asia. ¹⁹ Inila yu bon uggeyak numpadayaw hi ek nangituttuduwan mipanggep ke Jesus. Ya takon di paligligatonak nadah Judyu ya hin-uddum on munluluwaak gapuh hakit di nomnom ku ya intultuluy kuy ngunuk. ²⁰ Inila yun uggek inukun intuttuduy kiphodan yu handih nuntuttuduwak nah kaam-amungan yu ya hi babale yu. ²¹ Ya intugun kuh Judyu ya bokon Judyu an muntutuyu dah liwat dan Apu Dios ya kulugon da nan Ap-apu takun hi Jesus.

²² Ad uwani ya mahapul an un-unudok di pinhod nan Espiritun Apu Dios ta umeyak ad Jerusalem, takon di uggek inilay maat ke ha-on hidi. ²³ Mu am-in tuwaliy nangayaayak ya impainilan nan Espiritun Apu Dios ke ha-on an munhol-holtapak ya mikalabutak. ²⁴ Takon di patayonak muden ta gibbuwok ni-an nan ngunun indinol nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo an hidiye nan e pangipainilaan hi ulen Apu Dios hi tatagu.

²⁵ Inilak an am-in kayun tinuttuduwak hi mipanggep hi pun-ap-apuwan Apu Dios ya adiyak mo tibon. ²⁶ Kinali kalyok ke dakayud uwanin deket waday adi mihwang ke dakayu ya bokon ku bahul ²⁷ te intuttuduk am-in ke dakayuy mipanggep hi pangihwangan Apu Dios ke ditaku.

²⁸ Dakayuy pinilin nan Espiritun Apu Dios an mangipaptok nadah mangulug ke Jesus, kinali halipat-an yu ta adi kayu mahaul ya baddangan yun am-in nadan ibba takun mangulug ta mihamad di pangulug da te ditakuy gapunah natayan Jesus an imbabalen Apu Dios. ²⁹ Te inilak ot indanit tayanan dakayu ya wadaday umalin manual ke dakayun ituttudu day nihalla. ³⁰ Takon di dakayun naamung hitu ya wadaday ahi munlangkak an nihallay ituttudu dat haulon day tatagut kal-ina ya waday mangun-unud ke dida. ³¹ Kinali halipat-an yu ta adi kayu mahaul ya nomnomon yuy nakiha-adak ke dakayuh tuluy toon ot

tuttuduwan dakayu. Takon di hilong weno mapat-al ya tugutugunon dakayu ya hin-uddum on lumuwaak gapuh kaguk ke dakayu.

³² Ya ad uwani ya idinol dakayu mon Apu Dios ta hiyay mangipaptok ke dakayu ya kalyok ke dakayun idinol yuh kalinan bumaddang ke dakayu. Madinol takun ihamad nay pangulug takut ahi taku dawaton am-in nan maphod an idat na nadah tatagun abulutona. ³³ Ha-oy ya uggek ginamgaman di nganneh diyen kinadangyan umat hi pihhu, balituk, bulwati ya nganneh diyen odon di tagu. ³⁴ Inila yun hay binoklak di inggang kun am-in hi mahapul ku ya hay mahapul nadan ibbak. ³⁵ Am-in nadah inat ku ya impatibok an maphod di mahlu tan mungngunu ta waday ibaddang nadah mahmok an ibba. Nomnomon yu nan kinalin nan Ap-apu takun hi Jesus an kananay 'Ong-ongal di anla an ditay umidat mu nan ditay midatan.' "

³⁶ Nagibbuh diyen kinalin Pablo ot mundukkun dan am-in ot mundasal da. ³⁷ Waday oha on munluluwa ya puniawal nan Pablo. ³⁸ Munluluwa da te nan kinalinan kananay maid nin moy ahida panib-an ke hiya. Ot ibbaan dakamin didan imme nah pingngit di baybay an kad-an di bapor an punluganan mi.

Hay nangayan da Pablo ad Jerusalem

21

¹ Tinaynan mi dida ot ume kamid Kos. Nabigat ot ume kamid Rodes ot ahi kami umed Patara. ² Dinatngan mi on bapor hidin umed Phoenicia ot mit-an kamih di. ³ Lina-uan miy Cyprus ot dumatong kamid Tyre ad Syria. Nundag-u kamih di te waday iha-ad nan bapor hi kinargana. ⁴ Wadaday dinatngan min mangulug ke Jesus hidi ot makiha-ad kamin didah hinlingguwan. Datuwen mangulug ya kinali dan Pablo an adi umed Jerusalem te impainilan nan Espiritun Apu Dios ke didan waday maat ke hiyah di. ⁵ Mu adi manghop hi Pablo ot handih nadatngan di algon pangayan mi ya inibbaan dakamin nadah mangulug takon nadan inayan da ya imbabaleda inggana nah pingngit di baybay an kad-an nan bapor an punluganan mi. Ya handih munhihi-an kami ya nundukkun kamin am-in ot mundasal kami ni-an. Kanan min diday "Nangamung kayu mo te ume kami." ⁶ Ot ume kami nah bapor yaden immanamut da damdama.

⁷ Tinaynan mid Tyre ot ume kamid Tolemas ot emi tibon nadan mangulug ke Jesus ot makiiyan kamin dida. ⁸ Nabigat ot ume kamid Cesarea. Imme kamih balen nan ohan tagun

muntuttuduh pangi-en Jesus an hi Felipe ot hidiy pun-iyanan mi. Hiyay oha nadah pitun napilin mangipaptok nadah mangulug ad Jerusalem. ⁹Wadaday opat an binabain imbabalenan ugge ni-an nalahin an ituttudu day impainilan nan Espiritun Apu Dios ke dida.

¹⁰Handih niha-adan mih dih kaatnan algo ya immali on ohan profetas an hi Agabus an nalpud Judea. ¹¹Immalihi kad-an mi ya inalana nan balikis Pablo ot ipabobod nay hukina ya taklena ot kananay “Kinalin nan Espiritun Apu Dios an athituy pamalud nadan Judyu ad Jerusalem nah kon balikis ketuwe ya ahida ieh kad-an nadan ap-apun di bokon Judyu ta nangamung di aton dan hiya.”

¹²Dingngol mih tuwe ot dakamin nikuyug ke Pablo ya nadan udum an tatagun wadah di ya kahikakali kamit adina ituluy an umed Jerusalem, ¹³mu kananay “Tipet kahikokoga kayu? Pakapuyon yu ot ya abuy nomnom ku! Adiyak tumakut hi pamaludan dan ha-on ad Jerusalem ya takom-boy patayonak hidi hin gapu nah ituttuduk mipanggep ke Jesus.” ¹⁴Adi makalyan hi Pablo ot umop-opya kami mon kanan miy “Athina ke mo ya nangamung hi Apu Dios ke he-a.”

¹⁵Indani ya nundadaan kami ot ume kamid Jerusalem. ¹⁶Wadaday naki-en nadah mangulug an iCesarea ot ipangulu dakamih balen da Mason te hidiy pun-iyanan mi. Hi Mason ya iCyprus an hiyay oha nadah namangulun nangulug.

Hay nakihummanganan Pablo nadah mangipangpanguluh mangulug ad Jerusalem

¹⁷Handih dimmatong kamid Jerusalem ya maka-apnga nadan mangulug hidi ke dakami. ¹⁸Nabigat kediye ot ume kamin da Pablo an e nanibon James ya wada dan amin nadan mangipangpanguluh mangulug hidi. ¹⁹Kanan Pablo ke diday “Maphod ta dehtu takun am-in.” Ot kalkalyonan am-in di namanaddangan Apu Dios ke hiya hi ena nuntuttuduwan hanadah bokon Judyu.

²⁰Nagibbun dingngol dah diye ot dayawon dah Apu Dios ot kanan dan Pabloy “Tibom ken iba, kalibulibu day Judyun mangulug mon Jesus, mu un-unudon da damdama nan Tugun din hi Moses. ²¹Mahakit di nomnom da te dingngol dan intanuttudum kanu nadah Judyun nakiboble nadah bokon Judyun iwalong da nan Tugun Moses. Kanam kanun diday adida pakugit nadan imbabale dan linalaki ya adida bo un-unudon di pangat takun Judyu. ²²Nunnaud an inilaon dan wada kah tu. Nganne nin di aton taku? ²³Hay maphod ya un-unudom tun kalyon min

he-a. Dehtu day opat an linalakin waday hinamad dan kinalin Apu Dios an aton da. ²⁴ Maki-e kan didat eyu aton nan pangat takun Judyu ya he-ay mumbayad nah pumpamukmukan dat hidiyey panginilaan di tatagun adi makulug nan nundingngol an inat mu kanu, ya ta inilaon dan he-a ya nanongnan mangun-unud kah Tugun Moses. ²⁵ Mu nada ken bokon Judyun mangulug ke Jesus ya nuntudok kamin didat adida kanon di nibaki, hay dala, hay dotag di aggayam an nabitkol ya adida ihuyop hi bokon da inayan.”

²⁶ Inun-unud Pabloh diyen kinali da ot mabigat ot maki-e ke dadiyen opat an linalaki ot aton da nan pangat di Judyu ot ahida humgop nah Templo ta ipainila da nadah papadih di nan algon pangibbuwan da nah aton da ya kediye ahida pangidatan am-in nadan miappit.

Hay nampapan dan Pablo nah Templo Jerusalem

²⁷ Handih tuwen madatngan nan mikapitun algo ya wadaday Judyun iAsia an nanibon Pablo nah Templo ot ihapitan da nadan tatagu ot bumobboh-ol dan Pablo. Dimpap da ya ²⁸ muntutukuk da kanan day “Dakayun iibba min Judyu, makayu ta baddangan dakami ot nadpap tun tagun e nuntanuttuduh tataguh kabobboblet pihulon da nan pangat takun Judyu, nan Tugun Moses ya takon tun Templo taku. Ad uwani bo ya deyan impaghop na tuh Templo nadan bokon Judyu yaden panio.” ²⁹ Hidiyey kanan da te tinibo day nangikuyugan Pablo ke Terupimus an ohan iEphesus ad Jerusalem ta kanan da on nakihgop ke hiya nah Templo muden ugge.

³⁰ Gapun diye ya mungngangala nadan wada nah Templo. Handih dingngol nadan udum an tataguh diye ya imme dan am-in nah Templo ot madhu dan nunlupduk ke Pablo ot ilah-un da ot idakig dan am-in di panton nan Templo. ³¹ Eda ot patayon hi Pablo kediye, mu wada udot di e nangidatdatong nah ap-apun di tindalun di Roma an waday gulu. ³² Ot ipangulu na nadan tindalu ya nadan udum an ap-apun di tindalu ot galgal-an dan ume nah kad-an di waday gulu. Handih tinibon nadan tatagu nadan tindalun mangali ya intikod dan mumpanoplat ke Pablo. ³³ Imme nan ap-apun di tindaluh kad-an Pablo ot ipabangkiling nah duwan bangkiling ot kanana nadah tataguy “Dahdih tuwen tagu ya nganney bahul na?” ³⁴ Ya adi mun-uunnud di ihumang dan waday oha on hinnatkon di pun-itkuk nat maid di maptok hi donglon da. Adi mo maawatan nan ap-apun di tindalu hin nganney makulug hi naat, ta na-ala mo ot kalyona nadah tatagun ie dah Pablo nah pungkampuwan di tindalu.

³⁵ Handih pun-ie dah Pablón wadada nah tete ya kah-in di in-attang nadan tindalu te namahig nadan tatagun ihik dan patayon. ³⁶ Miunuunud nadan tatagun pun-itkuk day "Patayon yuh naen tagu!"

Hay kinalin Pablo nadah tatagu

³⁷ Handih eda ihgop hi Pablo nah kampun di tindalu ya kanan Pablo nah ap-apun di tindaluy "Wada ahan di kalyok ke he-a." Kanan nan ap-apun di tindaluy "Kon inilam an kumalih Greek? ³⁸ Ot bokon mo he-a nan tagun iEgypt an nangipanguluh tindalun umeh opat di libun nakigubat hi gubilnumi ot ahina dida ipangulu nah adi maboblayan?" ³⁹ Hinumang Pablo ot kananay "Bokonak te ha-oy ke ya Judyuwak an nitungowak ad Tarsus ad Cilicia an nundingngol an boble. Iabulut yu ahan an kumaliyak hantudah tatagu." ⁴⁰ Ya kanan nan ap-apun di tindaluy "Damana." Ot tumaddog hi Pablo nah tete ot paop-opyaona nadan tatagu ot kumalin ingkali nah kalin di Judyu.

22

¹ Kananay "Iiba ya aammod dida, donglon yu ahan tun kalyok ke dakayu." ² Handih dingngol dan pun-ikalih nah kalidan Judyu ya immop-opya da bo kaya ot intuluy Pablón kimmali. ³ Kananay "Ha-oy ya Judyuwak. Nitungowak ad Tarsus ad Cilicia, mu hitud Jerusalem di naongalak ya ha-oy di ohan tinuttudduwan Gamaliel ot paka-ittuttudu nan ha-on di mipanggep nah Tugun din aammod taku. Impaka-un-unud kun am-in dadiye, ot am-in di atok ya pinhod kun kidayawan Apu Dios, umat ke dakayu. ⁴ Ta hidiye nan handi ni-an ya impunholholtap ku nadan mangun-unud nah mituttudun mipanggep hi pangulug ke Jesus. Impipatek di udum ya impikalabut kuy binabai ya linalaki. ⁵ Takon di eyu mahmahan nah natag-en padi ya nadah ap-apun di Judyuh tu ot ihadak dan makulug hituwe te diday nangidat ke ha-on nah tudok hi kalebbengak an umed Damascus an e mampap nadah mangulug ke Jesus hidi ta ialik didah tud Jerusalem ta makastigu da.

Hay kinalin Pablo hi naat ke hiya ot ahi mangulug

⁶ Inalak hidiyen tudok ot ume kamid Damascus. Maal-algo kediyen manatong kami ya maid maptok ya waday humihhilin dilag an nalpuh kabunyan an dinilaganay nunlinikkod hi kad-ak. ⁷ Ot matu-iyak ya wada on dingngol kun kimmalin kananay 'Saul! Antipet punholholtaponak ke he-a?' ⁸ Hinumang kun kanak di 'Apu, dahdi ka?' Kananay 'Ha-oy hi Jesus an iNasaret an punholholtapom.' ⁹⁻¹⁰ Ya

kanak di 'Apu, nganne moy pinhod mun atok?' Ya kananay 'Tumaddog kat ume kad Damascus, hidiy panginilaam am-in nah pinhod Apu Dios an atom.' Hanada ken iibbak an naki-en ha-on ya man-ut tinibo da nan humihhilin dilag, mu uggeda naawatan di kinalin nan makihumhummangan ke ha-on. ¹¹ Gapu kediyen humihhilin dilag ya nakulapak ot podpodnonak mo nadah ibbak ingganay dimmatong kamid Damascus.

¹² Hidid Damascus ya wada on hi Ananayas an nahamad di pangun-unud nah Tugun Moses ya am-in day Judyuh di ya tobalon da peman. ¹³ Immali ot mihag-on ke ha-on ot kananay 'Iba Saul, pakatibo ka mo kaya.' Pinghanadi ya pakatibowak bo. ¹⁴ Ya kanan Ananayas di 'Hi Apu Dios an dinaydayaw handidan aammod taku ya hiyay namilin he-a. Pinili dakan pangipainilaana nah pinhod nan atom. Pinili daka bon manibo nah tinuddu nan makakkaphod di pangi-ena ya pinili dakan mangngol nah kalina, ¹⁵ ta he-ay e mangipainilah katagutagu kediyen dingngol mu ya tinibom. ¹⁶ Aga, tumaddog kat ibagam ke Jesus an pakawananay liwat mu ne numpabonyag ka.'

Hay nangalyan Pablo hi namiliyan Apu Dios ke hiya

¹⁷ Nibangngadak ad Jerusalem ot handih mundasalak nah Templo ya maid maptok ya kayak mun-in-inop ya numpatibon ha-on ¹⁸ hi Apu taku ot kananay 'Gal-am ta taynam di Jerusalem te adi metlaing kulugon nadan tataguy kanalyom mipanggep ke ha-on.' ¹⁹ Ot kanak di 'Apu, wada nin ot an kulugon da te adiyak mo umat handin immeyak nadah simbaan di Judyu ta dopapok nadan mangulug ke he-a on impahoplat ku dida ne ahik impakalabut dida. ²⁰ Ya handi boh namatayan dan Stephen an ohan muntuttuduh mipanggep ke he-a ya wadaak hidi. Ha-oy di ohan nangabulut hi pamatayan dan hiya ya ha-oy bo udot di nangdon hi bulwatin nadan namaten hiya.' ²¹ Mu kanan nan Ap-apu takuy 'Eka ot ya abu te he-ay itud-ak kun umeh kad-an nadan bokon Judyu.' "

²² Hanadan tatagu ya dongdonglon day pangalkalyan Pablo hi naat ke hiya, mu handih kananay intud-ak Apu Dios an e muntuttudu nadah bokon Judyu ya kahitutukuk dan kanan day "Patayon yuh naen tagu. Maid di lebbeng nan mitagu." ²³ Kahitutukuk da ya pun-iwele day bubulwati da ya pun-ihabuwag day dap-ul hi boh-ol da. ²⁴ Indani ya kinalin nan ap-apun di tindalun di Roma nadah tindalunan ipaghop dah Pablo nah pungkampuwan da ya hupliton dat ipudnu nay gapunah pangitukutukukan nadan Judyu ke dadiye. ²⁵ Mu handih binalud dah Pablo ta eda ot

hupliton ya kanana nah ohan tindalun nihag-on ke hiyay “Ha-oy ya Judyuwak, mu nibilangak damdaman tagun di Roma. Kon damanan hupliton di iRoma takon di ugge ni-an nahumalya?”

²⁶ Handih dingngol nan tindaluh diye ya ena indatdatong nah ap-apu dan kananay “Tagun di Roma ot kanuh diyen tagun etaku hupliton, kon damanan na-ala on in-athidi taku?” ²⁷ Ot ume mo nan ap-apun di tindaluh kad-an Pablo ot kananay “Kon makulug an he-a ke ya tagun di Roma?” Ya kananay “Om.” ²⁸ Ya kanan bon nan ap-apun di tindaluy “Ha-oy ya kah-in di numbayadak hi ongal an pihhu ot ahiyak mibilang an tagun di Roma.” Kanan Pabloy “Ha-oy ke ya nibilangak te tagun di Roma nadan ammod ku.” ²⁹ Ot taynan nadan tindalun e manuplit ot ke hiya. Ya nan ap-apuda ya timmakut hi ena nangipabangkilingan ke Pablo te adi mabalin an e iathidiy tagun di Roma yaden ugge ni-an nahumalya.

Hay nahumalyaan Pablo

³⁰ Pinhod nan ap-apun di tindalun inilaon hin nganney ipabahul nadan Judyu ke Pablo. Ot mabigat ot ipakaanay bangkiling Pablo ya impaayag na nadan ap-apun di padi ya nadan ap-apun di Judyu ot ipahangganah Pablon didat humalyaon da.

23

¹ Intokkol Pablo nadah munhumalyan hiya ot kananay “Iibba dida, maid di bahul kuh hinangngab Apu Dios te am-in nadan inat ku ingganad uwani ya hiyay pinhod kun paamlongon.” ² Gapu kediye kinalin Pablo ya impaapap nan natag-en padin hi Ananayas di tokon Pablo nadah nihag-on ke hiya. ³ Ot kanan Pablo ke Ananayas di “Kay ka maphod hin wada kah hinangngab di tatagu, mu gaga-ihoy wadah nomnom mu. Hi Apu Dios di mangibalo tuh inat mun ha-on te punhumalyaak mipuun hi Tugun Apu Dios, yaden uggem inun-unud hidiyen Tugun tedeyan impaapap muy tokok. Kon hidiyey kanana nah Tugun Apu Dios?” ⁴ Ya kanan nadan tatagun nihag-on ke Pabloy “Antipe udot ta athinay pangalim nah natag-en padin Apu Dios?” ⁵ Ot kanan Pabloy “Iibba, uggek inilan hiya nan natag-en padi te gulat nat inilak ya uggek ot in-athidi te waday impitudok Apu Dios an kananay ‘Adi kalyon di adi maphod hi ap-apu.’ ”

⁶ Handih tinibon Pablon wadaday Saducee ya Pharisee ya inlot nay kalinan kananay “Ha-oy ya Phariseeyak ya Pharisee damdamay aammod ku. Deyyak hitun mahumalya te kulugok di kamahuwan di nate.” ⁷ Dingngol nadan Saducee

ya Phariseeh diye ya munhahannu da. Adi mun-uunnud di panumalya da ⁸ te nadan Saducee ya adida kulugon an mamahuwan di nate ya adida kulugon an waday anghel ya waday linnawan di tagu, mu nadan Pharisee ya kulugon da datuwen tulu. ⁹ Indani ya muntututut da mo ahan ya nada ken udum an Pharisee an muntuttuduh Tugun Moses ya timmaddog da ot kanan day “Nganne peman di bahul tun tagu? An wada ke peman di kimmalin anghel weno espiritu ke hiya ya nganney ad-adin diye?”

¹⁰ Ya namam-an kay da mo ahan mumpapatte ot tumakut nan ap-apun di tindaluh maat ke Pablo an dehdiin nah gawwada. Ot umitud-ak hi tindaluna ta ibangngad dah Pablo nah pungkampuwan da.

¹¹ Kediyeen hilong ya numpatibo nan Ap-apu takun hi Jesus ke Pablo an kananay “Adika tumakut. He-ay ahi mangipainilah mipanggep ke ha-on ad Roma umat nah nangipainilam ke ha-on hitud Jerusalem.”

Hay nunhuhummanganan nadan Judyuh pamatayan dan Pablo

¹² Handih nabigatana ya nunhuhummangan nadan udum an Judyu mipanggep hi pamatayan dan Pablo. Inhuhummangan dan adida mangan ya adida uminum inggana patayon da. ¹³ Nahawwal hi nap-at an Judyuy nangihummangan kediye. ¹⁴ Imme dah kad-an nadan ap-apun di padi ya nadan mangipangpanguluh Judyu ot kanan dan diday “Hinamad min inhuhummangan an adi kami mangan ya adi kami uminum inggana patayon mih Pablo. ¹⁵ Dakayun ap-apuy munhaul nah ap-apun di tindalun iRoma ta kanan yuy ‘Paaliyom hi Pablo te pinhod min pakahummalyaon.’ Ya deman ot an ahimi botakon nah dalan ta patayon mi.”

¹⁶ Mu dingngol nan lalakin imbabalen nan babain tulang Pabloh diyen inhuhummangan da ot ena idatdatong ke Pablo nah kampu. ¹⁷ Inayagan Pablo nan ohan ap-apun di tindalu ot kanan hiyay “Iem tun unga nah kad-an nan natag-en ap-apun di tindalu te waday pinhod nan kalyon.” ¹⁸ Ot ipangulun diyen ap-apun di tindalu nan unga nah kad-an nan natag-en ap-apu da ot kanan hiyay “Hanan tagun nibalud an hi Pablo ya kananay ialik tun ungang kad-am te wada kanuy pinhod nan kalyon ke he-a.” ¹⁹ Inawit nan natag-en ap-apu nan unga ot handih duwa da ya abu ya kananay “Nganney pinhod mun kalyon ke ha-on?” ²⁰ Kanan nan ungang “Nunhuhummangan nadan Judyu an hi bigat ya ibaga dan he-at ipaem hi Pabloh kad-an dat pakahummalyaon da kanu. ²¹ Mu adim kaya iabulut te waday nahawwal hi nap-at an tatagun mumbotak nah

dalan an mamaten hiya. Hinamad dan inhumungangan an adida mangan ya adida uminum ingganay patayon da. Dehdi dan nundadaan da an hadhad-on day pangiabulutam ke Pablo an umeh di.” ²² Ot kanan nan ap-apun di tindalu ke hiyay “Adim kalkalyon hi udum an tatagu an indatdatong muh tuwen ha-on.” Ot itud-ak na.

Hay nangitud-akan dan Pablo hi kad-an Gobernador Felix

²³ Impaayag nan natag-en ap-apun di tindaluy duwan ap-apun di tindalu ot kananan diday “Hi hilong ya mundadaan kayuh duway gatut an tindalu, napitun tindalun mungkabayu ya duwan gatut bon tindalun mumpahul ta ie yuh Pablo ad Cesarea. ²⁴ Mahapul an waday kabayun puntakkayan Pablo ya tibon yu ta maid di maat ke hiya inggana idatong yuh kad-an gobernador Felix.” ²⁵ Ot muntudok nan natag-en ap-apun di tindalu ke gobernador Felix an kananay.

²⁶ “Madayaw an apu gobernador Felix. ²⁷ Tun tagun ipaalik hi kad-am ya dimpap nadan Judyu ya eda ot patayon, mu imme kami nadah tindaluk ot emi awiton te ininnilak an hiya ya tagun di Roma. ²⁸ Pinhod kun inilaon di kanan dan bahulna ot iek hi kad-an nadan ap-apun di Judyu. ²⁹ Hay ininnilak ya numbahul te kahingona ya adina un-unudon di pangat di Judyu. Maid di udum hi inilak an bahul nan gumapuh pamatayan weno pangikalabutan ke hiya. ³⁰ Ya handih dingngol kun wadaday Judyun nunhumungangan an mamaten hiya ya ninomnom kun ipaalih kad-am. Kinalik nadah mangidiklamun hiyan umali dah kad-am ta he-ay pundiklamuwan da. Abunah tuwen kalyok ke he-a. Ha-oy an hi Klaudius Laysias.”

³¹ Inun-unud nadan tindaluh diyen kinalin nan ap-apu da ot hilong kediye ya in-e dah Pablo ingganad Antipatris. ³² Nabigat ot mibangngad nadan nundallan an tindaluh kampu da ot abuna mo nadan nungkabayun tindaluy nangien Pablo. ³³ Dimmatong dad Cesarea ot idat da nan tudok nah gobernador ya impaboltan dah Pablo ke hiya. ³⁴ Binidbid nan gobernador nan tudok ot mahmahanay boblen Pablo. Handih ininnila nan iCilicia ya ³⁵ kananay “Ahik donglon di kalyom hantuh aliyen nadan mangidiklamun he-a.” Ot ipae nah Pablo nah balen din patul an hi Herod.

Hay nangidiklamuwan dan Pablo

24

¹ Nala-uy limay algo ya immali nan natag-en padi an hi Ananayas ya nadan udum an mangipangpanguluh Judyu

ya nan abugadu dan hi Tertullus an mangidiklamun Pablo ke gubernador Felix. ² Ot paayag dah Pablo. Hi Tertullus di namangulun kimmalin puntontona nadan ipabahul dan Pablo. Kananay “Madayaw an gubernador ketuwen boble, ongal di amlong mi te makaphod ka ya ipaptok muy tataguh kabobbobleh tu ya ongal di pinumhodan tun boble taku. ³ Hidiyey gapunan abuluton miy kaphod mu ya ongal di pumapasalamatan min he-a. ⁴ Adimi pinhod an mahaliw-a ka, mu donglom ahan tun kalyon mi mipanggep tuh tagu.

⁵ Hituwen tagu ya hiyay humlun hi pungguguluwan di Judyuh kabobboblen pangapangayana. Ya hiyay ap-apun nadan tatagun hinnatkon di un-unudon dan hidiye nan kanan dan Nasarenes. ⁶ Ya impatna nan hibiton nan Templo min Judyud Jerusalem, mu dimpap mi. Pinhod mi ot an humalyaon mipuun hi linteg min Judyu, ⁷ mu immali nan ap-apun di tindalu an hi Laysias ot pilitonan alan hi Pablo ta maid moy innun min munhumalyan hiya. ⁸ Impaali nah tu ot ahina kanan ke dakamiy miunud kamih tut ipahumalya min he-a. Deket humalyaom hituwen tagu ya inilaom nadan ipabahul min hiya.”

⁹ Am-in nadan Judyu ya nun-uunnud di kinali dan kanan day “Hiya peman, makulug am-in dadiyey.”

Hay kinalin Pablo ke Gobernador Felix

¹⁰ Nagibbuh Tertullus an kimmali ot pakaliyon damdaman nan gubernador hi Pablo ot kanan Pabloy “Apu gubernador, nabayag ka mon munhumahumalya tuh boble. Maandong di punhumalyam, kinali madinolak an manumang nadah ipabahul dan ha-on hi hinangngab mu. ¹¹ Mabalín an inilaom di kakulugana te hay bilang di algoh nala-u nipalpu handih nangayak ad Jerusalem ingganad uwani ya himpulut duwa ya abu. Immeyak an e nundayaw ke Apu Dios nah Temploh di. ¹² Maid di nangakhupan hantudan ibbak an Judyu ke ha-on an nakihannu weno gimmuluh naamung hi tatagu nah Templo, nadah simbaan weno nah boble. ¹³ Ya maid di eda ipatiboh kitib-anan makulug nadan ipabahul dan ha-on. ¹⁴ Abulutok an dayawok hi Apu Dios an hiyay dinaydayaw din aammod mi, mu hay atok an mundayaw ya un-unudok nan intuttudun Jesus an hidiyey kanan hantudan nangidiklamun ha-on an nihallan pundayaw. Oha bo ya nanongnan kulugok damdaman am-in nan wadan nah Tugun Moses ya nadan intudok handidan profetas Apu Dios an dadiyey puun di pangulug ku. ¹⁵ Ya kulugok damdamay kulugon dan hi ohan algo ya mahuwan Apu Dios nadan naten maphod weno gaga-ihoy nitaguan da te humalyaonan am-in di

tatagu. ¹⁶ Kinali papohdanak di atok ta adiyak munliwat ke Apu Dios ya maid di pumbahulak hi ibbak an tagu.

¹⁷ Handi ya nihaha-adak hi udum an bobleh kaatnan toon ot ahiyak umed Jerusalem te in-ek nan pihhun mahapul nadan ibbak an Judyun nawotwot ya nan ek iappit ke Apu Dios. ¹⁸ Handih wada kami nah Templon pun-iat mi nan pangat di Judyu ya kediye nanib-an dan ha-on, mu maid kayay tatagun nunggugulu gapun ha-on. ¹⁹ Hay nanibo ya abun ha-on ya nadan Judyun nalpud Asia, yaden deyan diday maid hitu. Gulat na ot ya wadadah tut kalyon da hin nganney bahul ku. ²⁰ Weno mahmaham ke datuwen ibbak an Judyun naamung ad uwani an nalpud Jerusalem hin nganney nainilaan dah bahul ku handih hinumalyaak hi hinangngab nan ap-apun di Judyu. ²¹ Maid di eda ipabahul ke ha-on hin bokon ya abu nan kinalik handih nunhumalyaan dan ha-on an kanak di 'Hay gapunan deyak hitun mahumalyad uwani ya kulugok an mamahuwan di nate.' "

²² Hi gobernador Felix ya inila nay mipanggep hi pangulug ke Jesus. Kinali intikod na ni-an an munhumalya ot kananan diday "Indanit umali nan ap-apun di tindalun hi Laysias ta ahi taku ituluy an ihuhummangan tun diklamu yu." ²³ Kinali na nah ohan ap-apun di tindalu ot paguwalya nah Pablo, mu ugge da ingkalabut ya adida iadiy pangaliyan nadan ibbanah mahapul na.

²⁴ Nala-uy kaatnay algo ya immali bo nan gobernador an hi Felix ya nan inayanan hi Drusila an Judyu. Impaayag Felix hi Pablo ta ituttudunay mipanggep hi pangulug ke Jesu Kristo. ²⁵ Mu handih ituttudunay mipanggep hi kaphod, hay pangonoknong hi adol ya hay ahi punhumalyaan Apu Dios hi udum hi algo ya timmakut hi Felix ot kananay "Abunah nae ni-an ad uwani, mu ahi daka bo paayag hi pidwana hin waday wayak." ²⁶ Oha bo ya kanana pe on idatan Pabloh pihhut damanan ipaena, kinali nadandani on impaayag nah Pablo ta munhumhummangan da.

²⁷ Nala-uy duwan toon ya immalih Porsius Festus ot mihannot ke Felix an gobernador. Hi ke Felix ya pinhod nan pitbal nadah Judyu, kinali impunnanong nah Pabloh kalabut.

Hay nunhumalyaan da ke Pablo ad Cesarea

25

¹ Tulun algoy nala-uh nunggubernadolan Festus ad Cesarea ot ahi umed Jerusalem. ² Dimmatong hidi ya puntonton nadan ap-apun di padi ya nadan ap-apun di

Judyu ke hiya nadan ipabahul dan Pablo. Ya kalikaliyan dah Festus ³ ta pumbangngadonah Pablo ad Jerusalem. Wadah nomnom dan deket mibangngad hi Pablo ya eda botakon ta patayon da. ⁴ Mu kanan Festus di “Hidid Cesareay kikalabutana. Takombo ot adi mabayag ya mibangngadak hidi. ⁵ Damanan maki-e nadan ap-apu yun ha-on ad Cesarea ta eda idiklamu nan tagu hin waday bahul na.”

⁶ Imme nin hi himpulun alгой niha-adan Festus ad Jerusalem ot ahi umed Cesarea. Nabigat kediyen dinatngan dad Cesarea ya impaayag nah Pablo nah punhumalyaan. ⁷ Handi hinumgop hi Pablo ya linikkub nadan Judyun nalpud Jerusalem ot puntonton day bahul na, mu maid di ipatibo dah kakuluganan numbahul hi Pablo. ⁸ Himmumang hi Pablo ot kananay “Maid di numbahulak hi mipanggep hi Tugun di Judyu, nah Templo ya hay ap-apu takud Roma.”

⁹ Mu hi Festus ya pinhod nan pitbal nadah Judyu ot kananan Pabloy “An pinhod mut ibangngad dakad Jerusalem ta hidiy punhumalyaak ke he-a?” ¹⁰ Mu kanan Pabloy “Kon hantu ken kawad-ak ad uwani ya bokon punhumalyaan di iRoma an lebbengnan kahumalyaak? Takon di he-a ya inilam an maid di bahul ku nadah Judyu. ¹¹ Deket mainilan makulug an waday numbahulak ta mahapul an pipateyak ya takon. Mu deket adi makulug hantudan ipabahul dan ha-on ya adi mabalin an eyak pipate nadah Judyu. Deket ipapilit dan waday bahul ku ya kudukdul na moy hanan ap-apu takud Roma di manumalyan ha-on.” ¹² Ot makihummangan ni-an hi Festus nadah ibbanan mangidat hi tugun ot ahina kanan ke Pabloy “Deket athinan pinhod mun hay ap-apu takud Roma di manumalyan he-a ya takombo, iabulut mi.”

Hay nangngolan nan patul an hi Agrippa nah kinalin Pablo

¹³ Nala-uy kaatnay algo ya immalid Cesarea nan patul an hi Agrippa ya nan tulang nan babai an hi Bernice an e mumbisita ke Festus. ¹⁴ Handih kawada dah di ya kinalkalin Festus di mipanggep nah kasun Pablon kananay “Dehnay ohan nikalabut handih tiempon Felix ingganad uwanin ni-hannotak. ¹⁵ Handih immeyak ad Jerusalem ya nundiklamu nadan ap-apun di padi ya nadan mangipangpanguluh Judyu ke ha-on an dakol kanuy bahul nat mahapul an ipakastiguk. ¹⁶ Mu kinalik ke didan hay linteg di gubilnud Roma ya adinadaman na-ala on kinastiguy tagun nidiklamu te kahin di mahumalyat waday innunan manumang nah ipabahul dan hiya. ¹⁷ Ta handih naki-ali dah tu ke ha-on ya nabigat

ot amungok dida nah punhumalyaan ot paayag kuh tuwen tagun nikalabut. ¹⁸ Handih tinonton nadan nundiklamuy ipabahul dan hiya ya kanak pe on waday napintok hi ipabahul dan hiya, mu maid. ¹⁹ Hay ke ya abu ipabahul dan hiya ya nan mipanggep hi pundayaw nan Apu Dios ya hay mipanggep ke Jesus an nate, mu kanan tuwen taguy matagu. ²⁰ Uggek inilay atok an mangipanu ketuwen kasu, kinali na-ala mo ot ibagak ke Pablo hin pinhod nan mied Jerusalem ta hidiy kahumalyaana. ²¹ Mu pakudukdulonan mibalud ta inggana nan ap-apu takud Roma di manumalyan hiya. Ot ipaguwalyak mot ingganah pangipaeyak ke hiya nah ap-apu takud Roma.”

²² Ot kanan Agrippa ke Festus di “Pinhod ku damdaman donglon di kalyon tuwen tagu.” Ot kanan Festus di “Ahim donglon hi bigat di kalyona.”

²³ Nabigat ot ume da Agrippa ke Bernice nah punhumalyaan ya matiboy kinatag-e da te numbulwati dah bulwatin di patul. Nakhigop hidi nadan ap-apun di tindalu ya nadan nungkatag-ey saad nan tatagu kediyen boble. Ot paayag Festus hi Pablo. ²⁴ Kanan Festus di “Madayaw an apu Agrippa ya dakayun am-in an naamung ad uwani. Hituwe nan tagun indiklamun nadan Judyuh tu ya ad Jerusalem an papiliton dan pipatek. ²⁵ Mu maid di ek mahamak hi bahul nah ena katayan, mu gapu te kinali nan pakudukdulonay hay ap-apu takud Roma di manumalyan hiya ya timbal ku. ²⁶ Mu maid di inilak hi itudok ku nah ap-apu takuh bahul na, kinali impaayag kud uwani tuh hinangngab yu ta donglon yuy kalyona, namam-an he-a apu Agrippa, ta deket nganneh diyey pumbanagan di kahumalyaanah tu ya hidiyey itudok ku. ²⁷ Ot gapu te matamaak hi itudok kuh bahulna te kon na-ala on itudak kuy tagun e midiklamuh kad-an nan ap-apu taku yaden maid di napintok hi bahulna?”

Hay kinalin Pablo hi hinangngab Agrippa

26

¹ Ot kanan Agrippa ke Pabloy “Kumali kat donglon miy ihumang muh ipabahul nadan Judyu ke he-a.” Timmad-dog hi Pablo ot kananay ² “Apu patul Agrippa, mun-am-amlongak an wada kad uwanit donglom di ihumang ku nadah ipabahul nadan Judyu ke ha-on. ³ Te he-a ya impakainnilam di pangi-en di Judyu ya nadan gumapuh punhahallaan. Kinali donglom anhan tun kalyok.

⁴ Hanadan Judyu ya inila day pangi-ek nipalpu dih kaungak ingganad uwani te bimmoble kami ya takon

handih kawadak ad Jerusalem ya inila day panggi-ek. ⁵ Inila da kaya, muden adida kalyon di makulug an ha-oy ya Phariseeyak an paka-un-unudok di pangat di Judyu. ⁶ Hay kakuluganan tipet deyak hitud uwanin mahumalya gapu te kulugok an ahi umannung di kinalin Apu Dios handidah aammod min ahi mamahuwan di nate. Hay nipuunan tun pangulug ku ya hay nunmahuwan Apu Dios ke Jesu Kristo dih natayana. ⁷ Ya takon nadan ibbak an Judyu ya kulugon dan ahi mamahuwan di nate, kinali nahalman di pundayaw dan Apu Dios hi kabigabigat ya kahilohilong yaden kanan day hidiyey gapunah numbahulak, Apu patul Agrippa.”

⁸ Kanan Pablo nadah naamung di “Antipe ahan ta dakayu ke ya ligaton yun kulugon an hi Apu Dios ya mahuwanay nate? ⁹ Man-u te ha-oy ke damdama handi ya kahingak nah mituttudu mipanggep ke Jesus an iNasaret ot atok amin di kabaalak an mangipaholholtap nadah mangulug ke hiya. ¹⁰ Athidiy inainat kud Jerusalem. Dimmawatak pay hi kalebbengak nadah ap-apun di padi ot pun-ipakalabut ku nadan mangulug ke Jesus. Ya deket waday kanan dah pipate da on timbal ku. ¹¹ Nangenangeyak nadah simbaan di Judyu ot paholholtapok nadan mangulug ta kanak ot ta itikod dan mangulug ke Jesus. Namahig di boh-ol kun didat takon di binumtik dah nidawwin boble ya inunud ku didat ek paholholtapon dida.”

Hay kinalin Pabloh gapunah nangulug

¹² “Hituwey gapunah nangidatan nadan ap-apun di padi ke ha-on hi kalebbengak an e mampap nadah mangulug ad Damascus. ¹³ Maal-algo, Apu patul Agrippa, an manatong kamid Damascus ya maid di maptok ya waday inang-ang kuh dilag an nalpuh kabunyan an makappat-al mu hay algo ot madilagan di nunlinikkod ke ha-on ya nadan ibbak ¹⁴ ya natu-i kamin am-in. Indani ya waday dingngol kun kim-malin ingkalinah kalin di Judyun kananay ‘Saul! Antipet eyak punholholtapon ke he-a? Itikod muh naen at-attom te maid damdamay hilbina ke dida, he-a ot ya abuy mahmok.’ ¹⁵ Ot kanak di ‘Apu, dahdi ka?’ Ya kananay ‘Ha-oy hi Jesus an punholholtapom. ¹⁶ Tumaddog ka. Numpatibowak ke he-a te he-ay pinilik an mangipainilah tatagu mipanggep ke ha-on an tinibom ad uwani ya nan udum an ahik ipainilan he-ah udum hi algo. ¹⁷ Itud-ak dakah kad-an nadan Judyu ya bokon Judyu an e mangipainilan ha-on. Ipaptok dakan ha-on ta maid di ad-adih aton dan he-a. ¹⁸ Ipainilam di mipanggep ke ha-on ta mapat-alan di nomnom dat iwalong da nadan gaga-ihon at-atton dat hi Apu Dios moy un-unudon dan bokon hi Satanas. Ya mangulug dan ha-on

ta mapakawanan di liwat da ya mibilang dan tatagun Apu Dios.'

¹⁹ Kinali Apu patul Agrippa, hidiyen kinalin Jesus ke ha-on handih numpatib-ana ya hidiyey un-unudok. ²⁰ Hay namanguluh nangayak ya ad Damascus ot ahid Jerusalem ya nadah kabobbobled Judea ot ahi nuppe nadah kad-an di bokon Judyu. Intuttuduk hi katagutaguh di ta muntutuyu dah liwat da ta hi Apu Dios moy un-unudon da ya ipatibo da nadah at-atton dan nuntutuyu da. ²¹ Hituwey gapunah nampapan nadan Judyu ke ha-on handih wadaak nah Templon eyak ot patayon. ²² Mu nipalpu dih nuntuttuduwak mipanggep ke Jesus ingganad uwani ya maid di naat ke ha-on te binanaddanganak ke Apu Dios ot deyan dehtuwak ad uwanin hiyay ipainilak am-in hi tatagu, nababa weno natag-e. Hituwen kalkalyok ya hidiye din inabig Moses ya handidan profetas an maat ²³ an kanan day 'Hanan Kristo an tinuddun Apu Dios an mangipaptok hi tagu ya ahi munholholtap ta mate. Mu hiyay mamangulun mamahuwan ta ipainilana nadah Judyu ya bokon Judyuy mipanggep hi kihwangan da.' "

²⁴ Handih pungkalin Pabloh diye ya tinumkuk hi Festus an kananay "Mun-ango ka, Pablo! Impun-ango daka nah inadal mu." ²⁵ Himmumang hi Pablo ot kananay "Apu gobernador Festus, adiyak mun-ango te tun kalkalyok ya makulug ya bokon athidiy kalyon di mun-ango. ²⁶ Adiyak umagol an mangalkali ke datuweh hinangngab Apu patul Agrippa te inila nay mipanggep ke datuwe. Inilak ot inilana dadiyen naat te nundingngol hi kabobboble. ²⁷ Apu patul Agrippa, kon adim kulugon nan intuttudun handidan profetas? Inilak ot kulugom!" ²⁸ Mu kanan Agrippa ke Pabloy "Kon pangalim on na-ala ya kulugok di kinalim ta mumbalinak an Kristiano?" ²⁹ Ot kanan Pabloy "Takon di bokon ad uwaniy pangulugam, mu ta hi udum hi algo ot anhan ya mangulug ka. Idasal kun Apu Dios ta am-in kayun mangmangngol tuh kalkalyok ad uwani ya ahi kayu mangulug ke Jesus ta umat kayu ha-on hi pangulug, mu bokon po udot umat tuh nabangkilingak."

³⁰ Nagibbun kinalin Pabloh diye ya timmaddog nan patul an hi Agrippa, nan gobernador an hi Festus, hi Bernice ya nadan udum an nakiamung hidi ³¹ ot lumah-un da ya waday ohan dida on kananay "Maid peman di bahul tun tagun humlun hi ena katayan weno ena kikalabutan." ³² Kanan Agrippa ke Festus di "Gulat na ot ta uggena imbagan hay apu takud Romay munhumalyan hiya ya damanan mipae ot ad uwani."

*Hay nangiayan dan Pablo ad Roma***27**

¹ Inhuhummangan da Festus an ipae dah Pablo ad Roma ad Italy. Indani ya inawit dah Pablo ya nadan udum an ibba nan balud ot idinol da dida ke Julius an oha nadah ap-apun di tindalun di ap-apud Roma. ² Ot munlugan kami nah nundag-un bapor an nalpud Adramittium an mumpaed Asia ya naki-en dakami nan hi Alistalkus an iTesalonika an bobled Macedonia.

³ Nabigat kediye ya dimmatong kamid Sidon ot mundagu kami ni-an hidi. Makaulleh Julius ke Pablo, kinali inabulut nan ena tibon nadan ibbanat umidat dah mahapul na. ⁴ Tinaynan miy Sidon ot ituluy min mange ya waday puwok an nidamun dakami, ot ihingngi mi mod Cyprus an boblen nigawwah baybay te adi idalan nan puwok hidi. ⁵ In-unuunud mi nah pingngit di baybay nah bobled Cilicia ya Pampilya ot indani ya dimmatong kamid Mira ad Licia. ⁶ Handih wada kamih di ya tinibon nan ap-apun di tindalu on bapor hidin nalpud Alexandria an umed Italy ot mit-an kamih di.

⁷ Ot ituluy mi bon mange, mu nun-ul-u le nan bapor te waday nal-ot an dibdib an midamut mumpaligat nan bapor an ume, kinali immeh kaatnay algo ot ahi kami dumatong ad Nidus. Handih dimmatong kamih di ya adi mo ahan pakae nan bapor te nakal-ot di dibdib ot ihingngi mi bo nah dommang di Salmon ad Crete te adi idalan nan puwok hidi. ⁸ Ta in-unuunud mih pingngit di baybay, mu hiya damdaman numpalpaligat kami, mu loktat ya dimmatong kami nah kanan dan Pundag-uhan di Bapor an nih-up nah bobled Lasea.

⁹ Ya gapuh nataktakan mih dalan ya nadatngan di ahipuwokan ta katatakut an mumbapor hi baybay. Man-uket inila min athidi ya nala-u mo nan tiempon pungngilinan di Judyun adida mangan. Ot kumalih Pablon kananay ¹⁰ "Iibba dida, iltuk an waday ad-adin maat tuh bapor hin ituluy takun ume. Hantun bapor ya mapa-i, mama-id di karga ya wadaday malting ke ditaku." ¹¹ Hanan kon bapor ya nan munmaneho ya uggeda kinulug di kalin Pablo. Takon nan ap-apun di tindalu ya nihapitan damdama ot iunnud nan dida. ¹² Ya takon nadan ibbami ya dakol ke diday naminhod an ituluy min ume te hidiyen boblen nuntikodan mi ya adi kanu maphod an pundag-uhan hin waday puwok. Waday oha on pinhod nan gagalang dumatong ad Phoenix ad Crete te kudukdul kanuh din pundag-uhan inggana mala-uy ahipuwokan.

Hanan puwok nah baybay

¹³ Indani ya linappuwanan mundibdib, mu adi ni-an nal-ot ta kanan nadan tataguy damana mon paka-ey bapor. Ot guyudon da nan gumok an inuy-uy dan mangipudon nah bapor ot mange kamin in-unuunud mih pingngit di baybay ad Crete. ¹⁴ Mu indani ya dimmatong di nal-ot an puwok an nalpud Crete. ¹⁵ Oggan midamu nan puwok nah bapor ta adi pakae ot iunud mi mo nah pangipluyan di dibdib.

¹⁶ Loktat ya dimmatong kami nah ittay an boble an Kauda an nigawwah baybay ot mahaniyan kami nah puwok. Hidiy numpaligatan min nangipaghop nah bangka. ¹⁷ Impaghop da nan bangka ot bobodan dah kabli nan bapor te hay kagu dah kapa-iyana. Ot ipada-ul da bo nan nabokyag an tuldan mangipae nah bapor ta mun-ul-ulet adina ipayud Libya nah nabillibillid an lonah di. ¹⁸ Nabigat ya kapyanan nal-ot di puwok ot pun-iwele da moy udum an kargat yumap-o nan bapor. ¹⁹ Nabigat bon diye ya athidi metlaing ot pun-iwele da bo nadan udum an madam-ot an mahapul nah bapor. ²⁰ Nabayag yaden adi matikod nan puwok ta ug-uggemi tiniboy algo weno bittuwon, ot waday oha on maid moy namnamanan tumagu.

²¹ Hanadan ibba mi ya uggeda nangnangngan hi kaatnay algo te hay danag da. Indani ya kanan Pablo ke diday "Gulat na tuwalit dingngol yuy kinalik ta niha-ad takud Crete ya wadan maid ot di athitun maat. ²² Mu adi kayu madanagan. Mapa-i tun bapor, mu maid di maten ditaku ²³ te hi Apu Dios an daydayawok ya kon tagun ha-on ya intud-ak nay anghel na ot mumpatibon ha-on dih hilong. ²⁴ Kananay 'Pablo, adika madanagan te mahapul an dumatong kah kad-an nan ap-apud Roma. Ya takon nadan ibbam ya ipaptok bon Apu Dios dida gapun he-a.' ²⁵ Ta hidiye nan adi kayu madanagan te waday dinol kun Apu Dios an atona nan kinalinan ha-on, ²⁶ mu inilak an midongpal tun bapor."

²⁷ Umeh duway lingguwan an maid di pottok nay pangipluyan nan puwok nah bapor hidih Baybay an Mediteranean. Indani ya kediye mikapulut opat an hilong ya ginibok nadan mungngunu nah bapor an nih-up kamih luta. ²⁸ Timpong day kadallom nan pottok mi ya nap-at di metro. Imme-ele kami bo ot topngon da ya tulun puluy metro. ²⁹ Kumakkagu dah kidongpalan nan bapor hi batu ot uyuyon da nan opat an madam-ot an gumok an nigakod nah bapor ta iohnong na. Waday oha on uma-abtuh kabigatana.

³⁰ Hanadan mungngunu nah bapor ya ninomnom dan bumtik, ot uyuyon day pumbangkaan da ot kahinngunngunuwwon da nah gumok nah hinangngab nan bapor.

³¹ Mu hi Pablo ya inila nah diye ot kanana nah ap-apun di tindalu ya nadah tindalu nay “Tibon yu ot te bumtik da man nadan mungngunu tuh bapor ot mate takun am-in.”

³² Ot puttuton mon nadan tindalu nadan gakod nan bangka ot mag-a nah baybay.

³³ Mungkabigat ya kanan Pablo nadah ibba nay “Aga mangan taku ot te mikapulut opat ad uwanin algoy uggeyu nanganan te hay danag yuh maat. ³⁴ Kinali mangan taku ot ta waday ikilog taku. Adi kayu tumakut te maid di e maten ditaku.” ³⁵ Kinali nah diye ot umalah tinapay ot mumpasalamat ke Apu Dios hi hinangngab da ot paniangona ot mangan. ³⁶ Ya nakaan moy takut nadan ibbana ot wada moy oha on mangan. ³⁷ Hay bilang min am-in an nunluga nah bapor ya duwan gatut ta napitut onom. ³⁸ Nagibbu kamin nangan ot iwele da nah baybay nan bogat yumapyap-o nan bapor.

Hay napa-iyang nan bapor

³⁹ Nabigat ya waday tinibon nadan mungngunu nah bapor hi boble, mu uggeda inilay ngadana. Mu nah pingngit di baybay ya wadah di on nadadawon dakalan nan bapor ot kanan day hidiy pangiyaan da nah bapor hin damana. ⁴⁰ Ot puttuton day gakod nadan gumok an inuy-uy da yaden punubad bon di udum nadan nikaput an kakaiw an mangipaen nah bapor. Ot ahida ipatap-o nan tulda nah hinangngab nan bapor ta ipluy di dibdib nan bapor nah dakalan mi. ⁴¹ Mu kon ot ya abu atappo nan nipottokan mi ot milumlum di hinangngab nan bapor hi ohan nabillid an lona ot adi pakae. Hana ke bon uduna ya pina-in di nal-ot an dalluyun.

⁴² Hanadan tindalu ya ninomnom dan patayon am-in nadan balud te kanan day kal-ina ya dumakal dat bumtik da, ⁴³ mu adi pinhod nan ap-apun di tindalun pakipate dah Pablo, ot uggena mo impipate nadan udum. Kinali na ot ya abu ke dida an nadan nanginilan mungkeke ya diday mamangulun dumop-at dumakal da. ⁴⁴ Ya nada ken ugge nanginilan mungkeke ya umala da nah nungkakaan an tablan nan bapor weno kumpulan damanan pangidonan dat dumakal da. Athituy inat min dimmakal ot maid di nalting.

Hay dinakalan da Pablo ad Malta

28

¹ Dimmakal kami nah boblen nigawwah baybay ot ahimi inilaon an hay ngadana ya Malta. ² Makaulle nadan tataguh di te handih dimmakal kami ya nun-apuy da ot mun-anidu

kami te intotool nay udan ta kottokottol. ³ Hi ke Pablo ya e nangaklam hi pating ot itungu na. Indani ya wada on naukat an ulog nah itungu te naatungan ot milipot hi taklen Pablon ingkalat na. ⁴ Tinibon nadan bimmoble nan nuntayun an ulog hi taklen Pablo ya waday oha on kananay “Pimmate man hituwen tagu te deyan man-ut nihwang nah katayana ot hi baybay, mu deyan kinalat di ulog ta hidiye moy kastiguna. Hituwen tagu ya gahat nan adi tumagu.” ⁵ Mu impulakgin Pablo nan ulog ot mag-a nah apuy an maid di ginikna na nah kinalat nan ulog. ⁶ Hadhad-on dadiyen bimmobley lobagan nan taklen Pablo ya hay katayana, mu nabaybayag ya maid di naat ke hiya ot adi mo athidiy punnomnom da ot kanan day “Ya kon dios nin hituwen tagu.”

⁷ Hay ap-apu da kediyen boble ya hi Publius an kon lutan am-in nah nih-up hi pingngit di baybay. Makaulen dakami ot ayagan dakami ot makiha-ad kamih bale dah tulun algo. ⁸ Nipaddi kediyen mundogoh aman Publius an mundaku ya mumputu. Immeh Pabloh kad-ana ot idasalanan inhakmo nay taklenen hiya ya pinumhod.

⁹ Handih nundingngol hidiyen inat Pablo ya nun-ialin nadan tatagun am-in nadan mundogo kediyen boble ot kaanon Pabloy dogoda.

Hay nangituluyan da Pablo an umed Roma

¹⁰⁻¹¹ Tuluy bulan di niha-adan mih did Malta ya makaulle nadan bimmobleh din dakami ot handih ekami tumayan ya nun-iali day mahapul mi nah pangayan mi. Nunluga kami nah bapor an nalpud Alexandria an hay ngadana ya “nundappil an dios.” Niha-ad hidiyen bapor hidi inggana nala-uy ahi puwokan.

¹² Loktat ya dimmatong kamid Syracuse ot mihaad kamih dih tuluy algo. ¹³ Ot ahimi bo ituluy ya dimmatong kamid Regium. Nabigat ya nadadawo moy pangayan mi te ipluy di dibdib nah pumpay-an mi ta duway algo ya abu ya dimmatong kamid Puteoli. ¹⁴ Wadaday dinatngan mih din ibba takun mangulug ke Jesus ot ayagan dakamin makiha-ad ke didah ohan lingguwan ot ahimi mo idaldallan an immed Roma. ¹⁵ Dingngol damdaman nadan udum an mangulug ke Jesus ad Roma an mange kamih di ot umali dan e manamun dakami. Dinammu miy udum nah malkadu ad Appius ya nadan udum ke dida nah boble an Tulun Pundag-uan. Tinibon Pablo dida ya mun-am-amlong ot mumpasalamat ke Apu Dios.

Hay nuntuttuduwan da Pablo ad Roma

¹⁶ Handih dimmatong kamid Roma ya in-abulut nan apupuh din nangamung di pinhod Pablo hi ena kiha-adan ya waday ohan tindalun mungguwalyan hiya. ¹⁷ Nalayu tulun algo ot paayag Pablo nadan ap-apun di Judyuh di ot kananan diday "Dakayun iibbak, maphod ta naamung takud uwani te pinhod kun ipainilan dakayun maid di numbahulak nadah iibba takun Judyu nadah boblen nangayaayak ya maid boy kinahing kuh pangat handidan aammod taku, yaden dimpapak ke didad Jerusalem ot ahiyak ipaboltan hi iRoma. ¹⁸ Handih hinumalyaak nadah iRoma ya pinhod dan ipaeyak te maid di mahamak dah bahul kun gumapuh eda pamatayan ke ha-on, ¹⁹ mu adi pinhod nadan ibba takun Judyu, ta hidiye nan imbagak mon ipaaliyak hitut hay ap-apun di Roma di manumalyan ha-on. Mu takon di athidiy inat dan ha-on ya adik idalom dida. Ibilang ku metlaing didan iibak.

²⁰ Kinali ad uwani ya naamung taku te pinhod kun ipainilan dakayun hay gapunan deyak hitun nabangkilingan ya hay pangulugak nah kinalin Apu Dios handidah aammod takun holag Israel mipanggep ke Kristo ya hay ahi kamahuwan di nate."

²¹ Kanan dan Pabloy "Uggemi kattog inilah nae te maid di dinawat mih tudok an nalpud Judean mangipainila ke dakami mipanggep ke he-a. Takon nadan ibba takun oggan umalih tun malpuh di ya maid di kalkalyon dah adi maphod mipanggep ke he-a. ²² Mu pinhod min inilaon di punnomnomam ke naen hinnatkon an pangulug te hay ya abu inila mi ya adi pinhod di tataguh kabobbobleh nae."

²³ Ot gutudon day algon ahida bo kaamungan. Handih nadatngan hidiyen algo ya dakol day naamung nah kiha-adan Pablo. Ot ial-algon Pablon muntuttudun dida mipanggep hi pun-ap-apuwan Apu Dios, hay kibalinan nan Tugun Moses ya hay inabig handidan profetas te pinhod nan kulugon dah Jesus. ²⁴ Wadaday nangulug kediyen intuttudun Pablo, mu wadada boy udum an ugge. ²⁵ Handih nabukal da ya nunhahannu da te nunhahallay pun-awat da nah nanguddidin kinalin Pablo an kananay: Makulug di kinalin nan Espiritun Apu Dios handidah aammod takuh dih donen impakalinah Isaiah ot kananay

²⁶ 'Ume ka nadah tatagu ta kanam ke diday "Man-ut donglodonglon yuy kalin Apu Dios, mu adiyu maawatan ya man-ut tibotibon yuy atoatona, mu adiyu imatunan di ongal an kabaelana. ²⁷ Man-uke ya mangohe dadiyen tatagu, kay maid di ingada ya matada. Gulat

na ot ta adida umat hidi ya inilaonak ke didat ha-oy di un-unudon da ta paphodok dida.' "

²⁸ Kanan bon Pablon diday "Dakayun udum ya umat kayun dida. Kinali kalyok ke dakayu an hi Apu Dios ya ipainilana nadah bokon Judyuy mipanggep hi pangihwan-ganah tagu ya nunna-ud an mangulug dan hiya." ²⁹ Kinalin Pabloh diye ot mange dan namam-an munhahannu da.

³⁰ Nihnihdih Pablo nah inabanganan bale hi duway toon ya maka-apnga nadah tatagun mangidung-on hiya. ³¹ Hidid Roma ya maid di mangipatikod ke hiya ya maid di takut nan muntuttudu mipanggep hi pun-ap-apuwan Apu Dios ya mipanggep ke Apu Jesu Kristo.

HAY TUDOK PABLO HANADAH MANGULUG AD ROMA

¹ Hituwen tudok ya nalpun ha-on an ibayun hi Pablo. Ha-oy di ohan muttatyu ya apostoles Jesu Kristo an pinilin Apu Dios an e mangituttuduh ine-en di pangihwangan Jesu Kristo ke ditaku.

² Hidiyen pangihwanganan ditaku ya impainilan Apu Dios handidah profetas na handih done ot itudok da. ³ Hidiyen impainilana ya mipanggep ke Apu takun hi Jesu Kristo an Imbabalena. Numbalin hi tagun umat ke ditaku te intungon di holag David. ⁴ Takon di numbalin hi tagu ya nipatiboh namahuwana dih natayana an waday kina-Diosna. Hidiyen namahuwana gapuh ongal an kabaelan Apu Dios ya onngaongngal an pangitib-an an hiya ya Imbabalena. ⁵ Hi Jesus di gapunan impatibon Apu Dios ke ha-on di ulena te piniliyak an mun-apostoles ta eyak muntuttuduh katagutagu hi kabobboble hi mipanggep ke Jesus ta mangulug dan hiya ya un-unudon da. ⁶ Takon di dakayun tatagud Roma ya pinili dakayu damdaman Apu Dios an tatagun Jesu Kristo.

⁷ Deyan muntudokak ke dakayun tatagud Roma an impakappinhod Apu Dios ya pinili nan tataguna.

Hana ot ta munnananong an wadan ditakuy ule ya linggop an malpu ke da Ama takun hi Apu Dios ya nan Apu apu takun hi Jesu Kristo.

Hay dasal Pablo hi kiphodan nadan tatagud Roma

⁸ Hay mamanguluh kalyok ya pinhod kun ipainilan dakayun ongal di pumapasalamat kun Apu Dios gapu ke dakayun am-in hina te nundingngol hi kabobbobley mipanggep hi pangulug yun Jesus. Hituwen pumapasalamat kun Apu Dios ya ipadalan kun Jesu Kristo. ⁹ Hi Apu Dios an ihamahamad kun ingunuwan hi pangituttuduwak hi mipanggep nah Imbabalenan hi Jesu Kristo ya inilanan idasadasalan dakayun ha-on ta nangamung.

¹⁰ Idasadasal ku bon hiya hin iabulut na mon umaliyak hina an mangidung-on dakayu ¹¹ te pinhod kun abun muntuttuduh mipanggep ke Apu Dios ta maudman di kabaelan yun malpuh Espiritunat makaihammad di pangulug yu. ¹² Hay oha bo ya hana ot ta mabaddangan kayu gapuh pangulug ku ya mabaddanganak damdama gapuh pangulug yu.

¹³ Kaibaiba, hay oha boh gapunan nabayag an pinhod kun umalih na ya ta hay pumbanagan di ituttuduk ke dakayu ya maudman kayu, umat hi naat hi nuntuttuduwak nadah bokon Judyu, muden maid di innuk. ¹⁴ Pinhod kun umalih na te lebbeng nan ituttuduk hi katagutaguy mipanggep ke Kristo, takon di nganney nitaguwan da, nun-adal ya ugge. ¹⁵ Ta hidiye nan pinhod kun abun ituttudu damdaman dakayun iRoma di mipanggep hi inat Jesu Kristo hi pangihwanganah tagu.

Hay pangihwangan Apu Dios hi tatagun naliwat

¹⁶ Madinolak ya adiyak bumain an mangituttuduh inat Jesu Kristo te hidiyey kipainilaan di ongal an kabaelan Apu Dios an mangihwang am-in hi tatagun mangulug ketuwen mituttudu. Dakamin Judyuy namangulun nanginilan tuwe, mu takon di dahdiy tagun mangulug ke Jesus ya ihwang Apu Dios, Judyu weno bokon. ¹⁷ Te nipainila ke tuwen mituttudu an ibilang ditakun Apu Dios an maphod gapuh pangulug taku ya abu ke Jesu Kristo. Hituwe ya miunnud nah nitudok an kananay "Hanan tagun mibilang an maphod te hay pangulug na ya hiyay midatan hi biyag an maid di poppog na."*

Am-in di tagu ya waday liwat da

¹⁸ Hi Apu Dios hi langit ya ipainilanay boh-ol na hi pangastiguwana nadah tatagun adi mangun-unud ke hiya. Humahhani nadan gaga-ihon at-atton datuwen tatagu hi pangipainilaan nah makulug mipanggep ke Apu Dios. ¹⁹ Ta hidiye nan kastiguwona dida te inila day mipanggep ke hiya te impainilanan am-in di mabalin an inilaon di tagu mipanggep ke hiya, mu kapyanan kahing da. ²⁰ Mu nihalla da te takon di adi matiboh Apu Dios, mu nipalpu handih nunlutuwanan am-in ya nipatibo nadah lintunay kinaDiosna ya nan ongal an kabaelan wada tuwalin hiya. Ta hidiye nan maid di eda pangigadulan hi adida pangulugan ke hiya. ²¹ Te takon di inila dan wadah Apu Dios ya uggeda dinayaw ya uggeda numpasalamat ke hiya nadah indat nan kiphodan da. Ta hidiyey gapunan numbalin an maid di hilbin di nomnom da. Paddungnay tapol di punnomnom dan adida maawatan di pangi-en Apu Dios. ²² Kanan day nanomnoman da, mu hay kakulugana ya makudang di nomnom da. ²³ Kanan ot ya abuy hi Apu Dios an wadat nangamung di dayawon da yaden bokon te nadan kinapya dan ing-ingon di tagun waday katena, nadan

* 1:17 1:17 Habakkuk 2:4

kinapya dan ing-ingon di hahamuti, aamayyu ya nadan nalgom an mun-ay-ayyam tuh lutay daydayawon da.

²⁴ Kinali inwalong Apu Dios dida ot nada mon gaga-ihon pinpinhod day at-atton da. Ta hidiye nan at-atton day kababain te malalaoy pangat dah adol dan nadah ibba da. ²⁵ Inila day makulug an mipanggep ke Apu Dios, mu inwalong dat nan nibahho ot ya abuy inun-unud da. Bokon hi Apu Dios an nunlutuy daydayawon da ya un-unudon da, mu nadan lintuna. Yaden gulat na ya hi Apu Dios ot tuwaliy madayaw ta nangamung. Amen.

²⁶ Hituwey gapunah nangiwalongan Apu Dios ke dida ot abuna moy kababain an at-atton da. Takon di binabai ya nguddanon dan iwalong di ustun pangi-e ta hay ibbadan binabaiy ihuyop da. ²⁷ Umat boh linalakin nguddanon da damdaman iwalong di ustun pangi-e ta hay ibbadan linalakiy pinhod dan ihuyop. Datuwen mangipabain an at-atton day gumapuh kadadagan di kinatagu da an hituwey lebbeng nan kastiguda.

²⁸ Ot gapu te adida ibilang hi Apu Dios ya inwalong na dida, ot aton dan am-in nadan gaga-ihon umalih nomnom da. ²⁹ Wadan am-in ke diday kinagaga-iho: amo, pihul, aawwit, papatte, haul, tumbuk, pinhod dan ibagin am-in di nganneh diye, natalam dan manadag hi ibbadan tagu, ³⁰ gaga-ihoy kalyon da mipanggep hi ibbada, hingitan dah Apu Dios, padngolan day ibbada, mangohe da, mumpahhiya da, nalaing dan munnomnom hi aton dan mangat hi gaga-iho, adida ikabing di ammod da, ³¹ maid di lalao dan mangat hi gaga-iho, adida aton di kinali da ya maid di uleda weno homok dah ibbada. ³² Ya takon di inilada nan kalin Apu Dios an makastigut nangamung nadan mangat hi umat hidin gaga-iho ya pun-imam-a da ot ya abu. Bokon hidiye ya abu, mu pakatbalon day tatagun mangat hi athidi.

Maandong di pangastiguwan Apu Dios hi tagu

2

¹⁻³ Dakayun iibba, inila takun maandong di pangastiguwan Apu Dios nadah mangmangngat hi umat ke dadiye. Mu dakayun mamihupihul ke didan kanan yuy “Nakaliwwat dadiyen lebbeng nan makastigu da,” ya adiyu pangaliy adi kayu makastigu. Te makastigu kayu damdama te takon di dakayu ya athidi kayu, kinali maid di pangigadulan yu hi eyu adi kakastiguwan. ⁴ Wadan adiyu ikabing hi Apu Dios te pangali yu on adi dakayu kastiguwon ke hiya te makaulle ya naanus. Adi athidi, te hay gapunan naanus hi Apu Dios an adi pinghanadi on kinastigu nay tagun

mangat hi gaga-iho ya pinhod nan idatan dakayuh waya yun muntutuyuh liwat yu ta wada ot an mihwang kayu.

⁵ Mu makangohhe kayun abu an adiyu iwalong nadan gaga-ihon at-atton yu, ta hidiye nan nahalhalman di kastigu yu hantuh punhumalyaan Apu Dios hi tagu an kediyey ahi katib-an di kinalimpiyuna ya boh-ol na. ⁶ Hi Apu Dios ya humalyaonay tagu mipuun hi inat nah kawadana tuh luta. ⁷ Ya idat nay biyag an maid di poppog na nadah tatagun impunnaanong dan inat di maphod te pinhod dan madayaw, matbal hi hinangngab na ya mawaday pakitaguwan dan hiyat nangamung.* ⁸ Mu nadan tatagun abunay adol dan nonomnomon da ya adida un-unudon di makulug an mituttudu, mu hay gaga-ihoy un-unudon da, ta hidiye nan nahalman di ahi pangastigun Apu Dios ke dida. ⁹ Am-in day gaga-ihon tatagu ya kastiguwon Apu Dios dida ta munholholtap da, mamangulu nadan Judyu ta ahi nadan bokon Judyu. ¹⁰ Mu am-in nadan mangmangngat hi maphod ya diday tobalon, ipadayaw ya palinggopon Apu Dios. Athidi bon mamangulu nadan Judyu ta ahi nadan bokon Judyu. ¹¹ Te hi Apu Dios ya nun-iingngoy punhumalyanan am-in hi tatagu.

¹² Am-in di tagu, Judyu weno bokon ya naliwat, ta hidiye nan kastiguwon Apu Dios dida. Kastiguwona nadan bokon Judyu takon di uggeda inila nan Tugunan indat na ke Moses, te naliwat da tuwali. Mu nada ken Judyun nanginila kediyen Tugun ya naliwat da damdama te uggeda inun-unud. Kinali makastigu dan mipuun nah Tugun di punhumalyaan Apu Dios ke dida. ¹³ Te bokon ya abu nan e nangngolan di taguh Tugun di pambalan Apu Dios ke hiya, mu mahapul an un-unudonah diyen Tugun. ¹⁴ Takon di ugge inilan nadan bokon Judyu nan Tugun ya deke on inat da pe tuwaliy kalyon diyen Tugun. Hidiyey kitib-anan wadah nomnom day pinhod Apu Dios an aton da ¹⁵ te wada tuwalin dida. Ta takon di uggeda inilah diyen Tugun Apu Dios ya kay nitanom hi nomnom da te umalih nomnom da hin maphod di at-atton da weno gaga-iho.

¹⁶ Hantuh Algon hi Jesu Kristoy punhumalyaon Apu Dios hi pangien di tagu ya kediyen tiempoy kainilaan am-in di nitaluh nomnom da ya hay inat dan ugge nainilad uwani. Datuwen am-in di ipainilak nah ek puntanuttuduwan mipanggep ke Jesu Kristo.

Hanadan Judyu ya man-ut madinol da nah Tugun Apu Dios, mu adida un-unudon

* 2:7 2:7 Hanadan tatagun athidi ya ammuna nadan nangulug ke Jesu Kristo.

¹⁷ Dakayun iibbak an Judyun mumpahhiyan kanan yuy Judyu kayu, makadinnol kayun tobalon dakayun Apu Dios gapuh pangun-unudan yuh Tuguna ya kanan yuy dakayuy tataguna. ¹⁸ Dakayu ya kanan yuy inila yuy pinhod Apu Dios ya kanan yuy pinili yuy maphod an pangi-e te kanan yuy impakainnila yuy Tuguna. ¹⁹ Kanan yu boy waday kabaelan yun mangituttuduh pangi-en Apu Dios nadah tatagun adi pakaawat an kay da nakulap. Ya kanan yu boy umat kayu nah dilag an pat-alan yuy tapol an punnomnom di tagu. ²⁰ Ya gapu bo te ditakun Judyuy nidatan nan Tugun Moses ya kanan yuy ditakuy nanginilan am-in te wadan am-in kediyeen Tugun di makulug an tuttudu. Ta hidiye nan madinol kayun manugun hanadah tatagun kay u-ungan adi pakanomnom hi niptok ya nadah tatagun makudang di inila dah mipanggep ke Apu Dios.

²¹ Ot deket athina, tipet adiyu aton di ituttudu yu yaden tuttuduwan yuy ibba yuh tagu? Kaspangarigan, ituttudu yun adita mangako, mu kon adi kayu mangako? ²² Kanan yu boy gaga-ihoy ihuyop di bokon inayan, mu kon adiyu aton di athidi? Pihulon yu boy tatagun mundayaw hi tinattagun kanan day hidiyey dios da, mu kon adiyu punakoy tinattaggu da? ²³ Ya paka-it-ok yuy Tugun Apu Dios, mu hay kakulugana ya adiyu dayawon te adiyu un-unudon di Tuguna. ²⁴ Datuwen am-in di nipaannungan nan nitudok nah kalin Apu Dios an kananay "Gapu ke dakayun Judyu ya pihulon nadan bokon Judyu hi Apu Dios."

²⁵ Ditakun Judyu ya nakugit taku te hidiyey intugun Apu Dios hi pangimatunanan ditakuy pinilinan tataguna, mu maid di hilbin di nakugitan taku hin adi taku un-unudon nan Tugunan impitudok na ke Moses. ²⁶ Mu nganney innun nadan bokon Judyun ugge nakugit hin paka-un-unudon day Tugun Apu Dios, kon adina damdama ibilang didan tataguna? ²⁷ Makulug an ugge nakugit nadan bokon Judyu, mu deke on un-unudon day Tugun Apu Dios. Hidiyey kitib-anan gaga-iho kayun Judyu te wadan dakayuh diyen Tugun, mu uggeyu impaka-un-unud. Kinali maid di hilbin di nakugitan yu.

²⁸ Kon dahdiy kanan takuh ibilang Apu Dios an taguna? Hanan nakugit? Bokon, te takon di nakugit di ohan tagu ya hi adol ya abu. ²⁹ Hay tuwali ibilang Apu Dios an taguna ya nan nahannotan di pangi-ena gapuh kabaelan di Espiritun Apu Dios, bokon gapuh nangun-unudana nah nitudok an Tugun. Hidiyen taguy matbal ke Apu Dios takon di adi matbal hi ibbanan tagu.

3

¹ Gapu te athidi ya wadan pangali yuy “Deket athidi ya maid moy hilbin di kinaJudyu taku ya hay nakugitan taku.”

² Mu adi athidi te dakol di hilbin di kinaJudyu taku. Hay oha ya hay nangidinolan Apu Dios ke ditaku nah kalina.

³ Takon hin kananat wadaday udum an Judyun adi mangun-unud nah kalin Apu Dios ya bokon hidiyey gumapuh ena adi pangatan nah kinalinan atona te ⁴ hi Apu Dios ya adi munlangkak, takon di munlangkak am-in di tagu. Hituwe ya miunnud nah nitukok an kananay

“He-a Apu Dios ya deket waday kinalim, ya nainilan umannung am-in te makulug di kalim. Ta hidiye nan gulat nat kanan di taguy nihallay inat mu ya diday nihalla te maid di mahamak dah nihallaam.”*

⁵ Wadada nin nadan makahhapit an kanan day “Ditaku ya gaga-iho taku te tagu taku, ta deket hay kinagaga-iho takuy kainilaan di kaphod Apu Dios ya adi ditaku ot mo kastiguwon ke hiya, mu deket kastiguwon ditaku ya kitib-anan hiya ya adi limpiyu.” ⁶ Mu nihallah diyen punnomnom, te gulat nat athidi ya maid di lebbeng nan munhumalyah tatagu.

⁷ Wadan pangali yu boy “Ot deket hay kinagaga-iho takuy kitib-an di kaphod Apu Dios ya kon bokona kidayawan hidiye? Ta hidiye nan adina lebbeng an e ditaku kastiguwon ke hiya.” ⁸ Ne wadan pangali yu moy “Takon di munliwat taku ot deyan kidayawan Apu Dios hidiye.” Mu kalyok ke dakayu an nadan mangalih athidi ya makulug an kastiguwon Apu Dios dida. Wadaday udum an tatagun kanan day athituy ituttuduk, mu langkak da.

Gaga-ihon am-in di tagu

⁹ Ya gapu te Judyu taku ya wadan kanan yu boy kudukdul taku te mayapyap-oy kastigu taku mu nadan bokon Judyu. Mu adi athidi te kinalik ke dakayun am-in di tagu ya naliwat, Judyu ya bokon. ¹⁰ Hituwe ya miunnud nah nitudok an kananay

“Maid di ohan tagun maphod di panibon Apu Dios ke hiya.

¹¹ Maid di ohan tagun pakaawwatanay mipanggep ke Apu Dios ya maid di ohan tagun paka-un-unudona hiya. ¹² Te am-in di tagu ya inwalong dah Apu Dios ya numbalin dan am-in hi gaga-iho. Kinali maid di tagun mangat hi maphod, takon di oha.† ¹³ Hay tokoda ya umat nah ugge natangob an lubuk an maka-agub te gaga-ihoy kali da. Hauhaulon day ibba dan tagu.‡

* **3:4** 3:4 Psalm 51:4 † **3:12** 3:10-12 Psalm 14:3, Psalm 53:1-3 ‡ **3:13** 3:13 Psalm 5:9

Hay kali da ya mialig nah gitan di ulog an pumate. §
 14 Mun-idut da* ya mahakit di kalida. 15 Takon di ittay
 di humlun ya pumate da. 16 Ya am-in di pangayan
 da ya waday dadagon da ya waday paligligaton dah
 ibbadan tagu. 17 Uggeda inilay aton dat malinggop di
 paki-kiayan dah ibbadan tagu. 18 Ya adida tumakut
 an munliwat ke Apu Dios."†

19 Inila takun am-in an ditakun Judyuy nangituttuduwan
 Apu Dios nah Tuguna. Muden ugge taku inun-unud, ta
 hidiye nan adinadaman etaku kanan di maid di liwat
 taku. Te hay kakulugana ya takon di ditakun Judyu ya
 naliwat taku, umat nadah bokon Judyu. Kinali mahapul
 an abuluton takun naliwat taku, ta hidiye nan lebbengnan
 makastigu takun am-in, Judyu ya bokon. 20 Ta hidiyey
 kainilaanan maid di ohan tagun ibilang Apu Dios an
 maphod gapuh pangun-unudana nah Tugun. Ya gapu te adi
 taku kabaelan an un-unudon am-in di wada kediyen Tugun
 ya hidiyey kitib-anan naliwat takun am-in.

Hay mahapul ta damanan tobalon ditakun Apu Dios

21-22 Mu ad uwani mo ya nipainilay pangibilangan Apu
 Dios ke ditakun maphod. Hituwe ya in-uh-un Moses ya
 handidan profetas nah intudok da. Adi mipuun hi pangun-
 unudan nah Tugun di pangibilangan Apu Dios ke ditakun
 maphod, mu mipuun hi pangidinolan takun Jesu Kristo.
 Athitun am-in di pangibilang Apu Dios nadah mangulug ke
 Jesu Kristo te nun-iingngon am-in di tagu.

23 Am-in taku ya naliwat takun Apu Dios, ta hidiye nan
 makakuddang di kaphod takuh panibona. 24 Mu gapu te
 makaullen ditaku ya intud-ak nah Jesu Kristo an namoklah
 liwat taku ta deket mangulug takun hiya ya ibilang ditakun
 maphod. 25-26 Intud-ak Apu Dios hi Jesus ot mate ta
 mapakawanan di liwat di tagu hin mangulug dan hiya.
 Hituwen inat Apu Dios di pangipatib-anah kinalimpiyuna.
 Te takon di uggena kinastigu handidan nunliwat handi ya
 nanongnan hiya ya limpiyu te ingkaten Jesus di liwat di
 tagu. Hituwey kitib-anan maandong di pangat Apu Dios
 hi pangibilanganan ditakun maphod hin mangulug takun
 Jesus.

27-28 Ta hidiye nan adi taku it-ok an maphod taku gapu
 te hay pangipatnaan takun mangun-unud nah Tuguna,
 te bokon hidiyey pangipuunan Apu Dios hi pambalanan
 ditaku, mu hay pangidinolan takun Jesu Kristo ya abu.
 29 Adiyu e kanan di abuna takun Judyun ibilang Apu Dios

hi tataguna te ibilang nan am-in di mangulug an taguna, Judyu ya bokon, ³⁰ te oha ya abuy Dios. Kinali takon di Judyu ya bokon ya ibilang Apu Dios an maphod hin waday pangulug nan Jesus. ³¹ Kon hay pinhod tuwen kalyon ya iwalong taku mo nan Tugun Apu Dios gapu te mangulug takun Jesus? Adi, te deket waday pangulug takun hiya ya namam-an paka-un-unudon takuy Tuguna.

Hay pangulug Abraham ke Apu Dios

4

¹ Nganney kalyon taku mipanggep nah nambalan Apu Dios ke Abraham an ammod takun Judyu? ² Gulat nat imbilang Apu Dios hi Abraham an maphod gapuh maphod an inat na ya hidiye ot di iniit-ok na. Mu adi athidi te bokon hidiyey pangibilangan Apu Dios an maphod di tagu, kinali maid di ipahhiyan di taguh hinangngab na. ³ Hituwe ya miunnud nah nitudok an kananay “Kinulug Abraham di kinalin Apu Dios ot ibilang Apu Dios an maphod.”*

⁴ Inila takun matangdanan nan tagun pungngunuwon. Hidiyen tangdana ya adi mibilang an regalo, te binoklana. ⁵ Mu hi Apu Dios ya hinnatkon te hay kihwangan takun idat na ya libli, adi taku ingunuwan. Hay kitib-ana ya hay pangibilanganan maphod nan gaga-ihon tagu gapuh pangulug na. ⁶ Hituwey kialigan nan kinalin din hi David mipanggep hi pun-amlongan di tagun imbilang Apu Dios an maphod, takon di maid di maphod hi inat na ot ahi mibilang an maphod.

⁷⁻⁸ Hituwey kanana, “Maka-am-amlong nan tagun nakaan di liwat na ya ngohena te pinakawanan Apu Dios. Om, mun-am-amlong hidiyen tagu te adi mo ibilang Apu Dios an naliwat.”†

⁹⁻¹⁰ Mu kon ditaku ya abun Judyuy mun-am-amlong gapu te nakugit taku? Adi, te takon nadan ugge nakugit. Hay pangulug day pangibilangan Apu Dios ke didan maphod. Takon di hi Abraham an ammod takun Judyu ya inila takun imbilang tuwalin Apu Dios an maphod gapuh pangulug na ot ahi makugit.

¹¹ Hidiyen numpakugitanay kitib-anan nibilang an maphod gapuh pangulug nan Apu Dios handih ugge nakugit. Inat Apu Dios hituwe ta mibilang hi Abraham an pun-ammod am-in di tatagun nibilang an maphod gapuh pangulug da, takon di uggeda nakugit. ¹² Ya hanada ken Judyu ya adi gapu te nakugit da ya e mo tobalon Apu Dios dida. Mu dida ke ya mahapul an miingngoy pangulug dah

* 4:3 4:3 Genesis 15:6 † 4:7-8 4:7-8 Psalm 32:1-2

pangulug Abraham handih ugge nakugit. Ta hidiye nan hi Abraham an ammod nadan Judyu ya mibilang bon amada nah pangulug da.

Hay kalin Apu Dios ya umannung

¹³ Kinalin Apu Dios ke Abraham an hiya ya nadan holag nay ahi mamoltan tuh luta ya diday pun-ap-apun am-in di tatagu. Kinalina ke Abraham hituwe gapuh pangulug na ot mibilang an maphod. Bokon gapu nah nipab-on Tugun Moses. ¹⁴ Ta hidiye nan bokon hay pangun-unudan kediyen Tugun di pangipaannung Apu Dios nah kinalinan atonan kiphodan taku, mu mipuun hi pangulug ke hiya, te gulat nat adi athidi ya maid moy hilbin di pangulug ke hiya ya adi mo umannung hidiyen kinalina te adi kabaelan di tagun mangun-unud am-in nah Tuguna. ¹⁵ Hidiyen Tugun di humlun hi kakastiguwan taku te adi taku pakaun-unud. Gulat nat maid hidiyen Tugun ya maid ot di pangitib-an an naliwat di tagu. Muden gapu te wadah diyen Tugun ya hidiyey kitib-anan naliwat takun am-in te adi taku pakaun-unud.

¹⁶ Ta hidiye nan, hay panawatan taku nah kiphodan an malpun Apu Dios ya adi mipuun hi pangun-unudan ketuwen Tugun, mu mipuun hi kinalinan atona nah tagun waday pangulug na. Hituwey kitib-anan hay panawatan taku kediyen kiphodan ya gapuh ule nan ditaku. Ya bokon ya abu nadan Judyun mangipaanhon ketuwen Tugun di uleyana, mu takon di dahdin waday pangulug nan umat ke Abraham di pangulug na. Hituwey gapunan hi Abraham ya ammod takun am-in an mangulug ¹⁷ te waday nitudok an kalin Apu Dios an kananay "He-a Abraham di mibilang an pun-ammod am-in di mangulug hi kabobboble." Kinalin Apu Dios hinae te imbilang nah Abraham an ammod takun am-in an mangulug. Te hi Abraham ya nangulug ke Apu Dios an kabaelasan managuh nate ya wadaonay maid.

¹⁸⁻¹⁹ Hi Abraham ya ongal di pangulug nan Apu Dios te takon di inilanan adi mabalin an muntanud da nah inayanan hi Sarah ya ongal di namnamana ot kulugonan umannung hidiyen kinalin Apu Dios an hiyay mumbalin an ammod di dakkodakkol an tataguh kabobboble. Hituwen kinalin Apu Dios ke hiya handi: "Ahi dumakkodakkol di holag mut umat nadah bittuwon hi kabunyan an adi mabilang." Kediyen nangalyan Apu Dios ketuwe ya dandanin hinggatut di toon Abraham ta athidi mo nan kay natey adol na ya hi ke damdama Sarah ya adi pakaimbabale tuwali, mu nanongnay pangulug Abraham ke Apu Dios ot deyan immannung peman an dakol day holag na.

20-21 Ugge nunhalinduwan nangulug kediyen kinalin Apu Dios ke hiya te ongal di dinol nan kabaelan Apu Dios an paannungon hidiyen kinalina. Kinali namam-an nahamad di pangulug na ot dayawonah Apu Dios. ²² Ot gapu kediyen nahamad an pangulug Abraham ke Apu Dios ya “Imbilang nah Abraham an maphod an tagu”.

²³ Hidiyen nitudok an imbilang Apu Dios hi Abraham an maphod an tagu te hay pangulug na ya bokon hiya ya abuy nibilang te ²⁴ takon di ditaku gapuh pangulug takun hiya an nunmahun nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo. ²⁵ In-abulut Apu Dios an mateh Jesus ta boklaonay liwat taku, mu minahuwana bo ta ditakun mundinol ke Jesus ya mibilang takun maphod.

Hay pumbalanan di pangun-unudan ke Jesus ya hay pakilinggopan ke Apu Dios

5

¹ Imbilang ditakun Apu Dios an maphod gapuh pangulug takun hiya ya malinggop moy kigappatan takun hiya gapuh inat Jesu Kristo an hi Apu taku. ² Ya gapuh nangulugan takun Jesu Kristo ya hiyay nangihayyup ke ditakun Apu Dios ta gibokon taku moy pamaptok na ke ditaku gapuh ulena. Ta hidiye nan mun-am-amlong taku te ahi taku midayaw nah kidayawan Apu Dios. ³ Bokon hinae ya abuy pun-am-amlongan taku, mu takon nah punligligatan taku te hidiyey pun-adalan takun mun-anus. ⁴ Hidiyen pangan-anusan takuh ligat di lummuh pambalan Apu Dios ke ditaku. Te deket tobalon ditaku ya hidiyey kipuunan di namnama taku an umannung nadan kinalin Apu Dios an atonan kidayawan takuh kad-ana. ⁵ Ya hidiyen namnamaon taku ya adi mibahho an ipaannung Apu Dios te impagibok nan ditakuy ongal an pamhod na. Hanan Espiritunan impaalin nan ditakuy mangipagibok ke ditaku ke naen pamhod na.

⁶ Handih ugge taku nangulug ya maid di kabaelan takun mangat hi maphod te naliwat taku, mu impaalin Apu Dios hi Jesu Kriston nangikateh liwat taku handih tiempon gintud na. ⁷ Inila takun konan di tagun mangikateh ohan tagu, takon di maphod di pangi-en diyen tagun ikatena. Konan di pamhod an athidi. ⁸ Mu hi Apu Dios ya impatibo nay onngaongngal an pamhod nan ditaku, te takon di inilanan naliwat taku ya intud-ak nah Jesu Kristo ot ikatenay liwat taku.

⁹ Hidiyen natayan Jesus di nangibilangan mon Apu Dios ke ditakun maphod. Ta hidiye nan namammam-a mon madinol taku te hi Jesus di mangitakdog ke ditakuh

hinangngab Apu Dios ya mihwang taku nah ena pangastiguwan ke ditaku. ¹⁰ Te handi ya kay taku nakibuhul ke Apu Dios, mu ingkaten nan Imbabale nay liwat takut mihayyup taku bon hiya. Ya gapu te nihayyup taku mon Apu Dios ya ongal di dinol takun nihwang taku te namahuwan hi Jesus ta wadat nangamung an bumaddang ke ditaku. ¹¹ Bokon ya abuh diye, mu ongal boy punamlongan taku ke Apu Dios te hay nakihayyupan takun hiya gapuh inat nan Apu takun hi Jesu Kristo.

Hay nunhinnatkonan di pumbalinan nan inat da Adam ke Kristo

¹² Handin liwat Adam an namangulun tagu ya binoltan di holag na, ta hidiye nan am-in di tatagu ya naliwat. Ot gapu kediyen liwat ya wada moy kate, kinali maten am-in di tatagu. ¹³ Takon tuwali handih ugge indat Apu Dios di Tuguna ke Moses ya naliwat day tatagu, mu uggeda inilan himpappangey liwat da te maid ni-an nan Tugun an mangipainilan adi pinhod Apu Dios di liwat. Mu naliwat da tuwali. ¹⁴ Ta hidiye nan am-in di tagu nipalpu handih nunliwatan Adam inggana handih nanawatan Moses nah Tugun Apu Dios ya nate da, takon di hay naliwatan da ya adi umat hi naliwatan Adam an kinahing nay kalin Apu Dios.

Hidiyen inat Adam ya nilagat am-in di tagu. Ya athidi bo nan inat nan nitun-ud ke hiya an hi Jesu Kristo an nilagat bon am-in di tagu. ¹⁵ Mu hay inat da ya ugge nun-ingngo, te nan inat Jesu Kristo gapuh ulen Apu Dios ya hinnatkon nah liwat an inat Adam. Hay numbalinan nan nunliwatan Adam ya katayan am-in di tagu. Mu hay numbalinan nan inat Jesu Kristo ya kapakawanan di liwat di tagu. ¹⁶ Hay oha bon nunhinnatkonan da ya nan namangulun nunliwatan Adam ya hidiyey hinumlun hi kakastiguwan am-in di tagu. Adi umat nah inat Jesu Kristo gapuh ulen Apu Dios an takon di naliwat taku ya mibilang takun ugge naliwat ya mihwang takuh kakastiguwan taku. ¹⁷ Hay numbalinan di nunliwatan Adam ya katayan am-in di tagu. Mu hay numbalinan nan inat Jesu Kristo ya ongngaongngal te hanada ken mundinol ke hiya ya ulayan Apu Dios didat ibilang na didan maphod. Ta makitagu da ya makidayaw dan hiyat nangamung gapun Jesu Kristo.

¹⁸ Hidiyen nunliwatan Adam di humlun hi kakastiguwan am-in di tagu, mu gapuh kaphod nan inat Jesus ya pakawanan Apu Dios di liwat takun mangulug ta ibilang ditakun maphod an hidiyey kipuunanan midatan takuh

biyag an maid di poppog na. ¹⁹ Ya gapuh ugge nangun-unudan diyen ohan tagu ke Apu Dios ya naliwat takun am-in te nipaboltan ke ditakun tataguh diyen kinagaga-ihona. Mu gapuh nangun-unudan Jesus ke Apu Dios ya ibilang Apu Dios nadan mangulug ke hiya an maphod.*

²⁰ Naliwat day tatagu handi tuwali ugge ni-an nidat hituwen Tugun ke Moses. Mu handih dinawat Moses hituwen Tugun ke Apu Dios ya namam-ay nunliwatan di tagu te uggeda inun-unud hituwen Tugun. Mu takon di athidi ya ong-ongal pe tuwaliy ulen Apu Dios ke dida. ²¹ Kinali maawatan taku an am-in di tagu ya mate ya makastigu te hay liwat na, mu gapu te makaulleh Apu Dios ya imbilang ditakun maphod ta waday biyag takun maid di poppog na gapuh inat nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo.

Hay pangitikodan takun munliwat

6

¹ Mu adi gapu te makaulleh Apu Dios ya eyu kanan di tagan takun munliwat. ² Adi, te bokon mo hay liwat di kay nangdon ke ditaku te hidiyey ingkaten Jesu Kristo. Kinali kon nguddanon taku bon munliwat? ³⁻⁴ Kon uggeyu inilan handih nabonyagan takun mangulug ya kay taku nakikaten Kristo handih ingkate nay liwat taku ya kay hanan nakilubuk ditaku ke hiya? Nate, mu gapuh ongal an kabaelan Amana ya minahuwana. Athidi bon kay taku nakimahun hiyat waday balun biyag takun umat nah dinawat na handih namahuwana.

⁵ Te kay taku nakikaten hiya dih natayana ya ahi taku bo mamahuwan an umat ke hiya. ⁶ Handi boh nangipatakan dan hiyah krus ya kay nakipatak nan gaga-ihon kinatagu takut madadag di kabaelasan mangdon ke ditakut bokon taku mo kay muttatyun di liwat, ⁷ mu umat taku nah naten adinadaman e bo munliwat.

⁸ Ta hidiye nan gapu te kay taku nakikate ke Jesu Kristo ya kulugon takun makitagu takun hiya nah balun biyag. ⁹ Hi Jesus ya nate, mu namahuwan, kinali adi mo mate te inapput nay kate. ¹⁰ Handih natayana ya impakabboklanay liwat am-in di tagu, ta hidiye nan adi mo mahapul an ebo umalit ipidwanan mate. Hiya ya matagu mot nangamung te namahuwan ya am-in di at-attona ya kidayawan Apu Dios. ¹¹ Kinali nomnomon takun handin kinatagu takun gaga-iho ya nakikate ke Jesus ta ad uwani ya iohha takuy biyag takuh kidayawan Apu Dios te hay nigappatan takun Jesu Kristo.

* 5:19 5:19 Isaiah 53:11b.

¹² Kinali adi taku iabulut an hay punliwatan di kay nangdon ke ditakut adi taku aton nadan gaga-ihon impaingan di adol taku. ¹³ Hay kiatan di adol taku ya bokon hay gaga-iho, mu hay pinhod Apu Dios an kidayawana. Ditaku ya kay taku nate handi, mu kay taku namahuwan te nahannotan moy pangi-e taku. Ta hidiye nan mahapul an idat takuy adol takun Apu Dios ta hay maphod di aton taku. ¹⁴ Kabaelan taku mon adi munliwaliwat te bokon mo nah pangun-unudan takuh Tugun Moses di pangidinolan takuh kihwangan taku, mu idinol taku nah ulen Apu Dios ke ditaku.

Impumbalin ditakun Apu Dios an tataguna

¹⁵ Mu adiyu e kanan di "Deyan bokon hay pangun-unudan hi Tugun Moses di kihwangan taku ya takon moy aton takuy gaga-iho ot makaulleh Apu Dios." Adi athidi, ¹⁶ te inila yun hanan un-unudon taku ya hidiyey ap-apu takun mamaal ke ditaku, kinali deket hay punliwatan di un-unudon taku ya paddungnay hidiyey ap-apu takun mamaal ke ditaku, ta hidiyey gumapuh kakastiguwan takuh impierno. Mu deket hi Apu Dios di un-unudon taku ya hiyay Apu taku ya mumbalin takun maphod. ¹⁷ Mumpasalamatak hi ongal ke Apu Dios, te takon di hay punliwatan di in-innat yu handi ya deyan ad uwani ya iohha yun mangun-unud nah nahamad an tuttudun dingngol yu. ¹⁸ Athidiy ine-ena te napoppog moy punmuttatyuwana taku ke Satanas ta hi Jesu Kristo moy kon muttatyun ditaku ta hay maphod di aton taku. ¹⁹ Manuket in-ingngok nan punliwatan taku nah muttatyun pakaun-unudonay apuna ya nalakan maawatan yu. Te handi ya kay ditaku muttatyun Satanas te hay gaga-ihon pinhod nay inainat taku. Muden ad uwani ya hi Jesus moy Apu taku ya mahapul an un-unudon takuy pinhod na.

²⁰ Handi ya maid di innun takun mangat hi pinhod Apu Dios te hay gaga-ihoy inainat takun kay taku muttatyun di liwat. ²¹ Mu kon waday ginun-ud taku nadah gaga-ihon inainat takun mangipabain? Maid. Hay numbalian dadiye ya katayan an kihi-anan ke Apu Dios. ²² Muden maphod ta ad uwani ya napoppog moy punmuttatyuwana taku ke Satanas ot mumbalin taku mon muttatyun Apu Dios. Hiya moy nihannot an un-unudon taku ta hay maphod di aton taku. Hay pumbalian tuwe ya waday biyag takun maid di poppog na. ²³ Hay pumbalian di liwat ya kate an hidiye nan kakastigu ta mihi-an tan Apu Dios. Mu hay idat Apu Dios nadah mangulug ke Apu takun hi Jesu Kristo ya hay biyag an maid di poppog na.

Adi mo mahapul an idinol taku nah Tugun Moses

7

¹ Inilak an maawatan yun kaibaiba tun kalyok ke dakayu te inila yun abuna nah kataggun di taguy pangun-unudana nah Tugun. Kinali deket natey tagu ya napoppog moy pangun-unudana kediyeen Tugun. ² Umat nah nalahin an babai, hi linteg ya adinadaman e bo malahin hi udum. Mu deket nate nan inayana ya damanan malahin bo. ³ Te deket nanongnan matagu nan inayana ya e malahin hi udum ya makali mon inhuyop nay bokona inayan, mu deket nate nan inayana ta numbintan ya bokon liwat hidiye.

⁴ Athidin dakayun kaibaiba an kay kayu nakikaten Jesu Kristo handih natayana. Ta hidiye nan adi mo mahapul an idinol taku nah Tugun Apu Dios an dinawat din hi Moses. Te hi Jesu Kriston namahuwan di nihannot an idinol taku ta hana mon pinhod Apu Dios di aton taku. ⁵ Handih ugge taku ni-an nangulug ya inainat takuy punliwatan an pinhod di adol taku. Ya handih nipainila nan Tugun Moses ke ditaku ya namam-a ot ya abuy naminhod di adol takun mangat hi gaga-iho te hidiyey impaingha taku, yaden hidiyey lummuh katayan takun kihi-anan takun Apu Dios. ⁶ Mu ad uwanin mangulug takun Jesu Kristo ya kay taku nakikaten hiya, ta hidiye nan adi mo mahapul an idinol taku nah nitudok an Tugun an kay ni-an nangdon ke ditaku. Te nan balun ine-en pangun-unud ke Apu Dios di un-unudon taku te wada moy kabaelan takun malpu nah Espirituna.

Hanan Tugun an dinawat Moses di mangipainilah kinagaga-ihon di tagu

⁷ Mu wadan pangali yuy “Deket athina ya adi maphod nan Tugun Moses.” Mu adi athidi te nan Tugun di nangipainila ke ditaku hi mipanggep hi punliwatan. Umat nah kananay, adiyu amowan di nganneh diyen wadah ibbayun tagu. Hidiyey panginilaan an hay umamo ya gaga-iho, mu gulat nat maid hidiyen Tugun ya ugge ot nainilan liwat hidiye. ⁸ Handih nanginilaak an kanana nah Tugun di gaga-ihoy umamo hi nganneh diyen wadah udum ya namammam-a ot ya abu an maka-amowak. Gulat nat maid hidiyen Tugun ya wadan kanan taku on maid di liwat taku te maid di mangipainilan ditaku.

⁹ Umat ke ha-on, handih uggek naawatan di ine-en diyen Tugun ya kanak pe on makaphodak. Mu handih naawatak ya ininnilak an nahalman gayam di liwat ku ya ininnilak bon maid di bilang kun Apu Dios an kayak nate. ¹⁰ Manuke ya hidiyen Tugun an nangidinolak an pangun-unudan hi pakitaguwan ke Apu Dios di hinumlun hi natayak ta mihi-anak ke hiya te maid di pakaun-unud kediyeen Tugun.

¹¹ Hantun gaga-ihon kinataguk di nunhaul ke ha-on te kanak pe on hay pangun-unudak nah Tugun di kitaguwak an munnananong, mu kon ot adi te hay numbalinana ya katayan an kihi-anan ke Apu Dios.

¹² Hidiyen Tugun Apu Dios ya makaphod te maphod ya niptok di ituttuduna. ¹³ Kinali adi taku kanan di hidiyen maphod an Tugun di humlun hi kihi-anan taku ke Apu Dios. Hay humlun hi kihi-anan ke Apu Dios ya hay adi taku pangun-unudan kediyen Tugun. Gapu ketuwen adi taku pangun-unudan di kitib-anan namahig di liwat taku.

Maid di kabaelan takun mangat hi maphod hin maid di baddang Jesu Kristo ke ditaku

¹⁴ Inila takun maphod nan Tugun an dinawat Moses te nalpuh Espiritun Apu Dios. Mu ha-oy ya taguwak ya abu ya adiyak pakaun-unud kediyen Tugun te kayak muttatyun di liwat. ¹⁵ Adik maawatan di pangi-ek te nan maphod an pinhod kun aton ya bokon hidiyey oggan ku aton. Hanadan gaga-ihon adik pinhod ot ya abuy atoatok. ¹⁶ Teden athidi an adik pinhod nadan gaga-ihon atoatok ya hituwey kitib-anan tobalok an maphod nan Tugun. ¹⁷ Dadiyen atoatok an punliwatan ya adik ingudnguddan te nan gaga-ihon kinataguk di mangigag-an ha-on an mangat ke dadiye. ¹⁸ Hituwey nanginilaak an maid di maphod hi kinataguk te takon di pinhod kun aton di maphod ya adik kabaelan an aton. ¹⁹ Makulug hituwe te nan maphod an pinhod kun aton ya hidiyey adik aton, mu nadan gaga-ihon adik pinhod an aton ya dadiye ot ya abuy atoatok. ²⁰ Kinali gapu te athidin nahunni ya hidiyey kitib-anan hay punliwatan an pinhod di adol kuy mangigaggag-an ha-on an munliwat.

²¹ Kinali ad uwani ya inilak an athidiy nitaguwan an takon di nan maphod di pinhod an aton ya nan gaga-iho ot ya abuy inat. ²² Te man-ut hi nomnom ku ya abulutok an makaphod di tugun Apu Dios, ²³ mu tun adol ku ya nan punliwatan di atona. Athituy ma-ma-at: Hi nomnom ku ya kanak di atok di maphod, mu deke on hinnatkon di oggan aton di adol ku. Kinali kayak muttatyun di punliwatan an pinhod di adol ku.

²⁴⁻²⁵ Athidin kay nunduguay ine-en di nitaguwak, te hay nomnom ku ya pinhod kun un-unudon nan tugun Apu Dios, mu tun adol ku ya hay punliwatan di pinhod nan aton. [24] Toan mah tu! Gulat nat maid di bumaddang ke ha-on ya hay gaga-ihoy atoatok ta hay pumbalinana ya mihi-anak ke Apu Dios ta nangamung. [25a] Mu maphod ta wadah Jesu Kriston nangihwang ke ha-on ta uggeyak nihi-an ke Apu Dios. Hidiyey gapunah pumapasalamatak ke Apu Dios.

8

Hay Espiritun Apu Dios di bumaddang ke ditakuh pangatan takuh maphod

¹ Dadiyey kitib-anan ditakun mangulug ke Jesu Kristo ya adi taku makastigu, ² te nigappat takun hiya ya wadan ditaku nan Espiritun Apu Dios an manannot hi pangi-e taku ta adi mo deke on ihik takun aton nan punliwatan an hidiye nan gumapuh kihi-anan takun Apu Dios ta nangamung. ³ Adi mapakawanan di liwat taku hi pangun-unudan taku nah Tugun Apu Dios te adi taku pakaun-unud te gaga-ihoy kinatagu taku. Mu hi Apu Dios ya pakawanayanay liwat taku te intud-ak na nan Imbabalenan numbalin hi tagun umat ke ditaku ot ikate nay liwat taku. Hidiyey pamaddang Apu Dios ke ditaku ta aton takuy maphod an bokon mo hay gaga-iho. ⁴ Inat nah tuwe ta ditakun mangulug ya waday kabaelan takun mangat hi niptok an umat nadah nitudok nah Tugun Moses. Ta hidiye nan ditakun mangulug ya bokon nan gaga-ihon pinhod di adol takuy un-unudon taku, mu nan pinhod nan Espiritun Apu Dios.

⁵⁻⁶ Hanan tagun hay gaga-ihon pinhod di adol nay nonomnomona ya hidiyey un-unudona. Hituwey humlun kihi-anana ke Apu Dios. Mu nan tagun hay pinhod di Espiritun Apu Dios di nonomnomona ya hidiye boy un-unudona ya hay pumbalinana ya luminggop ya midatan hi biyag an maid di poppog na. ⁷ Ot hanan tagun hay gaga-ihon pinhod di adol nay un-unudona ya hiyay buhul Apu Dios. Adina un-unudon di tugun Apu Dios te hay kakulugana ya maid di kabaelasan mangun-unud kediye. ⁸ Hanadan mangun-unud hi gaga-ihon pinhod di adol da ya adida ipaamong hi Apu Dios.

⁹ Mu ditaku ke ya adi athidi te wadan ditaku nan Espiritun da Apu Dios ke Jesu Kristo an mangituttuduh aton taku. Mu nada ken maid di Espiritun Kristo ke dida ya bokona tatagu dida. ¹⁰ Mu ditaku ken wadah Jesu Kristo ke ditaku ya takon di mate tun adol taku gapuh liwat taku ya wadan ditaku nan balun biyag te imbilang ditakun Apu Dios an maphod te hay nangidinolan takun Jesus. ¹¹ Deket wadan ditaku nan Espiritun Apu Dios an nunmahun Jesu Kristo ya athidi bo damdamay atonan ditakun mahuwan ditaku gapuh ongal an kabaelana.

¹² Kinali, dakayun kaibaiba, ad uwanin wada mon ditaku nan Espiritun Apu Dios ya mahapul an iwalong takuy gaga-ihon pinhod di adol taku. ¹³ Te deket aton taku nan gaga-ihon pinhod di adol taku ya mihi-an takun Apu Dios ta nangamung. Mu deket abuluton takuy baddang nan

Espiritun Apu Dios ta itikod takun mangat nadah gagaihon pinhod di adol taku ya makitagu takun Apu Dios ta nangamung ¹⁴ te am-in di mangun-unud nah Espiritun Apu Dios ya diday mibilang an imbabalena. ¹⁵ Ta hidiye nan bokon mo hay takut di nangdon ke ditaku te waday Espiritunan ditaku, kinali madinol takun mangalih "Ama" ke hiya.

¹⁶ Hanan Espiritun Apu Dios di mangipainila an imbabale ditakun Apu Dios. ¹⁷ Ya gapu te imbabale ditaku mon hiya ya milak-am taku nah idat nan Jesu Kristo. Ya deket makililigat takun Kristo te hay pangun-unudan takun hiya ya ahi taku bo makidayaw ke hiya.

Hay kihwangan takuh punligligatan taku

¹⁸ Inilak an nan punholholtapan takud uwani te hay pangun-unudan takun Jesus ya ittaittay hin iingngo nah ahi pangipadayawan Apu Dios ke ditaku. ¹⁹ Ya am-in di lintun Apu Dios ya kay da uma-abtuh pangipatib-an Apu Dios hi kidayawan nadan imbabalena. ²⁰ Man-uke ya ugge naat di pinhod Apu Dios am-in hanadah lintuna te impumbalina didan madadag. Adida pinhod, mu hidiyey pinhod Apu Dios. Mu takon di athidi ya waday namnama takun ²¹ hi udum hi algo ya am-in di lintun Apu Dios ya ahina pakiphod hantuh pangipaphodana ke ditakun tatagunat mumbalin taku nah pinhod nan pumbalinan taku. ²² Inila takun am-in di lintun Apu Dios ya nunligligat da ingganad uwani hi panpan-oddan dah ahida kiphodan. Hidiyen nunligligatan da ya umat hi punligatan di babain muntungo. ²³ Takon di ditakun mangulug an nangipaaliyan Apu Dios hi Espirituna ya maligligatan taku damdama. Ta hidiye nan umabtu takun madatngan nan pangipatib-an Apu Dios an ditakuy imbabalena. Kediyeen tiempo ya mahannotan tun adol taku hi balun adol an adi mo mate. ²⁴ Ya gapu te inihwang ditakun Apu Dios ya wada nan namnamaon takun ahi maat. Mu inila takun ugge ni-an naat te kon gulat nat naat ya adi taku ot mo hadhad-on. Kon mabalin bon had-on di nagibbu mon naat? ²⁵ Mu gapu te madinol takun ahi taku ang-angon di kipaannungana ya anusan takun munho-ho-od inggana mipaannung.

²⁶ Bokon hidiye ya abu, mu baddangan ditakuh Espiritun Apu Dios hin waday pungkudangan taku. Umat nah pudasalan taku te ugge taku inilay aton takun mundasal. Mu takon di athidi ya wada nan Espiritunan mangitakdog ke ditaku ke Apu Dios te takon di waday pinhod takun kalyon ya adi taku pakaikali. ²⁷ Ya hi Apu Dios an nanginilah wadah nomnom taku ya inilana damdama hin

nganney pinhod nan Espirituna hin pun-idasalan ditaku, te nan ibagan nan Espirituna ya hidiyey pinhod Apu Dios an idat ke ditaku.

²⁸ Ya inila takun am-in di ma-ma-at ke ditaku ya pumbal-non Apu Dios an kiphodan takun naminhod ke hiya, an pin-tok nan tataguna mipuun hi ninomnom nan aton. ²⁹ Handih pinghana ya inilan Apu Dios tuwali nadan mangun-unud ke hiya ya pinilina tuwali didan miunnud hi pangi-en nan Imbabalenay pangi-eda. Ta ditakun mangulug ya mibilang takun imbabalenat hi Jesu Kristoy kay panguluwan taku. ³⁰ Ditakuy pinilin Apu Dios an imbabalena te plinanu na tuwaliy pinhod nan pangi-e taku ot tobalon ditakun maphod. Hay manguddidin atona ya ipadayaw ditaku.

Hay ongal an impaminhod Apu Dios ke ditakun tataguna

³¹ Deket umat hidin hi Apu Dios di kon tagun ditaku ya maid moy mabalin an manadag ke ditaku. ³² Hi Apu Dios ya uggena kinawwanan nan binugtung an Imbabalena ot ipaalinat ikate nay kiphodan takun am-in. Ot namam-a mo hin mipanggep nah udum an mahapul taku te adina kawwanan an idat am-in dadiye. ³³ Hi Apu Dios di numpakawan hi liwat taku ot ibilang ditakun maphod, kinali maid di lebbeng di ohan tagun mangalin gaga-iho takun pinilin Apu Dios an tataguna. ³⁴ Ya athidi bon maid di mabalin an mangihi-an ke ditaku ke Apu Dios te wadach Jesu Kristo an nangikateh liwat taku ot ahi mahuwan Amana. Hi Jesus an impatag-enan mun-ap-apu ya dehdih winawwana ta takdog ditaku. ³⁵ Takon di nganney maat ke ditaku ya adi mapoppog di impaminhod Jesu Kristo ke ditaku. Takon di maligligatan taku, mabulubulun di nomnom taku, punholholtapon ditaku gapuh pangulug takun Jesu Kristo, kumudang di kanon ya bulwati, takon di waday katatakut hi maat ke ditaku weno patayon ditaku ya nanongnan pinhod ditakun Jesu Kristo. ³⁶ Te wada tuwali nah kalin Apu Dios di mipanggep hi punligligatan takun kananay
 “Hanghangaon mit nangamung di katayan mi gapuh pangun-unudan min he-a, Apu Dios. Man-uket ya hay punnomnom di tatagun dakami ya kay kami kalneron na-ala on kinlong da.”*

³⁷ Mu takon di athidin munligligat taku ya waday dinol taku an mangapput takuh udidina gapu ke Jesu Kristo an naminhod ke ditaku. ³⁸ Madinolak an ongal di impaminhod Apu Dios ke ditaku ya maid di humani kediyen pamhod nan ditaku, takon di mate taku weno matagu taku, takon nadan anghel, dimonyo ya nadan udum an adi matibon

* 8:36 8:36 Psalm 44:22

waday kabaelana, takon di nganney ma-ma-at ke ditakud uwani weno hi udum an algo, ³⁹ takon di nadan wadad kabunyan ya ad dalom weno nganneh diyen lintuna ya maid di kabaelan dan humani nah impaminhod nan ditaku gapuh nigappatan takun Jesu Kristo an hi Apu taku.

Hanadan Judyuy namangulun pinilin Apu Dios an tataguna

9

¹ Kaibaiba, ha-oy an mangulug ke Kristo ya makulug tun kalyok. Takon di nan Espiritun Apu Dios ya inilanay wadah nomnom ku. ²⁻³ Kalyok ke dakayun nahalman di hakit di nomnom kut nangamung gapu nadah ibbak an Judyun adi mangulug ke Kristo. Gulat nat mabalin ya takon di ha-oy di makastigun mihi-an ke Jesu Kristo mu ta mihwang da ot ahan. ⁴ Dakamin Judyuy pinilin Apu Dios an tataguna ya dakol di inat nah kiphodan mi. Dakamiy imbilang nah imbabalena ot ipatibo nan dakamiy kinatag-ena ya impainila nan dakami nadan nakitobbalana. Dakami boy nangidatana nah Tuguna ya intuttudu nan dakamiy aton an mundayaw ke hiya. Ya dakol di kinali nan ahina aton hi kiphodan min Judyu. ⁵ Hanadan Judyun nahlagan miy pinilin Apu Dios an namangulun tataguna. Takon hi Kristo, hin mipanggep hi kinataguna ya nahlag damdaman dida. Hiya ya Dios an Ap-apun di am-in an lebbengnan madayaw ta nangamung! Amen.

⁶ Kinalin Apu Dios an nadan Judyuy tataguna, mu uggena imbilang didan am-in an taguna te kahingon di udum nadan intuttuduna. Mu adi taku kanan di ugge impaannung Apu Dios di kinalina. ⁷ Adi bo am-in di holag Abraham ya mibilang dan imbabalen Apu Dios. Te wada tuwaliy kinalin Apu Dios ke Abraham an kananay "Abuna nadan holag Isaac di ibilang kun holag mu." ⁸ Hay pinhod tuwen kalyon ya adi gapu te nitungon holag Abraham ya imbabale mon Apu Dios, te abuna nadan nitungo gapuh nipaannung nan kinalin Apu Dios di mibilang. ⁹ Nipatiboh tuwe handih nangalyanan Abraham mipanggep hi ahi kawadaan di imbabalenan kananay "Mala-uy ohan toon ya atok nan kinalik an ahi mun-imbabaleh lalaki nan inayam an hi Sarah."

¹⁰⁻¹² Athidi bon Rebekah an inayan Isaac an nahlagan takun Judyu. Handih nangibutyugana nadah nundappil an da Esau ke Jacob ya kanan Apu Dios ke hiyan "Hanan nihaynod di ahi un-unudon nan panguluwan." Handih nangalyanan diye ya uggeda ni-an nitungo. Ya maid di

eda inat hi maphod weno gaga-iho kediyen nangalyana. Hidiyey kitib-anan ugge nipuun hi inat dadiyen nundappil di namiliyan Apu Dios, mu nipuun hi punnomnom na. Te makulug an hiya ya adina ipuun hi maphod an inat di pamiliyanah taguna, mu nangamung di pinhod na. ¹³ Impitudok Apu Dios di mipanggep ketuwen kananay “Hi Jacob di pinhod ku, bokon hi Esau.”

¹⁴ Takon di umat hidu ya adi taku kanan di nihallah Apu Dios te tipet pinhod nay oha ya ena adi pinhod di oha?

¹⁵ Hay gapunan adi taku kanan di athidi ya kanan Apu Dios ke Moses handih doney “Ipatibok di ulek ya homok ku nah tagun pinhod ku.” ¹⁶ Ta hidiye nan ugge nipuun hi punnomnom taku weno hay pangatan di taguh maphod di gapunah pammokan Apu Dios ke ditaku, te nangamung di pinhod nan homkon. ¹⁷ Mu deket adina pinhod an homkon di tagu ya nangamung na. Te waday impitudok nah mipanggep hi kinalina nah patul di Egypt an kananay “Ha-oy di nangidat ke he-a hi kinapatul mu ta deket apputon dakan ha-on ya mipatiboh tataguy ongal an kabaalak ta mundingngol di ngadan kuh kabobboble.”

¹⁸ Athinay pangien Apu Dios an homkonay pinhod nan homkon ya iwalong nay pinhod nan iwalong ta aton day adi maphod.

Hay ine-en di boh-ol ya homok Apu Dios

¹⁹ Adi gapu te umat hidu ya etaku kanan di “Ot maid moy bahul taku, takon di nganney aton taku te kon waday kabaelan taku hin hay pinhod Apu Dios di maat?” ²⁰ Mu kalyok ke dakayu an ditakun tataguy ya maid di kalebbengan takun mangalih athidi ke Apu Dios. Gaga-iho hin pabahulon taku weno etaku balawon di indat nan gahat taku ta etaku kanan di “Antipet athituy nangapyam ke ha-on?” ²¹ Kay miingngoh Apu Dios nah mangapyah buwod an nangamung pey pangapyana. Nangamung ke hiya hin inip-iphod nay nangapya nah oha ya linggolinggom na nan oha.

²² Athidin Apu Dios an nangamung nah pinhod nan aton ke ditakun lintuna. Deket kananay kastiguwona nadan tatagun bobboh-olanat mipainilay ongal an kabaelana ya nangamung na. Mu ingganad uwani ya an-anusana dida ²³ ta ipainila nay kinatag-ena ke ditakun pinili nan homkonan ahina ipadayaw hi langit. ²⁴ Ya maphod ta pintok ditakun Judyu, mu bokon ditaku ya abu te takon nadan bokon Judyu. ²⁵ Miunnud hituwe nah impitudok Apu Dios ke Hosea an kananay

“Hanadan tatagun ugge ni-an nibilang an tataguk handi ya ibilang ku mo didan tataguk. Uggek impatiboy

naminhod kun dida handi, mu ad uwani ya ipatibok mon dida.* 26 Ya nadan tataguh kabobboblen ugge nibilang ni-an an tataguk ya ahi da mibilang an tataguk ya imbabalek te ha-oy an Dios an wadat nangamung di kon tagu ke dida.”†

27 Ya impaabig nan Isaiah di mipanggep nadah Judyu an kananay

“Man-ut dakol day Judyun umat hi kinadakol di lonah pingngit di baybay, mu o-ohan diday mihwang 28 te nunna-ud an kastiguwona nadan adi mangulug ke hiya tuh luta.”‡

29 Miunnud hituwe nah kinalin Isaiah dih donen kananay

“Gulat nat maid di homok Apu Dios an Kabaelasan am-in ya maid di natdaan ke ditakun Judyu, umat nadah tatagud Sodom ya ad Gomorrah an nate dan am-in.”§

Hay ugge nangulugan nadan Judyu ke Jesus

30 Athituy kibalina: Handi ya maid hi nomnom nadan bokon Judyuy pambalan Apu Dios ke dida, mu ad uwani ya imbilang na mo didan maphod te nangulug dan Jesus.

31 Mu nadan Judyu ya nundingol da nah Tugun Moses te pangali da on hidiyey pangipuunan Apu Dios hi pambalana ke didan maphod, mu bokon. 32 Tipe nin ta ugge imbilang Apu Dios didan maphod? Te idinol dah pangun-unudan da nah Tugun Moses, an bokon ke Kristo. Hay uggeda nangidinolan ke Kristo di kialigan nan batun kihupdugan.

33 Hituwe ya miunnud nah impitudok Apu Dios an kananay “Waday tudduwok ad Zion an mialig nah batun kihupdugan di tatagu, deket nihupdug da on natu-i da. Mu nadan tatagun waday dinol da ke hiya ya adida muntutuyuh eda nundinolan te ihwang na dida.”*

10

1 Kaibaiba, idasadasalak nadan iibbak an Judyu te pinhod ku ot anhan an ihwang Apu Dios dida. 2 Inilak an pinhod dan abun mangun-unud ke Apu Dios, mu mibanahho da te makudang di inila dah mipanggep ke hiya. 3 Man-uke ya adida pinhod an awatan di ine-en di pangibilangan Apu Dios an maphod di ohan tagu. Te hay pangidinolan dan mibilang an maphod ya hay pangun-unudan da nah Tugun Moses an bokon hi ulen Apu Dios. 4 Nihallah diyen punnomnom da te pinoppog Kristoy pangidinolan kediyen

* 9:25 9:25 Hosea 2:23 † 9:26 9:26 Hosea 1:10 ‡ 9:28 9:27-28 Isaiah 10:22-23

§ 9:29 9:29 Isaiah 1:9 * 9:33 9:33 Isaiah 8:14 ya 28:16

Tugun ta hiyay pangidinolan takuh pambalan Apu Dios ke ditaku.

Hay panawatan hi kihwangan

⁵ Hi Moses ya impatibonan kah-in an un-unudon am-in di Tugun Apu Dios hin hidiyey pambalanan ditaku te kananay "Hay tagun paka-un-unudonay Tugun Apu Dios ya hiyay manawat hi mikadwan biyag an malpun hiya." ⁶⁻⁷ Manut athidi, mu kon ipapilit Apu Dios an aton taku nadan adi taku kabaelan ta ahi ditaku ibilang an maphod ta mihwang taku? Adi, te hay kipuunan di pangibilanganan maphod di ohan tagu ya hay pangulug na. Hituwe ya miunnud nah nitudok an kananay "Adi mahapul an ume kayuh langit weno ad dalam an e mangikuyug ke Kristo tuh luta ta ahi kayu mihwang." Adi athidi te hay kihwangan ya hay pangidinolan ke Jesu Kristo. ⁸ Hay impainilan Apu Dios an mahapul ya hay pangihamadan takuh pangulug takun Kristo an hinaey emi itanuttudu. Wada boy impitudok Apu Dios an kananay "Adi naligat an maawatan di pinhod Apu Dios an inilaon taku mipanggep hi pangulug ke hiya te am-in taku ya mabalin an nomnomon taku ya punhuhummanganan takuh diye."

⁹ Deket kalyon takun hi Jesus di Ap-apu ya deket nahamad di pangulug takun minahuwan Apu Dios hiya ya mihwang taku. ¹⁰ Te hay kihwangan di tagu ya mipuun hi pangidinolanan Jesu Kristo, te nan tagun mangulug ke hiya ya ipainila nay nangulugana ya hiyay tobalon Apu Dios an maphod. Hidiyen tagu ya mihwang. ¹¹ Hituwe ya miunnud nah nitudok an kananay "Hanan tagun mangidinol ke Kristo ya adi muntutuyuh ena nangidinolan ke hiya te ahi mihwang." ¹² Am-in di tagun mangulug ya migappat ke naen kihwangan te maid di kituppugana, Judyu ya bokon te hi Apu Dios di Ap-apu dan am-in. Kinali takon di dahdin tagun mumbagah baddang ke hiya ya homkona. ¹³ Miunnud hituwe nah nitudok an kananay "Am-in di mumbagah baddang an kananay 'Apu, ihwangak anhan' ya nunna-ud an mihwang.' "*"

Maid di pangigadulan nadan Judyu hi adida pangulugan ke Jesus

¹⁴ Mu nganney aton dan mangibagan Jesu Kristo an ihwang na dida hin adida mangulug ke hiya? Ya nganney innun dan mangulug ke hiya hin maid di eda dingdingol hi mipanggep ke hiya? Ya nganney innun dan mangngol hin maid di e mangituttudun dida? ¹⁵ Kinali mahapul an

* 10:13 10:13 Joel 2:32

wadaday mangulug an mitud-ak an e muntuttudu. Hituwey kialigan nan impitudok Apu Dios an kananay “Maan-anla nadan tatagun datngan nadan mangipainila nah maphod an mituttudun kiphodan di tatagu.”¹⁶ Mu adi am-in nadan nangngol kediyen nituttudu ya nangulug da. Hituwe ya miunnud nah kinalin Isaiiah ke Apu Dios di “Apu, o-oha day mangulug hi ituttudu mi.”[†] ¹⁷ Hay pangulugan di tagu ya mahapul an donglon day mituttudu mipanggep ke Kristo, kinali mahapul an waday umen e muntuttudun dida.

¹⁸ Mu nadan Judyun ugge nangulug ya maid di pangigadulan dan uggeda dingngol hidiyen nituttudu te nitudok nah kalin Apu Dios an kananay
“Nundingngol am-in hi kabobboble tuh lutay mipanggep ke Apu Dios.”

¹⁹ Adinadaman ugge naawatan nadan Judyu handin intutudun Moses handih namoh-olan Apu Dios ke didah uggeda nangun-unudan ke Apu Dios. Te kinalin Moses ke diday kinalin Apu Dios ke hiyan kananay

“Homkok nadan udum an tatagun bokon Judyu an dida nan adiyu ibilang an tagu. Pinihupihul yu dida te uggeda inilay mipanggep ke ha-on, mu ahi kayu bumobboh-ol gapuh amo yuh pangipaptok kun dida.”

²⁰ Hi ke damdama Isaiiah ya ugge timmakut an nangipainila nah impaabig Apu Dios ke hiyan kananay

“Ha-oy an Dios ya numpainilaak nadah tatagun ugge nunnomnom ke ha-on handih pinghana, te handi nian ya man-u te adiyak hapulon, mu ad uwani ya inilaak mo ke dida.”[‡]

²¹ Hidiyen kinalin Isaiiah ya mipanggep nadah bokon Judyu. Mu hituwey kanana damdama nadah Judyu

“Takon anhan di anal-alukok didat abuluton day impaminhod kun dida ya kapyanan adida ya immam-a da ot pay di ngohe dan ha-on.”

Hay ongal an homok Apu Dios nadah Judyu

11

¹ Takon di athidin dakol nadah Judyuy adi mangun-unud ke Apu Dios ya adinadaman etaku kanan di “Inwalong mon Apu Dios didan tataguna.” Adi mabalin an etaku kanan di athidi te tibon yun inabulutak yaden Judyuwak an holag Benjamin an holag din hi Abraham. ² Ugge inwalong Apu Dios nadan Judyu an pinilinan tataguna handih pinghana. Te kon uggeyu inilan wada nah impitudok Apu Dios mipanggep hi nundiklamuwan Elijah ke hiya gapuh ad-adin

[†] 10:16 10:16 Isaiiah 53:1 [‡] 10:20 10:20 Isaiiah 65:1

inat nadan ibbanan Judyu? Kanan Elijah ke Apu Dios di
³ “Apu, pinate dan am-in nadan profetas an intud-ak mu ya
 pina-i da bon am-in nadan pangiklongan mih iappit min he-
 a. Dehtun ohaak mon natdaan hanadah mangulug ke he-a
 ya takon di ha-oy ya ihikak an patayon.”

⁴ Mu himmumang hi Apu Dios an kananay “Adi, bokon
 he-a ya abuy natdaan hanadah mangun-unud ke ha-on.
 Takon di dakol day nangiwalong ke ha-on ta hi Baal
 moy daydayawon dan dios da ya wadaday pitun libun
 impapaptok kun mundayaw ke ha-on an adida dayawon
 hi Baal.” ⁵ Athidid uwanin wadaday udum an Judyu an
 mangun-unud ke Apu Dios an pinilinan mihwang gapuh
 homok nan dida. ⁶ Hay nangipuunanah namiliyanan dida
 ya hay ulenan dida, bokon hay maphod an inat da. Te gulat
 nat athidi ya kay da mo binokla, bokon mo gapuh ulena.

⁷ Kinali athitu: man-ut dakdakol nadah Judyuy nangat
 am-in hi kabaelan dat abuluton ot Apu Dios dida, mu o-
 oha ya abuy pinilina. Hay kadakolan ke dida ya inwalong
 na dida te makangohhe da. ⁸ Hituwe ya miunnud nah
 impitudok Apu Dios an kananay

“Impakulhin Apu Dios di nomnom da ta adida pakaawat hi
 pangi-ena, kinali kay da adi pakatibo ya pakadngol
 ingganad uwani.”

⁹ Wada boy impitudok na handi ke David mipanggep ke
 didan kananay

“Hana ot ta nan pangipaanhanaan dan humamuhamul an
 pun-amlongan day gumapuh kadadagan da. Om,
 hana ot ta mumbalin hidiyeh kay bitun kag-ahan
 da ya kakastiguwan da. ¹⁰ Ya hana ot ta mumbalin
 dan kay nakulap ta adida pakatibo.* Ya athidi bon
 gapuh adida pangulugan ya mangngemangngey pun-
 ligligatan da ta kay da mumpahpah-on hi makaddam-
 ot.”

¹¹ Ot gapu te athidin uggeda nangulug ke Kristo ya kon
 munnananong an mihi-an da ke Apu Dios? Adi. Te hidiyen
 uggeda nangulugan ya numbalin an hidiyey kihwangan
 nadan bokon Judyu. In-athitun Apu Dios ta umamo nadan
 Judyu hi pangipaptokana nadah bokon Judyu ta kal-ina
 ot ya mangulug da damdama. ¹² Gapu kediyen ugge
 nangulugan nadan Judyu ya numbalin an makaulleh Apu
 Dios nadah bokon Judyu. Mu hi udum hi algon dumakdakol
 day Judyun mangulug ya umul-uleh Apu Dios hi udum an
 tatagut migappat dah kiphodan nadan Judyu.

* **11:10** 11:9-10 Psalm 69:22-23

Hay ine-en di pangihwangan Apu Dios hi tagu, Judyu ya bokon

¹³ Ipainilak ke dakayun bokon Judyu an ha-oy di napilin mangipainilan dakayu hi mipanggep ke Jesus. Ya hituwen kinaapostoles ku ya idayaw ku ya munhuhuluwak ketuwen ngunuk ¹⁴ ta kal-ina ot ya umamo nadan ibbak an Judyu ke dakayu ta mangulug dat mihwang da damdama. ¹⁵ Maphod di numbalinan diyen nangiwalongan Apu Dios nadah Judyu te nihayyup kayun bokon Judyu ke hiya. Mu deket mangulug nadan Judyu ya immam-anan maphod di maat gapuh homok Apu Dios ke ditakun am-in an kay taku mamahuwan.

¹⁶ Ditakun Judyu ya kay ditaku nan tinapay hi niatan takun Apu Dios: te hay aton taku hin umiappit takuh tinapay ke hiya ya pumi-ang takuh ittay ta hidiyey iappit takun hiya. Ya deket inabulut nah diyen tinapay ya kitibanan imbilang nan maphod am-in nan tinapay. Kay ditakuy tinapay ya nan ammod takun hi Abraham di kay pi-ang nan tinapay an niappit ke Apu Dios te hiyay namangulun makalin taguna. Umat bo nah kaiw an deket maphod di lamut na ya maphod boy hapang na. Hi Abraham di kay lamut ya ditakun holag nay kay hapang.

¹⁷ Mu wadaday hapang an adi bumunga, diday tinungil Apu Dios ot ihannot nay udum an hapang an nalpu nah kaiw an impamga nay tomol. Datuwen nihannot an hapang ya makitagu da kediyen kaiw an oliba. Hay kialigan dadiyen hapang an nihu-up ya dakayun bokon Judyu. ¹⁸ Mu takon di dakayuy kay nihannot nah natungil an hahapang ya adiyu pangaliy kudukdul kayu mu dida. Te bokon dakayuy umidat hi kiphodan nan nihu-upan yu te nan nihu-upan yu moh udot di umidat ke dakayu.

¹⁹ Wadan pangali yu boy “Mu tinungil Apu Dios didat mihannot kami.” ²⁰ Makulug an nihannot kayun dida te adida mangulug, yaden dakayu ke ya inabulut dakayun Apu Dios hi pamilyana gapuh pangulug yu, mu adi kayu mumpahhiya. Tibon yu ot ya abut munnanong di pangulug yu ta adi kayu miummat ke dida. ²¹ Ugge kinawwanan Apu Dios nadan Judyu an kay dida tuwali nan hapang ot tungilona dida. Ya athidi boy atonan dakayu hin iun-unud yun dida.

²² Takon di ongal di homok Apu Dios ya adina homkon, mu kastiguwona nadan mangohen hiya, umat nadah Judyun ugge nangulug ke hiya. Mu dakayu ke ya homkon dakayu hin munnanong di pangulug yun hiya. Mu deket adiyu punnanongon di pangulug yu ya kaanon dakayun hiya, ta umat kayu nah hapang an tungilona. ²³ Ya nada ken

Judyun kay natungil ya deket mangulug da ya ibangngad Apu Dios dida nah natungilan da te kabaelasan aton. ²⁴ Dakayu ya mialig kayu nah hapang di ohan kaiw an impanganah tomol, mu nihu-up kayu mo nah natungilan an hapang nan kaiw an nitanom. Deket athidi ya kon adi nalakay pangipabangngadan Apu Dios nadah hapang tuwalin nan kaiw an natungil? Hay pinhod tuwen kalyon ya nalakan bangngadon Apu Dios nadan Judyu hi pamilyana te taguna tuwali dida.

Hay pammokan Apu Dios hi tagu, takon di nganney nitaguwana

²⁵ Kaibaiba, pinhod kun inilaon yu nan ugge nainila handih pinghanat adi kayu mumpahhiya. Hituwey pinhod kun ipainila; Hay adi pangulugan nadan udum an Judyu ya adi munnananong, mu mapoppog hin am-in nadan bokon Judyu an pinilin Apu Dios ya mangulug da. ²⁶ Athituy ine-en di ahi kihwangan am-in di Judyu. Hituwe ya miunnud nah nitudok an kananay "Hanan umalin mangihwang hi tagu ya malpud Zion. Hiyay mangipatikod hi gaga-ihon atoaton nadan holag Jacob. ²⁷ Kediyeen tiempo ya pakawanak di liwat dat umannung di nakitobbalak ke dida handih done."[†]

²⁸ Hanadan Judyu ya buhul Apu Dios dida te kahing da nah mituttudu mipanggep ke Jesu Kristo, mu hidiyen pakibuhhulan da ya numbalin hi kiphodan yu. Mu takon di athidi ya pinhod Apu Dios dida te diday namangulun pinilinan tataguna gapuh pamhod na nah aammod da dih done. ²⁹ Te adi mabalin an hannotanay ninomnom na te diday pinilinan tatagunan pangatanah maphod. ³⁰ Dakayun bokon Judyu ya uggeyu kinulug hi Apu Dios handih pinghana te kediyeen tiempo ya nadan Judyuy tataguna, mu himmok dakayu mon hiya te hay nangahingan nadan Judyu ke hiya. ³¹ Mu udum hi algo ya homkona damdama dida. Uggeda nangun-unud ke hiya, mu homkona didan umat hi nammokanan dakayun bokon Judyu. ³² Impatibonan am-in di tagu, Judyu ya bokon Judyu ya naliwat da, ta hidiye nan ahina homkon dida.

Hay kaphod ya dayaw Apu Dios

³³ Hi Apu Dios ya ongal di homok nan ditakun am-in. Maid di miingngon hiya te inila nan am-in. Adi taku pakaawat hi pangi-ena ya hay gapunah pangatana nadah oggana aton. ³⁴ Hituwe ya miunnud nah nitudok an kalin Apu Dios an kananay

[†] 11:27 11:27 Isaiah 59:20-21

“Maid di ohab nanginilah nomnom Apu Dios ya adinadaman waday manuttudun hiya.‡ 35 Ya maid di ohan immidat ke hiyat mautangan kediyen tagu.”§
 36 Te am-in tun wada ya hiyay nunlutu. Athidi bon hiyay mangipaptok ke dadiyen lintunat dadiyey mangipadayaw ke hiya. Dayawon takuh Apu Dios ta nangamung. Amen.

Hay aton takut umamlong hi Apu Dios

12

1 Dakayun kaibaiba, gapuh ongal an homok Apu Dios ke ditaku ya mahapul an iappit takun hiyay adol takut hay maphod di aton takud uwanin matagu taku. Ta kay taku miappit ke hiyat aton takun am-in di kabaelan takun mangun-unud am-in hi ituguna ta ipaamlong taku te hidiyey ustuh pundayaw ke hiya. 2 Adi taku iun-unud nadah adi mangulug, mu baliwan takuy punnomnoman takut pumhod di pangi-e taku. Ta inilaon takuy pinhod Apu Dios an aton takun dadiye nadan maphod ya maid di kudang nan mangipaamlong ke hiya.

3 Gapuh ulen Apu Dios ke ha-on ya waday kabaalak an mangituttuduh pangi-ena. Ya hituway kalyok ke dakayun am-in: Adi kuma nakattag-ey punnomnoman yuh adol yu. Mu abuluton yun hay kabaelan di hin-oh-an dakayu ya nipuun hi pangulug yun Apu Dios te waday oha on indatanah kabaelana. 4 Te ditaku ya ugge nun-iingngoy kabaelan taku, umat hi adol taku an oha, mu dakol di partena an nunhihinnatkon di kabaelan dan aton. 5 Athidi bon ditakun mangulug, te takon di dakol takun nunhihinnatkon di nitaguwana ya kay taku damdama ohan adol gapuh nigappatan takun Kristo.

6 Ya gapuh ulen Apu Dios ot idat nay nunhihinnatkon an kabaelan taku ya mahapul an waday oha on atona nan nidat an kabaelasan aton. Ta deket hay indat Apu Dios ke he-an kabaalam ya hay e muntuttuduh impainilanan he-a ya hidiyey atom, mu abuna nan kulugom an impainilan Apu Dios di ituttudum. 7 Deket hay nidat hi kabaalam ya hay bumaddang hi ibbam an tagu ya hidiyey atom. Ya nan tagun waday kabaelasan mangituttuduh pangi-en Jesus ya hidiyey atona. 8 Ya deket hay mangipahamad hi pangulug di taguy kabaalam an indat Apu Dios ke he-a ya hidiyey atom. Deket mabalin an waday ihmok muh ibbam an tagun munligat ya gagaid kan umidat. Hanan tagun waday kabaelasan mangipangulu nadah mangulug

‡ 11:34 11:34 Isaiah 40:13 § 11:35 11:35 Job 41:11

ya maphod di humlu an mangat kediye. Ya nan mabalin an bumaddang nadah mahmok ya maphod di mun-am-amlong an bumaddang ke dida.

⁹ Deket ipatibo takuy pamhod takuh ibba taku ya mahapul an hidiye ya makulug an nalpuh puhu taku. Mahapul an iwalong takun am-in di gaga-ihot hay maphod di un-unudon taku. ¹⁰ Munhimpopohhodan taku umat hi punhimpopohhodan di hintutulang an mangulug ke Jesu Kristo ya lispituwon takuy ibba takun tagu. ¹¹ Humlu takun mangingunuh pingunun nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo ya paka-un-unudon takuy pinhod na. ¹² Ya mun-am-amlong taku te waday namnama taku nah kinalin Apu Dios an ahina aton ke ditaku gapuh pangulug takun Kristo. Anusan takuy ligat taku ya adi taku itikod an mundasal. ¹³ Ya wadada key ibba takun mangulug an mahapul day baddang ya homkon taku dida. Ya maapnga taku hin waday dumuttuk hi nunhituwan taku.

¹⁴ Deket waday mangat hi adi maphod ke dakayu ya adiyu idutan, mu idasalan yuh kiphodana. ¹⁵ Deket waday mun-am-amlong, makiam-amlong kayun hiya. Ya deket waday ligat di oha ya ligat yun am-in. ¹⁶ Hay nomnomon taku ya hay maphod an punhahayyupan takun am-in. Adiyu nomnomon an nakattag-e kayu, mu umamlong kayun makihayyup nadah nakababban tatagu. Ya adiyu bo ibilang di adol yun nakannomnoman ya nakanginnilan am-in hi nganneh diye.

¹⁷ Deket waday gaga-ihon inat di ibbayun dakayu ya adiyu ibalo, mu aton yu ot ya abuy maphod ke dida. Tibon yu ta am-in di aton yu ya ibilang am-in di ibbayun maphod. ¹⁸ Ya aton yun am-in di kabaelan yu ta malinggop di paki-kiayan yuh ibba yun tagu. ¹⁹ Kaibaiba, adiyu nimpe ibalo hin waday inat dan dakayuh gaga-iho te nangamung hi Apu Dios an mangastigun dida. Te waday impitudok nan kananay "Ha-oy di ahi mangibalo. Ha-oy an hi Apu yuy mangastigu nah tagun mangat hi gaga-iho ke dakayu."* ²⁰ Un-unudon taku ot ya abu nan impitudok Apu Dios an kananay "Wada key naagangan takon di hidiye nan tagun humihingngit ke dakayu ya panganon yu ya deke bot nauwo ya painuman yu. Te deket athituy aton yu ya bumain hi punnomnomanah nangatanan diyen gaga-ihon dakayu." ²¹ Deket waday gaga-ihon aton dan dakayu ya adiyu paapput di nomnom yu, mu aton yu ot ya abuy maphod ta matikod nan gaga-iho.

* 12:19 12:19 Deut. 32:35

Hay pangun-unudan taku nadah ap-apu takun mungn-gunuh gubilnu

13

¹ Am-in takun tatagu ya mahapul an un-unudon taku nadan ap-apuh gubilnu te hi Apu Dios di nangiabulut kediyen ngunuda ya hiyay namilin dida. ² Kinali deket waday tagun kahing nadah ap-apu ya kay na kinahing damdamah Apu Dios, ta hidiye nan makastigu da. ³ Mu maid di gapunan etaku tumakut nadah ap-apu taku ten un-unudon takuy olden da. Hanada ya abun adi mangun-unud hi olden di tumakut. Ta hidiye nan mangun-unud taku ya aton takuy maphod ta tobalon ditakun dida. ⁴ Un-unudon yu dida te diday muttatyun Apu Dios an mangingunuh kiphodan yu. Mu deket aton yuy gaga-iho, hidiyey takutan yu te indat Apu Dios di kalebbengan dan mangastiguh tatagun gaga-iho. ⁵ Ta hidiye nan mahapul an un-unudon taku dida, adi gapu te tumakut takuh pangastiguwan dan ditaku, mu gapu te inila takun hidiyey mahapul an aton ta malinggop di nomnom.

⁶ Hituwey gapunan mahapul an mumbayad takuh buwis nadah ap-apu te hituwey ohan impangunun Apu Dios ke dida. ⁷ Kinali bayadan takun am-in di kalyon dan bayadan ya un-unudon taku dida ya adi taku ngohayon dida.

Hanadan maphod an aton hi ibban tagu

⁸ Deket waday inutang yu ya bayadan yu ta maid di eyu nomnomnomon. Mu hay ot kay taku pun-uuttangan ya hay punhimpopohodan takun am-in. Te nan tagun pohdonay ibbanan tagu ya inun-unud nan am-in nadan wadah Tugun an dinawat Moses ke Apu Dios. ⁹ Te am-in datuwen tugun an kananay adiyu ihuyop di bokon yu inayan, adi kayu pumate, adi kayu mangako, adi kayu umamoh wadah ibbayun tagu ya takon nadan udum an tuguna ya niohha dan am-in nah tugun Apu Dios an kananay pohdon yuy ibba yun tagu umat hi impaminhod yuh adol yu. ¹⁰ Hanan tagun waday pamhod nah ibba nan tagu ya adina aton di gaga-iho hobbana. Hidiye nan hay pamhod hi ibban tagu ya mumbalin hi pangun-unudan am-in nah Tugun Apu Dios.

¹¹ Bokon hidiye ya abuy aton taku, te inila takun mahapul an aton takuy kabaelan takun mangun-unud ke Apu Dios te nakatang moy pangingunuwan taku nah ipangununa. Man-uke ya gagala mon madatngan di kihwangan taku, adi umat handih lappunah nangulugan taku. Kinali mahapul an adi taku palpal-iwan, adi taku iummat nah tagun makahiggan mahmahhuyop takon di dakol di mingunu. ¹² Ad uwani ya

paddungnay munhihlong te dakol di gaga-ihon ma-ma-at tuh luta, mu gagala ya kay mabigat te ahi mibangngad hi Kristo. Ta hidiye nan mahapul an iwalong takun am-in di punliwatan ya ihamad takuy pangulug taku ya aton takuy maphod ta midadaan takun makihanggan Satanas an umat hi pundadaan di tindalun e makigubat. ¹³ Mahapul an maphod di aton taku umat hi aton di tagun napat-alan, ta iwalong taku mo nadan gaga-iho. Adi taku halman di puninum ya adi taku mumbutong. Ditaku ken linalaki ya adi taku makibabai ya athidi bon dakayun binabai an adi kayu makilalaki. Adi taku muntututut ya adi taku amowan di ibba takun tagu. ¹⁴ Mu hay maphod ya iingngo takuy pangi-e taku ke Apu takun hi Jesu Kristo. Ya adi taku un-unudon di gaga-ihon pinhod di adol taku.

Hay adi pamihulan hi ibban mangulug

14

¹ Dakayun mangulug, abuluton yu nadan tatagun naminhod an mid-um takon di adi nahamad di pangulug da. Mu adi kayu e makihannu ke didah mipanggep hi punnomnoman dah niptok ya nihallan pangat. ² Umat nah makan an nan panioh ohan tagu ya adi paniawon di udum an tatagu. Athidi nah adi nahamad di pangulug nan paniawonan kanon di dotag ta abuna moy nitanom an kanona. Mu hay udum ya kulugon dan maid di panion makan. Deket mabalin an makan on kinan da. ³ Mu takon di athidi ya adiyu pihulon di ibbayu. Dakayu ken maid di paniawonah makan ya adiyu pihulon nadan waday paniawon da. Ya athidi bon dakayun waday paniawon dah makan, an adiyu pihulon nadan maid di paniawon dah makan te inabulut Apu Dios dida takon di waday paniawon da weno maid. ⁴ Oha bo ya adi mabalin an ditakuy mangalin gaga-ihoy ibba taku weno adi. Te muttatyun Apu Dios damdama dida ya hiyay ukod an munhumalyan dida hin niptok weno nihallay at-atton da. Ya inila takun hi Apu takun hi Jesu Kristo ya baddanganay tatagu nat aton day niptok.

⁵ Wadaday udum an tatagun ngilinson day udum an algo ya adi day udum. Mu wada nadan udum an tatagun hay punnomnom da ya nun-iingngon am-in di algon maid di ngilinson dat mabalin an dayawon dah Apu Dios hi kumpulnan algo. Ta hidiye nan hay aton taku ya waday oha on atona pe nan ninomnom nan maphod an atona. ⁶ Adiyu nomnomon an nihallay pangat di udum an tatagu hin hinnatkon di pangi-eda. Hanan tagun waday ngilinsonan

algo ya ugge nihalla te hay punnomnom na ya kidayawan Apu Dios hidiye. Athidi bo nah tagun maid ena paniawon hi makan te hidiyen atona ya hi Apu Dios damdamay ipadayaw na te mumpasalamat ke hiyah nangidatanah makan. Takon nan tagun waday paniawon nah makan ya dayawona damdamah Apu Dios te mumpasalamat damdaman hiya nah kanona.

⁷ Am-in takun mangulug, takon di ad uwanin matagu taku weno tuh katayan taku ya mahapul an ipadayaw takuh Apu Jesu Kristo, bokon hay adol taku. ⁸ Te hay gapunan matagu taku ya kidayawan nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo nah pangun-unudan takun hiya. Ya takon di mate taku ya kidayawana bo te hiyay pangayan taku. Ta hidiye nan takon di matagu taku weno mate taku ya tagu ditakun Apu Jesu Kristo. ⁹ Te hiya ya nate ot ahi mamahuwan ta hiyay pun-apapun am-in di mangulug, matagu weno nate. ¹⁰ Kinali adi taku kanan di hay ibba takun tagu ya gaga-iho weno pihulon takuy pangi-eda. Ad-adih diye te udum hi algo ya tumaddog takuh hinangngab Apu Dios ta humalyaon ditakun hiyat mahmahanah hin-oh-an ditaku hin nganney in-innat taku. ¹¹ Miunnud hituwe nah impitudok Apu Apu Dios an kananay "Ha-oy an Dios an wadat nangamung ya kanak di: Makulug an am-in di tagu ya mundukkun dah hinangngab ku hi pundayaw dan ha-on ya kanan day ha-oy tuwaliy makulug an Dios."*

¹² Hidiye nan waday oha on mahapul an kalyonah hinangngab Apu Dios am-in di inat na handih katagguna.

¹³ Kinali itikod takun pumihupihul hi ibba takun tagu. Tibon taku ot ya abuy pangi-e takut bokon ditakuy humlun hi punliwatan di ibba takun mangulug. ¹⁴ Umat ke ha-on an gapuh nangulugak ke Apu takun hi Jesus ya ininnilak an maid di panion makan. Takon di nganneh diyen makan an kanok ya adiyak maliwat. Mu deket waday tagun kulugonan maliwat ke Apu Dios ten kanona nan paniawonan makan ya kudukdulnay adina kanon hidiye te deket kanona ya makulug an maliwat. ¹⁵ Deket kadadagan di pangulug di ibba takuy panganan takuh panion makan, yaden ipilit takun kanon ya hidiyey kitib-anan maid di impaminhod takuh ibba taku. Kinali halipat-an takut bokon hay makan di manadag hi pangulug di ibba takun ingkaten Kristoy kiphodana. ¹⁶ Takon di inilam an adi gaga-iho nan atom, mu deket waday mangalin gaga-ihoh diye ya kudukdul nay adim aton hidiye. ¹⁷ Te ditakun nigappat hi pun-ap-apuwan Apu Apu Dios ya bokon hay kanon weno

* 14:11 14:11 Isaiah 45:23

inumon di importante. Hay importante ya hay kaphod di pang-e taku, hay linggop di nitaguwan taku ya hay pun-amlongan takun malpuh Espiritun Apu Dios an wadan ditaku. ¹⁸ Deket athituy aton takun mangun-unud ke Jesu Kristo ya umamlong hi Apu Dios ya gapun tuwe ya matbal takuh ibba takun tagu.

¹⁹ Ta hidiye nan hay aton taku ya hay mangipalinggop ke ditaku ya hay mangipahamad hi pangulug di ibba taku. ²⁰ Man-ut inila takun maid di panion makan, mu adi taku kanon nadan mibilang an panion makan hin hidiyey humlun hi mama-ih pangulug an indat Apu Dios nadah ibba taku te ad-adi hin kanon taku nan humlun hi punliwatan di ibba taku. ²¹ Ta hidiye nan hay aton taku ya adi taku kanon nan dotag, uminum hi mainum weno etaku aton di nganneh diyen humlun hi punliwatan di udum an ibba takun mangulug. ²² Deket kulugom an bokon liwat di panganan hi nganneh diyen makan ya nangamung ka. Nangamung kayun Apu Dios an nanginilan diye te nan tagun maid di punhalinduwaana nah atona te madinol ya hiyay umanla. ²³ Mu nan tagun munhalinduwa hin panio weno adiy pangananah nganneh diyen makan ya maliwat ke Apu Dios hin kanona. Man-uke ya maid di dinol nah pangulug na. Am-in di aton ya liwat hin adi mipuun hi pangulug.

Hay pangipaamlongan hi udum an mangulug

15

¹ Ditakun nahamad di pangulug na ya mahapul an baddangan taku nadan tatagun adi nahamad di pangulug dat bokon hay kiphodan taku ya abuy nomnomon taku. ² Hay aton taku ya nadan umipaamlong hi ibba takun mangulug hin hidiyey kiphodan dat mihamad di pangulug da. ³ Te takon hi Kristo ya bokon hay pun-amlonganay ninomnom na. Hituwey immannungan nan impitudok Apu Dios mipanggep ke Kriston kananay "Am-in di pihul di katagutagun he-a Apu Dios ya ha-oy di nialiyana." ⁴ Hituwey kitib-anan am-in di impitudok Apu Dios handi ya nitudok ta pun-adalan takut anusan takuy ligat ya mihamad di pangulug takun hiyat mihamhamad di dinol takun hiya.

⁵ Hana ot ta hi Apu Dios an kalpuwan di kabaelan takun mangan-anus hi ligat ya mangihamad hi pangulug takun hiya ya baddangan ditakut maphod di pun-uunnudan taku hi pangun-unudan takuh pangien Jesu Kristo. ⁶ Om, ta am-in kayu ya mun-uunnud kayun mundayaw ke Apu Dios an hi Aman nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo.

Hay aton an mundayaw ke Apu Dios

⁷ Ta hidiye nan iummat yuh nangabulutan Jesu Kristo ke dakayuy pangabulut yuh ibbayu ta kidayawan Apu Dios. ⁸ Te inila yun hi Kristo ke ya immali tuh luta ot mumbalin an kay muttatyun nadan Judyu ta inilaon dan immannung di kinalin Apu Dios handidah aammod da. ⁹ Hay oha boh gapunan immalih Kristo tuh luta ya, ta waday innun nadan bokon Judyun mangidayaw ke Apu Dios gapuh homok nan dida. Hituwe ya miunnud nah nitudok an kalin Apu Dios an kananay

“Mid-umak nadah bokon Judyun mundayaw ke he-a, Apu Dios ya ikantaan dakah kantan pundayaw min he-a.”* ¹⁰ Wada boy impitudok Apu Dios an kananay “Dakayun bokon Judyu, makiam-amlong kayu nadah pinilin Apu Dios an tataguna.” ¹¹ Hay oha boh nitudok ya kananay “Am-in kayun bokon Judyu, dayawon yuh Apu Dios.† Dakayun am-in an tatagu, mungkanta kayuh pundayaw yun hiya.” ¹² Wada nan intudok Isaiiah mipanggep ketuwe an kananay “Waday lalakin mitungoh holag Jesse an ahi pun-ap-apun am-in nadan bokon Judyu ya hiya ya abuy pangidinolan dan mangihwang ke dida.”‡

¹³ Hana ot ta hi Apu Dios an nipuunan nan namnamaon takun kihwangan taku ya paamlongon ditaku ya palinggopon ditaku gapuh pangulug taku, ta mihamad di dinol takun hiya gapuh kabaelan nan Espiritunan wadan ditaku.

Hay ngunun Pablo an indat Apu Dios

¹⁴ Kaibaiba, waday dinol kun dakayu te inilak an maphod kayu ya dakol moy inila yu mipanggep ke Jesu Kristo ta mabalin an munhintuttugun kayu. ¹⁵ Mu ketuwen tudok ya wadaday intulid kun intudok hi pinhod kun ipanomnom ke dakayu. Ya hay gapunan waday tulid ku ya hi Apu Dios an makaulley nangidat ketuwen ngunuk. ¹⁶ Piniliyak an puntuttuduwon Apu Jesu Kristo ta umatak nah padin mangipainila nadah bokon Judyu mipanggep hi pangihwangan Apu Dios hi tatagu ta deket kulugon day ituttuduk ya diday abulutanon miappit ke hiya te nan Espiritun Apu Dios di mamaddang ke dida.

¹⁷ Ya gapu te hi Jesu Kristoy bimmaddang ke ha-on ya mun-am-amlongak ketuwen impangunun Apu Dios ke ha-on. ¹⁸⁻¹⁹ Maid di udum hi kalkalyok hin bokon nan kabaalak an indat Kristo ot atok di milagro ya nuntuttuduwak nadah bokon Judyu ot mangulug dan hiya. Kabaalak an aton

* 15:9 15:9 Psalm 18:49 † 15:11 15:11 Psalm 117:1 ‡ 15:12 15:12 Isaiiah 11:10

datuwe te gapuh ongal an kabaelan nan Espiritun Apu Dios. Ta hidiye nan nipalpuḍ Jerusalem ingganad Ililuku ya intanuttuduk di mipanggep hi inat Kristo an kiphodan taku. ²⁰ Te pinhod kun ipainilay mipanggep ke Kristo nadah tatagun ugge nangngol hi mipanggep ke hiya. Kinali uggeyak imme nadah boblen waday namangulun immeh din e nuntuttudu te adik pinhod an ipanidway intuttudu da te deket athidi ya kayak makipullon dida. ²¹ Athidiy inat kut mipaannung nan nitudok an kalin Apu Dios an kananay
 “Hanadan ugge nanginilan hiya ya mituttudun diday
 mipanggep ke hiya. Ya nadan ugge nangngol hi
 mipanggep ke hiya ya donglon da ta maawatan day
 pangienana.”

Hay nunnomnoman Pablo hi ena panib-an hanadah mangulug ad Roma

²² Nabayag an pinhod kun umalih na, mu natanaktakak te hay ek nuntanuttuduwan hi udum an boble. ²³ Mu ad uwanin nagibbu moy ngunuk hitu ya damanan umaliyak te nabayag tuwalin pinhod kun umalih na. ²⁴ Ninomnom kun mundag-uh na hantuh pangayak ad Espanya ta deket mabalin ya baddanganak hi pangayak hidi hin magibbuy pakiha-adak hi nakatang ke dakayu. ²⁵ Mu ad uwani ya umeyak ni-an ad Jerusalem ta iek tun pihhun mibaddang nadah mangulug hidi. ²⁶ Te ninomnom nadan mangulug ad Macedonia ya ad Greece an bumaddang nadah nawotwot an mangulug ke Apu Dios hidid Jerusalem. ²⁷ Maid di nangibagan didan aton dah diye, mu diday kon nomnom. Hituwen pamaddangan da ke dadiyen nungkawotwot an Judyu ya kay pumbayad dah ongal an utang dan dida. Te handi ya nadan Judyuy nangituttudu nadah bokon Judyu hi aton dan milak-am nah kiphodan dan idat Apu Dios. Ta ad uwani ya mahapul an nadan bokon Judyuy umidat hi nganneh diyen baddang nadah Judyu. ²⁸ Deket indat kuh tuwen pihhu ya ahik idalan hinan e manibon dakayu hantuh pangayak ad Espanya. ²⁹ Madinolak an hantuh aliyak hina ya ongal di baddang Kristo ke ha-on ta bumaddangak hi kihamadan di pangulug yu.

³⁰ Ya kalyok ke dakayun kaibaiba an gapuh pangulug takun Jesu Kristo an Apu taku ya gapuh punhimpopohodan takun dinawat takuh Espiritun Apu Dios ya ibagak anhan ke dakayun idasalanak ta baddanganak ke Apu Dios. ³¹ Idasal yu ta mihwangak hi nganneh diyen gaga-ihon nomnomnomon nadan adi mangulug ad Judea an aton ke ha-on, ya ta abuluton nadan mangulug ke Apu Dios ad Jerusalem tun pihhun iek ke dida. ³² Ta deket nagibbu ya

iabulut Apu Dios an umaliyak hinan maan-anlaak ta wadan makiam-amlongak ke dakayu. ³³ Hana ot ta hi Apu Dios an kalpuwan di linggop ya wadat nangamung ke dakayun am-in. Amen.

Hay manguddidin tugun Pablo nadah tatagud Roma

16

¹ Pinhod kun ipainilan dakayu nan ibba takun babain hi Phoebe an iCencrea an bumanaddang nadah ibba takun mangulug hidi. ² Makiapnga kayun hiya umat hi aton yun makiap-apnga nadah udum an ibbayun mangulug ke Apu Jesu Kristo. Ya deket mahapul nay baddang ya baddangan yu te dakol di binanaddangana, takon peman di ha-on ya binaddanganak.

³ Ya pinhod kun ipainila yun Prisila ya hi Akila an nonomnomok dida. Dida peman di impun-ib-ibbak an nungngunu nah impangunun Jesu Kristo. ⁴ Handih dakamin am-in ya impusta day nitaguwan dat maid di ad-adin maat ke ha-on. Ongal di pumasalamat ke dida mipanggep kediye. Ya athidi damdama nadah mangulug an bokon Judyun ongal di pumasalamat dan dida. ⁵ Ya kalyon yu damdama nadah mangulug an maamuamung hi bale dan nonomnomok dida.

Ya kalyon yu nah gayyum kun namangulun nangulug ke Kristo an hi Epenetus an iAsia an nomnomok damdama. ⁶ Athidi bon Maria an nun-oolot an nangipainilan dakayu mipanggep ke Jesus. ⁷ Ya kalyon yu damdaman da Andronicus ya hi Junias an nonomnomok dida. Dida nadan Judyun ibbak an nibalud handi. Namangulu dan nangulug ke Kristo ot ahilyak ya pakatbalon nadan apostoles dida.

⁸ Athidi boy kalyon yun Ampliatus an napateg an gayyum kun nitulang ke Apu Jesu Kristo. ⁹ Nonomnomok damdamah Urbanus an bimmanaddang ke dakami nah impangunun Kristo, takon hi Estakas an oha bon gayyum ku ¹⁰ ya hi Apelles an oha bon nangipatiboh pangulug nan Kristo. Nonomnomok damdama nan pamilyan Alistubulus ¹¹ takon hi Herodion an ibbak an Judyu ya nadan mangulug an wadah balen da Narcisus.

¹² Kalyon yun nonomnomok damdama nadan mahlun mangat nah impangunun nan Ap-apu taku an da Talipina, hi Taliposa ya hi Persis an napateg an gayyum ku. ¹³ Takon hi Rufus an oha bon mahlun mangat nah impangunun nan Ap-apu taku ya hi inanan nangibilang peman ke ha-on an imbabalena. ¹⁴ Athidi bon da Asinkritus, hi Palegon, hi Hermes, hi Patrobas, hi Hermas ya nadan wadah dih kadan dan ibba takun mangulug. ¹⁵ Kalyon yu damdaman

nonomnomok da Philogas, hi Julia, hi Nereus ya nan tulang nan babai, hi Olympas ya nadan udum an tatagun Apu Dios an wadah dih kad-an da.

¹⁶ Deket maamung kayuh pundayawan yun Apu Dios ya maphod di munhin-aapnga kayu ya ipatibo yuy pamhod yuh hin-oh-a. Am-in tudan mangulug hitu ya kanan day nonomnomon dakayu.

¹⁷ Kaibaiba, hituwey kalyok ke dakayu: Halipat-an yu ta adi kayu makidkid-um nadah tatagun huhhumlum hi kaganodwaan yu ya dumadag hi pangulug yu. Kahingon day mituttudu mipanggep ke Jesu Kristo ¹⁸ te bokon hi Apu Kristoy un-unudon da, mu hay adol day ipadayaw da. Te gapuh maphod an pungkalkalli da ya hauhaulon da nadan tatagun kahinnaul. ¹⁹ Nundingngol di nangun-unudan yuh tuttudun Jesus, kinali mun-am-amlongak gapun dakayu. Pinhod kun lumaing kayun mangat hi maphod, ta bokon hay gaga-iho. ²⁰ Hi Apu Dios an kalpuwan di linggop ya idat nay kabaelan takut maid uhup ya apputon takuh Satanas. Hana ot ta ulayan ditakun nah Ap-apu takun hi Jesu Kristo.

²¹ Hi Timothy an nakingunungun ha-on ya kananay nonomnomon dakayu. Athidi boy kanan nadan ibba takun Judyu an da Lucio, hi Jason ya hi Sosipater.

²² Takon di ha-oy an hi Tertius an impuntudok Pablo ketuwen tudok ya nonomnomon dakayu gapuh pangulug takun am-in ke Apu Jesu Kristo.

²³ Athidi bon Geyus an kon bale tuh dinuttuk min kaamungan di mangulug an kananay nonomnomon dakayu. Takon hi Erastus an hiyay mumpaptok hi pihhun di gubilnu ketuwen boble ya nan ibba takun hi Kuwatus ya kanan day nonomnomon dakayu.

²⁴ [Hana ot ta munnananong an wadan ditakun am-in di ulen Jesu Kristo an hi Apu taku. Amen.]

²⁵ Dayawon takuh Apu Dios. Te hiya ya ongal di kabaelasan mangipahamad hi pangulug yu ke Jesu Kriston nipuun hi intanuttuduk mipanggep hi natayana gapun ditaku. Hituwen tuttududu ya ugge nipainila dih done, ²⁶ mu ad uwani mo ya impainilan Apu Dios ta mabalin moppen maawatan taku nadan impitudok na handidah profetas dih done. Ya ad uwani ya hi Apu Dios an maid di lappuna ya poppog na ya kinalinan mahapul an e mituttuduy mipanggep ke hiyah kabobboble, ta am-in day tatagu ya hiyay kulugon da ya un-unudon da.

²⁷ Hi Apu Dios, an hiya ya abuy nanginilan am-in di dayawon takun ipadalan taku ke Jesu Kristo. Amen.

HAY NAMANGULUN TUDOK PABLO HANADAH MANGULUG AD CORINTH

¹ Hituwen tudok ya nalpun ha-on an hi Pablo ya nan ibba takun hi Sostenes. Ha-oy ya piniliyak ke Apu Dios an pun-apostoles Jesu Kristo.

² Muntudok kamin dakayun mangulug hinad Corinth an pinilin Apu Dios an tataguna ya imbilang nan maphod gapu ke Jesu Kristo, ya am-in nadan mangulug hi kabobboblen mundayaw ke Jesu Kristo an Apu taku ya Apu da damdama.

³ Hana ot ta munnananong an wadan dakayuy ule ya linggop da Ama takun hi Apu Dios ya nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo.

*Hay ongal an baddang Apu Dios nadah mangulug ad Corinth
(Ephesus 1:3-14)*

⁴ Mumpasalamatak ta nangamung ke Apu Dios te maulen dakayu gapun Jesu Kristo. ⁵ Te gapuh nigappatan yun hiya ya ongal moy kabaelan yu ot maawatan yuy pangi-ena ya limmaing kayun muntuttudu mipanggep ke hiya. ⁶ Ya nahannotan boh maphod di pang-eyu te kinulug yu nan nituttudun dakayu mipanggep ke Kristo. ⁷ Kinali madinolak an maid di pungkudangan di kabaelan yun nalpun Apu Dios ad uwanin punho-hooddan takuh kibangngadan Apu takun hi Jesu Kristo. ⁸ Hiyay mangihamad hi pangulug yu ta maphod kayu hi panibona hantuh Algon aliyanan munhumalya. ⁹ Madinol taku an hi Apu Dios an namilin dakayun makitulang nah Imbabalenan hi Jesu Kristo an Apu taku ya atonan am-in datuwe.

Maid di udum an nahamad an pangidinolan ten bokon hi Jesus

¹⁰ Donglon yu ahan an kaibaiba tun kalyok ke dakayun tugun nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo an mahapul an mun-uunnud kayuh kalyon yu ya hay punnomnom yu ta adi kayu maganodwa, mu miohha kayuh pangun-unudan yun Apu Dios. ¹¹ Kaibaiba, man-uket kalyok hituwe ya indatdatong nadan nalpuh balen da Kloe an wada da kanun dakayuy munhahannu. ¹² Hay kanu gumapuh punhahallaan yu ya waday oha on hinnatkon di kalyonah un-unudona. Hay udum kanu ya kanan day ha-oy di un-unudon da, hay udum ya hi Apolos, hay udum ya hi Pedro ya hay udum ya hi Kristo. ¹³ Anakkayang kayu! Deket athina ya kay mo

naganodwah Kristo. Antipe, kon ha-oy di nipatak hi krus? Ya kon hi ngadan kuy nabonyagan yu? Bokon te hi Kristo.

¹⁴ Maphod ot ya abut maid di udum hi ek binonyagan ke dakayun abuna da Crispus ke Geyus ¹⁵ te kon gulat na nin ya namam-an it-ok yun ha-oy di un-unudon yu an bokon hi Kristo. ¹⁶ Ay-o ta-wa, binonyagak damdama da Stepanas an hin-am-a, mu adiyak pakanomnom hin wada pay di udum hi binonyagak. ¹⁷ Bokon hay mamonyag di indinol Jesu Kriston ha-on te hay e muntuttuduh tataguh mipanggep ke hiya. Ya adi mipuun hi kinalaing kun kumaliy panuttuduk ta bokon hidiyey humlun hi pangulugan di tatagu an bokon ot ya abu nan natayana nah krus.

Hay natayan Jesus di kitib-an di kabaelan ya kinalaing Apu Dios

¹⁸ Te nan mituttudu mipanggep hi natayan Jesu Kristo nah krus ya ibilang nadan adi mangulug an maid di hilbina te kanan day kali ya abu, mu ahida makastigu. Mu ke ditakun mangulug an mihwang ya inila takun hituwen mituttuduy nipainilaan nan ongal an kabaelan Apu Dios an mangihwang hi tatagu. ¹⁹ Te wada nan nitudok an kalin Apu Dios an kananay

“Ipatibok an maid di hilbin di punnomnom nadan nungkanomnoman ya athidi bo nadah nungkalaing an pumbalinok an maid di hilbin di kinalaing da.”

²⁰ Daan boh nay kinalaing nadan makalin nungkanomnoman, nadan nungkatag-ey adal da ya nadan nalaing an humapit hi mipanggep nah pangien di biyag ad uwani? Adida mibilang te impatibon Apu Dios an maid di hilbin di kinalaing da. ²¹ Te gapuh kinalaing Apu Dios ya plinanu nan bokon hay kinalaing di taguy panginilaan dan hiya. Mu hay pinhod na ya ihwang nan am-in nadan mangulug mipuun nah itanuttudu min kanan di udum di maid di hilbina.

²² Hanada ken Judyu ya kah-in di waday tibon dah milagro ta pangimatunan dan makulug nan nituttudut ahida kulugon. Ya nada ken bokon Judyu ya abuluton day mituttudun miunnud hi kinalaing di tagu. ²³ Mu dakami ke ya hay mipanggep ke Kriston nateh krus di emi ittuttudu takon di umipaboh-ol nadah Judyu te umipabain ke dida. Ya nada ken bokon Judyu ya ibilang dan maid di hilbin diyen ittuttudu mi. ²⁴ Mu ditakun pinilin Apu Dios an tataguna, Judyu weno bokon ya kulugon takun hanan nipatakan Kristoh krus di kipatib-an di ongal an kabaelan ya kinalaing Apu Dios an mangihwang ke ditaku. ²⁵ Hituwen kalyon di tagun maid hilbinan planun Apu Dios an mipanggep hi kihwangan taku ya maid di kiingngohanah kinalaing di

tagu. Ya hana ke bon kanan dan kinakapuy Apu Dios te nateh Jesus hi krus ya hidiye moh udot di kipatib-an di ongal an kabaelasan maid di kiingngohana.

²⁶ Nomnomon yu ken kaibaiba, handih namiliyan Apu Dios ke dakayu an tataguna ya o-oha ke dakayuy nun-adal ya o-oha ke dakayuy natag-ey saad na ya o-ohan dakayuy mibilang an kadangyan an pangitangadan di tatagu. ²⁷ Mu hi Apu Dios ya pinilina nadan adi mibilang an tatagu tuh lutat maba-inan nadan mibilang an nungkalaing. Ya pinilina nadan maid di kabalinan dat maba-inan nadan natag-ey saad da. ²⁸ Man-uket pinilin Apu Dios datuwen tatagun maid bilbilang dan pihulon di ibbada ya ipatibonan maid di bilang nadan mangidinol hi kabaelan da tuh luta. ²⁹ Athituy inat Apu Dios ta maid di innun di tagun mangipahhiyah kabaelasan hiya. ³⁰ Te takon nan nangulugan takun Jesu Kristo ya hi Apu Dios di nangigappat ke ditakun hiya. Intudak nah Jesu Kristo tuh luta ot mateh krus ta mawadan ditakuy laing ta inilaon taku hiya. Ot gapu ke Jesu Kristo ya imbilang ditakun Apu Dios an maphod ya nihwang takuh liwat ta migappat takuh ahina pun-ap-apuwan. ³¹ Hiyah naey gapunan waday impitudok Apu Dios an kananay "Hay tagun pinhod nan mumpahhiya ya nan inat nan Ap-apu takuy ipahhiya na an bokon hay adol na."

Hay pangulug taku ya nipuun hi ongal an kabaelan Apu Dios, bokon hay kinalaing di tagu

2

¹ Kaibaiba, handih pinghanah immaliyak hinan nun-tuttuduh mipanggep hi pangien Apu Dios ya uggek ingkalih umat hi pungkalkallin di makahhapit weno hay pungkalkallin di ohan nakannomnoman ² ta bokon hay laing kun kumaliy dayawon yu, te hay ninomnom kun ipaanhan an ipainila ya hi Jesu Kristo ya hay natayanah krus. ³ Handi ya kumakkaguwak te maid di dinol kuh adol ku ya kumanobkobak te makudang di kabaalak an muntuttudu. ⁴ Ya hay pungkalkallik handih nuntuttuduwak ke dakayu ya adi umat hi pungkalkallin di makahhapit, mu nangulug kayu gapuh ongal an kabaelan nan Espiritun Apu Dios. ⁵ Kinali hay pangulug yu ya ugge nipuun hi kinalaing weno adal di tagu, mu nipuun hi ongal an kabaelan Apu Dios.

Hay planu ya kinalaing Apu Dios

⁶ Man-u po nadah nahamad moy pangulug da te hay panuttuduk ke dida ya umat nah panuttudun di nalaing, mu hay kinalaing kun muntuttudu ya ugge nipuun hi

kinalaing di tagu tuh luta weno hi kinalaing di aap-apun mapoppog di pun-ap-apuwan da, ⁷ mu nipuun hi kinalaing Apu Dios. Kinali hay ituttuduk ya mipanggep hi kinalaing nan numplanuh ahi taku kidayawan. Hituwe ya plinanu na tuwali handi ot ahina wadaon nadan lintuna, mu uggena impainila ingganad uwani. ⁸ Maid di nanginila nadah apapun di tatagud uwani ketuwen plinanun Apu Dios, te kon gulat nat inilada ya uggeda ot impipatak hi krus nan madayaw an Apu taku. ⁹ Mu athinay naat ta mipaannung nan impitudok Apu Dios an kananay

“Maid di ohah nanibo, nangngol ya nunnomnom nah plinanun Apu Dios an kiphodan nadan naminhod ke hiya.”

¹⁰ Mu ditakun mangulug di nangipainilaan nan Espiritun Apu Dios kediye te inila nan am-in, takon di nganneh diyen wadah nomnom Apu Dios. ¹¹ Ditakun tatagu ya adi nalala on inilan di udum an taguy wadah nomnom taku te ditaku ya abuy nanginilan diye. Ot namam-ay nomnom Apu Dios an hay Espirituna ya abuy nanginila. ¹² Ya manuket nawadan ditakun mangulug nan Espiritun Apu Dios ya ta maawatan takun am-in di ibaddang Apu Dios ke ditaku gapuh homok na. Ta hidiye nan, adi taku iun-unud hi pangi-en nadan adi mangulug. ¹³ Hay itanuttudu mi ya nalpu nah Espiritun Apu Dios, kinali bokon hay kinalaing di taguy pundinolan mi, mu nah Espiritun Apu Dios an wadan ditakun mangulug.

¹⁴ Mu nan tagun adi mangulug ke Jesu Kristo ya maid di Espiritun Apu Dios ke hiya, kinali adina abuluton nan mituttudun malpuh Espiritun Apu Dios. Adina maawatan datuwen mituttudu te kah-in di waday Espiritun Apu Dios ke hiyat ahina maawatan. ¹⁵ Hanan tagun waday Espiritun Apu Dios ke hiya ya inilanay maphod ya adi, mu nadan adi mangulug ya adida maawatan di pangi-e ya punnomnom nan tagun waday Espiritun Apu Dios ke hiya. ¹⁶ Hituwey nitudok an kalin Apu Dios. Kananay

“Maid di nanginilah nomnom Apu Dios, kinali adinadaman waday mangituttuduh atona.”

Mu ditakun mangulug ya umat hi punnomnom Kristoy punnomnom taku.

Hay kinakudang di pangulug nadan tatagud Corinth

3

¹ Kaibaiba, handih nuntuttuduwak ke dakayu ya inlappuk nah nalakan mituttudut maawatan yu. Man-uke ya kay kayu goggolang te ugge ni-an nihamad di pangulug yun Jesu

Kristo. ² Kinali nan intuttuduk ya nalakan maawatan an mialig nah gattak an inumon di golang an nalakan mauk-mun, te inilak an deke nin ta hay naligat di intuttuduk an mialig nah makulhin kanon di kat-agu ya adiyu maawatan. Ya takon ad uwani ya adi kayu pakaawat hi naligat te ugge ni-an nihamad di pangulug yu. ³⁻⁴ Maimatun hituwe nah at-aton yun munhin-a-amo kayu, munhahannu kayu ya waday oha on mumpahhiyan hinnatkon di un-unudona. Kanan di udum di ha-oy di un-unudon da ya hay udum ya hi Apolos. Hinaen at-aton yu ya umat metlaing hi at-aton nadan adi mangulug.

Hay dayawon taku ya hi Apu Dios, bokon nadan muttatyuna

⁵ Kon dahdih Apolos ya dahdiyak? Dakami ke ya muttatyu dakami ya abun Apu Dios an e muntuttudun dakayu ta mangulug kayu. Nunhinnatkon di indinol Apu Dios ke dakamin Apolos hi ngunumi. ⁶ Kay ha-oy di nangitanom nah kalin Apu Dios ke dakayu ya kay hi Apolos di nundanum kediyen nitanom. Mu hi Apu Dios di nangipatmol kediye. ⁷ Kinali adi importante hin dahdiy muntanom ya mundanum te hay makahhapul ya hi Apu Dios te hiyay mangipatagu. ⁸ Maid di nunhinnatkonan nan muntanom ya nan mundanum. Hi Apu Dios di nangamung an mangidat hi gun-udon di hin-oh-an ditaku, mipuun hi ingngunu taku. ⁹ Ya dakamin duwan Apolos di mangingunu nah indinol Apu Dios ya kay dakayu nan payonan pungngunuwan mi.

Papohdanan takuy aton taku

Mialig kayu bo nah balen Apu Dios. ¹⁰⁻¹¹ Gapuh kabaalak an indat Apu Dios ya inhamad kun kinapyay pangipataddogan nah balenan umat hi nangapyan di nalaing. Ya wadada nadan muntuttuduh makulug umat ke Apolos ya nadan udum an mangulug an diday nangamung an mangituluy an mamohwat. Mahapul an maid di udum hi eda ituttuduh nahamad an pangipataddogan te abuna nan impainilak tuwalin dakayun hi Jesu Kristo. Kinali, nadan mangituluy ya nadan bumaddang an mamohwat ya mahapul an pakahalipat-an dat ip-iphod day kapyana. ¹² Ya hana ot ta hay ikapya da ya bokon nadan kapinna-in umat hi kaiw ya gulun, mu hay ikapya da ya nadan adi kapinna-in umat hi balituk ya batun kialigan nan makulug an tuttudu, ¹³ te hantuh Algon punhumalyaan Jesu Kristo ya maapuyan nadan binohwat dat matibo nadan adi maghob.*

* **3:13** 3:13 Hituwen kialigan di punhumalyaan Jesu Kristo hin maphod weno gaga-ihoy inainat di hin-oh-an mangulug.

¹⁴ Hanan tagun ingkapyanay adi maghob nah nahamad an pangipataddogan ya hiyay waday gun-udona. ¹⁵ Mu nan tagun ingkapyanay maghob ya mihwang, mu maid di ena gun-udon an umat nah tagun bimmuddu nah mungkgahob an balen maid di ena imbudduh nganneh diyen wadah bohongna.

¹⁶ Kon uggeyu inilan ditaku ken mangulug ya ditakuy balen Apu Dios te wadan ditaku nan Espirituna? Inilak ot inila yuh tuwe. ¹⁷ Ta hidiye nan deket waday e manadag ke ditakun kiha-adan Apu Dios ya ahi dadagon Apu Dios hidiyen tagu. Te ditakun makalin balen Apu Dios ya tatagu ditakun hiya.

¹⁸ Adi taku mahaul an mangidinol hi kinalaing di tagu te maid di hilbina. Hay tagun idinol nah kinalaingnan pakaibbilang di tagu tuh luta ya kudukdulnay iwalong nah diyen punnomnom nat hi Apu Dios ya abuy pundinolana takon di kanan di tataguy maid di inilana. ¹⁹ Te hay kinalaing di tagu ya maid di hilbina ke Apu Dios. Hituwey kanana nah nitudok an kalina.

"Hay tagun idinol na ya abuh kinalaing na ya pumbalinon Apu Dios hidiyen kinalaing nah kay bitun kag-ahana."

²⁰ Wada boy ohan nitudok an kananay

"Hi Apu Dios ya inilanan maid di hilbin di punnomnom nadan nungkalaing an tatagu tuh luta."†

²¹ Ta hidiye nan adiyu ipahhiyay kinalaing nadan muntutudu ke dakayu. Hay pangidinolan yu ya hi Apu Dios te hiyay kalpuwan am-in di mahapul yu. ²² Kinali haoy, hi Apolos ya hi Pedro ya dehtu kami gapu te intud-ak dakamin Apu Dios an mamaddang ke dakayu. Hantun luta ya kinapyanat waday kiha-adan taku. Hay nitaguan taku ya indat na. Ya hay pumbalinan am-in di nganne, takon di kate ya am-in di ma-ma-at ad uwani ya hi udum hi algo ya kiphodan takun am-in dadiye ²³ te tagu ditakun Apu Jesu Kristo an hiya nan Imbabalen Apu Dios.

Hay pangibilangan Apu Dios ke ditakun mangulug

4

¹ Hay pangibilang yun dakami ya muttatyun Kristo an nangidinolan e mangituttudu nah ugge impainilan Apu Dios handi ingganad uwani. ² Hay muttatyu ya mahapul an paka-un-unudonay kalyon nan apuna. ³ Ya gapu te hi Apu Dios di kon muttatyun ha-on ya adik importanteyon di punnomnom yu ya hay punnomnom di udum an tatagu

† 3:20 3:20 Psalm 94:11

mipanggep hi pangipaptok kuh ngunuk. Te takon di hayoy ya adi mabalin an ek kanan di niptok weno nihallay at-attok. ⁴ Takon hi punnomnom ku ya maid di nibahhoh inat kun humlun hi pamalawan Apu Dios ke ha-on, mu uggek inila hin athidiy punnomnom na. Hiya ya abuy nanginila hin maphod di atok weno adi. ⁵ Ta hidiye nan bokon ditakuy mangalin hay ohan tagu ya maphod weno gaga-iho, mu nangamung nan Ap-apu taku hantuh pumbanggadana. Ahina bo ipainilay makulug an impangi-en di hin-oh-an ditaku, takon nadan ugge nainilan inat taku ya nadan wadah nomnom taku. Ta am-in nadan nangat hi maphod ya ahi dayawon Apu Dios dida.

Hay nihallan pangi-en nadan iCorinth an ipahhiya da

⁶ Hituwen kinalik ke dakayun kaibaiba, mipanggep ke dakamin Apolos ya kiphodan yu ta inilaon yuy kibalanan nan tugun an impitudok Apu Dios an kananay “Adiyu ibahhoy pangun-unudan yuh tugun ku.” Hay kibalinana ya adiyu ipahhiyay oha ya pihulon yuy oha. ⁷ Adiyu kanan di kudukdul kayu mu hay udum, te am-in di wada ke ditaku ya indat Apu Dios. Ta hidiye nan itikod yun mangipahhiyah nganneh diyen wadan dakayun kay hanan dakayuy nalpuwan dadiye.

⁸ Anakayang! Hay punnomnom yu ya maid di kudang yuh hinangngab Apu Dios te kanan yuy nakahammad moy pangulug yun dinawat yu mon am-in di kiphodan an malpun hiya. Ya kanan yu boy kay kayu mo patul, mu adi athidiy pangibilang yun dakami. Madlat makulug an patul kayu ta makipapatul kamin dakayu. ⁹ Hay punnomnom ku ya in-abulut Apu Dios an dakamin apostoles nay kababaan am-in hi tatagun daydayunan mipipateh hinangngab di katagutagu ya nadan anghel. ¹⁰ Kanan di tataguy maid di inila mi gapuh pangituttuduwan mih mipanggep ke Kristo. Ya dakayu ke ya kanan yuy nalaing kayuh mipanggep ke Kristo. Takon kattog di dakamiy kanan dah makudang di pangulug na ya dakayu nadan kanan dan nahamad di pangulug na. Dakayuy matbal ya dakami nan mapihul. ¹¹ Ingganad uwani ya maligligitan kami te maagaangan kami ya takon mo ahan di danum ya deke on maid di umidat. Nabikbik-iy bulwati mi ya hanoltapon miy pangipaligligitan di tatagun dakami. Ya maid di naduttuk an kiha-adan mi. ¹² Maka-atu kami te nahalman di punggunu mit waday pananud mih adol mi. Takon di pun-idutan dakami ya hay maphod di ihumang mi. Ya hana keh pangipaligligitan dan dakami ya na-ala on opopya kami. ¹³ Takon di pumpadngolan dakami ya ipiphod

miy panumang mi. Ya hay punnomnom di tatagu ke dakami ingganad uwani ya maid di bilang min kay kami ya abu lugit an miwele.

¹⁴ Bokon nan edakayu ba-inan hi nangitudokak ketuwe, mu panugun kuh tuwen dakayun ibilang kun iimbabalek ta kanomnoman yu te impakappinhod dakayu. ¹⁵ Idngol yuh tugun ku te takon di dakol day mangipangpangulun dakayuh pangun-unudan yun Kristo ya ha-oy ya abuy mibilang an amayu te ha-oy di namangulun nangituttudun dakayuh mipanggep ke Jesu Kristo ot ahi kayu mangulug ke hiya. ¹⁶ Ta hidiye nan ibagak ahan ke dakayun iun-unud yuh pangat ku. ¹⁷ Hituwey gapunan itud-ak kuh nah Timothy an ibilang ku damdaman imbabalek ya makangngun-unud ke Apu taku, ta ipanomnom nan dakayuy ine-en di pangun-unudan ke Jesu Kriston hidiyen un-unudok ya ek itanuttudu nadah simbaan hi kabobboble.

¹⁸ Wadaday udum ke dakayun mangohe te pangali da on adiyak mo umalih nan e manibon dakayu. ¹⁹ Mu deket iabulut Apu Dios ya wadan gagala ya umaliyak ta tibok danaen mangohe ibbayu hin wada peman di kabaelan dan nalpun Apu Dios, weno kalida ya abu. ²⁰ Te hay tagun nigappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios ya mipatiboh atona, bokon hay kali ya abu. ²¹ Mu nganney pinhod yu, umaliyak ta boh-olan dakayu weno ipatibok di pamhod ku ya ulek ta hay maphod di aliyak hina? Nangamung kayun munnomnom kenae.

Adita makihayyup nadah tatagun mangat hi malalao

5

¹ Waday nangidatdatong ke ha-on an waday ohan dakayun mangulug an mangmangat hi malalao te pinlonay binintan amana. Anakkayang! Himpappange mo ahan hinae! Te takon nadan adi mangulug ya paniawon dah nae. ² An hinae ahan di ipahhiya yu? Gulat na ya ad-adiy punnomnoman yun diye ta adiyu mo abuluton an mid-um hidiyen tagu ke dakayu nah kaam-amungan yu.

³ Takomboy maidak hina ya kayak wada te nonomnomon dakayu ya inilak moy kastigun diyen tagu mipuun hi kalebbengak an indat Apu Jesus. ⁴ Deket maamung kayu ya athidi bon kayak wadan makiamung ke dakayu. Ya gapuh kabaalak an indat nan Ap-apu takun hi Jesus ⁵ ya kanak di adiyu mo pakid-umon hidiyen tagut nangamung hi Satanas an mangipaligligat ke hiyat kal-ina ot ya magilat ta itikod nah diyen at-attona ta wadan mihwang hantuh aliyen nan Ap-apu takun hi Jesus an munhumalya.

⁶ Adi maphod hinaen pumpahhiyaan yu. Kon uggeyu inilan deket mid-um di gaga-ihon tagun dakayu nah kaamamungan yu ya loktat ta maagalinan kayuh kinagaga-ihon nat mumbalin kayun gaga-ihon am-in? Athidi nah ittay an yeast an palbagona nan alinan makapyah tinapay. ⁷ Kinali mahapul an iwalong yuy gaga-ihon pangi-e yun mialig hi yeast ta nan maphod an pangat ad uwaniy pangiunnudan yu te hay nitaguwan yu mo ya balu, te hinaey ingkaten Kristoh nangipatakan dan hiyah krus. Hiyay umat nah Kalneron in-appit dan Apu Dios nah Piyestan di Nala-uan di Anghel Apu Dios. ⁸ Hay pinhod tuwen kalyon ya mahapul an iwalong taku nan datin nitaguwan takun gaga-ihon. Ta mahannotan hi balu ta un-unudon takuy makulug ya aton takuy maphod mipuun hi maphod an punnomnom.

⁹ Intudok kun dakayu nah tudok ku handin adi kayu maki-kie nadah tatagun mangat hi malalaon umat hi makibabai ya makilalaki. ¹⁰ Mu adik kanan di nadan adi mangulug an mangat hi gaga-ihon pinhod dan ohhaan di nganneh diye, nadan makangngako ya nadan mundaydayaw hi adi makulug an dios, te deket athidi ya kah-in di makaan taku tuh luta. ¹¹ Hay pinhod kun kalyon ketuwe ya adi kayu makihayyup nadah tatagun kalyon day mangulug da, mu hay pangi-eda ya gaga-ihon te aton day malalao umat hi makibabai ya makilalaki, pinhod dan ohhaan di nganeh diye, daydayawon day adi makulug an dios, makattumbuk, mumbutobutong ya makangngako. Takon di hay kakan ya adi kayu oggan makikan ke dida.

¹²⁻¹³ Hanada ken adi mangulug ya hi Apu Dios di ukod an manumalyan dida, bokon ha-on. Mu ditakun mangulug ya mahapul an kalyan takuy ibba takun gaga-ihoy at-atton da. Kinali hinaen tagun pinlonay binintan amana ya adiyu mo pakiamungon.

Hay innun di mangulug an mangipanuh punhahallaan da

6

¹ Deket waday nunhahallaan yu, kon adi mo ahan kababain an ekayu mundiklamu nah huwes an adi mangulug? Daan mot deket waday athidi ya dakayu pe on inhumangan yu? ² Kon uggeyu inilan ahi taku bumaddang ke Jesu Kriston munhumalya hantuh ahina punhumalyaan hanadah adi mangulug? Ot deket athidin mabalin an ahi taku makihumalya ya kon adiyu kabaelan an mangipanuh ittay an punhahallaan yu? ³ Takon nadan anghel hi langit ya pakihumalya taku dida ot namama mo nadan ibba takun tagu tuh luta. ⁴ Ya tipet deket

waday nunhahallaan yu on nadan adi mangulug di ayagan yun mangipanu? ⁵ Maid di bain yu! Kon maid ni-moy ohan dakayun mangulug an kabaelasan mangipanu punhahallaan yu? ⁶ Daan mot dakayu on impanu yuy punhahallaan yu? Maid te deyan deke ot ya abu on in-e yuy diklamu yu nadah adi mangulug ta diday munhumalyan dakayu.

⁷ Hinaen punhindidiklammuwan yuy kitib-anan nibahho kayu. Daan mot anusan yuy adi maphod an aton di ibbayu. Ya kudukdul nay ihulug taku takon di pangal-an ditaku weno pulhon day nganneh diyen wadan ditaku. ⁸ Maid ot ya abu te dakayu pe on inat yuy adi maphod hi ibba yun mangulug, ta hidiye nan deke on nunhindidiklamuwan kayu ta pulhon yuy nganneh diyen wadah ibbayu.

⁹ Kon uggeyu inilan nadan gaga-ihon tatagu ya adida migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios? Adi kayu mahaul: Hanadan tatagun at-attonay umat nadah mangihuyop hi bokon da inayan, nadan mangihuyop hi kaingngo dan lalaki weno babai, nadan mundayaw hi adi makulug an dios, ¹⁰ nadan mangako, nadan pinhod dan ohhaan di nganneh diye, nadan mumbutobutong, nadan deket kimmali da on makahakkit hi pangngolan ya nadan tatagun puppumlo ya adida migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios. ¹¹ Athidiy udum ke dakayu handi, mu ad uwani ya napakawanan moy liwat yu ya pinili dakayun Apu Dios an tataguna ya imbilang dakayun maphod gapuh inat nan Ap-apu taku an hi Jesu Kristo ya gapuh ongal an kabaelasan nan Espiritun Apu Dios an wadan ditaku.

Hay adol taku ya bagin Apu Dios

¹² Wadada nadan tatagun kanan day “Dakami ya damanan aton miy pinhod min aton.” Man-u po te damana, mu adi am-in ya kiphodan. Kudukdulnay adi taku aton nadan maid di idat dah kiphodan te deket umingha ya nalgat an itikod. ¹³ Ya kanan bon di udum di “Nawada hantun adol ta atonay kumpulnan pinhod na. Umat hi putun nawadat kiha-adan di makan, athidi boh makan an nawada te mahapul di putu.” Makulug, mu hituwey kalyok an udum hi algo ya poppogon Apu Dios datuwe. Hay adol taku ya ugge nakapyat atonay malalaon umat nah pangihuyopan hi bokon inayan, mu nawadat mundayaw ke Apu takun mangipaptok ke ditaku. ¹⁴ Hi Apu Dios ya minahuwana nan Ap-apu taku ya athidin ditakun ahi ditaku mahuwan gapuh ongal an kabaelana.

¹⁵ Inila yun hay adol takun mangulug ya parten di adol Kristo, kinali gaga-iho hin ihuyop takuy binabain pabayad

day adol dah linalaki te deket aton takuy athidi ya inggappat takuy adol Kristo hi adol nan babain pabpabbayad nay adol na. ¹⁶ Kon uggeyu inilan deket inhuyop di lalaki nan babain pabayad nay adol na ya kay da mo ohan adol? Kinali gaga-iho hin ihuyop di taguy bokona inayan. Te nah nitudok an kalin Apu Dios ya kananay "Deket nunhuyop di duwa ya kay da mo ohan adol." ¹⁷ Mu deket nan Ap-apu takuy kigappatan taku ya miunnud di punnomnom takun hiya.

¹⁸ Halipat-an yu ta adiyu aton di malalaon umat hi pangihuyopan hi bokon inayan te hituwen punliwatan ya milagat di adol. Adi umat nah udum an punliwatan an adi milagat di adol. ¹⁹ Kon uggeyu inilan hantun adol taku ya kiha-adan nan Espiritun Apu Dios an impaalinan ditaku? Kinali adi na-ala on hay pinpinhod di adol yuy aton yu te hi Apu Dios an kon tagun ditakuy nangamung hi pangiatan ditaku ²⁰ te kay ditaku binayadan ke Apu Dios hi nangikatayan Jesu Kristoh kihwangan taku, kinali hiya moy kon tagun ditaku. Ta hidiye nan am-in di aton di adol taku ya hay kidayawan Apu Dios.

Hay mipanggep hi kalahinan

7

¹ Ad uwani ya itudok kun dakayuy humang ku nah pinhod yun mahmahan ke ha-on mipanggep hi kalahinan. Hay ot kanak ya kudukdul di adi ta malahin. ² Mu gapu te dakol day mangat hi malalaon umat hi pangihuyopan hi bokon inayan ya kudukdul nay malahin tat waday oha on waday inayana. ³ Hay pangien di himbale ya mahapul an waday oha on atonay pun-amlongan nan oha. ⁴ Te nalahin ke moy babai ya adina ohhaan di adol na. Athidi bon nah lalaki te hay himbabbale ya mibilang an ohay adol da. ⁵ Kinali dakayun nungkalahin ya adiyu iadiy adol yu nah inayan yu, mu deket hummangan yun mun-appil kayun mahuyop ta waday aton yun mundasal ya damana. Mu adi bo kahilohilong te indanit adi kayu pakaippol ya waday ipanomnom Satanas ke dakayuh gaga-iho.

⁶ Adik ipapilit an malahin kayun am-in, mu deket wadan dakayuy pinhod nan malahin ya malahin ot udot. ⁷ Hay kakulugana ya pakudukdulok an am-in di tagu ya adida malahin umat ke ha-on, mu inilak an adi mabalin hituwe te nunhihinnatkon di kabaelan an indat Apu Dios hi hin-oh-an ditaku.

⁸ Hay tugun ku nadah ugge ni-an nalahin ya nadah nabalun binabai ya kudukdul nay adida malahin umat ke ha-on. ⁹ Mu deket adida pakaippol an adi malahin

ya habalinay malahin da mu nan eda holholtapon di punnomnom dah eda kalahinan.

¹⁰ Dakayun nungkalahin, waday tugun nan Ap-apu takun kalyok ke dakayu, adinadaman ibolhen di babaiy inayana, ¹¹ mu deket nil-un waday babain tinayananay inayana ya adinadaman mumbintan. Mu deket ninomnom na bon malahin ya maid di udum hi ena kibangngadan ten bokon nan inayana. Athidi bo nah lalakin adinadaman ibolhe nay inayana.

Hay tugun Pablo nadah mangulug an adi mangulug di inayan da

¹²⁻¹⁴ Ya hay ohah itugun ku an ugge inna-ud nan Ap-apu takun impainilan ha-oy ya hituwe: Deket wadan dakayun mangulug, lalaki weno babaiy nil-un nalahin hi ohan adi mangulug ya pinhod nan inayan yuy munnanong di punhimbaleyan yu ya adiyu ibolhe. Te deket mangulug di ohan dakayun himbale ya abuluton Apu Dios hidiyen adi mangulug an inayan yu te deket adina ya adina damdama ibilang nadan imbabale yu.

¹⁵ Mu deket pinhod nan adi mangulug an inayan yun mumbolhe kayu ya takon, maid di bahul yu ten abuluton yun mumbolhe kayu te hi Apu Dios ya pinhod nan waday oha on malinggop di nitaguwana. ¹⁶ Kinali kudukdul nay tobalon yu hin pinhod nan adi mangulug an inayan yun mumbolhe kayu te maid damdamay potokna hin nah pun-adduman yu ya damanan baddangan yu ta mihwang.

Hay importante ya hay pakihin-am-ahan takun Apu Dios

¹⁷ Mahapul an waday ohan ditaku on abulotonan mumbibiyag nah nganneh diyen gahat an indat Apu Dios ke hiya handih namiliyanan ditakun mangulug ke hiya. Hituwey tugun kun am-in hi mangulug hi kabobboble. ¹⁸ Ya dakayun nil-un numpakugit ot ahi kayu mangulug ya adiyu ibain di numpakugitan yu. Athidi bon dakayun mangulug an ugge nakugit an adi mahapul an mumpakugit kayu ¹⁹ te adi importante hin nakugit di tagu weno ugge. Hay importante ya un-unudon takuy pinhod Apu Dios. ²⁰ Pidwaok bon kalyon an wada ot di ohan ditaku on iunnud nay pumbiyag na nah planun Apu Dios ke ditaku handih namiliyanan ditakun tataguna.

²¹ Deket himbut kayu handih namiliyan Apu Dios ke dakayun mangulug ke hiya, bokon hidiyey pundanagan yu. Mu deket damanan poppogon yuy kinahimbut yu, aton yu ot udot. ²² Te nan himbut an nangulug an pinilin Apu Jesu Kristo ya baddanganat bokon mo himbut di liwat. Athidi

bo nah bokon himbut an nangulug an hi Jesu Kristo moy kon himbut ke hiya. ²³ Hay natayanay namoklah liwat takut hiya moy kontagu ke ditaku, kinali mahapul an hiyay un-unudon taku, bokon hay tagu. ²⁴ Dakayun kaibaiba, takon di nganney katatagu taku handih nangulugan taku ya punnanongon takun mundinol ke Apu Dios te hiyay mangipaptok ke ditaku.

Hay tugun mipanggep hi kalahinan ya hay tugun hanadah nabalul

²⁵ Ad uwani ya hay mipanggep hi lahin di kalyok ta humangok di udum nadah pinhod yun mahmahan. Hituwen itugun ku nadah ugge nalahin ya ugge nalpun nan Ap-apu taku, mu gapu te hay homok nan ha-oy ya indat na tungunuk ya indinol nan ha-on an manugun ke dakayu.

²⁶⁻²⁷ Ad uwanin deyan nahalman di ligat taku ya dakayun waday inayana ya adi kayu gumadugadul hi eyu panaynan hi inayan yu. Ya dakayu ke damdaman ugge nalahin ya adiyu nomnomon an malahin. ²⁸ Mu deket pinhod yun abun malahin ya takombo, ot bokon liwat hidiye. Manuket kalyok hituwe ya ahi nahalman di punligatan nadan nalahin ya adik pinhod an ekayu munligat hi athidi.

²⁹ Dakayun kaibaiba, hay pinhod kun ipainilan dakayu ya antikke moy tiempoh pangatan taku nah ipangunun Apu Dios. Hidiyey gapunan dakayu ken nungkalahin ya adi maphod hin hay kagu yuh inayan yuy humaliw-ah pangunundan yun Apu taku.

³⁰ Tibon takut bokon hay ligat, hay pun-am-amlongan ya hay punhapulan hi ikadangyan di humaliw-ah pangunundan ke Apu Dios. ³¹ Ya bokon datuwen ma-ma-at tuh lutay pangiohhaan takuh nomnom taku te inila takun hantun luta ya am-in di wadah tu ya mapoppog.

³² Pinhod ku ot an adi dakol di pundanagan yuh nitaguwan yu. Hay lalakin ugge nalahin ya iohha nay nomnom na nah ipangunun Apu Dios te pinhod nan paamlongan, ³³ mu nan lalakin nalahin ya nonomnomonay mahapul di pamilyana ya pangipaamlonganah inayana, ³⁴ ta hidiye nan maid di kapotok nay nomnomona.

Hana ke bon babain ugge nalahin ya abuna nan ipangunun Apu Dios an nonomnomona te hay un-unudona ya abu ya hay pinhod Apu Dios. Mu hana ken babain nalahin ya dakol di nomnomona te hay pangipaptok nah nunhituwan da ya hay pangipaamlonganah inayana. ³⁵ Bokon pangiadik hituweh kalahinan yu, mu man-uke ya kiphodan yu. Kinalik datuwe te pinhod kun maphod di nitaguwan yu ta maid di humaliw-ah pangunundan yun Apu taku.

³⁶ Deket wadaday nitbin maid di planu dan muntuluy, mu indani ya namahig di punnomnom nan lalaki nah babai ta kananay muntuluy da ya damana te bokon liwat hidiye. ³⁷ Mu deket inhamad nan lalakiy nomnom na an adi malahin ya maphod boh diye mu ta maid di gumapun e mapilit an mangituluy nah nitbiyana, namam-a hin hiya pey kon nomnom. ³⁸ Maphod hin ituluy nan lalakin iine nan nitbiyana, mu kudukdul bo hin hiya pey kon nomnom an adina ituluy.

³⁹ Hay babain mataguy inayana ya adinadaman ibolhe na. Mu deket nate nan inayana ya damanan mumbintan ten pinhod na, mu tibona bot hay bintanona ya hay ibbanan mangulug. ⁴⁰ Mu hay kanak ya mapmaphod ot di adi mumbintan te malinglinggop di biyag na ten adi. Hituwey punnomnom ku ya kulugok an nan Espiritun Apu Dios an wadan ha-oy di nangipanomnom am-in ke datuwe.

Hay pumpaniawan nah nibakin makan

8

¹ Ad uwani mo ya humangok nan manahmahan yun mipanggep hi pangihdaan hi dotag an nibaki. Man-u po te makulug nan kanan yun inila takun am-in di ine-en tuwe. Mu kalyok ke dakayun adi gapuh nanginilaan yu ya ekayu mumpahhiya, mu ipatibo yuy pamhod yuh ibbayu te hidiyey mangipaphod hi punhintutulangan taku. ² Hanan tagun hay punnomnom na ya impakainnila nan am-in ya nihallah diyen punnomnom na. ³ Mu nan tagun naminhod ke Apu Dios ya abuluton Apu Dios an hiya ya taguna.

⁴ Ot nganney punnomnom taku mipanggep hi pangihdaan nah dotag an nibaki, mihda weno adi? Inila takun dakol day dios an pangianappitan di udum, mu adi makulug an dios dadiye te oha ya abuy makulug an Dios. ⁵ Takon hin kananat wada nadan kalyon dan dakol an dios ya aap-apun dehdiy udum hi kabunyan ya hi luta, ⁶ mu ditaku ke pen mangulug ya oha ya abuy inila takun makulug an Dios an hidiye nan Ama taku. Lintunan am-in ya hiyay nangidat hi biyag takun mundaydayaw ke hiya ya oha boy Apu takun hi Jesu Kristo an gapun hiya ya nawadan am-in ya gapu bon hiya ya waday biyag takun maid di poppog na.

⁷ Muden wadada nadan ibba takun mangulug an ugge nakakkaan di takut da nadah makalin dios da. Handih uggeda nangulugan ya impaingha dan mangihdah nibakin dotag. Mu indanit nangulug da ya ininnila da nan makulug an Dios, mu nanongnan hay punnomnom da ya nadan adi makulug an dios di niappitan nadan nibakin dotag. Kinali

hay punnomnom da ya maliwat da hin kanon day nibaki. Man-uke ya makudang di inila da mipanggep ke datuwe. ⁸ Mu hay kalyok ke dakayu ya bokon hay makan di gapunah pambalan Apu Dios ke ditaku. Adi mahannotan di niatan takun hiya, takon di kanon taku nan nibaki weno adi.

⁹ Mu takon di damanan kanon taku ya tibon takut bokon hidiyey humlun hi punliwatan nadan ugge nihamad di pangulug da. ¹⁰ Makulug an dakayun nahamad moy pangulug na ya inila yun adi panioy panganan hi nibakin makan. Mu nadan ugge ni-an nihamad di pangulug da ya munhalinduwa da hin maphod weno gaga-iho. Kinali deket tibon dakayun didan kanon yuy nibakin makan ya kon adida mo udot immam-an pungan damdama dadiyen yaden punliwatan da te nanongnan ibilang dan hidiyey ohan ine-en di pangun-unudan hi adi makulug an dios? ¹¹ Ta hidiye nan nadan ugge nihamad di pangulug dan ibbayun ingkaten Jesus di kiphodan da ya nadadag di pangulug da gapun diyen inat yu. ¹² Hinae nan takon di dakayu ya nunliwat kayu damdaman Jesu Kristo te munhalinduwa da, yaden nalalit dan dakayu ot maliwat da mo.

¹³ Ta hidiye nan ha-oy ke ya takon di waday lebbeng kun mangan hi pinhod kun kanon ya adik kanon hin hidiyey humlun hi punliwatan nan ibbak an mangulug.

Hay nangalyan Pablo hi lebbeng nan midattan hi mahapul na

9

¹ Ha-oy ya damanan atok di lebbeng kun aton. Te kon bokonak apostoles, ya kon uggek tinibo nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo? Hay nangulugan yud uwani ke Apu Dios ya hidiyey kitib-an di nungngunuwak mipanggep ke Apu Jesus. ² Takon nin di hay punnomnom di udum ya bokonak apostoles, mu dakayu ya mahapul an tobalon yun apostolesak te nuntuttuduwak ke dakayu ot mangulug kayun Apu takun hidiyey kitib-an di kinaapostoles ku.

³ Hituwey panumang ku nadah mangibaag ke ha-on mipanggep hi kalebbengak. ⁴ Kon maid di kalebbengak an midatan hi kanon ya inumon nah ek puntuttuduwan ke dakayu? ⁵ Ya kon maid di kalebbengak an mangahawa ya mangikuyug ke hiya nah ek puntuttuduwan umat nadah udum an apostoles, umat ke Pedro ya nadan iiban nan Ap-apu takun hi Jesus? ⁶ Kon dakami ya abun Barnabas di nangamung an mamoklah mahapul mi yaden nada ken udum an muntuttudun dakayu ya pakaidat yuy mahapul da?

⁷ Dahdiy tindaluh inila yun hiyay nangamung hi mahapul nah ena pakigubatan? Ya dahdiy inila yuh muntanom an adina tamtaman di bungan di intanom na? Ya dahdiy inila yuh mummogmog ya adi umihda nah immogmogana? ⁸ Bokon ya abu datuwey kitib-an di kalebbengan an matang-danan, te takon nan Tugun Apu Dios ke ditakun dinawat Moses ya athidi damdamay ituguna. ⁹ Waday nitudok nah Tugun an kananay “Adiyu bobodan di tokon nan nuwang an mun-ilik ta takon di kuman hi ittay nah page.” Kon hanan nuwang ya abuy ikakagun Apu Dios an mahapul an mangan? ¹⁰ Hay pinhod nan kalyon kenaen impitudok na ya dakamin muntuttuduh kalin Apu Dios ya niingngo kami nah munliyak ya mun-ani te nan munliyak ya mun-ani ya namnamaon day maala da nah maani. ¹¹ Kinali athidi ot damdama nah emi pangituttuduwan ke dakayu hi kalin Apu Dios. Kon adi maphod hin umidat kayuh mahapul mi? ¹² Deket nadan udum an muntuttudun dakayuy mumbagah mahapul da ya idatan yu dida, kon adi namam-a ot kuman dakami?

Mu dakamiy kon nomnom an adi kami mumbagah mahapul mi takon di inila min waday lebbeng min mumbaga, te ninomnom min kudukdulnay ippol miy pungkudangan mi te kal-ina ya pangali yuy hidiyey gamgaman mi ya humlun ot ya abuh adiyu pangulugan nah ituttudu mih mipanggep nah inat Kristo an kiphodan taku. ¹³ Mu inila yun nadan mungngunuh Templon di Judyud Jerusalem ya nan ien di tataguh Temploy pangal-an dah kanon da. Ya nada ke damdaman papadin mangidasal nah iappit di tatagu ke Apu Dios ya waday alan dah bingay da ke dadiyen niappit. ¹⁴ Athidi damdama nadah muntuttuduh mipanggep ke Apu Dios te intugun nan Ap-apu takun kananay nadan eda tuttuwan an tataguy lebbeng nan mangidat hi mahapul da.

¹⁵ Mu ha-oy an immalin muntuttudun dakayu ya takon di waday lebbeng kun mumbagah mahapul ku ya uggeyak numbaga. Ya adiyu kanan di intudok kuh tuwen dakayu te pinhod kun umidat kayuh mahapul ku te maid hituweh nomnom ku. Pakudukdulok an mateyak hi inagang ku mu nan eyak idatan hi tangdan ku te maan-anlaak an muntuttudun dakayu takon di maid di boklaok. ¹⁶ Adik ipahhiyay puntuttuduwak hi mipanggep ke Jesu Kristo te hituwey indat Apu Dios an ngunuk. Te deket adik aton hituwen ngunuk ya inilak an waday ad-adin maat ke ha-on. ¹⁷ Gulat nat ha-oy di namili ketuwen ngunuk ya wadan nonomnomok di tangdanok. Mu gapu te hi Apu Dios di kon nomnom ketuwen ngunuk ya adik nonomnomon di tang-

danok. ¹⁸ Hay amlong kun muntuttudu mipanggep ke Jesus di gamgamak ketuwen ngunuk, kinali adiyak mumbagah tangdan ku, takon di lebbeng nan matangdanan.

¹⁹ Ha-oy ya waday lebbeng kun mangat hi pinhod kun aton te maid di kon muttatyun ha-on, muden ingguddan ku pen pummuttatyuwok di adol kut eyak muntuttuduh katagutagu mipanggep ke Jesus ta dumakol day mangulug ke hiya. ²⁰ Deket muntuttuduwak nadah ibbak an Judyu on iun-unud kuh pangat dat wada ot an mangulug da. Athidi bon takon di adi mahapul an un-unudok nan Tugun Moses, mu deket nadah mangun-unud kediyen Tugun di puntuttuduwak ya un-unudok ta wada ot an mangulug dah ituttuduk. ²¹ Ya athidi bon deket nadah bokon Judyun adi mangun-unud hi Tugun Moses di puntuttuduwak ya iun-unud kuh pangat da, te takon di dida ya pinhod kun mangulug da. Mu takon di athidiy at-attok ya adik ngohayon di Tugun Apu Dios, mu lispituwok, kinali un-unudok moy tugun Kristo. ²² Ya deket nadan ugge nihamad di pangulug day tuttuduwak ya adik ipatibon kudukdulak an nahamad di pangulug ku mu didat waday dinol dan mundongol hi ituttuduk ta mihamad di pangulug da.

Takon di dahdin taguy puntuttuduwak ya iun-unud kuh pangat dat kay ahan ya kulugon day ituttuduk mipanggep ke Jesus ta mihwang da. ²³ Athituy atok ta waday innunan mipainila nan tuttudun mipanggep ke Jesu Kristo ya milak-amak nah kiphodana.

²⁴ Inila takun nah pun-aapputan an umat hi buttikan ya dakol day maki-e, mu oha ya abuy mangapput an mangala nah midat hi mangapput. Athidi ot hi pangun-unudan takun Jesu Kristo an am-in taku ya hay pangapputan takuy nomnomnomon takut waday idat Apu Dios hi gun-udon taku. ²⁵ Am-in day makiapput hi ay-ayam ya mahapul an paka-un-unudon da nan pundadaan hi adol ta waday innun dan mangapput ta diday kidatan nan midat nah mangapput. Datuwen gagamgaman da ya ahi mapoppog, mu hana ken idat Apu Dios ke ditakun mangun-unud ke Jesu Kristo ya munnananong ta nangamung. ²⁶ Ta hidiye nan hay pangat ku ya umatak nah makiapput hi buttikan an hay pangapputanay nonomnomona ya umatak bo nah makiapput hi dinuntukan an adina pangay duntuk. ²⁷ Umatak nah makiapput an atok am-in di kabaalak an mangonoknong hi adol kut adi malogologom di atok. Te deket adik iathidi ya makaan di lebbeng kun makiapput. Hay pinhod kun kalyon ya takon di wadada nan binaddangak ta nangulug dan kay

dida nan inawis kun makiapput, mu deket nalnalgom di at-attok ya maid di ek gun-udon.

Hanan inat Apu Dios an kiphodan nadan aammod di Judyu ya impakawada

10

¹ Kaibaiba, adi taku kal-iwan di naat handidah aammod takun impangulun Moses. Handi ya binaddangan Apu Dios dida ot paalizonay kulabut an hidiyey nangipangulun dida. Ya impunhi-ana nan danum nah baybay ta waday dalanon dan manayan hanadah mungkipdug an buhul da.

² Kediye wadada nah gawwan nan baybay ya hiniduman nan kulabut dida. Hidiyey kay nabonyagan dan am-in ta kitib-anan hi Moses di un-unudon da. ³ Nun-iingngoy kinan dan am-in an hidiye nan makan an indat nan Ap-apu taku.

⁴ Ya hay ininum dan am-in ya nan danum an impabudal Apu Dios nah batu. Hidiyen batuy kitib-anan wadah Kriston maki-kien dida. ⁵ Athidiy nangipaptok Apu Dios ke dida, mu kapyanan dakol day ugge nangipaamlong ke hiya ot kastiguwona dida ot mungkakate da nah adi maboblayan.

⁶ Nomnomon taku ke datuwen na-na-at handidah aammod takut bokon hay gaga-ihoy nonomnomon takun aton.

⁷ Ya bokon nadan adi makulug an dios di daydayawon takun umat hi inat nadan udum ke dida. Hanah impitudok Apu Dios mipanggep ketuwen inat da ya kananay "Nunhahamul da ya nangnanginum da ot manmannayo dah pundayaw da nah kinapya dan dios da."*

⁸ Ya adi taku aton di malalaon umat hi pangihuyopan hi bokon inayan, te athidiy inat handidan aammod taku ot hidiyey gapunah natayan di duway pulut tuluy libuh ohan algo. ⁹ Adi taku e patpatnaan di kinaulen Apu Dios ta panginilaan taku hin waday kabaelasan mangastigun ditaku weno maid. Man-uke ya athidiy inat di udum ke didan impaboh-ol dah Apu Dios ot pun-ipakalat na didah ulog ot mungkakate da. ¹⁰ Adi taku bo munlili hin waday ligat taku te athidiy inat di udum handidah aammod taku ot bumoh-ol boh Apu Dios ot itud-ak na nan anghel nan namaten dida.

¹¹ Dadiyen na-na-at handidah aammod taku dih done ya hidiyey nangipatib-an Apu Dios hi atona nadah munliwat ot ipatudok nat wada ot an tumakut takun mangat hi adina pinhod tedeyan mungkadatngan di kapoppogan di luta ya kahumalyaan di tagu. ¹² Ta hidiye nan wada ken dakayuy pangalina on nahamad di pangulug na ya halipat-ana te

* 10:7 10:7 Exodus 32:6

indani ya hiya ot ya abuy munliwat. ¹³ Man-u po te am-in taku ya mapatnaan takun mahaul ta munliwat taku, mu kapyana te tagu taku. Mu hi Apu Dios ya adi ditaku iwalong te adina iabulut an etaku mapatnaan hi adi taku kabaelan te am-in nah kapatnaan taku ya wadan mamaddang ke ditakut adi taku aton di gaga-iho.

Tibon takut bokon nadan adi makulug an dios di un-unudon taku

¹⁴ Ta hidiye nan dakayun iibba, tibon yu ta adiyu dayawon di adi makulug an dios. ¹⁵ Nanomnoman kayu ya nangamung kayun munnomnom hin niptok tun kalkalyok ke dakayu. ¹⁶ Deket inumon taku nan wada nah basuh pumapasalamatan hi panginomnoman taku nah dalan Kriston timmanodtod handih natayana, kon adi makulug an milak-am taku nah kiphodan di natayana? Ya kon adi taku bo milak-am hin makikan taku nah pani-angon takun tinapay hi panginomnoman takuh adol Kriston nipatak hi krus? ¹⁷ Ta takon di dakol taku ya kay taku ohan adol te oha ya abu nan tinapay an kanon taku.

¹⁸ Miingngoh tuwe nah pundayawan di Judyun deket waday in-appit dat nakikan da nah naklong ya nilak-am dan am-in nah niatan diyen nundayawan da. ¹⁹ Athidi bo nadan tatagun deket waday in-appit da nah adi makulug an dios dat nakikan da kediyen niappit ya nilak-am da damdaman am-in nah niatan diyen nundayawan da. Adik kanan di makulug nadan dios an dayawon dadiyen tatagu. Ya adik bo kanan di waday hilbin nadan iappit da. ²⁰ Hay kalyok ke dakayu ya nan iappit dadiyen tatagu ya nadah dimonyoy pangiappitan dan bokon ke Apu Dios. Adik pinhod an ekayu mid-um ke dadiyen dimonyo. ²¹ Kon pangaliyu on damanan uminum kayu ya mangan kayu nah panginomnoman takuh natayan Apu Jesus ya indani bo ya ekayu nakikan ya nakiinum nadah adi mangulug hi puniappitan da nadah dimonyo? Adinadamah diye! ²² Te hi Apu Dios ya pinhod nan hiya ya abuy dayawon yu, adina pinhod di waday udum. Kon pinhod yun paboh-olon? Kon pangali yu on nalnal-ot kayu mu hiya?

²³ Man-ut makulug nan kanan di udum an ditakun mangulug ya damanan aton takun am-in di pinhod taku, mu kalyok ke dakayun adi am-in di pinhod takun aton ya maphod weno waday ibaddang nah pangulug taku. ²⁴ Bokon hay kiphodan taku ya abuy nonomnomon taku te hay maphod ya nomnomon taku damdamay kiphodan di iibba taku.

²⁵ Mabalín an ihda yuy dotag an magatang nah malkadu. Adi mahapul an mahmahan yu hin nibaki te bokon panioy panganan hi nalgom an dotag. ²⁶ Hituwe ya miunnud nah nitudok an kananay “Hantun luta ya am-in nan wadah tu ya nalpun Apu taku ta kiphodan taku.”†

²⁷ Ya deke bot waday adi mangulug an mangayag ke dakayun e makikan hi baleda ya damanan ume kayu hin pinhod yu. Kanon yuy kumpulnan idadaan da ya adiyu mahmahan hin nibakit adi munhalinduway nomnom yu. ²⁸ Mu deket waday eyu pakikanaan ya waday ohan kalyonay nibaki nan nidadaan ya adiyu kanon ta adi pangalin nan taguy kahingon yuh Jesus ya ad-adi moy punnomnom nan dakayu. ²⁹ Deket mipanggep hi athitu ya importantey punnomnom di tagu, bokon hay punnomnom yu.

Mu wadan pangaliyu nin di “Antipet hay punnomnom di udum an taguy panginnudak ta miadi nadan damanan atok? ³⁰ Hin kananat mumpasalamatak ke Apu Dios hi panganak kediyen makan, tipe ot kumat eyak balawon?”

³¹ Mu adiyu iathidi ten hidiyey humlun hi ad-adin punnomnoman di udum. Hay maphod ya am-in di aton taku, takon di hay panganan ya panginuman ya inomnom hi kidayawan Apu Dios. ³² Tibon takut bokon ditakuy humlun hi adi pangulugan nadan udum an Judyu ya nadan bokon Judyu ya bokon ditakuy humlun hi punliwatan di ibba takun mangulug. ³³ Iun-unud yun ha-on an atok am-in di kabaalak an bumaddang hi kumpulnan tagu te ha-oy ya bokon hay kiphodak ya abuy nonomnomok, mu hay kiphodan damdaman di udum an tatagut waday innun dan mihwang.

11

¹ Iun-unud yuh maphod an pangat ku, te ha-oy ya iun-unud kun Jesu Kristo.

Hay punhukyungan di binabai nah pundayawan dan Apu Dios

² Ongal di pangidayaw kun dakayu te nonomnomonak ke dakayu ya un-unudon yuy intanuttuduk ke dakayu. ³ Mu pinhod kun inilaon yu an hay lalaki ya natagtag-e mu nan inayana, hi Kristo ya natagtag-e mu hay tagu ya hi Apu Dios ya natagtag-e mu hi Kristo. ⁴ Ta hidiye nan deket muntaddung di lalakin munhukyung an mundasal weno muntuttuduh kalin Apu Dios nah pundayawan yu ya adina dayawon hi Jesu Kristo. ⁵⁻⁶ Ya hana ke bon babain adi munhukyung an mundasal weno muntuttuduh kalin Apu

† **10:26** 10:26 Psalm 24:1

Dios ya ibabainay inayana te nan punhukyungan di babaiy kitib-anan hiya ya nababbaba mu hay lalaki. Hanan adi munhukyung an babai ya kudukdul nay mumpamukmuk te adi ke munhukyung ya kay namukmukan. Mu kababain an mumpamukmuk weno mumpapu-lit di babai, kinali mahapul an munhukyung. ⁷ Nawaday lalakin kitib-an di dayaw Apu Dios te handih kinapyanay tagu dih pinghana ya kinapyanan umat ke hiya, ta hiyay katagtag-ayan am-in hi lintuna. Kinali adi maphod an munhukyung di lalaki nah pundayawana ke Apu Dios te nan hukyung ya kitib-an di kinababa. Mu hay babaiy daydayunan munhukyung te hiyay mangipatiboh kinatag-en di lalaki. ⁸ Te hay nalpuwan di lalaki dih pinghana ya bokon nah babai, mu nan babaiy nalpu nah lalaki. ⁹ Ya man-uket kinapyan Apu Dios nan babai ya gapu nah lalakit waday pun-ibbana, bokon gapuh babaiy nangapyaanah lalaki. ¹⁰ Kinali mahapul an munhukyung di binabai, te hidiyen pangi-e takuy mangipatiboh pumpakumbabaan da nadah linalaki, te bokon ditakun tatagu ya abuy manibo, mu takon nadan anghel ya mun-am-amlong da.

¹¹ Mu ditakun mangulug ke Apu Jesus ya adi taku kal- iwan an kinapyan Apu Dios di lalaki ya babait mumbaddang da, bokon nan waday oha on hay adol nay nonomnomona ya abu. ¹² Man-ut din namangulun babai ya nalpu nah namangulun lalaki, mu nipalpun diye ya hay babaiy kalpuwan di lalaki te hay babaiy mangitungoh tagu. Mu hi Apu Dios damdamay kalpuwan di am-in.

¹³ Nomnomon yu ke, kon maphod hin adi munhukyung di babai nah simbaan hin mundasal? ¹⁴ Hay lalaki ya inila taku tuwalin adi maphod di ang-ang na hin andukkey buuk na. ¹⁵ Mu hay babai ya maphod tuwaliy ang-ang na hin andukkey buuk na te indat Apu Dios ke hiyah diyet panophop nah uluna ya mid-um hi kinamaddikit na. ¹⁶ Mu deket wadan dakayuy makihannuh mipanggep hi punhukyungan di binabai ya nganney innun an takon di daana ya hidiyey pangi-en di pundayaw am-in di mangulug.

*Hay ine-en di panginomnoman nah natayan Jesus
(Mateo 26:26-30; Marcos 14:22-25; Lucas 22:15-20)*

¹⁷ Hay oha boh kalyok ke dakayu ya adik pinhod nan at- atton yu nah kaam-amungan yun hidiyey humlun hi pum- bahulan yu, bokon hay kiphodan yu. ¹⁸ Te waday dingngol kun deke kanut naamung kayun mundayaw ke Apu Dios ya adi kayu mun-uunnud, mu maganodwa kayu ya takon di ha-oy ya kulugok. ¹⁹ Mu wada danaen punhahannuwan

yu ta mainila nadan makulug an mangulug te adida aton di athina.

²⁰ Deke kanut naamung kayu nah panganan yuh panginomnoman hi natayan nan Ap-apu takun hi Jesus ya hinnatkon ot ya abuy wadah nomnom yu. ²¹ Hay at-atton yu kanu ya iun-unan di udum an mangan an adida had-on di ibbadat man-un dida te mabhug da yaden makudangan day udum. Ya athidi bo kanu nah mainum an adi konoknongan di udum ta mungkabubutong da. ²² Tipe mo ahan ta eyu iathidi? Kon adi ahan mabalin an ihamad yun mangan ya uminum hi babale yu ta bokon nah eyu kaamungan? Weno iathina yu te adiyu ibilang nadan ibbayun mangulug ya pinhod yun maba-inan nadan mangulug an nungkawotwot? Kon pangali yu on matbal kayu hin athidiy aton yu?

²³ Te hituwen intuttuduk ke dakayu mipanggep nah nanguddidin nanganan da Jesus kediyen hilong ot ahi ihdul Judas ya intuttudun Apu takun ha-on. Immalah tinapay ²⁴ ot mundasal ke Apu Dios. Pinani-ang na nan tinapay ot ikap-ong na nadah disipulosna ot kananay "Kanon yu te hituway adol kun miappit hi kiphodan yu. Athituy aton yu ta panginomnoman yun ha-on." ²⁵ Nagibbu da bon nangan ya inalana nan basun natalwan hi mainum ot mundasal bon Apu Dios ot ahina idat nadah disipulosna. Kananay "Hituwen inumon yuy kipaannungan nan balun nakitob-balan Apu Dios an kiphodan di tagun boklaok hi katayak. Mipalpud uwani ya iathitu yu ta panginomnoman yun ha-on." ²⁶ Kalyok ke dakayun inggana tuh pumbangngadan Apu Jesus ya deke on aton takuh diyen mangan taku nah tinapay ya uminum takuh mainum. Hituway kitib-anan nateh Jesus ta kiphodan taku.

²⁷ Ta hidiye nan deket wadan dakayuy na-ala on nangan ya imminum, mu adina nomnomon di makulug an kibalinana ya maliwat ke Apu Jesus an nangiappit hi adol na te kay maid di niatan nan natayana. ²⁸ Kinali deket maamung kayu nah panginomnoman yuh natayan Kristo ya mahapul an waday oha on pakannomnomonay nigappatanan Apu Dios, ta deket maphod ya ahi kayu mabalin an makikan ya makiinum. ²⁹ Te nan tagun adina aton di athidin pamga on nakikan ya nakiinum an adina nomnomon nan adol Jesus ya hay pumbalanan diye ya kastiguwon Apu Dios te taltalangaanay natayan Jesus. ³⁰ Hituway gapunan dakol ke dakayuy nakapuy, mundogo ya nate day udum. ³¹ Mu gulat nat pakannomnomon takuy pangie-taku on ahi taku nakikan ya adi ditaku kastiguwon ke Apu Dios. ³² Manuket paligligaton ditakun hiya hin waday nibahhawan

taku ya hidiyey panugunan ditakut waday innun takun manomnoman ta adi taku milaggat hi pangastiguwana nadah adi mangulug ke hiya.

³³ Ta hidiye nan dakayun iibba, kalyok ke dakayun deket naamung kayun mangan hi panginomnoman yu nah natayan Apu Jesus ya munhinhoho-odan kayu ta mundidihhan kayun mangan. ³⁴ Kudukdul nay mangan kayu ni-an hi nunhituwan yu ta ahi kayu makiamung ta bokon nan makan an eyu gagamgaman an hidiyey humlun hi pangastiguwan Apu Dios ke dakayu.

Waday udum hi pinhod kun kalyon ke dakayu, mu nangamung tuh aliyak ta ahi taku munhuhummangan.

Hanadan idat di Espiritun Apu Dios nadah mangulug

12

¹ Kaibaiba dida, pinhod kun ipainilan dakayuy mipanggep nah nunhihinnatkon an kabaelan di hin-oh-an ditakun malpu nah Espiritun Apu Dios. ² Inila yun handih ugge kayu ni-an nangulug ya nahaul kayu ot un-unudon yu nadan adi makulug an dios. ³ Mu ad uwanin nangulug kayu ya wadan dakayuy Espiritun Apu Dios. Ya deket makulug an waday Espiritun Apu Dios hi ohan tagut mangituttuduh atona ya adi mabalin an ngohayonah Jesus. Kanah-in di hay Espiritun Apu Dios nah tagut ahina mabalin an kalyon di hi Jesus di Apu na.

⁴ Dakol di nunhihinnatkon an kabaelan di hin-oh-an ditaku, mu oha ya abuy nangidat ke dadiye, hidiye nan Espiritun Apu Dios. ⁵ Nunhihinnatkon di ngunun indinol Apu Dios ke ditakun kiphodan di iibba takun mangulug, mu oha tuwaliy ingunuwan taku, abuna nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo. ⁶ Nunhihinnatkon di kabaelan an nidinol ke ditakun mangat nah ngunu taku, mu oha ya abuy nalpuwan da, hi Apu Dios.

⁷ Am-in takun mangulug ya waday oha on waday nidat ke hiya hi kabaelasan bumaddang hi kiphodan takun am-in ta hidiyey kainilaanan waday Espiritun Apu Dios ke ditaku. ⁸ Wadaday udum ke ditakun indatan nan Espiritun Apu Dios hi kabaelan dan muntugun. Hay udum ya indatanah kabaelan dan mangawat hi kalin Apu Dios ta ituttudu dah ibbada. ⁹ Hay udum ya indatan nan Espiritun Apu Dios didah nahamad an pangulug ke Apu Dios ta aton day adi mabalin an maat. Ya nadan udum ya indatan nan Espiritun Apu Dios hi kabaelan dan mangaan hi dogo. ¹⁰ Wadada boy udum an indatanah kabaelan dan mangat hi milagro. Hanadan udum ya indatana didah kabaelan

dan mangituttuduh kalin Apu Dios. Ya wadaday nidatan hi kabaelan an mangimatun hin nan tuttudun di ohan tagu ya nalpu nah Espiritun Apu Dios. Wadaday udum bon nidatan hi kabaelan an mangikalih nunhihinnatkon an kali, takon di uggeda inadal dadiyen kali. Wadada bo nadan kabaelan dan mangipainilah kibalinal dadiyen nunhihinnatkon an kali. ¹¹ Datuwen am-in an nunhihinnatkon an kabaelan di hin-oh-an ditaku ya ohay nalpuwana, nan Espiritun Apu Dios ya hiyay nangamung hi pinhod nan pangidatan.

¹² Umat hi adol takun oha, mu dakol di partena. Athidi damdaman ditakun mangulug an nunhihinnatkon di kabaelan taku, mu ohay kon adol ke ditaku an hi Jesu Kristo. ¹³ Ta hidiye nan, hay ke ine-e takun mangulug an takon di nunhihinnatkon takun wadaday Judyu ya bokon, himbut ya bokon, mu niohha taku te oha ya abuy Espiritun Apu Dios an namonyag ke ditaku ot mawadah hin-oh-an ditaku te hiyay nangiohha ke ditaku nah adol Kristo.

¹⁴ Umat hi adol takun man-ut oha, mu dakol di partena. ¹⁵ Gulat nat damanan kumali nan hukit kananay “Bokonak parten nan adol te bokonak takle” ya nihallah diye te takon di athidiy kanana ya nanongnan parten di adol. ¹⁶ Ya athidi bon gulat nat damanan kumali nan ingat kananay “Bokonak pe parten nan adol te bokonak mata” ya nihallah diye te takon di athidiy kanana ya nanongnan parten di adol. ¹⁷ Te gulat nat matan am-in di adol, nganney aton an mangngol hin maid di inga? Ya gulat nat ingan am-in di adol ya nganney aton an manamuy hin maid di olong? ¹⁸ Bokon athidiy nangapyan Apu Dios ke ditaku te kinapyanay nunhihinnatkon an parten di adol taku mipuun nah pinhod nan kiusalan da. ¹⁹ Nganne mo ahan an adol hidiye hin ohan parte ya abu? ²⁰ Kinali ohay adol taku, mu dakol di partena.

²¹ Ta hidiye nan adinadaman kanan nan mata nah takley “Adi daka mahapul, kabaalak an maohha.” Ya athidi bo nah ulun adi mabalin an ena kanan nah hukiy “Adi daka mahapul.” ²² Te hay kakulugana ya takon nadan kanan takun adi importanten parten di adol ya makahhapul taku. ²³ Hanadan parten di adol an maunguhan di kiatan da ya dadiyey makahhapul an mipaptok. Wadada damdama nan parten di adol an kababain an ipatpatibo, kinali ipaptok takun pakahanniyan taku. ²⁴ Mu adi mahapul an athidiy pamaptok nadah udum an parten di adol taku. Athidiy nangapyan Apu Dios hi adol takut pakaippaptok taku nadan parten di adol an maunguhan di kiatan da. ²⁵ Am-in hantudan nunhihinnatkon an parten di adol taku ya makahhapul

takut mumbabaddang da. Hidiyey pangiu-unudan takun adi taku munhinkakkahing, mu munhimpapaptok taku ot ya abu ²⁶ te deket waday parten di adol takun mahakit ya makigigibok nadan udum an parten di adol. Ya deke bot makaippaptok di ohan partena ya kay makiam-amlong nadan udum an parten di adol.

²⁷ Hay pinhod kun kalyon ke dakayu ya am-in takun mangulug ya mibilang takun adol Kristo, mu waday oha on hinnatkon di ngunun nidinol ke hiya. ²⁸ Datuwey ngunun indinol Apu Dios ke ditakun mangulug. Hay mamangulu ya hay mun-apostoles, hay mihaynod ya hay mumprofetas an diday mangipainilah kalin Apu Dios, hay mikatlu ya nadan muntuttuduh kalina. Wadada boy udum an napilin waday kabaelan dan mangat hi milagro. Hay udum ya nidatan dah kabaelan an mangaan hi dogo ya wadaday udum an waday naminhod dan bumaddang hi ibbada. Hay udum ya napili dan mangipangpanguluh ibbada ya hay udum ya nidatan dah kabaelan dan mangikalih nunhihinnatkon an kali.

²⁹ Kinali ugge taku napilin am-in an nun-apostoles, numprofetas ya muntuttuduh kalin Apu Dios. Ya am-in taku ya ugge taku nidatan hi kabaelan an mangat hi milagro ³⁰ ya kabaelan an mangaan hi dogo. Athidi bon am-in taku ya ugge taku nidatan hi kabaelan an mangikalih nunhihinnatkon an kali ya mangipainilah kibalinan dadiye. ³¹ Hay ot maphod ya aton yun am-in di kabaelan yu ta nadan mapmaphod an kabaelan di gamgaman yu ta bumaddang hi kiohhaan yu.

Mu kalyok ke dakayun hay kapkaphodan ya hay pamhod hi ibban tagu.

Hay ine-en di pamhod

13

¹ Importantey pamhod hi ibba te takon nin di nidatan tah kabaelan an mangikalih nunhihinnatkon an kalin di tagu weno hay kalin di anghel, mu maid di pamhod hi ibba ya maid di hilbina te kay tuttumling an gangha ya pumippipong an kingking. ² Takon nin di waday kabaelak an mangipainilah kalin Apu Dios, takon nin di inilak am-in di ugge impainilan Apu Dios ya maawatak di ine-ena ya maid di hilbina hin maid di naminhod kuh ibbak. Ya takon nin di ongal di pangulug kut kabaelak an kalyon nah bilid ta madlig, mu maid di pamhod kuh ibbak ya maid di hilbik an tagu. ³ Ya takon nin di idat kun am-in di wadan ha-on hanadah nawotwot ya takon nin di ihulug kuy adol

kut patayonak gapuh pangulug kun Jesu Kristo ya maid di hilbin dadiye hin maid di pamimhod kuh ibbak.

⁴ Te hay tagun waday pamhod nah ibbana ya makaulle ya huhhumok. Adi umamoh ibbana ya adi mumpahhiya.

⁵ Hay tagun waday pamhod nah ibbana ya adi mumpahhiya, adi mungngohe ya adi kabinnoh-ol. Adina ipapilit di pinhod na ya kal-iwanay ad-adin inat dan hiya. ⁶ Adina pun-amlongan di gaga-iho, mu hay maphod di pun-amlongana.

⁷ Te deket waday pamhod di taguh ibbana ya takon di nganney nibahhowan da ya adina nonomnomon, wadat nangamung di dinol nan dida ya namnamaonat nangamung an hay maphod di aton da ya ippol nay ngannen ligat.

⁸ Hay pamhod ya adi mauma, mu munnananong. Dadiyen kabaelan an umat hi pangituttudu nah ipainilan nan Espiritun Apu Dios ya waday poppogna. Takon nan kabaelan an mangikalih nunhihinnatkon an kali ya mapop-pog ya takon di ngannen inila taku ya adi taku mahapul hi udum hi algo. ⁹ Te makudang di inila takud uwani ya makudang di kabaelan takun muntuttudu mipanggep hi ipainilan di Espiritun Apu Dios. ¹⁰ Mu hantuh umannung nan planun Apu Dios ya adi taku mo mahapul datuwen waday kudang nan kabaelan.

¹¹ Handih kagolang ku ya kay golang di pungkalkallik, hay punnomnom ku ya hay pun-awat ku, mu ad uwanin kat-aguwak ya adi mo athidi. ¹² Athidi ke ditakun mangulug an makudang ni-an di pun-awat taku mipanggep ke Apu Dios an kay taku mundigdiggal nah diggal an adi makaddiggal di anga. Mu hantuh ahi taku pakihangngaban ke Apu Dios ya pakainillaon takuy pangi-enat umat hi nanginilaanan ditakud uwani.

¹³ Kinalik ke dakayuy mipanggep nadah kabaelan an waday poppogna, mu waday udum an munnananong. Datuwe ya hay pangulug taku ke Apu Dios, hay pundinol ya hay pamhod. Mu ke datuwen tulu, ya hay pamhod di kapkaphodan.

Hay udum an mipanggep nadah kabaelan an idat di Espiritun Apu Dios

14

¹ Kinali daan mot hay pamhod di gangaman yu ya nadan kabaelan an idat nan Espiritun Apu Dios, namam-a nan kabaelan an mangituttudu nah pinhod Apu Dios an ipainila.

² Te hana ken tagun waday kabaelan mangikalih nunhihinnatkon an kali ya hi Apu Dios di pakihumhumman-ganana, bokon hay tatagu te adida maawatan di kalkalyona.

Hiya ke ya waday kabaelasan mangalih ugge nipainila gapuh baddang nan Espiritun Apu Dios. ³ Mu nan mangituttuduh pinhod Apu Dios an mipainila ya tuttuwanay tatagut mihamad di pangulug da ya pakodholonay nomnom da ya al-alubyagona didah punligatan da. ⁴ Kinali hay tagun kabaelasan mangikalih nunhihinnatkon an kali ya hay adol na ya abuy baddangana, mu nan tagun mangituttuduh pinhod Apu Dios an ipainila ya baddanganan am-in di mangulug nah pangulug da.

⁵ Pinhod ku ot an am-in kayu ya kabaelan yun mangikalih nunhihinnatkon an kali, mu pakudukdulok an am-in kayu ya waday kabaelan yun muntuttudu nah pinhod Apu Dios an ipainila te kudukdul di muntuttuduh kalina mu hay mangikalih nunhihinnatkon an kali. Man-u te om, wada damdamay hilbinah pangikalyan hi nunhihinnatkon an kali, mu kah-in di waday ohah mangipainilah kibalinanat am-in di mangulug ya mabaddangan da. ⁶ Kaibaiba, kon na nin ta tuh aliyak hina ya ikalik ke dakayuh kalin adiyu maawatan, kon waday hilbinan dakayu? Maid. Mu deket ikalik nah kalin maawatan yu ya waday hilbinan dakayu te inilaon yu nan ituttuduk mipanggep ke Apu Dios ya nan ipainilak an impainila nan ha-on.

⁷ Hay oha bo ya nan tagun kumalih kalin adi maawatan ya kay ingngiing ya ayyuding an deket pamgah pagango ya maid maptok hi dongol na. ⁸ Athidi bo nah tindalun mangipagangoh tangguyub nah pundadaan dan makigubat an deket nalgom di pumpagangona ya adi maawatan nadan ibbanat adida mundadaan. ⁹ Athidi bon dakayu hin mungkalkalli kayu nah hinnatkon an kalin adi maawatan nan mangngol, nganney innun dan manginila nah kalkalyon yu? Maid di hilbin nan impadngol yun dida.

¹⁰ Man-u te om, dakol di nunhihinnatkon an kali tuh luta, mu kah-in di maawatan hidiyen kalit ahi waday hilbina. ¹¹ Te deket wada nadan pinhod nan mun-innilaan, mu nunhinnatkon di kali dan duwa, adida mungkainnawatan ya adi mabalin an eda mun-innilaan. ¹² Kinali, hay ot aton yu teden ihik yun midatan nah kabaelasan an malpuh Espiritun Apu Dios ya hay ong-ongal an kabaelasan mangihamad hi pangulug di ibba yun mangulug di gamgaman yu.

¹³ Ta deket wadan dakayuy nidatan hi kabaelasan an mangikalih nunhihinnatkon an kali ya mahapul an mundasal ta midattan boh kabaelasan mangipainilah kibalinan dadiye. ¹⁴ Te deket nah pundasalak ya nan Espiritun Apu Dios di mangipakalin ha-on nah hinnatkon an kali ya man-u te magibok ku, mu uggek inilay kibalinana.

¹⁵ Kinali hay maphod an aton ya adi taku gaga-on mundasal ya mungkanta ya abu, mu ikali taku damdamah kalin maawatan ¹⁶ te deket ingkalin nan mangipanguluh dasal nah pumapasalamatan ke Apu Dios hi kalin adi maawatan, nganney innun di udum an mangiunnud nah dasal nat kalyon day “Amen”* hin adida maawatan nan nidasal? ¹⁷ Te takon di maphod di dasal yu ya maid di hilbina te maid di ibaddang na nadah adi pakaawat.

¹⁸ Mumpasalamatak ke Apu Dios te dakdakol di indat nan ha-on hi kabaalak an mangikalih nunhihinnatkon an kali mu dakayu. ¹⁹ Mu deket nah kaam-amungan takun mundayaw ke Apu Dios ya pakudukdulok an takomboy antikkekey kalyok ke dakayu mu ta maawatan yuy pinhod kun kalyon, mu nan andukkekey kalyok yaden adiyu maawatan.

²⁰ Kaibaiba, adiyu iummat hi punnomnom di u-ungay punnomnom yu, te pinhod kun umat kayu nadah nanomnomman. Mu deket mipanggep hi gaga-iho ya pinhod kun umat kayu nah goggolang an makannangpa. ²¹ Waday impitudok Apu Dios an kananay

“Ha-oy an Ap-apu yuy kumali nadah tataguk ya hay pakalyok ya nadan udum an tatagun malpuh udum an boblen bokon Judyu ta nan hinnatkon an kaliy ikali dan dida, mu takon di athidi ya kapyanan adiyak donglon.”

²² Kinali hituwey panginilaan takun takon di waday tagun kabaelasan mangikalih hinnatkon an kali ya hidiyey kitiban di boh-ol Apu Dios nadah adi mangulug. Mu mipanggep ke nah pangipainilaan nah pinhod Apu Dios an ipainila ya nadan mangulug di mabaddangan, bokon nadan adi mangulug. ²³ Te hanah kaamungan yun mundayaw ke Apu Dios ya kal-inat waday ohan dakayu on pun-ikali nah hinnatkon an kali ya nipaddin wadaday nakiamung ke dakayu nadah ugge nanginilah ine-ena weno nadan adi mangulug ya pangali day mun-ango kayu. ²⁴ Mu deket am-in kayu ya ipainila yu nan pinhod Apu Dios an ipainila ya waday ohan nakiamung an adi mangulug weno pinghanan makiamung ke dakayu ya nunna-ud an abulutonan naliwat ta muntutuyuh liwat na te naawatana nan dingngol nan intuttudu yu. ²⁵ Ta loktat ya inilaona nan namahig di kinagaga-iho nat mumpakumbabat hi Apu Dios di dayawonan kananay “Makulug an wadah Apu Dios ke dakayu!”

* **14:16** 14:16 Hay kibalinan di “Amen” ya “Om peman.”

Hay maphod an aton hin naamung takun mundayaw ke Apu Dios

²⁶ Hay pinhod kun kalyon ke dakayun kaibaiba ya deket maamung kayun mundayaw ke Apu Dios ya mahapul an waday oha on atonay kabaelanah kiphodan yun am-in an mangulug. Wadaday mungkanta, hay muntuttudu, hay mangipainilah impainilan Apu Dios, hay mungkalih nunhihinnatkon an kali ya hay mangipainilah kibalinan dadiye. ²⁷ Ya deket wadan dakayuy naminhod an kumalih nunhihinnatkon an kali ya damanan duwa weno tuluy kumali ya abu, mu adida mundidihhan. Ya mahapul bon waday mangipainilah kibalinan nan kinali da. ²⁸ Mu deket inila yun maid nadah nakiamung di kabaelasan mangipainilah kibalinan nan eyu kalyon ya kudukdul nay op-opya kayu ta abunah Apu Dios an nanginila nah eyu ot kalyon.

²⁹ Hanada bon muntuttudu nah pinhod Apu Dios an ipainila ya damanay duwa weno tulu ya nadan mangngol ya nomnomon da hin nalpun Apu Dios nan dingngol dan nituttudu weno bokon. ³⁰ Kal-ina ket waday mungkalkalli ya nipaddin waday impanomnom Apu Dios hi oha nadah mundongdongngol ya maphod di itikod ni-an diyen mungkalkalli ta kumalih diyen nangipainilaan Apu Dios. ³¹ Ya maphod hin dakayun kumalih impainilan Apu Dios ya maohhaohha kayun kumalit waday innun nadan mundongdongngol an manginila nah pinhod yun kalyon ya waday aton di pangulug yun am-in an mihamad. ³² Hanadan muntuttudu nah impainilan Apu Dios ke dida ya kabaelan dan mungkonoknong ta had-on day tiempo dan kumali ³³ te hi Apu Dios ya adina pinhod an maid di panu taku nah kaam-amungan takun mundayaw. Hay pinhod na ya adi magulu, mu natalnay pundayawan ke hiya.

Hanah kaam-amungan takun mangulug hi pundayawan takun Apu Dios ³⁴ ya mahapul an op-opya day binabai. Mundongol da ya abu te takon nan Tugun Moses ya kananay bokon hay binabay mangipanguluh linalaki. ³⁵ Mu deket waday uggeda naawatan ya pinhod dan hanhanan ya had-on dat deket immanamut da ya ahida hinanhanan hi inayan da. Te kababain an humananhan di babai hin wadadah simbaan.

³⁶ Kon adiyu abuluton hituwen pangi-e weno pangaliyu on dakayuy nalpuwan nan kalin Apu Dios? Weno pangaliyuy dakayu ya abuy nidatan? ³⁷ Deket wadan dakayuy kananay hiya ya muntuttuduh kalin Apu Dios weno kananay wadan hiyay kabaelan an nalpuh Espiritun Apu Dios ya mahapul an nomnomonan hituwen itudok kun

dakayu ya intugun nan Ap-apu taku. ³⁸ Mu deket waday adi mangabulut ke datuwen kalkalyok ke dakayu ya adiyu un-unudon hidiyen tagu.

³⁹ Ta hidiye nan dakayun kaibaiba, hay gamgaman yuh kabaelan an midat ke dakayu ya hay panginilaan yuh pinhod Apu Dios an ipainilan dakayu. Mu adiyu iadi nadan waday kabaelasan kumali hi nunhihinnatkon an kali. ⁴⁰ Ta hanah kaam-amungan yuh pundayawan yu ya aton yuy nidaydayuwanan pangat ta waday panuna.

Hay ine-en di namahuwan Jesu Kristo

15

¹ Pinhod kun ipanomnom ke dakayun kaibaiba nan intuttuduk ke dakayun mipanggep nah kiphodan takun inat Jesu Kristo. Inabulut yu ot hidiyey puun di nihamadan di pangulug yu. ² Ya gapuh nangulugan yun diye ya nihwang kayuh kastigu. Mu kah-in di punnanongon yuh diyen pangulug yu te maid di hibina hin pangpangalli ya abuy pangulugan yu.

³⁻⁴ Hay umanhan an intuttuduk ke dakayun nipainilan ha-on ya datuwe: Hi Kristo ya ingkatenay liwat taku, nilubuk ot mamahuwan handih mikatlun algo. Datuwey impitudok Apu Dios an maat. ⁵ Handih namahuwan ya numpatibon Pedro ot ahi bo mumpatibo nadah udum an apostoles na. ⁶ Naminghan bo ya numpatibo nadah nahawwal hi limay gatut an mangun-unud ke hiya. Ingganad uwani ya dakol day matagu nadah nanibon hiya. ⁷ Indani bo ya numpatibon James ot ahi mumpatibo nadah apostoles na.

⁸ Hay nanguddidin numpatib-ana ya ha-on, takon di handi ya adik pinhod an mangun-unud ke hiya gapuh namahig an ngohek. ⁹ Namahig di inainat ku handi nadah mangulug an impumpalpaligat ku dida. Kinali hay punnomnom ku ya haoy di kababaan an apostoles ya adina lebbeng an ibilangak an apostoles. ¹⁰ Mu gapuh ulen Apu Dios ke ha-on ya binaddanganak an mun-apostoles. Ya ongal di numbalianan di ulenan ha-on te nahalhalman di nunggunuk mu nadan udum an apostoles. Adi gapuh kabaalak an mangat ke dadiye, mu gapuh ongal an baddang Apu Dios ke ha-on. ¹¹ Kinali takon nin di haoy weno nadan ibbak an apostoles di nuntuttudu ya nun-ingngo te hay ittuttudu min am-in ya hay mipanggep ke Jesus an kinulug yu.

Hay kamahuwan di nate

¹² Intuttudu min dakayu an hi Jesu Kristo ya namahuwan handih natayanat kitib-anan am-in di tagu ya mamahuwan

da damdama. Mu antipet wadaday udum ke dakayun kahing an kanan day adi mamahuwan di nate? ¹³ Deke mot athinan adiyu kulugon an ahi mamahuwan di nate ya athidi mo bon adiyu kulugon an namahuwan hi Kristo. ¹⁴ Ya deket makulug an ugge minahuwan Apu Dios hi Kristo ya maid moy hilbin nan emi intuttudun dakayu ta maid mo boy hilbin di nangulugan yu. ¹⁵⁻¹⁶ Deket athidi ya makallangkak kami mon apostoles te intuttudu min minahuwan Apu Dios hi Kristo. Te deket makulug an adi mamahuwan di nate ya ugge mo damdama namahuwan hi Kristo. ¹⁷ Ya deket makulug an ugge namahuwan hi Kristo ya maid moy hilbin di pangulug yun hiyat nanongna mon ugge napakawanan di liwat yu. ¹⁸ Athina ke ya am-in mo nadan naten nangulug ke Jesu Kristo ya nihi-an da ke Apu Dios ta makastigu dat inggana. ¹⁹ Ya deket makulug nan kanan yun adi mamahuwan di nate ya maid moy hilbin di nundinolan takun Kristo hin mate taku. Deket makulug hituwe ya ditaku mon mangulug mah-udot di makakkahmok am-in hi katagutagu.

²⁰ Mu makulug an namahuwan hi Kristo. Hiyay namangulun namahuwan ta hituwey kainilaanan nadan mangulug an nate ya mamahuwan da damdama. ²¹ Am-in taku ya mate taku gapuh inat nan ohan tagu an hi Adam, mu am-in takun mangulug ya ahi taku mamahuwan hi katayan taku gapuh inat nan oha bon tagu an hi Jesu Kristo. ²² Te ditakun holag Adam ya mate taku gapuh liwat na, mu gapuh pangulugan takun Kristo ya mamahuwan taku ²³ ya waday nagtud an algon kamahuwan di tagu. Hi Kristoy namangulun namahuwan ya hantuh pumbanggadana ya mahuwanan am-in nadan tataguna. ²⁴ Kediye ya apputonan am-in nadan ap-apun makibuhul ke hiya, takon di dahdi, nadan matibo ya nadan adi, ne ahina indinol nan pun-ap-apuwana ke Ama nan hi Apu Dios ta hiyay mun-ap-apu ya mangipaptok hi am-in. ²⁵ Te nanongna tuwalin hi Kristo di Ap-apu inggana apputon Apu Dios am-in di buhulna. ²⁶ Ya hay manguddidin apputonan buhul na ya hay kate. ²⁷ Hituwe ya miunnud nah nitudok an kananay pumbalinonah Kristo an Ap-apun di am-in. Mu inila takun ugge inggapat Apu Dios di adol na. ²⁸ Te hay ine-ena ya deket apputon Jesu Kriston am-in di buhul na ya hiya moy mun-ap-apun am-in ya ahina bo indinol ke Ama nan hi Apu Dios di mun-ap-apun am-in, ta takon di hiya ya hi Apu Dios di Ap-apu na.

²⁹ Gulat nat makulug an adi mamahuwan di nate ya ganney innun nadan udum an mumpabonyag dat pangi-

nomnoman dah pangulug di aammod da ya iibba dan nate? Adida iathidi hin makulug an adi mamahuwan di nate. ³⁰ Ot nganney innunan dakami, gulat nat makulug an adi mamahuwan di nate ya nganney hilbin di pananghanggaan mih katatakut ya punholholtapan mih ligat gapuh pangulug min Jesu Kristo?

³¹ Dakayun kaibaiba, hanghanggaok di kateh kabigabigat, mu takon te madinolak an mamahuwan di nate. Makulug hidiye, umat hi kakulug di pangidayaw kun dakayu gapun pangulug yun Apu takun hi Jesu Kristo. ³² Gulat nat makulug an adi mamahuwan di nate, maid moy ginun-ud kuh ek ot katayan hi nakihananggaak nadah buhul kuh tud Ephesus an kay da kuman. Gulat na ya kudukdul na moy hay pun-an-anlaan tuh lutay etaku hamakon ta iummat taku nadah tatagun abunay nitaguwan da tuh lutan nonomnomon dan kanan day "Pungkan taku ot di ngannen makan ya pun-inum takuy ngannen mainum te kon wada bo hin mate taku?"

³³ Mu adi kayu mahaul ta adiyu idngol ke dadiyen tatagu te loktat ya maagalinan kayuh gaga-ihon pangieda ya miingngo kayun dida. ³⁴ Munnomnom kayu ta itikod yu mon mangmangngat hi gaga-iho. Wadaday udum ke dakayun mangalin mangulug da, mu uggeda inilah Apu Dios. An adi kayu bumain ketuwe?

Hay ine-en di adol taku hin mamahuwan taku

³⁵ Wadan pangali yuy "Nganney aton di naten mamahuwan? Nganney innun di adol da?" ³⁶ Anakkayang! Maid di nomnom nan tagun munhanhan hi athitu te kon uggeyu inilay ine-en nan buwa an kah-in di mih-ok nah lutat kay milubuk ya ahi tinummol? ³⁷ Umat nah page ya kumpulmin buwa. Deket ugge nitanom ya buwa ya abuy ang-ang na. Mu deket nitanom ta tinummol ya hinnatkon moy ang-ang na. ³⁸ Ya am-in nadan nunhinnatkon an buwa ya nunhinnatkon di tomol dan miunnud nah ninomnom Apu Dios an tomol da.

³⁹ Athidi damdama hantudah matagun wada tuh luta. Hay tagu ya ohan klasey adol da, hinnatkon hanadah aggayam ya hinnatkon bo nadah hamuti ya dolog.

⁴⁰ Wada nadan kinapyan Apu Dios hituh luta ya hi langit. Mu nunhinnatkon di kaphod di ang-ang nadan wada tuh luta ya nadan wadah langit. ⁴¹ Ya takon nadan matiboh kabunyan ya uggeda nun-iingngo. Te nadan bittuwon ya mumbonbonyag da ya hanan bulan ya abunay munhiyo ya nan algo ya humihili. Mu takon nadan bittuwon ya uggeda nun-iingngo damdama.

⁴² Hay gapunah pangalyak ke datuwe ya ta inilaon yu an nan adol takud uwanin matagu taku ya hinnatkon nah adol taku hantuh kamahuwan taku. Te nan adol takud uwani ya mate, mu nan mihannot an adol taku ya adi mo mabalin an mate. ⁴³ Tun adol taku ya ad-adiy ang-ang na ten nate ya maid di kabaelana, mu deket namahuwan ya makaphod di ang-ang na ya ongal di kabaelana. ⁴⁴ Deket mate taku ya milubuk tun adol takuh luta, mu deket namahuwan taku ya hinnatkon di adol taku an hidiye nan malpun Apu Dios. Deket waday adol taku tuh luta ya wada damdamay hinnatkon an adol takuh langit. ⁴⁵ Hituwe ya miunnud nah nitudok an kananay "Hi Adam di namangulun tagun nidatan di biyag, mu hidiye ya biyag tuh luta." Mu wada nan natuddun kanan dan nanguddidin Adam an hiya hi Kristo. Hiyay Espiritun mangidat hi biyag. ⁴⁶ Ya hay mikadwan biyag taku ya hi langit, kinali hay namangulu ya bokon nan adol takuh langit, mu nan adol taku tuh luta. ⁴⁷ Hanan namangulun tagu an hi Adam ya dapul tuh lutay nakapyaana. Mu nan kanan dan nikadwan Adam an hi Jesu Kristo ya nalpuh langit. ⁴⁸ Ditakun tatagu tuh luta ya niingngoy adol takuh adol Adam an lutay nalpuwana. Ya ditakun mangulug ke Jesu Kristo an nalpuh langit ya miingngoy adol takuh adol na handih namahuwan. ⁴⁹ Takon di hi Adam an nalpu tuh lutay niingngowan takud uwani, mu ahi taku miingngo ke Kristo an nalpuh langit te mamahuwan takuh katayan takun umat ke hiya.

⁵⁰ Hay pinhod kun kalyon ke dakayun kaibaiba, ya tun adol taku tuh lutan mapoppog ya adi mabalin an e migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios. Hituwen adol takun mate ya adinadaman makiha-ad ke Apu Dios hi langit an maid di katena.

⁵¹ Donglon yu tun kalyok ke dakayun hituwe ya ugge impainilan Apu Dios ingganad uwani. Adi am-in di mangulug ya mate, mu am-in taku ya mahannotan di adol taku. ⁵² Ya nakatang di kahannotan di adol takun kay hingkodom ya abu, hanah manguddidin gangon nan tangguyub. Te deket gumango nan tangguyub hi langit ya midihhan an mamahuwan nadan nate an mahannotan di adol da ya takon di ditakun matagu kediye ya mahannotan damdamay adol taku. ⁵³ Te tun adol takun mate ya mahannotan nah adol an munnananong ta nangamung. ⁵⁴ Ya deket naat hidiye ya hidiyey umannung nan impitudok Apu Dios an kananay "Naapput moy kate."*

* 15:54 15:54 Isaiah 25:8a

55 “Adi kayu mo tumakut hi kate te adi mo mabalin an ekayu mate.”

56 Hay katayan taku ya gapuh liwat ya hay gapun di liwat ya hay adi pangun-unudan hi Tugun Apu Dios. 57 Mu mumpasalamat takun Apu Dios te am-in takun mangidinol ke Apu takun hi Jesu Kristo ya makilak-am takun hiya nah pangapputanah gaga-iho ya kate.

58 Ta hidiye nan dakayun kaibaiba, adiyu paapput di nomnom yu, mu ihamad yu ot ya abuy pangulug yun Jesus. Humlu kayun mangat nah pinhod nan Ap-apu taku an aton taku te impakainnila taku an am-in nan impangunun Apu Dios ke ditaku ya adi e maid di hilbina.

Hay ibaddang nadan mangulug hi ibbada

16

1 Hay itudok ku mo ya mipanggep nah amungon yun ibaddang yu nadah nawotwot an ibba takun mangulug ad Jerusalem. Aton yuy umat hi kinalik an aton nadan ibba takun mangulug ad Galatia. 2 Hay aton yu ya deket nah lappun di linggu on immappil kayuh ittay nah binokla yu kediyen immen hinlingguwan. Hay appilon yu ya mipuun hi boklaon di hin-oh-an dakayu. Kalinggulinggu on inat yuh tuwet deket umaliyak ya nadawo, adi kah-in di deket dimmatongak on ahi kayu nuppe mangamung. 3 Te pinhod kun deket umaliyak hina ya naamung mo nadan pinhod yun ibaddang ta ipae taku nadah tatagun piliyon yun mangied Jerusalem. Ya ahiyak muntudok ta pakial-ala dat panginilaan dad Jerusalem an ditakuy nangitud-ak ke dida. 4 Mu deket tibok an mahapul an umeyak, takomboy maki-ki-e dan ha-on.

Hay planun Pablon ena tibon nadan mangulug ad Corinth

5 Hantuh aliyak ya mundag-uwak ad Macedonia ta muntuttuduwak ni-an hanadah udum an bobleh dit ahiyak madaggah na. 6 Nomnomnomok an wadan mabaybayag di pakiha-adak ke dakayu, takon nin di inggana hantuh malauy ahikotolan ta waday aton yun mamaddang ke ha-on hi pangayak hi udum an boble. 7 Adik pinhod an umalih nan e mangidung-on dakayu ya abu te pinhod ku ot an deket umaliyak ya mabaybayag di pakiha-adak ke dakayu hin iabulut nan Ap-apu taku. 8 Mu miha-adak ni-an hitud Ephesus inggana madatngan di Piyestan di Pentecost 9 te dakol hituy pangituttuduwak hi kalin nan Ap-apu taku, takon di dakol day buhul ku.

¹⁰ Kal-ina ket umalih nah Timothy ya maapnga kayun manamun hiya te hiya boy ohan muntuttuduh kalin nan Ap-apu takun umat ke ha-on. ¹¹ Tibon yu ta maid di mamihul ke hiya, mu baddangan yu ta malinggop di pumbangngadanah tu te hadhad-ok an maki-ali nadah ibba takun mibangngad hitu.

¹² Mipanggep ke bo nah ohan ibba takun hi Apolos ya honahonanok an maki-ali nadah ibba takun umalin mangidung-on dakayu. Mu kananay bokon ni-an ad uwaniy aliyana na, mu deket waday wayana ya umali.

Hay udidin tugun Pablo nadah iCorinth

¹³ Hay bo itugun kun dakayu ya halipat-an yu ta adi kayu mahaul an mangat hi gaga-iho. Mahapul an natulid kayun mangun-unud ke Jesu Kristo ya punnanongon yu nan nahamad an pangulug yu ta adi kayu maapput. ¹⁴ Ya am-in di aton yu ya gapuh pamhod yuh ibbayu.

¹⁵ Dakayun kaibaiba, inilak ot inila yuh Stepanas ya didan hin-am-a. Diday namangulun nangulug ke Jesu Kristo hinad Greece ya ingganad uwani ya banaddangan da nadan ibbadan mangulug. ¹⁶ Deyan kalyok ke dakayun daan mot iun-unud yuh tatagun umat ke dida ya nadan udum an bumbummaddang ke ditaku nah ngunun impangunun Apu Dios.

¹⁷ Mun-am-amlongak hi inaliyan da Stepanas, hi Fortuna-tus ya hi Akaykus te takon di maid kayuh tu ya wadadan mangitakdog ke dakayu ta kay kayu wada ¹⁸ te impaanlaak ke dida umat hi nangipaanlaan dan dakayu. Kalyok ke dakayun datuwen tataguy lebbeng nan matbal.

¹⁹ Pinhod ku bon ipainilan dakayun nonomnomon dakayu kanun am-in hanadah ibba takun mangulug ad Asia. Ya gapuh nangulugan takun Apu taku ya athidi boy kinalin nadan himbale an da Aquila ke Prisila ya nadan makiamu-amung hi bale dan mundaydayaw ke Apu Dios. ²⁰ Ya takon hantudan mangulug hitud Ephesus ya kanan day nonomnomon dakayu.

Deket mundadammu kayun mangulug ya daan mot ipatibo yuy punhimpopohhodan yu.

²¹ Ha-oy an hi Pablo an numpatudok ke datuwe ya ha-oy moy mangitudok ketuwen udidina ya kanak di nonomnomon dakayu.

²² Hanada ken adi mamhod ke Apu Jesus ya hana ot ta makastigu da. Hana ot ta mumbangngad mo nan Ap-apu takut ipaptok ditakun am-in.

²³ Ya hana ot ta ipatibon Apu Jesus ta nangamung di ulenan dakayu.

²⁴ Ongal di pamhod kun dakayun am-in gapuh nangulugan yun Jesu Kristo.

HAY NIKADWAN TUDOK PABLO HANADAH MANGULUG AD CORINTH

¹ Hituwen tudok ya nalpun ha-on an hi Pablo an pinilin Apu Dios an pun-apostoles Jesu Kristo. Hay ibbak an mangitudok ketuwe ya hi tulang takun hi Timothy. Itudok mih tuwe ke dakayun mangulug hinad Corinth ya nadah mangulug hi udum an bobleh nad Greece.

² Hana ot ta munnananong an wadan dakayuy ule ya linggop da Ama takun hi Apu Dios ya nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo.

Hay pamaddangan Apu Dios ke ditaku nah punligatan taku

³ Mumpasalamat takun Apu Dios an hi Aman nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo. Hiyay Ama takun ongal di homok na ya hiyay kalpuwan am-in di baddang. ⁴ Baddangan ditakut anusan takun am-in di ligat takut waday innun takun bumaddang nadah udum an munholholtap hi ngannen ligat. Damanan baddangan taku dida gapuh baddang Apu Dios ke ditaku. ⁵ Ongal di punholholtapan taku umat ke Kristo gapuh pangulug takun hiya, mu ongal damdamay pamaddang nan ditaku. ⁶ Man-uket munholholtap kami ya gapuh pamaddang min dakayu ta mihwang kayu. Baddangan dakamin Apu Dios ta waday innun min mamaddang ke dakayun mangippol hi nganneh diyen punholholtapan yun umat hi hinanoltap mi. ⁷ Ongal di dinol min punnanongon yuy pangulug yu te inila min takon di munholholtap kayun umat ke dakami ya baddangan dakayun Apu Dios umat hi namaddanganan dakami.

⁸ Kaibaiba, pinhod min ipainilan dakayuy mipanggep nah nahalman an nunligatan mi handih kawada mih probinsiad Asia te kanan mi pe on mate kami. ⁹ Kanan mi pe on hidiye moy gintud Apu Dios an katayan mi. Mu naat hidiyet panginilaan min bokon hay adol di pangidinolan, mu hi Apu Dios an munmahuh nate. ¹⁰ Hiyay nangihwang ke dakami ke dadiyen katatakut an emi ot katayan, kinali nanongnan madinol kamin ihwang dakamin hiya takon di nganney maat ¹¹ te idasalan dakamin dakayu. Ketuwen dakol kayun mundasal hi kiphodan mi ya dakol boy mumpasalamat ke Apu Dios hi nangngolanah dasal yu.

Hay nibahhawan di planun Pablo an umed Corinth

¹² Maan-anla kamin mangalin maphod di wadah nomnom mi hi pakiki-eyyan mih ibbamin tagu, namam-an dakayu te

in-un-unud mih pinhod Apu Dios. Ya hituwe ya gapuh ulen Apu Dios ke dakami, bokon gapuh kabaelan mi.

¹³⁻¹⁴ Hay itudok min dakayu ya abuna nan mabidbid yu ya maawatan yu. Mu takon nin tuwaliy ittay ya abuy maawatan yud uwani ya hana ot ta pakaawwatan yu udum hi algo. Ta hantuh pumbangngadan nan Ap-apu takun hi Jesus ya ongal di pun-amlongan yun dakami, umat hi pun-amlongan min dakayu.

¹⁵⁻¹⁶ Ongal di dinol kuh pangabulutan yun ha-on, kinali ninomnom ku ot an mumpidwaak an manibon dakayu ta mihamhamad di pangulug yun Jesu Kristo. Te hituwe ot di atok: Hantuh pangayak ad Macedonia ya mundag-uwak hina ya mundag-uwak boh kibangngadak ta wadan baddanganak ke dakayuh pangayak ad Judea. ¹⁷ Mu takon di ugge natuluy hinaen ninomnom ku ya adiyu pangaliy umatak nah tagun adina ipaannung di kalyonan man-ut kananay "Om, atok hinae," mu wadah nomnom nan adina kaya aton hin bokona kiphodan. ¹⁸ Mu adiyak athidi te iun-unud kun Apu Dios an adi munlangkak. ¹⁹ Ya takon hi Jesu Kristo an Imbabalen Apu Dios an intanuttudu min da Silas ke Timothy ke dakayu ya atonan am-in di kalyona te hiya ya maid di ibahhona. ²⁰ Makulug hituwe te hiyay mangipaannung am-in nadah kinalin Apu Dios. Ta hidiyey gapunan kalyon taku ke Jesus di "Amen" an hay kibalina ya madinol kamin Apu Dios an paannungonay kinalinat kidayawana. ²¹ Hi Apu Dios di mangihamad hi pangulug takun Jesu Kristo ta nangamung ya hiya boy namilin ditakun pungngunuwona. ²² Ya impaalinan ditakuy Espiritunat pangimatunan an ditakuy tataguna ya hidiyey kitib-anan dawaton takun am-in di kiphodan an kinalin Apu Dios an idat nan ditaku.

²³ Hay gapunan uggeyak immalih na ya, ta muntutuyu kayu nah at-atton yu te gulat nat immaliyak ya wadan binoh-olan dakayu. Hituwe ya iuh-un Apu Dios an makulug te inila nay nomnom ku. ²⁴ Adiyu pangaliy ipapilit min dakayuy pinhod mi te inila min nahamad tuwaliy pangulug yu. Hay pinhod mi ya baddangan dakayu ta umamlong kayun mangun-unud ke Apu takun hi Jesu Kristo.

2

¹ Ta hidiye nan ninomnom kun kudukdul nay adiyak mo umalih na hin mahapul bon boh-olan dakayu ta u-umyung kayu bo. ² Te deket pahakitok di nomnom yu ya dahdi moy mangipaamlong ke ha-on hin bokon dakayu ya abu? ³ Kinali abunay tudok an impaalik ke dakayu te adik pinhod an deket umaliyak hina ya dakayu bon nomnomnomok

an mangipaamlong ke ha-on di mangipahakit hi nomnom kuh panib-ak nah ad-adin at-atton yu. Mu inilak an deket mun-am-amlongak hi aliyak ya athidi damdaman dakayu. ⁴ Handih nuntutodak ke dakayu ya makahakkit di nomnom ku ya kumakkaguwak ke dakayu ya munluluwaak hi nangitudokak kediye. Hay gapunah nuntutodak ya bokon hay pangipahakitak hi nomnom yu, mu man-uke ya pinhod kun inilaon yun ongal di impaminhod kun dakayu.

Hay pumpakawanan hi bahul di ibban tagu

⁵ Hinaen ibbayun gaga-ihoy in-innat na ya bokon ha-oy ya abuy bina-inana, te takon di dakayu. Mu adik pinhod an halmak di kali kediye inat na ⁶ te ongal moh diyen nungkastigun di dakol ke dakayun hiya. ⁷ Kal-iwan yuh diyen bahul na ya kalyan yu ot ya abu. Te deket adiyu iathidi ya mahakit di punnomnomana ya makaddismaya. ⁸ Kinali kanak di daan mot ipatibo yun makulug di pamhod yun hiya. ⁹ Man-uket nuntutodak ke dakayu ya pinhod kun inilaon hin un-unudon yun am-in di ituttuduk ya inat yu nadan kinalik an aton yu. ¹⁰ Madinolak an niptok di aton yu, kinali deket pakawanan yuh diyen tagu ya pakawanak damdama. Te deket mahapul an waday pakawanak ya atok gapun Kristo ta kiphodan yu, ¹¹ ta adi mabalin an e ditaku haulon ke Satanas te inila takuy pangi-en di punhaul na.

Hay ingkakagun Pablo ad Troas

¹² Handih dimmatongak ad Troas hi ek puntuttuduwan mipanggep ke Kristo ya tinibok an indadaan nan Ap-apu taku nadan tatagun mangngol kediye ituttuduk. ¹³ Mu madanaganak te maid hi Titus an mangipainilan ha-on hi mipanggep ke dakayuh na. Ot kanak mo nadah mangulug hidiy "Aga, nangamung kayu tedeyan umeyak." Tinaynak dida ot umeyak ad Macedonia ta ek tibon hidi.

Hay ngunun indinol Apu Dios ke ditaku

¹⁴ Ongal di pumapasalamatak ke Apu Dios te gapuh nigap-patan takun Kristo ya banaddangan ditakun mangapput ta nangamung. Ta hidiye nan, dakamiy binaal Apu Dios an mangipainilah mipanggep ke Jesu Kristo, takon di daanay pangayan mi ya paddungnay waday nabanglun hamuy. ¹⁵ Te ditakun mangulug ya mialig taku nah nabanglun hamuy di insenson umipaamlong ke Apu Dios te ditakuy panginilaan di tataguh pangi-en Jesu Kristo. Ta am-in nadan tatagun tuttuduwan taku, mihwang weno adi ya kay ditaku hamuyon. ¹⁶ Hidiyen intanuttudu taku ya mialig nah maphod an hamuy an umidat hi kitaguwan nadan mangulug, mu nada keh adi mangulug ya maka-agub an

pumate. Hituwen ngunu ya naligat te maid di makabael, ¹⁷ mu damanan aton mi te hi Apu Dios di mangidat hi kabaelan min mangat ketuwe, mu adi kami umat hi udum an abunay boklaon day gapunah eda puntuttuduwan te hay punnomnom dah kalin Apu Dios ya kay migattang. Mu adi kami athidi ya adi kami munlangkak te binaal dakamin Apu Dios an e mangituttuduh mipanggep ke Jesu Kristo. Hi Apu Dios ya tibtibbonay at-atton mi.

Hay balun ninomnom Apu Dios an aton hi kiphodan taku

3

¹ Kal-ina ya pangali yuy pitpitbal kami te kinalik hidiye, weno pangali yuy umat kami nadah udum an mahapul an waday ipatibo mih tudok ke dakayu ta ahiyu abuluton di ituttudu mi ya mahapul an mumpakapya kamih tudok ke dakayu ta ahi dakami abuluton hanadah pangayan mi. ² Mu dakami ya adimi mahapul di umat ke dadiyen tudok te dakayuy kay tudok an mangipatiboh udum an tatagu te nun-innilah katagutagun nahannotan hi maphod di pangieyu gapuh intuttudu mi, kinali kay kayu tudok an mabidbid. ³ Makulug an kay kayu tudok Kristo te kinulug yuy intuttudu mi mipanggep ke hiya. Hay Espiritun nan Dios an wadat nangamung di nangitudok, bokon hay tinta ya bokon hi batuy nitudkana, mu hi nomnom yu.

⁴ Man-uket kalyon mih nae ya madinol kamin abuluton Apu Dios di ngunumi gapuh baddang Kristo. ⁵ Adimi e kanan di kabaelan mih tuwen ngunu te gulat nat kanan miy dakami on inat mi ya makulug an adimi kabaelan. Te hi Apu Dios ya abuy kalpuwan di kabaelan min mangat ketuwen ngunu. ⁶ Hiyay nangidat hi kabaelan min mangipainila nah balun nakitobbalana mipanggep hi kihwangan taku. Hituwen nakitobbalanan ipainilan nan Espiritun Apu Dios ya adi umat nah Tugun Moses. Te hituwen Tugun an nitudok ya katayan di tagu te nan adi mangun-unud ketuwe ya mihi-an ke Apu Dios ta nangamung. Mu nan ipainilan nan Espiritun Apu Dios ya hidiyey kalpuwan di pakitaguwan ke hiya ta nangamung.

⁷ Handih nundawatan Moses kediyen Tugun Apu Dios an nitudok hi batu ya namahig an humihhiliy dayaw Apu Dios hi angan Moses ta takon handih mungkauma ya adinadaman itokkol nadan ibbanan holag Israel ke hiya. Deket athidin dayaw di nipatibo handih nidatan diyen Tugun an takon di katayan di pumbalinana ⁸ ya namam-a moy dayaw Apu Dios an mipatibo nah balun nakitobbalanan ipainilan nan Espirituna. ⁹ Te man-ut madayaw hidiyen Tugun an

humlun hi kakastiguwan nadan adi mangun-unud kediye, mu ongal di dayaw nan balun nakitobbalana mipanggep hi kapakawanan di liwat taku ta ibilang ditakun Apu Dios an maphod. ¹⁰ Maid moy dayaw nan Tugun handi hin ipaddung taku nah ongal an dayaw nan balun nakitobbalan Apu Dios. ¹¹ Deket madayaw hidiyen Tugun an napoppog ot ugge nunnanong ya immam-ana mon ong-ongal di dayaw nan balun nakitobbalan Apu Dios an maid di poppogna.

¹² Ta hidiye nan gapuh dinol mi ketuwe ya natulid kamin mangituttudu. ¹³ Adi kami umat ke Moses handih munhukyung ta mahophopan di angana ta adi angangan nadan ibbana nan humilin dayaw Apu Dios an mungkaumah angana. ¹⁴ Hay nomnom nadan Judyu handih done ya kay nahophopan, kinali ingganad uwani ya adida pakaawat hi ine-en nan impitudok Apu Dios hin bidbidon da. Abuna nadan mangulug ke Kristoy damanan pakaawat hi pangi-en Apu Dios. ¹⁵ Takon di ad uwani ya binidbid ken nadan Judyu nan Tugun Moses ya adida pakaawat te nanongnan kay nahophopan di nomnom da. ¹⁶ Mu deket muntutuyuy taguh liwat nat kulugona nan Ap-apu taku ya makaan nan kay nihophop hi nomnom na. ¹⁷ Hidiyen kanak an hi Apu taku ya hidiye nan Espiritun Apu Dios. Ya deket hiyay mawada ke ditaku ya adi mo mahapul an etaku idinol nah Tugun Moses. ¹⁸ Ta hidiye nan am-in takun mangulug ya maid moh diyen kay nihophop hi nomnom taku ta ditakuy kitib-an nan dayaw nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo ya itultuluy nan hannotan di pangi-e taku ta miingngo takun hiya. Hidiyen Apu takun manannot hi pangi-e taku ya hidiye nan Espiritun Apu Dios.

Hay kabaelan takun mangulug an mangippol hi punholtapan taku gapuh baddang Apu Jesus

4

¹ Gapuh homok Apu Dios ya binaal dakamin e mangituttudu tuh balun impainilana. Kinali adi kami humigan mangingunun tuwe takon di nganney punligligatan mi. ² Inwalong min am-in di mangipabain an pangi-e. Adimi haulon di tataguh pangawisan min didan mangulug ke Jesus. Hi Apu Dios ya inilanan maphod di nomnom mih pangatan min tuwe. Adi kami munlangkak nah pangi-tuttuduwan mih kalina, mu aton min am-in di kabaelan min mangituttuduh makulug ta inilaon nadan mangngol an makulug di itanuttudu mi. ³ Mu takon di iathidi mi ya wadada nadan udum an kay nahophopan di punnomnom

dan adida maawatan di ituttudu mi, ta gapun diye ya mihi-an dan Apu Dios. ⁴ Hi Satanas an ap-apun am-in di gagai-hoy nanadag hi punnomnom nadan adi mangulug, kinali adida maawatan di mituttudu mipanggep hi dayaw Kristo an ka-ingngon Apu Dios. ⁵ Bokon hay mipanggep hi adol miy ituttudu mi, mu hay mipanggep ke Jesu Kristo an hiya ya Ap-apu. Hay ya abu kalyon mih mipanggep hi adol mi ya dakamiy muttatyu yun munhilbin Jesus. ⁶ Handih naltuwan tun luta ya muntatapol ot kanan Apu Dios di “Pumat-al ka” ya pimmat-al. Hiyay namat-al damdamah nomnom taku ta inilaon takuy dayawnan wadan Kristo.

⁷ Dakamin muntuttudu ya nakapuy kami, mu indinol Apu Dios hituwen ngunu ke dakami te pinhod nan ipainilan hiyay kalpuwan di ongal an kabaelan mi, bokon dakami. ⁸ Dakol di ligat mih emi pangitanuttuduwan hi mipanggep ke Jesus, mu adimi iwalong takon di hin-uddum on matama kamih aton mi, man-uke ya madinol kamin wadah Apu Dios an bumaddang ke dakami. ⁹ Dakol day mumpaholholtap ke dakami, mu adi dakami iwalong ke Apu taku. Ittay nadi on edakami patayon, mu gapuh baddang Apu Dios ya nanongnan matagu kami kaya. ¹⁰ Am-in nah emi puntanuttuduwan ya holholtapon miy ligat umat hi hinolholtap Jesus ot ahi mate, mu hituwen ma-ma-at ya kitib-anan mataguh Jesus ke dakami te banaddangan dakami. ¹¹ Ad uwanin matagu kami ya kay mi hanghanggaon di kate gapuh pangatan mih impangunun Jesus. Mu adimi iwalong te hidiyey kitib-anan wadah Jesus an bumaddang ke dakami. ¹² Ya takon di athitun ittay nadi on edakami patayon nah emi puntanuttuduwan, mu ta hay pumbalinana ya midattan kayuh biyag an munnananong.

¹³ Wada nan nitudok nah kalin Apu Dios an kananay “Nangulugak nah Apu taku ot hidiyey ek kalkalyon hi udum.” Athidi damdamay at-atton min emi ipainilah udum hantun kinulug mi. ¹⁴ Hi Apu Dios ya minahuwanah Apu Jesus ya madinol kamin athidiy atonan dakami takon di dakayu ta am-in takun mangulug ya ikuyug ditakun Jesus hi kad-an Apu Dios ta makiha-ad takun hiyat nangamung. ¹⁵ Am-in datuwen kinalik an ma-ma-at ke dakami ya mumbalin hi kiphodan yu ta ketuwe ya dumakol di mangulug gapuh ulen Apu Dios ta dumakol di mumpasalamat ke hiyat kidayawana.

Hay gamgaman taku ya hay mikadwan biyag taku

¹⁶ Hituway gapunan adi kami manghop an mangat nah ngunumi, takon di athitun kumapuy an kumapuy di adol mih kabigabigat, mu mungkihamad boy pangulug min hiya.

¹⁷ Hituwen adi nahalman ya nakatang an punligatan taku ya mumbalin hi ongal an kidayawan takut nangamung hi kad-an Apu Dios. ¹⁸ Kinali adi taku ibilang hantudan matibo tuh lutan mapoppog, mu hay ibilang taku ya nadan adi matibon munnananong ta nangamung.

5

¹ Adi kami manghop te inila min hantun adol takun mialig an bale taku tuh luta ya mapa-i, mu hannotan Apu Dios hi adi mapa-in adol hi langit an munnananong ta nangamung. ² Ongal di punligligatan takud uwani, kinali uma-abtu takun mahannotan tun adol taku nah adi mapa-in adol hi langit. ³ Te deket mate taku ya bokon hay linnawa taku ya abuy wadah langit, mu takon di adol taku ya wada damdama. ⁴ Hantun adol taku tuh luta ya munholholtap ya mapa-i, kinali abtuwan takuy kahannotan di adol taku nah adi mapa-i. Adi taku e kanan di abtuwan takuy katayan taku, mu hay abtuwan taku ya hay kahannotan tun adol an mate nah adol an munnananong ta nangamung hi langit. ⁵ Indadaan ditakun Apu Dios an athidiy maat ya hay pangipatib-anan maat hidiye ya impaalinay Espiritunan ditaku.

⁶ Kinali nanongnan madinol takun Apu Dios ya inila takun adi taku makiha-ad ke hiyah kad-ana hin nanongnan matagu takun wada tun adol takun mapa-i. ⁷ Hay pundinol takun makiha-ad takun hiya ya nipuun hi pangulug takun Jesus. Adi mahapul an tibon taku on ahi taku kinulug. ⁸ Kinali madinol takun Apu Dios takon di taynan taku tun adol taku ya etaku makiha-ad ke Jesus an Ap-apu taku. ⁹ Ta hidiye nan hay umanhan an nomnomon taku ya hay pangipaamlongan takun Apu taku takon di wada taku tuh luta weno hi langit. ¹⁰ Te hi udum hi algo ya ume takun amin hi hinangngab Kristo ta humalyaon ditakun hiya. Waday oha on dawatonay ginun-ud na mipuun hi in-innat na tuh luta. Ta nadan maphod di inat na ya maphod di gun-udona ya nadan gaga-ihoy inat na ya ad-adiy gun-udona.

Hay balun biyag taku

¹¹ Gapu te inila min katatakut di punhumalyan nan Ap-apu taku ya aton min am-in di kabaelan min mangawis hi tatagu ta mangulug dan hiyat adida makastigu. Hi Apu Dios ya inilanan maid di udum hi wadah nomnom mi ketuwen aton mi mu hay ya abu pangipaamlongan mi ke hiya. Hana ot ta takon di dakayu ya inila yu damdaman athidiy wadah nomnom mi. ¹² Adiyu kanan di pitpitbal kamin dakayuh pangalyak ketuwe, mu man-uket

pinhod kun pakaawwatan yuy pangemi ya, ta waday dinol yun dakami ya inilaon yuy panumang yu nadah tatagun pakadayyawon day katatagun di tagu an bokon hay kaphod di pangie. ¹³ Deket kanan di udum di nahalman kamin kay kami mun-angon muntuttuduh mipanggep ke Apu Dios ya takombo ot kidayawana. Mu madinol kamin inila yun adi kami mun-ango te hay kiphodan yuy at-atton mi. ¹⁴ Manuket makakkahlu kamin mangitanuttuduh mipanggep ke Kristo ya gapuh impaminhod nan ditaku. Ingkate nay liwat takun am-in an tatagu, kinali takon di hiya ya abuy nate ya kay taku mo nakikaten hiya. ¹⁵ Ingkatenay kiphodan am-in di tatagu ta am-in takun matagu ya bokon hay adol takuy nonomnomon taku, mu nan nangikaten ditakun namahuwan di ipaamlong taku.

¹⁶ Ot gapu ditakun mangulug ya wada moy nigappatan takun Kristo ya adi taku mo ibilang di kinatagun di tagu umat hi pangat nadan adi mangulug. Takon di handi ya athidiy nangibilang mi ke Kristo, mu ad uwani ya bokon mo athidiy pangibilang min hiya. ¹⁷ Hanan tagun nigappat ke Kristo ya numbalin hi balun tagu te nan pangiena handi ya nahannotan hi balu. ¹⁸ Inat Apu Dios amin datuweh nangitud-akana nah Imbabalanan hi Kristo ot ikatenay liwat taku ta waday innun takun mibangngad ke Apu Dios. Ya ditakun mangulug di nangidinolan Apu Dios an mangituttuduh mipanggep ke hiyah tatagut mibangngad da damdama ke hiya. ¹⁹ Hay pinhod kun kalyon ya kinaan Apu Dios di nakibuhhulan di tagun hiya hi nangitud-akanan Kristo ot mateh krus ta adina mo ibilang di liwat di tagu. Hituway indinol nan dakamin emi ituttudu.

²⁰ Kinali intud-ak dakamin Apu Dios ke dakayu ta ituttudu miy mipanggep ke Kristo. Te hay ahan pinhod mi ya abuluton yuy inat Kristo ta makaan di pakibuhhulan yun Apu Dios ta mihamad di pakihayyupan yun hiya. ²¹ Hi Jesus ya maid di liwat na, mu gapuh kiphodan taku ya hiyay intud-ak Apu Dios an mangikateh liwat takut deket mangulug takun hiya ya milak-am taku nah kaphod Apu Dios.

6

¹ Hi Apu Dios ya wadat nangamung an bumaddang tuh ngunumi, kinali dawaton mi anhan ke dakayu ta adiyu pakawaon di ulenan dinawat yu. ² Te kanana nah impitudok nay

“Handih numbaga kayuh baddang ya binaddangan dakayu ya handih nadatngan di algon gintud ku ya inihwang dakayu.”

Ta hidiye nan kalyok ke dakayu an ad uwaniy panangudan Apu Dios nadah mumbagah baddang ke hiya ya ad uwani boy gintud nah kihwangan di tagu.

³ Dakamin muntuttudu ya halipat-an mit maid di emi aton an humlun hi adi pangulugan di tatagu ke Jesus ya maid boy humlun hi eda pamihulan tuh ngunun indinol Apu Dios ke dakami. ⁴ Te pinhod min ipatibon dakami ya makulug an muttatyu dakamin Apu Dios nah emi pangip-ippolan hi dakol an punligligatan mi takon di dakol di gaga-ihoh makapkapyan dakami ⁵ umat hi nunhanoplatan dan dakami, hay nangikalakalabutan dan dakami, hay nun-anambunan dan dakami, hay kaagaagangan mi ya hay katukatukalan mi te takon di hilong ya nahalman di ngunumi. ⁶⁻⁷ Mu takon di athidiy na-na-at ke dakami ya ipatibo min muttatyu dakamin Apu Dios nah kaphod mi, nah pangan-anusan mih ligat, nah nanginilaan mih pangiena ya nah ulemi. Ya mainilan wada nan Espiritun Apu Dios ke dakami nah nahamad an pamhod mih ibbami ya nah emi pangipainilaan hi makulug an tuttudu gapuh ongal an kabaelan Apu Dios an bumaddang ke dakami hi pangatan min am-in hi ngunumi. Ya gapu te imbilang dakamin Apu Dios an maphod ya kabaelan mi mon apputon nadan buhul mi an hi Satanas ya nadan ibbana. ⁸ Hin-uddum on midayaw kami, mu hin-uddum on maba-inan kami. Hin-uddum on tobalon dakami, mu hin-uddum on pihulon dakami. Kanan day malangkak kami, takon di makulug di kalkalyon mi. ⁹ Wadaday udum an kanan day maid di nitagtagguwan mi, mu wadaday udum an kalkalyon day kaphod di ngunu mi, kinali nundingngol kami. Ya kabigabigat on hananghanggaon miy katayan mi, mu maphod kayat deyan matagu kami. Datuwe ya naat ta panugun Apu Dios ke dakami, mu uggena in-abulut an mate kami. ¹⁰ Takon di deke on mahakit di nomnom mi ya nanongnan mun-am-amlong kami. Ya takon di kanan day nawotwot kami, mu kay mi bo ipakadangyan nadan emi intanuttuduwan an nangulug te nidatan dah biyag an munnananong hi kad-an Apu Dios. Takon di kay kami ma-ma-idan, mu wada nan nahamad an kitaguwan min malpun Apu Dios.

¹¹ Dakayun kaibaibah nad Corinth, kinali min am-in di pinhod min kalyon ke dakayu te ongal di pamhod min dakayu. ¹² Adi kayu munhalinduwah pamhod min dakayu te hay kakulugana ya dakayuy makudang di pamhod nan dakami. ¹³ Hituwey kalyok ke dakayu te ibilang dakayun imbabalek, ta hidiye nan pinhod min ibilang dakami damdaman aammod yu ta waday aton di pamhod yun

dakamin umongal umat hi kinaongngal di pamhod min dakayu.

Adi taku makihayyup nadah adi mangulug

¹⁴ Adi kayu makihayyup nadah adi mangulug ke Jesus, te kon damanan mun-unnud di maphod ya ad-adi, nan pat-ala ya hilong? ¹⁵ Umat damdaman da Kristo ke Satanas an adi mabalin an eda mun-unnud. Kinali ditaku ken mangulug ya tibon takut adi taku makihayyup nadah adi mangulug te adi miunnud di punnomnom dah punnomnom taku. ¹⁶ Ya adiyu kulugon ya dayawon di kumpulmi, mu abunah Apu Dios an munnananong te ditakun mangulug di kiha-adan nan Dios an wadat nangamung. Man-uke ya kanana nah impitudok nay

“Hanadan mangulug ke ha-on ya diday kiha-adak ta maki-ki-eyak ke didat ha-on di daydayawon dah Dios da ya dida damdamay tataguk.”

¹⁷ Hituwey gapunan kanan Apu Dios di

“Mahapul an adi kayu makihayyup nadah adi mangulug. Ya adiyu aton nadan gaga-ihon at-atton da ta abuluton dakayun ha-on ¹⁸ ta ha-oy hi Amayu ya dakayuy imbabalek. Ha-oy an Ap-apu an Kabaelasan am-in di nangalin tuwe.”

7

¹ Kaibaiba dida, datuwen am-in di kinalin Apu Dios an atonan ditaku. Kinali mahapul an iwalong takun am-in di gaga-ihon at-atton taku ya nonomnomon takut ipaanhan takun aton di pinhod Apu Dios ya dayawon taku ot ya abu ta mumbalin takuh maphod.

Hay pun-am-amlongan Pablo

² Maphod ot di nahamad di pamhod yun dakami. Maid met di gaga-ihon inat min dakayu ya maid di ohan dakayun impumbalin mih gaga-iho, ya maid di emi hinaul ke dakayu.

³ Bokon pamoh-ol kuh tuwe te kinalik ke dakayu handi an ongal di pamhod min dakayu. Ya takon di nganney maat ke dakami ya munnananong hidiyen pamhod min dakayu.

⁴ Ongal di dinol kun nahamad di pangulug yu, kinali iit-ok dakayun ha-on hanadah udum an tatagu. Ta hidiye nan takon di dakol di punholholtapan mi ya ongal di pun-am-amlongan mi gapun dakayu.

⁵ Handih wada kamid Macedonia ya maid di linggop mi te takon di daanay pangayan mi ya waday ligat mi te dakol di humihhingit ke dakami, oha bo ya kumakkagu kamih pangiwalongan yuh pangulug yu. ⁶ Mu hi Apu Dios an mangipalinggop hi nomnom ya impalinggop dakamih

dimmatngan Titus handih nalpuh na. ⁷ Bokon hay ena dinatngan ya abuy immamlongan mi, mu gapu bo nah kinalinan nangipaamlongan yun hiya te nahannotan moy pangi-eyu. Ya kinalinan pinhodak bon tibon ke dakayu. Hay oha bon nangipaamlong ke dakami ya nan nuntutuyuwana yu nadah gaga-ihon inat yu ya hay naminhodan yun mangun-unud nah intudok kun dakayu.

⁸⁻⁹ Handi ya nuntutuyuwak te makahakkit di nomnom yu kediyen tudok ku, mu ad uwani ya mun-am-amlongak hi ek nuntudokan, bokon hay nangipahakitak hi nomnom yu, mu gapuh nuntutuyuwana yu hi gaga-ihon inainat yu, te hidiyey pinhod Apu Dios an aton yu. Ya maphod ta nan tudok kun dakayu ya ugge kimmawa, mu numbalin hi kiphodan yu ot ya abu. ¹⁰ Hay tagun abulutonay nunliwatanan Apu Dios ta muntutuyu ya hiyay mihwang. Ya maid di gapunan adi maan-anlah diyen tagu. Mu mahmok nan tagun abuna nan numbalinan di gaga-ihon inat nay puntutuyuwana adi muntutuyu ke Apu Dios te mihi-an ta nangamung ke hiya. ¹¹ Mu adi athidin dakayu te gapuh tudok ku ya nuntutuyu kayun Apu Dios nah inat yu. Ot kaanon yu nan ibbayun nangat hi gaga-ihon umipabain te tumakut kayuh pangastiguwan Apu Dios ke dakayu. Ketuwey nangipatiban yun adiyu mo baybay-an di gaga-ihon at-atton di ibbayu, mu inat yuy kabaelan yu ot miphod am-in. Ta deyan pinhod yun abun umaliyak hinat maphod boy punhahayyupan taku. ¹² Bokon hay kiphodan nan tagun numbahul weno nan tagun numbahulana ya abuy gapunah ek nuntudokan, mu nuntudokak ke dakayu ta inomnom yun Apu Dios di ongal an pamhod yun dakami. ¹³ Ya gapun tuwen maphod an numbalinan di tudok ku ya maan-anla kami.

Hay oha bo ya namam-an mun-am-amlong kami gapuh nangipaamlongan yun Titus hi nangipalinggopan yuh nomnom na handih immalih na. ¹⁴ Te handih ugge ni-an immalih na ya kinalik ke hiyan ongal di dinol kun dakayu ya maphod ta impatibo yun hiyan makulug nadan kinalik te gulat na ya maba-inanak hin adi makulug. Ot gapu te makulug dadiyen kinalik ke Titus mipanggep ke dakayu ya makulug mo damdaman am-in nadan kinalik ke dakayu handi. ¹⁵ Ya ad uwani ya namam-an ongal di pamhod nan dakayu gapuh nangun-unudan yuh tugun ku ya gapuh naminhodan yun mangipaamlong ke hiya. ¹⁶ Ya takon di ha-oy ya ongal di amlong ku te madinolak moh pangulug yu.

Hay pangidatan nadan mangulug hi baddang da

8

¹ Kaibaiba, pinhod min inilaon yuy ine-en di namaddangan Apu Dios nadah mangulug ad Macedonia. ² Te takon di dakol di numpalpaligatan da ya nanongnan munam-amlong da ya takon di nakawwotwot da ya dakol di indat dah baddang nadah makahhapul nay baddang. ³ Ya inilak an ong-ongal di indat dah baddang mu hay kabaelan da. Ya dida pey kon nomnom kediye ⁴ te dida tuwaliy nangalin dakamin ongal di naminhod dan midum an bumaddang nadah tatagun Apu Dios ad Jerusalem. ⁵ Ongal di amlong mi gapun dida te inun-unud day pinhod Apu Dios hi namaddangan dan dakamin hidiye tuwaliy namnamaon min aton da. Bokon ya abuh diye, mu mapmaphod di inat da te ipaanhan day pangipaamlongan dan Apu Dios am-in hi aton da. ⁶ Hituwen inat nadan tatagud Macedonia ya maphod, kinali nomnomnomon min maphod ot kuma damdama hin itultuluy yu nan ammung yun idat yu nadah nawotwot. Kinali iganag-a mih Titus an nangipangpanguluh ammung yu ta mibangngad hinah kad-an yu ta bumaddang an mangamung hi ibaddang yu. ⁷ Inilak an maphod di pangi-eyu te nahamad di pangulug yun Jesus, ongal boy kabaelan yun muntuttuduh mipanggep ke hiya ya pakaawwatan yuy mipanggep ke Apu Dios. Ya athidi bon ongal di naminhod yun mangat hi ipangununa ya ongal boy naminhod yun dakami. Am-in datuwe ya maphod, mu mapmaphod ot hin ongal di naminhod yun bumaddang hi ibbayu.

⁸ Adik e kalyon hituwet mapilit kayun umidat hi baddang yu, mu ipainilak ke dakayuy pamhod nadan udum an bumaddang nadah nungkawotwot ta deket un-unudon yuh diyen maphod an pangi-e ya hidiyey kitib-anan makulug damdamay pamhod yu. ⁹ Te inila takuy inat nan Apu apu takun hi Jesu Kristoh nangipatib-anah ulenan ditaku te takon di wadan am-in di maphod ke hiyah langit ya numbalin hi nawotwot handih immali tuh luta ot ikate nay liwat takut milak-am takun am-in nah maphod an wadan hiya.

¹⁰ Hay nomnomnomok ya kudukdulnay gibbuwon yuh naen ammung yun inlappu yu dih toon. Bokon ya abu dakayuy namangulun immidat, mu dakayuy namangulun naminhod an umidat. ¹¹ Maphod di punnanongon yuy naminhod yun umidat hi baddang, umat handih lappunat inggana magibbu. Ya idat yuy kumpulmin gol-an yun idat. ¹² Te hay pinhod Apu Dios ya hay naminhod takun umidat. Te deket pinhod takun umidat ya abulutonay kumpulmin

gol-an takun idat, ittay weno ongal. ¹³⁻¹⁴ Adik bo kanan di ihanakul yun idat di wadan dakayu hi pamaddang yuh ibbayu ta dakayuy maligatan. Mu hay pinhod ku ya deket dakayun wadwada-an ad uwani ya maphod di baddangan yu nadan ma-ma-idan ta deket udum hi algot dakayu damdamay munhapul hi baddang ya diday wadwada-an ya baddangan dakayu damdaman didat mun-iingngo takun maid di maligatan. ¹⁵ Umat hi impitudok Apu Dios mipanggep handidah aammod takun nangamuamung hi manna handih kawada da nah adi maboblayan an kananay "Hanan tagun dakol di inamung na ya maid di ena hawwalon, mu umidat nadah ittay di inamung nat maid di makudangan."

Hay kitud-akan Titus an e bumaddang nadah mangulug ad Corinth

¹⁶ Ongal di pumpasalamatan min Apu Dios te binaddanganah Titus ot gagaid an bumaddang ke dakayu, umat damdaman dakamin gagaid kamin bumaddang ke dakayu. ¹⁷ Ya gapu te gagaid an umalih na ya maan-anlan mangabulut hi nangibagaan mi ke hiyan umalin bumaddang ke dakayu te nundadaan pe tuwalin umalih na. ¹⁸ Paki-aliyon min hiya tun ohan ibba takun pakatbalon am-in di mangulug hi kabobboble gapu nah itanuttudunan mipanggep ke Apu Dios. ¹⁹ Hiya boy pinilin nadan mangulug an mikuyug ke dakamin mangie nah mibaddang nadah mangulug an nungkawotwot. Hituwen ngunun aton mi ya kidayawan Apu Dios ya hituwe boy kitib-anah naminhodan min bumaddang nadah ibba takun mangulug. ²⁰ Pakaippaptok miy pangikap-ongan mi tuh ongal an pihhun naamung ta maid di humlun hi emi katumtumbukan. ²¹ Pinhod min aton di maphod an matbal ke Apu Dios ya hi tatagu.

²² Paki-aliyon mi ke da Titus tun ohan ibba takun impakainnila min mahlun mangat hi ipangunun Apu Dios ya pakappinhod nan bumaddang ke dakayu, namam-a te ongal moy dinol nan dakayu. ²³ Hi ke Titus ya hiyay ib-ibbak an mungngunuh pamaddangan min dakayu. Ya hantudan duwan pun-ibbana ya diday itud-ak nadan mangulug ya gapuh pangi-eda ya mipadayaw hi Kristo. ²⁴ Ta hidiye nan ipatibo yuy pamhod yun dida ta pangitib-an nadan mangulug hi kabobboblen makulug di pamhod yu ya inilaon da an makulug di init-oit-ok min kaphod yu.

Hay idat an baddang nadah ibban mangulug

9

¹ Adi mahapul an eyak bo muntudok ke dakayu mipanggep nah amungon yun pihhun ibaddang yu nadah tatagun Apu Dios ad Judea ² te inilak an pinhod yun bumaddang. Ta hidiye nan it-it-ok ku nadah iibba takud Macedonia an dakayun iibba mih nad Greece ya ongal di naminhod yun bumaddang nipalpun dih toon, hituwey gapunan dakol damdama ke diday naminhod an umidat hi baddang. ³ Mu itud-ak kuh na datuwen ibba taku ta tibon dat midadaan nan ibaddang yu te adik pinhod an nan pangit-ok kun dakayu ya kali ya abu. ⁴ Te indani ya wadaday maki-alin ha-on hanadah iMacedonia ya kababain hin ugge nidadaan nan idat yu. Namam-an dakami te init-ok miy naminhod yun bumaddang. ⁵ Hituwey gapunan ninomnom kun kudukdulnay mamangulu datuwen ibba takun umalih nat baddangan dakayun mangidadaan amin hanadah kinali yun ibaddang yu ta nadadawo hantuh aliyak. Hituwey kitib-anan nomnom yu pe tuwalin umidat hi baddang an bokon pilit.

⁶ Hituwey nomnomon yu: Hanan tagun ittay di itanom na ya ittay boy aniyona, mu nan tagun dakol di itanom na ya dakol boy aniyona. ⁷ Waday oha on nangamung ke hiyan umidat hi ninomnom nan idat. Ya hay pangidatana ya bokon pilit weno ena ayyowan di idat na te hi Apu Dios ya pinhod nan maan-anla tan umidat an adi ukuwon. ⁸ Hiya ya kabaelasan idat am-in di kiphodan yu, ta hidiye nan takon di nganneh diyen mahapul yu ya idat na ya udmana pay di idat nat waday innun yun bumaddang hi ibbayu. ⁹ Te nan makaidat an tagu ya hiyay nialigan nan impitudok Apu Dios an kananay

“Pakaidattana nadan nawotwot ya makaullet nanga-mung.”*

¹⁰ Hi Apu Dios di mangidat hi itanom nadan muntanom ya hiyay kalpuwan di kanon taku. Hiya boy mangidat hi ngannen mahapul yu ya udmanay idat nan dakayu ta wadan namam-an ong-ongal di ibaddang yuh ibbayu. ¹¹ Ya makulug an dakol di idat Apu Dios ke dakayu ta dakol boy ibaddang yu, ta dumakol da boy mumpasalamat ke hiya gapun diyen ibaddang yun ie min dida. ¹² Te hay pumbalanan diyen idat yu nadah tatagun Apu Dios ya bokon kiphodan da ya abu, mu hidiye boy humlun hi ongal an pumapasalamatan da ke Apu Dios. ¹³ Te hanah pamaddangan yu nadah tatagun Apu Dios ya hidiyey kitib-anan un-unudon yuy ittutudun Kristo ta gapun diye ya

* 9:9 9:9 Psalm 112:9

dayawon dah Apu Dios. ¹⁴ Ta hidiye nan ongal di naminhod dan mangidasal ke dakayu gapuh ongal an baddang Apu Dios ke dakayu ot pumbalinon dakayuh makaidat. ¹⁵ Ya mumpasalamat takun am-in ke Apu Dios nah indat nan kiphodan takun maid di kiingngohana an hidiye nan Imbabalenan intud-ak na tuh luta.

Hay nangitakdogan Pablo hi kalebbenganan mangitut-tuduh mipanggep ke Jesu Kristo

10

¹ Hay udum ke dakayu ya kanan day ha-on an hi Pablo ya maid di lebbeng kun tumugun te man-u kanuh tudok ku te ipatibok an waday lebbeng ku te nahalman di panugun ku, mu deke kanu bot wadaak hi kad-an yu ya maid di tulid ku. Hay ihumang ku kenaen kinali dan mipanggep ke ha-on ya man-uket kay maid di tulid ku ya pinhod kun iun-unud ke Kristo an maule ya pakaibabba nay adol na. ² Mu wada metlaing di lebbeng kun tumugun, kinali hay ibagak ke dakayu ya iphod yuy pangi-eyu ta adiyak mapilit an bumoh-ol ke dakayu hantuh aliyak hina. Te deket umaliyak hina ya makulug an namahig di boh-ol ku nadah udum ke dakayun mamihupihul ke dakamin kanan day hay pangi-emi ya niingngoh pangi-en di adi mangulug. ³⁻⁴ Man-u te makulug an waday niingngohan min dida te tagu takun am-in, mu hay pangapput mi nadah humanih panginilaan di tatagu mipanggep ke Jesu Kristo ya bokon hay kinalaing di tagu, mu nan kabaelan min malpun Apu Dios. ⁵ Dadiyey pangapput mi nadah mangituttuduh nihalla ya nadan tatagun mumpahhiyan adida pinhod an inilaon hi Apu Dios ta mahannotan di nomnom dat hi Kristoy un-unudon da. ⁶ Madinolak an iphod yuy pangi-e yun mangun-unud ke Kristo, mu nada ken nanongnan kahing ya ahimi kastiguwon dida.

⁷ Dakayu ya nadan tibtibbon yu ya abuy ibilang yu. Deket pangaliyu on abuna kayun makangngun-unud ke Jesu Kristo ya mahapul an nomnomon yun bokon dakayu ya abu te takon di dakami ya hiyay paka-un-unudon mi. ⁸ Takon nin di kanan yuy nahalman di pangipadayaw mih kalebbengan min muntuttudu ya adiyak bumain te hituwen kalebbengan mi ya pamaddang min dakayu, bokon hay kadadagan yu. ⁹ Adik pinhod an kay hanan taktakuton dakayu nah tudok ku. ¹⁰ Te kanan di udum di "Adi taku ot kaya un-unudon te man-u nah tudok na te kay ongal di kalebbengana, mu indani ot ta wadah tu ya adi kaya athidi te maid di hilbin nan kalkalyona." ¹¹ Mu pinhod kun inilaon

dadiyen tatagun nan kinali mi nah tudok min dakayu ya hidiyey ahimi aton tuh aliyen mih na.

¹² Adimi iingngoy panggi-emi nadah mumpahhiya te bu-main kamin mangiathidi. Ya adi kami umat ke didan dida pe on kanan day mapmaphod da mu hay udum an tatagu. Kenaen kinali da ya matibon makudang di nomnom da.

¹³ Dakami ke ya deket ipadayaw miy ngunumi ya bokon ad-adi te hidiye nan impangunun Apu Dios an umat nah nuntuttuduwan min dakayu. ¹⁴ Ya dakayu ya nigappat kayu nah indinol Apu Dios ke dakamin emi tuttuduwan. Hituwey kitib-anan waday kalebbengan min muntuttudu ke dakayu te dakamiy namangulun immalih nan nangituttudu mipanggep ke Kristo. ¹⁵⁻¹⁶ Ot hay pinhod ku ya maawatan yun dakami ya adi kami umat nadah tatagun pumloh dayaw di ingngunun di udum. Te hay gapunah pangihapotan min mangiat hi ngunun indinol Apu Dios ke dakami ya hay pangihamatan mih pangulug yu ta waday aton mi damdaman muntuttuduh mipanggep ke Kristo hi udum an boblen maid di immen nuntuttudu. Adimi pinhod an ipadayaw di ngunun di udum, mu abuna nan ngunun indinol Apu Dios ke dakami. ¹⁷ Te kanana nah nitudok an kalin Apu Dios di “Deket waday pinhod di tagun ipadayaw ya nan inat nan Ap-apu takuy ipadayaw na.” ¹⁸ Ta hidiye nan hay tagun hiya pey mangalin hiya ya maphod ya adi tobalon Apu Dios, mu nan tagun kanan Apu Dios an maphod ya hiyay tobalona.

Hay humang Pablo hi pamihul nadan adi makulug an apostoles

11

¹ Anusan yu anhan an donglon di kalyok takon di mumpahhiyaak. ² Ha-oy ya kumakkaguwak ke dakayu te adik pinhod an waday udum hi eyu un-unudon an bokon hi Kristo. Ya takon hi Apu Dios ya athidi damdamay pinhod na. Te kay dakayu nan babain nangigawiyak hi ohan lalaki ya ha-oy di mangipaptok ke dakayu ta maid di mamlon dakayu. Hay kipaddungan tuwe ya hi Kristoy inggawik ke dakayu te hay pinhod ku ya hiyay pakappohdon yu ya paka-un-unudon yu. ³ Man-u te inilak an niohhay nomnom yun Kristo, mu kumakkaguwak hi kahaulan yu nadah adi makulug an tuttudu te kal-ina ya umat kayun Eva an hinaul nan nakatallam an ulog. ⁴ Te nalaka kayun maawis nadah udum an umalin muntuttudu, takon di adi miunnud di ittuttudu da nah ittuttudu min mipanggep ke Jesus. Umat nah kalyon dan bokon hi Jesus ya abuy mangihwang hi tagu ya

hinnatkon boy ituttudu dah mipanggep nah Espiritun Apu Dios.

⁵ Midmidngolan kayu ke dadiyen kanan day dida ya apostoles dan maid di kiingngowan da, mu inilak an adiyak nababbaba mu dida. ⁶ Man-u te makulug an adiyak mahapit, mu madinolak an inilak am-in di kalkalyok ya takon di dakayu ya abuluton yu te inila yuy inat min nuntuttudun dakayu.

⁷ Impababak di adol ku handih nuntuttuduwak ke dakayuh pangi-en Apu Dios ot uggeyak numbagah tangdan ku. Athidiy inat kut kiphodan yu ya kon gaga-ihoh diye? ⁸ Handih nuntuttuduwak ke dakayu ya nadan udum an mangulug di immidat hi inggangang kuh mahapul ku. Hay daydayuna ot kuma tuwali ya dakayuy nangidat hi mahapul ku handih nuntuttuduwak ke dakayu, mu bokon te nadan udum an mangulug an nalpuh udum an bobley immidat peman hi inggangang kuh mahapul ku. ⁹ Ya handih wadaak hinan nap-uhanak hi mahapul ku ya uggeyak numbagan dakayu te nadan ibba takun mangulug hitud Macedoniay nangialih mahapul ku. Ya takon di ad uwani ya adik idinol ke dakayuy mahapul ku. ¹⁰ Hituway pumpahhiyaak ya inilan Kriston adik ipatnan mumbagah baddang ke dakayu ya maid di pakaipatikod ketuwen pumpahhiyaak ke dakayun iGreece. ¹¹ Mu takon di athidin adiyak mumbagan dakayu ya adiyu kanan di adi dakayu pinhod ke ha-on, te hi Apu Dios ya inila nan ongal di naminhod kun dakayu.

¹² Man-uket adiyak mumbagah baddang ke dakayu ya adiyak umat nadah kanan day apostoles da. Te indani ya waday pangigadulan dan mangalih "Maid di nunhinatkonan di pangi-en Pablo ya hay pangi-e mi mipanggep hi impangunun Apu Dios te numbagah baddang an umat ke dakami." ¹³ Dadiyen tatagu ya bokon da kaya apostoles te bokon hi Apu Dios di nangitud-ak ke dida, mu langlangkakan dakayun kanan day intud-ak Kristo didan mangipainilah mipanggep ke hiya. ¹⁴ Mu adi taku mamodwong kediye te hi ke tuwali Satanas ya damanan mumbalin hi kay makakkaphod an anghel. ¹⁵ Ta hidiye nan adi taku mamodwong hin nadan ba-ba-alon Satanas ya damanan ipatibo dan kay makaphod di aton da. Mu hantuh udidina ya makastigu da.

Hay numpaligatan Pablo te hay ngununa

¹⁶ Pidwaok an kalyon ke dakayun adiyu e kanan di maid di nomnom ku. Mu deket athidiy punnomnom yun ha-on ya takon, anusanak ta donglon yu tun kalyok ta ipahhiyak hi ittay damdamay kalebbengak an muntuttudu. ¹⁷ Inilak

an adi pinhod nan Ap-apu taku tun kalkalyok te kay maid di nomnom ku hi pangitulidak an mumpahhiya. ¹⁸ Mu gapu te pinhod yun dongdonglon nadan mumpahhiya ya mapilitanak mo bo damdaman mumpahhiya. ¹⁹ Kanan yuy nanomnoman kayu, mu gulat nat makulug ya tipet eyu dongdonglon nadan makudang di punnomnom na? ²⁰ Gulat nat makulug an nanomnoman kayu ya tipet un-unudon yun am-in di kalyon di kumpulnan tagun dakayu ya takon di pangal-an dakayu, aamihon dakayu ya apapon dakayu ya an-anusan yu? ²¹ Abulutok nan pamihul yun ha-on an kanan yuy adiyak umat ke datuwen tatagu te makulug an bumainak an mangat hi umat nah at-atton dan dakayu.

Mu deket kanan yuy maphod hin natulid di tagun mumpahhiya ya takon di ha-oy ya mumpahhiyaak damdaman umat nadah tatagun makudang di nomnom na. ²² Deket ipahhiya dan Judyu da ya Judyuwak damdama. Deket mumpahhiya da te holag Israel dida ya takon di ha-oy ya holagak damdaman Israel. Ya deke bot ipahhiya dan hi Abraham di nahlagan da ya athidi damdaman ha-on. ²³ Kalyon day diday muttatyun Kristo, mu kudukdulak an muttatyuna. Kay makudang di nomnom kuh pangalyak ke datuwe, mu makulug an nahalhalman di ngunuk mu dida, namindakol di nikalabutak gapuh pangun-unudak ke Jesu Kristo, nunholholtapak te hinanoplatak ya athidit nangamung di pangat dan kayak mateh. ²⁴ Naminlimay nanoplatan di ibbak an Judyu ke ha-on hi tumpululut hiyam an hoplat. ²⁵ Ya numpitlu boy nanoplatan nadan iRoma ke ha-on ya naminghan di nanugmilan dan ha-on. Numpitluy napa-iyang di bapor an niluganak ya naminghan di nitamolak hi danum hi ohan algo ya ohan hilog te napa-i nan niluganak an bapor. ²⁶ Ya am-in nan ek nundanallanan ya katatakut di dinammuk: inanagwat kuy nakal-ot an danum hi wangwang, dinamuk di mangakon mamate ot ke ha-on, kadanidani on impatnan nadan Judyu ya bokon Judyun mangat hi gaga-ihon ha-on ya wada nadan kahinkulkulugon dan Jesus yaden gaga-ihoy nomnom dan ha-on. Ya am-in di nangayak an boble, takon nah baybay ya nah adi maboblakan ya waday numpaligatak. ²⁷ Matukatukalak te namahig di ngunuk ya hin-uddum on makudang di inumok, hay kanok ya hay bulwatik, ya hin-uddum on maid di kiha-adak. ²⁸ Dakol pay di udum an hinolholtap kun ligat ku ya hay oha pay ya hay pundanag kuh kabigabigat nadah mangulug hi kabobboble. ²⁹ Te deket waday ohan kimapuy di pangulug nan Jesus on nahalman di kaguk, ya deket waday ohan nunliwat ya mahakit di nomnom ku.

³⁰ Mapilitak an mangalkalih mipanggep hi adol ku, mu maid di udum an ipahhiyak hin bokon hantun ligat ku ya hay kinakudang di kabaalak. ³¹ Hi Apu Dios an Aman nan Ap-apu takun hi Jesus an madayaw ta nangamung ya inila nan makulug am-in tun kinalik. ³² Handi ta-wa wadaak ad Damascus ya nan gobernador hidi an tagun nan patul an hi Aretas ya eyak ot dopapon nah hogpan di boble, ³³ mu nadan ibbak an mangulug ya inha-adak hi ongal an gampa ot ipadalanak hi tawang ot uy-uyonak nah bah-el nan binattun alad an nunlinikkod nah boble ot bumtikak.

Hay inin-inop Pablo

12

¹ Adi maphod an eyak mumpahhiya te maid di hilbina, mu dakayuy gumapu. Ad uwani ya kalyok bon dakayuy impatibon Apu takun ha-on. ² Wada on ohan tagun mangun-unud ke Kristo an tinibok an timmalakdang hi nakatang hi langit. Himpulut opat moy toon di nala-u handih naatan tuwe, mu uggek inila hin hay adol nay timmalakdang weno hay linnawana ya abu. Hi Apu Dios ya abuy nanginilan diye. ³ Ipidwak an kalyon, wadan hay linnawana ya abuy timmalakdang weno takon di hay adol na, mu uggek inila te ammunah Apu Dios an nanginilan diye. ⁴ Handih kawada nah dih langit ya waday dingngol nah kalin maid di pakaikalih kibalina ya adi iabulut Apu Dios an kalkalyon hi kumpulnan tagu. ⁵ Gulat na ya lebbeng nan ipahhiyak hidiyen tagu, mu adi te abuna nan kinakudang di kabaalak di ipadayaw ku. ⁶ Mu takon nin di mumpadayawak ya nanongnan adiyak umat hi tagun makudang di nomnom na te takon di mumpadayawak ya abunay makulug an kanalkalyok. Mu adiyak mumpadayaw te adik pinhod an hidiyey gumapuh nahalman di pundayaw di tagun ha-on, mu hay pinhod kuh pundayawan di tagun ha-on ya mipuun hi tinibo dan inat ku ya mipuun hi dingngol dan intuttuduk.

⁷ Ot gapu te adi pinhod Apu Dios an mumpahhiyaak te gapuh nanib-ak kediyen impainila nan ha-on ya in-abulut nah Satanas an mangipaligligat ke ha-on ta maid di innuk an mangipadayaw hi adol ku. ⁸ Numpitluy nundasalak ke Apu takut kaanonah tuwen ligat ku, ⁹ mu kananay "Hay mahapul mu ya hay baddang kun he-at damanan anusam di ligat mu. Te deket waday pungkudangan di kabaelan di tagu ya hidiyey humlun hi pundinolanan ha-on ta bad-dangak ya hidiyey kalkal-otan hi punggibokanah baddang ku." Hidiyey kanan Jesus, kinali mun-am-amlongak mon

mangipadayaw hi kinakudang kun mangan-anus hi ligat ku te deket adiyak pakaanus on magibok kuy baddang Jesu Kriston ha-on. ¹⁰ Ta hidiye nan maan-anlaak an mangabulut hi pungkudangak ya ligat ku, umat hi pumpanadngolan dan ha-on ya hay pumpaholholtapan dan ha-on gapuh pangun-unudak ke Kristo. Te deket waday pungkudangak ya maligatanak ya maudman di kabaalak an idat Jesu Kristo.

Hay pangikakaguwan Pablo nadah tatagud Corinth

¹¹ Kayak ugge nanomnoman an mangalkalih mipanggep hi pang-ek, mu mapilitak te dakayu. Gulat na ot ta adi kayu midmidngolan ya dakayu kumay manumang nadah mamihupihul ke ha-on. Te takon di maid di bilang kun tagu ya adiyak nababbaba mu nadan kanan yun nungkatag-en apostoles. ¹² Handih kawadak hina ya tinibo yun am-in di inainat kun kitib-an di kinaapostoles ku umat hi nangan-anusak hi ligat ku ya hay nangatak hi dakol an milagro. ¹³ Adiyu kanan di hinnatkon di pangibilang kun dakayu mu hay pangibilang kuh udum an mangulug, te hay ya abu hinnatkon ya uggeyak numbagah baddang ke dakayu. Ya deket kanan yuy ad-adih diyen inat ku ya kudukdulnay pakawananak.

¹⁴ Nundadaanak bon umalih na. Hituwe moy pitlunah aliyak, mu nanongnan adiyak mumbagah baddang ke dakayu te hay kiphodan yuy gamgamak bokon hay pihhu yu. Umat hi u-ungan bokon diday mananud hi aammod da, mu hay aammod day mananud ke dida. ¹⁵ Athidin ha-on an maan-anlaak takon di umahok am-in di nganneh diyen wadan ha-on ya munligatak gapun dakayu mu ta baddangan dakayu nah pangulug yu. Hin athituy kaongal di pamhod kun dakayu ya kon adiyak pinhodon damdama? ¹⁶⁻¹⁷ Dakayu ya inila yun maid di ek numbagaan hi baddang ke dakayu, mu wadan kulugon yu nadan mamihupihul ke ha-on an kanan day "Man-ut bokon hi Pabloy umalin mangalah pihhu, mu natalam te itud-ak nay udum an tatagun mangalat ahida idat ke hiya." Mu kon waday indat yuh pihhuh indat dan ha-on? ¹⁸ Intud-ak kuh Titus ya nan ibbana, mu kon edakayu hinaul ta waday inala dan dakayu? Maid, te inila yun dakamin duwa ya nun-ingngoy nomnom mi ya hay pang-emi.

¹⁹ Wadan pangali yu on intudok mi datuwen dakayu ta panani mi nah ipabahul dan dakami, mu adi te hay kihamadan di pangulug yun Kristoy gapunah nuntutodan min dakayun iibba. Ya inilan Apu Dios an makulug hituwe. ²⁰ Te uma-agolak an kal-inat hantuh aliyak hina ya bala-wonak hi pamoh-olak ke dakayu hin inilaok an waday adi

maphod hi at-atton yun wadaday munhahannu, munhin-amo, mumbibinnoh-ol, waday oha on ammunay adol nay nonomnomona, mumpadngol, muntumbuk, mumpahhiya ya waday oha on ipilit nay pinhod na. ²¹ Makulug an uma-agolak an kal-inat hantuh aliyak hina ya makabba-inanak ke Apu Dios ya u-umyungak hin wadaday ugge nangiwalong nah punliwatan an umat hi pangatan hi malalao, ihuyop di bokon inayan ya aton di kumpulnan kababain.

Hay udidin di tugun Pablo nadah tatagud Corinth

13

¹ Hantuh aliyak hinay pitlunah panib-ak ke dakayu ya deket nanongnan wadan dakayuy gaga-ihoy at-attona ya adik homkon didah kakastiguwan da te un-unudok nan impitudok Apu Dios an kananay "Hanan tagun numbahul ya makastigu hin waday duwa weno tulun mangihadak hi bahul na." ² Handih pidwanah immaliyak hina ya kinalik nadah mangmangat hi gaga-iho ya dakayun amin an deket adiyu itikod nan gaga-ihon at-atton yu ya adi dakayu homkon, mu kastiguwon dakayu. Kinali ad uwanin nidawwiyak ke dakayu ya deyan ipanomnom ku boh tuwe. ³ Ya gapu te pinhod yun ipatibok di kakuluganan indat Kristoy kalebbengak an muntuttudu mipanggep ke hiya ya ahik ipatibo hantuh pangastiguwak nadah munliwaliwat hina. Ta nomnomon yun hi Kristo ya ongal di kabaelasan mangastigun dakayu te impatibo nan dakayun maid di kudang di kabaelana. ⁴ Makulug an handih natayanah krus ya kay maid di kabaelana, mu namahuwan gapuh kabaelan Apu Dios. Paddungnan dakamin mangulug ke hiya an takon di dakol di pungkudangan di kabaelan mi ya makitagu kamin Jesus, gapuh kabaelan Apu Dios. Kinali maid di pungkudangan mi hi kalebbengan min manugun ke dakayu.

⁵ Nomnomon yu hin makulug an wada weno maid di pangulug yun Jesu Kristo. Te kon uggeyu inilan wadah Kristo ke ditakun mangulug? Mu deket maid di pangulug yun Kristo ya hidiyey kainilaanan bokon dakayu tagun hiya. ⁶ Mu adi athidin dakami te inila min takon di dakayu ya inila yun makulug an tagu dakamin hiya. ⁷ Bokon hay pangipatib-an mih kakuluganan wadah Kristo ke dakamiy nonomnomon mi, mu hay pangidasalan min dakayu ta adiyu aton di gaga-iho. Pinhod min maphod di at-atton yu takon di kediye ya adi mipatiboy kalebbengan min indat Jesu Kristo an mangastigun dakayu. ⁸ Te nan ngunun indat Kristo ke dakami ya baddangan mi nadan tatagu nat mihamad di pangulug da nah makulug an mituttudu

mipanggep ke hiya, bokon nan emi haniyan dida. ⁹ Maan-anla kami hin maid di pangipatib-an mih kalebbengan min mangastigu te nihamad di pangulug yu, kinali idasalan dakayu ta mihamad ta nangamung di pangulug yun Jesus. ¹⁰ Hituwey gapunan ipamanguluk hituwen tudok ke dakayu ta hantuh aliyak hina ya adi mahapul an boh-olan dakayu ta adi bo mahakit di punnomnom yun ha-on hi pangipatib-ak hi kalebbengak an indat nan Ap-apu takun mangastigu nadah nunliwat. Te hituwen kalebbengak an indat na ya usalok an bumaddang ke dakayu ta mihamad di pangulug yu, bokon hay eyu kadadagan.

¹¹ Hay manguddidin kalyok ke dakayun iibba ya paka-un-unudon yuy tugun Jesus an ip-iphod yuy pangi-eyu ya un-unudon yuy tugun ku ta mun-uunnud di nomnom yu ta malinggop kayu. Aton yu ke datuwe ya gibokon yun wadah Apu Dios an kalpuwan di pamhod ya linggop. ¹² Ya nah kaam-amungan yu hi pundayawan yun Apu Dios ya ipatibo yuy pamhod yuh ibbayu ya makiap-apnga kayun dida.

¹³ Am-in da tun tatagun Apu Dios hitu ya kanan day nonomnomon dakayu.

¹⁴ Hana ot ta nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo ya ulayan dakayun am-in ta gibokon yuy nahamad an pamhod Apu Dios ya gibokon yuy baddang nan Espiritun Apu Dios ta maphod di punhintutulangan yu.

HAY TUDOK PABLO HANADAH MANGULUG AD GALATIA

¹ Hituwen tudok ya nalpun ha-on an hi Pablo an apostoles an napilin e mangituttuduh mipanggep ke Jesu Kristo. Bokon hay tataguy namilin ha-on an mun-apostoles te bokon diday nangipatakdog ke ha-on, mu hay numpilin ha-on ya maid di udum hin bokon hi Jesu Kristo ya hi Apu Dios an hi Ama takun nunmahun Jesus handih natayana. ² Amin kami hantudah iibba takuh tu ya nonomnomon dakayun mangulug hinah kabobbobled Galatia.

³ Hana ot ta munnananong an wadan ditakuy ule ya linggop an malpun da Apu Dios an hi Ama taku ya hi Apu takun hi Jesu Kristo an ⁴ nangikateh liwat taku ta ihwang ditakuh etaku kilaggatan nah gaga-ihon atoaton di tatagud uwanin tiempo te hidiyey pinhod Ama takun hi Apu Dios ⁵ an madayaw ta inggana. Amen.

Abunay pangulug takun Jesus an mangihwang ke ditakuh liwat taku

⁶ Dakayun mangulug an iGalatia, tipe mo ahan ta maid uhup yaden iwalong yuh Apu Dios an nangibilang ke dakayun imbabalena gapuh ulen Jesu Kristo ke dakayu, ta hay hinnatkon ot ya abun mituttuduy eyu dongdonglon?

⁷ Hay kakulugana ya maid di udum hi makulug an tuttudu mu nan intuttudu min dakayun mipanggep ke Jesu Kristo. Kalyok ke dakayuh tuwe te wadadah nay humauhaul ke dakayun hanunhunniyon dah diyen intuttudu min dakayu.

⁸ Ahi kastiguwon Apu Dios di dahdih diyen umalih nan e muntuttuduh hinnatkon nah intuttudu mi ya hidiyen kastiguna ya holholtapona ta nangamung. Takon di dakami weno kumpulan anghel hi langit ya kastiguwon Apu Dios ten aton miy athidi. ⁹ Deyan pidwaok an kalyon ke dakayun kastiguwon Apu Dios nan tagun hinnatkon di ituttuduna mu nan inabulut yun intuttudu mi.

¹⁰ Kanan bon di udum di eyak pitpitbal hi tatagu te hay katbalak ya kadmangolak di gagamgamak. Mu adi athidi. Mainila nah pungkalkallik an adiyak pitpitbal. Te deket hay katbalak hi tataguy gagamgamak ya bokon moh Jesu Kristoy un-unudok.

Hay nun-apostolesan Pablo

¹¹ Iibak dida, teyan kalyok ke dakayu ta inilaon yu an hituwen ituttuduk mipanggep hi kihwangan taku ya bokon hay taguy nalpuwana. ¹² Hituwen ituttuduk ya

uggek dingngol hi udum an tatagu ya maid di tagun e nangituttudun ha-on ketuwe. Te hituwe ya hi Jesu Kristoy nangipainilan ha-on.

¹³ Dingngol yu an ha-oy ya makangngun-unudak handi hi pang-e min Judyu ya namahig di impangat kun nangipaholholtap nadah mangulug ke Jesus ya inat kun amin di kabaalak an manadag hi pangulug nadan mangulug ke hiya. ¹⁴ Hanadah katoonak an ibbak an Judyu ya ha-oy di kahamhamadan hi pangun-unud na nah pang-emi te nahalman di pangitakdog ku nah intuttudun handidan aammod mi.

¹⁵ Mu makaulleh Apu Dios ke ha-on ot pilionak an munhilbi ke hiya handi tuwali uggeyak nitungo. ¹⁶ Ot handih impainilanan ha-on nan Imbabalena ta ek ituttuduy mipanggep ke hiya nadah bokon Judyu ya uggeyak immeh kumpulnan tagun e numpatuttudu. ¹⁷ Takon hanadah namangulun apostoles an wadad Jerusalem ya uggeyak immen didan e numpatuttudu. Hay ot ya abu inat ku ya nadaggaak ad Arabia ot ahiyak mibangngad ad Damascus.

¹⁸ Handi ya abuh nala-uy tuluy toon ot ahiyak umed Jerusalem an ek tiniboh Pedro ot miha-adak hi kad-anah duwan lingguwan. ¹⁹ Mu maid di udum hi tinibok nadah apostoles hidi, abunah James an tulang nan Ap-apu takun hi Jesus. ²⁰ Hituwen intudok ku ya makulug ya inilan Apu Dios an adiyak munlangkak. ²¹ Nala-uh diyen duwan lingguwan ot taynak ad Jerusalem ot umeyak ad Syria ya ad Cilicia. ²² Kediye ya uggeyak ni-an tinibon nadah mangulug ke Jesu Kristo hi kabobbobled Judea. ²³ Hay ya abu dingngol dah mipanggep ke ha-on ya hay kinalin di udum an tatagun kanan day "Hidiye ken tagu ya nunholholtapon ditakun mangulug ke Jesus ya namahig an inat nan amin di kabaalanan manadag hi pangulug taku, mu deyan ad uwani ya hi Jesus moy ituttudu na." ²⁴ Kinali daydayawon da moh Apu Dios te nabaliwan di pang-ek handih nangulugak ke Jesus.

Hay nangabulutan nadan mangipangpanguluh mangulug ad Jerusalem an makulug di ituttudun Pablo

2

¹ Nala-uy himpulut opat an toon ot mibangngadak ad Jerusalem an ingkuyug ku da Barnabas ke Titus. ² Immeyak hidi te impainilan Apu Dios an mahapul an umeyak. Dimmatong kamih di ot ayagak nadan mangipangpanguluh mumpangulug ot ab-abbu kamin nunhuhummangan ot

kalyok ke diday ek intuttudu nadah bokon Judyu mipanggep hi ine-en di pangihwangan Jesu Kristo ke ditaku. Man-uke ya mahapul an abuluton ya takdogan nadan mangipangpanguluy ituttuduk, te deket adida ya kalyon nadan kumahing ke ha-on di adi makulug di ituttuduk. Mu maphod ta inabulut da, ³ kinali uggeda impapilit an mumpakugit nan ibbak an hi Titus an bokon Judyu takon di hidiyey pangi-en di Judyu. ⁴ Mu wadada nadan udum an Judyun kahinkulkuluggon dan Jesu Kristo an nid-um dan dakamin pinhod dan makugit hi Titus, mu unggemi inabulut. Nakiamu-amung dan dakami te pinhod dan dadagon nan nalibliyan mi nah ine-en di Judyu te hay nangulugan min Jesu Kristo. Man-uke ya pinhod dan ipilit an un-unudon miy pangi-en di Judyu ta diday maunud. ⁵ Mu nginohe mi dida te adimi pinhod an makamkamhan hi nihalla nan ituttudu min dakayu mipanggep ke Jesus.

⁶ Hanadan nungkatag-en mangipangpanguluh mangulug hidi ya maid di eda hinannotan ya maid di eda inid-um nah intuttuduk. Takon di kanak di nungkatag-e dadiyen mangipangpangulu, mu hi punnomnom ku ya nun-iingngo takuh hinanggab Apu Dios. ⁷ Datuwen mangipangpangulu ya abuluton dan ha-oy di nangidinolan Apu Dios an mangipainila mipanggep ke Jesu Kristo nadah bokon Judyu. Athidi damdaman Pedro an hiyay nangidinolan Apu Dios an mangipainilah mipanggep ke Jesu Kristo nadah ibbamin Judyu. ⁸ Nun-ingngoy baddang Apu Dios ke dakamin duwa ke Pedro nah indinol nan ngunumi. Hi Pedroy mun-apostoles nadah Judyu ya ha-oy damdama nadah bokon Judyu. ⁹ Da James, hi Pedro, ya hi Juan an dida nadan matbal an mangipangpanguluh mangulug ya inabulut dan hi Apu Dios di nangidat tuh ngunuk. Ta hidiye nan nakialamanu dan dakamin duwa ke Barnabas hi pangipatib-an dan abuluton dan ibba dakamin muntuttudu. Ot inhumhungan min am-in an dakamin Barnabas di nangamung an e muntuttudu nadah bokon Judyu ya dida damdamay e muntuttudu nadah ibbamin Judyu. ¹⁰ Hay imbaga dan dakami ya adimi anhan kal-iwan an baddangan nadan nungkawotwot ad Jerusalem. Mu hidiye ke ya takon nin di adida kalyon ot hidiye pe tuwaliy pinhod kun aton.

Hay namoh-olan Pablo ke Pedro

¹¹ Nagibbuh diyen nunhumhunganan mi ot ume kamid Antioch. Indani ya inhawwang Pedroh di. Kediye kawada nah di ya waday inat nan adi maphod ot boh-olak hi hinanggab di dakol an tatagu. ¹² Te handih ugge ni-an dimmatong nadan Judyun ibban James ya makikakikan

hi Pedro nadah bokon Judyu an mangulug ke Jesus, mu handih dimmatong da ya pinninghan an makikan ot loktat ya intikod na te umagol hi pamihulan nadan ibbamin Judyun mangalin panioy midmid-um nadah bokon Judyu an ugge nakugit. ¹³ Ta hidiye nan takon nadan udum an Judyuh din mangulug ya in-un-unud dan Pedro. Ta am-in da, takon hi Barnabas ya intikod da mon makikan hanadah bokon Judyu, yaden inila dan adi panioh diye. ¹⁴ Ot handih innilak hidiyen at-atton dan adi miunnud nah mituttudu mipanggep ke Jesu Kristo ya binoh-olak hi Pedro yaden dakol day iibbamin mangulug an mangmangngol. Kanak di “Deyan he-a ya tonok kan Judyu, mu inwalong muy pangi-e takun Judyu te nipainilan he-an adi mo mahapul te maid di hilbina yaden tipe bot ad uwani ya intikod mun midmid-um nadah bokon Judyu? Kenaen at-attom ya pilitom nadan bokon Judyu an mangun-unud hi pangi-e takun Judyu. Nihallah naen inat mu!”

Am-in di tagu, Judyu weno bokon, ya mihwang da hin waday pangulug dan Jesus

¹⁵ Ot ahik kanan ke didan am-in di “Makulug an ditakun Judyu ya adi taku umat nadah bokon Judyu te nakaliwwat an uggeda inila nan Tugun Apu Dios. ¹⁶ Mu takon di athidi ya inila taku mo an hay pambalan Apu Dios hi ohan tagu ya gapuh pangulug nan Jesu Kristo, bokon hay pangun-unudana nah Tugun takun Judyu. Ta hidiye nan takon di ditakun Judyu ya kah-in di nangulug takun Jesu Kristo ta mibilang takun maphod ke Apu Dios, te maid di tagun e matbal ke hiya gapuh pangun-unudana nah Tugun takun Judyu. ¹⁷ Ot gapu te takon di ditakun Judyu ya naliwat taku damdama ya mahapul an idinol takun Kristoy pambalan Apu Dios ke ditakut mapakawanan takuh ugge taku nangun-unudan nah Tugun. Ta hidiye nan adi taku mo idinol nah Tugun hi pambalan Apu Dios ke ditaku. Mu adi taku bo kanan di iabulut Kriston munliwat taku te adi mabalin di athidi.

¹⁸ Makahhapul an maawatan takun nihalla taku hin nomomon takun tobalon ditaku ke Apu Dios gapuh pangun-unudan taku nah Tugun di Judyu. Adi taku mo idinol kediye nah Tugun te maid moy hilbina, kinali munliwat taku hin etaku bo ittutudun mahapul an un-unudon hidiyen Tugun. ¹⁹ Man-uke ya adi taku kabaelan an paka-un-unudon nah Tugun, kinali bokon moh diyen pangidinolan takuh kihwangan taku. Idinol taku ot ya abuh ulen Apu Dios an hidiyey nangikatayan Jesus hi liwat taku ta hi Apu Dios di un-unudon taku. ²⁰ Umat ke ha-on an bokon mo nan Tugun

di pangidinolak, mu hi Kristo te paddungnay nakikateyak ke hiya handih natayanah krus. Hay ine-en di nitaguwak ad uwani ya adi umat handi te wada moh Jesu Kristo ke ha-on. Hituwen balun nitaguwak ya gapuh pangulugak nah Imbabalen Apu Dios an hi Kristo an ongal di pamhod nan ha-on ot mate ta kiphodak. ²¹ Deket nan Tugun di Judyuy pangidinolan takuh pambalan Apu Dios ke ditaku ya adi taku mo idinol hi ulenan hidiyey gapunah nangitud-akana ke Apu Jesus ot ikatenay liwat taku. Te deket athidi ya maid moy hilbinan ditakuy natayan Jesus hi krus.”

Hay pangulugan ke Jesus di pangibilangan Apu Dios an maphod di ohan tagu an bokon hay pangun-unudan hanah Tuguna

3

¹ Anak kaya kayun iGalatia! Nakaihhallay punnomnom yu. Tipe ahan ta kahinnaul kayu? Impakainnila yu bo tuwaliy mipanggep hi natayan Jesu Kristo nah krus yaden antipet ekayu midmidngolan ta hay udum an tuttuduy pinhod yu mon un-unudon? ² Dakayu ya inila yun dinawat yu nan Espiritun Apu Dios gapuh nangulugan yu nah nituttudu mipanggep ke Jesu Kristo, bokon gapuh nangun-unudan yu nah Tugun di Judyu. ³ Nakaihhalla kayu te handih nangilappuwan yun mangulug ya hay Espiritun Apu Dios di nangidinolan yun bumaddang ke dakayu, yaden ad uwani ke bo ya hay kabaelan yuy pangidinolan yuh pambalan Apu Dios ke dakayu. ⁴ Kon maid moy hilbin am-in di namaddangan Jesu Kristo ke dakayu? Hana ot anhan ta adi athina! ⁵ Agat mahmahak ke dakayu, kon hay pangidatan Apu Dios hi Espirituna ya hay pangipatib-anah milagro ya gapu te hay pangun-unudan yu nah Tugun di Judyu, weno gapu te hay nangngolan yu ya hay nangulugan yu ke Jesu Kristo? Inilak ot inila yu an gapu te hay nangulugan yun Jesu Kristo.

⁶ Wada hanan impitudok Apu Dios mipanggep ketuwe an kananay “Hi Abraham ya imbilang Apu Dios an maphod gapu te hay nanguluganan hi Apu Dios ya atonan am-in di kalyona.” ⁷ Hidiyey nomnomon yu an am-in di mangulug ke Apu Dios ya diday mibilang an holag Abraham. ⁸ Hanah kalin Apu Dios an nitudok tuwali handi ya kananay ibilang nan maphod nadan bokon Judyu mipuun hi pangulug da. Hiyah naey kibalinan nan kinalin Apu Dios ke Abraham handih kananan hiyay “Gapu nah pangulug mun ha-on ya mabendisyonan am-in di tagu hin umat nah pangulug muy pangulug da.” ⁹ Ya makulug an indat Apu Dios ke Abraham

di kiphodana gapuh pangulug na. Athidi boy atona nadah tatagun mangulug ke hiya.

¹⁰ Am-in nadan tatagun idinol day kihwangan da gapuh pangun-unudan dah Tugun Apu Dios an indat nan Moses ya makastigu da, te kanana nah nitudok an kalinay "Makastigu nan tagun adina paka-un-unudon am-in nadan wada nah Tugun an impitudok Apu Dios." ¹¹ Hay oha bo ya impakain- nila takun maid di tagun e tobalon Apu Dios an maphod gapuh pangun-unudana nah Tugun, te wada boy impitudok Apu Dios an kananay "Hanan tagun ibilang Apu Dios an maphod gapuh pangulug nan hiya ya midatan hi biyag an munnananong." ¹² Te hay pangun-unudan nah Tugun ya nakahhinnatkon hi pangulug ke Jesus. Wada nan nitudok an kananay "Kah-in di paka-un-unudon am-in nadan wada nah Tugun ta ahi damanan midatan takuh biyag an maid di popog na." Gulat nat damanan pakaun-unud takun am-in nadan Tugun di Judyu ya adi ot kah-in di idinol ke Jesu Kristo.

¹³ Mu adi taku pakaun-unud, kinali immalih Kristo ta ihwang ditakuh kakastiguwan taku. Ot hiyay nakastigu nah krus an bokon ditaku. Wada tuwaliy nitudok an kananay "Hanan tagun nipatak hi kaiw ya hiyay niayan di kastigu."

¹⁴ Hidiyey naat ke Jesus ta hanan kiphodan an kinalin Apu Dios handi ke Abraham ya milak-am nadan bokon Judyu gapuh pangulug dan Jesu Kristo ta am-in takun waday pangulug na ya dawaton takuy Espiritun Apu Dios an kinali nan ipaali na.

Hanan Tugun Apu Dios ya nan kinali nan atona

¹⁵ Kaibaiba, hituwen kinalin Apu Dios ke Abraham an atona ya paddungna nan oggan taku punhuhummangan an deket waday duwan nunhummangan ta numpelma dah papel ya adinadaman e ma-idon weno e udman di kumpulnan taguh diyen eda inhummanan. ¹⁶ Athidi damdama kediyen kinalin Apu Dios ke Abraham ya nah ohan holag na. Adina e kanan di am-in di holag Abraham, mu kananay nan ohan holag Abraham di kipaannungan nan kinalinan atona. Hidiyen ohan holag Abraham ya hi Jesu Kristo. ¹⁷ Hay pinhod kun kalyon ketuwe ya athitu: Hidiyen kinalin Apu Dios ke Abraham an atona ya nunnanong. Hituway kitib-ana: Nala-uy opat di gatut ta tulumpulun toon ot ahina idat nan Tuguna ke Moses. Mu kediyen Tugun ya ugge nama-id ya ugge nahannotan hidiyen kinalin Apu Dios ke Abraham te bokon gapu nah Tugun di pambalan Apu Dios ke ditaku. ¹⁸ Te gulat nat hay kihwangan ya gapuh pangun-unudan nah Tugun an

nidat ke Moses ya maid moy hilbin nan kinalin Apu Dios ke Abraham. Mu adi athidi te hay pangihwanganan ditaku ya mipuun ya abu nah kinali nan atona. Kinali hituwey nomnomon yu: Hay kihwangan ya gapuh nipaannungan diyen kinalin Apu Dios ke Abraham.

¹⁹ Wadan pangali yuy “Ta nganne moy hilbin nan Tugun an indat Apu Dios ke Moses?” Hidiye ken Tugun ya nipab-ona nah kinalinan Abraham ta panginilaan takun naliwat taku. Mu hidiyen Tuguna ya napoppog handih nangaliyan Jesu Kristo an hidiyey immannungan nan kinalin Apu Dios ke Abraham. Hay inat Apu Dios an nangidat kediye Tugun hanadah tataguna ya athitu. Intud-ak na nadan anghel ot diday mangipainila ke Moses ot idat damdaman Moses hidiyen Tugun ke dida te hiyay nangitakdog ke Apu Dios. ²⁰ Mu adi mahapul an waday mangitakdog hi ohan tagu hin munna-ud an mangibagah pinhod na. Athidiy inat Apu Dios an nunna-ud an nakihummangan ke Abraham.

Indat Apu Dios di Tugunan ditakut patibonan ditakun naliwat taku ya maid di udum an mangihwang ke ditaku hin bokon hi Jesus ya abu

²¹ Wadan pangaliyu boy “Adi mun-unnud nan Tugun Apu Dios ya nadan kinalinan ahina aton.” Mu adi athidi te gulat nat hay pangun-unudan taku ketuwen Tugun di pangidatanah biyag takun munnananong ya ibilang ditaku mon hiyan maphod hin un-unudon takuh diyen Tuguna. ²² Mu hay kakulugana ya kanana nah impitudok Apu Dios di am-in di tagu tuh luta ya naliwat da. Kinali mahapul an mangulug dan Jesu Kristo ta ahida mihwang te hituwey kinalin Apu Dios an atona nadah mangulug.

²³ Handi ya mahapul an un-unudon di Tugun Moses, muden hidiyey gumapuh kakastiguwan taku te adi taku kabaelan an un-unudon am-in hidiyen Tugun. Nabayag an athidi inggana impainilan Apu Dios di ustun pangulug ke Jesu Kristo. ²⁴ Ya nan Tugun di nangituttuduh aton taku inggana handih immalih Jesu Kristo ot inilaon takun hay pangulug takun hiyay pambalan Apu Dios ke ditakun maphod. ²⁵ Ot deyan hi Jesu Kristoy pangidinolan taku, kinali adi mo nimpe mahapul an etaku idinol kediye Tugun di pambalan Apu Dios ke ditakun maphod.

²⁶ Hay pangibilangan Apu Dios an imbabale ditaku ya hay pangulugan takun Jesu Kristo. ²⁷ Te am-in di mangulug ke Jesus an numpabonyag ya nigappat da mon hiya ta umat moh pangi-enay pangi-eda. ²⁸ Ta hidiye nan maid di nunhihinnatkonan di katagutagu, Judyu weno bokon, himbut weno bokon, babai weno lalaki, te nun-iingngo

takun am-in gapuh nigappatan takun Jesu Kristo. ²⁹ Ot ad uwanin nitulang taku mon Jesu Kristo ya ditaku moy mibilang an holag Abraham an manawat nah kiphodan an kinalin Apu Dios an idat na.

4

¹ Hay kiingngohan nan panawatan taku nah kiphodan an kinalin Apu Dios an idat na ya umat nah tawid di unga. Te deket ugge ni-an kimmat-agu ya kay himbut te adinadaman hiyay mumpaptok nah tawid na. ² Mahapul an un-unudona ni-an nadan tinuddun amanan mangipaptok ke hiya ya nan tawid na inggana madatngan nan tiempon pangipaboltanan amanan hiya. ³ Athidi handih ugge taku ni-an nangulug an kay taku u-ungan mahapul an dakol di un-unudon takun pangi-en di aammod taku. ⁴ Athidiy nana-at inggana nadatngan nan tiempon gintud Apu Dios an pangitud-akana nah Imbabalena tuh luta. Ot mumbalin hi tagu te intungon di babai ot umongal an inun-unud nay pangi-en di Judyu an hidiye nan Tugun Apu Dios an indat nan Moses. ⁵ Man-uket immali ya ta ikatenay liwat takut mibilang takun imbabalen Apu Dios. Inat nah diye ta bokon mo nan Tugun Moses di pangidinolan takuh kihwangan taku.

⁶ Ya hay kitib-anan imbabale ditaku mon Apu Dios ya impaali nan ditaku nan Espiritun nan Imbabale nan hi Jesus. Ta damana mon kanan takuy “Ama” ke Apu Dios. ⁷ Ta hidiye nan bokon taku mo kay himbut te numbalinon ditakun Apu Dios an imbabalenat am-in nadan ipaboltana ya boltanon taku.

Hay danag Pablo hi pangiwalongan nadan mangulug ad Galatia ke Apu Dios

⁸ Handih uggeyu ni-an inilah Apu Dios ya himbut dakayu nadah nalnalgom an adi makulug an dios te diday inanun-unud yu. ⁹ Mu deyan ad uwani ya inila yu moh Apu Dios an nangipatiboh ulenan dakayu, mu tipe bot pinhod yu bon mibangngad nah ine-e yu handin maid di hilbina? Te deket dadiyey un-unudon yu ya kon pinhod yun mumbalin kayun kay himbut ke dadiye? ¹⁰ Teya mo anhan an kanan yuy kah-in di maunud nan Tugun ta waday paniawon yun algo, bulan ya toon. ¹¹ Madanaganak ke dakayu te deket athidi ya maid moy hilbin nan intuttuduk ke dakayu mipanggep hi pangihwangan Apu Dios ke ditaku.

¹² Kaibaiba, hay pinhod ku ot anhan ya iunnud yun ha-on an adik idinol nah Tugun di Judyu. Takon di Judyuwak ya numbalinak an umat ke dakayun bokon Judyu te adik mo

idinol nah Tugun. Nomnomon yun handih nakiha-adak ke dakayu ya maphod kayun ha-on an maid di eyu impatiboh gaga-iho. ¹³ Ya handih pinghanah nangaliyak hina ya nundogowak ot mabaybayagak hina, ot waday wayak an nangituttudun dakayu mipanggep nah kiphodan takun inat Jesu Kristo. ¹⁴ Kediye nundogowak ya naligaligatan kayu gapun ha-on, mu uggeyak impaingle. Maka-apnga kayu ot ya abun kayak anghel Apu Dios weno hi Jesu Kristo. ¹⁵ Handi ya maka-am-amlong kayun ha-on. Ya gulat na nin ta mabalin ya kaanon yuy matayu ta ihulug yun ha-on, mu nganney naat ta e nabaliwan di punnomnom yun ha-on ya nah intanuttuduk ke dakayu? ¹⁶ Kon balawonak mo ke dakayu te hay pangituttuduwak ke dakayuh makulug?

¹⁷ Kalyok ke dakayun nadan udum an tatagun immalin muntuttudun dakayu ya maphod di ipatibo da, mu gaga-ihoy wadah nomnom da. Te hay pinhod da ya maputtut di nunhintutulangan takut diday un-unudon yu, bokon ha-on. ¹⁸ Man-u te maphod an ipatibo day maphod ke dakayu, mu athidi ot kuma damdaman maphod di wadah nomnom da. Te handih kawadak hina ya maphod di pun-uunnudan taku. Ya takon di maidak hina ya maphod di pangpangayyon takuh diye. ¹⁹ Imbabale didan impakappinhod ku, inila yun handih kawadak hina ya nahalman di hakit di nomnom ku gapu ke dakayu te pinhod kun abun mangulug kayu. Ot kay ahan ya nangulug kayu ot luminggop di nomnom ku. Mu deyan ad uwani ya athidi boyunggibok kun dakayu te pinhod ku ot anhan an miunnud hi pangi-en Jesu Kristoy pangi-eyu. ²⁰ Pinhod ku ot ahan an wadaak hinad uwanin makihumhummangan ke dakayu ta adik pabinnungot an kumali, mu munhuhummangan takuh maphod ta inilaok hin nganney innun di pangulug yu te dehtun makadannaganak ke dakayu.

Hituwen ab-abig di kialigan di pumbalihan di pangun-undan hi Tugun Apu Dios an intuttudun Moses

²¹ Dakayun iibba an mangidinol nah Tugun Moses te pangali yu nin on hidiyey kihwangan yu, kon adiyu maawatan ²² nan impitudok Apu Dios mipanggep ke Abraham? Hiya ya duway imbabalena. Hanan oha ya imbabalena ke Hagar an himbut na. Ya nan oha ya imbabalena ke Sarah an bokona himbut. ²³ Hanan imbabalen Abraham nah himbut na ya nitungo, mu bokon hiyay nipaannungan nan kinalin Apu Dios. Mu nan imbabalena nah inayanan bokon himbut ya nitungon hiyay kipaannungan nan kinalin Apu Dios. ²⁴⁻²⁵ Datuwen duwan babaiy nialigan nan duwan nakitobbalan Apu Dios. Hay oha ya mipuun nah Tugun an

dinawat Moses ad Sinai an ohan bilid hidid Arabia. Hituwey nialigan Hagar ya nadan imbabalena an himbut dan am-in. Mialig bon hiya nadan bimmobled Jerusalem an ipaanhan day pangun-unudan da nah Tugun Moses. Ta hidiye nan, kay da himbut hi pangun-unudan dan diyen Tugun. ²⁶ Mu nan oha bon nakitobbalan Apu Dios ya nipatibo nah bokon himbut an hi Sarah. Hiya ya mialig an ina takun mangulug an bokon himbut ya mialig bo hiya nah Jerusalem hi langit.

²⁷ Hituwey kibalinan nan impitudok Apu Dios an kananay "He-a an adi pakaimbabalen babai ya mun-am-amlong ka te takon di unggem hiniktaman di hakit di mun-imbabale ya ahi dumakol di imbabalem. Umat ka nah babain tinaynan di inayana, mu ahi daka kaya homkon ke Apu Dios ta dakdakol di imbabalem mu nan babain ugge tinaynan di inayana."

²⁸ Kinali hituwey kalyok ke dakayun iibbak an mangulug, man-uket numbalin takuh imbabalen Apu Dios ya gapu te kinulug taku nan kinalina mipanggep hi pumbalinan takun iimbabalena. Hituwe ya umat ke Isaac an man-uket nawada ya hidiye tuwalily kinalin Apu Dios ke Abraham. ²⁹ Hi Isaac ya nitungo gapuh kabaelan di Espiritun Apu Dios, mu hi Ismael an tulang na ya adi athidi. Ya inila takun namahig di nunholholtapan Isaac hi impangapangat Ismael. Athidi bon ditakud uwanin mangulug ke Jesu Kristo an munholholtap takuh pangat nadan mangidinol nah Tugun Moses. ³⁰ Mu wada nan impitudok Apu Dios an kananan Abraham di "Itud-ak mu nan himbut mu ya nan imbabalena. Te hanan imbabale yu nah himbut ya adinadaman e makiboltan nah ipatawid mu nah imbabale yu nah bokon himbut." ³¹ Kinali iibbak dida, maphod ta adi taku mibilang an imbabalen nan himbut an babai ta adi taku mo idinol nah Tugun, mu mibilang takun imbabalen nan bokon himbut ta matbal taku ke Apu Dios gapuh pangulug takun hiya.

Hay nalibliyan gapun Kristo

5

¹ Ad uwanin hi Jesu Kristo moy pangidinolan taku ya tibon yu ta adiyu bo idinol nah Tugun Moses ta adi kayu mibangngad an himbut kediyen Tugun.

² Donglonak an hi tulang yu: Deket mumpakugit kayu te pangaliyu on hidiyey pambalan Apu Dios ke dakayu ya hinaey kitib-anan maid moy hilbin di pangulug yun Jesu Kristo. ³ Deyan ipidwak an kalyon ke dakayu ta pakaddonglon yu, deket mumpakugit kayu te pangaliyu on

hidiyey pambalan Apu Dios ke dakayu ya mahapul an pakau-unudon yun am-in di Tugun di Judyu, te deket adiyu ya hiya damdaman kastiguwon dakayun Apu Dios. ⁴ Hanadan udum an ibbayu an hanan Tugun di Judyuy pangidinolan dah pambalan Apu Dios ke dida ya maid moy hilbin Jesu Kristo ke dida, ta hidiye nan adida mo milak-am nah ulen Apu Dios. ⁵ Mu ditaku ke ya ongal di dinol taku an tobalon ditakun Apu Dios an maphod gapuh pangulug takun Jesu Kristo. Ya baddangan ditaku nah Espiritun Apu Dios an mun-anus an munhood hi ahina pambalan ke ditaku. ⁶ Te ditaku ken mangulug ke Jesu Kristo ya adi importante hin numpakugit taku weno ugge. Te hay importante ya hay pangulug takun mipatiboh pamhod takuh ibba takun tagu.

⁷ Man-u handih lappunan nangulugan yu te nahamad di nangun-unudan yu nah makulug an nituttudu, mu tipe bot ad uwani ya eyu inwalong? An dahdi nan e kimmalikalit ekayu nidnidngolan? ⁸ Adinadaman hi Apu Dios an namili ke ditakun tatagunay nangat kenae. ⁹ Wada nan kanan dan "Takon di ittay an yeast di mikamo ya palbagona nan tinapay." Hay kiingngohan tuwe ya nan gaga-ihon tagun takon di ohana ya mabalin an agalinana nadan udum. ¹⁰ Mu madinolak an gapuh pangulug yun Jesu Kristo ya adiyu abuluton di hinnatkon an tutttudu mu nan intuttuduk ke dakayu. Hanan tagun nangituttudun dakayuh nihalla ya kastiguwon Apu Dios takon di dahdi diye.

¹¹ Kalyok ke dakayun iibbak dida, gulat nat makulug an ituttuduk an hay pangien di Judyuy mahapul an ununodon ya adiyak ot e punholholtapon hanadah iibbak an Judyu. Mu adi makulug, te hay ituttuduk ya mipanggep hi natayan Jesus nah krus, kinali deyan punholholtaponak. ¹² Danae ken tatagun ipilit day pumpakugitan ya kudukdulnay mumpakapun da ot udot.*

¹³ Mu dakayu ken iiba ya pinili dakayun Apu Dios an tatagu nat bokon mo hay Tugun di Judyuy eyu pangidinolan, mu malibli kayu kediyen Tugun. Mu adi gapu te athidi ya eyu bo pangigadulan an mangat hi gaga-ihon pinpinhod di adol yu. Hay mahapul ot ya abu ya munhimpopohhodan kayu ta munhimbabaddang kayu. ¹⁴ Te wada nan tugun an kananay "Pohdon yuy ibbayu umat hi naminhod yuh adol yu." Hituwen Tugun di niohhaan am-in nadan Tugun Apu Dios an intuttudun Moses. ¹⁵ Mu deket umat kayu nadah ahun pumanatpatte ya tibon yu ot te loktat ya mapaiy nunhintutulangan yu.

* 5:12 5:12 Hituwen kinalin Pablo ya panaltalanggana nadah buhul na.

Nunhinnatkon di pinhod di adol taku ya hay pinhod di Espiritun Apu Dios

¹⁶ Kalyok ke dakayu, deket un-unudon yu nan Espiritun Apu Dios ya umannung an bokon nan gaga-ihon pinpinhod di adol yuy maun-unud. ¹⁷ Makulug hituwe te hay pinhod di adol taku ya hinnatkon hanah pinhod di Espiritun Apu Dios, te hay gaga-ihon pinhod di adol taku ya adi pinhod di Espiritun Apu Dios. Kinali naligat an un-unudon datuwen duwa te pumanulpullo da. ¹⁸ Mu deket hay pinhod di Espiritun Apu Dios di un-unudon taku ya adi mo mahapul an idinol taku nah Tugun Moses.

¹⁹ Makaimmatun ten hay gaga-ihon pinpinhod di adol di un-unudon di ohan tagu te gaga-ihoy punnomnom na ya pangi-ena, umat nah pangihuyopan hi bokon inayan, ²⁰ hay pundayawan hi adi makulug an dios, hay pangatan hi ayak, hay punhinboboh-olan, hay pun-aawwitan, hay munhin-amo, hay bungot ya ipilit di pinhod an aton. Ya adi mun-uunnud di punnomnom da, ta hidiye nan munhihi-an da. ²¹ Ya maka-amo dah ibba dan tagu, mumbutobutong da, aton day malalao ya dakol di udum an gaga-ihon at-atton da. Pidwaok bo nan kinalik ke dakayu handi an nan tagun datuwey atoatona ya adinadaman e migappat hi pun-apuwan Apu Dios.

²² Mu nadan tatagun mangun-unud nah Espiritun Apu Dios ya waday pamhod dah ibbada, mun-am-amlong da, malinggop da, adida makabbalo, maule da, maphod da, pundinolan dida, ²³ adida mumpatag-e ya inila dan mangikonoknong hi aton da. Adi mahapul di tugun nah tagun mangat ke datuwe te adida ngohayon di nganneh diyen wada nah Tugun. ²⁴ Hanadan tatagun mangulug ke Jesu Kristo ya kay nakikate nan gaga-ihon kinatagu da ke hiya nah krus ta adida mo pinhod an aton di gaga-ihon impaingan di adol da. ²⁵ Ot gapu te hay Espiritun Apu Dios di kalpuwan tuwen balun nitaguwan taku ya mahapul an un-unudon takun am-in di pinhod na. ²⁶ Ta adi taku mumpatag-e, adi taku ipaboh-ol di ibba taku ya adi taku amowan di ibba takun tagu.

Hay maphod ya munhimbabaddang taku

6

¹ Dakayun iibba, deket waday inila yuh iiba takun mangulug an gaga-ihoy inat na ya dakayun nahamad di pangulug nay mangipaul-ulen manugun ke hiya. Mu tibon yu te indani ya takon di dakayu ya mumbahul kayu damdama. ² Ya munhimbabaddang kayu ta baddangan yu

nadan ibbayun numbahul te hidiyey pangien di pangun-
 unudan yuh tugun Jesu Kristo. ³ Deket wada nan tagun
 hay punnomnom nah adol na ya natag-e, mu hi kakulugana
 ya adi, hay adol nay linangkakana. ⁴ Hay ot aton taku
 ya mahapul an waday oha on nomnomona hin maphod
 di at-attona weno adi. Deket maphod di inat taku ya adi
 mahapul an etaku titibbon di nibahhawan di udum ta ahi
 taku madinol an maphod taku. ⁵ Te waday oha on hiyay
 nangamung an manumang ke Apu Dios hi in-innat na tuh
 luta.

⁶ Hanan tagun tuttu duwan dah kalin Apu Dios ya maphod
 di idat nay nganneh diyen maphod an wadan hiya nah
 nanuttudun hiya.

⁷ Adiyu e pangaliy ugge inilan Apu Dios di at-atton
 taku, te hiya ya inilaonan am-in, kinali adi mabalin an
 etaku ilangkakan. Ta hidiye nan papohdanan takuy aton
 taku. Inila taku met an nan intanom di ohan tagu ya
 hidiyey apitona. ⁸ Deket hay gaga-ihon pinpinhod di adol
 di un-unudon ya paddungnay ligat ya abuy apitonat mapai-
 iy nitaguwana. Mu nan tagun un-unudonay pinhod di
 Espiritun Apu Dios ya midatan hi biyag an munnananong
 an malpuh hiya. ⁹ Kinali adi taku uminglen mangat hi
 maphod te makulug an idat Apu Dios di gun-udon taku
 hin adi taku iwalong an mangat hi maphod. ¹⁰ Ta hidiye
 nan, deket mahapul di ibbay baddang ya lebbengnan
 bumaddang taku hin waday kabaelan taku, ohan bo ya
 maphod di bumaddang ta, namam-a nadah iibba takun
 mangulug ke Apu Dios.

*Hay nangudidih tugun Pablo nadah tatagun mangulug ke
 Jesus ad Galatia*

¹¹ Ha-oy moy mangitudok ketuwen mangudidin tu-
 gun kun dakayu, kinali deyan o-ongal di panudok ku.
¹² Ipainilak ke dakayu an hanadan tatagun mangipapilit an
 mumpakugit kayu ya pinhod da ya abun pitpitbal nadah
 ibba min Judyu an paka-un-unudon day Tugun Moses. Te
 gulat nat ipainila da an kulugon dan bokon gapuh pangun-
 unudan hi Tugun Moses, mu hay natayan Jesu Kristoh krus
 di kihwangan di tagu ya pihulon nadan ibbamin Judyu
 dida. ¹³ Man-ut mumpakugit da, mu hay kakulugana ya
 adida kabaelan an un-unudon am-in nadan wadah Tugun
 Moses. Mu pinhod dan mumpakugit kayu ta ipahhiya
 dah ibba min Judyu an inun-unud yuy kinali da. ¹⁴ Mu
 ha-oy ke pe ya maid di udum hi ipahhiyak hin bokon
 ya abu nan natayan nan Ap-apu takun hi Jesu Kristoh
 krus, te handih natayana ya kayak nakikaten hiya, kinali

ad uwani ya adik mo aton di pangi-en di adi mangulug ya adik mo ibilang an importante nadan pinpinhod di tatagu tuh luta. ¹⁵ Bokon hay pumpakugitan weno hay adi pumpakugitan di importante te hay tuwali importante ya nan balun nitaguwan gapuh pangulug ke Kristo. ¹⁶ Ya hana ot ta ditakun mangun-unud ketuwe ya malinggop taku ya homkon ditakun Apu Dios, athidi bo nadah tatagunan wadah udum an boble.

¹⁷ Gapu ke datuwen kinalikalik ya hana ot ta adiyu mo danongdonglon hanadan mangipapilit an mahapul an un-unudon di pangi-en di Judyu, ta adi makahakkit di nomnom kun dakayu. Dida ke tuwali ya adida abuluton hantun kinaapostoles ku, mu kon gulat nat makulug an bokon hi Jesus an nangidat ketuwen ngunuk ya uggeyak ot impaholholtap nadah buhul nat maid ot datuwen piklat ku.

¹⁸ Hay mangudidi mon kalyok ke dakayun iibba ya hana ot ta ulayan dakayu ke Apu takun hi Jesu Kristo ta inggana. Amen.

HAY TUDOK PABLO HANADAH MANGULUG AD EPHEBUS

¹ Hituwen tudok ya nalpun ha-on an hi Pablo an pinilin Apu Dios an apostoles Jesu Kristo an e mangipainilah mipanggep ke hiya. Muntudokak ke dakayun iibbak an mangulug hinad Ephesus an makangngun-unud ke Apu takun hi Jesu Kristo. ² Hana ot ta munnananong an wadan dakayuy ule ya linggop an malpu ke da Apu Dios an hi Ama taku ya nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo.

Hay kiphodan takun indat Apu Dios gapuh pangulug takun Jesu Kristo

³ Dayawon takuh Apu Dios an hi Aman nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo te indat nan ditakun mangulug am-in di kiphodan an malpuh langit gapuh nitulangan takun Kristo. ⁴ Handih ugge nunlutuwan Apu Dios tuh luta ya pinili ditaku tuwalin tataguna gapun Jesu Kristo ta mibilang takun maphod an maid di liwat takuh hinangngab na. ⁵ Ninomnom na tuwali handin pumbalinon ditakun imbabalena gapu nimpen Kristo. Inat nah tuwe te hidiyey pinhod na ya ongal di pamhod nan ditaku. ⁶ Ta hidiye nan dayawon takuh Apu Dios te impatibo nay ongal an ulenan ditaku gapuh nigappatan taku nah impakappinhod nan Imbabalena an hi Jesu Kristo.

⁷ Ya gapuh nangikatayan Jesu Kristo hi liwat taku ya napakawanan taku ya napoppog di nihbutan takuh liwat. Hituwey kitib-anan maulen abuh Apu Dios ke ditaku an ⁸ maid di kiingngohana. Ketuwey nangipatib-anan hiya ya nakala-ing ya inilanan am-in. ⁹ Impainila mon Apu Dios ke ditakud uwani nan implanuna tuwali handi an kiatan Kristo. ¹⁰ Hidiyen ninomnom nan aton ya iphod nan am-in di wadah langit ya tuh luta ta miohha da hantuh kadatngan di gintud nah pangipaphodanan dida ta hi Jesu Kristoy pun-apu da.

¹¹ Am-in di ma-ma-at ya miunnud nah pinhod Apu Dios an maat an hidiyey ninomnom na tuwali handih pippinghana. Hay ohah ninomnom Apu Dios ya ditakuy piliyonan tataguna gapuh pangulugan takun Jesu Kristo. ¹² Ta hidiye nan dakamin Judyun namangulun nunho-ho-od hi aliyon Kristo ya lebbeng nan hi Apu Dios di dayawon mi te hiyay Katagtag-ayan. ¹³ Takon di dakayun bokon Judyu ya nigappat kayu damdama ke Kristo te handih nangngolan yu nah makulug an tuttudu mipanggep hi kihwangan hi

liwat ya nangulug kayun hiya ot ibilang dakayun Apu Dios an tatagunah nangipaaliyanan dakayu nah Espirituna. Ya hidiyen nangipaaliyanah Espirituna ya hidiye tuwaliy kinalina handi. ¹⁴ Hay kawadan di Espiritun Apu Dios ke ditakuy kitib-anan ahi taku dawaton nan kinalin Apu Dios an idat nan ditakun imbabalena hantuh umannung an-in di planunan ditakut kidayawana.

Hay dasal Pablo ke Jesus mipanggep nadah ibba nan mangulug

¹⁵ Kinali nipalpu handih nangngolak an nahamad di pangulug yun Apu takun hi Jesu Kristo ya ongal di impaminhod yu nadah ibba takun mangulug ¹⁶ ya ongal di pumapasalamat kun Apu Dios. Ta hidiye nan idasadasalan dakayun ha-on ¹⁷ ke Apu Dios an madayaw an Aman nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo ta baddangan dakayu nah Espiritunat manomnoman kayu ya maudman di inila yuh mipanggep ke Apu Dios. ¹⁸ Ya idasadasal ku bon hiyan patalanay nomnom yu ta inilaon yuy kaphod nan namnamaon takun biyag an maid di poppognan hidiyey gapunan pinili ditakun tataguna, ta inilaon yu nadan makakkaphod an boltanon taku ¹⁹ ya ta inilaon yun ongal di kabaelan Apu Dios an bumaddang ke ditakun mangulug. Nipatiboh tuwen kabaelana ²⁰ handih nunmahuwanan Jesus hi natayana ot ipab-unah winawwanah langit ta didan duway pun-apapun di am-in. ²¹ Ya hay pun-ap-apuwan Jesu Kristo ya nakattag-e mu nadan anghel hi langit ya am-in nadan aapapu, takon di dahdi, nadan matibo ya nadan adi. Ta athidi ke ya namammam-a mon natagtag-e mu nadan aapapuduwani ya nadan ahi mun-ap-apu. ²² Indat Apu Dios di lebbeng Jesus an mun-ap-apun am-in hi lintuna. Ya hiyay mangipaptok ke ditakun mangulug ta hiyay kay ulu taku ²³ ya ditakuy kay na adol. Ta hidiye nan maid di e taku pungkudangan te am-in di wadan hiya ya wada damdaman ditakun adol na. Hiyay nangdon am-in hi nganneh diye.

Hay nilak-aman takuh namahuwan Jesu Kristo

2

¹ Handih ugge kayu ni-an nangulug ke Apu Dios ya maid di nitaguwan yun hiya gapuh ngoheyu ya liwat yu. ² Te kediye ni-an ya nadan gaga-ihon atoaton di tatagu tuh lutay un-unudon yu. Inanun-unud yuh Satanas an ap-apun di gaga-ihon adi matibo ya takon di aduwani ya hiyay apapun nadan adi mangun-unud ke Apu Dios. ³ Man-u te am-in taku ya umat taku ni-an ke dadiyen tatagu te hanan

gaga-ihon pinpinhod di adol ya nomnom takuy inanun-unud taku. Ta hidiye nan lebbeng nan kastiguwon ditakun Apu Dios an umat nadah gaga-ihon tatagu. ⁴ Mu takon di athidi ya namahig di homok Apu Dios ke ditaku ya ongal di impaminhod nan ditaku. ⁵ Ta hidiye nan handi ya kay taku nate gapuh adi taku pangun-unudan ke hiya ya kay ditaku tinagu handih nummahuwanan Jesu Kristo, ta adi taku mo makastigu. Hituwey kitib-anan nihwang taku gapuh ulena. ⁶ Bokon ya abu nan etaku nakitagun Kristo, mu inggappat ditakun Apu Dios an makiap-apun Jesu Kristo hi langit. ⁷ Athidiy inat na ta pangipatibo nat nangamung hi ongal an baddang na ya ulenan ditakun nitulang ke Jesu Kristo. ⁸ Inihwang ditakun Apu Dios handih nangulugan taku gapuh namahig an ulena. Te ditaku ya maid di kabaelan takun mangihwang hi adol taku. Hay kihwangan taku ya malpun Apu Dios ya abu, ⁹ bokon gapuh maphod an pangi-e. Kinali adinadaman ipahhiya takuy mipanggep ketuwe. ¹⁰ Inihwang ditakun Apu Dios gapuh pangulug takun Jesu Kristo ta aton takuy maphod te hidiye tuwaliy ninomnom nan aton taku.

Am-in di tatagu, Judyu ya bokon, ya nun-iingngo dah hinanggab Apu Dios gapun Kristo

¹¹ Kinali nomnomon yun kaibaiba an handih nitungo kayu ya bokon kayu Judyu, ya gapuh uggeyu numpakugitan ya ibaag dakayu nadah Judyu te dida ya nakugit da. Mu hay pumpakugitan an at-atton di tagu ya marka ya abu. ¹² Handih ugge kayu ni-an nangulug ya maid di nigappatan yun Jesu Kristo. Bokon ya abuh diye te ugge kayu bo nilak-am nah kiphodan nadan Judyu an pinilin Apu Dios an tataguna. Ya ugge kayu nibilang nah kinalinan atona nadah tatagun pinilina. Ta hidiye nan handi ya maid di innun yun mihwang nah kakastiguwan yu te uggeyu inilah Apu Dios. ¹³ Mu ad uwani ya adi mo umat hidi te nigappat kayun Jesu Kristo. Nidawwi kayu handi ke Apu Dios, mu ad uwani ya nihayyup kayun hiya gapuh nangikatayan Jesu Kristoh liwat taku. ¹⁴ Hi Jesus di nangihayyup ke dakamin Judyu ke dakayun bokon Judyu ta ohan familia taku mo te kinaana nan nihanih kiohhaan taku ta adi taku mo mumbubuhhulan. ¹⁵ Te handih natayana ya pinoppog na nadan dakol an anun-unudon min Judyu an intugun Moses ta maid moy humlun hi etaku punhahannuwan, mu miohha takun am-in gapuh nigappatan takun hiya. ¹⁶ Ya gapuh natayanah krus ya adi taku mo mumbubuhhulan, mu mununnud takut damanan mihayyup takun am-in ke Apu Dios.

¹⁷ Immalih Jesus an mangipainilah aton di kihayyupan am-in di tagu ke Apu Dios. Bokon ya abu ke dakamin Judyu an makalin tatagun Apu Dios, mu takon di dakayun bokon Judyu an nidawwin hiya handi. ¹⁸ Gapuh nangulugan takun Jesu Kristo ya mabalin mon am-in taku, Judyu ya bokon, ya baddangan ditaku nah Espiritun Apu Dios ta waday aton takun mihayyup ke Ama takuh langit.

¹⁹ Ta hidiye nan ad uwani ya bokon kayu mo hintaguwan ke Apu Dios an adi umat handih pinghana, mu mibilang kayu mon tataguna, umat nadah udum an mangulug, ta kay taku ohan pamilya an hi Apu Dios di Ama taku. ²⁰ Hay niohhaan taku ya miingngo nah bale an hi Jesu Kristoy kay taku tukud.* Hanadan apostoles ya nadan profetas di paddungnay timmaddogan nan bale te diday mangipainilah mipanggep ke Kristo. ²¹ Hi Apu Jesus di mangiohhan am-in hi mangulug ta diday maphod an kiha-adan Apu Dios gapuh nigappatan dan hiya. ²² Ya gapu te mangulug kayun hiya ya nibilang kayu damdaman kiha-adan Apu Dios. Mainila an hiya ya miha-ad ke ditaku te waday Espiritunan ditakun am-in.

Hay nidinol hi ngunun Pablo an kiphodan nadan bokon Judyu

3

¹ Kinali ha-oy an hi Pablo, an dehtu tuh kalabut gapuh ek pangituttuduwan hi mipanggep ke Jesus Kristo ke dakayun bokon Judyu ya nanongnan idasadasalan dakayun ha-on. ² Inilak ot dingngol yu an gapuh ulen Apu Dios ya indinol nan ha-on hituwen ngunuk an kiphodan yu. ³ Hanan ugge ni-an nipainilan planun Apu Dios an maat ya ha-oy di nangipainilaana ya impakitodok kuy udum ke datuwe tuh tudok kun dakayu. ⁴ Ta deket bidbidon yu ya inilaon yuh diyen inilak mon ugge nipainila handi mipanggep ke Jesu Kristo. ⁵ Ug-ugge nipainilah tuwen planun Apu Dios, mu ad uwani ya impainilan nan Espirituna nadah pinilinan apostoles na ya profetas na. ⁶ Hituwey planuna: Bokon dakamin Judyu ya abuy kidatan nan kiphodan an idat Apu Dios, mu takon di dakayun bokon Judyu. Imbabale ditaku mon am-in ke hiya te inabulut taku nan nituttudu mipanggep ke Jesu Kristo ta kay mo ditaku nan adol na an milak-am nah kinalin Apu Dios an atonan kiphodan taku gapun Jesu Kristo.

⁷ Ya gapuh kaphod Apu Dios ya indinol nan ha-oy an mangipainilah mipanggep ketuwen planuna, ot gapuh

* 2:20 2:20 Psalm 118:22-23

ongal an kabaelana ya indatanak hi kabaelak an mangip-iphod an mangat ketuwen ngunuk. ⁸ Ha-oy di kababbabaan am-in hanadah tatagun Apu Dios, muden ha-oy di pinili nan mangituttudu nadah bokon Judyu hi mipanggep nah ongal an kiphodan takun wadan Jesu Kristo. Hidiyen kiphodan ya maid di kiingngohana. ⁹ Napiliyak bon mangipainilan am-in hi taguh innun di kipaannungnan nan planun ugge ni-an impainilan Apu Dios an nunlutu hi am-in. ¹⁰ Hituwen planuy panginilaan nadan ap-apun di anghel hi langit, nadan ap-apun adi matibo maphod ya gaga-iho an nakalaling hi Apu Dios. Hay kitib-an tuwe ya nan ma-ma-at nadah mangulug. ¹¹ Hinae tuwaliy ninomnom Apu Dios an maat handi ot hi Jesu Kristo an Apu takuy nangipaannungana. ¹² Ad uwani ya madinol takun mangibagan Apu Dios hi nganneh diyen pinhod taku, ot abulutonay dasal taku gapuh nangulugan takun Jesus. ¹³ Ta hidiye nan takon di dehtuwak an munholholtap ya adi kayu madismaya ta e kumapuy di pangulug yun Jesus te hituwen punholholtapak ya kiphodan yu.

Ongal di naminhod Jesu Kristo ke ditakun tataguna

¹⁴ Deket ninomnom ku nan kinalaing Ama takun hi Apu Dios ya nan nahamad an planuna ya ongal di pundayaw kun hiya ¹⁵ an Aman am-in di familyan wadah langit ya hi luta. ¹⁶ Ya hay idasal kun hiya an mipuun hi ngannen wadan hiyan mialig an kinadangyana ya wadaonay kabaelan takun am-in an mangihamad hi maphod an kinatagu taku gapuh baddang nan Espiritunan impaali nan ditaku. ¹⁷ Ya gapuh pangulug taku ya gibokon takuy kawadan Jesu Kristo ke ditaku. Ya daan mot am-in taku ya mihamad di pamhod takuh ibba takun tagu, ¹⁸⁻¹⁹ ta mabalin an ditakun am-in an tatagun Apu Dios ya inilaon takuy mipanggep nah ongal an impaminhod Jesu Kristo ke ditaku. Takon di makudang tun nomnom takun mun-awat kediyen impaminhod na, mu danaey idasadasal ku ta wada ot an loktat ya hay pangi-e taku ya umat nah pangi-en Apu Dios an maid di kudang na.

²⁰ Hi Apu Dios ya madayaw te ongal di kabaelanan maddang ke ditaku an nakahhawal mu hanan ninomnom takun ibagan hiya. ²¹ Ta hay maphod ot ya am-in takun mangulug ya hiyay dayawon takut nangamung gapuh inat Jesu Kristo. Amen.

Mahapul an mun-uunnud am-in di mangulug

4

¹ Hidiyey gapunan nikalabutak an hi tulang yu te hay pangitanuttuduwak hi mipanggep ke Apu taku ya pinhod ku ot anhan an hay pumbibiyag yu ya miunnud nah pinhod Apu Dios te hidiyey gapunah namiliyanan ditaku. ² Hay maphod an aton taku ya mumpakumbaba taku ya umule taku. Ipatibo takuy naminhod takuh ibba taku an anusan takuy at-atton da. ³ Aton takuy kabaelan taku ta hay punlinggopan takun am-in di aton takut munnananong di pun-oohhaan taku gapuh kawadan nan Espiritun Apu Dios ke ditaku. ⁴ Ditakun mangulug ya mibilang takun ohan adol an umat hi Espiritun Apu Dios an oha ya abu. Ya athidi bon nun-iingngoy namnama taku te hidiyey planun Apu Dios hi namiliyanan ditakun tataguna. ⁵ Ohay Apu taku an hi Kristo, hiya ya abuy kulugon taku ya hiya metlaing di gapunah numpabonyagan taku. ⁶ Ya oha ya abuh Apu Dios an hiyay Ama takun am-in an mangulug. Hiyay katagtag-ayan, hiyay nangdon hi am-in ya hiya ya wadan ditakun am-in. ⁷ Makulug an mipanggep keh pangulug taku ya nun-iingngo takun am-in. Mu mipanggep keh kabaelan di hin-oh-an ditakun indat Jesu Kristo ya waday oha on hinnatkon. ⁸ Hituwe ya miunnud nah impitudok Apu Dios an kananay "Handih timmalakdang hi langit dih namahuwana ya hidiyey nangapputanan Satanas ya ingkuyug nay dakol an inihwang na. Indatana didah nunhihinnatkon an kabaelan." ⁹ Ot gapu te kananay "timmalakdang hi langit," ya maawatan takun immali ni-an tuh luta. ¹⁰ Hiyay immali ya hiyay timmalakdang hi langit ta mabalin an takomboy daana ya wadah di te hiya tuwaliy nakattag-e. ¹¹ Hiyay nangidat nadah mangulug hi nunhihinnatkon an kabaelan da. Wadaday pinilinan mun-apostoles, hay udum ya profetas ya hinnatkon bo nadan muntuttudu nadah tatagut wada ot an mangulug dan hiya. Ya hinnatkon nadan pinili na tuwalin mangipangpangulu ya muntuttudu nadah mangulug nah kaam-amungan da. ¹² In-athitun Jesus an waday oha on indatanah kabaelanat waday innun takun mangat nadah nunhihinnatkon an mingunu ta ditakun mangulug an mibilang an adol Kristo ya mihamad di pangulug takun hiya. ¹³ Ta loktat ya mun-iingngoy kahamad di pangulug taku ya hay panginilaan taku nah Imbabalen Apu Dios an hi Jesu Kristo, ta kediye ya miingngoy pangi-e takun hiya. ¹⁴ Ta adi taku mo umat hi u-unga an nalakan mihapitan an deket waday immalin muntuttuduh hinnatkon on nahannotan di nomnom takut na-ala on kinulug takuy adi makulug an ituttudu da. ¹⁵ Mu hay ot

maphod ya ammuna nadan niptok an tuttuduy kalkalyon takuh ibba taku gapuh pamhod takun didat mitultuluy an pumpumhod di pangie takun am-in, ta miummat hi pangien Kristo an mialig an ulu takun mangulug. ¹⁶ Ot gapu te hiyay kay ulu taku ya hiyay kalpuwan am-in di biyag ya kabaelan takut am-in takun kay nunhihinnatkon an parten di adol na ya aton taku nadan nidinol ke ditakun ngunut munhimbabaddang taku gapuh pamhod, ta mihamad di pangulug taku.

Hanadan nangulug ke Jesus ya mahapul an hannotan da moy pangie-da

¹⁷ Hituwey kalyok ke dakayu: Hay pinhod nan Ap-apu taku ya adiyu mo iunnud hi pangien nadan adi mangulug te nihallay punnomnom da. ¹⁸ Kinali adida maawatan di pangien Apu Dios ya maid di biyag dan munnananong an malpun hiya. Man-uket uggeda inila hiya ya mangohe da. ¹⁹ Maid di bain da ya gaga-ihon am-in di wadah nomnom da, kinali ilaput dan mangat hi kumpulmin gaga-iho.

²⁰ Mu dakayu ke ya hinnatkon moy pangie-eyu gapuh nanginilaan yun Jesu Kristo ²¹ ot adalon yu ya inun-unud yu nan makulug ya maphod an pangien wadan hiya. ²² Iwalong yu mo nadan gaga-ihon pangie-eyu handi an nala on inun-unud yuy pinpinhod di adol yu te hidiyey pumahih nitaguwan yu, ²³ ta hannotan yuy pangie-eyuh maphod. ²⁴ Hay ihannot yu ya nan balun punnomnom ya pangien miunnud nah pangien Apu Dios. Hay kitib-an tuwe ya nan maphod an aton takuh ibba takun tagu ya hay pangiwalongan hi punliwatan.

²⁵ Am-in taku ya mahapul an adi taku mo munlangkak, mu hay makulug di kalyon takuh ibba taku te am-in takun mangulug ya mibilang taku mon ohan adol Jesu Kristo. ²⁶ Deket waday bimmoh-olan yu ya tibon yu ta bokon hidiyey humlun hi punliwatan yu* ya adiyu pangngapangngayon di boh-ol yu. ²⁷ Te deket adiyu iathidi ya midatan hi Satanas hi waya nan munhaul ke dakayun munliwat. ²⁸ Deket waday makangngakon dakayu ya mahapul an itikod nat makibokla ot ya abu ta waday itanud na ya ibaddang na nadah maligatan an ibbana. ²⁹ Halipat-an yu bot deket makihumhumngangan kayu ya bokon hay gaga-iho, mu hay maphod di kalyon yu ta waday ibaddang na nah manggol. ³⁰ Tibon yu bot adiyu pahakitan nan Espiritun Apu Dios nah aton yu. Nomnomon yun impaalinah diyen Espiritunat panginilaan takun ditakuy tataguna

* 4:26 4:26 Psalm 4:4

ya nan kawadanan ditakuy kitib-anan ahi pakagibbuwon Apu Dios di kihwangan taku. ³¹ Kal-iwan yuy hakit di nomnom yuh ibbayu ya adi kayu kabinnungot. Adi kayu muntututut ya adi kayu mumbaba-agan ya adiyu hingitan di ibbayu. ³² Hay ot ya abu maphod an aton yu ya munhin-uullayan kayu ya homkon yuy ibbayu. Ya deket waday nunhahallaan yu nadah ibbayu ya pakawanan yu dida umat hi numpakawanan Apu Dios hi liwat taku gapun Jesu Kristo.

Hay aton di tatagun mapat-alan di nomnom da

5

¹ Gapu te mibilang taku mon imbabalen Apu Dios an impakappinhod na ya aton takuy kabaelan takut iunnud takuy pangi-e takun hiya. ² Ta hay aton yu ya munhimpopohodan kayun umat hi impaminhod Jesu Kriston dakayu hi nangikateyanah liwat taku. Hituwen inat Jesus ya impaamlong nah Apu Dios an kay nabanglun niappit ke hiya.

³ Ya dakayun mibilang mon tatagun Apu Dios ya tibon yu ta bokon hay malalaoy at-atton yu, umat hi makibabai ya makilalaki ya adi kayu maka-amo te ditaku ya nakaiddawwi dadiyen at-atton. ⁴ Adi kayu munlabu ya bokon hay malalaoy kalkalyon te adi maphod hituwe ke ditakun imbabalen Apu Dios. Hay ot ya abu maphod ya mumpasalamat takun Apu Dios gapuh kaphod na. ⁵ Kalyok bon dakayun adi mabalin an migappat hi pun-ap-apuwan da Jesu Kristo ya hi Apu Dios nadan malalaoy at-atton da. Athidi bo nadah pinhod dan ibagin am-in di nganneh diye te hay kakulugana ya nadan tatagun umat hitu ya nan pinhod dan ibagiy impumbalin dan dios da.

⁶ Adi kayu mahaul nadah tatagun mangalin bokon punliwatan danaen kinalik te makulug an bumoh-ol hi Apu Dios nadah mangmangngat ke danaen punliwatan ta kastiguwona dida. ⁷ Adi kayu midmid-um ke didat adi kayu malalit nadah at-atton da. ⁸ Handi ni-an ya kay kayu wadah tapol gapuh liwat yu, mu ad uwani mo ya napat-alan di nomnom yu te nangulug kayun Apu Jesu Kristo. Ta hidiye nan mahapul an hay maphod di aton yu ta kitib-anan makulug an napat-alan moy nomnom yu. ⁹ Hanan tagun nabaliwan moy nomnom nat maphod moy pangi-ena ya maphod ya maandong di at-attona ya hay makulug di un-unudona. ¹⁰ Aton yuy kabaelan yun manginila nadah mangipaamlong ke Apu Dios ta dadiyey aton yu. ¹¹ Adiyu iun-unud hi gaga-ihon at-atton nadan

tatagun kay wadah tapol ta panginilaan dan gaga-iho da. ¹² Takon ahan di hay pangalkalyan ya abu ke dadiyen gaga-ihon idaldalunu dan aton ya kababain ahan tut-uwa. ¹³ Mu deket ipainila yun didan gaga-ihoy at-atton da ya inilaon day maphod an pangiet mapat-alan di nomnom da. ¹⁴ Hinaey kibalinan nan ohan nitudok an kananay “Dakayun nahuyop, bumangun kayu nah kay yu natayan ta pat-alan dakayun Kristo.”

¹⁵ Kinali tibon yuy ine-en di pumbibiyag yu. Hay maphod di aton yu ta kitib-anan nanomnoman kayun adi kayu umat nadah makudang di nomnom na. ¹⁶ Aton yuy kabaelan yun mangat hi maphod te deyan nahalman di kinagaga-ihod uwani. ¹⁷ Kinali adi na-ala on inat di aton, mu mahapul an manomnoman kayu ta inilaon yu nadan pinhod Apu Dios ta dadiyey aton yu. ¹⁸ Bokon hay butong di at-atton yu te hidiyey humlun hi punliwatan. Hay Espiritun Apu Dios ot ya abuy iabulut yun mangipaduttuk hi biyag yu ta hiyay mangonoknong hi aton yu. ¹⁹ Ta deket naamung kayu on ikankanta yu nadan Psalms ya nadan udum an kantan di mangulug hi pundayaw yun Apu Dios ya punnanongon yu ta nangamung hi nomnom yun hiyay daydayawon yu. ²⁰ Ya mahapul an mumpasalamat takut nangamung ke Ama takun hi Apu Dios hi am-in an ma-ma-at ke ditakun ipadalan taku ke Apu Jesu Kristo.

Hay maphod an pangien di himbale

²¹ Mahapul an mun-uunnud taku te hidiyey kitib-an di pangun-unudan takun Jesu Kristo.

²² Dakayun nalahin an binabai, maphod di un-unudon yuy inayan yu umat hi pangun-unud yun Apu Jesu Kristo. ²³ Te hay lalaki ya hiyay mangipangpangulu ya mangipap-tok hi inayana, umat ke Kristo an hiyay mangipangpangulu ke ditakun mangulug an mibilang an adol na. Hiya boy mangihwang ke ditaku. ²⁴ Ta hidiye nan dakayun binabai, mahapul an paka-un-unudon yuy inayan yu, umat ke ditakun mangulug an un-unudon takuh Jesu Kristo.

²⁵ Dakayu ke damdaman linalaki ya ipatibo yuy pamhod yuh inayan yu umat hi nangipatib-an Jesu Kristo hi pamhod nan ditakun mangulug an ingkatenay kiphodan taku. ²⁶ Ta waday aton takun mibilang an tatagun Apu Dios ta hay panibona ya maid di liwat taku gapuh nangulugan takuh kalina ot ahi taku mabonyagan. ²⁷ Ya ta ditakun mangulug an mibilang an inayan Kristo ya makakkaphod takun maid di liwat takuh panibona. ²⁸ Hidiyen ine-en di impaminhod Jesus ke ditakun mangulug di mahapul an pangiu-unudan di lalaki pamhod nah inayana, umat hi naminhod nah adol

na. Hay himbale ya kay oha moy adol da, kinali hana ken lalakin naminhod hi inayana ya pinhod na damdamay adol na. ²⁹ Maid di tagun hingitanay adol na, mu ipaptok na ot ya abu. Ta hidiye nan deket makulug an ibilang nan lalakin adol na damdamay adol nan inayana ya mahapul an ipaptok nat umat ke Jesu Kriston pakaippaptok ditakun mangulug ³⁰ an mibilang an adol na. ³¹ Wada nan nitudok an kalin Apu Dios an kananay “Hituwey gapunan hay lalaki ya taynana nadan ammod nat miaddum nah inayana ta kay da mo ohan adol.” ³² Naligat an maawatan hituwe, mu hay ohan kialigan tuwe ya hi Kristo ya ditakun mangulug an mibilang an adol na. ³³ Mu wada damdamay niatan tuwen dakayu. Dakayu nimpén linalaki ya mahapul an pohdon yuy inayan yu an umat hi impaminhod yuh adol yu, ya dakayu damdaman binabai ya mahapul an maphod di punnomnom yuh inayan yu.

Hay tugun hanadah u-unga ya nadah ammod da

6

¹ Hay maphod ke dakayun u-unga ya un-unudon yuy aammod yu te hidiyey lebbeng nan aton di mangulug ke Apu Jesus, ²⁻³ te hituwey tugun Apu Dios: “Un-unudon yu da amayun inayu.” Hituwey mamangulun tugun an waday gun-udon nadan mangun-unud ketuwe. Hay gun-udon nadan mangun-unud ketuwe ya nitudok an kananay “Maphod di maat ke dakayu ya andukkekey biyag yu tuh luta.”

⁴ Dakayun aammod, adi na-ala on binoh-olan yu nadan imbabale yu ta adiyu pabungoton dida. Hay ot ya abu aton yu ya ip-iphod yuy panugun yun didan miunnud nah pinhod nan Ap-apu takun panugun.

Hay tugun hanadah himbut ya nadah apuda

⁵ Mahapul an dakayun himbut ya paka-un-unudon yu nadan ap-apuyu tuh luta an hay nonomnomon yu ya hay pangipaamlongan yun dida. Paka-un-unudon yu didan kay hi Jesu Kristoy un-unudon yu. ⁶⁻⁷ Adiyu ipatpatibo an makakkahlu kayu ya abu hin wada nadan ap-apuyu ta ekayu pitpitbal, mu hay pangun-unudan yun dida ya mahapul an malpuh nomnom yu te hidiyey pinhod Apu Dios an aton yu gapu te paddungnay muttatyu dakayu damdaman Jesu Kristo an bokon hay tagu ya abu. ⁸ Ya inila takun hi Apu Jesus ya idat nay gun-udon takun am-in nah maphod an aton taku, takon di himbut weno bokon.

⁹ Ya dakayu ke damdaman kon muttatyun dida ya athidi ip-iphod yu damdamay pangat yun dida umat hi nanugun

kun pangat dan dakayu. Adiyu tanaktakuton dida te inila yun am-in taku, himbut ya bokon, ya nun-iingngoy Apu takun am-in an dehdih langit ya mun-iingngoy atonan munhumalyan ditaku.

Hay punhangga takuh panaulan Satanas ke ditaku

¹⁰ Hay manguddidih kalyok ya idinol yun Apu taku ya nah ongal an kabaelasan mamaddang ke ditaku ta mihamad di pangulug takun hiya. ¹¹ Usalon yun am-in di indat Apu Dios an panani yu ta adi kayu maapput hin ipatnan Satanas an munhaul ke dakayu. ¹² Te hay kabuhul taku ya bokon tagu, mu nadan dimonyon aap-apun di gaga-iho. Datuwe ya waday kabaelan da ya am-in nah pangayan da ya ipatibo dah diyen kabaelan da. Diday mangipangpangulu nadah mungngohen Apu Dios tuh luta. ¹³ Om, usalon yuy indat Apu Dios an panani yu ta takon di dakol di punhaul dadiyen gaga-ihon kabuhul yu ya kabaelan yun makihanggan didat inggana.

¹⁴ Ta hidiye nan hay aton yu ya kay kayu tindalun nundadaan ta nangamung an makigubat. Hay usalon yun kay yu balikis ya hay pangitakdog yuh makulug an maunud. Ya hay kay yu pananih pagoyu ya hay pangatan yuh maphod ta adi madadag di pangulug yu. ¹⁵ Ya hay kay yu apatut ya hay naminhod yun mangipainila nah ituttudun Apu Dios hi linggongan taku. ¹⁶ Bokon datuwe ya abu, mu mahapul damdaman nahamad di pangulug yu te hidiyey kay yu happiyon mananih punhaul Satanas an kay mundadalang an panan muntutun-ud an mangali. ¹⁷ Idinol yuh nihwangan yuh liwat yuy mananin dakayu, umat nah tindalun idinol na nah helmet nay pananinah uluna. Ya mundadaan kayun mangikalih kalin Apu Dios an ipanomnom nan Espiritunan dakayu te hituwey kay yu otak.

¹⁸ Takon di nganney ma-ma-at ke ditaku ya idinol taku nah Espiritun Apu Dios an mamaddang ke ditaku nah pundasalan taku. Mundasal takut nangamung ta baddangan ditakun Apu Dios. Ya mahapul bon papohdanan takut adi taku kal-iwan an idasalan nadan ibba takun pinilinan tataguna. ¹⁹ Ya idasalanak damdama ta ipainilan Apu Dios di kalyok nah ek puntuttuduwan mipanggep ke Apu taku ya adiyak tumakut an mangipainila ketuwen kiphodan an ugge ni-an nipainila. ²⁰ Gapu ketuwen pangipainilaak ke hiya ya dehtuwak an nikalabut, mu takon di athidi ya idasalanak ta adiyak tumakut an muntuttudu te hidiye tuwaliy nidinol an ngunuk hi nangitud-akan nan Ap-apu takun hi Jesus ke ha-on.

²¹ Hi Taykikus an napateg an ibba takun makangngun-unud ke Jesus di ahi mangalkalin dakayuh mipanggep hi ma-ma-at ke ha-on hitu ta inilaon yu. ²² Itud-ak kuh kad-an yu ta inilaon yuy mipanggep ke dakamih tu ya ta tumulid kayu.

²³ Iibba dida, hana ot ta hi Apu Dios an hi Ama taku ya hi Apu Jesu Kristo ya palinggopon dakayu ya ihamad day pangulug yu ta munnanong di pumpopohodan yu. ²⁴ Ya hana ot ta hi Apu Dios ya ulayan dakayun am-in an nahamad di naminhod nan Apu takun hi Jesu Kristo.

HAY TUDOK PABLO HANADAH MANGULUG AD PHILIPPI

¹ Hituwen tudok ya nalpun dakami an hi Pablo ya hi Timothy an muttatyun Jesu Kristo. Muntudok kamin dakayun am-in an mangulug ke Jesu Kristo hinad Philippi ya takon di dakayun mangipangpangulu ya dakayun bumadbaddang nadah mangulug.

² Hana ot ta munnananong an wadan dakayuy ule ya linggop an malpu ke da Apu Dios an hi Ama taku ya nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo.

Hay dasal Pablo nadah iPhilippi

³ Deket ninomnom dakayun ha-on on numpasalamatak ke Apu Dios. ⁴Ya am-in nah pundasalak ya maka-am-amlongak hi pangidasalak ke dakayu, ⁵te ongal di imbaddang yun ha-on hi nipainilaan nan mipanggep ke Jesus nipalpu handih nangulugan yu ingganad uwani. ⁶Ya madinolak an hi Apu Dios an bimmaddang hi nangulugan yu ya itultuluy nat nangamung an mangipaphod hi niatan yun hiya inggana hantuh kibangngadan nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo.

⁷ Athituy punnomnom ku, gapuh ongal an impaminhod kun dakayu ya nilak-am kayuh homok Apu Dios ke ha-on. Dakayuy namaddang ke ha-on handih ek nangitanuttuduwan ya nangitakdogan nah tuttudun Kristo. Ya deyan ingganad uwanin wadaak tuh kalabut ya nanongnay ongngal an homok yun ha-on. ⁸Inilan Apu Dios an uma-abtuwak an manibon dakayu te ongal di naminhod kun dakayun nalpun Jesu Kristo.

⁹ Ta hidiye nan idasadasal kun Apu Dios ta mihamad di punhimpopohodan yu, ta umong-ongal di inila yu mipanggep ke hiya, ta umong-ongal di kabaelan yun munawat hi pangi-ena ¹⁰ya ta inilaon yuy makaphod an pangiet maid di akhupan Jesu Kristoh liwat yu hantuh pumbangngadana. ¹¹Ya hana ot ta baddangan dakayun Jesu Kristo ta am-in di aton yu ya maphod ta kidayawan Apu Dios.

Maid di e humanih pangipainilaan hi mipanggep ke Jesu Kristo

¹² Dakayun kaibaiba, pinhod kun inilaon yu an hantudan ma-ma-at ke ha-on ya maphod di numbalinana. Te gapu tuh nikalabutak ya namam-an nihinap nan tuttudun nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo. ¹³Te am-in hantudan tataguh tu, takon hantudan mungguwalyan ha-on ya ininila dan

nikalabutak gapuh pangitanuttuduwak hi mipanggep ke Kristo. ¹⁴ Ya gapuh nikalabutak ya dakol nadah ibba takuy nihamad di pangulug dan Apu taku ot maid di takut dan e muntanuttuduh mipanggep hi kalin Apu Dios.

¹⁵ Man-u te om, wadaday udum an e mangituttuduh mipanggep ke Jesu Kristo gapuh amo dan ha-on te pinhod dan diday makalin muntuttudu. Mu wadaday udum peman an ihapot dan e muntuttudu ¹⁶ gapuh impaminhod dan ha-on te inila dan piniliyak ke Apu Dios an mangitakdog nah mituttudu mipanggep ke Jesu Kristo. ¹⁷ Mu nadan udum an maka-amon muntuttudu mipanggep ke Kristo ya ad-adiy wadah nomnom da te pinhod dan mam-ahon di ligat ku tuh baludan. ¹⁸ Mu takon di athidiy udum ya maan-anlaak te hay importante ke ha-on ya hay kipainilaan nan tuttuudu mipanggep ke Kristo, takon di maphod weno ad-adiy wadah nomnom nadan udum an muntuttudu.

¹⁹ Ya nanongnan maan-anlaak te inilak an gapuh pangidasadasalan yun ha-on ya gapuh baddang nan Espiritun Jesu Kristo ya mipaeyak. ²⁰ Hay pinhod kun abu ya hay namnamaok ya maid di ek aton hi kababain hi pangatak nah ngunuk, namam-ad uwanin tiempo, mu ta wada ot di tulid kun mangat nah kidayawan Jesu Kristo, takon di hidiyey humlun hi katayak. ²¹ Te ha-oy ke ya ad uwanin mataguwak ya hay kidayawan Kristoy pinhod kun aton, mu deke bot mateyak ya namam-an mun-am-amlongak te umeyak hi kad-ana. ²² Mu deket madukdukey biyag kut dakdakol di maat ku ketuwen ngunun nidinol ke ha-on ya uggek inila mo hin nganney kudkudukdul, mateyak weno adi. ²³ Uggek inila hin nganney mapmaphod ke dadiyen duwa, mu pakappinhod kun umeh kad-an Kristo te hidiyey kapkaphodan. ²⁴ Mu gapuh punnomnom kun dakayu ya kudukdul nay adiyak mate ni-an ta waday atok an bumaddang ke dakayu. ²⁵ Ta hidiye nan inilak an adiyak ni-an matet mabalin an umaliyak hi kad-an yu ta baddangan dakayu ta mihamhamad di pangulug yun Jesu Kristo ta umong-ongal di pun-amlongan yu. ²⁶ Ta wadan am-in kayuh na ya mamam-ay amlong yuh pundayawan yun Jesus Kristo hin mibangngadak hina.

²⁷ Takon di nganney maat ke ha-on, hay importante ya halipat-an yu ta nangamung an mangun-unud nah tuttudun Kristo an kiphodan taku. Ta takon di umaliyak an manibon dakayu weno adiyak ya maphod di donglok mipanggep ke dakayu an mun-uunnud kayun am-in an mangitakdog kediyen mituttudu mipanggep ke Jesu Kristo an kinulug taku. ²⁸ Adi kayu tumakut nadah humihhingit ke dakayu

ta panginilaan dan maapput da te makastigu dat mihi-an dan Apu Dios ta nangamung ya dakayuy pangapputon Apu Dios hi pangihwanganan dakayu te maid di udum hi mangihwang ke dakayu hin bokon hiya ya abu. ²⁹ Adi kayu tumakut, te hay namiliyan Apu Dios ke dakayu ya bokon ya abu hay pangulugan yun Kristo, mu munligat kayu gapuh pangun-unudan yun hiya. ³⁰ Ta hidiye nan am-in taku ya makihangga taku nah buhul Apu Dios. Tinibo yun namahig di nunligaligatak handi gapun hiya ya takon ad uwani ya nanongnan makihananggaak nadah bubuhul na.

Hay pangiun-unudan hi nangipababaan Jesus hi adol na

2

¹ Madinolak an gapuh pangulug yun Kristo ya tumulid kayu ya maalubyag kayu gapuh naminhod nan dakayu. Ya madinolak bon baddangan dakayu nah Espiritun Apu Dios ta munhin-uullayan kayu. ² Ot gapu te athina ya pinhod kun munhimpopohhodan kayu ya mun-uunnud di nomnom yu ta namam-an umamlongak. ³ Bokon hay kiphodan yu ya abuy nomnomon yu ya bokon hay katbalan yuh tataguy gagamangan yu. Mu hay maphod an aton yu ya mumpakumbaba kayun hay nomnomon yun am-in ya kudkudukdul di udum an tatagu mu dakayu. ⁴ Nomnomon yu damdamay kiphodan di ibba yun tagu ta bokon hay kiphodan yu ya abu.

⁵ Hay pangiun-unudan taku ya hay pangi-en Jesu Kristo ⁶ te takon di Dios tuwali ya maid hi nomnom nan ena ipilit an munnananong kediyen kabaelasan mun-ap-apu. ⁷ Mu hiya pe ot iwalong nah diyen kalebbengana ot mumbalin hi tagun umat ke ditaku ot ibilang na boy adol nan muttatyu. ⁸ Impababa nay adol na ot un-unudonay pinhod Apu Dios an maat ke hiya, takon di kababain hidiyen natayanah krus. ⁹ Gapun tuwe ya hiyay impadayaw Apu Dios an Katagtag-ayan hi langit ta hiya moy Ap-apun di am-in, ¹⁰ ta hidiye nan am-in nan wadah luta, hi langit, ad dalom ya mundukkun dah pundayaw dan hiya. ¹¹ Ya am-in day tatagu takon di daanay kad-an da ya iuh-u dan makulug an hi Jesu Kristoy Ap-apu ta midayaw hi Apu Dios an hi Ama taku.

Hay pun-amlongan an mangat nah pinhod Apu Dios

¹² Ta hidiye nan dakayun iibba, impaka-un-unud yu nadan tugun ku handih wadaak hi kad-an yu. Ya ad uwanin nidawwiyak ke dakayu ya namam-an halipotpotan yun

paka-un-unudon dadiye. Pinhod kun ihamad yun mangun-unud ke Apu Dios an umagol kayun mangat hi gaga-iho ta mumbalin kayu nah pinhod nan pumbalanan yu an hidiyey gapunah nangihwanganan dakayu. ¹³ Damanan pundinolan yuh Apu Dios te hiyay mamaddang ke dakayun idat nay kabaelan yu ya pamhod yun mangat hi pinhod na.

¹⁴ Hi am-in an aton yu ya adi kayu munlili ya adi kayu makihannu ¹⁵ ta maid di eyu pumbahulan ya maid di gaga-ihon e makalkalin dakayu, ta dakayuy kitib-an di makali tuwalin imbabalen Apu Dios, ta kay kayu bittuwon an munhiyo te dakayu ya nakahhinnatkon di pangi-eyu nadah gaga-ihon tatagun nibahoy punnomnom da, ¹⁶ ta dakayuy pangiang-angan da ya panginilaan da nah mituttudun kalpuwan di biyag an munnananong. Ta deket athituy aton yu ya mun-am-amlongak hantuh kibangngadan Kristo te waday hilbin di ek naatuatuwan hi kiphodan yu. ¹⁷ Takon nin di patayonak hitud uwani ya maan-anlaak an mangihulug hi biyag kut miunnud nah pangulug yun Apu Dios ta paddungnay miappit ke hiya ta kidayawana. Kinali makian-anlaak ke dakayu. ¹⁸ Ya athidi ot bon dakayun makian-anlaakun ha-on.

Hanadan ibban Pablo an da Timothy ke Epaproditus

¹⁹ Madinolak an iabulut Apu Jesus an itud-ak kuh Timothy hina ta papohdanana hin nganney ma-ma-at ke dakayuh na ta wada ot an umanlaak hi pangidatdatongan ha-on hi nganneh diyen mipanggep ke dakayu. ²⁰ Hiyay itud-ak ku te hiya ya abuy nahamad di pangikagu nan dakayu ya umat hi punnomnom kun dakayuy punnomnom na, ²¹ te nada ken udum hitu ya hay kiphodan da ya abuy nonomnomon dan bokon hay pangatan da nah ipangunun Jesu Kristo ke dida. ²² Mu hi Timothy ya inila takuy kinataguna te kay ku imbabalen binanaddanganak hi ek nangitanuttuduwan nah tuttudun Jesus an kiphodan taku. ²³ Hiyay itud-ak kuh kad-an yu, mu indani ni-an ta inilaok hin nganney maat ke ha-on hitu. ²⁴ Mu madinolak an iabulut nan Ap-apu takun ahiyak umalin manibon dakayu hin waday wayak.

²⁵ Muden nomnomnomok ya mahapul an pumbanggadok hina tun ohan intud-ak yun bumaddang ke ha-on an hi Epaproditus. Hiya peman di ohan kay tindalun Jesus an impun-ib-ibbak an nanganangat nah impangunun Jesus. ²⁶ Pumbanggadok hina te ihik nan umalin manibon dakayu ya madanagan te ininnilanan dingngol yuy nundoghana. ²⁷ Makulug an nundogo ot innang an mate, mu himmok Apu Dios ot pumhod. Himmokak damdama te gulat nat nate, ya nungkikid-um hi ligat ku. ²⁸ Kinali

namam-an uma-abtuwak hi kibangngadanah kad-an yu ta umamlong kayuh panib-an yun hiya ya makaan di danag ku. ²⁹ Deket umalih na ya umamlong kayu te hiya ya nahamad an ibba takun mangulug ke Apu taku. Ya bokon ya abu hiyan pangipatib-an yuh apngayu, mu takon nadan udum an umat ke hiyay pangi-eda. ³⁰ Te bokon hay biyag nay ingkakagunah pangatana nah ngunun Jesu Kristo, ta hidiye nan innang ot an mate hi pamaddang nan ha-on nah ngunuk te maid di innun yun bumaddang ke ha-on te maid kayuh tu.

Hay adi pangidinolan Pablo hi am-in nadah inat nat matbal ke Apu Dios

3

¹ Hay bo ohah kalyok ke dakayun kaibaiba ya pinhod kun mun-am-amlong kayun Apu taku. Takon di ipanidpidwak datuwe mu ta un-unudon yuy tugun kut kiphodan yu.

² Halipat-an yu nadan makallangkak an tatagun kay da ahu te ituttudu dan mahapul an mumpakugit day linalaki ta ahida mabalin an mihwang. ³ Langkak dah diye te bokon hay pumpakugitan di pangimatunan hin tagun Apu Dios di ohan tagu. Ditaku tuwaliy tagun Apu Dios, kinali hiyay dayawon taku gapuh baddang di Espiritunan ditaku ya gapu te hi Jesu Kristoy pundinolan taku an bokon hay pumpakugitan.

⁴ Te gulat nat hay pumpakugitan weno hay in-innat di pangipuunan Apu Dios hi pambalanan ditaku ya timbalak ot an maphod te nabayag di nangihamadak an nangun-unud ke dadiye. ⁵ Te handih mikawalun algoh nitungowak ya nakugitak. Ya tonokak an Judyu te ha-oy di ohan holag Benjamin. Ya deke bot mipanggep hi Tugun min Judyu ya impaka-un-unud ku te ha-oy di ohan makalin Pharisee. ⁶ Ongal di nangitakdog ku nah inun-unud kut namahig an impunholholtap ku nadan mangulug ke Jesus. Impaka-un-unud kun am-in di mipanggep hi pangi-en di Tugun Moses ya inilak an maid di nungkudangak hi mipanggep ke datuwe.

⁷ Mu am-in datuwen imbilang kun ongal di punhilbiyana ya inwalong ku mot iappit kuy biyag kun Jesu Kristo. ⁸ Te maid di nganneh diyen e miingngo nah gun-udon takuh nanginilaan takun Apu takun hi Jesu Kristo. Inwalong kun am-in datuwe ya ibilang kun maid moy hilbida gapuh naminhod kun abun migappat ke Kristo. ⁹ Kinali ad uwani ya adik mo idinol nah pangun-unudan hi Tugun Moses di pangibilangan Apu Dios an maphod di ohan tagu. Man-uket

imbilangak ke Apu Dios an maphod ya gapuh nangulugak ke Kristo. Ta hidiye nan maid di udum hi ek pangidinolan hin bokon hiya ya abu. ¹⁰ Ya hay ahan pinhod ku ya pakainillaok hi Jesu Kristo ya gibokok nan kabaelan di namahuwana. Ya pinhod ku bon milaggat hi nunligligatana ya natayanat mabaliwan di pangi-ek ta miummat ke hiya ¹¹ ta umannung di namnamaok an mahuwanak damdaman Apu Dios hi udum hi algot makitaguwak ke hiya ta nangamung.

Hay aton taku ta umat hi pangi-en Jesu Kristoy pangi-e taku

¹² Adik e kanan di inat kun am-in danae weno hay pangi-ek ya umat moh pangi-en Kristo. Mu athidiy pinhod kun maat ke ha-on, kinali atok am-in di kabaalak an mangun-unud ke Jesu Kristo ta mumbalinak nah pinhod nan pumbalinak hi nangihwanganan ha-on. ¹³ Iibba, man- u te makulug an uggeyak ni-an numbalin nah pinhod Jesu Kriston pumbalinak, mu hay atok ya kal-iwak nan na-na-at ke ha-on handi ya iohhak di nomnom ku nah pinhod Apu Dios an atok. ¹⁴ Ta hidiye nan atok am-in di kabaalak an mangipaannung nah pinhod Apu Dios an pumbalinak an hidiyey gapunah namiliyanan ha-on an pangidatana nah kiphodan hi langit gapuh inat Jesu Kristo.

¹⁵ Ditakun nahamad di pangulug na ya mahapul an athidi takuy punnomnom taku ta takon di wada nadan udum an hinnatkon di punnomnom dan adi miunnud ketuwe ya nangamung hi Apu Dios an mamaddang ke didat maawatan da. ¹⁶ Takon di hinnatkon di punnomnom di udum, mu hay makahhapul ya itultuluy takun mangun-unud nah nipainilan ditaku mipanggep ke Kristo.

¹⁷ Iibba, iun-unud yun ha-on, umat nadah udum an ibba taku. Impatibo min am-in di maphod an un-unudon yu, kinali iun-unud yu nadah mangun-unud hi pangi-emi. ¹⁸ Dehtun lumuwaak an munnomnom nadah dakol an tatagun kinalikalik ke dakayu handi te nanongnan ngohayon day natayan Kristoh krus ta mapakawanan di liwat taku. ¹⁹ Datuwen tatagu ya makastigu da an mihi-an dan Apu Dios ta nangamung te hay pinpinhod di adol day kay numbalin an dios da ya nan gaga-ihon at-atton dan kababain di ipahhiya da. Hay gagamangan da ya nadan wada tuh luta ya abu. ²⁰ Mu ditaku ke pen mangulug ya hi langit di ahi taku kiha-adan ta nangamung, ta hidiye nan uma-abtu takuh aliyan Apu Jesu Kristo an mangihwang ke ditakut ikuyug ditakuh kad-ana. ²¹ Hiya an kabaelasan mangipaduttuk am-in hi nganne ya kabaelasan baliwan tun

nakapuy an maten adol takut umat hi adol nan namahuwan an adi mate.

Hay tugun hi mipanggep hi kiohhaan, pun-amlongan ya punlinggopan

4

¹ Dakayun iibbak an mangulug, ongal di impaminhod kun dakayu ya pinhod dakayun abun tibon te umipaamlong kayun ha-on. Man-uke ya matibo nah pangulug yun waday hilbin di naatuatuwak. Kinali ihamhamad yun mangun-unud ke Apu taku.

² Dakayu, Yudia ke Sintayke, donglon yu anhan tun kalyok ke dakayu. Hay maphod ya munhindodngol kayu te hidiyey maphod an pangien di mangulug ke Apu Kristo. ³ Ya kalyok ke he-an napateg an ibbak an baddangam datuwen binabai an didan am-in ke da Clemente ya nadan udum an nakingunun dakami. Man-uke ya ongal peman di imbaddang dan dakami handih emi nangipainilaan nah tuttudun nan Ap-apu taku. Takon di adik dida ngadanon ot inilak an impakitudok Apu Dios di ngadan da nah liblun nitudkan nadan idatanah biyag an maid di poppog na.

⁴ Hana ot ta am-in kayu ya mun-am-amlong kayu gapuh nigappatan yun Jesu Kristo. Pidwaok bon kalyon an hana ot ta am-in kayu ya mun-am-amlong kayu.

⁵ Ipatibo yuy maphod nadah ibbayu ta munhin-uullayan kayu te gagala ya umali nan Ap-apu taku. ⁶ Takon di nganneyy maat ke dakayu ya adi kayu madanagan, mu hay aton yu ot ya abu ya mundasal kayun Apu Dios ta ibaga yuy ngannen mahapul yu ya adiyu kal-iwan an mumpasalamat ke hiya. ⁷ Iathidi yu ke ya mawadan dakayuy linggop Apu Dios an mangipakodhol hi nomnom takut adi taku kumagukagu ya adi taku kahinnaul gapuh pangidinolan takun Jesu Kristo. Hidiyen linggop ya adi taku kabaelan an awatan.

⁸ Kaibaiba, hay manguddidin kalyok ke dakayu ya ipaanhan yun nomnomon nadan makulug, nadan kidayawan ya katbalan, hay maandong an pangie ya hay limpiyu ta abuna nadan umidat hi maphod an punnomnom di nomnomon taku. ⁹ Un-unudon yu nadan inadal yu ya tinibotibo yu ya dingngol yun ha-on. Deket aton yu datuwe ya munnanong ke dakayuh Apu Dios an umidat hi linggop.

Hay numpasalamatan Pablo nadah tatagud Philippi te hay baddang dan hiya

¹⁰ Maka-an-anlaak ya mumpasalamatak ke Apu taku te deyan wada boy impaali yuh baddang yun ha-on. Nabayag

an maid di eyu impaali, adi gapu te inwalongak, mu inilak an maid di innun yun mangipaali. ¹¹ Nganne innun, adiyak munlili te mapnekak hi nganneh diyen wadan ha-on. ¹² Inilak di nganney naligat ya nalam-ay an biyag, kinali takon di nganney maat ke ha-on ad uwanin mataguwak ya umamlongak. Takon di makudang weno nahawwal di mahapul ku ya nun-ingngo metlaing ke ha-on. ¹³ Man-uke ya kabaalak di ngannen maat ke ha-on te wadah Jesu Kristo an bumaddang ke ha-on.

¹⁴ Mu takon di athidi ya maphod ahan ta binaddanganak ke dakayu hi ligat ku. ¹⁵ Dakayun tatagud Philippi, impakainnila yu an handih nanayanak ad Macedonia handih nangilappuwak an nuntuttuduh mipanggep ke Jesus ya dakayu ya abuy bimmaddang ke ha-on. ¹⁶ Takon handih wadaak ad Tesalonika ad Macedonia ya numpaapaali kayuh mahapul ku. ¹⁷ Adik e kalkalyon datuwe te gagamgamak di idat yun ha-on, mu man-uke ya waday ahiyu dawaton an idat Apu Dios te hay namaddangan yun ha-on. ¹⁸ Dinawat ku nan pihhun impaw-it yun Epaproditus ot ad uwani ya wadan am-in di mahapul ku ya nahawwahawwal bo kaya. Hinaen indat yu ya paddungnay hi Apu Dios di nangidatan yu ya mun-am-amlong bon dakayu kenaen inat yu. ¹⁹ Ta hi Apu Dios an wadan am-in ke hiyay mangidat ke dakayu hi mahapul yu gapuh inat Jesu Kristo hi kiphodan yu.

²⁰ Hi Apu Dios an hi Ama takuy nanongnan madayaw ta nangamung. Amen.

²¹ Pinhod kun ipainila yun am-in hanadah ibba takuh nan mangulug ke Jesu Kristo an nomnomnomon dakayu ke dakamin ibba yun mangulug hitu. ²² Ya am-in hantudan tatagun Apu Dios hitu, namam-a hantudan mumpungn-gunuh balen di patul ya kanan day nonomnomon dakayu damdaman dida.

²³ Hana ot ta ulayan dakayun am-in ke Apu Jesu Kristo.

HAY TUDOK PABLO HANADAH MANGULUG AD COLOSSAE

¹ Hituwen tudok ya nalpun Timothy an ibba taku ya ha-oy an hi Pablo an apostoles an pinilin Apu Dios an mangipainilah mipanggep ke Jesu Kristo. ² Itudok mih tuwe ke dakayun tatagun Apu Dios an ibba min nahamad di pangulug nan Jesu Kristo hinad Colossae.

Hana ot ta munnananong an wadan dakayuy ule ya linggop an malpun Apu Dios an hi Ama taku.

*Hay nangidasalan Pablo nadah mangulug ad Colossae
(Ephesus 1:7,13; 1 Tesalonika 2:12)*

³ Am-in hi pangidasalan min dakayu ya adimi kal-iwan an mumpasalamat ke Apu Dios an Aman nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo ⁴ te dingngol min nahamad di pangulug yun Jesu Kristo ya nahamad di naminhod yun am-in hanadah tatagun Apu Dios. ⁵ Nipalpu dih nanginilaan yu nah makulug an tuttudu mipanggep nah inat Jesus an kiphodan taku ya nahamad di pangulug yu te namnamaon yu nan wadah langit an ih-ih-od Apu Dios ke dakayu. Gapu kediyen namnamaon yu ya deyan mangulug kayu ya waday impaminhod yuh ibbayu. ⁶ Hituwen maphod an tuttudu ya mungkipainilah kabobboble. Ya dakol day mungkabaliwan di biyag da gapu kediyen, umat hi nabaliwan di biyag yu handih nangngolan yu ot maawatan yuy mipanggep hi ulen Apu Dios nadah naliwat. ⁷ Inadal yuh tuweh intuttudun Epaphras an napateg an ibba takun muttatyun Kristo an bumadbaddang ke dakami ketuwen ipangunun Kristo. ⁸ Kinali nan dakamiy mipanggep hi punhimpopohodan yun nalpuh Espiritun Apu Dios.

⁹ Kinali kediyen nangngolan mih mipanggep hi pangulug yu ya idasadasalan dakayun dakamit baddangan dakayun Apu Dios ta pakaawwatan yuy tuttudun malpuh Espirituna ya ta inilaon yun am-in di pinhod nan aton yu ¹⁰ ya ta hay pumbibiyag yu ya miunnud nah pinhod nat umamlong. Ta deket athidi ya dakol day mabaddangan nah maphod an aton yu ya madmad-uman di inila yu mipanggep ke hiya. ¹¹ Ya hana ot ta gapuh kabaelan Apu Dios ya ipal-ot dakayu ta mabalin an anusan yuy kumpulnan ligat ¹² ta mun-am-amlong kayun mumpasalamat ke Ama taku. Imbilang ditakun tatagu nat mabalin mon migappat taku nah pun-apuwanan munnananong di pat-al. ¹³ Kinaan ditaku nah

tapol an pun-ap-apuwan Satanas ot it-an ditaku nah pun-ap-apuwan nan Imbabalenan impakappinhod na ¹⁴ ya gapuh nangikatayan nan Imbabalenah liwat taku ya pakawanan ditakun Apu Dios.

*Hay kinatagun Jesu Kristo ya hay ngununa
(Ephesus 1:23; 2:12; 3:19; 4:13,18)*

¹⁵ Hi Kristoy pangitib-an takun Apu Dios an adi matibo. Hiya an Katagtag-ayan ya wada tuwali ot ahi mawadan amin tun wadad uwani. ¹⁶ Te am-in tun wada tuh luta ya hi kabunyan, matibo ya adi ya naltu gapu ke Jesu Kristo, takon nadan ongal di kabaelasan aap-apu ya nadan anghel an maphod ya gaga-iho. Am-in di nganneh diye, takon di daana ya lintuna ot midinol ke hiya ta ipaptok nat hiyay madayaw. ¹⁷ Hiya ya wada tuwali ot ahi mawadan amin tun wadad uwani ya waday panun am-in datuwe te hiyay mangipaptok. ¹⁸ Ya hiyay kay taku ulu ya ditakun mangulug di kay na adol ta hiyay ukod ke ditakun amin. Hiyay katagtag-ayan te minahuwan Apu Dios ta am-in takun tataguna ya ahi taku mamahuwan damdamah udum hi algo. Hituwey kitib-anan hiyay katagtag-ayan. ¹⁹ Manuke ya hi Jesu Kristo an Imbabalen Apu Dios ya waday kinaDios na, kinali am-in di wadan Amana ya wada bon hiya te hidiye tuwaliy pinhod Apu Dios. ²⁰ Intud-ak Apu Dios nan Imbabalena tuh luta ta waday innunan mibangngad ke hiya nadan nihi-an an lintuna tuh luta ya hi kabunyan. Ingkatenay liwat taku ta waday aton takun mihayyup ke Apu Dios.

²¹ Handi ya nihi-an takun Apu Dios te buhul ditakun hiya gapuh gaga-ihon wadah nomnom taku ya hay gaga-ihon ataton taku, ²² mu ad uwani ya maphod ta inabulut ditakun mihayyup ke hiya gapuh nangikatayan nan Imbabalenah liwat taku. Ta hay panibon mon Apu Dios ke ditaku ya maphod taku an maid di liwat taku. ²³ Mu mahapul an itultuluy takun mangidinol nah nituttudun ditaku mipanggep hi natayan Jesu Kristo an hidiyey pangidinolan takuh kihwangan taku. Hituwen nituttudun ditaku ya nundingngol hi kabobboble tuh luta. Ya deyan ha-on an hi Pablo an pinilin Apu Dios an oha nadah muttatyun mangipainilan tuwe.

Hay ngunun indinol Apu Dios ke Pablo

²⁴ Ad uwani ya takon di dehtun munholholtapak gapuh nuntanuttuduwak hi kiphodan yu ya nanongnan maanlaak te kayak milagat nah nunholholtapan Kristo ta umannung di pinhod nan maat hi nunholholtapana gapuh

kiphodon takun mangulug an makalin adol na. ²⁵ Ha-oy di ohan pinilin Apu Dios an bumaddang nadah mangulug ta ipainilak am-in nadan kalina, immam-ana ke dakayun bokon Judyu. ²⁶ Ituttuduk hituwe ta ditakun tataguna ya inilaon taku nan planunan uggena impainila nipalpu dih done ingganad uwani. ²⁷ Ad uwani ya inilaon takuh diyen maphod an ninomnom Apu Dios an aton te hidiye tuwaliy planuna. Pinhod nan ipainilah tataguh kabobboble takon di dakayun bokon Judyu an wadah Kristo ke ditakun mangulug, kinali namnamaon takun milak-am nah kidayawan Apu Dios.

²⁸ Ta hidiye nan am-in di pangayan mi ya hay mipanggep ke Kristoy itanuttudu mih tatagu. Aton min am-in di kabaelan min muntuttudu ta mangulug dan Kristo ya ta mihamad di pangulug da gapuh nigappatan dan hiya. ²⁹ Mun-oolotak ketuwen ngunuk takon di naligat te nanongnan ongal di baddang Kristo ke ha-on.

2

¹ Dakayun mangulug ad Colossae ya pinhod kun inilaon yun nahalman di pangidasadasal kun dakayu ya nadan mangulug ad Laodicea takon nadan udum an ugge nanibon ha-on ² te pinhod kun punnanongon yuy pundinol yun Jesu Kristo ta pakainillaon yuy mipanggep ke hiya an hidiye nan ugge impainilan Apu Dios handi. Ya pinhod kun munuunnud kayu gapuh impaminhod yuh ibbayu. ³ Hi Jesu Kristoy kay aladdun punlukat am-in nah nitalun nomnom ya kinalaing Apu Dios te hiyay mangipainilan ditaku hi pangi-ena ya hiyay kawad-an am-in di wadan Apu Dios.

⁴ Kalyok ke dakayuh tuwe ta deket wadaday udum an umalin mangituttuduh hinnatkon ya adi kayu mahaul, takon di maphod di pungkalkalli da te langkak hidiyen ituttudu da. ⁵ Takon di maidak hinah kad-an yu ya kayak damdama wada te nonomnomon dakayun ha-on. Ya mun-am-amlongak te nanongnan nahamad di pangulug yun Kristo.

Hi Kristo ya abuy kalpuwan am-in di kiphodon taku

⁶ Deyan inabulut yuh Jesu Kristo an Apu yu ya mahapul an madinol kayun baddangan dakayun hiyah kabigabigat an ⁷ paddungnay lumamut kayun hiya ta hiyay mangipatagun dakayu. Kinali mahapul an nahamad di pangulug yun hiya ta miunnud nah nituttudun dakayu. Ya maphod di mumpasalamat takuh ongal ke Apu Dios nah atonan ditaku.

⁸ Halipat-an yu ta adi dakayu ihapitan hanadah umalin e muntuttuduh langkak. Man-ut nakala-ing dan kumali, mu

hay ituttudu da ya ugge nalpun Kristo te nalpuh nomnom di tagu ya nadah adi matibon mana-haut. ⁹ Hituwey nomnomon yu, numbalin hi taguh Jesu Kristo, mu nanongnan wadan hiyan am-in di kabaelan Apu Dios. ¹⁰ Ya gapuh nigappatan yun Kristo ya nilak-am kayu nah biyag nan maid kudang na. Ya hiyay katagtag-ayan am-in hanadah waday pun-ap-apuwan da, takon nadan adi matibon umat nadah dimonyo ya anghel.

¹¹ Ditakun mangulug ke hiya ya paddungnay nakugit taku, mu hay nakugitan taku ya adi umat hi pangugit di tagu, mu hidiyey nangipatikodan Kriston ditakun mangmangngat nadah gaga-ihon pinpinhod di adol taku. ¹² Te handih numpabonyagan taku ya kay nakilubuk ke hiya nan gaga-ihon kinatagu taku. Mu handih namahuwana ya kay taku nakimahun hiyan nahannotan moy kinatagu taku, te kinulug takuy kabaelan Apu Dios an nunmahun hiya. ¹³ Athituy ine-ena: Dakayun bokon Judyu an ugge nian nanginilan Apu Dios ya paddungnay nate kayu gapuh liwat yu, mu paddungnay tinagu dakayun Apu Dios ya pinakawananan am-in di liwat yu gapu te kay kayu nakitagun Kristo handih namahuwana. ¹⁴ Gulat na ya makastigu taku te hay liwat takuh ugge taku nangun-unudan nah Tugun an indat nan Moses, mu gapuh natayan Jesus hi krus ya pinakawananan am-in di liwat taku ta adi taku makastigu. ¹⁵ Hay nipatakan Jesus hi krus gapuh liwat takuy nangapputan an am-in hanadah dimonyo ya nadan aap-apu da ot mapoppog moy pun-ap-apuwan dan ditaku. Hituwey panginilaan di katagutagu an hi Jesus ya abuy Ap-apu.

¹⁶ Ta hidiye nan halipat-an yu ta adi dakayu haulon hanadah umalin mangibagan mahapul an un-unudon yu nadan dakol an paniawon da, ta waday paniawon yuh makan ya mainum ya waday ngilnon yuh bulan ya algon umat nah Sabadun Tungo. ¹⁷ Datuwen tugun ya adi mo mahapul te kay da ya abu a-on nan makulug an maunud an hi Jesu Kristo. ¹⁸ Adi kayu e paapput nadah mangibaag ke dakayun kanan day diday nakahammad di pangulug da te dida ke ya kay hanan napakumbaba da peman te dakol di paniawon da ya kanan day mahapul an dayawon nadan anghel. Ya dida ke kanu ya waday inin-inop da ya hidiye bo udot di ipaanhan dan e ituttudu. Mu hay kakulugana ya dida kayay mangipatag-eh adol da te hay malpuh nomnom day ituttudu da. ¹⁹ Bokon moh Kristo di pundinolan danaen tatagu. Mu hi Kristo ya hiyay mibilang an ulu taku. Hiyay nangdon ke ditakun kay parten di adol na. Ta hidiye nan mipaptok taku ya mihamad di pangulug

takun hiya ta mumbalin taku nah pinhod Apu Dios.

Kay taku nakikaten Jesus ta makitagu taku mo ke hiya

²⁰ Ditakun mangulug ya kay taku nakikaten Jesu Kristo handih natayana ta bokon mo nan gaga-ihon adi matiboy mun-ap-apun ditaku. Mu tipet nanongnan iun-unud yuh un-unudon nadan tatagun ugge nangulug ²¹ an deke on kanan day “Adiyu odnan hidiye,” “Adiyu kanon hidiye” weno “Adiyu e dapaon hidiye”? ²² Mu am-in datuwen ikakagu da ya adi importante te adida munnanong, mu ahida mama-id. Datuwen maun-unud ya nalpuh nomnom di tagu, ugge nalpun Apu Dios. ²³ Hanadan tatagun mangun-unud ke dadiye ya kay da peman nanomnoman te aton dan am-in di kabaelan dan mangun-unud nah kumpulnan kalyon dan maun-unud takon nin di punholholtapan day pangun-unudan da ya anusan da. Hay pangun-unudan dan datuwe ya kay hanan nababa da peman. Mu am-in dadiyen un-unudon da ya maid di hilbina te adi pakabaddang ke didan mangitikod an mangat nah gaga-ihon pinhod di adol da.

Hay pangi-en di balun nitaguwan an malpun Jesus

3

¹ Dakayu ya mibilang kayu mon nakitagun Kristo, ta hidiye nan hay nomnomon yu ya nan midat ke dakayuh langit an pun-ap-apuwan Kristo an inumbun hi winawwan Apu Dios. ² Om, nomnomon yuh diyen kitaguwan yuh langit, bokon hantudan nalgom an wada tuh lutay gagamgan yu. ³ Te nan nitaguwan taku tuwali ya paddungnay nakikaten Jesu Kristo ot hidiyen nihannot an balun nitaguwan taku ya ipappaptok Jesu Kristo an wadan Apu Dios. ⁴ Hantuh kibangngadan Kristo an kalpuwan di biyag takun mangulug ya migappat takuh dayaw na.

⁵ Ta hidiye nan mahapul an itikod yun mangat nadah gaga-ihon pinpinhod di adol. Adiyu aton di malalao, adi kayu numanomnom hi nganneh diyen gaga-iho. Ya adiyu iummat nah tagun pinhod nan ibagin am-in di nganneh diye, te deket athituy aton yu ya impumbalin yun dios yu nan pinhod yun ibagi. ⁶ Danaen at-atton nadan adi mangun-unud ke Apu Dios di mangipaboh-ol ke hiyat humlun hi pangastiguwanan dida. ⁷ Mu takon di dakayu ya athidiy pangi-eyu handih ugge kayu nangulug.

⁸ Muden ad uwani mon mangulug kayu ya mahapul an itikod yun mangat hi gaga-ihon adiyu hingitan di ibbayun tagu ya adi kayu kabinnoh-ol. Ya adi kayu tumanumbuk ya adi kayu munlabu ⁹ ya adiyu ilangkakan di ibbayu.

Te inwalong yu mo dadiyen gaga-ihon pangi-e. ¹⁰ Ad uwani ya nahannotan moh baluy pangi-e taku ya hi Apu Dios an nanannot kediyen pangi-e taku ya itultuluy nan mangipaphod ke ditakut loktat ya miingngo taku moh pangi-ena ya pakainillaon taku hiya. ¹¹ Ketuwen balun biyag taku ya mun-iingngo taku moh hinangngab Kristo, takon di Judyu ya bokon, ya adi mo importante hin nakugit weno ugge ya adi importante hin himbut weno bokon, nun-adal weno ugge. Man-uke ya wadan ditakun am-in an mangulug hi Jesu Kriston nakattag-e, takon di nganney nitaguwan taku.

¹² Impakappinhod dakayun Apu Dios ot piliyon dakayun tataguna. Kinali mahapul an munhinhohmok kayu ya munhin-uulleyan kayu. Maphod boy mumpakumbaba kayu ya mun-anus kayu. ¹³ Ya munhinhuhhulug kayu ya kal-iwan yuy bahul di ibbayun dakayu ta umat ke Apu takun pinakawanayan liwat takun hiya. ¹⁴ Hay makahhapul ya munhimpopohhodan kayu te hituwey mangipahamad hi pun-uunnudan yu. ¹⁵ Hi Kristoy pangidinolan takuh baddang ta mitultuluy di maphod an punnomnom takuh ibba takut malinggop taku. Te hidiyey gapunah namiliyan Apu Dios ke ditakun mangulug an ohan adol Kristo. Ya maphod di mumpasalamat kayun Apu Dios hi am-in nah atonan dakayu.

¹⁶ Mahapul bon hay umanhan hi nomnomon yu ya nadan intuttudun Kristo ta miunnud hi niptok an punnomnom yu ya kinalaing yun munhintuttudu ya munhintuttugun. Ikanta yu nadan Psalms ya nadan udum an kantan pundayaw ke Apu Dios ya nomnomon yuy pumpasalamatan yun hiya. ¹⁷ Ya nomnomon takut am-in di aton taku ya kalyon taku ya kidayawan nan Ap-apu takun hi Jesus. Ya am-in di pumpasalamatan takun Apu Dios ya ipadalan takun hiya.

Hay mangulug ke Kristo ya mahapul an hay maphod di aton da

¹⁸ Dakayun binabai, maphod di un-unudon yuy inayan yu te hidiyey maphod an pangi-en di mangulug ke Apu taku. ¹⁹ Ya dakayu ke damdaman inayan dan linalaki ya ipatibo yuy impaminhod yun dida ya adi kayu makabbungot ke dida. ²⁰ Ya dakayun u-unga ya adiyu ngohayon di ammod yu ta umamlong hi Apu Dios ke dakayu. ²¹ Dakayu ke damdaman aammod da ya konoknongon yu ta adiyu halman di hong-ak ke dida te kal-ina ya umalmot da ot ya abu.

²² Dakayun himbut, un-unudon yu ta nangamung di ap-apu yu, adiyu ipatibon makakkahlu kayu ya abu ten wada da, mu hay pangun-unudan yun dida ya malpuh nomnom yu ya gapuh pangun-unudan yun Apu Dios, bokon nan ekayu pitpitbal. ²³ Ya am-in di aton yu ya munhuhulu kayun mangat an kay hi Apu takuy ingunngunuwwan yu an bokon hay tagu. ²⁴ Te inila yun hi Apu takun hi Jesu Kristoy mangidat hi gun-udon yu an hidiye nan e pakitaguwan ke hiya. Hay kakulugana ya hiya tuwaliy kon muttatyun ditaku. ²⁵ Ta hanada ke damdaman mangmangngat hi gaga-iho, takon di nganney nitaguwan da ya kastiguwon Apu Dios dida te hiya ya maid di nangiohhaanah kaphod na te hiya ya maandong di pangat na.

4

¹ Dakayun ap-apun datuwen himbut, mahapul an ip-iphod yuy pangat yun dida. Nomnomon yun wada damdamay Ap-apu yuh langit an hi Apu Dios.

Hay udum an tugun Pablo

² Ya dakayun mangulug, adi kayu uminglen mundasal ya ip-iphod yuy pundasal yu ya mumpasalamat kayun Apu Dios. ³ Adiyu kal-iwan ta idasalan dakami ahan damdama ta baddangan dakamin Apu Dios ta waday innun min mangituttudu mipanggep hi pangihwangan Kristoh tagu an hituwey ugge impainilan Apu Dios handi ya hituwey gapunah nikalabutak. ⁴ Idasalanak bo ke dakayu ta baddanganak ke Apu Dios ta nalakan maawatan di tataguy ittutuduk ke dida.

⁵ Deket wada kayuh kad-an nadan adi mangulug ya ittutudu yun dida tun mipanggep ke Jesu Kristo ya tibon yu ta maphod di ipatibo yun dida. ⁶ Ya tibon yu bot ip-iphod yun makihummangan ke didat maphod di pangngol dah kalyon yu. Ya deket waday pinhod dan inilaon ya tibon yu ta miptok di panumang yu.

Hay nanguddidih kinalin Pablo nadah iColossae

⁷⁻⁸ Itud-ak kuh Taykikus an mangipainilan dakayu hi ma-ma-at ke dakamih tu ta wadan umamlong kayu. Hiyay itud-ak ku te hiyay ohan napateg an iba taku. Iapati na paman an bumaddang ya ibba takun muttatyun Jesu Kristo an Apu taku. ⁹ Maki-ali damdama tun ohan kaboblaysan yu an hi Onesimus an oha bon makangngun-unud ya napateg an iba taku. Didan duway ahi mangalkalin dakayu hi mipanggep hi ma-ma-at ke dakami.

¹⁰ Hi Aristarchus an ibbak an nikalabut ya kananay nonomnomon dakayun hiya. Athidi bon Marcos an iban

Barnabas. Nakali tuwalin dakayu handi an deket ihawwang Marcos hina ya ipatibo yuy apnga yun hiya. ¹¹ Takon di hi Joshua an Justus di ohan ngadana ya nonomnomon dakayun hiya. Datuwen tulu ya abu nadah Judyuh tuy bumadbaddang peman ke ha-on an e mangipainilah mipanggep nah pun-ap-apuwan Apu Dios.

¹² Hi Epaphras an oha bon kaboblayan yu ya muttatyun Jesu Kristo ya kananay nonomnomon dakayu damdaman hiya. Idasadasalan dakayun hiya te pinhod nan makaihammad di pangulug yun Jesus ya pakainillaon yun am-in di pinhod Apu Dios an aton yu ta dadiyey un-unudon yu. ¹³ Ha-oy ya ihadak kun namahig peman di pangidasadasal nan dakayu ya nadan tatagud Laodicea ya ad Heirapolis.

¹⁴ Ya takon hantun napateg an iba takun hi Doktor Lucas ya hi Demas ya kanan day kalyok ke dakayu an nonomnomon dakayun dida.

¹⁵ Kalyon yu nadah ibba takun mangulug ad Laodicea ya ke Nympha ya nadan maamuamung hi baleda an nonomnomon mi dida.

¹⁶ Deket binidbid yuh tuwen tudok ku ya ipae yud Laodicea ta bidbidon damdaman nadan mangulug hidi. Ya athidi bo nah tudok kun didan maphod di bidbidon yu damdama.

¹⁷ Adiyu kal-iwan ta kalyon yun Archipus an mahapul an gibbuwona nan ngunun indinol nan Ap-apu takun hiya.

¹⁸ Hituwen udidin di kalyok ke dakayu ya ha-oy mismun hi Pabloy nangitudok. Pinhod kun ipainilan nonomnomon dakayu. Nomnomonak damdaman dakayu tuh kalabut ta idasalanak.

Hana ot ta ulayan dakayun am-in ke Apu Dios.

HAY NAMANGULUN TUDOK PABLO HANADAH MANGULUG AD TESALONIKA

¹ Hituwen tudok ya nalpun dakami an hi Pablo, hi Silas ya hi Timothy. Ipaali min dakayun iTesalonika an mangulug ke Apu Dios an hi Ama taku ya hi Jesu Kristo an Apu taku. Hana ot ta ulayan dakayu ya palinggopon dakayun Apu Dios.

Hay ine-en di pangulug nadan tatagud Tesalonika

² Am-in nah pundasalan min Apu Dios ya pakidadasal dakayu ya mumpasalamat kamin hiya mipanggep ke dakayu. ³ Te deket mundasal kamin Ama takun hi Apu Dios ya nonomnomon mi nan maphod an at-atton yu gapuh pangulug yu, hay hinlu yun mangiat hi impangunun nan Ap-apu taku gapuh ongal an pamhod yu ya nan ongal an dinol yuh pumbangngadan nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo.

⁴ Dakayun kaibaiba an pakappinhod Apu Dios, inila min pinili dakayun hiya an pumbalinonan tataguna ⁵ te handih nangipainilaan min dakayu nah tuttudun Jesu Kristo ya ininila yun hituwe ya bokon tuttudun di tagu ya abu. Mu gapuh baddang di Espiritun Apu Dios ke dakami ya nangulug kayu. Kinali kediye ya ongal di dinol mi kediye intuttudu mi. Ya inila yun handih wada kamih na ya hay kiphodan yuy nonomnomon mi. ⁶ Maphod ta in-un-unud yu ke dakami ya ke Apu takun hi Jesu Kristo ta takon di nahalman di nunholholtapan yu ya inabulut yu nan intuttudu mi ot umamlong kayu te impaamlong dakayu nah Espiritun Apu Dios. ⁷ Ot dakayuy pangiu-unundan nadan mangulug hinah probinsiad Macedonia ya nadah udum an bobled Greece. ⁸ Gapuh pangulug yu ya nundingngol di kalin Apu Dios ad Macedonia ya ad Greece. Bokon ya abuh diy nadngolan di pangulug yu te nundingngol hi udum an boble. Kinali adi mahapul an emi kalkalyon di mipanggep ke dakayu. ⁹ Hanadan tatagu ke dadiyen bobley nangalkalin dakami handih nangaliyan mihna hi mipanggep hi apngayu ya hay nangiwalongan yun mundayaw hi nalgom an dios ot daydayawon yu mo nan makulug an Dios an wadat nangamung. ¹⁰ Ya iit-ok da bon hanadhad-on yu kanuy kibangngadan nan Imbabalen Apu Dios an hi Jesu Kristo an malpuh langit. Hiya ya minahuwan Apu Dios handih natayanat ihwang ditaku nah namahig an bungot Apu Dios nadah naliwat.

Hay inainat Pablo ad Tesalonika

2

¹ Kaibaiba, inila yun waday hilbin di immaliyan mih na. ² Nahalman di inat dan dakamid Philippi an pinalohalohanakami ya pinanadngolan dakami, mu maphod ta impakodhol Apu Dios di nomnom mi ot waday tulid min immalih nan e nuntuttuduh mipanggep ke Jesu Kristo takon di dakol day mamihul ke dakami. ³ Hay nuntuttuduwan min dakayu ot ahi kayu maawis an mangulug ya ugge nipuun hi ad-adin punnomnom te ugge dakayu hinaul weno tinalam.

⁴ Mu timbal Apu Dios di pangi-emi, kinali indinol nan dakamin e ituttuduy mipanggep hi inat Jesu Kristo an kiphodan taku. Bokon hay e pitpitbal hi tataguy gagamgaman mi, mu pinhod min ipaamlong hi Apu Dios an nanginilah nomnom di tagu. ⁵ Ya inila yun unggemi in-ummat nadah udum an muntuttudun humahhaul da. Ugge dakayu inhapitan ke dakami te bokon hay maala min dakayuy ginamgaman mi. Hi Apu Dios ya inila nan makulug hituwe. ⁶ Inilayu bon ugge kami numpadayaw hi tatagu, takon di dakayu weno dahdi, ⁷ takon di lebbeng nan midayaw kami gapuh kinaapostoles min Kristo. Inilayun maule kamin dakayu, umat hi ulen di ina hi imbabalena ⁸ te impakappinhod dakayun dakami, kinali ongal di anla min nuntuttudun dakayu mipanggep ke Jesu Kristo. Oha bo ya nidadaan kamin mate hin hidiyey mahapul hi kiphodan yu.

⁹ Ya inila yu bon kaibaiba an handih nuntuttuduwan min dakayu ya inhapot min nungngunuh hilog ya mapat-al ta dakami pey mamoklah mahapul mi nah puntuttuduwan min dakayu ta adi kami pitpittanud ke dakayu.

¹⁰ Dakayu ya hi Apu Dios di mangiuh-un maphod di innat mi. Inilayun maid di numbahulan min dakayun mangulug ya maid di inat mih humlun hi pamihulan yun dakami. ¹¹ Inilayu bon hay nanuttudu min dakayu ya umat hi pangat di ammod hi imbabalena. ¹² Impal-ot miy nomnom yu ya kinalkaliyan dakayu ot ugge kayu nadismaya. Bokon ya abuh diye te kinali min dakayun mahapul an hay pumbibiyag yu ya miunnud nah pinhod Apu Dios an nangayag ke ditaku nah pun-ap-apuwanat makidayaw takun hiya.

¹³ Ya mumpasalamat kamit nangamung ke Apu Dios te handih nangituttuduwan mih kalina ke dakayu ya bokon dakamiy ninomnom yun nalpuwana, mu inabulut yun makulug an hidiye ya kalin Apu Dios an mamaddang ke ditakun mangulug.

¹⁴ Kaibaiba, umat kayu nadah tatagun Apu Dios an mangulug ke Jesu Kristo ad Judea an hinolholtap yuy

inainat nadan kabobl原因 yu te athidi damdaman didan hinolholtap day inainat di ibba dan Judyu.

¹⁵ Dadiyen Judyuy namatepate handidah profetas ya dida boy namate ke Apu Jesu Kristo. Ya ad uwani bo ya namahig an punholholtapon dakami. Pabobboh-olon dah Apu Dios ya ngohayon dan am-in di tatagu. ¹⁶ Takon nah emi puntuttuduwan hanadah bokon Judyu ta mihwang da ya ta aton dan am-in di kabaelan dan mangipatikod ke dakami. Ta hidiye nan nahalman mo ahan di liwat da ot ad uwani ya namahig di boh-ol Apu Dios ke dida.

Uma-aptuh Pablon e mumbisita nadah iTesalonika

¹⁷ Kaibaiba, ugge nabayag di ugge taku nuntitibbowan nipalpun dih nanayanan min dakayu, yaden namahig an nonomnomon dakayu. Inat min am-in di kabaelan min umalih na te uma-abtu kamin manibon dakayu te ¹⁸ pinhod min abun mibangngad hina, namam-an ha-on an hi Pablo an nadandani on ninomnom kun umalih na, mu nibanahho te gapu ke Satanas. ¹⁹ Man-uke ya dakayuy mangipaamlong ke dakami ya dakayuy namnamaon min kay mi gungunan ahimi ipahhiyah hinangngab Apu Jesu Kristo hantuh pumbangngadana gapuh nangulugan yu nah intuttudu min kalin Apu Dios. ²⁰ Makulug an dakayuy mangipadayaw ya mangipaamlong ke dakami.

3

¹⁻² Indani ya adi kami mo ahan pakaippol hi punnomnom min dakayu ot punhummanganan mi mon da Timothy an hiyay umalin manibon dakayu ta takon di dakamiy mibatid Athens. Hiyay ohan ibba takun mangulug ya oha bon ibbamin ba-ba-alon Apu Dios an mangituttudu nah inat Jesu Kristo an kiphodan taku. Intud-ak min bumaddang an mangipatulid ke dakayu ta mihamhamad di pangulug yu, ³ ta takon di nahalman di punholholtapan yu gapuh nangulugan yu ya adi kayu madismaya ta adiyu iwalong di pangulug yu te inila yun mahapul an ipala-u takun am-in datuwe te hituwe tuwaliy planun Apu Dios ke ditakun mangulug. ⁴ Takon handih wada takun am-in hina ya kinali min dakayun waday punholholtapan taku gapuh pangulug taku. Ad uwani ya deyan makulug an ma-ma-at. ⁵ Hituwen punholholtapan yuy namam-an mangipadaddanag ke ha-on, kinali itud-ak kuh Timothy ta ena papohdanan hin nganney innun di pangulug yu te kumakkaguwak an kalina ya hinaul dakayun Satanas ta maid moy hilbin di nuntanuttuduwan mi.

⁶ Mu maphod ta nibangngad hi Timothy ya mun-am-amlong kami te maphod am-in di indatdatong nan dakami mipanggep hi pangulug yu ya hay punhimpopohodan yu. Kinalina bon nonomnomon dakami ke dakayu ya umabtu kayu kanun manibon dakami, athidi bon dakamin umabtu kamin manibon dakayu. ⁷ Kinali takon di ongal di ligat mi ya nahalman di punholholtapan mi ya hituwen dingngol min kahamad di pangulug yun iibbay mangipal-ot hi nomnom mi. ⁸ Ta malinggop moy punnomnom mi gapuh nahamad an pangulug yu ke Apu taku.

⁹ Adi kami pakaikalih kaongal di pumpasalamatan min Apu Dios gapu ke dakayu ya hay nangipaamlongan yun dakami. ¹⁰ Kabigabigat ya kahilohilong ya idasadasal min Apu Dios di pumbangngadan mih nat baddangan dakayu nah pungkudangan yuh pangulug yu.

¹¹ Hana ot ta paalizon dakamih na ke Apu Dios an hi Ama taku ya nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo. ¹² Ya hana ot ta pumbalinon nan Ap-apu takun nahamad di punhimpopohodan yu ya hay pamhod yuh udum an tatagu ta umat hi naminhod min dakayu. ¹³ Ya hay manguddidin kalyok ya hana ot ta pal-oton nan Ap-apu taku an hi Jesu Kristoy nomnom taku ta aton yu nadan pinhod na ta hantuh pumbangngadanan ibbana nadan tataguna ya maid di liwat yuh hinangngab Apu Dios an hi Ama taku.

Hay aton an mangipaamlong ke Apu Dios

4

¹ Inadal yu nan intugun min dakayun kaibaiba mipanggep hi pangi-en di pumbiyag an mangipaamlong ke Apu Dios ot deyan un-unudon yu. Ya gapu ke Jesus an Apu taku ya kalyon min dakayun ihamad yun mangun-unud ketuwen tugun ² te inila yun am-in nadan intugun min dakayu ya nalpun Apu Jesus. ³ Hay pinhod Apu Dios ya maphod di pangi-e ya hay punnomnom. Pinhod na bon iwalong yun am-in di malalao, umat hi makibabai ya makilalaki. ⁴ Mahapul an maphod di pangahawaan yu ta miunnud nah pinhod Apu Dios an aton di himbalet maphod di pumbalanan di nun-ahawaan yu, ⁵ ta adi umat hi pangat nadan tatagun ugge nanginilan Apu Dios an malalaoy aton da. ⁶ Adiyu haulon di iibbayu ta eyu pun-ay-ayyaman di inayan da te kinali min dakayun adi pinhod nan Ap-apu takuy athidi ya namahig di pangastiguna nah mangat hi athidi. ⁷ Te bokon hay pun-gaga-ihawan di namilihan Apu Dios ke ditakun tataguna, mu pinili ditakun mangat hi maphod. ⁸ Ta hidiye nan hay tagun mungngohen tuwen

tugun ya bokon hay taguy ngohayona, mu hi Apu Dios an mangidat hi Espiritunan ditaku.

⁹ Adi mahapul an tugunon dakayu mipanggep hi punhinpopohhodan takun mangulug te impainilan tuwalin Apu Dios ke dakayuh tuwe. ¹⁰ Ya hiyah tuwey impatibo yu nadah ibba takun mangulug ad Macedonia. Hay pinhod mi ya punnanongon yuh tuwen pangi-e. ¹¹⁻¹² Intugun min dakayu handi an hay nomnomon yu ya hay luminggopan di biyag yu, adiyu pakibibiyangan di udum an tatagu ya waday oha on nangamung nan mamoklah mahapul nat adi kayu pitpittanud. Aton yu datuwet pangitib-an nadan adi mangulug hi kaphod yu ta lispituhon dakayu.

Hay pumbangngadan Jesus tuh luta

¹³ Kaibaiba, pinhod min ipainilan dakayu nan ahi maat nadah ibba takun mangulug an nungkakate handi ta adi kayu u-umyung an umat nadah adi mangulug an maid di namnama dan migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios. ¹⁴ Ditaku ya kulugon takun nateh Jesus, mu minahuwan Apu Dios. Ya kulugon taku bon ahina mahuwan am-in nadan mangulug ke Jesus ta hantuh pumbangngadana ya ahina paki-ayon dida.

¹⁵ Hituwey kalinan nan Ap-apu taku mipanggep ke ditakun mangulug: Ditaku ken matagu kediyeen pumbangngadana ya bokon ditakuy mamangulu, mu makidihhan taku nadah nungkakaten mangulug an e manamun hiya. ¹⁶ Hantuh aliyanan malpuh langit ya waday donglon takuh nal-ot an kalin mun-ayag ke ditaku ya muntukuk bo nan ap-apun di anghel ya midihhan an gumango nan tangguyub Apu Dios. Ya hay mamangulun maat ya mamahuwan nadan nungkakaten mangulug ke Kristo, ¹⁷ ta ditaku ken matagu kediyeen tiempo ya maki-e takun didan e manamu ke Apu taku nah kulabut ta makiha-ad takut nangamung ke hiya. ¹⁸ Kinali maphod ot an hituwey pangal-alubyag taku nadah ibba taku.

Hay panpan-odan takuh aliyan Jesus

5

¹ Kaibaiba, adi mahapul an pakitudok mi hin kakon-anay aliyan nan Ap-apu taku ² te inila yun hay aliyanan munhumalya ya maid maptok umat hi pangihawwangan di mangako nah hilog. ³ Ya hay pangi-en di tatagu kediye ya makangngindol da, te hay punnomnom da ya malinggop di biyag da ya maid di gaga-ihoh maat ke dida, mu uggeda inilan hingkakattang ya nadadag dan adi mabalin an mihwang da. Umat nah numbutyug an babain deket

nadatngan di puntungowana ya adi mabalin an mihwang hi hakit na.

⁴ Mu dakayu ken iibba an mangulug ya adi tapol di nomnom yu, mu napat-alan te inila yuh tuwen ahi maat. Ta deket hantuh aliyanan umat hi pangihawwangan di mangako nah hilong ya adi kayu mamodwong. ⁵ Te amin takun mangulug ya paddungnay pinat-alan ditakun Jesu Kristo ya tatagu ditakun hiya. Kinali adi taku umat nadah tatagun tapol di nomnom da. ⁶ Ta hidiye nan ditakun mangulug ya mundadaan taku ya ip-iphod takuy pangie taku ta adi taku umat nadah adi mangulug an kay da nahuyop. ⁷ Hay hilong di kahuyopan di tagu ya kediye boy kadaklan di mabutong ya nadan kinalik an tagun ugge mundadaan ya paddungnay kahinnuyop da ya kabinnutong da. ⁸ Mu ditaku ken napat-alan ya ip-iphod takuy pangie taku. Ya mahapul an nan nahamad an pangulug ya punhimpopohhodan takuy paddungnay happiyo takun punhani takuh gaga-iho. Ya adi taku kal-iwan an mundinol nah nihwangan taku te hay pundinol takuy paddungnay helmet taku. ⁹ Te ugge ditaku pinilin Apu Dios an makastigu, mu pinili ditakun mihwang gapu ke Apu takun hi Jesu Kristo ¹⁰ an nangikateh liwat takut milak-am taku nah biyag an wadan hiya hantuh pumbangngadana tuh luta, takon di matagu taku weno nate taku kediye tiempo. ¹¹ Ta hidiye nan itultuluy yun munhintuttugun ya munhimbabaddang umat nah at-atton yud uwani ta mihamad di pangulug yu.

Hay udidin tuwen intudok Pablo

¹² Kaibaiba, ibaga mi anhan ke dakayun lispituhon yu ya un-unudon yu nadan pinilin nan Ap-apu takun muntuttudu ya manugun ke dakayu. ¹³ Ya patibo yuy pamhod yu ya punlispitu yun dida gapu nah ngunuda. Ya maphod di mununnud kayu ta malinggop di punhintutulangan yu.

¹⁴ Ibaga mi bon dakayun kaibaiban tugunon yu nadan ibbayun makahigga ta mungngunu da. Ya ipal-ot yuy nomnom nadan nahalman di danag da, baddangan yu nadan makudang di pangulug da ya ulayan yun am-in di tagu. ¹⁵ Tibon yu bot deket waday ad-adin inat di tagu ke dakayu ya bokon hay pangibalowan yuy nonomnomon yu. Mu aton yuy maphod ta nangamung hi ibba yun mangulug ya am-in hi tatagu.

¹⁶⁻¹⁸ Hay pinhod Apu Dios ke dakayun mangulug ke Jesu Kristo ya mun-am-amlong kayu ta nangamung, mundasadasal kayu ya mumpasalamat kayun hiya hi am-in an maat ke dakayu.

¹⁹ Adiyu ngohayon nan Espiritun Apu Dios ²⁰ ya adiyu bo pihulon di impituttudun Apu Dios nadah ibba taku. ²¹ Nomnomon yu hin maphod weno adi nadan mituttudun dakayu ta deket maphod ya hidiyey tobalon yu, ²² mu deket gaga-iho ya dukugon yu.

²³ Hana ot ta hi Apu Dios an kalpuwan di linggop ya ipaphod dakayu ta miingngoy pangi-e yuh pangi-ena. Ta am-in di nomnom yu ya aton yu ya miunnud hi pinhod na. Ya ta maid di liwat yu hantuh pumbangngadan nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo. ²⁴ Madinolak an hi Apu Dios an namilin ditaku ya atonan am-in datuwe te adina ibahhoy kinalina.

²⁵ Dakayun iibba, idasalan dakami anhan.

²⁶ Kalyon yu bo nadah ibba takun mangulug hinan nonomnomon mi dida.

²⁷ Itugun kun dakayun pinhod nan Ap-apu takun bid-bidon yuh tuwen tudok hi hinangngab am-in nadan ibba takuh na.

²⁸ Hana ot ta ulayan dakayun Apu takun hi Jesu Kristo.

HAY NIKADWAN TUDOK PABLO HANADAH MANGULUG AD TESALONIKA

¹ Hituwen tudok ya nalpun dakami an hi Pablo, hi Silas, ya hi Timothy. Ipaali min dakayun iTesalonika an mangulug ke Apu Dios an hi Ama taku ya ke Apu Jesu Kristo. ² Hana ot ta ulayan dakayu ya palinggopon dakayun Ama takun hi Apu Dios ya hi Apu Jesu Kristo.

Numpasalamat hi Pablo ke Apu Dios gapuh kahamad di pangulug nadan iTesalonika

³ Maphod di mumpasalamat kamin Apu Dios ta nanga-mung gapun dakayu te mungkihamad di pangulug yu ya punhimpopohodan yu. ⁴ Kinali am-in nah pangayaayan mih emi puntuttuduwan hanadah maamuamung an mangulug ke Apu Dios hi udum an boble ya dakayuy it-ok mi. Kinalikali min didan mun-am-amlong kami te itultuluyun mangidinol ke Apu Dios takon di hidiyey gumapuh pangipaligligatan di udum an tatagu ke dakayu.

⁵ Mu gapu ketuwen punholholtapan yu ya waday lebbeng yun migappat hi pun-ap-apuwan Apu Dios. Hituway kitib-anan hiya ya maandong di punhumalyanah tatagu, ⁶ kinali ahina kastiguwon nadan mangipaligligat ke dakayu. ⁷ Ahina popogon di punligligatan taku hantuh kibanggadan nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo an ibbana nadan onngal di kabaelasan anghel an malpuh langit. Mibanggad ke ya waday mundadalang an apuy hi nunlinikkod ke hiya. ⁸ Umalit kastiguwona nadan ugge nanginilan Apu Dios ya nadan adi mangun-unud hi nituttuduh mipanggep ke Apu Jesus. ⁹ Hay kastiguda ya munholholtap da ta nangamung. Ya mihi-an dan Apu taku ta adida tibon nan ongal an kabaelasan maid di pangiingngohan. ¹⁰ Kediyeen Algon aliyana ya namahig di pangidayaw am-in nadan tataguna ke hiya. Ahida mamodwong am-in di mangulug te hay kakinaphod na. Ya takon di dakayu ya ahiyu dayawon te kinulug yuy intanuttudu min mipanggep ke hiya.

¹¹ Ta hidiye nan idasadasal mit mipaphod di pangi-eyu ta miunnud nah pinhod Apu Dios an pumbalanan yuh namiliyanan dakayun tataguna. Ya idasal mi bon gapuh kabaelana ya baddangan dakayun hiya ta waday aton yun mangat nadah maphod an pinhod yun aton an kitib-an di pangulug yu. ¹² Hidiyey dasal mit gapuh pangi-eyu ya midayaw nan Ap-apu takun hi Jesus ya ipadayaw dakayu

damdaman hiya te makaulleh Apu Dios ya hi Apu Jesu Kristo ke ditaku.

Hay aliyan nan kagaga-ihawan an tagu

2

¹ Deket mipanggep nah ahi aliyan nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo ya nan ahi taku kaamungan an manamun hiya ya ² ibagak ke dakayun kaibaiba an adi kayu tumakut weno madanagan hin waday donglon yuh kanan day nadatngan mo kanuy Algon aliyan nan Ap-apu takun munhumalyah tagu. Adiyu kaya kulugon takon di kanan day impaabig Apu Dios ke dida weno kanan day dakamiy nangali weno nangitudok. ³ Adi kayu midngolan takon di nganney kalyon da, te adinadaman e madatngan ni-an hidiyen pumbangngadan Jesus ingganay dakol day mangiwalong ya mungngohe ke Apu Dios ya ingganay ihawwang nan tagun namahig di kinagaga-ihona. Hituwen gaga-ihon tagu ya ahi mipaeh impierno ta munholholtap ta nangamung hidi. ⁴ Hantuh aliyan diyen gaga-ihon tagu ya ngohayonan am-in di mipanggep ke Apu Dios ya nadan dios an daydayawon di udum an tatagu. Hay kanana ya hiyay katagtag-ayan ke didan am-in ya e bo udot umbun nah Templon Apu Dios ta kananay hiyah Apu Dios.

⁵ Kon adiyu manomnom an kinalik ke dakayuy mipanggep ketuwe handih wada takun am-in hina? ⁶ Ya inila yun adi mabalin an ihawwang diyen kagaga-ihawan an tagud uwani, te waday mangiadin hiya. Hiya ya ahi umali hin nadatngan nan nagtud an aliyan. ⁷ Takon ad uwani ya wadada nadan makangohhen Apu Dios, mu ugge ni-an nainilaan hidiyen kagaga-ihawan an tagun mangipangpangulun dida ya adi ni-an umali inggana makaan hidiyen mangiadih aliyan. ⁸ Deket nakaan hidiyen mangiadi ya ahi nuppe umalih tuwen kagaga-ihawan an tagu. Mu hantuh aliyan nan Ap-apu takun hi Jesus ya matiboy ongal an kabaelana te hong-abanah tuwen tagut mate. ⁹ Hi Satanas di mangidat hi kabaelan diyen kagaga-ihawan an tagun mangat hi dakol an umipamodwong ta punhaul nah tatagu. ¹⁰ Mahaul day tatagu te nalaing an mangapkapyah gaga-iho. Ya nadan ahina haulon ya makastigu dat mipae dad dalam hi impierno te kahing da nah nahamad an tuttudun kihwangan da. ¹¹ Kinali iabulut Apu Dios an mahaul dat hay langkak an tuttduy kulugon da. ¹² Hi uddidina ya kastiguwon Apu Dios dida te uggeda kinulug di makulug an tuttudu, mu maan-anla dan mangat hi gaga-iho.

Hanadan pinilin Apu Dios an mihwang

¹³ Mu mahapul an mumpasalamat kamit nangamung ke Apu Dios gapu ke dakayun iibba an pinpinhod nan Ap-apu taku te handih lappuna ya pinili dakayun Apu Dios an mihwang gapuh kabaelan nan Espiritunan nangipaphod ke dakayu ya gapuh nangulugan yu nah makulug an tuttudu. ¹⁴ Pinili dakayun Apu Dios an mihwang, kinali intud-ak dakamin e muntuttudun dakayu mipanggep hi pangi-ena te pinhod nan milak-am kayu nah kidayawan Jesu Kristo an hi Apu taku. ¹⁵ Ta hidiye nan dakayun kaibaiba, punnanongan yuy pangulug yu nah intuttudu mi ya nah intudok min dakayu.

¹⁶ Ya hana ot ta hi Jesu Kristo an Apu taku ya hi Apu Dios an Ama takun nakamminhod ke ditaku ya nangipakodhol hi nomnom takut nangamung ya nangipahamad hi dinol taku gapuh ulena ¹⁷ ya patulidon dakayu ya pal-oton dakayun mangat ya mangali hi niptok.

3

¹ Hay manguddidin kalyon min dakayun iibba ya idasalan dakami damdamat midayaw ya mihinap hi gagalah kabob-bobley ittutudu min tuttudun nan Ap-apu taku umat hi naat handi nangituttuduwan min dakayu. ² Pakidasal yu bon Apu Dios ta ihwang dakamih aton nadan gaga-ihon tatagu, te adi am-in di tagu ya mangulug dah ittutudu mi. ³ Mu waday dinol takun hi Apu taku ya ihamad nay pangulug taku ya ipaptok ditakut maid di kabaelan Satanas an mangat hi gaga-iho ke ditaku. ⁴ Ya madinol kamin itultuluy yun aton nadan intanuttudu min dakayu te baddangan dakayun Apu taku. ⁵ Ya hana ot ta gapuh baddang nan Ap-apu taku ya makaawwatan yuy ine-en di pamhod Apu Dios ya hay ine-en di pangan-anusan hi ligat umat hi inat Kristo.

Mahapul an munggunuy tagu

⁶ Hay tugun Apu Jesu Kristo an itugun min dakayu ya adi kayu maki-kie nadah ibba takun mangulug an makahiggan adida un-unudon di tugun mi mipanggep hi hinlun munggunu. ⁷ Inila yuy in-innat mi handih wada takun am-in hina, ot hidiye kumay pangiun-unudan yu. Ugge kami himmigan nunggunu ya ⁸ maid di emi liniblih makan hi nidat ke dakami. Ta hidiye nan takon di naligat ya inhapot min nunggunu takon di hilong ta waday boklaon mih igattang mih mahapul mi ta adi kami pitpittanud ke dakayu. ⁹ Athituy inat mi, mu bokon gapu te maid di lebbeng min mumbagan dakayuh mahapul mi, mu man-uke ya ta waday pangiun-unudan yu. ¹⁰ Te takon handih wada

takun am-in hina ya intugun min dakayu an “Nan tagun adi mungngunu ya adi mangan.”

¹¹ Itugun mih tuwe te dingngol min wadada kanun dakayuy makahigga an hay ot ya abu atoaton da ya pakibiyangan day ibbada. ¹² Hi Apu takun hi Jesu Kristo ya adina pinhod di athinan pangi-e, kinali itugun min dakayun ip-iphod yuy pangi-eyu ya waday oha on paptokanay ngunu nat waday pananud nah adol na.

¹³ Dakayun kaibaiba, adi kayu uminglen mangat hi maphod. ¹⁴ Kal-ina ket wadaday adi mangun-unud ketuwen intudok mi ya tibon yu ta adi kayu maki-kien hiya ta wada ot an bumain. ¹⁵ Mu adiyu ibilang an kay yu buhul, mu tugunon yun kay yu tulang.

¹⁶ Hana ot ta hi Jesu Kristo an kalpuwan di linggop ya palinggopon dakayu ta nangamung, takon di nganney maat ke dakayu. Ya hana ot ta ipaptok dakayun hiya ta nangamung.

¹⁷ Ha-oy an ibayun hi Pablo an nangipatudok ke datuwe ya ha-oy moy mangitudok ketuwen udidinan kanak di nonomnomon dakayu. Ya wadan imatunan yu tun panudok ku ya tun pumpilmak. ¹⁸ Hana ot ta ulayan dakayun am-in ke Apu takun hi Jesu Kristo.

HAY NAMANGNGULUN TUDOK PABLO KE TIMOTHY

1-2 Hituwen tudok ke he-a Timothy an ibilang kun napateg an imbabalek gapuh pangulug tan duwa ya nalpun ha-on an hi Pablo an apostoles Jesu Kristo. Hi Apu Dios an mangihwang ke ditaku ya hi Jesu Kristo an pangidinolan takuh kihwangan takuy nanuddun ha-on an mun-apostoles.

Hana ot ta nanongnan ulayan daka, homkon daka ya palinggopon dakan da Ama takun hi Apu Dios ya nan Apu takun hi Jesu Kristo.

Hay nanugunan Pablo ke Timothy ta tugunona nadan tatagut bokon hay nihallay ituttudu da

³ Hay itugun kun he-a ya din kinalik ot ahiyak umed Macedonia an kanak di munnanong kah nad Ephesus ta tugunom nadan tatagun tumanuttuduh nihalla ta itikod da.

⁴ Ya kalyom nadah tatagut itikod dan umanab-abig nadah kumpulan na-na-at dih done ya itikod dan tumanonton hi aammod dan nahlagan da te humlun ot ya abuh punhahannuwan da. Yaden maid di ibaddang danaen pangun-unudan hi pinhod Apu Dios te hay bumaddang hi pangun-unudan ya hay pangulug ke Jesus. ⁵ Hay gapunah pangitugunak ketuwe ya ta munhimpopohodan takun malpuh maphod an nomnom, maphod an pangi-e ya nahamad an pangulug takun Jesu Kristo. ⁶ Mu wadaday udum an nangiwalong ketuwen tugun ta hay nalgonalgom an maid di hilbinay kanalkalyon da. ⁷ Pinhod dan diday makalin muntuttuduh Tugun Apu Dios an dinawat din hi Moses, mu takon di dida ya adida maawatan hidiyen itanuttudu da, yaden nahalman an kanan day niptok da.

⁸ Abuluton takun hituwen Tugun Apu Dios ya maphod ya kiphodan, mu mahapul an nomnomon taku hin dahdiy nangitugunana ⁹ te hituwen Tugun ya bokon nadan maphod an tataguy nangitugunan Apu Dios te hay ine-en di pumbahulan di ipainilana. Hituwey mitugun hanadah adi mangun-unud hi olden, nadah mangohe, nadah adi mangun-unud ke Apu Dios, nadah mamateh ammod da, nadah pumate, ¹⁰ nadah ihuyop day bokon da inayan, nadah ihuyop day kaingngo da, lalaki hin lalaki weno babai hin babai, nadah mangibtik hi ibbadan tagut pumbalinon dah himbut da, nadah makallangkak ya am-in nadah adi mangun-unud nah makulug an mituttudu ¹¹ mipanggep ke Apu Dios an

kalpuwan di amlong an hidiye nan nidinol ke ha-on an ek ituttudu.

Hay ongal an homok Apu Dios ke Pablo

¹² Ongal di pumpasalamatak ke Apu takun hi Jesu Kristo hi nangidatanah olot kun mangiat nah ngununa ya hay nangibilanganan ha-on an ohan pundinolana ot piliyonak an ohan pungngunuwona ¹³ takon di gaga-ihoy kinalikalik mipanggep ke hiya handi ya impunholholtap ku ya pinanadngolak nadan mangulug ke hiya. Mu maphod ahan ta himmokak ke Apu Dios te kediye ya uggeyak ni-an nangulug ke Jesus, ot uggek inilan adi maphod dadiyen inainat ku. ¹⁴ Mu gapu te makaulle nan Ap-apu taku ya ongal di homok nan ha-on ot baddanganak an mangulug ke hiya ya maminhod hi ibbak an tagu. Datuwe ya mabalin an aton taku gapuh pangulug takun Jesu Kristo.

¹⁵ Kinali gulat na ya abuluton am-in di tagun makulug nan kanan day immalih Jesu Kristo tuh lutan mangihwang nadah naliwat ta adi kastiguwon Apu Dios dida. Ya deket nomnomnomok ya ha-oy di nakahhalman di liwat na. ¹⁶ Mu takon di nahalman di liwat ku ya himmokak ke Apu Dios, ta mipatiboy ulen Jesu Kristo nadah naliwat an umat ke ha-on ta pangitib-an di udum an tatagun takon di nahalman di liwat di ohan tagu, mu mangulug ke hiya ya midatan hi biyag an maid di poppog na. ¹⁷ Ta hidiye nan dayawon takut nangamung an hi Apu Dios ya abuy makulug an Dios an adi matibo. Hiya ya maid di lappuna ya poppog na ya hiyay mumpatul ta nangamung. Amen.

¹⁸ Datuwen intugun kun he-a Timothy an imbabalek ya miunnud nah nipainilan atom. Un-unudom datuwet apputom di adi maphod. ¹⁹ Ya punnanongom di pangulug mu ya maphod an punnomnom mu. Te wadaday udum an takon di inila da tuwaliy maphod an un-unudon, ya ingguddan dan ugge inun-unud ot hay numbalinana ya nadadag di pangulug dan Jesus. ²⁰ Umat ke da Haymenaus ke Alexander an inwalong ku didat nangamung moh Satanas ke dida. Ta magilat dat adida pihupihulon hi Apu Dios.

Hay niptok an pundayaw ke Apu Dios

2

¹ Kalyok ke he-an hay mahapul an aton taku ya idasalan takuy ibba takun tatagu ta baddangan Apu Dios dida. Ya mumpasalamat takun hiya gapu ke dida. ² Athidi bon idasalan taku damdama nadan ap-apun di kabobboble ya nadan udum an mangipangpangulu ta maandong di

punggubilnu da ke ditaku ya maphod di pangat dat maling-gop takun mangun-unud nah maphod an pangi-en hidiyey pinhod Apu Dios an aton taku. ³ Maphod hituwen aton ya umipaamlong ke Apu Dios an mangihwang ke ditaku. ⁴ Hiya ya pinhod na damdaman mihwang am-in di tagu ya inilaon day makulug mipanggep ke Jesu Kristo ⁵ te oha ya abuy Dios an mangihwang ke ditaku ya oha ya abuy mangitakdog ke ditaku an hi Jesu Kristo an numbalin hi tagu. ⁶ Hiya ya immali ot ikatenay liwat am-in di tagu handih gintud Apu Dios an aliyana. Hidiyey kitib-anan pinhod Apu Dios an mihwang am-in di tagu ta adida makastigu. ⁷ Ya manuket piniliyak ke Apu Dios an ohan apostoles na ya ta ek ituttuduy makulug nadah bokon Judyu ya nan mipanggep hi kihwangan gapuh pangulug ke Jesu Kristo. Ya bokon langkak hituwen pungkalik te makulug.

⁸ Pinhod kun takon di daanan kaam-amungan yun mangulug ya nadan linalakiy mundasal, mu mahapul an datuwen linalaki ya adida aton di punliwatan, adida makihannu ya adida mabungot hi ibbada.

⁹ Ya pinhod kun hanada ke damdaman binabai ya iphod dan mumbulwati ta bokon nadan bumongang ya nan nakangnginay ibulwati da ya adida halman an mangipohopohod hi ang-ang da, umat nadah dakol an pangat hi buuk ya nadan balituk an itanattayun hi adol, ¹⁰ mu hay importante ya hay kaphod di pangi-en hidiyey kitib-anan makulug di pangulug di ohan babai.

¹¹ Ya deket nah pundayawan yun Apu Dios ya nadan linalakiy muntuttudu yaden nadan binabai ya pamga day op-opyan mundongdongngol ya mangun-unud da. ¹² Adik iabulut an nadan binabaiy muntuttudu weno mangipangpangulu nadah linalaki nah pundayawan yu, mu mundongdongngol da ya abu. ¹³ Te handih nangapyaan Apu Dios hi tagu ya namanguluy lalaki an hi Adam ot ahina kapyeon nan babai an hi Eva. ¹⁴ Ya bokon hi Adam di nahaul, mu nan babaiy nahaul ot hiyay namangulun nunliwat ke Apu Dios. ¹⁵ Ta gapuh nunliwatan Eva ya mumpalpaligat day binabaih puntungowan da. Mu takon di athidi ya ihwang Apu Dios dida hin itultuluy dan mangulug ya pinhod day ibbada ya inila dan mangonoknong hi adol dat hay maphod di aton da.

Hay maphod an pangi-en di ohan mangipangpanguluh mangulug

3

¹ Makulug hituwen kali an kananay “Deket pinhod di ohan tagun mangipangpanguluh mangulug ya maphod hidiyen ninomnom nan aton.” ² Mu nan naminhod an mangipangpanguluh mangulug ya mahapul an maphod di pangi-enat maid di pamihulan di tagun hiya. Ya mahapul an ohay inayanan adi makibabai, mahapul an waday konoknong nah adol na, maka-apnga nadah dumung-oh baleda ya mahapul an kabaelasan muntuttuduh kalin Apu Dios. ³ Mahapul an adi mumbutong ya adi ittay nadi on dumaw-e, mu mahapul an hiya ya maule, adi makihanannu ya adina gagamgaman di pihhu. ⁴ Mahapul bon inilanan mangipaptok hi nunhituwana ya inilanan manugun hi imbabalenat makangngun-unud da. ⁵ Te deket adina kabaelan an mangipaptok hi nunhituwana ya namam-an adina kabaelan an mangipangpangulu nadah mangulug ke Apu Dios. ⁶ Ya bokon nan ka-kulug nay mangipangpangulu te indani ya ipahhiya nah diyen ngununa ya hidiyey humlun hi pangastiguwan Apu Dios ke hiya, umat ke Satanas. ⁷ Hay oha boh gapunan mahapul an maphod di pangi-ena ya takon nadan adi mangulug ya maphod di kalyon da mipanggep ke hiya. Te deket adi athidi ya ad-adiy punnomnom di tatagun hiya ya hidiyey pangapputan Satanas an kay na kinna.

Hay maphod an pangi-en di ohan bumaddang nah mangipangpanguluh mangulug

⁸ Ya hanada ke bon linalakin bumaddang nah mangipangpanguluh mangulug ya mahapul damdaman maphod di pangi-eda: Adida munlangkak, adida mumbutong ya adida gagamgaman di pihhu. ⁹ Mahapul an punnanongon day pangulug dan miunnud nah nipainilan kalin Apu Dios ya mahapul an iohha day punnomnom da ketuwe. ¹⁰ Importanten pakainillaon yu ni-an di pangi-e dat deket maphod ya diday piliyon yun bumaddang nah mangipangpanguluh mangulug.

¹¹ Mahapul an hay inayan da ya maphod di pangi-eda ya adida makattumbuk. Ya mahapul an waday konoknong dah adol da ya damanan pundinolan dida.

¹² Ya hay oha boh itugun ku nadah bumaddang hi mangipangpanguluh mangulug ya mahapul an hin-oh-ay inayan da, adida makibabai ya kabaelan dan manugun hi imbabaleda ya kabaelan dan mangipaptok hi nunhituwan da. ¹³ Man-uke ya nadan napilin bumaddang an maphod di pangat dah ngunuda ya tobalon di tatagu dida. Ya ongal di dinol dan mangalkalih pangulug dan Jesu Kristo.

Hanan nakalligat an maawatan an kulugon taku

¹⁴ Takon di nomnomok an gagalay umaliyak hina ya itudok kun am-in datuwen tugun kun dakayu ¹⁵ ta kalina ket mataktakak ta uhup di aliyak ya inila yuy aton yu nah kaam-amungan yun mundayaw nah Dios an wadat nangamung, te ditakun mangulug di mangitakdog nah makulug an mituttudu mipanggep ke Jesu Kristo. ¹⁶ Maid di kiingngohan nan impainilan Apu Dios ke ditakun hidiye nan kinulug taku. Hay pangitib-an an makulug hituwe ya wada nan kali an kananay

“Hiya ya immali tuh luta ot mumbalin hi tagu ya impatibon nan Espiritun Apu Dios an hiya ya makaphod an abu. Hiya ya tinibon nadan anghel ya nipainilay pangienah kabobboble ot wadaday nangulug ke hiya. Hay nanguddidi ya impumbanggad Apu Dios hi langit an kidayawana.”

Hay pangien nadan muntuttuduh nihallan tuttudu

4

¹ Ipainilak ke he-ah tuwen impainilan nan Espiritun Apu Dios: Hi udum hi algo ya wadaday mangiwalong hi pangulug da ke Jesu Kristo te mahaul dah nihallan tuttudun malpu nadah dimonyo. ² Hay ahi mangituttudun datuwe ya nadan tatagun makallangkak an kahinhaphappiton dah maphod, yaden abunay gaga-ihon wadah nomnom da. Dida ya impaingha dan mangat hi gaga-iho, kinali hi punnom da ya bokon gaga-ihoy at-atton da. ³ Hay ituttudun datuwen makallangkak an tatagu ya kanan day liwat di malahin ya panio kanuy udum an makan. Mu am-in di makan ya lintun Apu Dios ta kanon nadan mangulug ya manginilah makulug an mituttudu hin mumpasalamat dan Apu Dios. ⁴ Am-in di lintun Apu Dios ya maphod, maid di panio hin mumpasalamat takun hiya hi nangidatana ke dadiye. ⁵ Mabalina an kanon takun am-in di makan te hidiyey kalyon Apu Dios ya ten mumpasalamat takun hiya hi dasal taku.

Hay pangien di ohan muntuttudu mipanggep ke Jesus

⁶ Deket ituttudum datuwen kinalik ke he-a nadah iibba takuh na ya maphod kan muntuttudu mipanggep ke Jesu Kristo. Hidiyey kitib-anan nanongnan adaadalom nan mituttudun mangipahamad hi pangulug taku. ⁷ Adim hangudon nadan ab-abig dih donen bokon mipanggep ke Apu Dios te maid di hilbina, mu hay ot ya abu hangudom ya hay pangipal-otam hi nomnom mun mangun-unud ke Apu Dios ⁸ te hidiyey importante. Umat hi exercise an

waday ibaddang nan mangipal-ot hi adol, mu kudukdul hin hay nomnom di pal-oton hi pangun-unudan ke Apu Dios te bokon ya abu kiphodan takud uwani, mu kiphodan ta nangamung. ⁹ Hituwen kinalik ya makulug, kinali maphod ot an kulugon di tatagut kiphodan da. ¹⁰ Ta hidiye nan mahapul an punnanongon takun mangihapot an mangipainilah mipanggep ke Apu Dios, takon di naligat. Te indinol takun hiya an Dios an wadat nangamung an mangipaptok am-in hi tagu, namam-a nadah mangulug ke hiya.

¹¹ Datuwen kinalikalik di ituttudum nadah ibbam hina. ¹² Ya ipatibom di maphod an pangi-em nadah ibbam an mangulug hi punhapitam, hi atom, hi pamhod muh ibbam, hi pangulug mun Apu Dios ya hi maphod an punnomnom mu ta he-ay pangiun-unudan da. Te deket athidiy atom ya maid di pamihul dan he-a takon di unga ka mu dida. ¹³ Hay atom inggana tuh aliyak ya ibidbid mu nadah tataguy kalin Apu Dios on in-esplikar mun diday kibalina ya tugunom didat un-unudon da. ¹⁴ Adim iwalong nan kabaelam an indat Apu Dios ke he-a handih nangihakmowan nadan mangipangpanguluh mangulug hi takle dah ulum ot ipainila dan wadah diyen kabaelam.

¹⁵ Paka-un-unudom datuwen tugun kun he-at tibon di tatagun nahamad di pangulug mu. ¹⁶ Halipat-am ta maphod ta nangamung di pangi-em ya papohdanam ta hay makulug di ituttudum. Deket un-unudom hituwen tugun ku ya bokon he-a ya abuy mihwang, mu takon nadan mangulug hi ituddum.

Hay intugun Pablo an aton Timothy nadah mangulug

5

¹ Adim boh-olan nadan aam-ama hin waday nihallaan da, mu paulayam an kalyan didan kay mu ama dida. Athidi bo nadah mangat-agun linalakin kay mu dida udidiyan. ² Ya nada ken iin-ina ya ibilang mu didan kay mu ina dida ya nadan mangat-agun binabai ya ibilang mu didan kay mu dida udidiyan an maid di malalaoh nomnomom.

³ Dakayun mangulug di mamaddang nadah ibbayun mangulug an binabain nabalun maid di mamaddang ke dida. ⁴ Mu deket waday imbabalen datuwen nabalun binabai weno waday inap-apu da ya lebbeng nan dadiyen mangipaptok ke dida ta kay da pangipabanggad hi nangipaptokan di aammod dan dida, te hituway maphod an pangi-en di mangulug ya hituway pinhod Apu Dios. ⁵ Hanada ken nabalun binabain maid kattog di bumaddang

ke dida ya hi Apu Dios ya abuy pundinolan dat kahilohilong ya kabigabigat on dumasadasal da. ⁶ Mu nadan nabalun binabain hay pun-amlongan da ya abu tuh lutay nomnomon da ya takon di matagu da ya kay da nate te maid di hilbi da ke Apu Dios. ⁷ Datuwey kalyom an aton nadan mangulug ta maid di makalkalih gaga-iho ke dida. ⁸ Mu deket waday adi mangipaptok hi iibana, immam-anay mismun pamilyana ya maid di hilbinay pangalyanan hiya ya mangulug ke Jesus. Deket athidiy pangi-ena ya kudukdul nan adi mangulug mu hiya.

⁹ Deket waday nabalun babain naminhod an makingunuh simbaan* ya mahapul an umeh nan-om weno nahawwal hi nan-om di toona ya mahapul bon naminghan ya abun nalahin. ¹⁰ Ya mahapul an nun-innilah katagutagun maphod di inainat nan impakaippaptok nay iimbabale nat nakattugun da, maafnga nadah dumuttuk hi baleda, maulen mamaddang nadah tatagun Apu Dios, uggena inukun bimmanaddang nadah tatagun maligatan ya itultuluy nan maminhod an mangat hi maphod.

¹¹ Adiyu pakipili nadan nabalun binabain ugge ni-an nain-ina te dida ya nalakan malumman di nomnom dat ugge inila ya pinhod dan mumbintan ta iwalong da moy pangingunuwan dah ipangunun Jesu Kristo. ¹² Te deket athidi ya mapihul da te imbahho day kinali dan bumaddang da nadah mangulug. ¹³ Oha bo ya deke on humigada on palpal-iwan dan makikib-un hi kabalebale ta hay tumbuk ot ya abuy at-atton da, makibibiyang dah udum an tatagu ya hay adi maphod di kanalkalyon da. ¹⁴ Kinali hay pinhod ku ya kudukdul nay mumbintan datuwen nabalun binabain ugge ni-an nain-inat mun-imbabale dat waday ipaptok dah nunhituwan dat bokon diday gumapuh pamihulan ditakun nadah humihhingit ke ditakun mangulug. ¹⁵ Te wadaday udum an nabalun binabain nangiwalong hi pangulug dat hi Satanas moy un-unudon da.

¹⁶ Pidwaok an kalyon ke dakayun mangulug an deket waday tutulang yun binabain nabalun ya dakayuy nanga-mung an mangipaptok ke dida. Adiyu idinol nadah ibbayun mangulug an mangipaptok ke dida, ta waday innun dan bumaddang damdama nadah udum an nabalun maid di mangipaptok ke dida.

¹⁷ Hay oha bon pinhod kun kalyon ke dakayu ya tibon yu ta ustuy idat yuh boklaon nadan mangipangpangulun maphod di pangat da, namam-a hin mahlun mangituttuduh

* 5:9 5:9 Datuwen binabain an midatan ketuwen ngunu ya malpuh simbaan di holag da.

kalin Apu Dios. ¹⁸ Athituy aton yu te diday nialigan nan impitudok Apu Dios an kananay “Adiyu bobodan di hungahung nan nuwang an mun-ilik ta deke on kinumman hi ittay nah mailik.” Ya kanana boy “Hay munggunu ya mahapul an matangdanan.” ¹⁹ Hay oha boh kalyok ke dakayu ya deket waday mipabahul hi ohan mangipangpangulun dakayu ya adi na-ala on kinulug yu, kah-in di waday duwa weno tulun tatagun mangiuh-uh kakulugana. ²⁰ Mu deket nainilan makulug an numbahul ya boh-olan yuh hinanggab nadan ibbayu nah kaam-amungan yu ta donglon nadan udum ta tumakut dan mangiun-unud ke hiya.

²¹ Timothy, un-unudom datuwen itugun kun he-a ya nomnomom an hi Apu Dios, hi Jesu Kristo ya nadan anghel ya inila dah tuwen itugun kun he-a. Deket waday ipanum hi nunhahallaan nadan mangulug ya adim ipahhig hi oha, mu pun-inggohom di panumalyam.

²² Adi kayu mahnan an mumpilih mangipangpangulu ke dakayun mangulug, te mahapul an pakainillaon yu ni-an di pangi-eda on ahiyu pinili. Te deket logmon yu ya makibahul kayun hiya hin waday inat nah adi maphod. Kinali halipatan yu ta maid di eyu aton hi athinan pumbahulan, mu hay maphod am-in di aton yu.

²³ Hay oha boh kalyok ke he-a ya adi abunay danum an inumom, mu damanan uminum kah ittay an mainum ta bumaddang an mangipaphod nah putum an oggan humakit ya nadan udum an dogom an oggan mu gibokon.

²⁴ Ya nomnomom nan kinalik an aton yun mamilih mangipangpangulun dakayu te wadada nadan tatagun makainnilay gaga-ihon at-atton da, ta hidiye nan makainnilan makastigu dah udum hi algo. Mu wadaday udum an adi mainilad uwaniy gaga-ihon at-atton da, mu ahi mainilah udum hi algo. ²⁵ Athidi bon wadaday udum an makainnila nadan maphod an at-aton da. Mu wadaday maphod an at-aton di udum an adi mainilad uwani, mu ahi mainilah udum hi algo.

Hay aton di himbut

6

¹ Pinhod kun tugunom am-in nadan himbut an mangulug ta adida ngohayon di apu dat maid di pamihulan di tatagu ke Apu Dios ya nan tugunan ituttudu taku. ² Hanan himbut an mangulug di kon himbut ke hiya ya adi gapu te mangulug dan duwa ya pangali nay adi mahapul an un-unudona diyen apuna, mu namam-a ot an paka-un-unudona te nan kon

hambut ke hiya ya mangulug damdama. Ya pininhod bon Apu Dios damdama umat ke hiya.

Mahapul an itugun mu ya ituttudum datuwe ke didat paka-un-unudon da. ³ Mu deket wadada nadan udum an hinnatkon di ituttudu dan adi miunnud nah ituttudu takun tuttudun Apu Jesu Kristo an hidiyey un-unudon taku ⁴ ya dida nadan mangipahhiyah adol da ya makakuddang di nomnom da. Makihanannu da mipanggep hi kibalinnan kalin Apu Dios, ta hidiyey gumapuh waday munhina-amo, muntututut, munhimpapadngol, mun-oolloman ya ⁵ mun-aawwit te pina-in di gaga-ihoy nomnom da ot iwalong day makulug an tuttudu. Ya hay punnomnoman da ya kumadangan da gapuh pangulug da.

⁶ Mu makulug an nadan mangidinol ke Apu Dios ya ongal di amlong da nadah wadan didan indat Apu Dios, kinali diday mibilang an nahamad an kadangan. ⁷ Nabalbalol di pangulugan ke Apu Dios mu hay kinadangan te handih nitungowan taku ya maid di in-ali takuh nganneh diye. Athidi boh katayan takun maid di alan taku nah mihaynod an biyag taku. ⁸ Ta hidiye nan takon di ittay di wadan ditaku ya adi taku mun-ungu, mu ta wada ot ya abu nadan makahhapul taku, umat hi makan ya bulwati. ⁹ Mu nadan tatagun hay kumadanganan day gagamgaman da ya kahinraul da ya aton day nganneh diyen pinpinhod da takon di gaga-iho. Hituwey humlun hi na-ala on inat day aton dan kadadagan dat nangamung. ¹⁰ Hay pangamgaman hi pihhuy humlun hi pangatan di tataguh nunhihinnatkon an gaga-iho. Gapuh pihhu ya dakol day nangiwalong hi pangulug da ot hay numbalinan diyen inat da ya mahakit di nomnom da.

Hay udidin tugun Pablo ke Timothy

¹¹ Mu he-a Timothy an pinilin Apu Dios an mangituttuduh mipanggep ke hiya ya adim un-unudon di at-atton datuwen gaga-ihon tatagu. Mu un-unudom di maphod an pangi-e ya nan pinhod Apu Dios an atom, punnanongom di pangulug mu, pohdom di ibbam an tagu ya maule kan dida. Ya anusam am-in di maat ke he-a. ¹² Ihamad muy pangulug mun Jesus takon di naligat ta umat ka nah tagun makiapput te hay nomnomom ya nan midat ke he-an biyag an maid di poppog nan hidiyey namiliyan Apu Dios ke he-a. Nipatiboh diyen namiliyan Apu Dios ke he-a handih nangipainilaam hi pangulug mu hinanggab nadan dakol an tatagu. ¹³ Ya nomnomom an hi Apu Dios an nangidat hi biyag di amin ya hi Jesu Kristo an nangalih makulug hi hinanggab Pontius Pilatu handih nahumalyaana ya inila dah tuwen

kalyok ke he-a. ¹⁴ Paka-un-unudom nan nitugun ke he-a ta maid di mipabahul ke he-a ingganah aliyon bon Apu takun hi Jesu Kristo. ¹⁵ Hay aliyon bon Jesus ya gintud Apu Dios an makakkaphod, nakattag-en Ap-apu, Patul di kapatupatul ya Ap-apun am-in di aap-apu.* ¹⁶ Hiya ya abuy maid di lappuna ya poppog na. Adi mabalin an mih-up di tagun hiya te nahalman an humihhiliy kiha-adana. Adinadaman tibon di tagu hiya, kinali maid di nanibon hiya. Hiyay madayaw ya katagtag-ayan ta nangamung. Amen.

¹⁷ Ya tugunom bo nadan kakadangan ad uwani ta adida ipahhiy kinadangan da ya bokon nan pihhu dan nalakan mama-id di pangidinolan da, mu idinol da ot ya abun Apu Dios te hiyay mangidaidat am-in hi pun-am-amlongan taku. ¹⁸ Kalyom ke didat aton day maphod ta hidiyey kay da ikadangan. Mahapul an adida naimut ya adida maka-uku, mu homkon day ibbadan munligligat. ¹⁹ Te deket un-unudon dah tuwe ya madinol dan waday nahamad an ikadangan dah langit hi udum hi algon hidiye nan biyag an maid di poppog na te importanteh tuwe mu hay kinadangan tuh luta.

²⁰ He-a Timothy, pakaippaptok muy ngunum an indinol Apu Dios ke he-a. Adim hangudon nadan mituttudun bokon kidayawan Apu Dios te maid di hilbin dadiye. Adika midngolan hanadah kalyon di udum an nahamad an adal, te nihalla kaya, ²¹ te hinaey inun-unud di udum ot hay numbalinana ya inwalong day pangulug da.

Hana ot ta ulayan dakayun am-in ke Apu Dios.

* **6:15** 6:15 Psalm 136:3

HAY NIKADWAH TUDOK PABLO KE TIMOTHY

¹ Nalpuh tuwen tudok ke ha-on an hi Pablo an pinilin Apu Dios an apostoles Jesu Kristo ta ipainilak hi tataguy kalin Apu Dios an nadan migappat ke Jesu Kristo ya waday biyag dan maid di poppogna. ² Muntudokak ke he-a Timothy an ibilang kun napateg an imbabalek.

Hana ot ta nanongnan ulayan daka, homkon daka ya palinggopon dakan da Ama takun hi Apu Dios ya nan Apu takun hi Jesu Kristo.

Intugun Pablo ke Timothy an ihamad nay pangulug na

³ Hanah pundasalak hi kabigabigat ya kahilohilong ke Apu Dios an maphod di nomnom kun mangun-unud ke hiyan umat handidah aammod ku ya mumpasalamatak ta nangamung ke hiya gapuh pangulug mu. ⁴ Deke on ni-nomnom ku din limmuwaam handih nunhi-anan ta, kinali pinhod kun abun tibon dakat wadan umamlongak. ⁵ Inilak an nan pangulug mun Apu Dios ya umat hi pangulug apun an hi Lois ya hi inam an hi Eunice. ⁶ Kinali ipanomnom kun he-a ta ihamhamad mun mangusal nah kabaalam an indat Apu Dios ke he-a handih nangihakmoak hi taklek hi ulum. ⁷ Te nan Espiritun impaalin Apu Dios ke ditaku ya bokon hiyay kalpuwan di bain, mu hiyay kalpuwan di kabaalam takun mananggah kumpulna ya ituttudu nan ditakuy pamhod hi ibba ya hay pungkonoknong hi adol.

⁸ Kinali adika bumain an mangituttuduh mipanggep ke Apu takun hi Jesus. Ya adim ibain tun ek nikalabutan gapuh pangun-unudak ke hiya, mu makiholholtap kan ha-on gapuh pangituttuduwan mipanggep ke Jesu Kristo ot pal-oton dakan Apu Dios ta damanan ippol muh diyen punholholtapam. ⁹ Inihwang ditakun Apu Dios ot ngadanan ditakun tataguna. Mu bokon gapuh maphod an inat taku, mu gapuh ulenan ditaku gapu ke Jesu Kristo te hidiyey ninomnom na tuwali handih uggena ni-an lintu hantudan wadad uwani. ¹⁰ Ya ad uwani ya nipatiboh diyen ulena te handih immaliyan Jesu Kristo an mangihwang ke ditaku ya inapput nay kate hi namahuwana ot impainila nan ditakun midatan takuh biyag an maid di poppogna gapuh pangulugan taku nah mituttudu mipanggep ke hiya. ¹¹ Piniliyak ke Apu Dios an mun-apostoles ta ek ipainilay mipanggep ke Jesu Kristo ya ek ituttuduy ineen di kihwangan taku gapun hiya. ¹² Hituwey gapunah

punholholtapak, mu adiyak bumain te inilak nan kulugok an hi Apu Dios ya madinolak bon kabaelasan ipaptokak inggana tuh Algon punhumalyaanah tatagu.

¹³ Hay itugun kun he-a ya punnanongom an un-unudon nan niptok an tuttudun dingngol mun ha-on ya punnanongom boy pangulug mu ya pamhod mu gapuh nigappatan takun Jesu Kristo. ¹⁴ Ya nan Espiritun Apu Dios an wada ke ditakun mangulug di pangidinolam an bumaddang ke he-an mangituttudu nah indinol Apu Dios ke he-a.

¹⁵ Inilam, am-in nadan ibba takun mangulug an iAsia ya tinayananak, takon da Pigelus ke Helmogenes. ¹⁶ Mu maphod ni-mo ta wadah Onesiporus an ugge nangibain ke ha-on hi nibaludak ta oggan umalin mangidung-on ha-on ta umamlongak. Hana ot ta baddangan Apu Dios didan hin-am-a. ¹⁷ Handi peman dimmatonganah tud Roma ya eyak hinamahamak inggana hinamakak tuh kalabutan. ¹⁸ Ya inilam bo an ongal di imbanaddang na handih wada takuh nad Ephesus. Hana ot ta homkon Apu Dios hantuh pumbangngadan nan Ap-apu takun hi Jesus an munhumalyah tagu.

Hay tugun Pabloh pun-anusan Timothy hi punholholtpanan mangitakdog ke Jesu Kristo

2

¹ He-an imbabalek Timothy, idinol mun Jesu Kristo te hiya ya makaulle. ² Hanan dingngol mun intuttuduk ke dakayun am-in hanadah dakol an tataguy ituttudum damdama nadah damanan pundinolam, ta ituttudu da damdamah udum an tatagu.

³ Ippol muy pakiholholtapam ke dakami gapu nah ngunum te kay ka tindalun Jesu Kristo. ⁴ Hay tindalu ya hay nuntindaluwanay nomnomona, adi makibibiyang hi at-atton di bokon tindalu ta ipaamlong nay ap-apuna. ⁵ Ya hay makiapput hi ay-ayam ya deket adina un-unudon nan maunud an pun-ay-ayyam ya adi mangapput. ⁶ Athidi bo nah mahlun mumpayo an deket impakaippaptok nay inliyak na ya dakdakol di aniyona. ⁷ Nomnomom datuwen kinalik ot baddangan dakan Apu taku ta maawatam.

⁸ Adim kal-iwan nadan ek itanuttudu mipanggep ke Jesu Kriston holag David an namahuwan. ⁹ Hay ek pangitutuduwan ketuwey gapunan munholholtapak an deyan nabangkilinganak tuh kalabutan an kayak pimmate. Mu takon di nabangkilinganak ya adinadaman mipatikod di kalin Apu Dios an kay nabangkilingan te nanongna damdaman mihinap. ¹⁰ Kinali ip-ippolak di ligat kut mihwang nadan

pinilin Apu Dios an mangulug ke Jesu Kristo ta milakam dah kidayawan Jesu Kristo an maid di poppog na te hiyay mangihwang ke ditaku. ¹¹ Makulug hituwen kali an kananay

“Deket nilagat taku nah natayan Kristo ya makitagu takun hiya. ¹² An-anusan taku key ligat takuh pangun-unudun takun hiya ya ahi taku makiap-apun hiya. Ya deket ibain taku ya ibain ditaku damdaman hiyan kananay bokon ditaku tagu. ¹³ Ditaku ya takon nin di adi taku un-unudon hi Apu Dios, mu hiya ya nunna-ud an paannungonay kinalina te adi munlangkak.”

Hay pangabulutan Apu Dios hi maphod an mungngunu

¹⁴ Ipanomnom mu datuwen kinalik nadah mangulug hina. Ya kalyom ke didan adi pinhod Apu Dios an punhahannuwan da nadan maid di maphod hi ibaddang na te dumadag ot ya abuh pangulug nadan mangmangngol.

¹⁵ Atom am-in di kabaalam an mangat nah mangipaam-long ke Apu Dios ta matbal kan hiya. Ya hay niptok di panuddum hi kali nat adika maba-inan. ¹⁶ Adim hangudon nadan mituttudun bokon kidayawan Apu Dios te maid di hilbin dadiye, mu humlun ot ya abuh kapa-iyang di pangulug di udum. ¹⁷ Te danaen mituttudu ya umat nah gulid an ittay ni-an, mu loktat ya nihinap hi adol. Hanadan duwan tagun tumanuttuduh athina ya da Haymenaus ke Piletus. ¹⁸ Adi miunnud nah makulug an mituttuduy itanuttudu da te kanan day nagibbu moy kamahuwan di nate. Ta deyan wadada mo nadan maid di kapotok nay kulugon da. ¹⁹ Mu takon di athinan wadaday mangituttuduh nihalla ya adinadaman mahannotan nan makulug an tuttudun Apu Dios, te mialig nah ongal an batun adi matigan. Athidi bo nadah makulug an nahamad di pangulug dan hiya, te nitudok an kananay “Hi Apu Dios ya inilana nadan tataguna.” Ya kanana boy “Hanadan tatagun kanan day tagun Apu Dios dida ya mahapul an iwalong day gaga-ihon.”

²⁰ Hanah balen di kadangyan ya deya dahdiy nunhihin-natkon an ngunut. Wadaday nabalol an nakapyah balituk ya nakapyah silber. Ya wadada boy nalaka an nakapyah kaiw weno pula, mu nan kadangyan ya nan nabalol di pakaikkagunan miusal hin waday bisitana. ²¹ Athidi bo nah tagun deket pinhod nan ibilang Apu Dios ta waday punhilbiyana ya iwalong nan am-in di gaga-ihon at-atonat midadaan hi kumpulnan pinhod Apu Dios an ipangunun hiya.

²² Nomnomom ta adim aton nadan gaga-ihon pun-amlongan di adol an at-atton di mangat-agu, mu hay nomnomom an aton ya hay pangatam hi maphod, ihamad muy pangulug mu ya pamhod mu ya maphod di pakitulangam nadah nahamad di pundinol dah baddang nan Ap-apu taku. ²³ Adim hangudon di nalnalgom an punhuhummanganan te dadiye ya humlun ya abuh punhahannuwan. ²⁴ Hay punggunuwon Apu Dios ya adi makihannu, mu maulen am-in hi tatagu, nalaing ya naanus an muntuttudu. ²⁵ Mahapul an paulayanan kalyan nadan kumahing ke hiya ta kay ahan ya baddangan Apu Dios didat muntutuyu dah liwat dat loktat ya inilaon da nan makulug an tuttudu. ²⁶ Ta kay ahan kaya, ya pumhod di nomnom dat makaan dah konan Satanas an nunhaul ke didan mangat hi pinhod na.

Hay pangi-en di tagu hantuh dandanin madatngan di udidin di algo

3

¹ Hituwey nomnomom an hantuh dandanin madatngan di aliyen Jesus ya waday nahalman an ligat ² te hay tatagu kediye ya abunay adol day nonomnomon da ya hay pihhuy gagamgaman da. Waday oha on mumpahhiya, padngolan day ibbada, pakangohayyon day aammod da, adida mumpasalamat hi nibaddang ke dida ya adida nomnomon an un-unudon hi Apu Dios. ³ Maid di pamhod da, adida kal-iwan di hingit dah ibbada, makattumbuk da, maid di kolokla da, makabbungot da ya hihingngitan dan am-in di nganneh diyen maphod. ⁴ Adinadaman pundinolan dida te takon di ibbada ya ihdul da. Ya adida nomnomon on inat day aton da, mumpatag-e da ya hay pun-amlongan di adol day nomnomon da an bokon hi Apu Dios. ⁵ Ya it-ok dan mangulug da ya un-unudon dah Apu Dios, mu matiboh pangat dan kahinkulkuluggon da te adida abuluton di baddang Apu Dios an mangipaphod hi pangi-eda. Halipat-am ta adika malalit ke datuwen tatagu.

⁶ Hay udum ke datuwen tatagu ya ume dah kabalebalen e makiap-apnga ya muntuttuduh hinnatkon ta haulon da nadan nalakan maawis an binabain gaga-ihoy atoaton da, ta takon di inila dan gaga-iho ya kapyanan aton da. ⁷ Datuwen binabai ya pinhod dan donglon am-in di kumpulmin mituttudun dida, mu adida pakaawat nah makulug an tuttudu. ⁸ Ya dadiyen tatagun e muntuttuduh hinnatkon ya kahingon day makulug an mituttudu, umat ke da Hanes ke Hambres handih done an kinahing dah Moses. Hanadan muntuttuduh hinnatkon ya gaga-ihoy nomnom da

ya adi makulug nan kalyon dan mangulug da. ⁹ Mu adi mangmangnge tuwen at-atton da te ahi inilaon di tatagun langkak dadiyen ituttudu dat adida mo kulugon didan umat nimpe ke da Hanes ya hi Hambres.

¹⁰ Mu he-a Timothy ya inilam an adiyak athidi te haoy di nangiun-unudam hi puntuttudu, hay pangi-e, hay punnomnom hi pangipaamlongan ke Apu Dios, hay pangulug, hay anus, hay pamhod hi ibba ya hay pangitultuluyan an mangun-unud ke Jesus takon di nganney naat. ¹¹ Ya inilam boy nangip-ippolak hi namahig an nangipaholholtapan dan ha-on handih nangayak ad Antioch, ad Ikonium ya ad Listera, mu maphod ta impaptokak ke Apu taku. ¹² Mu bokon ha-oy ya abuy mipaholholtap te am-in nadan naminhod an mangun-unud ke Apu Dios gapuh pangulug dan Jesu Kristo ya mipaholholtap da damdama. ¹³ Hanada ken tatagun muntuttuduh hinnatkon ta haulon day ibba dan tagu ya haulon damdaman Satanas didat mungkilodlod di kinagaga-iho da. ¹⁴ Mu he-a Timothy ya itultuluy mun un-unudon nan nituttudun he-an hidiye nan inhamad mun kinulug te inilam an damanan pundinolan dakamin nangituttudun he-a. ¹⁵ Ya inilam an nipalpu handih kaungam ya nitanuttudun he-a nan nitudok an kalin Apu Dios an mamat-al hi nomnom di tagu. Hituwen kalinay panginilaan hi ine-en di pangibaliwan Jesu Kristoh tagu gapuh pangulug ke hiya. ¹⁶⁻¹⁷ Te am-in nadan impitudok Apu Dios an kalina ya bumaddang ke ditakun mangituttuduh niptok ya manugun hanadah mangat hi gaga-iho ya nibahho. Ya bumaddang nadah mangulug ke Apu Dios ta inilaon dan mangat hi maphod ya ta midadaan dan mangat am-in hanadah pinhod nan aton da.

Hay pangatan Timothy nah ipangunun Apu Dios

4

¹ Hi Apu Dios, ya hi Jesu Kristo an ahi munhumalyan am-in hi tatagu, nate ya matagu hantuh pumbangngadanan mun-ap-apu ya inila dah tuwen itugun kun he-a. ² Atom am-in di kabaalam an mangipainilah kalin Apu Dios takon di ngannen tiempo ya takon di tobalon da weno pihulon da. Ihamad mun muntuttudut mangulug day mangngol. Tugunom nadan mangamangat hi gaga-iho ta itikod da. Ya tugunom damdama nadan mangulug ta ihapot dan mangat hi maphod. An-anusam an muntuttuduh kalin Apu Dios nadah tatagu takon di mabayag ta ahida maawatan. ³ Te wadan tuy algon na-ala ya adi donglon di tataguy makulug an mituttudu te waday oha on e maniboh muntuttudun

dida takon di nibahhoy ituttudu dan dida, mu ta miunnud nah pinhod dan donglon. ⁴ Iwalong day makulug an mituttudu ta hay nihallan nalpuh nomnom di taguy un-unodon da. ⁵ Mu he-a ke ya mahapul an takon di nganne ya papohdanam di atom, anusam di nganneh diyen punligatam gapuh pangun-unudam ke Apu taku, itultuluy mun mangituttuduh mipanggep ke Jesu Kristo nadah tatagu ya atom am-in di ipangunun Apu Dios ke he-a.

Hay ligat an impalana-un Pablo

⁶ Kalyok am-in datuwe ke he-a te gagala mon madatngan di tiempon panayanak tuh luta te nundadaanak an mate gapuh pangun-unudak ke Apu Dios. ⁷ Inat kun am-in di kabaalak ot atok di indinol Apu Dios ke ha-on, ot ad uwani ya nagibbu mo. Umatak nah makiapput an nangapput te inun-unud kun am-in di tugunan ha-on ya impunnanong kuy pangulug ku. ⁸ Ot ad uwani ya madinolak an wada nan mihmih-od ke ha-on an hidiye nan makakkaphod an gun-udok an idat nan limpiyun Apu taku hantuh punhumalyaana. Mu bokon ya abu ha-on di pangidatanah athidin gun-udon te takon nadan udum an munho-ho-od hi kibanggadana.

⁹ Daan mot deket mabalin ya nangin-a-ali kah tu ¹⁰ te deyan nunhintatayyananak. Hi Demas ya hay nitaguwana tuh lutay nonomnomona ot umed Tesalonika. Da ke damdama Cresente ke Titus ya maid dah tu. Immeh Cresente ad Galatia ya imme damdamah Titus ad Dalmatia. ¹¹⁻¹² Takon hi Taykikus ya maid hitu te intud-ak kud Ephesus ot ammunah Lucas an dehtu. Hantuh aliyam ya ikuyug muh Marcos te mahapul kun bumaddang ke ha-on hi ngunuk. ¹³ Adim kal-iwan ta umali ka ya dag-uwom nan mahdol an bulwatik an imbatik hi balen da Karpus ad Troas. Ya pakial-alam nadan libluk, immam-ana ahan nan naluddun an papel an natudkan.

¹⁴ Hi Alexander an ohan mumpanday ya himpappangey inat nan ha-on, mu nangamung hi Apu Dios an mangibalo. ¹⁵ Kinali halipat-am ot di atonan he-a te namahig di ngohena nah intanuttudu taku.

¹⁶ Handih namangulun nahumalyaak ya maid ahan di nangitakdog ke ha-on te waday oha on timmayan. Mu hana ot ta adi kastiguwon Apu Dios dida. ¹⁷ Mu takon di nunhintatayyananak nadah ibbak ya uggeyak tinaynan ke Apu Dios ot baddanganak ke hiya, ta hidiye nan natulidak an mangitultuluy an mangipainilan am-in nah tuttudun Jesu Kristo nadah bokon Judyu. Gapu boh baddang na ya nihwangak nadah tatagun nunnomnom an mamaten ha-on.

¹⁸ Ot athidi bon ihwangak ke hiya hi am-in nadan ad-adin maat ke ha-on ta migappatak nah pun-ap-apuwanah langit. Hiyay midayaw ta nangamung. Amen.

¹⁹ Ahim ahan kalyon nah himbale an da Prisila ke Aquila ya nah hin-am-an da Onesiporus an nomnomnomok dida.

²⁰ Maid hituh Erastus te tinayanak ad Corinth ya hi ke Tropimus ya tinayanak ad Miletus te mundogo. ²¹ Tibom ot ta dumatong kah tu ta ahi madatngan di ahi kotolan.

Hanadan ibba takun mangulug an da Ebulus, hi Pudon, hi Linus, hi Kelaudia ya nadan udum an mangulug ya kanan day nonomnomon dakayun dida.

²² Hana ot ta nanongnan wadan dakayu nan Ap-apu taku ya ulayan dakayun Apu Dios.

HAY TUDOK PABLO KE TITUS

¹ Hituwen tudok ke he-a Titus ya nalpun ha-on an hi Pablo an muttatyun Apu Dios ya apostoles Jesu Kristo an muntuttudut mihamad di pangulug nadan pinilin Apu Dios an tataguna ya ta maud-udman di inilada mipanggep nah makulug an mituttudu ta mangun-unud dan Apu Dios.

² Hanadan tatagun mangulug kediyen tuttudu ya madinol dan midatan dah biyag an munnananong ta nangamung an hidiye handin kinalin Apu Dios dih pippinghanan idat na nadah mangulug. Hi Apu Dios ya paannungonah tuwe te hiya ya adi munlangkak. ³ Ad uwani ya nadatngan moy gintud nan kipainilaan tuwen tuttudun kiphodan taku. Hi Apu Dios an mangihwang ke ditaku ya indinol nan ha-on an mangipainilan tuwe.

⁴ Hana ot ta he-a Titus an ibilang kun napateg an imbabalek gapuh pangulug ta, ya munnananong an ulayan daka ya palinggopon dakan da Ama takun hi Apu Dios ya hi Jesu Kriston mangihwang ke ditaku.

Hay ngunun Titus ad Crete

⁵ Hay gapunan tinaynan dakan ha-on hinad Crete ya pinhod kun gibbuwom nadan lebbeng nan maat hinan uggek ginibbu ya piliyom nadan mangipangpanguluh mangulug hi kabobbobleh na. Mu nomnomom ot nan intuttuduk ke he-an atom an mamili. ⁶ Hanadan piliyom an mangipangpangulu ya nadan maid di at-atton dah gaga-iho ta maid di humlun hi pamihulan di tatagun dida. Mahapul an hin-oh-ay inayan da ya adida makibabai, mahapul an mangulug nadan imbabaleda ya nakattugun da ya adi kalyon di tataguy mangohe da weno malalaoy at-atton da.

⁷ Ya gapu teden diday kiukodan nan ipangunun Apu Dios ya mahapul an maid di kadngolan dah gaga-iho, adida ipapilit di pinhod da, adida kabinnungot, adida mumbutong, adida makianawwit ya bokon hay pihhun gagamgaman da. ⁸ Mu hay ot ya abu maphod an aton da ya maapnga dan am-in hi dumung-on dida ya hay maphod ya abuy pinhod dan aton. Mahapul bon waday konoknong dah adol da ya maandong di pangat da. Ya am-in di aton da ya miunnud hi pinhod Apu Dios ya mahapul bon waday ogon da. ⁹ Mahapul an adida iwalong, mu un-unudon da ya ituttudu da nan makulug an tuttudun nipainilan didat ihamad day pangulug nadan mangngol ya ituddu day nihallaan nadan kumahing nah ituttudu da.

¹⁰ Man-uke ya dakol day kahing ya humahhaul an maid di hilbin di kanalyon da, namam-a nadan mangipapilit hi pangi-en di Judyu. ¹¹ Dadiyen nihallan ituttudu da ya mahapul an mipatikod te dadiyey humlun hi kadadagan di pangulug di dakol an pamilya gapu ahan te maid di bain dadiyen muntuttudun hay pihhuy gangaman da. ¹² Takon din ohan profetas an ihinad Crete ya kananay “Hanadan iCrete ya makallangkak da ya kay da ahun mabungot. Pinhod da bon mamabhug, mu makahigga dan e manamak hi kitaguwan da.” ¹³ Makulug peman hituwen kinalina, kinali mahapul an pakatuggunom nadan mangulug hinat mihamad di pangulug da ¹⁴ ta bokon mo nan tuttudun di Judyu ya nan tugun di tatagun nangiwalong nah makulug an tuttuduy un-unudon da.

¹⁵ Hay tagun maphod di punnomnom na te mangulug ya adina paniawon nadan dakol an paniawon di udum an tatagu. Mu nadan adi mangulug an immingha dah gaga-iho ya dakol di paniawon da te dinadag tuwalin di gaga-ihoy nomnom da. ¹⁶ Kanan day mangulug dan Apu Dios, mu hay kakulugana ya adida te gaga-ihoy at-atton da. Umipapabbh-ol da ya makangohhe da ya maid di kabaelan dan mangat hi maphod.

Hay maphod an mituttudu

2

¹ He-a ke ya mahapul an ituttudum di niptok an miunnud nah makulug an tuttudu. ² Tugunom nadan aam-ama ta waday kolokla da, umat hi panginuman dat malispitu da, ihamad day pangulug dan Jesu Kristo, nahamad di naminhod dah ibbadan tatagu ya punnanongon day pangulug da takon di nganney punligatan da. ³ Tugunom damdama nadan iin-inat hay pangi-eda ya miunnud nah pinhod Apu Dios. Adida umibaag, adida nahpuh mainum ya hay maphod di ituttudu da ⁴ ya tuttuduwan da nadan uungangan binabain maminhod hi inayan da ya iimbabaleda, ⁵ waday kolokla da, maphod di punnomnom da, inila dan mangipaptok hi nunhituwan da, maule da ya makangngun-unud dah inayan dat maid di humlun hi pamihulan di tataguh kalin Apu Dios.

⁶ Athidi damdama nadah kakat-agun kalyom ke didat waday kolokla da. ⁷ Mahapul an he-ay pangiu-unudan dan am-in hi maphod an pangie. Ihapot mun muntuttudut tibon dan papaptokam di ngunum ⁸ ya niptok di ituttudum an adi mapihul ta wada ke nadan kahing ya maba-inan da te maid di eda pihulon ke ditaku.

⁹ Ya tugunom damdama nadan himbut ta makangngun-unud dah kon himbut ke didat adida ngohayon dida, ta am-in di aton da ya umipaamlong nah kon himbut ke dida. ¹⁰ Ya adida akawon di nganneh diyen ngunut da, mu ipatibo dah pangi-edan damanan pundinolan didat matibon am-in hi aton day kaphod nan mituttudu mipanggep ke Apu Dios an mangihwang ke ditaku.

¹¹ Hi Apu Dios ya impatibo nay ulenan ditaku ta waday innunan mihwang takun am-in an tatagu. ¹² Hituwen ulenay katugunan takun mangiwalong hi adina pinhod, umat nadah ad-adin pinhod di tatagu tuh luta, hay pungkonoKnong hi adol ya hay niptok an aton ta miunnud di pumbiyag taku nah pinhod Apu Dios. ¹³ Datuwey aton taku hi panpan-odan taku nah Algon ongal di amlong taku. KediyeY ahi aliyen nan madayaw an Dios an mangihwang ke ditaku an hi Jesu Kristo ya kediyen Algo ya mipatiboy kinatag-ena. ¹⁴ Hiya ya inhulug nay biyag na ot ikatenay pamoklaanah liwat takut iwalong takun am-in di gaga-iho ta pumbalinon ditakun tatagunan gagaid an mangat hi maphod.

¹⁵ Datuwen kinalik ke he-ay ituttudum. Ya iusal muy kalebbengam an manugun ta mihamad di pangulug nadan mangngol hi ituttudum ya boh-olam nadan nihallay pangi-eda. Ya adim iabulut an waday mungngohen he-a.

Hay pangi-en di mangulug ke Jesus

3

¹ Ipanomnom mu nadah mangulug hina ta mangun-unud dah gubilnu ya nadah ap-apu ya midadaan dat nangamung an mangat hi maphod. ² Tugunom didat adida pihulon di ibbada ya adida makihanannu, mu maule da ya ipatibo day maphod am-in hi tatagu. ³ Takon di ditaku handi ya makudang di nomnom taku te ugge taku ni-an inilay pangi-en Apu Dios ya pakangohayyon takuy kumpulnan tugun. Nahaul taku ot kulugon takuy nihallan tuttuudu ya nan nibahhon pangi-ey impaingha taku ya nadan gaga-ihon pun-amlongan di adol takuy atoaton taku. Maid di udum hi wadah nomnom taku hin bokon hay gaga-iho, amohan takuy ibba takun tagu ya ihihhingit taku dida ya athidi bon ihihhingit ditaku.

⁴ Mu hi Apu Dios an mangihwang ke ditakun mangulug ya impatibo nay ulena ya pamhod nan ditaku ⁵ ot ihwang ditaku, mu bokon gapuh nangatan takuh maphod, mu gapuh homok na. Nihwang taku te impidwan nan Es-piritunay nitungowan takun paddungnay inulahan ditaku.

⁶ Kinali ongal di baddang Apu Dios hi nangipaalianah Espiritunan ditaku gapu ke Jesu Kristo an nangihwang ke ditaku. ⁷ Hituwey inat Apu Dios te makaulle ke ditaku ot ibilang ditakun hiyan maphod ta idat nan ditaku nan namnamaon takun biyag an munnananong. ⁸ Datuwen tutudu ya nahamad an pundinolan taku.

Ta hidiye nan pinhod kun pakaittugun mu datuwe nadah mangulug ta hay maphod di aton da te hituwe ya kiphodan am-in di tagu. ⁹ Adika midmid-um nadah nalnalgom di punhuhummanganan da ya nadan tumanonton hi pangi-en handidan aammod dih done. Ya adika makiawwit weno makihannu mipanggep nah Tugun Moses te maid di hilbina. ¹⁰ Ya deket wada on tagun humlun hi kaganodwaan yu ya kalyan yu ta itikod nan mun-athidi, mu deket ipidwa yun kalyan, mu kapyanan kahing ya mihdi ot kattog ta nangamung na. ¹¹ Te inila yu an nan tagun athidi ya nihallay punnomnom na ya imminghay gaga-ihon hiya ya inilanan hidiyey kakastiguwana.

Hay nanguddidih tugun Pablo ke Titus

¹² Nomnomnomok an itud-ak hi Artemas weno hi Taykikus hinad Crete ta waday mihannot ke he-a. Deket waday dumatong ke dida ya adim ibahhon umalid Nicopolis ta mundammu tah di te ninomnom kun miha-ad hidi hantuh ahi kotolan. ¹³ Atom di kabaalam an mamaddang ke Senas an abugadu ya hi Apolos nah umgahan dat wadan am-in di mahapul dah pumbaatan da. ¹⁴ Ya kalyam bo nadan ibba takun mangulug ta hay maphod ta nangamung di aton da, umat hi pamaddangan da nadah makahhapul day baddang, te adi maphod an ditakun mangulug ya mumbibiyag takun maid di hilbina.

¹⁵ Am-in nadan ibba takuh tu ya kanan day nonomnomon dakan dida ya kalyom bo nadah ibba takun mangulug hinan naminhod ke ditakun nonomnomon mi dida.

Hana ot ta ulayan dakayun Apu Dios.

HAY TUDOK PABLO KE PILIMON

¹ Hituwen tudok ya nalpun Timothy an ibba taku ya ha-on an hi Pablo an dehtun nikalabut gapuh pangitanuttuduwak mipanggep ke Jesu Kristo. Ipaali min he-a Pilimon an napateg an gayyum mi ya ibba min muntuttudu ² ya nadah ibba takun mangulug an oggan maamung hi baleyu ya ke Apiya an ibba takun babain mangulug ya hi Alkipus an ibba takun tindalun Jesu Kristo.

³ Hana ot ta hi Ama takun hi Apu Dios ya nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo ya munnananong di ule dan dakayu ya palinggo pon dakayu.

Hay pamhod ya pangulug Pilimon

⁴ Am-in nah pundasalak ya adik kal-iwan an mumpasalamat ke Apu Dios gapun he-an iba Pilimon ⁵ te dingngol kuy mipanggep hi kahamad di pangulug ya pamhod mun Apu takun hi Jesus ya hay pamhod mu nadah ibba takun tatagun Apu Dios. ⁶ Ya idasal ku bon gapuh pangulug takun am-in ya inilaon taku nan dakol an kiphodan takun mangulug ke Kristo. ⁷ Impaamlongak ya impatulidak gapu nah nahamad an pamhod mu ya gapuh nangipaamlongam nadah ibba takun tatagun Apu Dios.

Hay nangitugunan Pablo hi pangabulutan Pilimon ke Onesimus

⁸ Hay gapunan gulat na ya ipapilit kuy pinhod kun atom ya hay nunhintulangan ta gapuh nigappatan ta ke Kristo, ⁹ mu adik pinhod an iathidi. Man-uke ya inilak an nahamad di pamhod mu ibbam. Oha bo ya deyan naam-amaak ya dehtuwak tuh kalabut gapuh pangun-unudak ke Jesu Kristo. ¹⁰ Hay pinhod kun ibaga anhan ke he-a ya ulayam nan himbut mun hi Onesimus an binumtik ni-an. Te hiya ya ibilang kun imbabalek te handih nangaliyanah tuh kalabut ya tinanuttuduwak ot mangulug mo ke Jesu Kristo. ¹¹ Inilak an kediyen binumtikana ya maid di hilbinan he-a, mu maphod ta ad uwani ya numbaliw ta damanan bumaddang ke ditan duwa. ¹² Pumbanggadok hi kad-am, takon di naligat ke ha-on te ongal di naminhod kun hiya. ¹³ Pinhod ku ot an makiha-ad ke ha-on ta baddanganak ten den dehtuwak hi kalabut gapuh nangituttuduwak hi mipanggep ke Jesu Kristo ta kay ka wadah tun bumaddang ke ha-on. ¹⁴ Mu nangamung ka te adik pinhod an piliton dakan bumaddang ke ha-on te kudukdul nay he-an kon nomnom.

¹⁵ Man-uke nin ta tinaynan daka ni-an ke Onesimus ya wadan deket mibangngad ya makiha-ad mon he-at nangamung. ¹⁶ Ad uwani ya bokon mo ya abu himbut di pangibilang mun hiya, mu ibilang mun tulang. Pakappinhod ku hiya, mu nunna-ud an namam-an he-an kon himbut ke hiya. Bokon mu ya abu himbut, mu napateg an tulang mu mo gapuh nanguluganan Apu Jesu Kristo an umat ke dita. ¹⁷ Kinali deket ibilangak an tulang mu ya abulutom hi Onesimus umat hi pangabulutam ke ha-on. ¹⁸ Ya deket waday inat nan he-ah ad-adi weno waday utang na ya ha-oy di mamayad. ¹⁹ Deyan ha-oy an hi Pabloy mangitudok an abulutok an ha-oy di mamayad hin waday utang nan he-a. Ta hidiye nan daan mot abulutom nimpe hiya. Ongal di namnamak an atom hidiye te inilak an unggem kinaliwan an kay waday utang mun ha-on gapu te ha-oy di nanuttudun he-a ot ahi ka mangulug ot mawadan he-ay biyag an munnananong ta nangamung. ²⁰ Kinali ibagak ahan ke he-a tulang ku an gapuh nigappatan tan Apu Kristo ya atom danaen kinalik ta paamlongonak.

²¹ Madinolak an un-unudom danaen ibagak ke he-a, ya inilak an mamam-ay pamhod mun hiya mu nan ibagak ke he-an atom. ²² Deket abuluton Apu Dios di dasal yu ta mipaeyak ya mangin-a-aliyak an manibon dakayu. Kinali deyan pamanguluwok an kalyon ke he-a ta deket mabalin ya idadaan yuy kiha-adak hi baleyu.

Hay udidin di tudok Pablo ke Pilimon

²³ Hi Epaphras an dehtu damdaman tuh kalabut gapuh pangitanuttuduwanah mipanggep ke Jesu Kristo ya kananay nonomnomon dakayun hiya. ²⁴ Athidi damdamay kinalin nadan ibbak an mungngunuh tun hi Marcos, hi Alistalkus, hi Demas ya hi Lucas.

²⁵ Hana ot ta ulayan dakayun Apu Jesu Kristo.

HAY TUDOK AN NIPAE HANADAH HEBREWS

Hanan Imbabalen Apu Dios an punhapitona

¹ Handih done ya namindakol ya nunhihinnatkon di inat Apu Dios an nangipainilah kalina handidah aammod taku an hay nunhapitona ya handidan profetas. ² Mu hantudah nanguddidin algo ya nan Imbabalenay nangipainilah kalinan ditaku. Gapu ke hiya ya lintu dan Apu Dios am-in hantudan wadad uwani. Ya hiya boy pinili nan mamoltan am-in ke datuwe. ³ Hiyay kitib-an di kinatag-en Apu Dios an hi Amana. Dida ya naka-ingngo da hi am-in. Te am-in di wadan Apu Dios ya wada bo nah Imbabalena. Hiyay mangipaptok am-in hi naltu. Waday kabaelasan mangat ketuwe. Takon di kalina ya abu ya maat di pinhod na. Handih ingkatnay kapakawanan di liwat taku ya imbangngad nah langit ot umbun di winawwan Apu Dios an Katagtag-ayan te hidiy ubunanan makiap-apu ke Amana.

Natagtag-eh Jesus mu nadan anghel

⁴ Kinali nainilan hiya ya natagtag-e mu nadan anghel, te takon di hay nangalyan Apu Dios an Imbabalena hiya ya umustuh diyen kitib-anan hiya ya natagtag-e mu nadan anghel. ⁵ Te bokon nadan anghel, mu hiyay nangalyan Apu Dios nah kananay

“Imbabale dakan ha-on. Ipainilak mod uwani an ha-oy hi Amam.”*

Ya bokon bo nadan anghel di nangalyana nah kananay

“Ha-oy di ahi mainilan Amana ya athidi bon hiyay ahi mainilan Imbabalek.”

⁶ Am-in datuwen kinalina ya nan nakattag-en Imbabale nay nangalyana. Handih nangitud-akan Apu Dios ke hiya tuh luta ya kananay

“Am-in nadan anghel ku ya mahapul an dayawon da tun Imbabalek.” ⁷ Ya hay kinali damdaman Apu Dios mipanggep nadah anghel ya kananay “Hanadan anghel ya ba-ba-alok ya abu didan mangat hi pinhod ku, takon di pumbalinok didah dibdib weno apuy an mundadalang hin pinhod ku.”†

⁸ Mu hay kinalin bon Apu Dios mipanggep nah Imbabalena ya kananay

* 1:5 1:5 Tibon yuy Psalm 2:7, Acts 13:33 ya Hebrews 5:5. † 1:7 1:7 Psalm 104:4

“He-a an Dios ya maandong ya munnananong ta nanga-
mung di pun-ap-apuwam di pangat mun mun-ap-apu.
9 Pinpinhod muy maphod an pangi-e ya kahingngitam
di gaga-iho. Kinali ha-oy an Dios an un-unudom ya
tinuddu dakan madaydayaw mu nadan ibbam, ta
umamlong ka.”‡

10 Ya hay impitudok na bo mipanggep nah Imbabalena ya
kananay

“Handih lappuna ya lintum di luta, hay kabunyan ya
am-in nadan wadah di. 11 Ya ahida mama-id te
umat dah bulwatin mumbalin hi layout, mu he-a ke
ya wadawada kat nangamung. 12 Te ahim kaanon
datuwen lintum ta hannotam didah balu. Mu he-a
ke nimpe ya adika mumbaliw, mu munnananong kat
nangamung.”§

13 Ya bokon nadan anghel di nangalyan Apu Dios ketuwe an
kananay

“Umbon kah winawwan ku inggana paka-apputok am-in di
buhul mu.”*

Mu hay nangalyanan tuwe ya hi Jesu Kristo ya abu an
Imbabalena.

14 Te nada ken anghel ya ba-ba-alon Apu Dios ya abu
didan bumaddang nadah tatagun mihwang.

Hay ipaanhan taku ya hay kihwangan taku

2

1 Ta hidiye nan gapu te hi Jesus an Apu takuy katagtag-
ayan ya mahapul an ihamad takun mangun-unud nah
tugunan dingngol taku te indani ya makal-iwan. 2 Hanan
Tugun Apu Dios an impainilan nadan anghel na ke Moses
ya nipainilay kahamad na. Te nadan ugge nangun-unud
kediye ya nakastigu da mipuun hi uggeda nangun-unudan.
3 Ditaku ke ya namammam-ay kastigu taku hin nguddanon
takun adi hangudon di kihwangan taku. Hi Apu takuy
namangulun nangipainila ketuwen kihwangan taku ya
nadan nangngol ke hiya ya diday nangipainilan ditakun
makulug hituwe. 4 Takon hi Apu Dios ya impatibona an
makulug hituwe, te indatana didah kabaelan da ot aton
day dakol an milagro ya indat na nadah mangulug di
nunhihinnatkon an kabaelan dan malpuh Espirituna an
miunnud nah pinhod na.

Hanan mangihwang ke ditaku an mangulug

‡ 1:9 1:8-9 Psalm 45:6-7 § 1:12 1:10-12 Psalm 102:25-27 * 1:13 1:13 Psalm 110:1

⁵ Hantuh panannotan Apu Dios hantudah wadad uwani hi balu an hidiye nan emi ipaininnilad uwani ya bokon nadan anghel di tinuddu nan mun-ap-apu, mu ditakun tatagu. ⁶ Matiboh tuwe nah nitudok an kinalin din patul an hi David an kananay

“Apu Dios, hay tagu ya nababa, yaden tipet pakannom-nomom ya pakaippaptok mu dida? ⁷ Lintum dida an nababbaba mu nadan anghel ya abu. Ya impadayaw mu ya totobalom dida,* ⁸ te diday tinuddum an pun-ap-apun di am-in.”†

Hidiyen nitudok an kananay tinuddun Apu Dios di tagun mun-ap-apun am-in hi nganneh diye ya ugge ni-an naat, kinali maid ni-an di pangitib-an taku. ⁹ Mu inila takun umannung hituwe gapu nah naat ke Jesus. Te gapuh ulen Apu Dios hi tagu ya impababana ni-an di saad Jesus mu nadan anghel ot mumbalin hi tagu ot ikatenay liwat takun tatagu. Mu ugge numbayag hidiyen nipababaana te handih nagibbuy nunholholtapanana ya impatag-en bon Apu Dios. Ot hiya moy nakattag-e ya madayaw an Ap-apu gapuh nangikatayanah liwat taku.

¹⁰ Hi Apu Dios an nunlutun am-in hi nganneh diyen wadad uwani ta kidayawana ya maphod hidiyen nangiabulutanah nunholholtapan Jesus. Te gapuh nangatanah di ya dakol day tatagun nibilang an imbabale nat migappat dah kidayawan Jesus hi langit. Ya hidiyen nunholholtapanay nangipahamad hi pun-ap-apuwanat maid di pungkudanganan mangihwang ke ditaku.

¹¹ Hi Jesus ya ingkate nay liwat takut mapakawanan takut miunnud di pangi-e taku nah pinhod Apu Dios. Bokon ya abuh diye te am-in takun da Jesus ya ohay Ama taku an hi Apu Dios. Ta hidiye nan adi bumain hi Jesus an mangalin tulang ditakun hiya. ¹² Hituwe ya miunnud nah nitudok an kananay

“Apu Dios, ipainilak nadah tutulang kuy mipanggep ke he-a. Ya ahiyak makikankantan didah pundayaw min he-a.”‡

¹³ Kanana boy

“Hi Apu Dios di pangidinolak.”

Ya kanana boy

“Dehtuwak an midmid-um nadah imbabalen Apu Dios an indinol nan ha-on.”

¹⁴ Ot gapuh tedeyan ditakun imbabalen Apu Dios an kanan Jesus di tulang na ya tagu taku ya abun waday katena ya numbalin hi Jesus hi tagu ot mate ot mamahuwan

* 2:7 2:7 Psalm 8:5 † 2:8 2:6-8 Psalm 8:4-6 ‡ 2:12 2:12 Psalm 22:22

an hidiyey nangapputanan Satanas an kalpuwan di kate. ¹⁵ Kinali adi taku mo tumakut hi kate. Handi ya hay takut takuh katayan takuy kay nangdon ke ditaku, mu ad uwani ya nalibli taku mo kediyeen tatakutan taku. ¹⁶ Hidiyey kitibanan ditakun holag Abraham di baddangan Jesus, bokon nadan anghel. ¹⁷ Man-uke ya numbalin hi tagun umat ke ditakut hiktamanay punligatan di tagu ta hummok ke ditaku ya ta pundinolan taku hiyan natag-en padin mangitakdog ke ditakuh hinangngab Apu Dios ta mapakawan di liwat taku. ¹⁸ Kinali hiyay bumaddang ke ditakuh panaulan Satanas ke ditaku te takon di hiya ya impatnan Satanas an haulon ya hiniktamana damdamay ine-en di ligat.

Hi Jesus ya natagtag-e mu hi Moses

3

¹ Ta hidiye nan dakayun kaibaiba an pinilin Apu Dios an tatagunan makiha-ad ke hiyah langit ya iohha takuy nomnom taku ke Jesus an tinuddun Apu Dios an mangitakdog ke hiya ya hiya boy natag-en padi nah pangulug taku. ² Hiya ya impaka-un-unud nay pinhod Apu Dios, umat ke Moses an inun-unud nah Apu Dios handih hiyay nun-ap-apuwona handidah aammod takun Judyu an imbilang Apu Dios an tataguna. ³ Mu ugge nun-ingngoy kinatagen da Jesus ke Moses, te hi Jesus an nunlutuh tagu ya natagtag-e mu hi Moses an lintuna. ⁴ Umat nah balen adi na-ala on nakapya te mahapul an waday mangapya. Athidi bon am-in hantudan wadad uwanin nawadada te winadan Apu Dios. ⁵ Hi Moses ya makangngun-unud ke Apu Dios. Impakaippaptok na handidan mibilang an tatagun Apu Dios ya intuttudu nan diday mipanggep nah ahi ipainilan Apu Dios. Muden hi Moses ya muttatyu ya abu. ⁶ Yaden hi Kristo ya makangngun-unud damdaman ipaptok na nadan tatagun Apu Dios, mu hiya ya bokon muttatyu te hiyay Imbabalena. Ya ditakun mangulug di mibilang an tataguna hin itultuluy takun mangidinol ke Jesu Kristo ya adi taku iwalong nan namnamaon takun hidiye nan pakitaguwan ke hiyan munnananong an mangipaamlong ke ditaku.

Hay pun-iyatuwan nadan tatagun Apu Dios

⁷ Ot gapu te ditakun mangulug ya mibilang takun tatagun Apu Dios ya maawatan taku nan impitudok di Espiritunan kananay

“Kal-ina ket donglon yuy kalyon Apu Dios ad uwani ⁸ ya adiyu ngohayon ta adiyu iummat handidah aammod yun nginohe dah Apu Dios handih niha-ha-adan da nah adi maboblayan ta panib-an da hin mapoppog di

anus nan dida.* ⁹ Mu kanan Apu Dios di 'Dakol di inat handidan aammod yu dih donen umipaboh-ol ke hanon, takon di tinibotibo da nadan inat kuh nangipatibak hi kabaalak hi nap-at an toon.' ¹⁰ Hidiyey gapunan bimmoh-olak ke dida ot kanak di 'Inay mo ahan datuwen tatagu, iwalongak ke dida ya adida ununodon di tugun ku.' ¹¹ Ot gapuh namahig an boh-ol ku ya insapatak an kanak di 'Adida migappat nah pun-iyatuwan an indadaan kun dida.' "†

¹² Kinali dakayun iibba, tibon yu ta adiyu iummat ke dadiyen makangohhen tatagun adi mangulug, te indani ya iwalong yu nan Dios an wadat nangamung. ¹³ Ot ad uwanin mabalin an inilaon takuy pangien Apu Dios ya maphod di munhintuttugun takut nangamung ta adi taku mahaul hi punliwatan ta adi taku ngohayon hi Apu Dios. ¹⁴ Ya deket mitultuluy nan datin pangidinol takun Jesu Kristo ya mihamhamad di pakihayyupan takun hiya. ¹⁵ Ya pidwaok bon kalyon nan impitudok Apu Dios an kananay

"Kal-ina ket donglon yuy kalin Apu Dios ad uwani ya adiyu ngohayon ta adiyu iummat handidah aammod yun nginohe dah Apu Dios."‡

¹⁶ Hanadan kinalik an nungngohen Apu Dios ya maid di udum hin bokon handidan tatagun pinoppog Apu Dios di nihbutan dad Egypt handih impangulun Moses ot tumayan dah di. ¹⁷ Ya handih wadada nah adi maboblaysan an nunhanawwangan dah nap-at an toon ya impaboh-ol dah Apu Dios te intultuluy dan nunliwat ot dakol di naten dida ot mibati da nah adi maboblaysan. ¹⁸ Gapu kediyen ngoheda ya bimmobboh-ol hi Apu Dios ot isapatanan kananay "Adi mabalin an e migappat nadan nungngohe nah ninomnom kun eda ot pun-iyatuwan." ¹⁹ Ad uwani ya maawatan taku mon hay gapunan uggeda nigappat ya uggeda kinulug hi Apu Dios.

4

¹ Hidiyen kinali nan e pun-iyatuwan nah makaphod an boblen indadaana ya mabalin damdaman ditaku. Mu mahapul an halipat-an takuy pangie takut maid di ohan ditakuy e adi dumatong kediyen boble. ² Hituwen kiphodan takun nipainilan ditakud uwani ya nipainila damdama handidah aammod taku dih tiempon Moses. Mu maid di hilbinan dida te uggeda kinulug. ³ Mu ditakun mangulug ya nunna-ud an datngan takuh diyen indadaan Apu Dios

* 3:8 3:8 Psalm 95:8-9 † 3:11 3:11 Psalm 95:11 ‡ 3:15 3:15 Psalm 95:8-9

an pun-iyatuwan taku. Mu nada ken adi mangulug ya mipanggep ke dida nan impitudok Apu Dios an kananay “Impaboh-olak ke dida, kinali isapatak an adinadaman makiiyatu dan ha-on.”

Hinaen kinalin Apu Dios an pun-iyatuwan di tagu ya indadaana tuwali handih ginibbunan lintu datuwen wadad uwani. ⁴ Impitudok Apu Dios di mipanggep hi ine-en di nun-iyatuwana handih mikapitun algo. Kananay “Nun-iyatuh Apu Dios handih mikapitun algoh nangibbuwanan nunlutu ke datuwen wadad uwani.” ⁵ Mu takon di wadah diyen pun-iyatuwan di tagu ya kanana nimpey “Adinadaman eda makiiyatun ha-on.”* ⁶ Man-uke ya man-ut diday namangulun nangipainilaan Apu Dios mipanggep ketuwen pun-iyatuwan an kiphodan da, mu uggeda kinulug, kinali uggeda nigappat kediye. Mu takon di athidi ya damanan makiiyatu nadan mangulug ke Apu Dios. ⁷ Impatibonay kakulug tuwe handih impatudok nan David di “Deket donglon yuy kalyon Apu Dios ad uwani ya adiyu ngohayon.”†

Intudok David hituwe handih nala-uy dakol an toon nipalpu kediyen ugge nangipadatngan Apu Dios handidah aammod taku nah indadaanan pun-iyatuwan da. ⁸ Mipatibo ketuwen bokon hidid Israel an nangipanguluwan Joshua ke dadiyen aammod takuy kialigan tuwen kinalin Apu Dios an pun-iyatuwan di tataguna. Te gulat nat hidi ya ugge ot kinalin Apu Dios di mipanggep hi oha bon tiempon damanan pakiiyatuwan ke hiya. ⁹ Kinali ditaku ken mibilang an tatagun Apu Dios ya waday ahi taku pun-iyatuwan umat handih nun-iyatuwan Apu Dios hi nagibbuwanan am-in nadah lintuna. ¹⁰ Ot athidi damdama nah tagun makiiyatun Apu Dios an mun-iyatuh ngununa, umat ke Apu Dios handih nangibbuwanah ngununa. ¹¹ Kinali aton takuy kabaelan takut igappat ditakun Apu Dios nah pun-iyatuwana ta adi taku umat handidah aammod taku dih donen uggeda dimmatong nah pangayan dan eda pun-iyatuwan te uggeda inun-unud nan kinalin Apu Dios.

¹² Hay kalin Apu Dios ya ongal di kabaelana mu hay katadtadoman an hinalung. Te hay hinalung ya ammuna nan adol an gol-anan gogodon ta budhanay wadad dalom. Mu hana ken kalin Apu Dios ya damanan ipainilana nan nidalom an wadah nomnom ya nan pinhod di tagun aton ta mabudhan am-in di pangi-ena. ¹³ Inilan Apu Dios di ine-en am-in di lintuna. Kinali am-in di wadah nomnom taku ya nadan aton taku ya impakainnila na. Ya hi udum hi algo

* 4:5 4:5 Psalm 95:11 † 4:7 4:7 Psalm 95:8-9

ya hiyay pangikalyan takun am-in hanadah inat taku tuh luta.

Hi Jesus di natag-en padin mangitakdog ke ditakuh hinangngab Apu Dios

¹⁴ Ot gapu te nibangngad hi Jesus hi langit an hiya nan natag-en padin mangitakdog ke ditakuh hinangngab Apu Dios an hi Amana ya mahapul an itultuluy takun mangulug ke hiya. ¹⁵ Maphod ta itakdog ditakun hiyah hinangngab Amana te homkon ditaku nah punligligitan ya pungkapyuan takun mangun-unud. Te hiya ya napatnaan am-in hi ine-en di kahaulan di tagu, mu ugge nunliwat. ¹⁶ Ta hidiye nan maphod di mundinol takun mundasal takun Apu Dios hi langit an makaulle ya huhhummok ta hiyay pumpahmoka takun mumpakawan liwat taku te hiya ya gagaid an bumaddang ke ditaku.

Hay mipanggep hi natag-en padi

5

¹ Hay kapiliyan di natag-en padi ya nadah ibbanan tagu. Hiyay mangitakdog ke didah hinangngab Apu Dios ya hiyay mangiappit nah idat di tagu ke Apu Dios ta mapakawanan di liwat da. ² Hiya ya tagu damdaman wadan waday punliwatana. Kinali maawatanay ibbanan tatagu nah kibahhawan da te dakol di uggeda inila mipanggep ke Apu Dios. ³ Kinali deket iappit na nan midat ke Apu Dios ya mahapul an hiyay mamangulun umiappit ta ahina iappit nan idat nadan tatagu ke Apu Dios, te takon di hiya ya waday liwat na. ⁴ Maid di tagun na-ala on pinilinay adol nan mumbalin hi natag-en padi, mu nangamung hi Apu Dios an mamilin hiya, umat hi namiliyanan Aaron an namangulun natag-en padin handidan aammod takun dih done.

⁵ Athidi bon Jesu Kristo an adi na-ala ot tudduwonay adol nan mumbalin hi natag-en padi te hi Apu Dios di nanuddun hiya. Nipainilah tuwe handih kanan Apu Dios ke hiyay "Imbabale dakan ha-on. Ipainilak mod uwani an ha-oy hi Amam."*

⁶ Ya kanana boy

"Tinuddu dakan mumpadit nangamung, umat hi kinapadin Melkasidek."†

⁷ Handih kawadan Jesus tuh luta ya inloinlot nan nundasadal ya limmuwaluwah numpahmokana ke Amana te inila nan hiya ya abuy waday kabaelasan managun hiya. Ya gapu te numpakumbaba ot un-unudonay pinhod Amana

* 5:5 5:5 Tibon yuy Psalm 2:7, Acts 13:33 ya Hebrews 1:5. † 5:6 5:6 Psalm 110:4

ya dingngol Amanay dasal na. ⁸ Man-ut hiya ya Imbabalen Apu Dios, mu kah-in di nunligligat hi nangun-unudanan am-in hi pinhod Amana. ⁹ Ginibbu nan am-in di pinhod Amanan hi Apu Dios an aton di natag-en padi, ot mumbalin an mangihwang nadah mangun-unud ke hiyat midatan dah biyag an maid di poppog na. ¹⁰ Ya hiyay tinuddun Apu Dios hi natag-en padin umat hi kinapadin Melkisidek.

Hay tugun hanadah ugge nihamad di pangulug na

¹¹ Wada ot di udum an pinhod kun ituttudun dakayu mipanggep hi ine-en tuwen pumpadiyan Jesus, mu inilak an naligat hituwen mituttudun dakayu te adiyu maawatan, takon di nabayag kayun nangulug. ¹² Gulat na ya damana ot mon muntuttudu kayuh mipanggep hi kalin Apu Dios, mu adinadama te takon ad uwani ya mahapul an ipanidwan dakayu nadan inadaadal yu. Te kay kayu goggolang an hay intannung weno gattak di mabalin an kanon yu, adi kayu ni-an pakakan hi umat hi kanon di kat-agu. ¹³ Umat kayu nadah ka-kulugnan uggeda inilan mangimatun hi niptok weno nihallan pangie. ¹⁴ Adi kayu umat nadah nihamad di pangulug dan hay niptok di aton da ya inila dan mangimatun hi niptok ya nihalla. Diday nialigan nadan mangan hi kanon di kat-agu.

6

¹ Ta hidiye nan adi abuna nadan namangulun inadal taku mipanggep ke Kristo, mu mahapul an adalon taku damdama nadan tuttudunan mangipahamad hi pangulug taku. Te maid di hilbinah pangipanidwaan takun mangadal nadah nagibbun nituttudun ditaku handi umat hi pangiwalongan taku nadah maid di hilbinah hinangngab Apu Dios ya hay mipanggep hi pangulug takun hiya te inila taku mo datuwe. ² Handih lappunah nangulugan taku ya inadal taku boy kibalinan di bonyag, hay pangihakmowan hi takleh ulun di ohan tagun idasalan, hay mipanggep hi kamahuwan di nate ya nan ahi punhumalyaan Apu Dios hi tatagu ta makastigut nangamung nadan naliwat. ³ Ot ad uwani ya adalon taku nadan tuttudun mangipahamad hi pangulug taku, mu mahapul an idinol takuh baddang Apu Dios an mangadal ke datuwe.

⁴ Halipat-an yu te nan tagun manginguddan an mangiwalong hi pangulug nan Jesu Kristo ya adinadaman muntutuyu bot mangulug bon hiya. Te deket naawatan di taguh diyen mituttudun kiphodana te pinat-alan Apu Dios di nomnom na ot hiktamana mo nan ongal an homok na, gibokona moy kabaelan nan Espiritunan wadan hiya ⁵ ya

inilaonay kaphod di kalin Apu Dios ya nan ongal an kabae-lanah pangipatib-anah dakol an milagro, ⁶ mu inguddanan inwalong am-in dadiye ya adi mabalin an muntutuyu ta mibangngad bon mangulug. Te deket mabalin di athidi ya ongal di pama-inanan Jesus an Imbabalen Apu Dios hi hinangngab di tatagu te kay na bo ipapidwan pipateh Jesus hi krus.

⁷⁻⁸ Hay tagun nangiwalong hi pangulug na ya mialig nah lutan takon di maudaudanan ya abunay holok ya nadan pagit di tummol. Ya nan tagun athidi ya hiyay kastiguwon Apu Dios nah apuy. Mu hay tagun mangitultuluy hi pangulug na ya mialig nah lutan maluwab di mitanom ta waday aniyon nan kon lutan diye. Ya hay tagun athidi ya waday maphod an ih-ih-od Apu Dios ke hiyan gun-udona.

⁹ Mu takon di athituy kalyok ke dakayun kaibaiba ya madinol kamin adi athituy pangi-eyu, te inila min kudkudukdul kayu mu nadan tatagun mialig nah lutan abunay holok ya nadan pagit di tummol hidi ya madinol kamin maphod di aton yu te nihwang kayu. ¹⁰ Te hi Apu Dios an maandong di pangat na ya adina kal-iwan nadan maphod an inat yu ya impatibo yuy naminhod yun hiyah namanaddangan yu nadah ibbayun mangulug ya intultuluy yu ingganad uwani. ¹¹ Hay ahan pinhod mi ya waday ohan dakayu on punnanongon yu nan nahamad an pangulug yu inggana umannung nan namnamaon taku. ¹² Hituwey ipaanhan mi te adimi pinhod an ekayu uminglen mangulug. Pinhod min iummat yu nadah mangitultuluy hi pangulug da ya mangan-anus an munho-ho-od hi kipaannung nan kinalin Apu Dios an kiphodan taku.

Hay kipaannung nan kinalin Apu Dios an atona

¹³ Hay ohan pangiu-unudan ya hi Abraham an hinhin-od nay nipaannung di kinalin Apu Dios ke hiya an atona. Handi nangalyan Apu Dios ketuwe ya hay adol nay nangisapataana te maid di udum an natagtag-e mu hiya.

¹⁴ Hituwey insapatana:

“Kalyok ke he-an idat kuy kiphodan, hidiye ya mahlag kat mangaddu ka.”

¹⁵ Inan-anusan Abraham an hinhin-od hidiyen kinalin Apu Dios ke hiya inggana immannung. ¹⁶ Deket waday isapatan di taguh ibbana ya isapatana nah natagtag-e mu hiya. Ya deket nuntobbalan da kediyen nisapata ya hidiyey poppog di punhallaan da. ¹⁷ Athidi damdaman Apu Dios an insapata nay pangipaannungana nah kinali nan atona. Hidiyey pangipainilaanan adina hannotan di ninomnom nan aton. ¹⁸ Hi Apu Dios ya adi munlangkak ta ena ibabawi

weno ena hannotan di kalyona ya hay isapatana. Kinali ditakun mangulug ke Jesus ya madinol takun manman-od hi kipaannung nan kinali nan ditakun kihwangan taku. ¹⁹⁻²⁰ Hinaen dinol takuh umannung nan kinalin Apu Dios di mangipakodhol hi nomnom takut adi taku iwalong di pangulug takun hiya. Te inila takun udum hi algo ya ume takuh kad-ana. Hidiyen pakiha-adan taku ke hiyah langit ya maid di punhalinduwaan taku te wada moh dih Jesus an kay nangibughul hi kurtina ot humgop nah kuwartun kad-an Apu Dios ta humgop taku damdama. Immen e mangitakdog ke ditakuh di te numbalin hi natag-en padin umat ke Melkasidek.

Hi Melkasidek an natag-en padi

7

¹ Hi Melkasidek ya hiyay patul ni-an ad Salem handih done ya padin Apu Dios an Katagtag-ayan. Waday naminghan an mungkibangngad hi Abraham hi eda nakigubatan an inap-put da nadan patul an buhul da ya e dinamun Melkasidek ot idasalanah Abraham ta idatan Apu Dios hi kiphodana. ² Indatan damdaman Abraham hi mikapuluh pinlo dah eda nakigubatan. Hay kibalinan nan ngadan an Melkasidek ya "Makakkaphod an Patul." Ya hay kibalinan di Salem an ngadan diyen boblen numpatulana ya "luminggopan" kinali nginadanan dah "Patul di Linggop." ³ Ugge nainilay mipanggep hi nitaguwan Melkasidek te maid di nitudok mipanggep ke hiya takon di hay nahlagana, hay aammod na, hay nitungowana ya hay natayana. Hay ya abu inila taku ya hiya ya padit nangamung an umat nah Imbabalen Apu Dios.

⁴ Kinali tibon yuy kinatag-en Melkasidek, takon hi Abraham an madayaw an ammod am-in di Judyu ya indat nan hiyay mikapuluh pinlo dah eda nakigubatan. ⁵ Ya inila takun wadaday udum an pangidatan hi mikapuluh limmu. Dadiye nadan holag Libay an natuddun padin di Judyu. Diday lebbeng nan pangidatan nadan ibbadan holag Abraham hi mikapuluh limmu da te hituwey kanana nah Tugun Moses. ⁶ Mu hi ke Melkasidek ya maid di nanuddun hiya te hiya ya padi tuwali. Kinali takon di bokon holag Libay ya indat damdaman Abraham ke hiyay mikapuluh pinlo dah eda nakigubatan. Hituwey kitib-anan takon di natag-eh Abraham te hiyay nangalyan Apu Dios an midatan hi kiphodan, ya natagtag-e pay hi Melkasidek. Oha bo ya indasalanah Abraham an binendisyonana. ⁷ Ya inila takun hay mangidasal hi ohan tagu ya natatag-e mu nan idasalana.

8-9 Hay oha bon mipanggep ke Melkasidek an nangidatan Abraham hi mikapuluh pinlo dah eda nakigubatan ya impi-tudok Apu Dios an munnananong di numpadiyana. Yaden hanaken holag Libay ya ugge numbayag di numpadiyan da te nate da. Makulug an nadan padin holag Libay ya dawaton day mikapuluh limmun nadan tatagu, mu kay da damdama immidat ke Melkasidek te hiyay nangidatan nan nahlagan dan hi Abraham hi mikapuluh pinlona. ¹⁰ Te takon di ugge ni-an nitungoh Libay handih e nanamuwan Melkasidek ke Abraham ya kay wada ke Abraham te hiya ya holag na.

Hay kinapadin Jesu Kristo

¹¹ Hanadan padin holag Libay an hi Aaron di namangulu ya diday natuddun mangiappit nadah idat di tatagun miappit ke Apu Dios te hay kinapadi day nipuunan nan Tugun Apu Dios an impainilanan Moses. Mu gulat na ot ta mabalin an mihwang takuh pangidinolan takun datuwen papadi ya nadan ituttudu da ya adi ot mahapul an intud-ak Apu Dios hi Kriston niingngon Melkasidek di kinapadinan munhilbin padin ditaku. Mu makudang di kinapadi da, kinali nihannot hi Jesu Kristo ke dida. ¹² Ot gapu te nahannotan datuwen padi ya mahapul damdaman mahannotan nan Tugun. ¹³⁻¹⁴ Oha bo ya nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo an nihannot an padi ya bokon holag Libay, mu holag Judah yaden maid di impainilan Moses an mumpadiy holag Judah.

¹⁵ Mu ad uwani ya nakainnila mon hi Jesu Kristoy natagen padin umat ke Melkasidek. ¹⁶ Numbalin an padin ugge nipuun nah tugun an abunay holag Libay di mumpadi, mu gapuh kabaelan di biyag nan maid di poppog na. ¹⁷ Hituwe ya miunnud nah nitudok an kananay

“Tinuddu dakan ha-on an mumpadit nangamung umat hi kinapadin Melkasidek.”*

¹⁸ Ot ad uwani ya napoppog hidiyen Tugun Moses mipanggep hi pumpadiyan te waday kudang na. ¹⁹ Man-uke ya maid di ohan tagun makaphod hi hinangngab na gapuh pangun-unudana nah Tugun Moses. Mu maphod ta wada nan nihannot an pangidinolan taku an hi Jesu Kristo. Hiyay pangidinolan takun mangihayyup ke ditakun Apu Dios.

²⁰⁻²¹ Ya nahamad di kinapadin Jesu Kristo, adi umat nadah padin di Judyun holag Libay te insapatan Apu Dios an kananay

* 7:17 7:17 Psalm 110:4

“Ha-oy an Dios ya isapatak an mumpadi kat nangamung. Ya hinaen ninomnom ku ya adi mabalin an mahan-notan.”

²² Kinali hi Jesus di kipuunan di umannungan nan kud-kudukdul an planun Apu Dios mipanggep hi kihwangan taku.

²³ Hanada ken papadin holag Libay ya dakol da ta deket natey oha on waday nihannot, kinali maid ke diday munnananong an padi. ²⁴ Mu adi umat hidin Jesus te hiyay mumpadit inggana te matagut nangamung. ²⁵ Kinali hiyay ongal di kabaelasan mangihwang nadah mundinol ke hiya ta mihayyup dan Apu Dios te hiya ya wadat nangamung an mangitakdog ke ditaku.

²⁶ Ta hidiye nan hi Jesus tuwalin natag-en padiy mahapul taku. Te hiya ya makakkaphod an abun maid di liwat na, adi umat ke ditakun tatagu. Hiya ya impatag-en Apu Dios ta hiyay Katagtag-ayan am-in, takon di nadan wadah langit. ²⁷ Hi Jesus ya adi umat nadah natag-en padin mangitakdog hi tatagu ke Apu Dios an mahapul an kabigabigat on mun-appit dan Apu Dios, mu mun-appit da ni-an gapuh liwat da ne ahida nuppe nun-appit gapuh liwat nadan tatagu. Mu hi Jesus ke ya adi athidi, te numpinghan di nangiappitanah adol na handih nangikatayanah liwat taku. Adi mahapul an ena ipanidwan mun-appit. ²⁸ Handida ken natag-en papadi ya nipuun nah Tugun Moses di napiliyan da. Oha bo ya tagu da ya abun munliwat da damdama. Mu indani ya tinuddun Apu Dios nan Imbabalenan insapata nay pumpadiyana te hiya ya maid di kudang nat nangamung te impaka-un-unud nan am-in di pinhod Amana.

Hi Jesus di mangitakdog ke ditakuh hinangngab Apu Dios

8

¹ Hay ipaanhan kun ipainilan dakayu ya hi Jesus an natag-en padin mangitakdog ke ditakuh hinangngab Apu Dios an Katagtag-ayan an Ap-apuh langit. Hiya ya inumbun hi winawwan Apu Dios. ² Hidiy pumpadiyana nah kiha-adan Apu Dios an bokon nah Tabernacle an kinapyan di tagu.

³ Hay ngunun di natag-en padi ya hiyay mangiappit hi iappit di tatagu ke Apu Dios. Kinali hi Jesus ya mahapul damdaman waday iappit nan Apu Dios, ot hay adol nay in-appit na. ⁴ Gulat nat nanongnan wadah Jesus tuh luta ya bokon padi te wadada tuwaliy udum an padi tuh lutan oggan mangiappit hi iappit di tatagun kalyon nan Tugun Moses an iappit dan Apu Dios. ⁵ Ya nan Tabernacle an oggan pun-appitan nadan padi ya nun-ingngoy ang-ang na

nah wadah langit an nangiingngohan Moses. Te handih e pangapyaan Moses nah Tabernacle ya kanan Apu Dios ke hiyay

“Tibom ot ta paka-un-unudom nan umat hi nipatibon he-a nah bilid.”

⁶ Mu mapmaphod di kinapadin Jesu Kristo mu hay kinapadin handidan padi takun Judyu, te hay ngunu dan mangitakdog ke ditaku ya nipuun nah maphod an nakitobbalan Apu Dios mu nan namangulun nakitobbalana, te kinalinan pakawanany liwat di tagu hin idinol dan hiya.

⁷ Gulat nat maid di kudang din namangulun nakitobbalan Apu Dios hi tataguna ya ugge ot nahannotan hi balu. ⁸ Mu nahannotan te tinibon Apu Dios an hay kinakudang ya wadah tatagu te adida pakaun-unud kediyen nakitobbalana ot kananay

“Ha-oy an hi Apu Dios ya ipainilak ke dakayun tataguk an Judyu ad Israel ya Judah an udum hi algo ya waday balun nakitobbalak ke dakayu. ⁹ Hituwe ya hinnatkon dih namangulun impainilak handidah aammod yu handih nangipanguluwak ke didan timmayan ad Egypt. Ya gapu te uggeda inun-unud hidiyen nakitobbalak ke dida ya inwalong ku mo dida. ¹⁰ Mu ahi madatngan nan algon kinalik ke dakayun ipainilak hituwen balun nakitobbalak hi tataguk an holag Israel. Iha-ad kuy tugun kuh nomnom dat hidiyey un-unudon da. Ta ha-oy moy Dios an un-unudon da ya diday tataguk an ipaptok ku. ¹¹ Adi mahapul an waday ahi muntuttudun didat inilaonak an hi Apu Dios. Te inilaonak tuwali ke didan am-in, takon di nganney nitaguwan di hin-ohan dida, natag-e ya nababa. ¹² Pakawanak di liwat da ya adik mo nonomnomon di nunliwatan dan ha-on.”

¹³ Gapu te kinalin Apu Dios an waday balun nakitobbalanan un-unudon taku ya hituwey kitib-anan pinoppog na nan namangulun nakitobbalana.

Hay pundayaw nadan Judyu ke Apu Dios handih lappuna ya hay pundayaw takud uwani

9

¹ Handin namangulun nakitobbalan Apu Dios ya intugunay aton nadan tatagunan mundayaw ke hiya. Ya wada boy nakapyah pundayawan dan niabbung an tuldan kanan dan Tabernacle. ² Hidiyen Tabernacle ya waday duwan kuwartuna ya waday mikadwan kurtinan nangodwa ke datuwen kuwartu. Hanah namangulun kuwartun hogpan

ya hidiye nan Nasantun Kuwartu. Hidiy kad-an nan dilag ya nan lamesaan an niha-adan di tinapay an miappit ke Apu Dios. ³ Hanan mikadwan kuwartu ya hidiye nan Nakassantun Kuwartun Apu Dios. ⁴ Hidiy kad-an nan altar an balituk an punggohoban dah nabanglun insenso an miappit bon Apu Dios. Ya wadah di nan kahon an naamoh balituk an hidiye nan kanan dan Kahon an Kakitobbalan Apu Dios nadah Judyu te wadah di nadan duwan batun nitudkan nadan himpulun Tugun Apu Dios an dinawat Moses. Ya wada boh di nan balituk an buhin niha-adan nan manna an ibban din makan an nag-an nalpuh kabunyan an kinakinan handidan aammod takun Judyu. Hanah kahon ya wadah di damdama nan patanong Aaron an himmapping. ⁵ Ya nah tap-on diyen kahon ya wadaday duwan tinattaggun anghel an kitib-anan wadah Apu Dios hidi. Pinayyad day payak dan hinophopan da nan hukap diyen kahon di kakaan di liwat te hidiy pangiwaghikan di padi nah dalam di iappit dan Apu Dios. Kalyok datuwe, mu adi mahapul an ek ohhaohhaon datuwed uwani.

⁶ Athinay ine-en nan Tabernacle. Hay ine-e da handi ya kabigabigat on ume nadan padi nah namangulun kuwartu ta eda aton nan ipangunun Apu Dios ke dida. ⁷ Mu hana keh mikadwan kuwartu ya abuna nan natag-en padiy humgop hi maminghan ya abuh hintoon. Deket humgop hidi ya mahapul an umal-alah dalam nan niappit an aggayam ta ena iwaghik nah hukap nan kahon ta waday aton Apu Dios an mangaan hi liwat na ya hay liwat di tatagu. ⁸ Hituwey ine-en di ngunun handidan papadi nah Tabernacle ya hidiyey nangipatib-an di Espiritun Apu Dios an maid di kalebbengan takun mihayyup ke Apu Dios hin wadah diyen Tabernacle tuh lutan pundayawan di tagu ke hiya. ⁹ Hituwey panginilaan takud uwanit maawatan taku. Te man-ut in-anappitan nadan tataguh aggayam ya indatan dah nganneh diyeh Apu Dios handi, mu kapyanan adi luminggop di nomnom da te inila dan nanongnan waday liwat da. ¹⁰ Man-uke ya inanun-unud da nan Tugun Moses hi aton dan mundayaw ke Apu Dios, umat hi pumpaniawan hi udum an makan weno mainum ya hay aton dan munlini. Datuwey mahapul an un-unudon da inggana nahannotan hi balun maunud.

¹¹ Naat hituwe handih immaliyan Kristo ot hiyay numbalin an natag-en padit dawaton taku nan kiphodan an indadaan Apu Dios. Ad uwani ya dehding ingunngunuwan ditaku nah mapmaphod an Tabernacle hidih langit an bokon taguy nangapya ya bokon tuh lutay nabohwatana. ¹² Ya naminghan ya abuy nangayanah dih Tabernacle hi

langit an kad-an Apu Dios an maid di inal-alanah dalam di gulding weno bakan ena iappit ke hiya. Hay in-appit nan Apu Dios ya nan dalana handih natayanat mihwang takun mangulug ta waday biyag takun maid di poppog na. ¹³ Hay intuttudun nan Tugun Moses an aton hin waday nibahhowan nadan tatagu ya mahapul an e mumpalini nah padi. Ya hay aton nan padin munlini ya waghikanah diyen taguh dalam di niappit an gulding weno baka. Bokon ke ya nan gubun di ginhob dan impan di baka. Deket nagibbu ya mabalin mon mid-um nadah ibbanan mundayaw ke Apu Dios. ¹⁴ Deket athidiy ine-ena ya immam-ana moy kiatan nan dalam Kristo ke ditaku. Ot gapu te inhulug nay biyag na gapuh liwat taku ya adi mo mahapul an etaku kumakkagun mangun-unud nah pangien handidan aammod taku di donen maid di hilibina ta hay mo ipaanhan taku ya hay pangun-unudan takun Apu Dios an wadat nangamung. Hidiyen inat Jesus ya hidiyey maid di kudang nan niappit ke Apu Dios ta mapakawanan di liwat taku. Inat nah diye gapuh baddang nan Espiritun Apu Dios an maid di lappuna ya poppog na.

¹⁵ Hi Kristoy mangitakdog ke ditakuh hinangngab Apu Dios nah balun nakitobbalanat am-in takun numbalin hi tataguna ya dawaton taku nan kinalinan boltanon takun munnananong ta nangamung. Man-uket mabalin mon maat hinae ya gapu te ingkaten Jesus di liwat takut mabalin an pakawanan Apu Dios takon nadan tatagun ugge nangun-unud hi Tugun Moses.

¹⁶⁻¹⁷ Hay aton Apu Dios an mangipaboltan hanadah kinalinan idat nan ditaku ya umat nah pangat di Judyun kah-in di mate nan tagut ahi mabalin an mikap-ong nadan odona nadah pinhod nan pangipaboltanan. Te matagu ke ni-an nan tagu ya adi mabalin an ena ikap-ong di odona. ¹⁸ Athidi bo nah namangulun nakitobbalan Apu Dios an kah-in di waday maklong ta miappit di dalana ke Apu Dios ta ahi mabalin an dawaton di taguy kiphodana. ¹⁹ Hituwey kitib-anan handih nagibbun impainilan Moses am-in nadan Tugun Apu Dios nadah tatagu ya indadaana nan dalam di impan di baka ot udmanah danum ot itam-ol na nan holok an nabtok hi maingit an tinulid ot waghikana nan liblun nitudokan nan Tugun takon nadan tatagun wadah di. ²⁰ Ya handih pun-iat nah tuwe ya kananay

“Hituwen dalay mangipainilan mahapul an un-unudon taku nan Tugun Apu Dios.”

²¹ Winaghikan pay Moses nan Tabernacle hi dala takon nadan udum an mausal nah pundayawan da ke Apu Dios.

²² Te hay intuttudun Moses an Tugun Apu Dios ya mahapul

an waday miappit hi dalan di aggayam ta ahi abuluton Apu Dios di nganneh diyen miusal nah pundayawan dan hiya. Athidi boh liwat dan mahapul an waday maklong an aggayam ta miappit ke Apu Dios di dala nat ahi damanan pakawanany liwat da.

Hay nakaanan di liwat taku gapuh natayan Jesu Kristo

²³ Am-in nadan mausal nah pundayawan nah Tabernacle ya ing-ingo ya abu nah nahamad an pundayawan an wadah langit. Dadiyen mausal ya mahapul an mawaghikan hi dalan nan niappit an aggayam ta ahi abuluton Apu Dios. Mu hay miappit hi langit ya nabalbalol mu nadan iappit di papadi tuh luta ²⁴ te hay dalan Jesu Kristoy niappit ke Apu Dios handih nangikatayanah liwat taku. Ya hay ena nangiappitan ya bokon nah kinapyan di tagu tuh lutan ing-ingo ya abu, mu hidi nah wadah langit. Ta dehdi moh langit ad uwanin mangitakdog ke ditakuh hinangngab Apu Dios. ²⁵ Ya adi mahapul an e ipanidpidwan Jesu Kristo an mangiappit hi dalana ke Apu Dios te damanan namingham an nangikateyanah liwat taku. Adi umat nah natag-en padi tuh lutan kah-in di katootoon on immieh dalan ena iappit nah Nakasantun Kuwartu. ²⁶ Te gulat nat athidi ya kadaidai mo on nunligat hi Jesus nipalpu dih nunlutuwan Apu Dios tuh luta ingganad uwaní. Mu ad uwanin mungkadatngan di poppog di luta ya immalih Jesus an nangikateh liwat taku ya ustun diyen namingham an nangatanan diye.

²⁷ Am-in di tagu ya mahapul an mate, ne ahi nuppe hinumalyan Apu Dios. ²⁸ Athidin Jesu Kristo an namingham ya abuy nangikatayanah kapakawanan di liwat taku. Ya ahi bo mibangngad, mu bokon mo gapuh liwat taku, mu umalit ihwang na nadan mangulug an munho-ho-od hi kibanggadana.

10

¹ Handin Tugun Apu Dios an intuttudun Moses mipanggep hi iappit ke Apu Dios ya adi nahamad te hituwe ya kay ya abu a-on nadan kiphodan taku handih immaliyan Jesu Kristo. Kinali takon di inanun-unud di katagutagun mun-appit dan Apu Dios hi katootoon ya hiya damdaman adina tobalon didan maphod. ² Te gulat nat napakawanan di liwat nadan tatagun umat hidiy nundayaw da ya adida ot nonomnomon di liwat dat itikod dan mun-appit hi aggayam ke Apu Dios hi kapakawanan di liwat da. ³ Mu adi athidi te uggeda intikod, mu katootoon on nun-appit da te deke on ninomnom day liwat da. ⁴ Adi mabalin an mapakawanan

di liwat gapuh pun-appitan hi dalan di baka weno gulding ke Apu Dios.

⁵ Ta hidiye nan kanan Kristo ke Apu Dios handih imaliyana tuh lutay

“He-a ya adim mo pinhod di aggayam an miappit ke he-a, kinali winadam tun adol kut miappit ke he-a. ⁶ Ya adika umamlong nadah gobhon dan iappit da weno nadan udum an idat dan he-a ta mapakawanan ot di liwat da. ⁷ Kinali deyan indinol kuy adol kun he-a Apu Dios, ta nangamung kah pinhod mun kiatak ta miunnud nah kinalim an impitudok mu.”

⁸ Takon di kinalin di Tugun Moses an mahapul nadan miaappit ke Apu Dios ya kinalin Kristo an adi pinhod Apu Dios dadiye. ⁹ Kanan bon Kristoy “Apu Dios, abulutok di pinhod mun maat ke ha-on.” Ketuwey nangipatikodana nah ine-e dan mun-appit ke Apu Dios ot hannotanah balun ine-e. ¹⁰ Ya gapu te inat Jesus nan pinhod Apu Dios an atonan inhulug nay adol nan miappit ya pinakawanan Apu Dios di liwat takun am-in. Adi mahapul an ipidwan Jesus an aton hituwe te umustuy maminghan.

¹¹ Hay ine-en di Judyu ya kabigabigat on mun-appit nadan padi da ke Apu Dios, mu hiya damdaman adi mapakawanan di liwat da. ¹² Mu hi Jesus ya naminghan ya abuy nangiappitanah adol na handih nangikatayanah liwat am-in di tagu, mu munnananong di kihilbiyan diyen inat na. Ad uwani ya dehndin inumbun hi winawwan Apu Dios an kitib-an di kinatag-en di saad na. ¹³ Dehndin hadhad-onay pangapputan Apu Dios am-in hanadah buhul nat hiyay tangadon dan Ap-apu da. ¹⁴ Ya gapu kediyen naminghan an nangiappitan Jesus hi adol na ya imbilang Apu Dios nadan tatagun ingkaten Jesus di liwat dan makakkaphod ta nangamung. Dida nan badbaddangan Apu Dios ta makangngun-unud dan hiya. ¹⁵ Takon nan Espiritun Apu Dios ya ihadak na datuwen kinalin Apu Dios an kananay

¹⁶ “Ahi madatngan nan algon ipainilak nan balun nakitob-balak nadah tataguk. Iha-ad kuy tugun kuh nomnom dat hidiyey pinhodon dan un-unudon.”

¹⁷ Kanana boy “Kediyen tiempo ya adik mo nonomnomon di liwat da ya nadan gaga-ihon inat da.” ¹⁸ Gapu teden nipainilan pinakawanan Apu Dios di liwat taku, ya adi mo mahapul an umiappit takuh aggayam.

Hay pakihayyupan ke Apu Dios

¹⁹ Kinali kaibaiban mangulug, ad uwani mo ya mabalin an mihayyup taku ke Apu Dios an wadah langit gapuh nangikatayan Jesus hi liwat taku. ²⁰ Handih natayana ya

nabik-i nan kurtinan nangodwa nah duwan kuwartu ta maid moy humanih dalanon an umeh kad-an Apu Dios ya ta hiyay pangidalanan. ²¹ Hiya moy natag-en padin mangipaptok ke ditakun tatagun Apu Dios. ²² Kinali hay maphod an aton taku ya ihamad takun mihayyup ke Apu Dios an adi taku munhalinduwa, mu idinol taku ot ya abu ke Jesus an mangitakdog ke ditakuh hinangngab Apu Dios. Te gapuh natayana ya adi mo mabulubulun di nomnom taku gapu nadan gaga-ihon inat taku. Ya gapuh numpabonyagan takuh malin-ong an danum ya makallini takuh hinangngab Apu Dios. ²³ Maphod boy madinol takun ipaannung Apu Dios nan namnamaon takun kiphodan an kinali nan idat na. Te hiya ya makulug an atona nan kinalina. ²⁴ Ya nomnomon takun munhimbabaddang takut kihamadan di pangulug di hin-oh-an ditaku ta munhimpopohhodan taku ya aton takuy maphod. ²⁵ Adi taku iun-unud nadah nangiwalong hi pangulug dan intikod da mon makiamu-amung an mundayaw ke Apu Dios. Mu ditaku ke pe ya maphod di itultuluy takun munhintuttugun ta mihamad di pangulug takun am-in, namam-ad uwanin nih-up moy kibangngadan nan Ap-apu taku.

²⁶ Deket inguddan takun adi un-unudon nan nipainilan ditakut itultuluy takun munliwat ya maid moy hilbin di nangikatayan Jesus hi liwat taku. Ya hay pumbalanan diye ya makahmok taku te maid di udum an e miappit hi kihwangan taku. ²⁷ Ya deket athidi ya munho-ho-od ke ditaku nan kahumalyaan taku ya nan katatakut an kakastiguwan nah mundadalebdeb an apuy an pangastigun Apu Dios nadah buhul na. ²⁸ Takon nah Tugun Moses ya deket waday mungngohe ya adida homkon, mu pipate da hin waday duwa weno tulun mangiuh-un an makulug an nginohena nan Tugun.

²⁹ Deket athidi ya namam-an makastigu nan tagun mungngohe nah Imbabalen Apu Dios an hi Jesus. Te imbilang nan maid di hilbin di dalanan in-appit nan Apu Dios hi kapakawanan di liwat taku, mipuun nah balun nakitobbalan Apu Dios. Hanan tagun mangat hi athidi ya maid di pangibilang na nah Espiritun Apu Dios an makaullen ditakun naliwat. ³⁰ Makulug an kastiguwon Apu Dios hidiyen tagu te waday kinalinan kananay "Ha-oy di mangibalo nah mangiathidi." Kanana boy "Humalyaok nadan tataguk an mangat hi gaga-iho." ³¹ Kinali katatakut hin nan Dios an wadat nangamung di mangastigun ditaku.

³² Nomnomon yuh tuwe, handih nangulugan yun Jesus ot mapat-alan di nomnom yu ya nahalman di nunligligatan yu,

mu impunnanong yuh diyen pangulug yu. ³³ Hin-uddum on pumpadngolan dakayu ya pinalohanan dakayuh hinangngab di dakol an tatagu. Ya hin-uddum on nilagat kayu nadah udum an mangulug an munholholtap. ³⁴ Nilagat kayu nah pumpaligligatan nadan ibbayun mangulug an nikalabut gapuh homok yun dida. Ya takon di nun-alan di buhul yuy limmu yu ya adi mahakit di nomnom yu, mu mun-am-amlong kayu ot ya abu te inila yun munnananong an adi matalak nan maphod an wadan dakayu. ³⁵ Kinali adi kayu madismaya, mu punnanongon yuh naen nahamad an dinol yu, ot ongal di ahiyu gun-udon. ³⁶ Mahapul an anusan yuy kumpulan ligat ta hay pinhod Apu Dios di un-unudon yu ta idat nan dakayu nan kinali nan gun-udon yuh umaliyan nan ahina ipaali ³⁷ te nitudok di mipanggep ketuwe an kananay

“Gagala mo ya umali nan hadhad-on yu. ³⁸ Hanadan tataguk an nibilang an maphod ya diday mangitultuluy an mangidinol ke ha-on, takon di hidiyey gumapuh punligatan da. Mu wada key mangiwalong hi pangulug nan ha-on ya ad-adiy punnomnomak ke hiya.”

³⁹ Hanada ken athidin tatagu ya mihi-an dan Apu Dios. Mu ditaku ke ya punnanongon takuy pangulug takun hiya te hidiyey kihwangan taku.

Hay ine-en di pangulug

11

¹ Hanan tagun waday pangulug nan Apu Dios ya ongal di dinol nan ipaannung Apu Dios am-in nadan kinali nan atonan hidiyey namnamaon taku. Ya takon di adi ni-an matibon maat hidiyen kinalina ya kulugon di tagun maat hidiye. ² Gapuh pangulug handidan tatagu handih done ya tobalon Apu Dios an maphod da.

³ Ya gapu boh pangulug taku ya ininnila takun handih pinghana ya hay kalin Apu Dios di nunlutu tuh luta ya nadan wadad uwani. Kinali maawatan takun am-in hantudan matibon wadad uwani ya maid da ni-an, mu winadan Apu Dios.

⁴ Hay pangulug Abel di gapunah mapmaphod di in-appit na ke Apu Dios mu hay in-appit Kain. Gapun diyen pangulug Abel ya timbal Apu Dios an maphod di in-appit na ke hiya. Ya takon di nateh Abel dih done ya nanongnan waday naadal takun hiya mipanggep hi pangulug ke Apu Dios.

⁵ Athidi bon Enoch an gapuh pangulug na ya takon di ugge nate ya naala ot awiton Apu Dios hi langit ot maid di pakahamak ke hiya. Hay kanan nan nitudok an kalin Apu Dios ya handih uggena inawit hi Enoch ya ongal di nangipaamlongan Enoch ke hiya. ⁶ Hanan tagun maid di pangulug na ya adinadaman paamlongonah Apu Dios. Te nan tagun pinhod nan mihayyup ke hiya ya mahapul an kulugonan wadah Apu Dios ya kulugona bon baddangan Apu Dios nadan mumbagah baddang na.

⁷ Hi Noah boy oha an gapuh pangulug na ya inidngol nay kinalin Apu Dios an waday ahi maat. Inun-unud nah Apu Dios ot mangapyah bapor ot humgop da nadah familyanah di ot uggeda nilagat an nalting handih nalbongan di luta. Gapuh pangulug na ya imbilang Apu Dios an maphod, adi umat nadah udum an tatagu kediyen tiempon maid di pangulug da, kinali nalting da.

⁸ Athidi bo ke Abraham an gapuh pangulug na ya inun-unud nay kalin Apu Dios an taynana nan numboblayana ot mit-an nah boblen kinalin Apu Dios an ipaboltanan hiya takon di uggena inilah diyen ena pangayan. ⁹ Gapuh pangulug na ya nun-ottaottan hi ena nakiboblayan nah kinalin Apu Dios an ipaboltana. Hay baleda ya niabbung an tulda te maid di naduttuk hi eda pumboblayan. Athidi damdaman da Isaac an imbabalena ya hi Jacob an inap-apuna yaden nigappat da kediyen kinalin Apu Dios an lutan ipaboltana. ¹⁰ Inanusan Abraham di athidi te namnamaonan ahi mihaad nah nahamad an boblen kinapyan Apu Dios.

¹¹⁻¹² Takon hi Sarah an inayan Abraham ya nahamad di pangulug na te hiya ya adi pakaimbabale, namam-a bo udot te nain-ina ya hi ke bo Abraham ya naam-ama, mu gapuh pangulug da nah kinalin Apu Dios an wadan tuy imbabaleda ya nawadaan hi Sarah ot mun-imbabale. Ot loktat ya dimmakol di holag dan umat hi kinadakol nadan bittuwon hi kabunyan ya umat nah pantal nah pingngit di baybay an adi mabilang.

¹³ Am-in datuwen tatagu ya waday pangulug da inggana nate da. Hay kitib-an di pangulug da ya hinoohood day pangidatan Apu Dios nah kinalinan dida. Mu ugge impakulug Apu Dios hidiye handih kataguda, mu takon di athidi ya uggeda inwalong di pangulug da an hi udum hi algo ya umannung hidiye. Inila dan bokon hituh lutay panawatan da nah kinalin Apu Dios an idat nan dida, kinali inabulut dan makiboble da ya abu tuh luta. ¹⁴ Datuwen tatagu ya kulugon dan wada nan boblen ahida pangayan ta mihaad dah dit nangamung an hidiyey gagamgaman

da. ¹⁵ Adida mo nomnomnomon nan boblen tinaynan da, te kon gulat na ya nibangngad da. ¹⁶ Man-uke ya nan boblen gagamngaman dan pangayan ya kudkudukdul mu nan boblen tinaynan da, te hidiyen boble ya wadah langit an indadaan Apu Dios. Kinali adi bumain hi Apu Dios an mangalin hiyay Dios da, te indadaanana didah pumboblayan da.

¹⁷⁻¹⁸ Hay oha boh kitib-an di nahamad an pangulug ya hay inat Abraham handih pinatnaan Apu Dios. Gapuh pangulug na ya inabulut nay kinalin Apu Dios an iappit na nan binugtung an imbabalenan hi Isaac, yaden kinalin Apu Dios handi ke hiyan hi Isaac di kahlagan di dakol an tatagu. ¹⁹ Uggena kinawwanan ot ena ot patayon te madinol an waday kabaelan Apu Dios an managuh nate. Ya makulug an kay tinagun Apu Dios te kinalyanah Abraham ot uggena intuluy an in-appit nan imbabalena.

²⁰ Athidi bon Isaac an gapuh pangulug na ya impainila na nadah duwan imbabalenan da Jacob ke Esau an hi udum hi algo ya idat Apu Dios di kiphodan da.

²¹ Athidi bon Jacob an gapuh pangulug na ya handih nakam-aman dandaniy katenan nihakdol nah patanong na ya dinayaw nah Apu Dios ya indasalana nadan inap-apunan imbabalen Joseph.

²² Ya athidi bon Joseph an gapuh pangulug na ya handih mungkatkate ya kinalinan hi udum hi algo ya taynan nadan holag Israel di Egypt. Ongal di dinol nah nangalyanan tuwe ot ibaganan didan pakial-ala day adol nat eda ilubuk hi kibangngadan dah boble da.

²³ Takon nadan ammod Moses ya gapuh pangulug da ya uggeda timmakut an mangahing nah olden nan patul an mipipaten am-in di ka-itungon linalakin imbabalen di Judyu ot italu dah Moses hi tuluy bulan nipalpuh nitungowana. Oha bo ya inila dan makakkaphod di kagolang nah hinangngab Apu Dios.

²⁴ Takon hi Moses handih kimmat-aguwana ya gapuh pangulug na ya adina pinhod an mibilang an imbabalen nan babain imbabalen nan patul di Egypt an nangongongal ke hiya. ²⁵ Man-uke ya pakudukdulonan mid-um nadah ibbanan tatagun Apu Dios an munligligat mu nan makidkid-um nadah iEgypt nah at-atton dan punliwatan te inila nan nakatang ya abuy pun-am-amlongan da. ²⁶ Hay punnomnom Moses ya kudukdul nay munligligat gapuh pangulug nah aliyen Kristo an tinuddun Apu Dios an ahi mumpatul mu nan ena boltanon am-in di kinadangyan an

wadad Egypt, te nonomnomonay ahina gun-udon hi ohan algo.

²⁷ Gapu boh pangulug na ya tinayananad Egypt an ugge timmakut hi pamoh-olan nan patul hi panayananah di. Ot takon di nunligligat hidi nah nangayana ya kapyanan hi Apu Dios di inun-unud nan kay na tinibo yaden adi matibo. ²⁸ Ya handih uggeda ni-an tinayanan ad Egypt ya gapuh pangulug na ya inun-unud nay kinalin Apu Dios. Ot hiyay nangipangpangulu nah kanan dan Piyestan di Nalauwan di Anghel Apu Dios an waghikan da nan pamadingan di babale dah dalan di kalnero. Ta deket umali nan Anghel Apu Dios an mamate nadah linalakin panguluwan an imbabalen nadan iEgypt ya hidiyey pangimatunanat adina ilagat nadan panguluwan an imbabalen nadan Judyu.

²⁹ Handih panayanan nadan Judyu ad Egypt ot pudugon nadan iEgypt dida ot mahkuk da nah kanan dan Maingit an baybay ya binaddangan Apu Dios dida gapuh pangulug dan impunhi-ana nan danum ot waday mamagan dinalan da. Mu handih immagwat da ya impundammu na bo nan danum ot malting nadan iEgypt an mumpamdug ke dida.

³⁰ Handih nundanallanan dah nap-at an toon ya dimmang tong dad Jerico. Mu maid di innun dan humgop te waday natag-en binattun alad an nunlinikkod nah boble, mu gapuh pangulug da ya inun-unud da nan kinalin Apu Dios an aton dan likkodon da nan boble hi pituy algo. Ot aton dah diye ya na-ala on natlob nan binattun alad ot humgop da ot pumpate da nadan tataguh di.* ³¹ Pinate dan am-in nadan tataguh din adi mangulug ke Apu Dios, mu uggeda inlagat nan ohan babain pabpabbayad nay adol nah linalaki an hi Rahab ya nan pamilyana te gapuh pangulug na ya binaddangana nan duwan impamangulun nadan Judyun e nunsiiim.

³² Kon mahapul an tagak hi tonton hi tatagun pangitiban yuh ine-en di pangulug? Gulat nat tontonok nadan ongal di pangulug da ya makudang di tiempo te dakko-dakkol da, umat ke da Gideon, hi Barak, hi Samson, hi Jephthah, hi David, hi Samuel ya handidan profetas. ³³ Hay udum ke datuwen tatagu ya hay pangulug day gapunah nanganapputan da nadah eda nakigubatan. Ya maandong di nun-ap-apuwan dah bobleda. Ya dinawat da nadan kinalin Apu Dios an idat nan dida. Nihwang di udum hi e panganan di layon ke dida. ³⁴ Gapu boh pangulug da ya nihwang di udum hi e punggohoban di buhul dan dida te naala ya ugge ginhob di apuy dida. Ya gapu boh pangulug di udum ya nihwang dah pamatayan di buhul dan dida.

* 11:30 11:30 Joshua 6:12-21

Ya nadan udum ya nakapuy da, mu gapuh pangulug da ya inumlot dat natulid da mon makigubat ot apputon da nadan immalin e pumloh bobleda. ³⁵ Ya wadada damdamay binabai handin gapuh pangulug da ya namahuwan nadan naten imbabaleda.

Ya impunholholtap day udum ot ahida patayon dida gapuh adida pangiwalongan hi pangulug da te pakudukdulon dan mate mu nan eda iwalong di pangulugan dan Apu Dios. Te inila dan mamahuwan dat waday kudkudukdul an kitaguwan an gun-udon da. ³⁶ Hay udum an mangulug ya nataltalangkaan da ya nahuplit da. Hay udum ya nabangkilingan da on nikalabut da. ³⁷ Ya nunhihinnatkon di natayan di udum an mangulug te natugmilan di udum, nagolgol di adol di udum ot magodwa ya natuduk hi ispaday udum ot mate da. Hay udum ya mahmahmok dan nipaholholtap da ya napaligligat da ya makakuddang di mahapul da ot hay bubulwati da ya nakapyah bolat di kalnero weno gulding. ³⁸ Ya hay udum ya nipakaan dah numboblaysan da ot eda mo humanawwangan hanadah adi maboblaysan ya hi bibilid ya niha-ad dah liyang weno lungab. Mu hay kakulugana ya diday maphod an tatagun adida umat nadah adi mangulug an mangipaligligat ke dida.

³⁹ Datuwen tatagu ya tobalon Apu Dios didan maphod gapuh pangulug da, mu uggeda ni-an dinawat nan kinalin Apu Dios ke didan gun-udon da ⁴⁰ te wada nan kudkudukdul an ninomnom Apu Dios an aton ke ditakun am-in, bokon ke dida ya abu. Ya takon di ditakud uwani ya milak-am taku damdama kediye gapuh pangulug taku.

Hi Apu Dios di manugun ke ditakun mangulug

12

¹ Dakol day tatagu dih donen nahamad di pangulug da. Hay pangi-e day pangiun-unudan takun mangulug te kay da ang-angon di pangi-e takud uwani. Kinali mahapul an itikod takun mangmangngat hi nalgom an humaliw-ah pangun-unudan takun Apu Dios. Ya iwalong taku nadan punliwatan an kay mangigagakod ke ditaku ta hay maphod di aton taku ya anusan takun mangat hi pinhod Apu Dios.

² Hi Jesus ya abuy kulugon ya pundinolan taku te hiyay nipuunan di pangulug taku ya hiya boy mangipahamad hi pangulug taku. Te takon di kababain di mipatak hi krus ya uggena ninomnom hidiye te inila nan mun-an-anlah kagibbuwan di ligat na, kinali inippol nan nunholholtap nah krus. Ot ad uwani ya wadah langit an inumbun hi winawwan Apu Dios an mun-ap-apu.

³ Mahapul an nomnomon taku boy nangippolan Jesus hi inainat di naliwat an tatagu ke hiya ta adiyu nomnomon an maid di hilbin di pangulug hin waday ligat. Adi kayu madismaya, mu ihamad yuy pangulug yu. ⁴ Te takon di makaliggatan kayun mangiwalong hi punliwatan ya maid ni-an ke dakayuy nangikaten diye. ⁵ Kon kinal-iwan yu nan tugun Apu Dios ke ditakun imbabalenan kananay

“Imbabalek, adim langlangkuyyaon di tugun kun he-a, ya adika umalmot hin boh-olan dakan ha-on. ⁶ Man-uke ya tugunok ya kastiguwok nadan pinpinhod kun imbabalek.”

⁷ Kinali mahapul an anusan takuy ligat te hidiyey ohah panugun Apu Dios ke ditaku ya hidiye boy kitib-an di pangibilang nan ditakun imbabalena. Kapyanah diyen aton Apu Dios te takon di aammod hituh luta ya tugunon day iimbabale da. ⁸ Hi Apu Dios ya tugunon ditakun am-in an imbabalena. Te deket adi ditaku tugunon ke hiya yakitib-anan bokon ditaku imbabale. ⁹ Handih unga taku ya tugutugunon ditakuh aammod taku, kinali pakalispituhon taku dida. Ya deket athidin paka-un-unudon taku nadan aammod takun wada tuh luta ya namam-a ot kumay pangun-unudan taku ke Ama takun hi Apu Dios an wadah langit ta waday innun takun makitagun hiya ta nangamung. ¹⁰ Hanada ken aammod taku ya tinugun ditaku ya kinastigu ditaku handih kau-unga taku mipuun nah punnomnom da mipanggep hi maphod, mu hi Ama takuh langit ya tugunon ya kastiguwon ditakut kiphodan takut milak-am taku hi kaphod na. ¹¹ Mahakit di nomnom taku hin tugunon ditaku, mu deket natugun taku ya maphod moy pangi-e taku ya luminggop moy punnomnom taku.

Hay pangun-unudan takuh pangi-en Jesus

¹² Hidiye nan dakayu ken kimapuy di pangulug na gapuh punligligatan yu ya ihamad yuy pangulug yun Jesus. ¹³ Itultuluy yun mangun-unud nah maphod an pangi-e ta dakayuy pangitib-an nadan kimapuy di pangulug nat adida mam-ahon an mangiwalong hi pangulug da, mu ihamad da ot ya abu.

¹⁴ Aton yun am-in di kabaelan yun mangip-iphod hi paki-kie yuh ibbayun tagu. Ya hay pinhod nan Ap-apu takuy un-unudon yu te adiyu mo tibon hiya hi udum hi algo hin adiyu un-unudon. ¹⁵ Tibon yu ot ta maid ke dakayuy mangitikod an mundinol nah ulen Apu Dios. Ya maid ke dakayuy mangipangpangulun mangat hi gaga-iho te un-unudon di udum ta loktat ya humlun hi punliwatan di dakol ke Apu Dios. ¹⁶ Halipat-an yu bot maid ke dakayuy mangat hi

malalao umat hi makibabai weno makilalaki. Ya tibon yu ta adi kayu umat ke Esau an nginohe nah Apu Dios te takon di hiyay panguluwan ya uggena imbilang nan kalebbenganan panguluwanan an indat ot Apu Dios ke hiya. Te handih naagangan ya na-ala ot ihannot nah diyen kalebbengana hi ohan pinnangan ke tulangna. ¹⁷ Inila takun indani ya pinhod nan banggadon hidiyen kalebbengana, mu adi mo mabalin, takon di munluluwan mumpahpahmok ke amana.

¹⁸ Hay nanginilaan takun Apu Dios ya adi umat hi nanginilaan handidan Judyu dih done. Handih nih-up da nah bilid ad Sinai an eda dawaton nan Tuguna ya timmat-takut da te mundadalebdeb nan bilid ya mungngingitit di ahuk na. Ya muntatapol di nunlinikkod ya mumpuwok. ¹⁹ Waday dingngol dah tangguyub ya indani ya dingngol dan kimmalih Apu Dios. Ya timmakut da ot mumpahpahmok dan hiya ta itikod nan kumali, ²⁰ te namahig di takut da nah kinalinan kananay maid di mabalin an mih-up kediyen bilid an kad-ana te takon di aggayam an mih-up hidi ya mahapul an matugmilan ta mate. ²¹ Katatakut hidiyen tinibo dat takon hi Moses ya kananay munggayayonggong hi takut na.

²² Athidiy numpainilaan Apu Dios ke dida, mu ditaku ke ya gapuh pangulug takuy nanginilaan takun hiya. Ya handih nangulugan taku ya nigappat taku nadah mundayaw ke hiya nah Bilid an Zion ad Jerusalem hi langit an kad-an nan Dios an wadat nangamung. Ya makiam-amlong taku nadah dakkodakkol an anghel, ²³ nadah imbabalen Apu Dios an nitudok di ngadan dah langit, ya nadah mangulug an impaphod nay pangi-eda handih matagu da. Ya nihayyup takun Apu Dios an munhumalyan am-in hi tagu. ²⁴ Ya nihayyup taku bon Jesus an mangitakdog ke ditaku te hiyay nangipaannungan Apu Dios nah balun nakitobbalanah pangabulutanan ditaku. Ya gapuh ongal an homok nan ditaku ya nibilang taku nah niatan di dalam Jesus hi natayanat mapakawanan di liwat taku. Adi umat hi niatan di dalam Abel handih natayana an mahapul an mibalo.

²⁵ Athidiy ine-en diyen balun nakitobbalan Apu Dios ke ditaku, kinali mahapul an tibon takut un-unudon takuy tuguna. Hi Apu Dios ya kinastiguna handidan Judyun nungngohe nah punhapitonan hi Moses ot nakammam-a moy pangastiguna hin nan Imbabalenay ngohayon taku. ²⁶ Handih kimmalih Apu Dios nah bilid ad Sinai ya kimolyog di luta. Mu kinalina bon kananay "Ahik bo iwagot tun luta, takon di kabunyan." ²⁷ Hay pinhod nan kalyon ketuwe ya hantuh pangiwagotana bo ya madadag am-in

hantudan lintunat mama-id da. Ya nada ken adi madadag ya munnanong dat nangamung.

²⁸ Ta hidiye nan mumpasalamat takun Apu Dios te ahi taku makiha-ad nah pun-ap-apuwanan adi madadag. Ya mahapul an dayawon taku ya un-unudon takut umamlong ²⁹ te nahalman di pangastigun Apu Dios nadah adi mangun-unud ke hiya. Hiya ya mialig nah apuy an gumhob.

Hay aton an mangipaamlong ke Apu Dios

13

¹ Ditakun kaibaiba an mangulug ke Jesu Kristo, mahapul an itultuluy takun munhimpopohodan. ² Deket wadaday mundag-uh baleyu ya maapnga kayun dida, takon di uggeyu inila dida. Te athidiy inat di udum handidan udum an aammod taku. Ya hin-uddum on uggeda inilan anghel gayam hidiyen dimmung-oh baleda. ³ Ya adiyu bo kal-iwan an bumaddang nadah ibbayun nungkibalud. Homkon yu dida an kay kayu nakibabalud ke dida. Ya athidi bo an homkon yu nadan udum an paligligaton di tatagu an kay kayu damdama makililigat ke dida.

⁴ Ya am-in kayun nangahawa ya mahapul an iohha yuy pamhod yu nah inayan yu ya adiyu ihuyop di bokon yu inayan weno eyu aton di udum an malalao te makulug an kastiguwon Apu Dios di mangiathidi.

⁵ Ya bokon bo hay pihhuy gagamgaman yu ya adiyu unguhan di nganneh diyen wadan dakayu, te wadah Apu Dios an mangipaptok ke ditaku ya idat nay mahapul taku, kinali kananay "Adi dakayu iwalong ya adi dakayu tayanan." ⁶ Kinali madinol taku ke Apu Dios ta waday ohan ditaku on mabalin an kananay

"Hi Apu Dios di bumaddang ke ha-on, kinali adiyak tumakut takon di nganney aton di tatagun ha-on te dida ya tagu da ya abu."*

⁷ Nomnomon yu handidan namangulun nuntuttudun ditakuh kalin Apu Dios. Nomnomon takuy kahamad di pangulug dan Jesu Kristo ta iun-unud takun dida. ⁸ Te hi Jesu Kristo ya adi malumman. Hiya ya munnananong ta nangamung nipalpu handih lappuna, ad uwani ya ta inggana. ⁹ Adi kayu midmidngolan hanadah dakol an nungkihallaan mituttudun adi miunnud nah nitanuttudun dakayu. Te hay ya abu aton takut mihamad di pangulug taku ya idinol taku nah ulen Apu Dios, bokon hay pangun-unudan taku nah nitugun mipanggep hi mapanion makan, te maid di magun-ud hi pangun-unudan ke dadiye.

* 13:6 13:6 Psalm 118:6

¹⁰ Ditaku ya kinulug takun hi Jesu Kristoy niappit ke Apu Dios an hidiyey nipuunan di nanawatan taku nah kiphodan an malpun Apu Dios. Mu nadan mangitultuluy an mangidinol nah iappit nadan padi nah Tabernacle gapuh pangun-unudan da nah Tugun Moses ya adida milak-am nah kiphodan an nidat ke ditaku. ¹¹ Hay oggan aton nan natag-en padi ya alana nan dalan nan aggayam ta iena nah Nakassantun Kuwartu ta iappit na gapuh liwat di tagu. Mu nan adol diyen naklong ya ie da nah e-elen di boble ne ahida ginhib. ¹² Hituwe ya waday nipaddungana nah naat ke Jesu Kristo te in-e da nah e-elen di boble ot ahida patayon nah krus ta nan immayun dalanay niappit ke Apu Dios ta mapakawanan di liwat di tagu. ¹³ Kinali mahapul an adi taku mo idinol hi umat nah ine-e taku handi, mu idinol takun Kristo an mangihwang ke ditaku ya abuluton takun milagat nah kababain an natayanah krus. ¹⁴ Kapyanah tuwen maat ke ditakun mangulug te adi taku munnananong an mihaad tuh luta te namnamaon takun mihaad nah boble hi langit an ahi taku kiha-adan ta nangamung. ¹⁵ Ta hidiyey nan ditakun mangulug ke Jesus ya mahapul an dayawon takuh Apu Dios ta nangamung hi pangalkalyan takuh kinatag-ena ta hidiyey kay taku iappit ke hiya. ¹⁶ Ya adi taku kal-iwan an mangat hi maphod ya munhimbabaddang taku hin waday maligatan ke ditaku te datuway kay taku iappit ke Apu Dios an mangipaamlong ke hiya.

¹⁷ Un-unudon yu nadan mangipangpangulun dakayu ya aton yun am-in di kalyon dan dakayu te diday nangidindolan Apu Dios an mangipaptok ke ditaku nah pangulug taku. Te hi udum hi algo ya mahmahan Apu Dios hin inat da nadan nidinol ke didan aton da. Maphod di un-unudon taku didat maan-anla dan mangat nah ngunuda, te deket ngohayon taku dida ya humiga da mo. Ta deket athidiy maat ya maid moy gun-udon taku.

¹⁸ Ya idasalan dakami ke dakayu. Maphod di nomnom mi te inat miy kabaelan min mangat hi maphod te pinhod min matbal am-in hi nganneh diye. ¹⁹ Hay oha bo ya dawatok anhan ke dakayun idasalanak ta kal-ina ot ya gagala ya pumbangadonak ke Apu Dios hina.

Hay dasal nan nangitudok ketuwe

²⁰ Hi Apu Dios an kalpuwan am-in di linggop ya minahuwana nan Ap-apu takun hi Jesus an madayaw an mangipaptok ke ditakun mangulug an mialig an kalnerona. Hay nangikatayanah liwat takuy nipaannungan nan munnananong an nakitobbalan Apu Dios hi kiphodan

taku. ²¹ Ya idasal kun hana ot ta idat Apu Dios di kabaelan takun mangat am-in hi pinhod na ya am-in nadan umipaamlong ke hiya gapuh baddang Jesu Kristo. Hana ot ta hiyay madayaw ta nangamung. Amen.

Hay udidin tun tudok

²² Dakayun iibba, nomnomon yu hantudan kanalyok tuh tudok ku te pinhod ku ot ahan an mihamad di pangulug yu, anusan yun bidbidon ot antikke. ²³ Pinhod kun ipainilan dakayun hi tulang takun hi Timothy an nikalabut ya nipae mo. Ta deket mangindadatong hitut akhupanak ya ikuyug kuh pangaliyak hina.

²⁴ Ipainila yu nadah mangipangpangulun dakayuh na ya nadah maamuamung an tatagun Apu Dios an nonomnomon mi dida. Ya impaad bon nadan iibba takun mangulug hitud Italy an nonomnomon dakayun dida.

²⁵ Hana ot ta ulayan dakayun am-in ke Apu Dios.

HAY INTUDOK JAMES

¹ Hituwen tudok ya nalpun ha-on an hi James an mutatyun da Apu Dios ke Apu takun hi Jesu Kristo. Muntudokak ke dakayun am-in an mangulug ke Jesus an nihinap hi kabobboble ta ipainilak an nonomnomon dakayu, takon di daanay kad-an yu.

Hay punligatan di mangihamad hi pangulug taku

² Dakayun iibbak an mangulug, takon di waday holholtapon yuh nganneh diye ya mun-am-amlong kayu ³ te inila takun hay ligat di mangihamad hi pangulug takun Jesu Kristo ta takon di nganneh maat ya munnanong di pangulug takun hiya. ⁴ Kinali mahapul an anusan takuy ligat ta mihamad di pangulug takut maid di pungkudangan di kaphod taku.

⁵ Ya hin kananat wadan dakayuy uggena inila hin nganneh atonan mangun-unud ke Apu Dios ya mundasal ke hiya ot baddangana. Te hi Apu Dios an makaidat ya mun-am-amlong an mamaddang ke ditaku. ⁶ Mu deket mundasal kayu ya adi kayu munhalinduwa, mu madinol kayun idat Apu Dios nan ibaga yu. Man-uke ya nan tagun maid di dinol nah dasal na ya umat nah dalluyun nah baybay an mumbinangngadan an miun-unud nah puluyon di dibdib. ⁷⁻⁸ Ya nan tagun munhalinduwa an maid di maptok hi un-unudona ya nihalla hin nomnomonan idat Apu Dios di pinhod na.

Hay pun-amlongan takun mangulug, kadangyan ya nawotwot

⁹ Dakayun iibban nungkawotwot, maan-anla kayu kuma te gapuh nangulugan yu ya nakattag-ey pangibilang Apu Dios ke dakayu. ¹⁰ Ya dakayun iibban kakadangyan an mangulug, maan-anla kayu kuma hi nipababaan yu te imbilang dakayun Apu Dios gapuh nangulugan yu. Man-uke ya hay ine-en di nitaguwan tuh luta ya umat nah habung an gagala on nakleng on nag-a. ¹¹ Te deket nahalman di potang ya mungkakleng di nitanom on nag-ay habung dat adi mo maphod di ang-ang da. Athidi nah kadangyan an ikate nay panapul nah kad-uman di kinadangyana, mu indanit nate ya maid di hilbina te adina itabin di kinadangyana.

Hay kapatnaan ya kahaulan

¹² Hanan tagun nanongnan nahamad di pangulug na, takon di munligligat ya maphod ke hiya te idatan Apu Dios

hi biyag an maid di poppog na an hidiye nan kinalinan idat na nadah naminhod ke hiya.

¹³ Deket wadan dakayuy mahaul ta atonay gaga-iho ya adiyu ipanuyun Apu Dios. Te hiya ya adi mahaul hi gaga-iho, kinali adi mabalin an e dakayu haulon ke hiyat aton yuy adina pinhod. ¹⁴ Hay humlun hi kahaulan di tagu ya hay naminhodanan mangun-unud hi gaga-ihon wadah nomnom na. ¹⁵ Kinali deket un-unudon di gaga-ihon wadah nomnom ya maliwat ta, ta hay pumbanagana ya kate an hidiyey kihi-anan ke Apu Dios.

¹⁶ Kinali dakayun iibban mangulug, adiyu kanan di hi Apu Dios di kalpuwan di haul ¹⁷ te am-in di malpun hiyan wadah langit ya makakkaphod an maid di kudang na. Lintuna nadan bittuwon, nan algo ya nan bulan. Dadiyen lintuna ya oggan da malumman, mu hiya ya munnananong an adi malumman di pangi-ena. ¹⁸ Ya hiya ya imbilang ditakun mangulug an imbabalena handih nanginilaan taku nah makulug an tuttuduna te hidiye tuwaliy pinhod nan aton ta mumbalin takun katagtag-ayan am-in hanadah lintuna.

Hay pangun-unudan taku nah kalin Apu Dios

¹⁹ Dakayun iibban mangulug, donglon yu tun kalyok. Hay pinhod ku ya gagaid takun mundongol hi mituttudun kalin Apu Dios ya nomnomon taku on ahi taku kimmali. Ya adi hi ittay on bimmoh-ol taku ²⁰ te maid di ibaddang di boh-ol hi pangatan hi pinhod Apu Dios. ²¹ Ta hidiye nan mahapul an kaanon yun am-in nadan gaga-ihon wadah nomnom yu ya itikod yun am-in di gaga-ihon at-atton yu. Mahapul bon mumpakumbaba kayu ta nan kalin Apu Dios an kinulug yuy un-unudon yun hidiyey mangihwang ke dakayu.

²² Adi taku pangaliy abunay etaku dongdonglon di kalin Apu Dios te mahapul damdaman un-unudon takuh diyen ituttudu na. ²³ Te nan tagun abunay dongdonglonay kalin Apu Dios, mu adina un-unudon ya umat nah tagun nundig-gal ²⁴ ot paka-ang-angonay angana ot ume, mu indandani ya kinal-iwanay ang-ang na. ²⁵ Mu nan tagun makulug an un-unudonay kalin Apu Dios an hidiyey mangipatikod hi punliwatan ya adina kal-iwan nadan dingngol na, mu un-unudonat nangamung. Hituwen taguy baddangan Apu Dios am-in nah atona.

²⁶ Hanan tagun kananay hiya ya mangulug, mu adina koloklaon di kalkalyona ya hay adol nay linangkakana ya maid di hilbin nan kananay hiya ya mangulug. ²⁷ Hay ibilang Apu Dios an nahamad di pangulug na ya nan tagun inila nan hummok nadah maligatan, umat nadah nabalun binabai ya nadan napuh-ig an u-ungat baddangana dida.

Ya mahapul bon tibonat adina iun-unud nadah gaga-ihon at-atton di tagun adi mangulug.

Pun-iingngohon takuy pangat takuh ibba takun tagu

2

¹ Dakayun iibba, deket kanan yuy mangulug kayun Apu takun hi Jesu Kristo an madayaw an Ap-apu ya mahapul an pun-iingngohon yuy pangat yuh ibba yun tagu, adiyu pakudukdulon di udum. ²⁻³ Umat nah oggan yu kaamungan an mundayaw ke Apu Dios an adi maphod nan gapu te hidiyen tagun immali ya kadangyan an numbulwatih mapmaphod ya numbalituk ya eyu pab-unon hi maphod an ubunan ta naken nawotwot an nabikbik-iy bulwatina ya muntadtaddog weno eyu pab-unon nah dot-al. ⁴ Hay athitun pangat an pakudukdulon yuy udum gapu te kadangyan ya ap-apilon yu nadan nawotwot ya malpuh gaga-ihon nomnom.

⁵ Dakayun iibba, donglon yu tun kalyok. Dakdakol nadah nawotwot di pinilin Apu Dios an mangulug ke hiya, ta hidiye nan diday ibilang nah kakadangyan gapuh pangulug dat dida mah-udot di migappat nah pun-ap-apuwana te hidiyey kinali nan maat nadah naminhod ke hiya. ⁶ Yaden tipet athinay pangat yu nadah nawotwot? Kon uggeyu inilan nadan kakadangyan di mangipaligligat ke dakayun hi ittay on edakayu indiklamu? ⁷ Ya kon bokon diday mamihupihul ke Apu takun hi Jesu Kristo an ningadanan takun Kristiano?

⁸ Hay umanhan an tugun an impitudok Apu Dios an un-unudon taku ya kananay "Pohdon yuy ibba yun tagu umat hi naminhod yuh adol yu." Ya maphod hin makulug an un-unudon yu. ⁹ Mu deket abuna nadan kadangyan an pohdon yu ya naliwat kayu te uggeyu inun-unud nan Tugun Apu Dios. ¹⁰ Te nan tagun paka-un-unudona nan Tugun Apu Dios, mu waday ohan nibahhawana ya naliwat damdaman umat nah tagun maid di inun-unud na nadah Tugun Apu Dios. ¹¹ Umat bo nah tagun adina ihuyop di bokona inayan, mu pimmate ya naliwat damdama te man-ut inun-unud na nan tugun Apu Dios an kalyonay adim ihuyop di bokon yu inayan, mu uggena inun-unud nan tugun Apu Dios an kananay adika pumate.*

¹² Hay tugun Apu Dios di bumaddang ke ditakut mihwang takuh liwat. Kinali halipat-an takut maphod am-in di aton taku ya kalyon taku te ketuwen tugun di kipuunan di ahina punhumalyaan ke ditaku. ¹³ Ta hidiye nan, hay tagun adina homkon di ibbanan tagu ya adi homkon Apu Dios hantuh

* 2:11 2:11 Exodus 20:13, Deut. 5:17

kahumalyaana. Mu hay tagun homkonay ibbanan tagu ya maid di gapunan e tumakut hantuh punhumalyaan Apu Dios ke hiya.

Hay nahamad an pangulug ya mahapul an mipatiboh aton

¹⁴ Dakayun iibba, deket waday tagun kananay mangulug ke Apu Jesu Kristo, mu maid di kitib-an di nangulugana ya maid di hilbin diyen kananay mangulug te adi gumla nan pangalyanan hiya ya mangulug hi pangabulutan Apu Dios ke hiya. ¹⁵ Deket waday ibbayun makudangan hi bulwatina ya kanona, ¹⁶ kon abunay kanan yuy “Umanamut ka ya adika madanagan nah mahapul mu ot hi Apu Dios di nangamung.” Maid di hilbin diyen maphod an kinali yu hin takon di wadan dakayu dadiyen mahapul na ya adiyu idatan. ¹⁷ Athidih pangulug an deket abunay kalyon yuy mangulug kayu, mu adiyu ipatibo nah aton yu ya maid metlaing hilbina.

¹⁸ Mu kal-ina ya waday mangalin kananay “Maid di nundiperensiyaana hin nan ohan tagu ya ipaanhanay maphod an atona ya nan oha ya ipaanhan day pangulug na.” Mu hay ihumang kun nae ya mahapul an mun-unnud danaen duwa, te kon nganney kitib-an di pangulug hin adi aton di maphod? Tibon yu ken ha-on an atok di maphod ta kitib-anan waday pangulug kun Apu Dios.

¹⁹ Ya wada nin an kanan di udum di nahamad di pangulug da te kulugon dan ohay Dios. Om, makulug, mu takon nadan dimonyo ya kulugon dan ohay Dios, kinali gumayonggong dah takut dan hiya. ²⁰ Dakayun maid di nomnom na, kon kah-in di waday pangitib-an yu ta ahiyu inilaon an hay pangulug ya maid di hilbina hin adi mipatibo nah aton?

²¹ Nomnomon yu din ammod takun hi Abraham, hiya ya imbilang Apu Dios an maphod gapuh nangun-unudana nah kinalina ot ena ot iappit nan imbabalenan hi Isaac ke hiya. ²² Hituwen inat Abraham di kitib-anan nahamad di pangulug nan Apu Dios. Hidiyen nangun-unudanah pinhod Apu Dios di nangipahamad hi pangulug na. ²³ Hituwen naat di immannungnan nan impitudok Apu Dios an kananay “Hi Abraham ya kinulug nah Apu Dios ot ibilang na hiyan maphod.” Ya gapu bon diye ya kanan Apu Dios di gayyum nah Abraham.

²⁴⁻²⁵ Tibon yun hay gapunah pangibilangan Apu Dios an maphod di ohan tagu ya bokon hay pangulug na ya abu, mu mahapul damdaman un-unudonay pinhod Apu Dios.

Athidi bon din hi Rahab an babain pabpabbayad nay adol nah linalaki an imbilang bon Apu Dios an maphod gapuh

nah maphod an inat nan intalu na nadan tatagun Apu Dios ot ahina itudduy ohan dalanon dan nibangngad hi kampu da ot uggeda nadpap.

Datuwey kitib-anan adi gumlay pangulug ya abu. ²⁶ Kinali nan tagun kananay mangulug, mu adina aton di maphod ya maid di hilbina. Mialig nah adol an deket maid di linnawana ya mate.

Hay pangonoknongan hi kalyon

3

¹ Dakayun iibba, tibon yu ot ta adi na-ala on eyu gamgan an muntuttudu, mu mahapul an pakannomnomon yu te inila takun nahalhalman di punhumalyan Apu Dios nadah muntuttudu mu nadan ituttuduwan da.

² Ditakun tatagu ya wadan waday kihallaan taku. Mu deket waday tagun pakakonoknong hi tokonat maid di kihallaan di kalyona ya hiyay kapkaphodan ya damana mon konoknongonan am-in di atona. ³ Hay kialigan di toko ya nan gumok an ipakamal hi kabayu an ittay, mu gapun diye ya un-unudon nan kabayuy pinhod nan nuntakken pangipaeyana. ⁴ Hay bo kialigan di toko ya nan gumok hi udun di bapor an ittay damdama, mu damanan bangiwona nan bapor nah pinhod nan munmanehon pangipaeyana takon di ongal nan bapor ya takon di nal-ot di puwok. ⁵ Hay bo toko ya ittay, mu ongal di kabaelan di kalyona, umat nah ittay an apuy an damanan gobhonay himbilidan. ⁶ Makulug an hay toko taku ya kay apuy an manadag ke ditaku te kalpuwan di dakol an gaga-ihon kali. Hituwey punligligatan takun hananghanggaon takuh kabigabigat an hay kalpuwana ya hi Satanas.

⁷ Hay tagu ya damanan ayumonay kumpulnan aggayam, hahamuti, nadan mumbulluwan hi luta ya nadan wadah baybay. Makulug an dakol di inayum di tagu ke datuwe. ⁸ Mu maid di tagun kabaelasan konoknongon di toko na. Hay toko ya kalpuwan di gaga-ihon dumadag an kay kodot an pumate. ⁹ Usalon takuy toko takun mundayaw ke Ama takun hi Apu Dios, mu deke on inusal taku bon mamihul hi iibba takun tagu ta kay taku damdama pinihul hi Apu Dios te kinapya nay tagun umat ke hiya. ¹⁰ Adi maphod an iusal di token mundayaw ke Apu Dios on inusal bon mamihul hi ibban tagu. Dakayun kaibaiba, adiyu iathidi te adi pinhod Apu Dios. ¹¹⁻¹² Hay maphod ya adiyu kamkamhan di kalyon yu hi gaga-iho. Te umat hi ob-ob an deket maphod di danum na ya maphod tuwalin adi deke on munlanghi. Ya nan danum nah baybay an adi mainum, adi mabalin an

eka humaklung hi mainum an danum hidi. Athidi bo nah tabuyug an adi mabalin an e bumungah bayya-bat weno hay littukun e bumungah tabuyug.

Hay pangi-en di nanomnoman an tagu

¹³ Hay tagun makulug an nanomnoman ya mahapul an mumpakumbaba ya hay maphod di atona te athituy pangien di tagun nakannomnoman. ¹⁴ Mu dakayu ya adiyu kanan di nanomnoman kayu hin munhin-a-amo kayu ya waday oha on pinhod nan hiyay maunud. ¹⁵ Bokon athidiy ibilang Apu Dios an nanomnoman te hay athidin pangie ya umat hi pangien di adi mangulug an hidiye ya nalpuh dimonyo. ¹⁶ Ta hidiye nan deket waday munhin-a-amo ya waday oha on pinhod nan hiyay maunud ya gaga-ihon am-in di maat ya maid di linggop.

¹⁷ Hay tagun ibilang Apu Dios an nanomnoman ya abunay maphod di wadah nomnomna, maid di gaga-iho, pakaippaptok na boy punhintutulangan, waday anus na, adina ipapilit di pinhod na, inila nan hummok hi ibba nah tagu, nun-iingngoy pangibilang nan am-in hi tagu, adi munlangkak ya am-in di atona ya kiphodan di ibbanan tagu. ¹⁸ Hay tagun mangat ke danae ya umat nah muntanom te kay na itanom di maphod an punhintutulangan ya hay ibungana ya nan dakol an maphod an maat.

Hay pangamaman hi pinpinhod di adol di humlun hi pangihingitan hi ibba

4

¹ Nganney humlun hi punhahallaan yu ya punhinboboholan yu? Hay humlun ya gaga-ihoy nomnom yun hay gangaman yu ya nan pun-amlongan yu. ² Ta deket adiyu kabaelan an alan di pinhod yu on ittay nadi on pumate kayu. Athidi bon hay amo yuh udum di gapunah pakihannuwan yu hin adi kayu pakaala nah pinhod yun alan ke dida. Hay kakulugana ya adiyu maalay pinhod yun alan te adiyu ibagan Apu Dios. ³ Mu takon nin di mumbaga kayun hiya ya nunna-ud an adina idat te ad-adiy wadah nomnom yu. Mumbaga kayu te iusal yuh pun-an-anlaan yu.

⁴ Adi kayu maphod, uggeyu impunнанong nan insapata yun Apu Dios an kanan yuy hiyay un-unudon yu. Kon uggeyu inila an nan tagun pinpinhod nan iun-unud hi pangien nadan adi mangulug ya mungnguddan an makibuhul ke Apu Dios? ⁵ Kon pangali yu on maid di hilbin nan impitudok Apu Dios an kananay "Mahakit di nomnomna te bokon hiya an nunlutun ditakuy un-unudon taku." ⁶ Mu

takon di athidi ya ongal metlaing di baddang nan ditakut mabalin an un-unudon taku. Hituwe ya miunnud nah nitudok an kananay “Hanan tagun mumpakumbaba te inila nan makahhapul nay baddang ya hiyay homkon Apu Dios, mu nan tagun mumpahhiya ya hiyay kastiguwona.”

⁷ Ta hidiye nan hi Apu Dios di un-unudon taku. Labanon takuh Satanas ot tayanan ditaku kayan hiya. ⁸ Mihayyup takun Apu Dios ot mihayyup damdaman ditaku. Ya dakayu ken munliwaliwat ya mahapul an itikod yu nadan gaga-ihon at-atton yu. Ya dakayu ken munhalinduwah pangulug na ya iohha yuy pangulug yun Apu Dios ta hiyay un-unudon yu. ⁹ U-umyung kayu ya muntutuyu kayuh nunliwatan yu ta bokon nan ekayu umanan-anla yaden naliwat kayu. ¹⁰ Mumpakumbaba taku ke Apu taku ta ipadayaw ditakun hiya.

Hay adi taku pamihulan hi ibba taku

¹¹ Dakayun iibba, adi taku pihulon di ibba taku. Te nan tagun pihulonay ibbana ya pinihul na nan Tugun Apu Dios an kananay mahapul an munhimpopohhodan takun tatagu. Te deket pihulon yuy ibbayu ya hidiyey kitib-anan adiyu un-unudon hidiyen tuguna. ¹² Hi Apu Dios an nalpuwan nan Tugun di waday kalebbenganan munhumalyah tatagu. Hiya ya abuy waday kabaelasan mangihwang weno mangastiguh tagu, kinali adi na-ala on kanan yuy adi maphod di ohan tagu.

Am-in di nomnomon an aton ya idinol ke Apu Dios

¹³ Donglonak ke, deke on kanan yuy “Ad uwani weno hi bigat ya ume kami kediyen boblet mihaad kamih dih hintoon ta munggatang kamit dumakol di pihhu mi.” ¹⁴ Kon inila yuy maat hi bigat weno hi ohhandi? Hay biyag ya umat nah kulabut an man-ut wadan matibo, mu madandani ya nama-id. ¹⁵ Hay ot tuwali wadah nomnom taku ya kanan di “Hi Apu Dios di nangamung hin iabulut nan hituwe weno hidiyey atok.” ¹⁶ Mu dakayu ya mumpahhiya kayu te ongal di dinol yuh adol yun bokon ke Apu Dios. Ya hay pangiathidiyan yu ya gaga-iho.

¹⁷ Hanan tagun inila nay maphod, mu adina aton ya nunliwat ke Apu Dios.

Hay tugun hi kakadangyan

5

¹ Dakayu ken kakadangyan ya donglon yu tun kalyok ke dakayu. Kudukdul nay u-umyung kayuh punnomnoman yuh ahi pangastiguwan Apu Dios ke dakayuh udum hi

algo gapuh liwat yu. ² Maid di hilbin di kinadangyan yu te ahi matalak, maid di hilbin di dakol an bulwati yu te ahi madunut. ³ Ya ahi madadag nadan balituk yu ya pihhuyu. Hidiyey pangimatunan an mahumalya kayu. Ahi dakayu kastiguwon ke Apu Dios te naimut kayu ya tinagan yuy amung hi ikadangyan yu. ⁴ Inilan Apu Dios an hay ingkadangyan yu ya nadan tinangdan di impungngunungunu yuh payo yun uggeyu indat. Ta deyan mumpahpahmok dan Apu Dios an Kabaelasan am-in. Hiya an Dios ya donglonah tuwen pumpahpahmokaan dan hiya.

⁵ Pun-an-anlaan yuy nalam-ay an nitaguwan yu te wadan am-in di mahapul yu, mu uggeyu ninomnom nan algon pangastiguwan Apu Dios ke dakayu. Umat kayu nah bakan tinaganay kakan hi holok ot tumaba, mu uggena inilan nagtud di algon kaklongana. ⁶ Ya hay bo ohan gaga-ihon inat yu ya takomboy maphod nadan tatagun maid di bahul da ya eyu kattog anhan indiklamu dida ya pinate yu nadan adi pakaibbalo.

Abunah tuwen kalyok ke dakayun kakadangyan.

Hay pun-an-anusan takun mangulug

⁷ Mun-anus kayun kaibaiba, anusan takuy ligat inggana hantuh kibangngadan nan Ap-apu takun hi Jesus. Tibon yuy pun-an-anus nadan munliyak an munhood hi udan ta ahida muntanom ne hinhin-od da bot mat-ong ta ahida aniyon. ⁸ Athitu kuma damdamay pun-anus yun munhood hi kibangngadan nan Ap-apu taku. Pakodholon yuy nomnom yu ya mangun-unud kayun hiya te gagala ya umali.

⁹ Dakayun kaibaiba, adi kayu munhimpipihul ya munhin-tutumbuk ta adi dakayu kastiguwon ke Apu Dios te gagala mo ya umalin munhumalyah tatagu.

¹⁰ Nomnomon yun kaibaiba handidan profetas an intudak Apu Dios an mangipainilah kalinan inan-anusan day ligat, diday pangiuun-unudan yun mangan-anus hi punligligatan yu. ¹¹ Inila takun maka-an-anla da mo te inan-anusan day ligat da takon di nahalman di hinolholtap da. Athidi damdama ke Job an nahalman di nunligligatana, mu inan-anusana ot uggena inwalong di pangulug na. Ya handih udidina ya impatibon Apu Dios di ongal an homok na ya baddang nan hiya. Athidi te ongal di homok ya pamhod Apu Dios hi tataguna.

¹² Hay oha bon importanten kalyok ke dakayun kaibaiba ya adiyu isapatan Apu Dios weno hi kumpulna hin waday kalyon yu. Na-ala ya kanan di om, hin om ya adi, hin adi ta adi dakayu kastiguwon ke Apu Dios.

¹³ Deket wadan dakayuy maligligatan ya mahapul an mundasal ke Apu Dios. Ya dakayu ke damdaman mun-am-amlong ya ikankanta yuy pundayaw yun Apu Dios.

¹⁴ Ya deket waday ibba yun mundogo ya maphod di ipaayag na nadan mangipangpangulun dakayun mangulug ta idasalan da ya ha-adan dah lanay adol nah pumbagaan dah baddang Apu Dios ta makaan di dogona. ¹⁵ Deket kediyen pundasalan da ya waday pangulug dan Apu Dios ya makulug an pumhod ya deket waday liwat na ya mapakawanan.

¹⁶ Ta hidiye nan am-in kayu ya waday oha on kalyonay nunliwatanah ibbana ya munhindadasal kayu ta pumhod kayu. Ya nomnomon yun ongal di kabaelan di dasal nan tagun nahamad di pangulug nan Apu Dios, ¹⁷ umat ke Elijah an ohan profetas Apu Dios dih done. Hiya ya tagun umat ke ditaku, mu inhamahamad nan nundasal ke Apu Dios ta adi umudan, ya makulug peman an ug-ugge immudan hi tuluy toon ta onom di bulan. ¹⁸ Ya handih nundasal bot umudan ya immudan ot tumagu day nitanom.

¹⁹ Dakayun kaibaiban mangulug, kal-ina ket wadan dakayuy iwalong nay pangulug na, mu waday ohan dakayun manugun ke hiya ta mibangngad nah makulug an pangulug ²⁰ ya binaddanganah diyen tagu ot ugge nihi-an ke Apu Dios ta nangamung. Ya gapu kediyen inat na ya am-in di liwat diyen tagu ya pakawanan Apu Dios.

HAY NAMANGULUN TUDOK PEDRO

¹ Hituwen tudok ya nalpun ha-on an hi Pedro an ohan natuddun apostoles Jesu Kristo. Muntudokak ke dakayun mangulug an timmayan hi bobleyu ot miwahit kayuh kabobbobleh nad Pontus, ad Galatia, ad Capadocia, ad Asia ya ad Bitinia. ² Dakayuy pinilin Ama takun hi Apu Dios an tataguna te ninomnom na tuwali handih pinghanan ditakuy pumbalinon nan Espiritunan tatagun mangun-unud ke Jesu Kristo ta gapuh natayana ya pakawanan Apu Dios di liwat taku.

Hana ot ta hi Apu Dios ya nanongnan maulen dakayu ya palinggopon dakayu.

Hay kahamad di pangulug taku

³ Madayaw hi Apu Dios an hi Aman nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo te hiya ya ongal di homok nan ditaku te gapuh nunmahuwanan Jesu Kristo handih natayana ya waday balun biyag taku. Ta hidiye nan ongal di namnama takun ahi makiha-ad ke hiyat nangamung. ⁴ Ya waday ih-ih-od nan ditakun hidiye ya munnananong te adi mapa-i ya adi matalak weno malumman. ⁵ Ya gapuh kabaelana ya ipaptok ditaku gapuh pangulug takun Jesus ingganay ipaannung na nan nihwangan taku hantuh kapoppogan di luta.

⁶ Kinali mun-am-amlong taku takon di dakol di holholtapon takud uwani tuh luta. ⁷ Te datuwen punligligatan takuy kapatnaan di pangulug taku hin nahamad weno adi. Takon nan balituk an mabalin an mapa-i ya kah-in di ayugon ta mamahmay kinabalituk na. Ot immam-ana mon mahapul an mapatnaan di pangulug takun nabalbalol mu hay balituk. Ta deket makulug an nahamad di pangulug taku ya ditakuy madayaw ya matbal hantuh pumbang-gadan Jesu Kristo. ⁸ Takon di uggeyu tiniboh Jesus ya kapyanan ongal di pamhod yu ya dinol yun hiya, kinali ongal di amlong yun maid di kiingngohana. ⁹ Hay gapun diyen amlong yu ya hay nihwangan yun hidiyey ginun-ud yuh nangulugan yu.

¹⁰ Hituwen nihwangan taku gapuh ulen Apu Dios ya impaabig na handidah profetas na dih done. Mu uggeda nakaawwatan di ine-ena ot adaadalon day mipanggep ketuwe. ¹¹ Pinhod dan inilaon hin kakon-ana ya hin nganney innunan maat hidiyen kihwangan te nan Espiritun Kristo an wadan dida ya impainilanan diday ahi punholholtapan Kristo ya hay ahina kidayawan. ¹² Mu impainilan

Apu Dios ke datuwen profetas an bokon kediyen tiempo day umannungana. Ot deyan ad uwanin tiempo takuy nangipaannungana. Hidiyen inabig dan kiphodan taku ya dadiyey impainilan nadan nangitanuttuduh kalin Apu Dios ke dakayu. Ya hay bimmaddang ke didan immalin e nuntuttudun dakayu ya nan Espiritun Apu Dios an nalpuh langit. Takon nadan anghel ya ihik da damdaman inilaon di mipanggep ketuwe.

Mahapul an midayaw hi Apu Dios hi am-in nah aton taku

¹³ Ta hidiye nan mundadaan taku ya halipat-an takut hay maphod di aton taku ya mundinol taku nah ulen Apu Dios ke ditaku hantuh ahi bo aliyen Jesu Kristo. ¹⁴ Ot gapu te nibilang taku mon imbabalen Apu Dios ya mahapul an hiya moy un-unudon taku ta bokon nan pangie taku handih ugge taku nanginilaan ke hiyay un-unudon taku. ¹⁵ Mahapul an maphod taku te hi Apu Dios an nangibilang ke ditakun imbabalena ya makaphod ¹⁶ te kanana nah impitudok nay "Mahapul an ip-iphod yuy pangie yu ta umat kayun ha-on an makaphodak an abu."*

¹⁷ Ya nomnomon yu an nan kanan yun hi Amayu nah pundasalan yu ya nun-iingngoy punhumalyanan am-in hi tagu. Mahmahanan am-in di at-aton taku, kinali mipalpud uwanin matagu taku tuh luta ya mahapul an iphod takuy pangie taku an tumakut takun mangat nadah adina pinhod. ¹⁸ Te inila yun bokon nadan mauma, umat hi pihhu weno balituk di namoklah kakastiguwan taku gapu nah gaga-ihon pangien binoltan taku handidah aammod taku, ¹⁹ mu hay biyag Kristoy namoklah liwat taku handih immayuy dalana. Hiya ya mialig nah maphod an kalneron oggan iappit handidan aammod taku ke Apu Dios. ²⁰ Ninomnom tuwalin Apu Dios an hi Jesus di mangikateh liwat taku handi uggena lintu hantudan wadad uwani. Mu uggena impaannung hituwe ingganad uwanin tuwen madatngan di kapoppogan di luta. ²¹ Gapuh inat Jesus ya waday pangulug yu ya dinol yun Apu Dios an nunmahu ke hiya handih natayana ot mumbangngad hi langit an kidayawana. Kinali ad uwani ya hi Apu Dios ya abuy kulugon taku ya pangidinolan takuh pakitaguwan takun munnananong.

²² Ot gapuh pangun-unudan yuh tuttudun Apu Dios ya maphod moy pangie-eyu, ta hidiye nan nahamad moy punhimpopohodan yu. Ya mahapul an punnananongon yuh diye. ²³ Wada moy balun biyag taku te handih nangulugan taku nah waday kabaelana ya munnananong an kalin Apu

* 1:16 1:16 Tibon yuy Lebiticus 11:45 ya 19:1-2.

Dios ya nipidwa takun niimbabale an hay nangiimbabalen ditaku ya hi Apu Dios an munnananong ta nangamung.
²⁴ Hituwe ya miunnud nah nitudok an kananay

“Am-in di tagu ya mialig da nah holok an deket nate ya makteng. Ya am-in di kidayawan di tagu ya umat hi habung di holok an deket nakleng ya mag-a. ²⁵ Mu hay kalin nan Ap-apu taku ya munnananong ta nangamung.”

Hituwen kalin nan Ap-apu taku mipanggep hi pamhod nan ditaku ya nituttudu ke dakayu handi.

2

¹ Ya gapu te wadan dakayu nan balun biyag ya mahapul an itikod yun mangat hi gaga-iho. Adi kayu munlangkak, adiyu kahinkulkuluggon, adi kayu maka-amo ya adi kayu makammadngol. ² Hapulon takuy kalin Apu Dios an umat nah ka-itungon golang an hay inumonay hapulonat mihamad di pangulug yun Jesus an mangihwang ke ditaku. ³ Athidiy aton yu ot ininnila taku mo nan ongal an naminhod Apu Dios ke ditaku.

⁴ Punnanongan takuy pundinol takun Jesu Kristo an kalpuwan di biyag an munnananong, takon di ugge inabulut di udum an tatagu, te hiya ya mialig nah batun pangipataddogan hi bale an binalon nadan mangapyah bale, mu hiyay pinilin Apu Dios an makahhapul. ⁵ Ya ditakun wada moy balun biyag na ya iabulut takuy adol takun mialig nah batun mikapyah balen Apu Dios. Pinili ditakun padinan mangiat hi pinhod nan dadiye nadan maphod an aton takun mialig nadah miappit ke hiyan abulutona gapu ke Jesu Kristo. ⁶ Wada nan nitudok an kalin Apu Dios an kananay

“Waday tudduwok an tagud Zion an mialig nah batun makakkaphod an pangipataddogan hi bale. Ya nadan mangidinol ke hiya ya adida muntutuyuh nundinolan dan hiya.”

⁷ Ta hidiye nan ditakun mangidinol ke hiya ya ongal di kiatanan ditaku. Mu nadan adi mundinol ke hiya ya diday nialigan nan impitudok Apu Dios an kananay

“Hanan batun binalon nadan mangapyah bale ya hidiye ot ahan di nahamad an pangipataddogan hi bale.”*

⁸ Ya hay bo ohah impitudok Apu Dios ya kananay

“Hituwen batuy kihupdugan di tatagu.”

* 2:7 2:7 Psalm 118:22-23

Dadiyen tatagun mihupdug ya diday ugge nangun-unud nah kalin Apu Dios, ta hidiye nan makastigu dan hidiye tuwalyi maat ke dida.

⁹ Mu ditakun mangulug ya pinili ditakun Apu Dios an tataguna ya kay taku niohhan bimmoble te ohay un-unudon taku. Ya ditakuy umat nadah padin pungngunuwona. Ya ditaku boy pinili nan mangipainila nah maphod an inat nan ditaku. Handi ya kay taku wadah tapol te ugge taku inilah Apu Dios, mu ad uwani ya pinat-alan ditakun hiya. ¹⁰ Handi bo ya ugge taku nibilang an tatagun Apu Dios ya ugge taku inilay mipanggep nah homok na. Mu ad uwani ya nibilang takun tataguna ot gibokon takuh diyen homok na.

¹¹ Dakayun kaibaiba, nomnomon takun kay taku bisita ya abu tuh luta te hi langit tuwalyi kiha-adan taku. Ta hidiye nan bokon nadan gaga-ihon pun-an-anlaan di adol takuy gagamgaman taku tuh luta te hidiyey manadag hi pangulug taku. ¹² Hay maphod di ipatibo taku nadah adi mangulug ta takon di pihulon ditaku ya loktat ta inilaon dan nalpun Apu Dios di kaphod takut dayawon da hantuh aliyen nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo.

Hay pangun-unudan hi ap-apu

¹³ Gapuh pamhod takun Apu Dios ya un-unudon taku nadan aap-apun di gubilnu taku umat hi patul an katagtagayan an ap-apun di boble. ¹⁴ Ya un-unudon taku bo nadan aap-apun tinuddunan mangastigu nadah nabahulan ya mambal nadah mangun-unud hi linteg. ¹⁵ Te hay pinhod Apu Dios ya hay maphod di aton takut matikod di kumpulan oggan kalyon nadan tatagun na-ala on kinali day pinhod da. ¹⁶ Man-u te libli takun mangat hi pinhod taku, mu bokon hidiyey pangigadulan an mangat hi gaga-ihon te ditakun nibilang an muttatyun Apu Dios ya mahapul an hay maphod di aton taku. ¹⁷ Lispituhon takuy ibba takun tagu ya ipatibo takuy pamhod taku nadah ibba takun mangulug, tumakut takun mangat nadah adi pinhod Apu Dios ya lispituwon takuy ap-apu tuh boble taku.

Hi Jesus di pangiun-unudan hi pangippolan hi ngannen holholtapon taku

¹⁸ Dakayun muttatyu ya mahapul an un-unudon yu ya lispituwon yuy kon muttatyun dakayun. Bokon ya abu nan maule weno maphod di pangat nan dakayuy un-unudon yu, mu takon nadan mabungot an apuyu. ¹⁹ Te hay tagun munholholtap gapuh ad-adin nakapyan hiya, mu inippol na te mangun-unud ke Apu Dios ya hiyay matbal. ²⁰ Mu deket waday bahul yu ta hidiyey gapunah

pangipaholholtapan dan dakayu ya maid di kidayawan yu takon di ip-ippolan yu. Mu deket takon di maid di bahul yu ya na-ala on impaholholtap dakayu ya tobalon dakayun Apu Dios hi pangippolan yu. ²¹ Te hay pinhod Apu Dios ke ditaku ya ippol takuy punholholtapan takud uwani. Takon hi Kristo ya nunholholtap gapun ditaku, kinali hiyay pangiun-unudan taku. ²² Hiya ya maid di bahul na ya maid di ena nunlangkakan yaden nunholholtap. ²³ Takon di impanadngolan da ya uggena hinumang hi gagaiho. Ya takon di namahig di nangipaholholtapan dan hiya ya uggena imbalo, mu indinol nan am-in nadan ma-maat ke hiya ke Apu Dios an maandong di punhumalyana. ²⁴ Ingkaten Jesus nah krus di liwat takut itikod takun munliwat ta hay maphod di aton taku. Ya gapuh natayana ya nihwang taku. ²⁵ Handi ya umat taku nadah kalneron natalak, mu ad uwani ya nibanggad taku mo ke Jesus te hiya tuwaliy mangipaptok ke ditaku.

Hay nitugun hanadah nungkalahin

3

¹ Dakayun binabain nungkalahin, mahapul an iunnud yun am-in hi pinhod di inayan yu te lebbeng nan hay lalakiy maunud. Athituy aton yu ta deket wadan dakayuy adi mangulug di ahawana ya takon di adiyu idutin dida te loktat kaya ot mangulug da ² te tibon dan niptok di ataton yuh pangun-unudan yun Apu Dios. ³ Adi halman an ipohopohod di pamulwati ya hay buuk weno tayutayunan di adol hi gamgam te bokon hay kaphod di ang-ang di kitiban di kaphod di tagu. ⁴ Hay nakaballol ke Apu Dios ya nan maphod an pangi-en adi malumman, umat hi ule ya pumpakumbabaan.

⁵ Athidiy pangi-en handidan binabain makangngun-unud ya mangidinol ke Apu Dios dih done. Dadiyen binabai ya impaka-un-unud day pinhod di inayan da, ⁶ umat ke Sarah an inun-unud nah Abraham an inayana. Hiya ya ibilang nah Abraham an ap-apuna. Dakayu ya mibilang kayun imbabalena hin aton yuy maphod. Deket athidiy aton yu ya maid di kaguwan yu hi e pamoh-olan di inayan yun dakayu.

⁷ Dakayu ke damdaman linalakin nungkalahin ya mahapul an ipaptok yuy inayan yu te nakapuy da mu ditaku. Ya maphod di ulayan yu dida te inila yun nun-inggoy ulen Apu Dios ke dakayun himbale te takon dida ya idatan Apu Dios didah biyag dan maid di poppog na, bokon ditakun linalaki ya abu. Deket athituy aton yu ya donglon Apu Dios di dasal yu.

Adi ibaloy ad-adin inat di ibba, mu ipatiboy maphod ke dida

⁸ Ya hay bo kalyok ke dakayun am-in an mangulug ya maphod di mun-uunnud di nomnom takun munhin-hohmok taku, munhimpopohodan taku umat hi hintutulang, munhin-uullayan taku ya ipababa takuy adol taku.

⁹ Deket waday adi maphod an inat di ibbayun dakayu ya bokon hay pangibalowan yuy nonomnomon yu. Weno deket pinadngolan dakayu ya adiyu ibalo ta padngolan yu damdama, mu aton yu ot ya abuy maphod ke dida. Te handih pinili dakayun Apu Dios ya kalyonay idat nay maphod ke dakayu, kinali mahapul damdaman ipatibo yuy maphod hi ibbayu. ¹⁰ Te nan nitudok an kalin Apu Dios ya kananay

“Hanan tagun pinhod nan maphod di nitaguwana ya mahapul an adina kalkalyon di adi maphod ya langkak.

¹¹ Mahapul an iwalong nay gaga-ihot hay maphod di atona. Ya mahapul damdaman malinggop di paki-kiayan yuh ibba yun tatagu. ¹² Te hi Apu Dios ya pakaippaptok na nadan maphod di pangi-eda ya umamlong an mangngol hi dasal da, mu namahig di boh-ol na nadah gaga-ihon tatagu.”*

¹³ Kon dahdiy mangat hi gaga-iho ke dakayu hin maphod di aton yu? ¹⁴ Mu hin kananat munholholtap kayuh pangatan yuh maphod ya umamlong kayu! Adi kayu tumakut ya adi kayu madanagan. ¹⁵ Madinol taku ot ya abun Kristo an Apu takut hiyay un-unudon taku. Ya deket wadaday tatagun munmahmah mipanggep hi pangidinolan taku ke hiya ya mahapul an nidadaan takun manumang ke dida. ¹⁶ Mu ipatibo takuy ule ya lispitu takuh panumangan takun dida. Ipatibo yuy kaphod di nomnom yu nah maphod an aton yu ta bumain nadan mamihupihul ke dakayu gapuh pangulugan yun Kristo.

¹⁷ Kudukdul nay munholholtap ta gapuh pangatan hi maphod hin hidiyey pinhod Apu Dios mu nan eta munholholtap gapuh pangatan hi gaga-iho. ¹⁸ Athidi ke Jesu Kristo an takon di maid di liwat na ya ingkatenay kapakawanan di liwat taku. Hidiyen namingham an natayanay namoklah liwat takut mihayyup takun Apu Dios. Mu hiya ya namahuwan. ¹⁹ Ya kediyan natayanan ugge ni-an namahuwan ya immey linnawana nadah nikalabut an linnawan nadan nate dih done ot ena tuttu duwan dida. ²⁰ Dadiye nadan linnawan handidan tatagun ugge nangulug ke Apu Dios handih kataggun Noah. Namahig di

* 3:12 3:10-12 Psalm 34:12-16

anus Apu Dios an nunho-ho-od hi pangulugan da handih pangpangngapyaan Noah nah bapor, mu uggeda nangulug. Kinali nungkalting da handih nalbongan tun luta ot abuna nadan walun tatagun hinumgop nah bapor an nihwang. ²¹ Hituwen nihwangan day kialigan nan pumpabonyagan taku. Te hay pumpabonyagan ya bokon hay kaulahan di lugit di adol, mu hidiyey kipainilaan di namakawanan Apu Dios hi liwat taku mipuun nah kinali taku handih nabonyagan taku an hiyay un-unudon taku. Makulug an mihwang taku gapuh namahuwan Jesu Kristo hi natayana. ²² Ot ad uwani ya dehdi moh Jesus hi langit an inumbun hi winawwan Apu Dios an mun-ap-apu. Ta takon nadan anghel ya am-in nadan wadah din waday kabaelana ya hiyay un-unudon da.

Hay pangan-anusan hi ligat

4

¹ Hi Kristo ya inippol nay nunholholtapana ya inan-anusanay ligat handih kawadana tuh luta, kinali athidi ot damdamay aton taku. Te deket maanusan di ligat ya kabaelan an mangiwalong hi liwat. ² Ta hidiye nan mipalpud uwani ya hanan pinhod Apu Dios di aton taku, bokon hay gaga-ihon pinpinhod di adol di un-unudon taku. ³ Impalana-u yu mo nadan gaga-ihon atoaton di adi mangulug, umat nah malalaon aton yu, hay gaga-ihon omnawan di adol ya hay nahalman an pun-inum yu ta mabutong kayu. Ya hay ahan adi pinhod Apu Dios ya hay nundayawan yu nadah adi makulug an dios. ⁴ Ad uwani ya masdaaw nadan adi mangulug an ibbayu handi hi nabalbaliwan di pangi-eyu ta deyan pihupihulon dakayu nah adiyu mo pakidkid-uman ke didan mangat hi gaga-iho. ⁵ Mu hi udum hi algo ya ahi humalyaon Apu Dios dida nah gaga-ihon inat da. Te nundadaan an munhumalyah katagutagu, takon nadan nungkakate. ⁶ Kinali takon nadan nate ya nipainilan diday tuttudun Jesu Kristo. Takon di natey adol da, te hidiye tuwaliy maat am-in hi tagu ya mabalin damdaman makitagu dan Apu Dios hi udum hi algo.

Hay pangatan nah nidinol ke ditaku

⁷ Mungkadatangan moy kapoppogan di luta, kinali mahapul an manomnoman taku ya konoknongon takuy aton takut hay mundasal di ipaptok taku. ⁸ Ya hay ahan mamangulun nomnomon taku ya hay nahamad an pun-himpopohodan takut takon di nganneh diyen numbahulan di ibba takun ditaku ya pakawanan taku dida. ⁹ Ya deket

wadaday dimmung-oh baleyu ya adi kayu mungngudu, mu hay maphod ya maapnga kayun dida. ¹⁰ Am-in taku ya waday kabaelan takun indat Apu Dios ya maphod di iusal taku dadiyen nunhihinnatkon an kabaelan hi kiphodan di ibba takun mangulug. ¹¹ Ta nadan nidatan hi kabaelan an muntuttudu ya mahapul an nan kalin Apu Dios di ituttudu da. Ya nada ken nidatan hi kabaelan an bumaddang hi udum ya mahapul an hidiyey halipotpotan dan aton. Ta am-in di aton taku gapuh baddang Jesu Kriston ditaku ya kidayawan Apu Dios. Hiya ya abuy madayaw ta nangamung te adi matpong di kabaelana. Amen.

Hay punholholtapan di mangulug ke Jesus

¹² Dakayun kaibaiba, adi kayu mamodwong nah punholholtapan yu te athina tuwaliy maat ke ditakun mangulug te hidiyey pamatnan Apu Dios hi pangulug taku. ¹³ Mu abuluton yuy punholholtapan yu gapuh nangulugan yu ta kay kayu nilagat hi nunholholtapan Kristo ta hantuh pumbanggadana ya umamlong kayuh kipatib-an di dayaw na. ¹⁴ Takon di pihupihulon dakayu nadah adi mangulug gapuh nangulugan yun Kristo ya umamlong kayu te hay nangulugan yuy kitib-anan wadan dakayu nan madayaw an Espiritun Apu Dios an bumaddang. ¹⁵ Hin kananat munholholtap taku ya tibon takut bokon gapuh pangatan takuh gaga-iho umat hi pumate, mangako, nadan udum an pumbahulan ya hay makibibiyang hi udum an tatagu. ¹⁶ Mu deket hay pangulugan takun Jesu Kristoy gapunah punholholtapan taku ya adi taku bumain. Ya maphod ot di ipadayaw takuh Apu Dios kediyen punholholtapan taku gapuh pangitakdogan takun Jesu Kristo.

¹⁷ Hituwen punholholtapan takuy kitib-anan nalappuwan moy punhumalyaan Apu Dios hi tagu an hay pamanguluwonan humalyaon ya ditakun tataguna. Deket athidin takon di ditakun tataguna ya humalyaona, namam-a mon nadah adi mangulug nah tuttudun Apu Dios an makastigu da. ¹⁸ Makulug an nahalman di pangastigun Apu Dios nadah adi mangulug te kanana nah impitudok nay

“Takon nan maphod an tagu ya naligat an mihwang. Deket athina ya ngame mo anhan di maat nadah gaga-ihon tatagan mungngohe ke Apu Dios?”

¹⁹ Ta hidiye nan hi Apu Dios di mahapul an pundinolan takuh pangatan takuh maphod, takon di munholholtap taku hin hidiyey pinhod na, te hiyay nunlutun ditaku ya adi ditaku iwalong.

Hay tugun Pedro nadah mangipangpanguluh mangulug ke Jesus

5

¹ Dakayun kapaddung kun mangipangpanguluh mangu-lug, donglon yu anhan tun itugun kun dakayu. Ha-oy an nanibotiboh nunholholtapan Kristo ya makilak-amak hi kidayawana hantuh pumbanggadana. ² Hay pinhod ku ya ipaptok yu anhan nadan mangulug an indinol Apu Dios ke dakayu. Maphod di umamlong kayun mangipaptok ke dida an bokon nan ekayu mapilpilitan ya bokon hay boklaon yuy gagamgaman yu, mu malpu tuwalih puhu yuy pangipaptokan yu ke dida te hituwey pinhod Apu Dios. ³ Hay aton takun mangipangpangulu nadah nidinol ke ditaku ya adi taku ipapilit ke diday pinhod takun aton da, mu hay maphod ya nan at-atton takuy pangiun-unudan da. ⁴ Ta hantuh pangaliyan nan katagtag-ayan an mumpaptok hi tagu an hi Jesu Kristo ya dawaton taku nan idat nan gun-udon taku an hidiye ya milagat takun hiyan midayaw ta nangamung.

Mumpakumbaba taku ke Apu Dios ya nadah ibba takun tatagu

⁵ Dakayu damdaman mumpangat-agu, un-unudon yu nadan pangpanguluwan yu. Ya am-in kayu ya maphod di mumpakumbaba kayu te nitudok nah kalin Apu Dios an kananay "Ibobboh-ol Apu Dios nadan mumpahhiya, mu baddangana nadan mumpakumbaba." ⁶ Ta hidiye nan mumpakumbaba taku ke Apu Dios ta udum hi algo ya ipadayaw ditakun hiya. ⁷ Am-in nadan pundanagan yu ya idinol yun hiya ta hiyay nangamung te hiyay mangipaptok ke ditaku.

Bokon hi Satanas di un-unudon taku

⁸ Halipat-an yu ta hay maphod di aton yu te hi Satanas an buhul taku ya manamahamak hi dadagona, umat nah layon an manamahamak hi patayonat kanona. ⁹ Kinali ihamad takuy pangulug takut waday kabaelan takun manangga ke Satanas. Te inila yu an takon nadan ibba takun mangulug hi kabobboble ya paligligaton damdaman Satanas dida.

¹⁰ Mu hi kagibbuwan tun nakatang an punligligatan taku ya paphodon ditakun Apu Dios ya ihamad nay pangulug taku ya ipal-ot ditaku te makaullen ditaku. Hiyay namili ke ditakun milak-am nah kidayawanan maid di poppogna gapuh nangulugan takun Kristo. ¹¹ Hay maphod ya hi Apu Dios an maid di kiingngohan di kabaelanay nanongnan dayawon takut nangamung. Amen.

Hay udidin tun tudok

¹² Hituwen antikken tudok kun dakayu ya impitudok kun Silas an ohan ibilang kun napateg an tulang taku. Nuntudokak ke dakayu te pinhod kun tumulid kayun mangun-unud ke Jesu Kristo ya ipainilak ke dakayuy makulug an ine-en di ulen Apu Dios ta hidiyey punnanongon takun pundinolan.

¹³ Am-in hantudan ibba takun mangelug hitud Babilon an pinilin Apu Dios an umat ke dakayu ya kanan day nonomnomon dakayu. Athidi damdama ke Marcos an ibilang kun imbabalek an kananay nonomnomon dakayu.

¹⁴ Ya maphod di deket nundadammu kayun mangelug ya ipatibo yuy punhimpopohhodan yu.

Hana ot ta malinggop kayun am-in an mangelug ke Kristo.

HAY NIKADWAN TUDOK PEDRO

¹ Ha-oy an hi Simon Pedro an apostoles ya muttatyun Jesu Kristo ya muntudokak bon dakayun mangulug. Ditaku ya nangulug taku gapuh baddang Jesu Kristo an Dios an mangihwang ke ditakun am-in te hiya ya maphod di atonan maid di nangituppuganah baddang na.

² Hana ot ta midatan kayuh munnananong an ule ya linggop hi panginilaan yu mipanggep ke Apu Dios ya nan Ap-apu takun hi Jesus.

Hay pangien di mangulug ke Jesus

³ Hi Apu Dios an ongal di kabaelana ya indat nan am-in di mahapul takuh kihamadan di pangulug takut mabalin an paka-un-unudon takuy pinhod na gapuh nanginilaan taku ke Jesu Kristo an namili ke ditakun milak-am hi kaphod na ya dayaw na. ⁴ Ya gapu ketuwen ongal an kabaelana ya indat nan ditaku nadan makakkaphod an kinalinan idat na. Ta gapun datuwe ya mabalin an iwalong taku nadan gagaihon impainghan di tagu tuh luta ta milak-am takuh kaphod na.

⁵ Ta hidiye nan aton takun am-in di kabaelan takun mangat hi maphod an miunnud hi pangulug taku. Ya mahapul bon manomnoman taku ⁶ ya inilaon takun mangonoknong hi adol taku ya anusan takun am-in di punligligatan taku ya paka-un-unudon takuh Apu Dios. ⁷ Ya mahapul an ipatibo takuy maphod an punhintutulangan ya punhimpopohodan taku. ⁸ Datuwen am-in di mahapul an aton takut deket ihamhamad takun aton datuwe ya umong-ongal di kihilbiyan di nanginilaan takun Apu Jesu Kristo. ⁹ Hay tagun mangulug ke Jesus, mu adina aton datuwe ya hidiyey kitib-anan adi pakaawat hi pangien Apu Dios ya kalinawanay napakawanan di liwat na.

¹⁰ Kinali dakayun kaibaiba, mahapul an aton yun am-in di kabaelan yun mangipatiboh kakulug nah namiliyan Apu Dios ke dakayun tataguna te deket iathidi yu ya makulug an maid di e mangihi-an ke dakayun hiya. ¹¹ Ta hi udum hi algo ya ongal di amlong Apu Dios an mangabulut ke ditakun migappat nah maid di poppognan pun-ap-apuwan nan nangihwang ke ditaku an hi Apu Jesu Kristo.

Hay nangipainilaan Pedro hi ahina katayan

¹² Kinali ipanomnom ku bon dakayu datuwe, takon di inila yu ya inun-unud yu tuwali datuwe gapuh nihamadan di pangulug yu. ¹³⁻¹⁴ Inilak an maid uhup ya mateyak te

hidiyey impainilan nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo ke ha-on. Mu ad uwanin wadaak ni-an tuh luta ya maphod di ipanomnom ku datuwen dakayu. ¹⁵ Ta hidiye nan atok amin di kabaalak an mangipanomnom ke datuwen dakayuh tudok kut takon hantuh maidak mo ya nanongnan adiyu kal-iwan.

Hay kidayawan Jesu Kristo

¹⁶ Hanan impainila min dakayun mipanggep hi kidayawan nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo hantuh pumbanggadana ya makulug, bokon ab-abig an kinapkapy mi te inang-ang miy kinatag-ena. ¹⁷⁻¹⁸ Te wada kami nah bilid handih nangipatib-an Ama takun hi Apu Dios hi dayaw Jesus. Ya dingngol mi nan nalpuh langit an kalin Apu Dios an makakkaphod an kananay “Hituwey Imbabalek an impakappinhod ku ya mangipaamlong ke ha-on.”

¹⁹ Hidiyen naat di immannung nadan inabiabig handidan profetas dih done mipanggep hi kidayawan Jesus. Kinali hay maphod ya ihamad yun inilaon datuwen intudok da te hi Jesus ya mialig nah dilag an pat-alanay tapol an punnomnom ingganay pakainillaon hi Jesus an mialig nah talo.

²⁰ Mu hay ahan iha-ad yuh nomnom yu ya adi mabalin an waday tagun hiya pe ya naawatanay kibalinan nan nitudok an kalin Apu Dios te mahapul an nan Espiritun Apu Dios di bumaddang ke hiyat maawatanay kibalinan diye. ²¹ Te nan kalin Apu Dios ya ugge nalpuh nomnom handidan profetas, mu impainilan di Espiritun Apu Dios ke dida ot ahida ipainilah tatagu.

Hanadan muntuttuduh nihalla

2

¹ Mu takon di handih done ya wadada handidan adi makulug an profetas an na-ala on kanan day profetas Apu Dios dida. Ya athidi bon wada day ahi mid-um ke dakayun muntuttuduh adi makulug ya adida un-unudon nan Ap-apu takun hi Jesus an namoklah liwat taku, ta hidiye nan nunna-ud an kastiguwon Apu Dios dida. ² Mu takon di athidi ya dakol di ahi mangiun-unud hi gaga-ihon aton da. Ya gapun diye ya pihulon di tatagu nan makulug an tuttudun un-unudon taku. ³ Hay pangal-an dah pihhu yuy gagamgaman da nah pangitanuttuduwan dah kumpulnan langkak ke dakayu. Mu hi Apu Dios an munhumalyah tagu ya impakaidaddaana moy kastigu da.

⁴ Makulug an makastigu da te takon di nadan anghel an nunliwat handi ya ugge himmok Apu Dios dida ot

ipaena didah impierno ot ingganad uwani ya dedah di nah munhihlong an mipupukung da inggana hantuh kadatngan di punhumalyaan Apu Dios. ⁵ Ya uggena bo himmok handidan tatagu dih donen gaga-ihoy in-innat da ot lobngona tun luta ot malting da. Ot hi Noah an nangitanuttuduh maphod an pangien miunnud hi pinhod Apu Dios ya nadan pitun ibbana ya abuy nihwang. ⁶ Athidi bon ugge himmok Apu Dios nadan tatagud Sodom ya ad Gomorrah ot gobhona dida. Athidiy inat nat pangitib-an hi ine-en di pangastigunah tatagun adi mangun-unud ke hiya. ⁷⁻⁸ Mu inihwang nah Lot ya abu te hiya ya makaphod an tagun makahakkit di nomnom na gapuh nah tibtibbonah kabigabigat an gaga-ihon atoaton nadan kaboblayana ya nan mangipabain an kanalyon da. ⁹ Hituwey kitib-anan baddangan Apu Dios nadan mangun-unud ke hiya nah punligligatan da, mu nada ken gaga-ihon tatagu ya indadaana moy kastiguda hantuh punhumalyaanah tatagu. ¹⁰ Namammam-ay pangastiguna nadah mangat hi gaga-ihon pinpinhod di adol da ya nadah mungngoheh aap-apu da.

Hanadan kinalik an muntuttuduh nihallan maid di bain da ya ngohayon da nadan natagtag-e mu dida, takon di nadan anghel ya taltalangaan da. ¹¹ Yaden datuwen anghel an ongal di kabaelan da ya adida pihulon nadan nababbaba mu didah hinangngab Apu Dios.

¹² Datuwen muntuttuduh nihalla ya aton dan am-in di gaga-ihon pinhod da ya pamaga day pihupihul hi adida maawatan te maid di nomnom dan umat da nah mailom an aggayam an maknat patayon ta kapoppogan da. ¹³ Nunnaud an ahida makastigu gapu nadah gaga-ihon inainat da. Maid di bain da te takon di mapat-al ya patpatibo dan aton nadan kababain an pun-amlongan di adol. Ya takon di nah pakiam-amungan dan dakayu ya ibabain dakayu te takon di hidi ya maan-anla dan mangat kediyen kababain an pun-amlongan di adol. ¹⁴ Ya deket waday tinibo dah babai on inomnawan da. Ya ihik dan abun munliwat ta hauhaulon da nadan ugge nihamad di pangulug dat maki-at da nah ataton da. Ya pinhod dan ohhaan am-in di nganneh diye. Datuwey gapunah nangalyan Apu Dios an kastiguwona dida. ¹⁵ Inwalong da nan maphod an pangien miunnud nah pinhod Apu Dios ta hay un-unudon da ya nan tuttudun din hi Balaam an imbabalen Beor an hauhaulonay ibba nat pumpihhuwana. ¹⁶ Mu hi Balaam ya binoh-olan Apu Dios an impakalina nan kabayuna ot hidiyey nangipatikod ke Balaam handi nah gaga-ihon at-attona.

¹⁷ Datuwen tatagu ya maid di hilbin di ituttudu da te nihalla. Dida ya mialig da nah natduk an ob-ob ya nan

kulabut an kanan di umialih udan on in-en di dibdib. Ta hidiye nan indadaan Apu Dios nan tapottapol an ahina pangipaayan ke didah udum hi algo. ¹⁸ Nahalman di pumpahhiya dan muntuttudu, mu hay kakulugana ya langkak di ituttudu da. Dida boy mangituttuduh gaga-ihon pun-amlongan di adol ta hidiyey pun-awis da nadah ka-kulugnat ituluy da bon aton nadan gaga-ihon inwalong da. ¹⁹ Hay kanan da ya deket diday un-unudon ya libli takun mangat hi nganneh diye, mu kay da himbut te nadan gaga-ihon at-atton day kon himbut ke dida. Athidiy inena te deket immingha mo nan gaga-ihon atoaton di ohan tagu ya hidiye moy mamaal ke hiyan mangat hi gaga-ihon. ²⁰ Hay tagun nangitikod an mangat hi gaga-ihon gapuh nanginilaanan Apu takun hi Jesu Kristo an mangihwang ke ditaku, mu indani bo ya imbangngad nan mangat hi gaga-ihon ya namam-an mahmok te nahalhalman di kastiguna mu handih pinghana. ²¹ Kudukdul nay uggena ininnilay mipanggep nah maphod an pangi-e mu nan ena ininnila yaden indani bo ya inguddanan inwalong nan maphod an tugun. ²² Hay tagun athidi ya hiyay nialigan nan kali an kananay “Hay ahu ya bangngadonan kanan di in-uta na.” Weno “Hay babuy ya takon di inamo ya mibangngad bo nah ena nuntupakan.”

Hay kibangngadan nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo tuh luta

3

¹ Kaibaiba, hituwey mikadwan tudok kun dakayu. Hay intudok ku ketuwe ya umat bon dih namangulun tudok kun pinhod kun ipanomnom ke dakayu nadan maphod an tugun ta dadiyey nonomnomon yu. ² Adiyu kal-iwan nadan impainilan handidan profetas ya nadan impainila min apostoles ke dakayun tugun Apu Jesu Kristo an nangihwang ke ditaku. ³ Ya hay ahan ipanomnom ku bon dakayu ya nan maat hantuh dandanin mapoppog di luta. Ahi dakol di mangilodlod an mangat hi gaga-ihon pinpinhod di adol da ya taltalangaan dakayu ⁴ an kanan day “Da-da-an ot hi Jesus an mibangngad? Ehem! Nahanhanot da moy aammod takun nate ya hiyah tuwe tuwaliy ang-ang tun luta nipalpu dih pinghana. Kakon-anay aliya?” ⁵ Athidiy kanan dadiyen tatagu te nguddanon dan adi kulugon an abunay kalin Apu Dios ot mawaday kabunyan ya luta. Ya hay nalpuwan di luta ya danum ya athidi bon hay danum di kalpuwan di biyag nadan wada tuh luta. ⁶ Ya hay danum boy nama-i nadah matagu tuh luta handih nunlobongan

Apu Dios. ⁷ Ya gapuh kabaelan di kalina ya impunнанong nay kabunyan ya luta, mu ahina dadagon hi apuy hantuh punhumalyaana ya pangastiguwanah gaga-ihon tatagu.

⁸ Mu adiyu kal-iwan an iibba an am-in di ninomnom Apu Dios an maat ya umannung takon di mabayag weno gagala te hiya ya maid di nunhinnatkonan di hin-algo ya hinlibun toon. ⁹ Man-uket ingganad uwani ya uggena inat handin kinalinan maat ya hanadhad-onay puntutuyuan am-in di tataguh liwat da te adina pinhod an takon di oha ya e makastigu.

¹⁰ Makulug an umali nan Ap-apu takun munhumalyah tagu, mu umat hi aliyen di mangakon maid di nanginila. Kediye Algon aliyana ya namahig an mumbungug di gangon di kama-idan di kabunyan ya am-in nadan wadah di ya hantun luta ya maghob.

¹¹ Ot gapu te inila takun athituy ahi maat ya mahapul an hay maphod di aton takut miunnud nah pinhod Apu Dios ¹² ta punho-ho-odan taku kediye Algon gintud na. Ya aton takun am-in di kabaelan takun mangun-unud nah pinhod nat magagalay umalihan Jesu Kristo. Kediye Algo ya maghob di kabunyan ta madadag am-in nan wadah di. ¹³ Mu takon di athidiy maat ya ditaku ken mangulug ya madinol taku nah kalinin Apu Dios an ahi waday balun langit ya balun lutan pangayan taku. Am-in di wadah di ya maphod.

¹⁴ Ta hidiye nan dakayun kaibaiba, aton yun am-in di kabaelan yun mangun-unud hi pinhod Apu Dios ta hantuh umalihan Jesu Kristo ya maid di mahamak nah liwat takut maphod di pakihayyupan takun hiya. ¹⁵ Nomnomon yu nan namahig an anus Apu Dios ke ditaku, uggena ni-an ipaalih Jesus ta waday aton nadan adi mangulug an muntutuyuh liwat dat mihwang da. Takon hi Pablo an napateg an iibba taku gapuh kabaelanan indat Apu Dios ya datuwe damdamay intudok nan dakayu. ¹⁶ Om, am-in nah tudok na ya datuwey impainilana. Mu wadaday intudok nan naligat an maawatan ot nada ken adi pakaawat ya hinnatkon moy pangialigan da. Athidi boy aton da nadah udum an impitudok Apu Dios ta hidiyey humlun hi kakastiguwan da.

¹⁷ Mu dakayun kaibaiba, gapu te inila yu mo datuwe ya halipat-an yu ta adi kayu mahaul nah ituttudun datuwen makallangkak ya gaga-ihon tatagu te deket mahaul kayu ya madadag nan nahamad an pangulug yu. ¹⁸ Hay maphod ya ituluy yun inilaon di mipanggep ke Apu Jesu Kristo an nangihwang ke ditaku. Ya ihamad yuy pangulug yun hiya

gapuh ulena. Hiyay nanongnan madayaw ta nangamung.
Amen.

HAY NAMANGULUN TUDOK JUAN

Hanan kalpuwan di biyag an maid di poppog na

¹ Itudok kuh tuwen dakayu ta inilaon yu an nan Kali an mangipainila ke Apu Dios ya kalpuwan di biyag an munnananong. Hiya ya wada tuwali handi ot ahi mawadan am-in hantudan wadad uwani. Immali tuh luta ot don-glodonglon miy kinalikali na ya tinibotibo miy inainat na ya nakipanaldang kamin hiya. Hituwey kitib-anan hiya ya makulug an tagu. ² Hituwen kanak an kalpuwan di biyag ya wada tuwali ke Ama takun hi Apu Dios, mu impaali nan ditaku ot tibon mi ya iuh-u min makulug peman. Kinali hay kalkalyon min dakayu ya hay mipanggep ketuwen kalpuwan di biyag an munnananong. ³ Ipainila min dakayu nadan tinibotibo mi ya dingngodingngol mit mihamad di pakihayyupan taku ke Ama takun hi Apu Dios ya hi Jesu Kristo an Imbabalena. ⁴ Itudok mih tuwen dakayu ta maid di e pungkudangan di amlong taku.

Hay kihayyupan takun Apu Dios

⁵ Athituy dingngol min Kristo an Imbabalen Apu Dios an pinhod min ipainilan dakayu: hi Apu Dios di mialig an patal an maid di tapol ke hiya te hiya ya makaphod an abu. ⁶ Kinali deket kanan takuy makihayyup takun Apu Dios, mu gaga-ihoy at-atton takun paddungnay wada takuh tapol ya makallangkak taku, te bokon nadan pinhod nay at-atton taku. ⁷ Mu deket maphod di aton takun umat hi atona ya maphod di punhintutulangan taku, mapakawanan di liwat taku ya paphodonay nitaguwan taku te hituwey gapunah natayan Jesu Kristo an Imbabalena.

⁸ Deke bot kanan takuy maid di liwat taku ya hay adol takuy langkakan taku ya hidiyey kitib-an bon di ugge taku nanginilaan hi makulug an mituttudu mipanggep ke Apu Dios. ⁹ Mu deket ipudnu takuy liwat takun hiya gapu te muntutuyu taku ya makulug an pakawananay liwat taku ya iphod nay nitaguwan taku te hiya ya maandong di pangat na. Hiya ya pundinolan an atonay kalyona. ¹⁰ Deket ipapilit takun maid di liwat taku ya punlangkakan takuh Apu Dios, hidiyey kitib-anan ugge taku kinulug nan kinalinan am-in di tagu ya naliwat.

Hi Jesu Kristoy mangitakdog ke ditakuh hinangngab Apu Dios

2

¹ Dakayun imbabalek, itudok kuh tuwe an dakayu ta adiyu aton di gaga-iho. Mu kal-ina ket nil-u takun nangat hi gaga-iho ya adi taku ihaut, mu abuluton taku, te hi Jesu Kristo an makaphod tuwaliy mangitakdog ke ditakuh hinangngab Ama takun hi Apu Dios. ² Hiya ya nate ta pakawanan Apu Dios di liwat taku ya bokon hay liwat taku ya abu, mu takon di liwat am-in di tagu tuh luta.

³ Hay kitib-anan makulug an impakainnila takuh Apu Dios ya hay pangun-unudan takuh tuguna. ⁴ Hanan tagun kananay inila nah Apu Dios, mu adina un-unudon di tuguna ya makallangkak ya kahingonay makulug an ituttudun Apu Dios. ⁵ Mu nan tagun mangun-unud hi tugun Apu Dios ya pakappinhod na hiya. Hay pangimatunan taku hin nihayyup takun Apu Dios ya athitu. ⁶ Hanan tagun mangalin hiya ya nihayyup ke Apu Dios ya mahapul an hay pangi-ena ya umat hi pangi-en Jesu Kristo handih kawadana tuh luta.

Mahapul an munhimpopohhodan taku

⁷ Kaibaiba, hituwen itudok kun tugun an munhimpopohhodan taku ya nitugun tuwali handih nangulugan yun Jesus. ⁸ Mu hituwen tugun ya kay balu. Kalyok hituwe te ad uwani ya makaawwatan takuy ine-en di pamhod te hidiyey impatibotibon Jesus hi pangi-ena. Ya maphod ta deyan iun-unud takun hiya, ta deyan mungkakaan di tapol an punnomnom taku te wada moy mamat-al ke ditaku an mangipangpanguluh maphod.

⁹ Hanan tagun kananay napat-alan di nomnomna, mu hingitanay ibba nan tagu ya paddungnay tapol di nitaguwana te nanongnan gaga-iho. ¹⁰ Mu nan tagun pohdonay ibbanan tagu ya hiyay napat-alan, ta hidiye nan maid di gumapuh ena punliwatan. ¹¹ Mu nan tagun hingitanay ibbanan tagu ya paddungnay wadah tapol te gaga-ihoy nomnom na ya athidi boy at-attona. Uggena inilay maat ke hiya te paddungnay kinulap di tapol ta adi mo pakatiboh dalanona.

¹² Muntudokak ke dakayun am-in: dakayun mibilang kun imbabalek, dakayun aam-ama ya dakayun mangat-agun linalaki. Man-uke muntudokak ke dakayun imbabalek ya pinakawanan mon Apu Dios di liwat yu te hidiyey gapunan natayan Kristo. ¹³ Man-uke muntudokak damdaman dakayun aam-ama ya gapuh nanginilaan yun Jesus an wada tuwali handi ot ahi mawadan am-in tun wadad uwani. Ya man-uke muntudokak damdaman dakayun kakat-agun linalaki ya gapuh nangapputan yun Satanas an hiyay

humlun hi punliwatan di tatagu. Ya hay oha boh gapunan puntudokak ke dakayun imbabalek ya gapuh nanginilaan yun Apu Dios an hi Ama taku.

¹⁴ Pidwaok bon kalyon ke dakayun aam-ama te inila yuh Jesu Kristo an wada tuwali handi ot ahi mawadan am-in tun wadad uwani. Athidi bon dakayun kakat-agun linalaki te nahamad moy pangulug yu gapu te nitanom hi nomnom yuy kalin Apu Dios, kinali inapput yuh Satanas ot ugge dakayu hinaul an nangat hi gaga-iho.

Hanadan adi taku ot gamgaman

¹⁵ Adiyu gamgaman di nganneh diyen wada tuh lutan adi miunnud nah pinhod Apu Dios ya adiyu iun-unud nadah gaga-ihon at-atton nadan ugge nanginilan hiya. Te deket gagamgaman yuy athidi ya hidiyey kitib-anan maid di pamhod yun Ama taku. ¹⁶ Te am-in nadan adi miunnud hi pinhod Apu Dios an aton di tatagu tuh luta umat nah malalaon pun-amlongan di adol, hay omnawan di taguh nganneh diyen matibona ya hay pumphahiyaan di taguh nganneh diyen wadan hiya ya bokon hi Apu Dios di kalpuwan da, mu malpuh nomnom nadan adi mangulug ke hiya. ¹⁷ Hantuda ken wada tuh luta ya nadan gaga-ihon omnawan di tagu ya mungkapoppog da. Mu hana ken tagun mangun-unud hi pinhod Apu Dios ya waday biyag nan maid di poppog na.

Hanan Buhul Jesus

¹⁸ Dakayun imbabalek, mungkadatngan moy kapoppogan di luta. Dingngol yu handin ahi waday umalih Buhul Jesus. Ad uwani ya wadada moh tuy dakol an umat kediyen buhul na. Ya hidiyey panginilaan takun mungkadatngan di udidin di luta. ¹⁹ Datuwen buhul Jesus ya dida din nakiamuamung ke ditakun mangulug, mu uggeda inun-unud nan inun-unud taku. Gulat nat makulug an ibba taku dida ya nanongna ot an ditakun am-in, mu timmayan dat kitib-anan bokon taku tuwali ibba dida.

²⁰ Mu ditaku ke pe ya wada nan Espiritun Apu Dios an impaalin Jesus ke ditaku, ta hidiye nan inila taku nan makulug an nituttudu. ²¹ Nuntudokak ke dakayu, mu bokon nan ek kanan di uggeyu inilay makulug an tuttudu, mu man-uke ya inilak an inila yu hin makulug nadan nituttudu weno adi, oha bo ya inila yun am-in nadan nibahhon tuttudu ya adi malpun Apu Dios.

²² Hanan tagun kananay bokon hi Jesus di Kristo an intudak Apu Dios an mangipaptok hi tagu ya munlangkak. Hiyay makibuhul ke Jesu Kristo te kahingona didan Hin-ama. ²³ Te nan tagun kahingonah Jesu Kristo an Imbabalen Apu Dios

ya kahingona boh Apu Dios an Amana. Mu nan tagun kulugonah Jesu Kristo ya Amana mo damdamah Apu Dios.

²⁴ Adiyu iwalong nan nituttudun dakayu handih nangulugan yun Jesu Kristo ta munnananong an mihayyup kayun da Jesus ke Amana. ²⁵ Ya hay kinalin Jesus an idat nan ditaku ya nan biyag an maid di poppog na.

²⁶ Hituwen intudok ku ya mipanggep nadah tatagun nangipatnan manaul ke dakayu. ²⁷ Mu ditakun nangipaalian Apu Dios hi Espirituna ya munnanonong ke ditakut adi mahapul an waday udum an muntuttudun ditaku. Man-uke ya wadah diyen Espiritun Apu Dios an impaalin Jesus an mangituttuduh am-in hi nganneh diye ya am-in di ipainilana ya makulug an bokon langkak. Hay maphod ya punnanongon takuy pangulug takun Jesu Kristo te hidiyey ohan intuttudun nan Espiritun Apu Dios.

²⁸ Kinali dakayun imbabalek, punnanongon takuy pangulug takun Jesus ta adi taku bumain, mu madinol takun manamun hiya hantuh ahina bo aliyen. ²⁹ Inila takun maandong di pangat Apu Dios ya hidiyey panginilaan taku an nan tagun maandong di pangat na ya hiyay imbabalen Apu Dios.

Ditakun mangulug di imbabalen Apu Dios

3

¹ Ongal di pamhod Ama takun hi Apu Dios ke ditaku, kinali imbilang ditakun imbabalena. Om, ditakun mangulug ke Jesu Kristo ya imbabale ditakun Apu Dios. Mu nada ken adi mangulug ya adida maawatan hituwen pakihayyupan takun Apu Dios te uggeda inila hiya. ² Kaibaiba, ad uwani ya imbabale ditaku mon Apu Dios, mu ugge nipakainilay ahi taku pumbalanan, mu inila takun hantuh kibangngadan Kristo ya ahi taku tibon di makulug an kinataguna ta hituway gapunan mumbaliw takut umat takun hiya. ³ Ta hidiye nan am-in takun madinol an maat datuwen ditaku ya iwalong takuy punliwatan ta iun-unud takun Kristo an maid di liwat na.

⁴ Hay adi pangun-unudan hi tugun Apu Dios ya punliwatan, kinali nan tagun adi mangun-unud hi tuguna ya maliwat. ⁵ Nomnomon takun hi Kristo an maid di liwat na ya immali tuh luta ot ikate nay kapakawanan di liwat taku. ⁶ Ta hidiye nan deket punnanongon di taguy pangulug nan hiya ya adina ituluy an mangat hi punliwatan. Mu nan tagun gaga-ihoy at-attona ya uggena inilah Jesus ya ugge nangulug ke hiya.

⁷ Dakayun imbabalek, halipat-an yu ta adi kayu mahaul nadah tatagun kalyon day adi gaga-ihoy munliwat. Te nan tagun atonay pohdon Apu Dios an umat hi inat Kristo ya maandong di pangi-ena. ⁸ Mu nan tagun mangat hi gaga-ihoy ya tagun nan Diyablu, bokon hi Jesus. Te nan Diyablu ya gaga-ihoy at-attona nipalpu tuwali handih pinghana. Ta hidiyey gapunan immali nan Imbabalen Apu Dios ta patikodonah hidiyeyen at-atton nan Diyablu.

⁹ Ditaku ken mangulug ke Jesus ya imbabale ditakun Apu Dios, ta hidiye nan bokon hay gaga-ihoy at-atton taku te wadan ditakuy pangi-en Apu Dios. Ya gapu te hi Apu Dios moy Ama taku ya adi mo mabalin an etaku pangngapangngayon an munliwat. ¹⁰ Hay panginilaan hin nan tagu ya imbabalen Apu Dios weno imbabalen nan Diyablu ya athitu: hanan tagun gaga-ihoy at-attona ya maid di impaminhod nah ibbanan tagu ya hiyay imbabalen nan Diyablu. Mu nan tagun maphod di at-attona ya waday pamhod nah ibba nan tagu ya hiyay imbabalen Apu Dios.

Hay maphod ya munhimpopohhodan takun am-in

¹¹ Ta hidiye nan mahapul an munhimpopohhodan taku te hidiyey nituttudun ditaku handih lappunan nangulugan takun Jesus. ¹² Adi taku iun-unud nah inat din hi Kain an pinate nah tulang na te hiya ke ya tagun Satanas. Pinate nah tulang nan hi Abel te umamoh kaphod tulang na te hiya ke ya gaga-ihoy. ¹³ Ta hidiye nan adi kayu numanomnom hin nganney gapu nan hihingngitan dakayu nadah adi mangulug ke Apu Dios te dida ke ya umat dan Kain an hingngitanah tulang na. ¹⁴ Mu ditaku ya hay punhimpopohhodan takuy kitib-anan nihwang takut wada mon ditakuy biyag an maid di poppog na. Mu nada ken tatagun maid di pamhod dah ibbadan tagu ya uggeda nihayyup ke Apu Dios ya munnananong dan maliwat. ¹⁵ Te deket hihingngitam di ohan tagu ya kay mu damdama pinateh diyen tagu. Ya inila takun hay pumate ya maid di biyag nan munnananong.

¹⁶ Hay nahamad an impaminhod ya umat hi pamhod Jesus an ingkate nay kiphodan taku. Kinali athidi ot kuma damdamay pamhod takuh ibba takun mabalin an ikate takuy kiphodan di ibba taku hin mahapul. ¹⁷ Hay tagun waday kabaelana, mu adina homkon di ibba nan tagun munligligat ya maid di pamhod nan Apu Dios. ¹⁸ Dakayun iimbabale, hay makulug an pamhod ya mahapul an mipatiboh pangat hi kiphodan di ibban tagu, bokon hi kali ya abu. ¹⁹ Deket athidiy pangi-e taku ya hidiyey panginilaan takun tagu ditaku nah makulug an Dios ya

madinol takun adi ditaku iwalong. ²⁰ Kinali deket mabulun taku te kanan takuh nomnom takuy naliwat taku ya inila takun hi Apu Dios ya inilanan am-in, ta hidiye nan madinol takun homkon ditakun hiya.

Hay pundinolan ten mundasal taku

²¹ Kaibaiba, deket inila takun napakawanan di liwat taku ya madinol takun mundasal ke Apu Dios ²² ya am-in nan ibaga takuh pundasalan takun hiya ya idat na te un-unudon takun am-in di tuguna ya aton taku nadan pun-amlongana. ²³ Hay tugunan pinhod nan un-unudon taku ya mangulug taku nah Imbabalanan hi Jesu Kristo ya munhimpopohodan takun am-in. Takon di hi Kristo ya hituwe damdamay intugunan ditaku. ²⁴ Ya am-in nadan mangun-unud nah tugun Apu Dios ya makihin-am-a dan hiya. Ya hay panginilaan takuh kawadan Apu Dios ke ditaku ya nan Espiritunan impaali nan ditaku.

Hay panginilaan taku hin wada weno maid di Espiritun Apu Dios nadah muntuttudu

4

¹ Dakayun kaibaiba, adi na-ala on eyu kinulug di kumpulan tagun kananay waday Espiritun Apu Dios ke hiya. Tibon yu ni-an ta inilaon yu hin makulug an nalpuh Espiritun Apu Dios hidiyen ituttudu na weno ugge, te dakol nadan immeh kabobboblen e nuntanuttuduh adi makulug. Kanan day profetas da, mu bokon da kaya. ² Hay panginilaan hin makulug an nalpu nah Espiritun Apu Dios nadan ituttudu da ya hin abuluton da ya ituttudu dan hi Jesus di tinuddun Apu Dios an Kristo an mangipaptok hi tagu ya numbalin hiya hi tagu. Hidiyey ustun tuttudun malpu nah Espiritun Apu Dios. ³ Mu bokon ke athidiy ituttudu da mipanggep ke Jesus ya maid kayay Espiritun Apu Dios ke dida. Ya deket adida abuluton hi Jesus ya nun-iingngo da nah Buhul Jesus an dingngol yun ahi umali. Hay kakulugana ya nan ahi maat hi aliyen diyen Buhul Jesus ya nilappu mo te deyan takon di ad uwani ya kahingon di tataguh Jesus.

⁴ Dakayun imbabalek, ditaku ke pe ya tagu ditakun Apu Dios. Inapput taku dadiyen makallangkak an kanan day profetas da, te nalnal-ot nan Espiritun Apu Dios an wadan ditaku mu hi Satanas an niappitan di adi mangulug ke Jesus. ⁵ Dadiyen makallangkak an kanan day profetas da ya diday adi mangulug ke Jesus. Ya hay ituttudu da ya mipuun hi punnomnom di adi mangulug, kinali nalakan kulugon nadan ibba dan adi mangulug. ⁶ Mu ditakun mangulug

ke Jesus ya tagu ditaku nimpén Apu Dios. Ta hidiyey gapuna an nadan nanginginan Apu Dios di mangun-unud hi ituttudu taku ya nadan bokon tagun Apu Dios di kahing hi ituttudu taku. Hituwey pangimatunan nah mituttudun nalpuh Espiritun Apu Dios ya nan mituttudun nalpuh Buhul Apu Dios an mangitanuttuduh nihalla.

Hi Apu Dios di kalpuwan di pamhod

⁷ Kaibaiba, hay maphod ya munhimpopohhodan taku te hi Apu Dios di kalpuwan di pamhod. Kinali am-in nadan waday pamhod dah ibbada ya inila dah Apu Dios ya diday imbabalena. ⁸ Mu nada ken tagun maid di pamhod dah ibbada ya uggeda inilah Apu Dios te hi Apu Dios ya maid di udum hi wadan hiya hin bokon hay pamhod ya abu. ⁹ Ya hay nangipatib-an Apu Dios hi naminhod nan ditaku ya intud-ak na nan binugtung an Imbabalena tuh lutat waday innun takun mitagun hiyat nangamung. ¹⁰ Athituy nahamad an pamhod. Hay kitib-an di nahamad an pamhod ya bokon hay naminhod takun Apu Dios, mu hay pamhod nan ditaku. Hay nangipatib-anan tuwen pamhod nan ditaku ya hay nangitud-akana nah Imbabalena ot ikatenay kapakawanan di liwat taku. ¹¹ Kaibaiba, deket athinay kahamad di pamhod Apu Dios ke ditaku ya mahapul an munhimpopohhodan taku damdama. ¹² Maid di e nanibon Apu Dios, mu deket munhimpopohhodan taku ya hidiyey kitib-anan wadah Apu Dios ke ditaku ya umannung mo nan pinhod nan maat ke ditaku gapuh ongal an naminhod nan ditaku.

¹³ Hay nangipaaliyan Apu Dios nah Espiritunan ditakuy panginilaan takun wadah Apu Dios ke ditaku ya athidi bon wada takun hiya. ¹⁴ Ya dakamin nanibon Jesus ya inila min makulug an hiya nan Imbabalen Apu Dios an intud-ak nan mangihwang ke ditakun tatagu, kinali madinol kamin mangalikalih ibba min tagu. ¹⁵ Ya nan tagun mangabulut an Imbabalen Apu Dios hi Jesus ya wadah Apu Dios ke hiya ya wada damdama hiya ke Apu Dios. ¹⁶ Ta hidiye nan madinol taku te inila takun ongal di pamhod Apu Dios ke ditaku.

Maid di udum hi wadan Apu Dios hin bokon hay pamhod. Ya hay tagun pinhodonah Apu Dios ya hay ibba nan tagu ya wadah Apu Dios ke hiya ya wada damdama hiya ke Apu Dios. ¹⁷ Deket nahamad di pamhod takun Apu Dios ya mipatiboh aton taku, ta hidiye nan adi taku tumakut hantuh ahi taku kahumalyaan hi ohan algo te nan at-atton taku ya miunnud hi inat Kristo. ¹⁸ Hay tagun nahamad di pamhod nan Apu Dios ya adi tumakut ke hiya. Mu nan tagun tumakut hi ahina kahumalyaan ya makudang di pamhod

nan Apu Dios te hay nahamad an pamhod di mangaan hi takut. Hay gapunan mawaday takut ya hin inilan waday kakastiguwan.

¹⁹ Man-uket waday pamhod taku ya te hi Apu Dios di namangulun naminhod ke ditaku. ²⁰ Hay tagun kananay pinhod nah Apu Dios, mu hingitanay ibbanan tagu ya munlangkak te deket adina pinhod di ibbanan tagun tibotibo na ya immam-ana mo ahan ke Apu Dios an adi matibo. ²¹ Hituwey intugun Kristo ke ditakun un-unudon taku. Kananay “Deket pinhod muh Apu Dios ya mahapul an pohdom damdamay ibbam an tagu.”

Hanan mangipaptok ke ditaku an hi Jesu Kristo

5

¹ Am-in nadan mangulug an hi Jesus ya tinuddun Apu Dios an mangipaptok hi tagu ya diday imbabalen Apu Dios. Ya nan naminhod ke Ama takun hi Apu Dios ya pohdona damdama nadan imbabalen Apu Dios. ² Te deket pohdon takuh Apu Dios ya un-unudon takuy tuguna ya kon bokon mo nadan imbabale nay pohdon taku damdama? ³ Te deket pohdon takuh Apu Dios ya un-unudon taku mo nadan tuguna. Datuwen tuguna ya adi naligat an un-unudon ⁴ te am-in takun imbabalena ya waday kabaelan takun mangapput am-in hanadah adi maphod tuh luta gapuh pangulug takun Jesus. ⁵ Ta hidiye nan hay mangapput ya abu ya nadan mangulug an Imbabalen Apu Dios hi Jesus.

⁶⁻⁸ Handih inaliyan Jesu Kristo tuh luta ya waday tulun pangitib-an an hiya ya makulug an Imbabalen Apu Dios. Hay mamangulun nipatib-ana ya hay numpabonyaganan Juan. Ya mikadwa ya handih natayanah krus ta mapakawanan di liwat taku. Hay mikatlu ya nan Espiritun Apu Dios te makulug am-in di ipainila na. Nun-uunnud datuwen tulun mangipainilan makulug an Imbabalen Apu Dios hi Jesus. ⁹ Deket kulugon takuy kalin di tatagu mipanggep hi inila da ya namam-a ot kuman kulugon taku nan kalin Apu Dios an mangiuh-un Imbabalena Jesus te maid di mibahhoh kalina. ¹⁰ Am-in nadan mangulug nah Imbabalen Apu Dios ya ongal di dinol dan hi Jesus ya makulug an Imbabalen Apu Dios. Mu nada ken adi mangulug hi kinalin Apu Dios mipanggep nah Imbabalena hi Jesus ya punlangkakon dah Apu Dios te adida kulugon di kalina.

¹¹ Athituy kinalin Apu Dios: Indatan ditakuh biyag an maid di poppog na ya hituwen biyag ya malpun Jesu Kristo an Imbabalena. ¹² Kinali am-in nadan mangulug nah Imbabalen Apu Dios ya wadan didah diyen biyag an maid

di poppog na. Mu nada ken adi mangulug nah Imbabalena ya maid hidiyen biyag ke dida.

Hay kipuunan di biyag takun munnananong ta nangamung

¹³ Hituwe ya intudok kut dakayun mangulug nah Imbabalen Apu Dios ya inilaon yun waday biyag yun munnananong ta nangamung. ¹⁴ Waday dinol takun mundasal ke Apu Dios ta am-in di ibaga takun hiya ya idat na hin miunnud nah pinhod na. ¹⁵ Deket madinol takun donglonay dasal taku ya inila takun idat nay nganneh diyen ibaga takun hiya.

¹⁶⁻¹⁷ Am-in di gaga-ihon aton ya liwat. Mu waday nahalman an liwat ya waday liwat an adi. Deket waday tibon yuh ibba yun mangat hi punliwatan, mu hidiyen liwat ya adi madam-ot ya idasalan yu ta paphodon Apu Dios ya pakawananah diyen liwat nat mitagun hiya. Adik kanan di eyu idasalan nadan nahalman di liwat da te maid di hilbina, te hidiye ken liwat an nguddanon dan kahingon hi Jesus ya adi pakawanan Apu Dios.

¹⁸ Mu inila takun adi pangngapangngayon nadan imbabalen Apu Dios an mangat hi gaga-iho te wadah Jesu Kriston Imbabalen Apu Dios an mangipaptok ke didat maid di innun Satanas an manadag ke dida. ¹⁹ Inila taku an ditakun mangulug ya tatagu ditakun Apu Dios ya am-in nadan adi mangulug ya hi Satanas an gaga-ihoy ap-apuda. ²⁰ Ya inila takun immali nan Imbabalen Apu Dios ot ipainila nan ditakuh Amanan hiyay makulug an Dios. Ya gapu te mangulug taku ketuwen Imbabalenan hi Jesu Kristo ya nihayyup taku mon hiya. Hiyay makulug an Dios an mangidat hi biyag an munnananong ta nangamung.

²¹ Dakayun imbabalek, tibon yu ta adiyu dayawon di adi makulug an Dios.

HAY MIKADWAN TUDOK JUAN

¹ Ha-oy an ohan ap-apu yu ya muntudokak ke dakayun hin-in-a* an pinilin Apu Dios. Ongal di pamhod kun dakayu. Bokon ha-oy ya abuy naminhod ke dakayu, mu takon nadan nanginilah makulug an tuttudu mipanggep ke Apu Dios. ² Ongal di pamhod min dakayu gapuh pangulugan takuh kalin Apu Dios an hidiye nan bumaddang ta nangamung ke ditaku.

³ Hana ot ta dawaton takuy ule, homok ya linggop an malpun Apu Dios an hi Ama taku ya nan Imbabalena an hi Jesu Kristo ta mihamad di pangulug taku ya munhimpohhodan taku.

Hay ine-en di pamhod

⁴ Imma-anlaak hi nanginilaak an wadaday udum nadah imbabalem an mangun-unud ketuwen intugun Ama taku mipanggep hi makulug. ⁵ Deyan ipaanhan kun kalyon ke he-an munhimpohhodan takun am-in. Hituwen tugun an itudok ku ya bokon balu te dingngol taku tuwali handih lappunah nangulugan takun Jesu Kristo. ⁶ Hay pamhod taku ya mipatiboh pangun-unudan taku nadah tugun Apu Dios. Ya dingngol taku tuwalih tuwen tugun an munhimpohhodan taku nipalpu handih nangulugan takun Jesus.

⁷ Dakol nadah humauhaul an tataguy nangeh kabob-boblen e muntuttuduh langkak. Ya dida an buhul Jesu Kristo ya adida abuluton an hiya ya nitungo ot mumbalin hi tagu. ⁸ Tibon yu ta waday hilbin di emi intanuttudun dakayu ta dawaton yun am-in nan ahi idat Apu Dios. ⁹ Te hay tagun adi mangitultuluy an mangun-unud nah intuttudun Kristo te hay punnomnom nay un-unudona ya bokon tagun Apu Dios. Mu nan tagun mangun-unud ke naen intuttudun Jesu Kristo ya hiyay tagun da Ama takun hi Apu Dios ya hi Jesu Kristo an Imbabalena. ¹⁰ Hanan tagun umalih baleyu an bokon nan intuttudun Jesu Kristoy ituttuduna ya adiyu paghapon ya adiyu kalyon di "Maphod ta immali ka." ¹¹ Te deket hangudon yuy umat hidin tagu ya paddungnay binaddangan yu nah langkak an ituttuduna ya makiliwat kayun hiya.

* 1:1 1:1 Nah kalin di Greek ya maid pottok nay kibalinan tun kananah "hin-in-a" nah verse 1 hin makulug an hin-in-a weno dadiye nadan mangulug. Mu mipanggep nin hanadah mangulug di kibalina.

¹² Dakol ot di pinhod kun ipainilan dakayu, mu kudukdul nay adik itudok ad uwani te pinhod kun umalih nat ahi taku munhuhummangan ta mun-am-amlong takun am-in.

¹³ Kanan nadan imbabalen nan tulang mun babain pinilin Apu Dios di nonomnomon dakayun dida.

HAY MIKATLUN TUDOK JUAN

¹ Tulang ku Geyus,* ha-oy an ohan ap-apuyu ya muntudokak ke he-a an ohan impakappinhod ku.

² Idasalan dakan ha-on ta adika mundogo ya maphod am-in di maat ke he-a umat hi kahamad di pangulug mu.

³ Ongal di amlong ku handih immali nadan ibba takun mangulug ot kalyon dan ha-on di mipanggep hi kahamad di pangun-unud mu nah intuttudun nan Ap-apu taku. ⁴ Te hay ahan mangipaamlong ke ha-on ya hay pangngolak an dakayun mibilang an iimbabalek ya itultuluy yun mangun-unud nah intuttudun nan Ap-apu taku.

Hay tugun Juan ke Geyus

⁵ Tulang ku, maphod di inat mu te ongal di baddang mu nadah ibba takun mumpangulug takon di uggem dida impakainnila. ⁶ Diday nangalkalih mipanggep hi pamhod mu hantudah mangulug hitu. Deket mundag-u dah na ya baddangam bo didah mahapul dah eda puntuttuduwan te hituwey pinhod Apu Dios. ⁷ Ibagak ahan an baddangam dida nah mahapul dah eda puntuttuduwan te hay pangieda ya adida mumbagah baddang nadah adi mangulug. ⁸ Kinali mahapul an ditakun mangulug di bumaddang ke didat kay taku makibaddang an mangipainila nah makulug an mituttudu.

Hay pangien Diotrepes

⁹ Wada tuwali din impialik an tudok kun dakayun mangulug hina mipanggep ketuwe, mu mangohe nan hi Diotrepes an pinhod nan hiyay maun-unud, ta hidiye nan adina hangudon di kalyok. ¹⁰ Mu hantuh ahik aliyon hina ya kalyok am-in nadan ad-adin at-attona umat nah langkak an kanalyonan mipanggep ke dakami. Hay oha bo ya adina hangudon nadan ibba takun mangihawwang hinah bobleyu. Ya wada ke bon dakayuy manangud ke dida ya namahig di boh-ol nan didat adina pakiamungon dida nah pundayawan yu.

Hay pangien Demetrio

¹¹ Mu he-a tulang ku Geyus, bokon hay gaga-ihoy ununodom. Hay maphod di un-unodom te hay tagun maphod di atona ya hiyay tagun Apu Dios. Mu nan tagun gaga-ihoy atona ya hiyay ugge nanginilan Apu Dios. ¹² Tibom nan ohan ibba takun hi Demetrio an dakol day mangit-ok an

* 1:1 1:1 Acts 19:29, Romans 16:23 ya 1 Corinth 1:14

hiya ya maphod. Ya matiboy kaphod na nah nahamad an pangun-unud nah makulug an mituttudu. Takon di ha-oy ya kanak di hiya ke peman ya maphod ya takon di dakayu ya inila yun makulug hituwen kinalik.

¹³ Dakol ot di pinhod kun ipainilan dakayu, mu kudukdul nay adik itudok ad uwani ¹⁴ te pinhod kun gagala ya umaliyak hinat ahi taku munhuhummangan.

¹⁵ Hana ot ta palinggopon dakan Apu Dios. Ipainilak ke he-a an am-in da tun ibba takuh tu ya kanan day nonomnomon daka. Pinhod kun ipainilam nadah ibba takuh nan nonomnomok damdama dida.

HAY TUDOK JUDA

¹ Hituwen tudok ya nalpun ha-on an hi Juda an muttatyun Jesu Kristo ya tulang James. Muntudokak ke dakayun iibbak an napilin tatagun pakappinhod Ama takun hi Apu Dios ya ipappaptok Jesu Kristo.

² Hana ot ta munnananong di homok ya pamhod Apu Dios ke dakayu ya palinggopon dakayuh ustu.

Hanadan muntuttuduh nihallan pangie

³ Kaibaiba, pinhod kun abun itudok nan mipanggep hi kihwangan takun am-in, mu bokon ad uwani. Hay mo kalyok ke dakayu ya kah-in di itultuluy takun mangitakdog nah kinulug taku tuwali te hidiyey impituttudun Apu Dios nadah tatagunan adinadaman malumman. ⁴ Kalyok hituwen dakayu te wadaday mun-ngohen Apu Dios an nidum ke dakayu handi. Nihallay ituttudu da mipanggep nah ulen Apu Dios ta pangali dat mabalin an aton da nadan adi maphod an pinhod di adol. Ya adida abuluton an hi Jesu Kristo ya abuy maunud an Apu, mu impitudok tuwalin Apu Dios handih done an makastigu nadan tatagun mangiathidi.

⁵ Takon di inila yuy mipanggep ketuwe, mu pinhod kun ipanomnom ke dakayun takon di impangulun Apu Dios nadan tataguna ot tumayan dad Egypt an nihbutan dat adida mo maligligatan, mu indani ya pinatena nadan adi mangulug ke hiya. ⁶ Ipanomnom ku bon dakayuy naat nadah anghel an nangiwalong hi saad dah langit ot ipaen Apu Dios dida nah tapol ta kay da nabobodan hi bangkiling inggana hantuh Algon punhumalyaanat makastigu da. ⁷ Ya adiyu kal-iwan an athidi boy bimmoh-olan Apu Dios nadah tatagud Sodom ya ad Gomorrah ya nadah tataguh nungkih-up an boble ot gohbona dida ot mumbalin dah dap-ul te nahalman di liwat dan inainat day malalao umat hi makilalaki ya makibabai. Hay linalaki ya ihuyop day ibbadan linalalaki ya athidi boh binabai ihuyop day ibbadan binabai. Hi Apu Dios ya inat nah tuwet ipainilanan am-in hi tatagun takon ad uwani ya wada nan munnananong an apuy an pangastiguna nadah tatagun gaga-ihoy at-atton da.

⁸ Hanadan kinalik ke dakayun mangituttuduh nihalla ya umat da ke dadiyen kinastigun Apu Dios te gaga-ihoy nonomnomon da ya hay pun-amlongan di adol day at-atton da. Adida bo ibilang an waday natagtag-e mu dida ya nakababbay panibo da nadah anghel hi langit. ⁹ Hi Michael an ap-apun di anghel ya uggena in-athidi ya wada pay di

lispitona nah nakastigun anghel an hi Satanas. Te handih punhannuwan da hin dahdiy mangalah adol Moses ya maid di ad-adih kinali nan hiya. Ammunay kananay “Hi Apu Dios di nangamung an mamoh-ol ke he-a.” ¹⁰ Mu datuwen tatagu ya ibaag day kumpulnan adida maawatan. Ya kay da aggayam an adida nomnomon on inat da, kinali ahi munnanong di kastiguwan da. ¹¹ Mahmok da te namahig di kastiguda. Man-uke ya un-unudon day pangi-en din hi Kain an pinate nah tulang na. Ya umat da ke Balaam handi an gagamgaman day pihhu ot ituttudu day langkak ta haulon day tatagu. Ya kinahing dah Apu Dios, ta hidiye nan ahina dadagon dida. Umat da ke Korah handi an dinadag na te kinahing nah Moses.

¹² Diday pumappa-in dakayu nah kaam-amungan yuh panginomnoman yu nah natayan ya namahuwan Jesus. Hay adol da ya abuy nonomnomon da te malaglagaban dan mangan ya pun-itook day mainum ta mama-idan di udum. Ya maid di ibaddang dah ibbada. Umat da nah nahyung an kulabut an kanan on idgo nay udan, mu e ot ya abu immama-uwang ya in-en di dibdib. Umat da bo nah kaiw an maid pey bungana yaden ahibungaan te adi tuwali bumunga, namam-a bo te nate te nabagut. ¹³ Umat da bo nah nal-ot an dalluyun nah baybay an ihaklit nay nganneh diyen lugit nah pingngit na. Hay kialigan diyen lugit ya nan kababain an at-aton da. Ya umat da nadah mungkakagan bittuwon an adi bo ya nad-op ta munhihhlolong mo. Ta hidiye nan indadaan Apu Dios nan tapottapol an ahida kihaadan ta nangamung.

¹⁴ Hi Enoch an mikapitun an holag Adam di nangabig hi kawadan datuwen gaga-ihon tatagu ya nan ahi maat ke dida. Kananay “Umali nan Ap-apu takun ikuyug nay dakkodakkol an anghel ¹⁵ ta humalyaon dan am-in di tatagu. Hanada ken ugge nangun-unud ke Apu Dios ya makastigu da gapuh nangataatan dah gaga-iho ya gapuh kinalikali dan gaga-iho ke hiya.” ¹⁶ Datuwen tatagu ya munlili dah indat Apu Dios an gahat da. Ya hay gaga-ihon pun-an-anlaan di adol di at-aton da. Deket kumali da on namahig an it-ok dan makakkaphod da. Ya nakala-ing da bon mangihapit ta maawis nan tagun waday maala dan hiya.

Hay tugun Juda nadah mangulug

¹⁷ Mu dakayun iibba, nomnomon yuy kinalin nadan apostoles nan Ap-apu takun hi Jesu Kristo. ¹⁸ Kanan day “Hantuh mungkadatngan di kapoppogan di luta ya waday manaltalangga ke ditakun mangulug ya ahi at-aton di tataguy gaga-ihon pinpinhod di adol da.” ¹⁹ Datuwen

tataguy humlun hi kapa-iyen di pun-uunnudan takun mangulug te maid di Espiritun Apu Dios ke dida, kinali abuna nan impaingan di tatagu tuh lutay inila da.

²⁰ Mu dakayun kaibaiba, hay ot ya abu kihamadan di pangulug takun Apu Dios di gamgaman taku. Ya nah pundasalan yu ya mundinol kayu nah Espiritun Apu Dios. ²¹ Punnanong yun mundinol hi pamhod Apu Dios ad uwanin panpan-oddan taku nah biyag takun munnananong ta nangamung an dawaton takun Apu takun hi Jesu Kristo gapuh homok nan ditaku. ²² Maphod boy baddangan taku nadan munhalinduwat kay ahan ya un-unudon da nan makulug an tuttudun inun-unud taku. ²³ Ya tugunon yu didat mihwang dah kakastiguwan dad dalam. Ya nada ken gaga-ihoy at-atton da ya homkon yu didat awison yu didan mangun-unud ke Apu Dios. Mu tibon yu te indani ya maagalinan kayu ot ya abu nah at-atton da.

Hay kinatag-en Apu Dios

²⁴ Madayaw hi Apu Dios an waday kabaelasan mangipaptok ke ditakut adi taku iwalong di pangulug takun hiya ta udum hi algo ya mumpatibo takun maka-am-amlong an napakawanan hi hinangngab na an nakattag-e. ²⁵ Hiya ya abuy Dios an mangihwang ke ditaku, maid di udum. Hana ot ta gapu ke Apu takun hi Jesu Kristo ya tobalon amin di tatagun hi Apu Dios di kapkaphodan, katagtag-ayan, nangdon hi amin ya ongal di kabaelana tuwali handi, ad uwani ya ingaingana. Amen.

HAY NITUDOKAN AM-IN DI MIPANGGEP HI IMPAINILAN JESUS

¹ Hituwen libluy nitudokan am-in di mipanggep hi ahi maat hi udum hi algon impainilan Apu Dios ke Jesu Kristo ta ipainilana damdama nadah mangulug ke hiya. Ha-oy an hi Juan an muttatyun Jesus ya inilak am-in datuwe te intudak nay ohan anghel an nangipainilan ha-on. ² Ot datuwen am-in an intudok ku ya dadiyey tinibok ya dingngol kun nalpun Apu Dios an impainilan Jesu Kriston ha-on. ³ Hay tagun mamidbid ya mangulug ke datuwen nitudok tuh liblu ya paamlongon Apu Dios ya mipaamlong bo nan tagun mangidngol ke datuwe te adi mabayag ya maat.

Hay kinali na nadah mangulug nah pitun simbaan

⁴ Hituwen tudok kun dakayun kaibaiban mangulug ke Jesu Kristo nah pitun bobleh nad probinsiad Asia ya nalpun ha-on an hi Juan. Hana ot ta ulayan dakayu ya palinggopon dakayun Apu Dios an wada tuwali handi, ad uwani ya wada ta nangamung. Ya hana ot ta athidi boy aton nan Espiritunan pituy kabaelanah hinangngab Apu Dios an inumbun nah ubunanan mun-ap-apu. ⁵ Athidi bon Jesu Kristo an hana ot ta ulayan dakayu ya palinggopon dakayu. Hiyay pundinolan an mangipainilah pinhod Apu Dios ya hiyay naunna ya katagtag-ayan an minahuwan Apu Dios ya hiyay ap-apun am-in di ap-apu tuh luta.

Impakappinhod ditakun hiya ya ingkate nah krus di kapakawanan di liwat taku. ⁶ Ot piliyon ditakun makiapapun hiya ya pinili ditakun padin mangiat hi pinhod Amanan hi Apu Dios. Kinali hana ot ta hiyay mun-ap-apu ya madayaw ta nangamung. Amen.

⁷ Nomnomon yuh tuwe, hiya ya ahi bo umalin nunlinikkod di kulabut ke hiya ya ahi ang-angon am-in di tagu takon nadan namaten hiya. Hanadan ugge nangulug ke hiya ya makatuttuyu da ya tumattakut da. Am-in datuwe ya makulug. Amen.

Hanan in-inop Juan mipanggep ke Jesus an impatibon nan Espiritun Apu Dios

⁸ Hi Apu Dios an Kabaelanah am-in ya kananay "Ha-oy di kalpuwan di am-in ya ha-oy di poppog di am-in. Ha-oy an Apun di am-in ya wadaak tuwali handi, ad uwani ya wadaak ta nangamung."

⁹ Ha-oy an hi Juan ya ibbayun migappat nah pun-apuwan Apu Dios ya umatak ke dakayun ip-ippol ku

tun punholholtapak gapuh pangulug takun Jesu Kristo. Nipaaliyak hitud Patmos an boblen nigawwah baybay te hituwey kastiguk hi nangituttuduwak hi kalin Apu Dios ya hay nangipainilaak hi impainilan Jesus ke ha-on. ¹⁰ Ohan linggu ya impain-inop nan Espiritun Apu Dios ke ha-on ya waday dingngol kun mungkalih indoggan kun nakal-ot di kalinan kay gangon di tangguyub. ¹¹ Kananay "Itudok mun am-in datuwen tibom ta ipaem nadah mangulug ke Jesus nadah pitun bobled Asia. Datuwen pitun boble ya Ephesus, Smyrna, Pergamum, Tiatira, Sardis, Philadelphia ya Laodicea."

¹² Indanit nunligguwak ta tibok nan mungkalin ha-on ya tinibok on pitun balituk an pangipattukan hi dilag. ¹³ Ya hidi nah gawwan nadan pangipattukan hi dilag ya wada on timmaddog an tagun andukkey bulwatina ya waday inawako nah balituk. ¹⁴ Hay buuk na ya makabbayak ya hay matana ya kay mundadalang an apuy. ¹⁵ Ya hay hukina ya umat nah gombang an humili ya hay kalina ya umat nah bungug di mumpuy-uk an danum. ¹⁶ Inodnan di wawwanay pitun bittuwon ya waday matadom an hinalung hi tokona. Hay angana ya humihhilin umat hi potang nah maka-alalgo.

¹⁷ Handih tinibok ya natu-iyak hi kad-an di hukina ya kayak nate. Indapanan ha-on di wawwan an taklena ot kananay "Adika tumakut. Ha-oy ya wadaak ta nangamung an maid di lappuna ya maid di poppog na. ¹⁸ Nateyak handi, mu tibom an mataguwak ta nangamung. Ha-oy di nangdon hi biyag di tagu ya ha-oy di nangamung hi pangipaeyak hi linnawan da ten nate da. ¹⁹ Itudok mun am-in di tibom, nadan maat ad uwani ya nadan ahi maat. ²⁰ Hay kibalinan nadan pitun bittuwon an tinibom ya dadiye nadan pitun anghel an nip-ong nadah mangulug nah pitun boble. Hay kibalinan nadan pitun balituk an pangipattukan hi dilag ya dadiye nadan mangulug nadah pitun simbaan ke dadiyen boble."

Hay mitugun hanadah mangulug ad Ephesus

2

¹ Kanana boy, "Muntudok ka nah anghel an mangipangpangulu nadah mangulug ad Ephesus ta kalyom di 'Hituwey kinalin nan mangmangdon nah pitun bittuwon hi wawwanan mundaldallanan hi kad-an nadan pitun balituk an pangipattukan hi dilag. ² Inilak am-in di inat yu: Inippoippol yuy ligat ya inhapot yuy ngunu yun mipanggep ke ha-on. Ya inilak bon uggeyu inun-unud nadan tatagan

kanan day apostoles da, mu bokon da kaya te minahmahan yu ya ininnila yun gaga-ihoy da ya makallangkak da. ³ Ya takon di naligatan kayuh ngunu yu gapun ha-oy ya inippol yu ot uggeyak inwalong. ⁴ Mu hay adik pinhod ke dakayu ya hay pamhod yun ha-on ya adi umat handi lappunah nangulugan yu. Oha bo ya adi kayu munhimpopohhodan. ⁵ Nomnomon yu ta adiyu mo iathidi. Ta nan pang-eyu tuwali handiy punnanongon yu te deket adiyak un-unudon ke dakayu ya umaliyak ta kaanok nan pangipattukan hi dilag hina. ⁶ Mu takon di hidiyey kanak ya nanongnan waday dinol kun dakayu gapuh uggeyu naminhodan nah gaga-ihoy at-atton nadan Nicolaitan an adik damdama pinhod. ⁷ Dakayun waday ingana, pakaddonglon yun am-in di kalyon nan Espiritun Apu Dios ke dakayun mangulug an kananay "Hay tagun adina iwalong di pangulug na takon di nganney maat ke hiya ya hiyay makalin nangapput ya hiyay pangidatah nah kalebbengan an mangan nah bungan di kaiw an kalpuwan di biyag hi kad-an Apu Dios." ' "

Hay mitugun hanadah mangulug ad Smyrna

⁸ Kanana bon ha-on di "Muntudok ka nah anghel an mangipangpangulu nadah mangulug ad Smyrna ta kalyom di hituway kinalin nan maid di lappuna ya maid di poppog na. Hiya nan nate, mu namahuwan ot deyan matagu, kananay ⁹ 'Inilak an maligligatan kayu ya nawotwot kayu, mu hay kakulugana ya kadangyan kayu te ongal di baddang Apu Dios ke dakayu. Ya inilak nan gaga-ihoy kalkalyon nadan tatagun Satanas mipanggep ke dakayu. Dadiye nadan mumpahhiyan kanan day Judyu da, mu maid di hilbina te gaga-ihoy pang-eda. ¹⁰ Donglon yuh tuwe, ahi kayu munholholtap ya hay udum ke dakayu ya ipakalabut nadan tatagun Satanas. Mu adi kayu tumakut te hidiyey pamatnaan dah kahamad di pangulug yun ha-on, oha bo ya adi mabayag an kay himpulun algo ya abu. Adiyu iwalong di pangulug yun ha-on takon di hidiyey humlun hi katayan yu ot waday biyag yun maid di poppog nah kad-an Apu Dios.

¹¹ Dakayun waday ingana, pakaddonglon yuy kalyon nan Espiritun Apu Dios ke dakayun mangulug an kananay: Hay tagun adina iwalong di pangulug na takon di nganney maat ke hiya ya hiyay makalin nangapput ya hiyay adi mihi-an ke Apu Dios an hidiye nan kanan dan mikadwan katayan.' "

Hay mitugun hanadah mangulug ad Pergamum

¹² Kanana bon ha-on di "Muntudok ka nah anghel an mangipangpangulu nadah mangulug ad Pergamum ta kalyom di 'Hituway kalin nan waday matadom an hinalung

hi tokona, ¹³ kananay: Inilak an hinaen bobleyu ya kay hinay numbobluyan ya pun-ap-apuwan Satanas. Mu takon di athidi ya inilak an nahamad di pangulug yun ha-on te uggeyu inwalong takon di pinate dah Antipas an ibbayun mangulug an mangituttudu mipanggep ke ha-on. ¹⁴ Hay adik pinhod ya wada nadan ibbayun hay tuttudun Balaam di un-unudon da. Te hi Balaam ya tinuttudduwanah Balak hi atonan mangipaliwat nadah tatagud Israel. Intuttudu nay aton Balak ta ihapitana nadan holag Israel ta kanon da nadan makan an niappit hi adi makulug an dios ya aton day malalao umat hi pangihuyopan hi bokon inayan. ¹⁵ Ya wadada boy ibbayun mangun-unud hi gaga-ihon ituttudun di Nicolaitan. ¹⁶ Kinali muntutuyu kayu ta itikod yu nadan gaga-ihon at-atton yu. Te adi kayu ke ya umaliyak ta hantun hinalung hi tokok di pamatek nadah mangat hi gaga-iho.

¹⁷ Dakayun waday ingana, pakaddonglon yuy kalyon nan Espiritun Apu Dios ke dakayun mangulug an kananay: Hay tagun adina iwalong di pangulug na takon di nganney maat ke hiya ya hiyay makalin nangapput ya hiyay pangidatak nah makan an ugge nainila ya idatak bo nah batun mabayak an nitudkan nan balun ngadan an maid di udum hi nanginilan abuna nan pangidatak.' "

Hay nitugun hanadah mangulug ad Tiatira

¹⁸ Kanana bon ha-on di "Itudok muh tuwe nah anghel an mangipangpangulu nadah mangulug ad Tiatira ta kalyom di 'Hituwey kinalin nan Imbabalen Apu Dios an hay matana ya umat nah mundadalang an apuy ya hay hukina ya umat nah makadangngin gombang an humili. Kananay: ¹⁹ Inilak am-in di at-atton yu, hay pamhod yu, hay pangulug yun ha-on ya nan pangan-anusan yuh ligat di ngunuyu gapun ha-on. Ya inilak bon namam-an maphod di pangieyud uwani mu handih lappuna. ²⁰ Mu hay adik pinhod ke dakayu ya hay uggeyu nangipatikodan nah gaga-ihon ituttudun nan babain hi Jesebel an kananay hiya ya profetas Apu Dios, yaden bokon kaya. Ta humlun kediye ya dakol ke dakayun tataguk di mangmangat hi malalao umat hi pangihuyopan hi bokon inayan ya pungan yuy makan an niappit nah adi makulug an dios. ²¹ Nabayag di nunhoodak hi pangitikodanan diyen at-attona, mu takon ahan ot adina pinhod an itikod. ²² Kinali hay atok ya idatak hi dogon holholtapona, takon nadan mangun-unud kediyen ituttuduna hin adida muntutuyu ta iwalong dah diyen at-atton da. ²³ Am-in nadan mangun-unud kediyen ituttudun Jesebel ya ipipatek ta inilaon nadan mangulug ke ha-on an inilak di nomnom ya hay aton di tagu. Waday ahik idat

hi gun-udon di tatagu mipuun hi aton da. ²⁴ Mu dakayun iTiatora an ugge nangun-unud kediyen mituttudun pangien Satanas ya adi dakayu idatan hi kabulubulunan yu. ²⁵ Abunay mahapul an punnanongon yuh naen nahamad an pangulug yun ha-on inggana hantuh ahik kibangngadan. ²⁶⁻²⁷ Hay tagun adina iwalong di pangulug na takon di nganney maat ke hiya ya hiyay makalin nangapput ya hiyay pangidatah nah kalebbengan an mun-ap-apuh kabobboble umat hi kalebbengak an indat Aman ha-on. Ya maid di pakaapput ke hiya ya mahapul an hiyay maunud ya nalakay pangapputana nadah gaga-ihon tatagu umat hi kaphikan di buwod. ²⁸ Ya idat ku bon hiya nan talo. ²⁹ Dakayun waday ingana, pakaddonglon yuh tuwen kalyon nan Espiritun Apu Dios ke dakayun mangulug.' "

Hay mitugun hanadah mangulug ad Sardis

3

¹ Kanana bon ha-on di "Muntudok ka nah anghel an mangipangpangulu nadah mangulug ad Sardis ta kalyom di hituway kalin nan waday pitun kabaelasan Espiritun Apu Dios ke hiya ya nangdon nah pitun bittuwon. Kananay 'Inilak am-in di mipanggep ke dakayu. Man-ut matagu kayu, mu kay kayu nate te ugge nihamad di pangulug yu. ² Nomnomon yu ta ihamad yuy pangulug yun Apu Dios te deket adiyu ya loktat ot mama-id. Kalyok hituwe te inilak an hay pangi-eyu ya bokon hidiyey pinhod Apu Dios. ³ Nomnomon yu nadan nituttudun dakayu handih lappunat hidiyey un-unudon yu ya muntutuyu kayuh liwat yu te deket adi kayu ya umaliyak ta kastiguwon dakayu ya uggeyu inila hin kakon-ana te hay aliyak ya umat hi aliyon di mangako.

⁴ Mu dakayun o-ohan iSardis an ugge naliwat ya ahi kayu mabulwatiyan hi mabayak an maki-en ha-on te uggeyu inwalong di pangulug yun ha-on. ⁵ Hay tagun adina iwalong di pangulug na takon di nganney maat ke hiya ya hiyay makalin nangapput ya hiyay mumbulwati damdamah mabayak ya adinadaman makaan di ngadana nah nitudokan di ngadan di tatagun waday biyag nan maid di poppog na. Ya ahik kalyon hi hinangngab Apu Dios ya nadan anghel nan hiyay taguk. ⁶ Dakayun waday ingana, pakaddonglon yu ya un-unudon yuh tuwen kalyon nan Espiritun Apu Dios ke dakayun mangulug.' "

Hay mitugun hanadah mangulug ad Philadelphia

⁷ Kanana bon ha-on di "Muntudok ka nah anghel an mangipangpangulu nadah mangulug ad Philadelphia ta

kalyom di hituwey kalin nan makaphod an abu ya maid di mibahhoh kalina. Hiyay nangdon nah aladdun David ya deket in-aladdu na nan panto ya maid di pakaibughul. Ya deket imbughul na ya maid di pakaidakig. Kananay⁸ 'Inilak di pangi-eyu ya inilak an makudang di kabaelan yu yaden inun-unud yuy intuttuduk ya nanongnad uwanin ha-oy di kulugon yu, kinali ibughul ku nan panton hogpan yu. Hituwen panto ya adinadaman idakig di tagu. ⁹ Donglon yu tun kalyok, nadan makallangkak an tatagun Satanas ya ipahhiya dan kanan day Judyu da, mu maid di hilbin di kanan day Judyu da. Ahik pundukkunon didah hinangngab yu ta inilaon dan dakayuy pakappinhod ku.

¹⁰ Ya gapu te inun-unud yuy kalik ot anusan yuy ligat yu ya adi dakayu pakililigaton hantuh tiempon aliyani di ligat hi kabobboble tuh luta hantuh ahik pamatnaan am-in hi tagu. ¹¹ Maid uhup ya mibangngadak, kinali punnanongon yuy nahamad an pangulug yun ha-on te deket mahaul kayu ta iwalong yuy pangulug yu ya adi kayu midatan hi gunudon yu. ¹² Mu hay tagun adina iwalong di pangulug na takon di nganney maat ke hiya ya hiyay makalin nangapput ya hiyay pangidatak nah gun-udona ya iha-ad ku didan mialig an tukud hi Templon Apu Dios. Ya mihaad dah dit nangamung. Hiyay ahik pangitudkan hi ngadan Apu Dios, hay ngadan nan balun bobled Jerusalem an malpun Apu Dios hi langit ya nan balun ngadan ku. ¹³ Dakayun waday ingana, pakaddonglon yuy kalyon nan Espiritun Apu Dios ke dakayun mangulug.' "

Hay mitugun hanadah mangulug ad Laodicea

¹⁴ Kanana bon ha-on di "Muntudok ka nah anghel an mangipangpangulu nadah mangulug ad Laodicea ta kalyom di 'Hituwey kalin nan kanan dan Amen an makulug amin di kalyona ya maphod am-in di atona. Hiyay gapunan lintun Apu Dios am-in tun wadad uwani. Kananay: ¹⁵ Inilak an hay pangi-eyu ya mialig nah danum an adi maatung ya adi matuning, mu nadalnat te maid di ustuh pangulug yu. Man-u te adiyak kahingon ke dakayu, mu maid di ustuh pangulug yun ha-on. ¹⁶ Gapu te athidi kayu ya iwalong dakayun ha-on an umatak nah tagun adina pinhod di danum an nadalnat ta hidiyen nan ibughak na. ¹⁷ Kanan yuy kadangyan kayu te dakol di limmu yu ya wadan am-in di mahapul yu, mu uggeyu inilan nakawwotwot kayu, nakulap kayu ya kay kayu ugge numbulwati te maid ke dakayu nan malpun ha-on an ikadangyan di tagu. ¹⁸ Hituwey itugun kun dakayu, kudukdul nay ha-oy di pumbagaan yuh baddang te nan ibaddang kun dakayu ya

hidiyey mangihamad hi pangulug yun mialig hi balituk an ikadangyan yu. Ya ha-oy di pumbagaan yuh kabaelan yun mangat hi maphod ta kay hidiye nan mabayak an ibulwati yu te kababain di ekayu adi mumbulwati. Ya athidi bo nah kulap yun ha-oy di pumbagaan yuh baddang ta paphodok di panibo yu. ¹⁹ Am-in nadan pakappinhod ku ya boh-olak ya kastiguwok dida hin adi maphod di aton da. Kinali kalyok ke dakayun ip-iphod yuy punnomnom yu ta muntutuyu kayuh liwat yu.

²⁰ Donglon yu te deyak hitun mungkugkug hi panto yu ta nan mangngol ta paghoponak ya hiyay pakikanak. ²¹ Hay tagun adina iwalong di pangulug na takon di nganney maat ke hiya ya hiyay makalin nangapput umat ke ha-on an impunnanong kun nangun-unud ke Apu Dios, hiyay ahi makib-un ke ha-on ot deyan nakib-unak ke Ama hituh pun-ap-apuwana. ²² Dakayun waday ingana, pakaddonglon yuy kalyon nan Espiritun Apu Dios ke dakayun mangulug.' "

Hay kidayawan Apu Dios hidih langit

4

¹ Nagibbuh tuwe ot ek bo iang-ang ya tinibok on pantoh langit an nibughul. Ya dingngol ku on kalin nan kimmalin ha-on dih pinghanan kay gangon di tangguyub an kananay "Makah tu ta ipatibok ke he-a nan ahi maat." ² Indani ya gapuh kabaelan nan Espiritun Apu Dios ya tinibok on ubunan hi langit an waday inumbun hi ap-apu. ³ Hay ang-ang di angana ya munlitaak an umat nadah batun kanan dan jasper ya carnelian. Ya waday at-atibungalon nah ubunan an hay ang-ang na ya umat nah batun kanan dan emerald. ⁴ Hanah nunlinikkod kediyen ubunan ya wadada boy duway pulut opat an ubunan di ap-apun wadaday inumbun hi aap-apun numbulwati dah mabayak ya numpongot dah balituk. ⁵ Indani ya waday kil-at, kidul ya nal-ot an bungug an nalpu nah ubunan di ap-apuh langit. Wada boy pitun mundadalang an dilag nah hinangngab nan ubunan di ap-apun dadiyey pangimatunan nah pitun kabaelan nan Espiritun Apu Dios. ⁶ Ya hidi nah hinangngab nan ubunan ya wada on kay baybay di kabillog nan munlinnang an kay diggal.

Wadaday opat an matagan muntattaddog hi nunlinikkod kediyen ubunan an namataan am-in di adol da. ⁷ Hanan namangulu ya kay layon di ang-ang na, nan nikadwa ya kay bulug an baka, nan nikatlu ya kay angan di taguy angana ya nan mikap-at ya kay muntayyapan an ongal an hamutiy

ang-ang na. ⁸ Am-in datuwen opat an matagu ya waday hinon-om di payak dan namataan di numbinah-el. Kumananta dah kabigabigat ya kahilohilong an kanan dah kanta day “Makakkaphod, makakkaphod, makakkaphod an Ap-apu an Dios an Kabaelasan am-in. Ya wada tuwali handi, ad uwani ya wada ta inggana.”

⁹ Ikanta day pundayaw da ya pumpasalamat da nah inumbun an Ap-apun wadat nangamung. ¹⁰ Ya deket mungkanta da on nundukkun nadan duway pulut opat an aap-apuh hinangngab nan inumbun ta daydayawon da. Nun-iha-ad day pongot dan balituk hi hinangngab na ot mungkanta dan kanan day

¹¹ “Apu Dios, lebbeng nan dayawon daka te hay kinatagem, hay ongal an kabaalam ya te lintum ya tinagum di am-in te hidiyey pinhod mu.”

Hay mipanggep nah naluddun an papel ya nan kanan dan Impan di Kalnero

5

¹ Indani ya tinibok on naluddun an papel nah wawwan an taklen nan inumbun an Ap-apu. Natudokan di numbinah-el ya pituy pokot nat adinadaman e mabokyag. ² Kalinadi ya tinibok bo on nakal-ot an anghel an inlot nay kalina. Kananay “Dahdiy waday lebbeng nan mangaan nadah pokot nat bokyagona tun naluddun an papel?” ³ Mu maid di oha hi langit, hi luta ya ad dalom an waday lebbeng nan mamokyag nah naluddun an papel ta tibonay nitudok.

⁴ Indani ya namahig di kogak te maid di ohan lebbeng nan mamokyag kediyen naluddun an papel. ⁵ Kanan nan ohan ap-apuy “Adika kunga. Damanan kabaelan nan kanan dan Layon an holag David an holag din hi Judah. Hiya ya inapput nan am-in di gaga-ihot hiyay waday lebbeng nan mangaan nadah pitun pokot nan papel ta bokyagona.”

⁶ Indani ya tinibok nan kanan dan Impan di Kalneron Apu Dios hi kad-an nan ubunan di ap-apu an timmaddog nah gawwan nadan opat an matagu ya nadan aap-apu. Hiya ya matibon pinate da handi. Waday pituh hakgud na ya pitun matanan dadiye nadan pitun kabaelan nan Espiritun Apu Dios an nitud-ak tuh luta. ⁷ Imme ot alana nan naluddun an papel nah wawwan an taklen nan inumbun an Ap-apu. ⁸ Kediyen nangalaana nah papel ya nundukkun nadan opat an matagu ya nadan duway pulut opat an aap-apuh hinangngab na ot dayawon da. Waday inodnan dah kay gitala ya duyun balituk an napnuh insenso an hidiyey dasal nadan tatagun Apu Dios.

⁹ Indani ya nungkanta dah balun kantan kanan day
 “He-ay waday lebbengnan mangala nah naluddun an papel
 ta kaanom nadan pokot na te hay namatayan dan he-
 ay namoklam hi liwat di tataguh nunhihinnatkon an
 boble, hay nahlagan da, hay kalida ya hay nitaguwan
 dat mumbalin dan tatagun Apu Dios. ¹⁰ Impumbalin
 Apu Dios didah padin mangiat hi pinhod na ya diday
 ahi mun-ap-apuh kabobboble tuh luta.”

¹¹ Indani bot ek iang-ang ya waday dingngol kuh kalin
 di dakol an anghel an adida mabilang. Timmaddog dah
 nunlinikkod nah inumbun an Ap-apu ya nadan duway pulut
 opat an aap-apu ya nadan opat an matagu. ¹² Oltoolton day
 kanta dan kanan day

“Hanan kanan dan Impan di Kalnero an nipipate ya lebbeng
 nan waday inlot na, kinadangyana, laing na ya
 kabaelana. Ya lebbeng nan malispitu, madayaw ya
 matbal.”

¹³ Ya dingngol kun mungkanta dan am-in nadan wadah
 langit, tuh luta, ad dalom ya nah baybay an kanan day,

“Hanan inumbun an Ap-apu ya nan kanan dan Impan di
 Kalnero ya matbal da, malispitu da, madayaw da ya
 ongal di kabaelan dat nangamung.”

¹⁴ Hinumang nadan opat an matagun kanan day “Amen.”
 Ya nadan ap-apu ya nundukkun dan mundayaw ke dida.

Hay nangaan nadah potok nan naluddun an papel

6

¹ Indani ya tinibok nan kanan dan Impan di Kalnero an
 kinaana nan namangulun pokot nan naluddun an papel ya
 dingngol kuy kalin nan ohan matagun kay kidul an kananay
 “Maka.” ² Ek iang-ang ya wada on mabayak an kabayu.
 Hanan nuntakke ya waday inodnanah pana ya waday nidat
 ke hiyah pongot di patul an balituk di nakapyaana. Hiya ya
 nakangngapput ya imme pay an e makigubat.

³ Hanadan kanan dan Impan di Kalnero ya kinaana nan
 mikadwan pokot ya dingngol ku nan mikadwan matagun
 kananay “Maka.” ⁴ Ya wada boy immalih ohan maingit
 an kabayu. Hanan nuntakke ya waday kabaelasan mangi-
 paalih gubat hituh lutat mumpapattey tatagu. Waday nidat
 ke hiya hi ongal an ispada.

⁵ Hanan kanan dan Impan di Kalnero ya kinaana nan
 mikatlun pokot ya dingngol ku nan mikatlun matagun
 kananay “Maka.” Ek iang-ang ya wada on mangitit an
 kabayu. Hanan nuntakke ya waday inodnanah kilowan.

⁶ Indani ya waday dingngol kuh kalin nalpuh kad-an nadan

opat an matagun kananay “Kagodwan talub an boga weno hintalub ta kagodwan gahhilang di tangdan hi hin-algo. Adiyu ot ipatag-ey bayad di manteka ya mainum.”

⁷ Kinaan bon nan kanan dan Impan di Kalnero nan nikapat an pokot ya dingngol ku nan mikapat an matagu an kananay “Maka.” ⁸ Ek iang-ang ya immali on mabayak an kabayu. Hay ngadan nan nuntakke ya hi kate ya mituntund nan kanan dan kadungayan. Waday kabaelan dan duwan mamateh godwan di kagodwah tatagu tuh luta. Hay pamate da ya hay bitil, hay gubat, hay dogo ya nadan mailom an aggayam.

⁹ Hanan kanan dan Impan di Kalnero ya kinaana nan mikaliman pokot ya tinibok nah da-ul di altar an dehdi day linnawan nadan napatepate gapuh nangituttuduwan dah kalin Apu Dios ya te uggeda bimmain an nangalih pangulug dan hiya. ¹⁰ Inlot nadan linnaway kali dan kanan day “Apu Dios, ongal di kabaalam, makaphod kan abu ya maid di mibahhoh kalim. Kakon-anay punhumalyaam nadah tatagun namaten dakamit kastiguwom dida?” ¹¹ Amin nadan linnawa ya nidatan dah mabayak an bulwati. Ya waday nangalin didan mun-iyatu da ni-an inggana mipipate da nadan udum an ibbadan muttatyun Apu Dios gapuh pangulug dat ahi munhumalyah Apu Dios.

¹² Tinibok bo ya kinaan nan kanan dan Impan di Kalnero nan nikan-om an pokot ya mungkolyog hi nal-ot. Indani ya tinibok di algon numbalin hi mangitit umat nah mangitit an luput. Hanan bulan ya numbalin hi maingit an kay dala. ¹³ Nungkag-ah luta nadan bittuwon hi kabunyan an umat hi kaplagan di bungan di kaiw hin pimmuwok. ¹⁴ Ya nama-id di kabunyan te na-ala ya kay papel an naluddun. Hanada ken bibilid ya nadan lutan nigawwah baybay ya nadlig da. ¹⁵ Ot am-in nadan ap-apu, nadan nungkatag-ey saad da, nadan ap-apun di tindalu, nadan kakadangyan, nadan nungkal-ot an tatagu, nadan himbut ya bokon himbut ya nuntalu dah liliyang ya nadah batuh bibilid. ¹⁶ Kanan da nadah bibilid ya nadah babatuy “Tab-unan dakamit adi dakami tibon nah inumbun an Ap-apu ya nan kanan dan Impan di Kalnero ta adi dakami kastiguwon. ¹⁷ Te ad uwani mo ahan di bimmobboh-olan da ya dahdiy kabaelasan mihangga ke dida?”

Hay mipanggep nadah holag Israel an waday markan Apu Dios ke dida

7

¹ Indanit iang-ang ku bo ya wadaday opat an anghel an nip-ong da nah nundodommang an pingngit di luta. Impatikod day dibdib ta nan baybay, nan luta ya nadan kaiw ya adida madibdiban. ² Indani ya tinibok boy ohan anghel an nalpu nah timilan di algon waday inodnanah markan nan Dios an wadat nangamung. Inlot nay kalina nadah opat an anghel an nangidattan Apu Dios hi kabaelan dan e manadag hi luta ya hay baybay ot kananay ³ “Adiyu dadagon di luta ya baybay ya nadan kakaiw inggana markaan takun am-in di tuktuk nadan muttatyun Apu Dios.” ⁴ Namarkaan da ot hay dingngol kuh bilang dan nalpuh himpulut duwan imbabalen Israel ya hinggatut ta nap-at ta opat di libu. ⁵ Himpupulut duwan libuy namarkaan an holag Judah, hi Reuben, hi Gad, ⁶ hi Asher, hi Naptali, hi Manasseh, ⁷ hi Simeon, hi Libay, hi Issachar, ⁸ hi Sebulon, hi Joseph ya hi Benjamin.

Hanadan naamung an tatagu

⁹ Indani ya tinibok bo on dakkodakkol an tatagun adida mabilang. Dadiyen tatagu ya timmaddog dah hinangngab nan inumbun an Ap-apu ya nan Impan di Kalnero. Nalpu dadiyen tataguh nunhihinnatkon an boble ya nunhihinnatkon di nahlagan da, hay kalida ya nitaguwan da. Mabayak di bulwatida ya waday inodnan dah tubun di palma. ¹⁰ Inlot day kali dan kanan day “Hi Apu Dios an inumbun tuh ubunan di ap-apu ya hantun kanan dan Impan di Kalneroy mangihwang hi tagu.” ¹¹ Hanadan anghel an muntattaddog nah nunlinikkod kediyen inumbun an Ap-apu, nadan opat an matagu ya nadan aap-apu ya nundukkun dah hinangngab Apu Dios ot dayawon da. ¹² Kanan day “Hiya peman! Hi Apu Dios ya madayaw ya malispitit nangamung ya hiyay pumapasalamatan am-in di tatagu te hay kinalaing na ya hay kabaelana. Amen.”

¹³ Hanan ohan naam-ama ya kananan ha-oy di “Dahdi da nadan numbulwatih mabayak? Daanay nalpuwan da?” ¹⁴ Ya kanak di “Uggek inila apu, he-ay nanginginlan dida.” Ya kananan ha-oy di “Danae nadan tatagun nihwang handih tiempon di nunholholtapan di tatagu. Mabayak di bulwatida te imbalbal da nah dalan nan kanan dan Impan di Kalnero.* ¹⁵ Hay gapunan wadadah hinangngab Apu Dios ya un-unudon dan am-in di pinhod na ya day-dayawon dah kabigabigat ya kahilohilong nah Templona. Hiyay mangipaptok ke dida ¹⁶ ta adida maagangan, adida

* **7:14** 7:14 Hay pinhod nan kalyon ya ingkaten hanan kanan dan Impan di Kalneroy kapakawanan di liwat da.

mauwo, adida maptangan ya adida maatungan ¹⁷ te nan Impan di Kalneron wadah di ya umat nah mumpattol an ipangpangulu na nadan ena ipattol nah pun-inuman dan ob-ob an kalpuwan di biyag. Maid moy gumapuh kumgaan dah kad-an Apu Dios.”

Hay nakaan nan mikapitun pokot nan naluddun an papel

8

¹ Kinaan nan kanan dan Impan di Kalnero nan mikapitun pokot nan naluddun an papel ya immop-opyan am-in di wadah langit hi kagodwan di oras. ² Indani ya tinibok nadan pitun anghel an timmaddog hi hinangngab Apu Dios an waday nidat hi hin-oh-an tangguyub ke dida.

³ Indani ya immaliy ohan anghel ot tumaddog nah kad-an di altar an inodnana on balituk an duyun pangiha-adanah insenso. Indatan dah dakol an insenso ot ena gohbon nah balituk an altar ta mid-um hi dasal nadan tatagun Apu Dios. Hanan altar ya wadah hinangngab nan ubunan di ap-apu.

⁴ Hay ahuk nan insenso an inodnan nan anghel ya immeh kad-an Apu Dios an nakidatong hi dasal nadan tataguna.

⁵ Indani ya indalukduk na nan duyun di insenso nah apuy hi altar ot iwele nah luta ya mungkikidul, mungkikil-at ya mungkolyog hi nal-ot.

Hanadan anghel an mangialih ligat hituh lutan waday tangguyub da

⁶ Hanadan pitun anghel an waday tangguyub da ya nundadaan dan mangipangangoh tangguyub da.

⁷ Impagangon nan namangulun anghel di tangguyub na ya nungkag-ah lutay dalalu ya apuy an nad-uman hi dala. Ya niptokan di dandanin kagodwan di luta ot mungkgaghob am-in di wadah di takon nadan kaiw ya holok.

⁸ Impagangon damdaman nan mikadwan anghel di tangguyub na ya wada on kay mundadalang an bilid an niweleh baybay. ⁹ Ya dandanin kagodwan di baybay di numbalin hi dala ot maten am-in di wadah di. Takon nadan bapor an wadah di ya napa-i da.

¹⁰ Impagangon nan mikatlun anghel di tangguyub na ya wada on mundadalang an ongal an bittuwon an nalpuh kabunyan ot mag-ah dandanin kagodwan di nadanuman tuh luta an dadiye nadan wangwang ya ob-ob. ¹¹ Hay ngadan nan bittuwon ya pait te mumpait di danum nadah nag-ahana. Ot matey dakol an tatagu te ininum da.

¹² Impagangon damdaman nan mikap-at an anghel di tangguyub na ya nama-id di pat-al di pangel di algo, bulan ya bittuwon ot humilong hi dandaniy godwan di algo ya ugge bimmulan hi dandaniy godwan di hilong.

¹³ In-ang-ang kud kabunyan ya waday muntaytayyapan an ongal an hamutin pun-itkuk nay "Makahmok an nunna-ud di tatagu tuh luta ten ipagangon nadan nanguddidin tulun anghel di tangguyub da."

9

¹ Impagangon nan mikaliman anghel di tangguyub na ya tinibok on bittuwon an nag-ah lutan nalpuh kabunyan. Hidiyey nangidatan dah aladdun nan bitun maid di poppog di kadinalom na. ² Inaladdu na ot tukabana ya mamuddal di dakkodakkol an ahuk an nalpuh ongngaongngal an apuy ot tumapol di luta te nahaniyan di potang. ³ Indani ya dakol di dudun an nalpu nah ahuk. Nidatan dadiyen dudun hi kabaelan dan tumilod an umat hi scorpion. ⁴ Hay nitugun ke dida ya bokon hay holok, kaiw ya nadan udum an nitanom di dadagon da, mu nadan tatagun maid di markan Apu Dios hi tuktuk da. ⁵ Man-ut adida patayon dida, mu limay bulan an punholholtapon da didah hakit di tilod da. ⁶ Adida pakaippol nah holholtapon da kediyen limay bulan, ta hidiye nan uma-abtu dan mate, mu adinadaman eda mate kediyen tiempo.

⁷ Hay ang-ang dadiyen dudun ya umat da nah kabayun nidadaan an makigubat. Waday inipngot dah kay balituk ya kay angan di taguy anga da. ⁸ Hay buuk da ya kay buuk di babai ya hay bab-a da ya kay bab-an di layon. ⁹ Hay pagoda ya nahaniyan hi gumok an kay happiyo. Hay gangon di payak da ya kay gangon di dakol an kabayun mungguyud hi kalesan mumbutik an e makigubat. ¹⁰ Hay iwit da ya tumilod ya makahakkit an umat hi tilodon di scorpion. Dadiyey pumpaholholtap dah tatagu kediyen limay bulan. ¹¹ Waday ap-apu dan oggan mummandal ke didan hidiye nan anghel an ingkalgadu nah bitun maid di poppog di kadinalom na. Hay ngadanah kalin di Hebrew ya hi Abaddon ya hi kalin di Greek ya hi Appolyon an hay kibalinana ya pumappa-i. ¹² Deket magibbuh tuwen katatakut an ligat ya wada boy duwan mitun-ud hi katatakut an ligat.

¹³ Impagangon nan mikan-om an anghel di tangguyub na ya waday dingngol kuh kalin nalpu nadah dugun nan balituk an altar hi hinanggab Apu Dios. ¹⁴ Kanana nah mikan-om an anghel di "Ipaem nadan opat an anghel an

nibalud nah ongal an Wangwang an Euphrates.”¹⁵ Dadiye nadan nidadaan an ahi mipaen e mamateh dandaniy kagodwan tatagu tuh luta hin madatngan di tiempon gintud Apu Dios.¹⁶ Kinali dan ha-on di bilang nadan nuntakkeh kabayu ya kalibulibuy bilang da.

¹⁷ Tinibok nadan kabayu ya nadan numpuntakke ya waday kay happiyon nihanih pagoda. Hay ang-ang da ya maingit an umat hi apuy ya mangitit an umat nah batun sapphire ya kinulalon umat nah sulphur. Hanadan kabayu ya kay ulun di layon di uluda. Ya bumuddal di apuy, ahuk ya sulphur hi tokoda.¹⁸ Datuwen bumuddal hi toko day mamateh dandanin kagodwan di tatagu tuh luta.¹⁹ Hanan kabaelan dan pumate ya wadah tokoda ya iwit da. Kay ulog di iwit dan waday uludan kumalat.

²⁰ Takon di athidin nahalman di ligat ya kapyanan adi itikod nadan ugge naten tataguy gaga-ihon at-atton da: umat hi pundayawan da nadah dimonyo ya nadah kinapya dan tinattaggun balituk, gumok, giniling, batu ya kaiw an kanan dan dios da. Dadiyen dios da ya adida pakatibo, adida kumali, adida dumngol ya adida dumallan.²¹ Ya dadiyen tatagu ya adida muntutuyuh pimmatepateyan da, hay nangatan dah ayak ya hay nangatan dah malalao umat hi pangihuyopan hi bokon inayan ya hay ako.

Hanan anghel ya nan ittay an naluddun an papel

10

¹ Indani ya tinibok boy ohan nal-ot an anghel an nalpuh langit. Kay numbulwatih kulabut ya waday at-atibungalon hi uluna. Kay algoy angana ya hay hukina ya kay tukud an mundadalang.² Waday inodnanah nabokyag an papel. Ya inggattinay wawwan an hukina nah baybay ya nan iggid nah luta.³ Inlot nay kalina ya kay olmom di layon. Nagibbun kimmali ya himmumang di kidul hi namimpitu.⁴ Ek ot itudok ya waday kimmalid kabunyan an kananay “Adim ipainila ya adim itudok di kinalin nan kidul.”

⁵ Ya nan anghel an tinibok an muntattaddog an inggattinay ohan hukina nah baybay ya nah lutay oha ya intagge nay takle nad kabunyan⁶ ot munsapata ke Apu Dios an wadat nangamung an nunlutuh luta, kabunyan, baybay ya am-in nadan wadah di. Kananay “Gagala mo.⁷ Hantuh pangipagangowan nan anghel hi tangguyub na ya maat mo nan impainilan Apu Dios handidah profetas na ya abu.”

⁸ Indani bo ya mungkalin ha-on nan wadah langit an kananay “Ume kat em alan nan papel an inodnan nan

anghel an inggattinay ohan huki nah baybay ya nah lutay oha.”

⁹ Immeyak ot kalyok di alak nan papel an inodnana ya kananan ha-on di “Alam ta kanom. Munlumiiy tamtam nan kay danum di iyyukan, mu hi putum ya mun-antam.”

¹⁰ Inalak ot kanok ya hiya peman an makalummiin kay danum di iyyukan, mu inukmun ku ya mun-antam hi putuk.

¹¹ Ya kanana boy “Mahapul an em kalyon tun kinalin Apu Dios mipanggep nadah ap-apu ya nadah tatagun nunhihin-natkon di boble da ya nunhihinnatkon di nitaguwan da ya kalida.”

11

¹ Nidat ke ha-on on puntopong ya wada on nangalin ha-on an kananay “Ekat em topngon nan Templo ya nan altar nah bohongna ya bilangom nadan tatagun mundayaw ke Apu Dios. ² Mu adim topngon di dolan nan Templo te hidiyey midat nadah bokon tatagun Apu Dios an mangmangat hi kumpulan gaga-iho kediyen boble an Jerusalem hi nap-at ta duway bulan.”

Hanadan duwan tatagun nangalih tugun Apu Dios

³ Kanana boy “Ahik itud-ak nadan duwan tagun numbul-watih langgoten mangipainila nah impainilak ke didan ahi maat hi hinlibut duway gatut ta nan-om di algo.”

⁴ Dadiyen duwan taguy mialig nah duwan kaiw an oliba ya nan duwan pangipattukan hi dilag an wadah hinangngab Apu Dios an Apun am-in hi luta. ⁵ Deket waday mangipatnan mangat hi gaga-ihon dida ya waday bumuddal hi apuy hi toko dat hidiyey pamate da. ⁶ Ya waday kabaelan dan mangipatikod hi udan, kinali hantuh ahida pangipainilaan nah impainilan Apu Dios ke dida ya adi umudan. Kabaelan da bon pumbalinon di danum hi dala ya diday nangamung an mangipaalih kumpulan ligat hituh luta hi kumpulan tiempo.

⁷ Deket magibbun ipainila da nan impainilan Apu Dios ya bumuddal mo nan katatakut an aggayam an malpun nah bitun maid poppog di kadinalom nat makipatten dida inggana patayona didan duwa. ⁸ Ahi mihaad di adol da nah gawwan di kalata nah nundingngol an boblen nipatakan din Apu takuh krus. Ahida mate nah boblen ingadanan dah Sodom ya Egypt. ⁹ Ahi punhin-aang-angan di tatagun nunhihinnatkon di bobleda, hay nahlagan da, hay kalida ya hay nitaguwan day adol dadiyen nate hi tulun algorit kagodwa ya iadida didan e milubuk. ¹⁰ Am-in di tataguh ya ahida mun-am-amlong hi natayan dadiyen duwan tagu

te diday nangialih nahalman an ligat tuh luta. Ta hidiye nan mumpiyyesta da ya munhin-iiddatan dah kumpulmin wadan dida. ¹¹ Mu mala-uy tulun algot kagodwa ya mahuwan Apu Dios dida ta nadan tatagun manibon dida ya tumattakut da. ¹² Dadiyen duwan namahuwan ya waday ahida donglon hi langit an kananay “Umali kayuh tu.” Ya nadan buhul da ya ahida ang-angon didan wada nah kulabut an mange dah langit. ¹³ Kediye ya ahi kumolyog hi nal-ot ta mapa-iy pangngel diyen boblet matey pituy libun tatagu. Ahi tumattakut di udum an tatagu ta dayawon da uppeh Apu Dios hi langit gapuh kabaelana. ¹⁴ Hituwey mikadwan katatakut an ahi maat an punligligatan di tatagu. Ya magibbuh tuwe ya waday mikatlu.

Hay nangipagangowan nan mikapitun anghel hi tangguyub na

¹⁵ Impagangon nan mikapitun anghel di tangguyub na ya waday mungkalih nal-ot hi langit an kanan day “Am-in mo tuh luta ya hi Apu Dios ya hi Kristoy mun-ap-apat nangamung.” ¹⁶ Ya nadan duway pulut opat an aap-apun inumbun hanadah ubunan di ap-apuh hinangngab Apu Dios ya nundukun dan mundayaw ke hiya ot ¹⁷ kanan day “Apu Dios an Kabaelanan am-in an wada tuwali handi ya wadat nangamung, ongal di kabaelam. Mumpasalamat kami te inlappum an mun-ap-apu ot patibom di kabaelam. ¹⁸ Bumobboh-ol day adi mangulug te ad uwaniy nadatngan di pangipatib-am hi boh-ol mu, hay punhumalyaam nadah nate ya hay pangidatam hi gun-udon nadan profetas an muttatyum ya nadah mangulug ke he-a, takon di nganney katatagu da. Ad uwani boy pangastiguwam am-in hanadah tatagun mangmangngat hi gaga-iho tuh luta.”

¹⁹ Nibughul di Templon Apu Dios hi langit ya matiboy Kahon an niha-adan di Nakitobbalana. Indani ya mungkikilat, mungkikidul ya waday mumbungug ya mungkolyog ya nahalman di dalalu.

Hay mipanggep nah babai ya nan kanan dan dragon

12

¹ Indani ya waday numpatibod kabunyan an umipamodwong. Hay ang-ang na ya babain kay numbulwatih algon humihhili. Kay timmaddog hi bulan ya kay na inipngot hi ulunay himpulut duwan bittuwon. ² Himmigan gagala mo ya muntungo ya pumalapalak hi hakit na.

³ Indani ya tinibok ad kabunyan di oha bon umipamodwong. Hay ang-ang na ya ongal an dragon. Maingit ya

pituy ulunan napngotan hi balituk ya himpuluy hakgud na.
⁴ Hinigid di iwit nay dandani kagodwa nadah bittuwon hi kabunyan ot mag-a dah luta. Tumataddog nah kad-an diyen babai ta kanona nan golang hin mitungo.

⁵ Nuntungo nan babai ya lalakin hiyay ahi mun-ap-apun am-in hi boble. Ya maid di pakaapput ke hiya ya mahapul an hiyay maunud. Kal-inadi ya impaalan Apu Dios nan golang hidih langit hi kad-ana ot ugge kinan nan dragon.
⁶ Binumtik nan babai ot e miha-ad nah adi maboblasyon an indadaan Apu Dios an kiha-adanat mipaptok hi hinlibut duway gatut ta nan-om an algo.

⁷ Indani ya tinibok bon waday gubat hi langit. Hi Michael an ap-apun di anghel ya nadan anghel na ya nakigubat da nah dragon ya nadan anghel na. ⁸ Ya naapput nan dragon ya nadan anghel na. Ot adi mo nadaman eda miha-ad hidih langit ⁹ ot ogahon da didah luta. Hituwen dragon ya hidiye nan ulog handin kanan dan dimonyo ya Satanas an humahhaul hi tatagu tuh luta.

¹⁰ Indani ya waday dingngol kuh nal-ot an kalih did kabunyan an kananay "Nadatngan moy pangihwangan Apu Dios ke ditaku. Impatibo nay ongal an kabaelasan mun-ap-apu. Ya impatibon damdaman Kristo an mangipaptok hi tagun waday kalebbengana te naapput moh Satanas an dakol di oggana ipabahul nadah ibba takun mangulug hi hinangngab Apu Dios. ¹¹ Inapput dadiyen ibba takuh Satanas te gapuh dalan nan kanan dan Impan di Kalnero dih natayana ya gapuh nangipainilaan dah kalin Apu Dios takon di hidiyey humlun hi katayan da. ¹² Kinali mun-am-amlong kayun wadah langit, mu dakayun wadah luta ya mahmok kayu te dehna Satanas an nahalman di boh-ol na te inila nan gagala mon mapoppog di pangatanah pinhod na."

¹³ Handih imama-uan nan dragon an nag-ah luta ya ena nunhamak nan babain nangitungo nah lalaki. ¹⁴ Mu nidatan nan babaih duwan payak an umat hi payak di ongal an hamutit damanan tumayyap nah adi maboblasyon ta mipaptok hidih tuluy toon ta kagodwa ta maid di innun nan dragon an mangakhup ke hiya. ¹⁵ Pumbughakan nan dragon nan babai hi dakol an danum ta pangalinat mianud. ¹⁶ Mu kay bimmaddang di luta nah babai te natom-ang ot mundaga nan dakol an danum. ¹⁷ Namahig di boh-ol nan dragon nah babai ot ena gubaton nadan holag nan babain dadiye nan mangun-unud hi tugun Apu Dios ya nan intuttudun Jesus. ¹⁸ Indani ya imme nan dragon hi pingngit di baybay.

*Hanadan duwan katatakut an aggayam***13**

¹ Indani bo ya tinibok on katatakut an aggayam an nalpun nah baybay. Himpuluy hakgud na ya napngotan am-in. Ya pituy ulunan waday nitudok an kitib-anan ngohayonah Apu Dios. ² Hay ang-ang na ya kay leopard. Hay hukina ya kay hukin di bear. Ya hay tokona ya kay tokon di layon. Indat nan dragon ketuwen aggayam di kabaelana, hay pun-apuwana ya hay kalebbengana.

³ Matibon naliputan di ohanulun tuwen aggayam an kay na ikate, mu napoy-an. Namodwong am-in di tataguh luta ke hiya, kinali hiyay un-unudon da. ⁴ Ya nan dragon di daydayawon am-in di tatagu te indat nay kalebbengana ketuwen aggayam. Ya pakidaydayaw dah tuwen aggayam an kanan day "Maid di pakaingngoh kabaelan tuwen aggayam. Maid di ohan kabaelanan e makipatten hiya."

⁵ Mangohey pungkalkallin tuwen aggayam ke Apu Dios ya waday kalebbenganan mun-ap-apuh tuluy toon ta kagodwa. ⁶ Gaga-ihoy kanalyona mipanggep ke Apu Dios, hay langit an kiha-adana ya nadan wadah di. ⁷ Nidatan hi kabaelanan makigubat nadah tatagun Apu Dios ya damanan apputona didat hiyay mun-ap-apun am-in hi tataguh kabob-boblen nunhihinnatkon di nahlagan da, hay kalida ya hay nitaguwan da. ⁸ Hiyay ahi dayawon am-in di tatagu tuh lutan ugge nitudok di ngadan da nah liblun nitudokan di ngadan nadan tatagun waday mikadwan biyag da. Hituwen liblun nan kanan dan Impan di Kalneron nipipate handi ya nitudok tuwali handi ot ahi maltu tun luta.

⁹ Dakayun waday ingana, pakaddonglon yu tun kalyok ke dakayu ¹⁰ te nunna-ud an maat di implanun Apu Dios an maat nadah tataguna. Deket kananay madpap ta mibalud di ohan ditaku ya nunna-ud an maat. Athidi bon deket kananay hay otak di ikaten di ohan ditaku ya nunna-ud an hidiyey katayana. Kinali ditakun tatagun Apu Dios ya mahapul an ihamad takuy pangulug taku, ta mabalin an ippol taku datuwe hin maat.

¹¹ Indani ya wada boy tinibok hi katatakut an aggayam an nalpud dalam di luta. Duway hakgud nan umat hi hakgud di impan di kalnero, mu hay kalina ya kay kalin nan dragon. ¹² Waday kalebbenganan umat hi kalebbenganan namangulun katatakut an aggayam an napoy-an di liput na. Hituwen mikadwan katatakut an aggayam ya pilitonan am-in di tatagun mundayaw nah namangulun katatakut an aggayam. ¹³ Ya umipamodwong di aton tuwen mikadwan katatakut an aggayam. Impaali nah lutay apuy an nalpuh

kabunyan ot punhin-aang-angan di tatagu. ¹⁴ Hituwen inat na gapuh kabaelan nan namangulun katatakut an aggayam di nunhaul nah tatagu. Ot kalyonan didan mahapul an mangapya dah ing-ingon diyen namangulun katatakut an aggayam ta dayawon da. ¹⁵ Waday kabaelan tuwen mikadwan katatakut an aggayam an idatan hi yahyay kinapya dan ing-ingonat damanan kumali ya damanan patayona nadan adi mundayaw ke hiya.

¹⁶ Ipapilit na bon mamarkaan di tuktuk ya wawwan an taklen am-in di tatagu tuh luta, kadangyan ya nawotwot, nadan maid ya waday saad da, hay himbut ya bokon himbut. ¹⁷ Hay mimarka ke dida ya nan ngadan weno numeron nan ngadan diyen aggayam. Hanada ken maid di mimarkan dida ya adinadaman eda gumatang weno munggatang. ¹⁸ Hituwen mipanggep hi ngadan ya numero ya mahapul di baddang Apu Dios ta ahi taku maawatan di kibalinana. Hidiyen numero an onom di gatut ta nan-om ta onom ya hidiyey numeron di ngadan di tagu.

Hay ap-apun nadan tatagun nihwang

14

¹ In-ang-ang ku nah Bilid an Zion ya tinibok an muntattad-dog nan kanan dan Impan di Kalnero ya nadan hinggatut ta nap-at ta opat an libun namarkaan di tuktuk dah ngadan nan Impan di Kalnero ya hay ngadan Amana. ² Indani ya waday dingngol kuh kalin nalpud kabunyan an kay bungug di mumpuy-uk an danum ya nal-ot an kidul. Hidiyen dingngol ku ya umat hi gangon nan oggan da ipagangon gitala.

³ Dadiyen hinggatut ta nap-at ta opat an libun tatagu ya timmaddog dah hinangngab nan inumbun an Ap-apu, nadan opat an matagu ya nadan duway pulut opat an aap-apu. Pun-ikanta da on balun kanta an dida ya abun nihwang di nanginila. ⁴ Dida ya maphod di inainat da ya nan kanan dan Impan di Kalneroy inun-unud da takon di daanay nangayana. Dida nadan nihwang an niappit ke Apu Dios ya kediye Impan di Kalnero. ⁵ Maid di eda nunlangkakan ya maid di mipabahul ke dida.

Hay mipanggep nadah tulun anghel

⁶ Indani ya waday tinibok an anghel an muntayyapan hidih kabunyan. Ena kanalkalyon nan munnananong an mituttudu mipanggep ke Apu Dios hi katagutaguh kabob-boblen nunhinnatkon di nahlagan da, hay kalida ya hay nitaguwan da. ⁷ Inlot nay kalinan kananay "Hi Apu Dios di kulugon yu. Ya hiyay dayawon yu te gagala mon madatngan

di tiempun punhumalyaanah tatagu tuh luta. Dayawon yu hiya an nunlutun am-in, hay kabunyan, hay baybay ya am-in nan pun-otbolan di danum.”

⁸ Nitun-ud an immali nan nikadwan anghel ya kananay “Nadadag! Nadadag moh diyen madayaw an boblen Babilon. Madayaw hidiyen boble, mu nadan tataguh di ya gaga-iho dan abun linalit da nadan tataguh kabobboble tuh lutat adida dayawon hi Apu Dios.”

⁹⁻¹⁰ Nitun-ud nan mikatlun anghel ya inlot nay kalinan kananay “Namahig di boh-ol Apu Dios am-in nadah mundayaw nah katatakut an aggayam ya nan kinapya dan ingingona ot mamarkaan di tuktuk da weno takle da nah markana. Ta hidiye nan kastiguwona didat holholtapon day atung nan apuy ya nan sulphur ta ahi punhin-aang-angan nadan anghel Apu Dios ya nan kanan dan Impan di Kalnero. ¹¹ Om, holholtapon dadiyen namarkaan an mundaydayaw kediyen aggayam hidiyet nangamung. Kahilohilong ya kabigabigat ya munnananong da nah apuy te adinadaman makaan dah di.”

¹² Hanadan tatagun Apu Dios an mangun-unud hi tuguna ya impunnanong day pangulug dan Jesus ya mahapul an ippol day punholholtapan da.

Hay punhumalyaan Apu Dios hi tatagu

¹³ Indani ya waday dingngol kuh kalin nalpud kabunyan an kananay “Itudok muh tuwe: Mipalpud uwani ya paamlongok am-in nadan tatagun munligligat ingganah katayan da gapuh pangun-unudan dan Jesus. Kimmali nan Espiritun Apu Dios ot kananay ‘Makulug an mun-am-amlong dan mun-iyatut ingganah hidiyey pumbalanan di nangun-unudan dan Jesus.’”

¹⁴ Indanit in-ang-ang ku bo ya wada on mabayak an kulabut ya waday kay tagun inumbun an numpongot hi balituk an waday inodnanah gapas an makataddom. ¹⁵ Indani ya limmah-un nan ohan anghel nah Templo ot oltonay kalinan kanana nah inumbun nah kulabut di “Em gapason nadan maani te nadatngan di pun-anian am-in tuh luta.” ¹⁶ Ot ume nan inumbun hi kulabut ot ena gapason am-in ot magibbu.

¹⁷ In-ang-ang ku bo ya waday anghel an nalpu nah Temploh langit ya wada damdamay gapas nan makataddom. ¹⁸ Indani ya limmah-un bo nan ohan anghel an nalpu nah kad-an di altar nah Templo. Hidiyen anghel ya hiyay ingkalgaduh apuy. Inlot nay kalina nah anghel an waday inodnanah makataddom an gapas. Kananay “Em burason di bungan nadan grapes hi luta te nal-um da.” ¹⁹⁻²⁰ Imme

nan anghel ot ena burason nadan grapes ot iha-ad na nah pungkopalan. Kimpal na ya kay dalay mamuddal nah pungkopalan ot malbong di ohat kagodwan metroy kadinalom na ya tuluy gatut ta duwan puluy kilometroy kadukkena.*

Hay mipanggep nah anghel ya nan manguddidin ligat

15

¹ Wada boy tinibok ad kabunyan an umipamodwong. Wadaday pitun anghel an waday pitun nunhihinnatkon an ligat an ipaali dah tatagu. Hituwey manguddidin pangipatib-an Apu Dios hi boh-ol na.

² Indani ya tinibok on kay baybay di kabillog na ya kay diggal ya mundadalang di ang-ang na. Ya tinibok bo nadan ugge nangun-unud nah katatakut an aggayam ya nan ingingona ya ugge nangabulut an mamarkaan nah numeron mangitakdog hi ngadana. Muntadtaddog dah pingngit diyen baybay an inodnan day gitalan indat Apu Dios ke dida. ³ Pun-ikanta da nan kantan Moses an muttatyun Apu Dios ya nan kantan nan kanan dan Impan di Kalnero. Kanan dah kanta day

“Apu Dios an Kabaelasan am-in, mamodwong am-in di taguh at-attom. Maandong ya makulug am-in di pangi-em. He-a tuwaliy Ap-apun am-in di tagu ya he-ay mun-ap-aput nangamung. ⁴ Am-in di tagu ya kulugon dakan Ap-apu mi, ya dayawon daka te he-a ya abuy makakkaphod. Am-in di tataguh kabobboble ya umali dan mundayaw ke he-a te tibtibbon am-in di tagu nadan maphod an atom.”

⁵ Nagibbuh tuwe ya tinibok nan Templon kiha-ha-adan Apu Dios hi langit an nibughul ya ⁶ limmah-un nadan pitun anghel an waday pitun nunhihinnatkon an ligat an ipaali da. Numbulwati dah mabayak ya waday in-awako dah balituk. ⁷ Hanan oha nadah opat an matagu ya indat na nadah anghel di hin-oh-an duyun balituk an napnuh nahalman an boh-ol nan Dios an wadat nangamung. ⁸ Ya napnu nan Temploh ahuk an hidiyey pangimatunan hi kinatage-e ya kabaelan Apu Dios. Adinadaman waday humgop kediye Templo inggana magibbun am-in nadan nunhihinnatkon an ligat an ipaalin nadan pitun anghel.

Hay punhumalyaan Apu Dios ya hay pangastiguwana nadah adi mangun-unud hi tuguna

* 14:19-20 14:19,20 Athituy pangastigun Apu Dios.

16

¹ Indani ya wada boy dingngol kuh nal-ot an kalin nalpu nah Templon kanana nadah pitun anghel di “Eyu iduyag hi luta nan boh-ol Apu Dios an niha-ad nah pitun duyuy ta munholholtap nadan tataguh luta.”

² Induyag nan namangulun anghel hi luta nan niha-ad hi duyuna ya naboblan am-in di adol nadan tatagun namarkaan hi markan nan katatakut an aggayam ya nanaydayaw nah kinapya dan ing-ingona.

³ Induyag damdaman nan mikadwan anghel hi baybay di niha-ad hi duyuna ya numbalin nan danum hi kay dalam di nate ot maten am-in di matagun wadah di.

⁴ Induyag nan mikatlun anghel hi wangwang ya nadah pun-otbolan di danum di niha-ad hi duyuna ya numbalin nan danum hi dala. ⁵ Dingngol kuy kalin nan anghel an ingkalgaduh danum an kananay “Apu Dios, limpiyuh tuwen pangastigum. He-a ya abuy makakkaphod. He-a nan wada tuwali handi ya ad uwani. ⁶ Hidiyen inat muy pangastigum nadah namateh tatagum ya handidan profetas mu ta hay dala moy inumon da.” ⁷ Waday dingngol kuh kalin nalpun nah altar an kananay “Apu Dios an Kabaelasan am-in, makulug peman an niptok ya limpiyuy pangastigum.”

⁸ Hanan mikap-at an anghel ya induyag na nah algoy niha-ad hi duyuna ya namahig di potang an atunganay tatagu. ⁹ Ot gapu te mungkaatungan day tataguh potang ya pun-idutan dah Apu Dios an nangipaali kediyen ligat, mu nanongnan adida muntutuyuh liwat da ya adida dayawon.

¹⁰ Induyag nan mikaliman anghel di niha-ad hi duyuna nah inumbunan nan katatakut an aggayam ya timmapol am-in nah nun-ap-apuwana. Ya pungkalat am-in nadan tataguh diy dilada te namahig di punholholtapan da. ¹¹ Ya pun-idutan dah Apu Dios te mahakit ya nungkaboblay adol da, mu nanongnan adida itikod nan gaga-ihon at-atton da.

¹² Induyag nan mikan-om an anghel nah ongal an Wangwang an Euphrates di niha-ad hi duyuna ya namag-anan ot mumbalin hi pundalanan nadan ap-apun malpu nah timilan di algo.

¹³ Indani bo ya tinibok an waday bimmuddal hi tulun gaga-ihon espiritu an kay bakbak di ang-ang da. Hanan oha ya nalpu nah tokon nan dragon ya nan oha ya nalpuh tokon nan katatakut an aggayam ya nan oha ya nalpuh tokon nan bokon makulug an profetas. ¹⁴ Datuwen tulun gaga-ihon espiritu ya espritun nadan dimonyon nangipatiboh umipamodwong. Eda ihapihapitan di aap-apuh kabobboble tuh lutat miohha dan makigubat ke Apu Dios. Hidiyen

ahida pakigubatan ya gintud Apu Dios an pangipatib-anah kabaelana.

¹⁵⁻¹⁶ Datuwen gaga-ihon espiritu ya eda inamung nadan aap-apuh kabobboben ahi makigubat ke Apu Dios. Inamung da dida nah lugar an kanan di Hebrew hi Armagedon. Kanan nan Ap-apu takuy donglon yu tun kalyok, ugge nainilay aliyak an umat hi aliyen di mangako nah hilong an maid maptok on inhawwang na. Kinali nadan tatagun nakadaddaan kediyen ahik aliyen ya mun-am-amlong da.

¹⁷ Hanan mikapitun anghel ya induyag na nan niha-ad hi duyuna ya waday dingngol kuh kalin nal-ot an nalpu nah inumbun an Ap-apu nah Templon kananay "Nagibbu mo." ¹⁸ Pinghanadi ya mungkikil-at, mungkikidul ya waday nal-ot an bungug ya kolyog. Maid di athitun kinal-ot di kolyog nipalpu handih naltuwan di tagu. ¹⁹ Nuntulun napa-i nan nundingngol an bobled Babilon ya nadadag damdama nadan boble tuh luta. Man-uket inat Apu Dios hidiye ya ninomnom na nadan gaga-ihon inat nadan tatagud Babilon. Hidiyey gapunah bimmoh-olana ot kastiguwona dida. ²⁰ Hanadan bibilid ya lutan nungkgawwah baybay ya nama-id da. ²¹ Wadada boy oongngal ya makaddam-ot an dalalun nalpuh kabunyan an nungkag-ah tatagu. Ot punidutan nadan tataguh Apu Dios gapu kediyen nahalman an ligat an impaali nan dida.

Hay kialigan nan babain pabayad nay adol nah linalaki

17

¹ Immaliy oha nadah pitun anghel an waday inodnanah duyu ot kananan ha-oy di "Makat ipatibok di pangastigun Apu Dios nah babain pabayad nay adol nah linalaki. Hay kialigan tuwen babai ya nan nundingngol an boble nah kad-an di dakol an wangwang. ² Am-in di aap-apuh kabobboble ya nun-ay-ayyaman dah diyen babai. Ya am-in di tataguh kabobboble ya nabutong da nah impainum diyen babai. Hay kibalinan tuwe ya natuttuduwan da nah gaga-ihon at-atton diyen babai." ³ Indani ya impun-inopak nah Espiritun Apu Dios an in-eyak kediyen anghel nah adi maboblayan. Ya tinibok on babain nuntakkeh maingit an aggayam. Pituy uluna ya himpuluy hakgud na ya natanudkan di adol nah gaga-ihon kali mipanggep ke Apu Dios an kitib-anan ngohayona. ⁴ Hanan babai ya numbulwatih maingit ya nunggamgam hi dakol an balituk ya nungkanginan batu ya perlas. Waday inodnanah basun balituk an niha-adan di kinagaga-ihona ya hay kinagaga-ihon nadan tatagun hinaul na. ⁵ Waday nitudok hi tuktuk

nan adi mainilay kibalinana. Hituwey nitudok: “Hanan nundingngol an boble an Babilon di nangiun-unudan am-in di binabain mumpabayad hi adol dah linalaki ya nangiun-unudan di katagutagun mangat hi gaga-iho.”⁶ Matibon paddungnay nabutong nan babaih dalam nadan tatagun Apu Dios an pinatepate na gapuh pangulug dan Jesus.

Handih tinibok ya nakammowongak ot⁷⁻⁸ kanan nan anghel ke ha-on di “Adika mamodwong te kalyok ke heyay kibalinan dadiyen tinibom. Hidiyen aggayam an pituy uluna ya himpuluy hakgud nan tinibom an nuntakkayan nan babai ya wada handih done, mu maid ad uwani. Ahi bo humawwang an malpu nah bitun maid di poppog di kadinalom na ta umeh pangayan nadan makastigut nangamung. Ya ahi mamodwong nadan tatagu tuh lutha panib-an dan diyen aggayam. Dida nadan ugge nitudok di ngadan da nah liblun nitudokan di ngadan nadan waday mikadwan biyag da. Hituwen liblu ya nitudok tuwali ot ahi mawadan am-in hantudan wadad uwani.

⁹ Naligat an maawatan di kibalinan tuwen aggayam. Ta mahapul an hay nakannomnoman di mun-awat ketuwe. Hanadan pitun ulun nan aggayam ya dadiye nadan pitun bilid an niha-adan nan babai. Hay oha boh kibalinan nadan pitun ulu ya dadiye nadan pitun ap-apu.¹⁰ Mu naapput di lima ot nan mikan-om ya hiyay ap-apud uwani. Nan mikapitu ya hiyay ahi mihannot, mu nakatang ya abuy pun-ap-apuwana.¹¹ Hidiyen aggayam an wada handih done, mu maid ad uwani ya hiyay mikawalun ap-apu. Kay ap-apu handi te hiyay oha nadah pitun ap-apu, mu umeh pangayan di makastigu.¹² Hanadan himpulun hakgud na ya dadiye nan himpulun ap-apu, mu uggeda ni-an nun-ap-apu. Ahida midatan hi lebbeng an makiap-apu nah aggayam hi nakatang.¹³ Datuwen himpulun mun-ap-apu ya nun-ingingoy nomnom da an nan aggayam di pangidatan dah kabaelan da ya kalebbengan da.¹⁴ Mumbabaddang dan ahi makigubat nah kanan dan Impan di Kalnero, mu apputona dida te hiyay Ap-apun am-in di ap-apu ya hiyay Patul am-in di patul.* Am-in nadan tatagun mikuyug ke hiya ya dadiye nadan napili ya nanongnan nangidinol ke hiya.”

¹⁵ Kanan bon nan anghel ke ha-on di “Hanan Wangwang an tinibom an inumbunan nan babain pabayad nay adol nah linalaki ya hidiyey kialigan nadan dakol an tatagun nunhihinnatkon di bobleda, hay nahlagan da, hay nitaguwan da ya hay kalida.¹⁶ Hanan himpulun hakgud

* 17:14 17:14 Psalm 136:3

an dadiye nadan tatagun mun-ap-apu ya nan aggayam ya ahida ihihhingit nan babait bolladan da ya alan dan am-in di wadan hiya. Ahida patayon ta kanon day lamana ya gobhon day gunit na. ¹⁷ Hi Apu Dios di nangipanomnom ke didah pinhod nan maat an pun-uunnudonay nomnom dan mangidat nah aggayam hi kalebbengan ya kabaelan dan mun-ap-apu.” ¹⁸ Hay nialigan diyen babain tinibom ya nan nundingngol an boble an pun-ap-apuwan di aap-apuh kabobboble.

Hay mipanggep nah boble an Babilon ya nan nialiganan dadiye nadan tatagun adi mangun-unud ke Apu Dios te hinnatkon di un-unudon da

18

¹ Indani ya tinibok bo on ohan anghel an nalpud kabunyan. Ongal di kalebbengana ya pinat-alanay luta te mumbinaang. ² Tinumkuk an kananay “Nadadag, nadadag mo nan nundingngol an boble an Babilon. Numbalin moh pumboblayan di dimonyo ya am-in nadan gaga-ihon espiritu. Ya am-in nadan hamutin mangan hi nate ya hidi moy kiha-adan da. ³ Hanadan katagutaguh kabobboble ya inat day umat hi in-innat nadan bimmobled Babilon an namahig an gaga-iho. Takon nadan papatul ya naki-at dah gaga-ihon in-innat dadiyen iBabilon. Ya kimmadangyan nadan mumpunggatang hi kabobboble te ingkadangyan day nungganattangan da ke dadiyen iBabilon hi pumbongangan di tatagu.”

⁴ Indani ya dingngol ku boy kalin nalpud kabunyan an kananay

“Ume-ele kayun tataguk. Taynan yuh diyen boble. Adi kayu makiliwat hi liwat nadan tataguh di ta adi kayu milaggat hi kastiguda. ⁵ Te nahalman di liwat nadan tataguh din gulat nat punggagat-unon ya datnganay kabunyan. Ya adi kal-iwan Apu Dios dadiyen gaga-ihon inat di tatagu kediye boble. ⁶ Ahida makastigu mipuun hi inat da. Ya mundubliy kastiguda. Mahapul an mundubliy kastiguda te impunholholtap day ibba dan tagu. ⁷ Midat ke diday nahalman an ligat hi holholtapon da te nahalman di pundayaw dah adol da gapu te kadangyan da ya kanan day wadan am-in di mahapul da ya maid di eda punligatan. Makadinnol di punnomnom dan kanan day ‘Adi kami umat nah nabalun babain u-umyung. Dakami ya umat kami nah inayan di patul an maid di ena pundanagan.’ ⁸ Ta hidiye nan udum hi algo ya mamingpinghan di ligat

dan umali, mabitil da, mundogo da, u-umyung da ya maghob da te hi Apu Dios an munhumalyan am-in hi tagu ya ongal di kabaelana.”

⁹ Hanadan ap-apuh kabobboblen nakiliwat nadah gagaihon tataguh di ya ahida u-umyung ya ahida kumogakogah panib-an dan mungkhob hidiyen boble. ¹⁰ Mibata-an dan adida mih-up te tumakut dah eda kilaggatan. Kanan day “Hinakkayang on e boble an Babilon! Ayyokah diyen nundingngol an boble! Hingkatang ya abu ya nadadag!”

¹¹⁻¹² Takon nadan mumpunggatang ya kumogakoga da ya u-umyung da te maid moy gumatang nah eda igattang an balituk, silber, nadan nungkalol an batu, perlas, luput an nangina, nadan nanginan kaiw, nadan nakapyah nanginan kaiw ya ivory, nadan gumok, giniling, marbol, ¹³ hay bangbanglu, hay insenso, hay mainum ya manteka, hay alina, hay baka, kalnero, kabayu, kalesa ya nadan himbut. ¹⁴ Ahi kanan nadan mungggatang di “Am-in nan maphod an pinhod di tagun alan an wadan kediyen boble ya nama-id da. Ya maid moy kinadangyan ya dayaw diyen boble.”

¹⁵ Mibata-an dadiyen kimmadangyan an mungggatang hidi nah boble te tumakut dah kilaggatan da. Ahida kumogakoga ya u-umyung da gapun diyen boble, ¹⁶ ya ahida kanan di “Hinakkayang on e boble an Babilon! Ayyokah diyen nundingngol an boble! Dehdin am-in di nungkinginan bulwati, balituk, hay nabalol an batu ya hay perlas. ¹⁷ Hingkatang ya abu ya nama-id am-in dadiyen kinadangyana!”

Am-in nadan mumpunggunuh bapor hi baybay, nadan waday karga da nadah bapor, nadan munlugan, nadan udum an hay pakiboklaan da ya mipanggep hi ngunuh baybay ya mibata-an da. ¹⁸ Ya hantuh tibon day ahuk diyen mungkhob an boble ya kanan day “Maid di udum an boblen athidiy kinadangyana.” ¹⁹ Ahida pun-ihabu wag di dap-ul hi uluda gapuh hakit di nomnom da ya kumogakoga ya u-umyung dan kanan day “Hinakkayang on e boble an Babilon! Ayyokah diyen nundingngol an boble! Hidiyen bobley kimmadangyanan nadan waday bapor na, mu hingkatang ya abu ya nama-id am-in di wadah di.” Hidiyey ahida kalyon.

²⁰ Mu dakayun am-in an wadah langit, dakayun apostoles, profetas ya dakayun tatagun Apu Dios, mun-am-amlong kayuh nadadagan diyen boble. Kinastigun Apu Dios nadan tatagu kediyen boble gapuh gaga-ihon inat dan dakayu.

²¹ Indani bo ya wada on nakakkal-ot an anghel an im-malah ongal an batu ot itongba na nah baybay ot kananay

“Athituy kadadagan nan boble an Babilon ta adi mo matibo. ²² Maid moy madngol hi mungkanta, munggitala, munayyuding ya muntangguyub. Ya mama-id mo nadan tatagun manganapyah igattang da ya nadan kagangogangowanan gilingan. ²³ Maid moy e matiboh dilag hidi ya maid moy e madngol hi mumpun-aahawah di. Athidiy kastiguda te nadan mumpunggattang an nalpuh di ya man-ut matbal da, mu hinauhaul day tataguh kabobboble. ²⁴ Nadadag di Babilon te nadan bimmobleh diy namatepateh tatagun Apu Dios ya nadan profetas na. Am-in nadan napate tuh luta ya diday ibilang Apu Dios an namate.”

19

¹ Nagibbuh tuwe ya dingngol ku on kay kalin di dakol an tataguh langit an kanan day “Dayawon takuh Apu Dios. Hiyay madayaw, ongal di kabaelana ya hiyay mangihwang hi tagu. ²⁻³ Hiya ya niptok ya maandong di punhumalya na te dinadag na nan gaga-ihon boblen nun-adalan di tataguh kabobboblen mangat hi gaga-ihon. Hanan ahuk diyen boblen mungkaghob ya mumpa-pa-et nangamung ad tapo. Ya kinastiguna nadan tataguh di te pinatepate da nadan muttatyuna.”

Indani ya pun-itkuk dadiyen tataguh langit an kanan day “Dayawon takuh Apu Dios.” ⁴ Hanadan opat an matagu ya nadan duway pulut opat an aap-apu ya nundukun dan mundayaw ke Apu Dios an inumbun nah ubunan di ap-apu ot kanan day “Dayawon takuh Apu Dios. Amen.”

⁵ Indani ya waday kimmali nah kad-an di ubunan di ap-apun kananay “Dakayun am-in an muttatyun Apu Dios, takon di dakayun am-in an mangulug ke hiya, takon di nganney katatagu yu ya dayawon takuh Apu Dios.”

Hay pakiamulan taku nah kasal nan Impan di Kalnero

⁶ Wada boy dingngol kuh kalin di dakol an tatagun kay bungug di nal-ot an mumpay-an danum ya kay kidul di dongol nan kanan day “Dayawon takuh Apu Dios an Apu taku. Hiya an Kabaelanan am-in ya Ap-apun di am-in. ⁷ Mun-am-amlong taku ya mun-an-anla takun am-in ya dayawon takuh Apu Dios. Nadatngan di pungkasaan nan kanan dan Impan di Kalnero. Hanan iinena ya nundadaan ⁸ an nabulwatiyan hi nakangngina ya mabayak an humihhili.” (Hay nialigan diyen bulwati ya nadan maphod an inat nadan tatagun Apu Dios.)

⁹ Indani ya kanan nan anghel ke ha-on di “Itudok muh tuwen kalyok ‘Mun-am-amlong nadan tatagun naayagan an

makihumul nah kasal nan kanan dan Impan di Kalnero.' " Kanana boy "Datuwen kinalin Apu Dios ya makulug."

¹⁰ Nundukkunak hi hinangngab nan anghel ta dayawok, mu kananay "Adiyak dayawon, te ha-oy ya muttatyuwak damdaman umat ke he-a ya nadan iibbam an mangun-unud hi makulug an impainilan Jesus. Ya nun-ingngo takun hi Jesus di etaku ipainila. Hi Apu Dios di dayawom." Hidiyen impainilan Jesus di mangipakodhol hi nomnom nadan profetas.

Hay mipanggep nah nuntakkeh mabayak an kabayu

¹¹ Tinibok di kabunyan an nuntokang ya wada on mabayak an kabayu. Hanan nuntakke ya nungngadan hi Makulug ya Maphod. Limpiyuy punhumalyana ya pakigubatana. ¹² Kay dalang di apuy di matana ya dakol di inipngot nan pangimatunan an hiyay Ap-apu. Nitudok di ngadana nah pongot na, mu maid di nanginilah kibalina, hiya ya abu. ¹³ Ya nadadalay bulwatina. Hay pungngadan dan hiya ya "Kalin Apu Dios." ¹⁴ Hanadan tindaluh langit ya numbulwati dah nangina, mabayak ya malini. Miun-unud dan hiyan nuntakke dah mabayak an kabayu. ¹⁵ Waday bimmuddal hi matadom an ispadah toko nan hidiyey pangapput na nadah buhul nah kabobboble. Hiyay pun-apapun di am-in ya maid di pakaapput ke hiya ya mahapul an hiyay maunud. Ya gapuh boh-ol Apu Dios an Kabaelasan am-in ya kastiguwona dida. ¹⁶ Waday nitudok hi bulwatina ya hi hukinan kananay "Hiyay Patul am-in di patul ya Apapun am-in di ap-apu."

¹⁷ Indani ya waday tinibok hi anghel an timmaddog nah algo. Tinumkuk an kanana nadah hamutin muntaytayyan hi kabunyan di "Maamung kayun am-in an hamuti te piyestan Apu Dios. ¹⁸ Umali kayu ta pungan yuy adol nadan aapapun di tatagu, nadan apapun di tindalu, nadan tindalu ya nadan kabayu takon nadan nuntakkeh di ya nadan himbut ya bokon himbut, nadan tatagun natag-e ya nababa."

¹⁹ Tinibok nan katatakut an aggayam, nadan apapuh kabobboble ya nadan tindaludan eda makigubat nah nuntakkeh kabayu ya nadan tindaluna, ²⁰ mu nangapput nan nuntakkeh kabayu ya nadan tindaluna. Dimpap da nan katatakut an aggayam ya nan profetas na ot iwele da dida nah apuy an waday sulphur. Hituwen profetas, gapu nah katatakut an aggayam ya impatpatibo nay milagro ot hidiyey nahaulan nadan nundayaw nah katatakut an aggayam an namarkaan hi markana. ²¹ Hanadan ibbada

ya pinaten nan nuntakkeh kabayun in-usal na nan ispadan wadah tokona ot pungan nadan hamutiy adol da.

Hay mipanggep hi nikalabutan Satanas hi hinlibun toon

20

¹ Indani ya tinibok bo on ohan angheh an nalpuh kabunyan an inodnanay ongal an kawad ya aladdun nan bitun maid poppog di kadinalom na. ² Dimpap na nan dragon an hidiye nan ulog handin kanan dan dimonyo weno hi Satanas ot ibalud nah hinlibuy toon. ³ Inwele na nah bitun maid di poppog di kadinalom na ot idakig nan in-aladdu nat adina mo hauhaulon di tatagu tuh luta. Mala-u keh diyen hinlibuy toon ya ahi mipae ni-an.

⁴ Indani ya tinibok nadan ubunan di ap-apu. Hanadan inumbun hidi ya waday lebbeng dan munhumalya. Tinibok bo nadan linnawan handidan tatagun napatepate te hay eda nangipainilaan nah impainilan Jesus ya nan kalin Apu Dios. Uggeda dinayaw nan katatakut an aggayam ya nan nakapyan ing-ingona ya ugge namarkaan di tuktuk da weno takle da nah markan nan katatakut an aggayam. Namahuwan da ot makiap-apu dan Jesus hi hinlibuy toon. ⁵ Diday namangulun namahuwan te nadan udum an nate ya adida mamahuwan inggana mala-uy hinlibun toon.

⁶ Dadiyen namangulun namahuwan ya mun-am-amlong da te adida mihi-an ke Apu Dios an hidiye nan kanan dan mikadwan katayan. Dida moy padin da Apu Dios ke Jesu Kristo ya diday makiap-apun Jesu Kristo hi hinlibuy toon.

Hay kaapputan Satanas

⁷⁻⁸ Hantuh kagibbuwan di hinlibun toon ya mipaeh Satanas ta ena tagan di hauhaul hi tataguh kabobboble. Hanadan dakol an tatagun haulona ya dadiyey kanan dan Gog ke Magog. Amungona didan am-in ta eda makigubat. Hay kadakol da ya umat hi kadakol di lonah pingngit di baybay. ⁹ Niwahit dah kabobboble ot likkodon da nan boblen nakappinhod Apu Dios an numboblaysan nadan tataguna, mu immaliy apuy an nalpuh langit ot patayona dida.

¹⁰ Hanan dimonyo an hi Satanas an nunhaul ke dida ya niwele nah apuy an waday sulphur. Hidiy niwelleyan nan katatakut an aggayam ya nadan bokon makulug an profetas ta hidiy punholholtapan dat nangamung.

Hay punhumalyaan Apu Dios

¹¹ Indani ya tinibok on ongal an mabayak an ubunan ya nan inumbun hidi. Ya maid maptok ya nama-id di luta ya

kabunyan. ¹² Tinibok nadan nungkakaten tatagu, natag-e ya nadan adi, an muntattaddog dah kad-an di ubunan nan Ap-apu. Ya tinibok nadan liblun nabokyag. Hanan ohan liblu ya nitudokan di ngadan nadan tatagun midatan hi mikadwan biyag an maid di poppog na. Ya nadan udum an liblu ya nitudokan nadan inat di tataguh luta an hidiyey kipuunan di kahumalyaan ya kakastiguwan da. ¹³ Kinali am-in day nate takon di daanay kad-an da ya mahumalya da mipuun nadah inat da. ¹⁴ Hanan kanan dan kate ya nan kanan dan kadungayan ya niwele da nah apuy an hidiyey kanan dan mikadwan katayan. ¹⁵ Hanadan tatagun ugge nitudok di ngadan da nah liblu ya miwele da damdama nah apuy.

Hay mipanggep hi balun kabunyan ya balun luta

21

¹ Indani ya tinibok di balun kabunyan ya balun luta. Hanan namangngulun kabunyan, luta ya baybay ya nama-id da. ² Tinibok an nalpuh langit on makakkaphod an boblen Apu Dios an hidiye nan balun Jerusalem. Hidiyen boble ya naka-iphod Apu Dios umat hi nangiphod dah bulwatin di babain mungkasal. ³ Ya dingngol ku on nal-ot an kalin nalpu nah ubunan nan Ap-apu an kananay "Makiha-ad moh Apu Dios nadah tataguna. Makiboblen dida te tataguna dida ya hiyay Dios da. ⁴ Ma-idona moy ligat, maid moy dogo, hay mahakit ya hay kate, adi u-umyung di tatagu ya maid moy humlun hi eda kog-an* te mahannotan mon am-in nadan wada handi."

⁵ Kanan nan inumbun di "Ad uwani ya pabaluwok am-in." Kananan ha-oy di "Itudok muh tuwe te hituwen kalik ya makulug ya midinol." ⁶ Kananay "Nagibbu mo. Ha-oy ya wadaak tuwali ot ahi mawadan am-in ya wadaak ta nangamung. Ha-oy di kalpuwan di am-in ya ha-oy di poppog di am-in. Hay tagun kay nauwo ya idatak nah danum an maid di bayad nan umidat hi biyag an maid di poppog na. ⁷ Hay tagun mangapput an adina iwalong di pangulug na takon di nganney maat ke hiya ya ha-oy di Dios na ya hiyay imbabalek. ⁸ Mu nadan ugge nangun-unud ke ha-on te ikakagu day nitaguwan da, nadan nangiwalong hi pangulug dan ha-on, nadan mangmangngat hi gaga-iho, nadan pimmatepate, nadan nangihuyop hi bokon da inayan, nadan nangat hi ayak, nadan makallangkak ya nadan dayawon day adi makulug an dios ya ume da nah apuy an hidiyey kanan dan mikadwan katayan."

* 21:4 21:4 Isaiah 25:8b

Hanan balun Jerusalem

⁹ Hanan oha nadah anghel an inodnanay oha nadah pitun niha-adan di ligat ya immali ot kananan ha-on di “Maka ta itudduk ke he-ay iinen nan kanan dan Impan di Kalnero.”

¹⁰ Indani ya wada nan Espiritun Apu Dios ke ha-on ya ineyak nah anghel hi tap-on di nakattag-en bilid ot ituddu nan ha-on nan makakkaphod an boble an Jerusalem an mana-ul an nalpun Apu Dios hi langit. ¹¹ Hidiyen boble ya munlitaak di dayaw Apu Dios an umat nah nabalol an batun kanan dan jasper an munlinnang an kay crystal. ¹² Natag-en binattun alad di nunlinnikkod kediyen boble ya himpulut duway hoob na. Ya nip-ong di hin-oh-an anghel an mungguwalya ke dadiyen hoob. Nitudok ke dadiyen hoob di ngadan nadan himpulut duwan holag Israel. ¹³ Hintutluy hoob hi numbinbinah-el nah boblen Jerusalem. Tulu nah nangappit hi timilan di algo ya hintutlun nah numpinigging, ya tulu nah nangappit hi kalin-oban di algo. ¹⁴ Hanan binattun alad diyen boble ya nipab-un hi himpulut duwan batun nitudokan di ngadan nadan himpulut duwan apostoles nan kanan dan Impan di Kalnero.

¹⁵ Hanan anghel an nakihummangan ke ha-on ya waday inodnanah punlukud an balituk. Hidiyey punlukud na nah boble, nadan hoob na ya hay katag-en nan binattun alad. ¹⁶ Hidiyen boble ya kuwadladun nun-ingngoy kabillog na ya kadukke na. Lingkud nan anghel di kabillog na, kadukkena ya katag-ena ya duway libut opat di gatut an kilometro. ¹⁷ Lingkud na bo nan alad ya duway gatut ta himpulut onom di piye. Umat hi punlukud di taguy nunlukud diyen anghel.

¹⁸ Hay nituping ya nadan nabalol an batun kanan dan jasper. Ya nan boble ya nakapyah namahman balituk an humihhilin umat hi diggal. ¹⁹ Ya nipab-un nan binattun alad nadah nungkabalol an batu. Namangulu nan jasper, ahi nan sapphire, nan agate, nan emerald, ²⁰ nan onyx, nan carnelian, chrysolite, nan beryl, nan topaz, nan chalcedony, nan turquoise ot hay nanguddidi ya hidiye nan kanan dan amethyst. ²¹ Hanadan himpulut duwan hoob ya nakapyah himpulut duwan perlas an hin-oh-ay nikapyah ohan hoob. Ya nan kalatah di ya nabalitukan an humihhilin umat hi diggal.

²² Maid di templo dah di te adi mahapul te wadah dih Apu Dios an Kabaelasan am-in ya nan kanan dan Impan di Kalnero. ²³ Adi mahapul di algo ya bulan te hay dayaw Apu Dios ya nan kanan dan Impan di Kalneroy mamatal kediyen boble. ²⁴ Hay pat-al diyen bobley mamatal hi dalanon di tataguh kabobboble. Ya am-in di papatul

hi kabobboblen umalih din mundayaw ya ipainila dan nalpun Apu Dios am-in di dayaw ya kinadangyan da.²⁵ Munnananong an mibughul nan hoob hidi te adi mahi-long hidi.²⁶ Ya ialin am-in di tatagun umalin mundayaw di kinadangyan dah di.²⁷ Maid di gaga-ihon miabulut hidi, kinali nadan makallangkak ya nadan mangipabain di ataton da ya adinadaman eda umeh di. Ammuna nadan nitudok di ngadan da nah liblun inodnan nan kanan dan Impan di Kalnero an nitudkan nadan waday mikadwah biyag day damanan umeh di.

22

¹ Intuddun bon nan anghel ke ha-on on Wangwang an kalpuwan nan danum an umidat hi biyag. Hidiyen danum ya kay crystal te makallin-ong. Nalpuh diyen wangwang nah inumbunan Apu Dios ya nan kanan dan Impan di Kalnero ot ² mundalan nah gawwan nan boble. Ya nunha-ob di kaiw an kalpuwan di biyag nah numbinah-el an pingngit diyen wangwang. Kabulabulan on bumunga dadiyen kaiw ta maminhimpulut duwan bumungah hintoon. Ya pun-agan di tataguy tubun dadiyen kaiw. ³ Maid di gaga-iho kediyen boble te hidiy pun-ap-apuwan Apu Dios ya nan kanan dan Impan di Kalnero. Ya hiyay ahi dayawon am-in di muttatyuna. ⁴ Ahida tibon di angana ya mimarkay ngadanah tuktuk da. ⁵ Adi nimpe humilong kediyen boble te hi Apu Dios di mamat-al, kinali adi mahapul di algo weno ngannen pumat-al. Ya nadan muttatyuna ya makiap-apu dat nangamung.

Hay aliyon Jesus

⁶ Ya kanan nan anghel ke ha-on di "Hi Apu Dios an hi Apu takuy nangipakali nadah profetas ya hiyay nangitudak ke ha-on an mangipainila nadah muttatyuna nah gagalanan maat. Am-in datuwe ya makulug ya midinol." ⁷ Kimmalih Jesus an kananay "Donglon yu tun kalyok ke dakayu te nakatang mo ya umaliyak. Am-in nadan mangulug ketuwen nitudok tuh liblu ya mun-am-amlong da."

⁸ Ha-oy an hi Juan ya dingngol ku ya tinibok am-in datuwe. Kediyen nangngolak ya nanib-ak ke datuwe ya nundukkunak hi hinangngab nan anghel an nangipainilan datuwen ha-on ta dayawok. ⁹ Mu kananay "Adiyak dayawon te nun-ingngo tan muttatyu ditan Apu Dios, umat nadan ibba takun profetas ya am-in nadan mangulug hi kalin Apu Dios an nitudok ketuwen liblu. Hi Apu Dios di dayawom."

¹⁰ Kanana bon ha-on di “Adiyu italu tun nitudok tuh liblu te nih-up moy tiempon umannung am-in datuwe.

¹¹ Hanadan gaga-ihoy at-atton da ya hidiyey at-atton dat nangamung. Ya nadan maphod di at-atton da ya maphod di at-atton dat nangamung.”

¹² Indani ya kimmalih Jesus ke ha-on an kananay “Don-
glon yu tun kalyok ke dakayu te gagala mo ya umaliyak.
Ialik di gun-udon yu mipuun hi in-innat yuh luta. ¹³ Ha-
oy ya wadaak tuwali ot ahi mawadan am-in ya wadaak
ta nangamung. Ha-oy di kalpuwan di am-in ya ha-oy di
poppog di am-in.

¹⁴ Ahi mun-am-amlong nadan mangat hi maphod te
kalebbengan dan midatan hi maphod an biyag an maid
di poppog na ya waday kalebbengan dan humgop nadah
hoob nan boble. ¹⁵ Mu nadan tatagun humauhaul, nadan
mangat hi ayak, nadan ihuyop day bokon da inayan, nadan
pimatepate, nadan daydayawon day adi makulug an dios,
nadan makallangkak hi kali ya pangat ya adida makiha-ad
kediye boble.

¹⁶ Ha-oy an hi Jesus di nangitud-ak nah anghel ke dakayu
nadah simbaan an e mangipainila mipanggep ke ha-on. Ha-
oy di ohan holag David ya ha-oy nan kanan dan talo an
makahhiyo nah mungkabigat.”

¹⁷ Kanan nan Espiritun Apu Dios ya nan inayan nan
Impan di Kalneroy “Makayu.” Am-in nadan mangngol
ketuwen kalin Apu Dios ya mahapul damdaman ayagan
day ibba dan kanan day “Makayu. Makayun nungkauwo.
Abuluton yu tun maid di bayad nan danum an umidat hi
biyag an maid di poppog na.”

¹⁸ Ha-oy an hi Juan di nangitudok ke datuwen am-in. Ya
kalyok ke dakayun hay tagun udmanna tun nitudok tuh liblu
ya udman Apu Dios di ligat nan umat hi ligat an nakalkali
tuh liblu. ¹⁹ Ya hay tagun kudangana tun nitudok tuh liblu
ya adi idat Apu Dios di bingay na nah kaiw an kalpuwan di
biyag ya nah boblen nakali tuh liblu.

²⁰ Hi Jesus an nangipainilan makulug am-in tun nitudok
tuh liblu ya kananay “Gagala mo ya umaliyak.” Ot kanak
di “Maphod hin umali ka. Umali ka mo Apu Jesus.”

²¹ Hana ot ta ulayan dakayun Apu takun hi Jesus. Amen.